

ئانا يۇرت

تارىخىي رومان

زور دۇن سابىر

ئىككىنچى توم

26

غۇلجا گىمنازىيىسىگە مۇئەللىم بولۇپ كەلگىنى ئۇنىڭ جازالانغىنى. ئۇ نېمە ئۈچۈن جازالانغىنىنى بىلمەيدۇ. ئۈرۈمچى دارىلمۇئەللىمىن مەكتىپىدىن نېمە ئۈچۈن 1939 - يىلى ئىلى گىمنازىيىسىگە يۆتكىلىپ كەلدى. مانا ھازىر بۇ يەردە ھەربىر كۈنى دەككە - دۈككە ئىچىدە ئۆتمەكتە. دادىسى مامۇت سىجاڭغا يىگىچە بولغىنى ئۈچۈنمۇ؟ ياكى ئۆزى تاشكەنتتە ساگو (ئوتتۇرا ئاسىيا دۆلەتلىك ئۇنىۋېرسىتېتى) يېنىدىكى مەمۇرىي ھوقۇق فاكۇلتېتىدا ئىككى يىل ئوقۇپ ماركسىزم - لېنىنىزمنى ئۆگىنىۋالغانلىقى ئۈچۈنمۇ؟ ياكى گىمنازىيىدە ئۇنىڭ تەسىرى بىلەن نۇرغا ئوخشاش ئوقۇغۇچىلار قوللىرىغا قورال ئېلىپ خەلقنى زۇلۇمدىن قۇتۇلدۇرۇشقا جان پىدا قىلغانلىقى ئۈچۈنمۇ؟ ...

مۇئەللىم ئوقۇغۇچىلىرىغا نېمىلەرنى دېمەيدۇ؟ ئۆزىنىڭ ئىنسان، تۇرمۇش ۋە ئىستىقبال توغرىسىدىكى يېڭىلىقلىرىنى ئوقۇغۇچىلىرىغا دېمەي كىمگە دەيدۇ. «ھەممىلا ئىشتا خەلق تەرىپىدە تۇرۇش، خەلقنىڭ ئارزۇسىنى ئۆزىنىڭ كۈرەش نىشانى قىلىش، ھەقىقەت ۋە گۈزەل ھاياتقا ئۆز خەلقىنى ئۈندەش ۋە شۇلار ئۈچۈن كۈرەش قىلىشقا ئىلھاملاندۇرۇش» دېگەندەك زامان خالايدىغان سۆزلەرنى فىزىكا، ماتېماتىكا دەرىجىلىرىنىڭ ئارىلىقلىرىدىمۇ دېمىسە ئۇ قانداقمۇ مۇئەللىم بولالايدۇ؟ تۇرپان شەھىرىنىڭ غەربىدىكى يارغول ئەتراپىدا، توپىلىرى قىزىل ۋە قاتتىق بەش بۇلۇڭ يېزىسىدا يىگىرمە بىر جان بىر كىچىككەنە ئۆيدە ياشايدىغان نامراتنىڭ بالىسى، بىر چەتتىن شەھەر سىرتىدىكى ئەسكەر ھاجى كارىزىدىن ئېشەك بىلەن سۇ توشۇپ سېتىپ پۇل تېپىپ، بىر چەتتىن ئاپىسىنىڭ ئىنلىرى بىلەن باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇپ يۈرۈپ، لېتىپ ئەپەندىدىن لاتىنچە يېزىشنىمۇ ئۆگىنىۋالغان غەيرەتلىك، ئىدراكلىق بالا خەلقىگە ئۆزىنى بېغىشلاشنى ئۆگەنمەي، نامراتلارغا ياخشى كۈن تىلىمەتتۇرالايتتىمۇ؟ 1935 - يىلى قەشقەردە مامۇت سىجاڭنىڭ

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۈرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ياردىمىدە تاشكەنتتە ئوقۇشقا ئىمتىھان بەرگەندە ئۇنىڭ ئاشۇ لاتىنچە يېزىقى بىلگىنى تازا ئەسقاتقان. ئۇ تاشكەنتكە بېرىپ بۇ دۇنيادا راھەت-پاراغەت دېگەننىڭمۇ بارلىقىنى كۆردى. نامراتلارنىڭ بالىلىرىمۇ كاستۇم-بۇرۇلكا، پەلتو كىيسە يارىتىدىغانلىقىنى، بىر تىيىن خەجلىمەي كۈنىگە تۆت ۋاخ تاماق يېيەلەيدىغانلىقىنى كۆرۈپ سوۋېت سوتسىيالىزم دۆلىتىگە چىن قەلبىدىن ئەقىدە باغلىدى. ئەتىگەنلىكى بولكا، سۈت، ۋارىتىلەر، چۈشتە ماکارون (قولداما)، ۋېرشىل (ئۆگرە ئاش)، كاتلىت، يورشي (كاپۇستا شورپىسى)، سۈپ (كۆكتات شورپىسى) دېگەن تاماقلار بىلەن ئوزۇقلىنىش بەشۈلۈك يېزىسىدا نان بىلەنلا غزالىنىپ ئۆگىنىپ قالغان بالا ئۈچۈن كارامەت ئەمەسمىدى؟ سىم كارىۋات، يوتقان-كۆرىلەر، ھەپتىدە بىر قېتىم يۆتكىلىپ تۇرىدىغان پراستىنا، كىرىكلەر، كىيىملىرىنى بىكارغا يۇيۇپ بېرىشلىرىچۇ؟ ئۇنىڭ مەخسۇس 182-نومۇرلۇق مۇلازىمەت ساندۇقى بار ئىدى. ئۇنىڭ ھەممە ئىشى شۇ نومۇر بىلەن پۈتەتتى. ھەر ئايدا شۇنچە كۆپ پۇل ئايلىق بېرىشلىرىچۇ تېخى؟ شېڭ دۈبەننىڭ ھازىر بېرىدىغان ئايلىقىمۇ ئۇنىڭغا يەتمەيدۇ-دە... ئۆزىنى شۇنچە ئەتىۋارلاپ، ئەمگەكچىنىڭ بالىسى دەپ بېشىغا كۆتۈرگەن سوۋېت دۆلىتىنى ئۇ نېمىشقا ماختىمىسۇن؟ ئۇ ھەممىنى ئويلىدى، سېلىشتۇردى، تۇرپاننىڭ ئىككى كىلومېتىرغا سوزۇلىدىغان ئۈستى بورا بىلەن يېپىقلىق بازىرىدا يالڭاچ دېگۈدەك ئولتۇرىدىغان جەنۇبىي شىنجاڭدىن چىققان دېۋانلەر كەچ كىرگۈچە تۇرپاننىڭ چوڭدەك ئىسسىق ھاۋاسىدا كۆيۈپ، تۇخۇم كۆمسە پىشىدىغان توپىلىقىنى دەسسەپ يۈرۈپ سۇ توشۇپ، ئوتۇن سېتىپ قورسىقىنى ئاران باقالايدىغان نامراتلار ھەر ۋاخ تامىقىدا ئۇنىڭ ئۈستىلى ئالدىدا پەيدا بولاتتى. ئۇلارمۇ ئادەم، ئانىلىرى «ئىگە»لەپ تۇغۇلغاندا ئۇلارنىمۇ پاكىز سۇدا يۇيۇپ باغرىغا بېسىپ خۇشال بولۇپ: «بەختىڭ بۇ دۇنيا» دېگەن. لېكىن ئۇلار بەخت بىلەن ئۇچرىشالمىدى، بەلكى ئۆمۈر بويى ئۇچرىشالمايدۇ. شۇنداقلا ئۇنىڭ بەختى ئۈچۈن تىرىششنىڭ نېمىسى يامانكەن؟

ئىلى گىمنازىيىسى بىر مەھەل ماركسىزم-لېنىنىزمنىڭ تەشۋىقات ئورنىغا ئايلانغاندا، ئوقۇتقۇچىلاردىن بۇ بىلىمنى بىلىمگەنلەر نادان، قالاق ھېسابلانغان. مانا ئەمدى ئاشۇ نادانلار ئەتىۋارلانماقتا. ماركس، لېنىننىڭ رەسىملىرى، كىتابلىرىمۇ چەكلەندى، ئۇنى ئەتىۋارلىغۇچىلار مانا ھازىر تەھدىت ئاستىدا. مانا، باياتىن بېرى تەنتەربىيە مەيدانىنىڭ چۆرىسىدىكى ياغاچ بەندىگە ئولتۇرۇپ خىيال سۈرۈۋاتقان تۇرپانلىق يىگىت-تاشكەنتچى مۇئەللىم ساتتار سادىروف ئورنىدىن تۇردى. ئاسىيا مايكا كىيگەن تەنتەربىيە مۇئەللىمى قولغا ۋالىبول توپىنى ئېلىۋېلىپ ھىجىيىپ ئۇنىڭ

ئالدىغا كەلمەكتە. سادىروف ئۇنىڭ بىلەن كۆز ئۇچراشتۇرۇشنىمۇ جىنايەت ھېسابلايتتى. چۈنكى ئۇنىڭ كاساپىتىدىن گىمنازىنىنىڭ ئەڭ ياخشى ئوقۇغۇچىلىرى ھازىر تۈرمىدە، نە - نەلەردە سەرگەردان.

- سادىروف! - دېدى ئۇ ھىجىيىپ يېقىنلاپ، - ئەتە تەتىل، تەتىلنى نەدە ئۆتكۈزۈمەكچىسىز؟

- تېكەستە! - دېدى ئۇ سوغۇقلا قىلىپ.

- ئاڭلىسام خۇنخاي تەرەپكە، ئەۋلىيا چوققىغا چىقىپ دەم ئالغۇدەكسىزغۇ؟

- قۇلىقىڭىز بەك ئۇزۇنكەنغۇ، مەن ئەتىلا تىكەسكە ماڭمەن، خاتالىشىپ خۇنخاينىڭ يولىدا ئىزچىلىق قىلىپ

يۈرمەك - دە!

- مېنى دېسىڭىز نىلقىغا ئوقۇغۇچىلىرىڭىزنىڭ يېنىغا چىقىڭ سادىروف، سىزمۇ ماڭا تەنە قىلغىلى تۇردىڭىزمۇ؟

مەن بىر تەنتەربىيە مۇئەللىمى، خەلقنىڭ بەدەن قۇرۇلۇشىنى ياخشىلاش مېنىڭ ئارزۇيۇم.

- بەدەن تۈرمىدە ياخشىلانمايدۇ - دە. ئاڭلاپ قويۇڭ، گېرمانلار كەينى - كەينىدىن مەغلۇپ بولۇپ چېكىنگىلى

تۇردى، ياپۇن پاراخوتلىرىنى ئامېرىكا ھاۋا ئارمىيىسى دېڭىزغا چۆكتۈرمەكتە. ھەققانىيەت ھەمىلا جايدا غالىب

كەلمەكتە!

- سىز نېمە دېمەكچى سادىروف، نۇرىدىن ئەپۇ سوراڭ دېمەكچىمۇ سىز؟

- بىر ئوبدان ئوقۇۋاتقان بالىلار پۈتتۈرىدىغان چاغدا تۈرمىگە كىرسە، تاغلاردا قېچىپ يۈرسە، ھەربىر ۋىجدان

ئىگىسىنىڭ ئىچى ئېچىشىدۇ دېمەكچىمەن!

- سىز مېنى ۋىجدانىسىز دېمەكچىمۇ؟

- مەن ئۇنداق دېمىگەندىمەن؟

- گېپىڭىزدە شۇ مەنە بار ئەپەندىم.

- سىزنىڭ بۇرمىلاش ماھارىتىڭىز ۋالبۇلدا پاس چىقىرىش ماھارىتىڭىزدىن نۇرغۇن يۇقىرىكەن!

ئېگىز، قاملاشقان، قارا قاش يىگىت سىرتقا ئالدىراپ يۈرۈپ كەتتى.

ئىلى گىمنازىيىسى تۆت كۈچىنىڭ دوقۇشقا جايلاشقان. غەربكە كەتكەن يولى نوۋىگورد، يەنى 18 - يىلىدىن

باشلاپ چارروسىيە غۇلجىنى بېسىۋالغاندا، گېنېرال كالىپاكوۋسكى ئۆز ئادەملىرى ئۈچۈن پەيدا قىلغان مەھەللە. بۇ كوچا

ۋاڭ قادىر بېغىغا بېرىپ تاقىلىدۇ. سادىروف مۇشۇ يول بىلەن باغچىغا بېرىپ ھەر كۈنلۈكى يۈگۈرۈپ چېنىقىدۇ. گىمنازىيىنىڭ شەرقىي، ياغاچ كۆۋرۈكتىن ئۆتسىڭىزلا غۇلجىدىكى ئەڭ چوڭ زاۋۇت - شېڭ شىسەي پايچىلارغا تايىنىپ سالدۇرغان ئۇن زاۋۇتى بىلەن ئېلېكتىر ئىستانسىسى. گىمنازىيىنىڭ شىمال بىقىنىدا ئىلى ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز كۈلۈبى بار. بۇ يەردە 1933 - يىلىدىن 1940 - يىلىغىچە سانايىنەپسە قۇرۇلۇپ نۇرغۇن درامىلار ئوينالغان، نۇرغۇن تالانت ئىگىلىرى ئۆز ماھارەتلىرىنى كۆرسەتكەن. بولۇپمۇ ئىسھاقبېك لۇيجاڭ قازاق - قىرغىز ئويۇشمىسىنىڭ باشلىقى بولۇپ كەلگەندىن كېيىن، مائارىپ، سەنئەت ۋە خىلمۇخىل كۆرۈۋەتكۈچىلەر گۈللىنىپ كەتكەن. ئۇزۇن يىللىق نادانلىق، قاششاقلىق ۋە نامراتلىقنىڭ دەردىنى تارتقان ئىلى خەلقى يېڭى مەكتەپ، سەنئەت ۋە مەدەنىيەتنىڭ باشقا ساھەلىرى بىلەن ئۇچرىشىپ دەۋرگە، شېڭ دۈبەنگە چىن دىلىدىن رەھمەت ئېيتىشقاندى. مانا ھازىر بۇ گۈللۈككە ئۇششۇك چۈشتى. بەرگىلەر قۇرۇپ، غۇنچىلار سولاشتى. گىمنازىيىنىڭ ئەڭ ياخشى ئوقۇتقۇچىلىرى تۈرمىلەرگە سولاندى. ئەڭ ياخشى ئوقۇغۇچىلىرى خانىۋەيران، ئىز - دېرەكسىز. ۋەھىمدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن بىرلا يول قالدى - سوۋېت ئىتتىپاقىغا قېچىش. سادىروف ئېگىز تېرەكلەر تۈۋىدە ئويناقتىن ئېقىۋاتقان سۇنى ياقلاپ كېتىپ بېرىپ، تېگى يوق خىيال دېڭىزىدا ئۈزمەكتە ئىدى. ئۇ سوۋېت ئىتتىپاقىغا پۈتۈن ئىخلاسى بىلەن بېرىلگەن، سوتسىيالىزم، كوممۇنىزم ئەقىدىسى ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىن چوڭقۇر ئورۇن ئالغان، كىمكى بۇ ئەقىدىگە قارشى تۇرىدىكەن، ئۇ ئىنسانىيەتنىڭ ئورتاق دۈشمىنى دەپ قارايدىغان، ئۆزى بۇ ئەقىدىسىنى تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتۇرۇش، ئۇنىڭ مېۋىسىنى كۆرۈش ئۈچۈن پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن ئۆگىنىش، پىكىر قىلىشقا بېرىلگەن يىگىت ئىدى. ئۇ كۈندىلىك «شىنجاڭ گېزىتى» نىڭ خەلقئارا بەتلىرىنى ئوقۇپ، دۇنيادا بولۇۋاتقان ۋەقەلەرنى يادقا بىلەتتى. ھازىر سوۋېت ئارمىيىسى گېرمانىيە ئارمىيىسىنى چېكىندۈرۈپ نەگە باردى، تىنچ ئوكياندا فىلىپپىن، ۋېيتنام، جەنۇبىي ھىندىستاندا، جۇڭگو تۇپرىقىدا بولۇۋاتقان سوقۇشلار، موسكۋادىكى تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىرى يىغىنى ھەتتا شىنجاڭدا ھەر كۈنى بولۇۋاتقان ئىشلار، مەسىلەن: گومىنداڭنىڭ شىنجاڭغا قول تىقىشى، شېڭ شىسەينىڭ كۈندىن - كۈنگە غالىجىلىشىپ سوۋېت ئىتتىپاقى، جۇڭگو كومپارتىيىسىگە قارشى ئېلىپ بېرىۋاتقان ھەرىكەتلىرىنى تولۇقى بىلەن ئۆزلەشتۈرۈپ بارماقتا ئىدى. ئۇ قانداق قىلىپ خەلقنى تەشكىللەپ، سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ياردەم ئېلىپ شېڭ شىسەي ھاكىمىيىتىنى ئاغدۇرۇش ئۈچۈن قوراللىق قوزغىلاڭ كۆتۈرگىلى بولار كىن دېگەن مەسىلىدە يېقىنلىرى بىلەن دائىم سىردىشاتتى. لېكىن ئۇ كەم سۆز، ئېغىر - بېسىق، ئېھتىياتچان يىگىت بولغاچقا، ئۆز

غەزىپىنى ئوڭايلىقچە ئاشكارىلىمايتتى. بۈگۈن ئۆزىنىڭ سۆيۈملۈك ئوقۇغۇچىلىرىغا زىيانكەشلىك قىلغان جاسۇس ئالدىدا ئۆز غەزىپىنى يوشۇرالمىدى بىر نەچچە ئېغىر قاتتىق گەپ قىلىۋەتتى. مانا ئۇ ھازىر ئەندىشىدە. ئۇ بىرى بىلەن قانداق قىلىش كېرەك دېگەن ئىش بىلەن مەسلىھەتلەشمەكچى. كىم بىلەن؟ ئۇنىڭ يادىغا ئابدۇكېرىم ئابباسوف، رەخمىجان سابىر ھاجى، ئەنۋەر مۇسابايوفلار كەلدى. ئۇلار بىلەن ئۇيغۇر ئويۇشمىسىدا تونۇشۇپ قالغان. ئۇلار سادىروف بىلەن پىكىرداش ئىدى. بىر قېتىم ئابباسوفنىڭ: «ئىمكان بولسا بولۇپلا بولۇپلا پارتىيىسىگە ياكى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىگە ئەزا بولۇپ كېرەتتىم» دېگىنىنى ئاڭلاپ قالغان. رەخمىجاننىڭ «خەلقنى قوزغىساقلا شېڭ شىسەينى چوقۇم ئاغدۇرالايمىز» دېگىنىنى، ئەنۋەر مۇسابايوفنىڭ: «خەلق قوزغالسا مەن ئىككى - ئۈچ مىڭ ئادەمنى ئەڭ ياخشى مىللىتى، پىلموت بىلەن قوراللاندىرالايمەن. زۆرۈر تېپىلسا تانكا، ئايرۇپىلانلارنىمۇ سېتىۋېلىشقىمۇ تەييارمەن. ۋەسلىم كەتسە مەيلى، مىللىي زۇلۇمدىن قۇتۇلساقلا بولاتتى» دېگەن سۆزلىرىنى يادىدا ساقلىغان. قايسىسىغا بېرىش كېرەك؟ «ئۇلارنىڭ ئۈچلىسىلا باي بالىلىرى. باي بالىلىرىنىڭ سۆزلىرىگە ئىشىنىپ كەتكىلى بولارمۇ؟» دەپ ئويلىدى ئۇ. ئۇنىڭ يادىغا بۇرناكۈن بولغان بىر ئىش كەلدى: گىمنازىيىدە ياقۇپ پوچى ئىسىملىك بىر ئوقۇغۇچى پۇتىدىكى ساقايىمىس تەمرەتكىسىنى تېڭىۋېلىپ پوچىلىق قىلىپ: «ھېلىقى چاغدا ئۇچقۇچىلار ئېتىشقاندا مەنبۇ بار ئىدىم. شۇ چاغدا پۇتۇمغا ئوق تەگكەن. تېخىچە ساقايىمىدى» دېگەن. ئەتىسلا ئۇنى تۇتقىلى ئادەم كەلگەن. ئۇنى ۋالىبۇل مەيدانىدىلا ئىككى ساقچى كېلىپ تۇتقان. ئوقۇغۇچىلار ساقچىلار بىلەن جىددەللەشكەن، مۇئەللىملەر ئارىلىشالمىغان، شۇ چاغدا مەكتەپ دېرىزىلىرىگە ئەينەك قويۇپ يۈرگەن ئەينەكچى ساقچىلارنى چەتكە تارتىپ بىرىنچىلەرنى دەپ بىر نەرسە بەرگەن. ساقچىلار ۋارقىراپ - تىللاپ، پوپوزا قىلىپ قويۇپ كېتىپ قالغان. سادىروف ئەينەكچىنىڭ يېنىغا باردى.

- ئاكا! - دېدى ئۇ ئۆكۈپ كەتكەن قارا تېرىكىدىن شىم - تۇجۇركا، بېشىغا ئەسكى بۆك كىيىۋالغان قارىقۇمچاق، قاڭشارلىق، سول كۆزى سەل قىسقراق ئادەمگە مۇلايىملىق بىلەن، - ئۇلارغا نېمە دېدىڭىز، ئوڭايلا ئېرىتتىڭىزغۇ؟

- ياخشى گەپ قىلدىم.

- خەنزۇچە بىلەمسىز؟

- رۇسچە سۆزلىدىم.

- ئۇلارنىڭ رۇسچە بىلىدىغانلىقىنى نەدىن بىلىسىز؟

- رۇسچە سۆزلەش ساقچىلار ئۈچۈن يېڭى مودا.

- سۆزلىگىنىڭىزگىلا قويۇۋەتمىگەندۇر؟

- بىر ئايلىق تاپاۋىتىمنى يانچۇقىغا سالدىم.

- ھەر بىر چاتاقچىغا بىر ئايلىقىڭىزنى خەجلىسىڭىز، ئۆزىڭىز يېگۈدەك نانغىمۇ ئېشىنالماسىز جۈمۇڭ.

- ئۇنىڭسىزمۇ خەلق ئاچ-يالىڭاچ ئۇكام، سىلەر ئەپەندىلەر نان ئۈچۈن كۈرەش - سوتسىيالىزم ئۈچۈن كۈرەش

دېگەن سۆزنى قانداق شەرھلەيسىلەر كىنتاڭ. مېنىڭچە، ئۇ سۆزنىڭ مەنىسى كۈرەش قىلمىساڭ نامراتلىقتىن قۇتۇلالمايسەن دېگەن بولىدۇ.

ئاندىن كېيىن ئۇ روسچە شېئىر ئوقۇدى.

- ماياكوۋسكىينىڭ شېئىرىغۇ؟ - دېدى سادىروف ھەيران قېلىپ، - ئەدەبىياتقا قىزىقىدىكەنسز - ھە؟

- سىز رۇسچىنى نەدە ئۆگەنگەن؟

- ساگودا.

- بەللى، ساۋاقداش چىقىپ قالدۇق. مەنمۇ ساگودا بولغانمەن.

- ھە، ھە... كېيىنچۇ؟

- كېيىن... ئۇ مۇرىسىنى چىقىرىپ قويدى. بۇ ھەرىكەتتىن سادىروف نۇرغۇن مەنىلەرنى چۈشەندى. ئۇ:

- ئىسىمىڭىز نېمە؟ - دەپ سورىدى.

- قاسىمى دېسىڭىز بولىدۇ.

- دوست بولايلى، مېنىڭ ئىسىمىم ساتتار، فامىلىم سادىروف، تۇرپانلىقمەن، ئۈچ يىلنىڭ ئالدىدا سۈرگۈن

قىلىنىپ ئۈرۈمچىدىن بۇ يەرگە كەلگەن.

- مەن سۈرگۈنلەرگە ئامراق. لېنىنمۇ، ستالىنمۇ سۈرگۈن قىلىنغان. سۈرگۈن قىلىنىش سىزدە نەپرەت، غەزەپ

پەيدا قىلىدۇ. غەزەپ - نەپرەت قىممەتلىك بايلىق. **بولۇپمۇ ھازىر.**

ئۇلار بىللە چۈشلۈك تاماق يېدى. ناچار كىيىنگەن، قوللىرى قازاق، كەم سۆز، لېكىن ھەربىر سۆزى كىشىگە

تەسىر قالدۇرالايدىغان، تېخى ئوتتۇزغا كىرمىگەن بولسىمۇ ئېغىر ئەمگەك، قىيىن تۇرمۇش ئۇنىڭ چىرايىنى قىرىق ياشلىق ئادەمدەك قىلىپ قويغان بۇ ئاددىي ئادەم بىردىنلا سادىروفقا بۈيۈك ئىنسان بولۇپ تۇيۇلۇشقا باشلىدى. ئۇ ئادەم ئۆزىنىڭ بېشىدىن ئۆتكەنلىرىنى قىسقىلا قىلىپ سۆزلەپ بەردى. ئۇ سادىروفتىن تۆت ياش چوڭ ئىكەن. بۇ يىل يىگىرمە سەككىزگە كىرىپتۇ. ئىسمى ئەخمەتجان ئىكەن. 1914 - يىلى مۇشۇ شەھەردە تۇغۇلۇپتۇ. دادىسى نادىر مەھمۇت ياخشى سازچىكەن، ياغاچچىلىق، موزدورلۇق، كېسكىچىلىك قىلالايتتىكەن. قاسىمى دادىسىنىڭ ناخشا، چۆچەكلىرىگە تولىمۇ قىزىقاتتىكەن. ھەركۈنى ئۇخلاش ئالدىدا دادىسىنىڭ بويىغا بويىغا ئوڭ قولىنى سېلىپ ئوڭ پۇتىنى دادىسىنىڭ قورسىقىغا ئارتىۋېلىپ: «ھېكايە ئېيتىپ بېرە ئەمدى» دەيتتىكەن. دادىسىنىڭ ھېكايىسى ئانىسىنىڭ ئەللەيلىرىدىنمۇ قالتىس تەسىر قىلاتتىكەن. ئۇ شۇ چۆچەكلەرنىڭ سىرلىق ۋەقەلىرىنى ئاڭلاپ يېتىپ ئۇخلاپ قالاتتىكەن. 1920 - يىلى ئۇنىڭ دادىسىنى ئۇيغۇر بايلىرى لۈكچەكلەرگە ئۇرغۇزۇپ ئۆلتۈرۈۋېتىدىكەن. ئالتە ياشلىق بالىنىڭ يۈرىكىدە زامان زومىگەرلىرىگە قاتتىق نەپرەت پەيدا بولۇپ، ۋۇجۇدىدا قىساس ئوتى يالقۇنلايدىكەن. ئۇنىڭ ھەدىسىمۇ يوقسۇزچىلىق دەرىدە ئوپكە كېسىلى بىلەن ياش تۇرۇپلا ئۆلۈپ كېتىدىكەن. ئۇ تاغسى ئۆمەر قاسىمنىڭ ئىگىدارچىلىقىدا باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇيدىكەن. تاغسى ئۆمەر قاسىمى تاشكەنتتە سانائەت ئىنستىتوتىنى تۈگەتكەنىكەن. بۇ يەردە باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇتقۇچىلىق قىلىدىكەن. ئۇ ئۆزىگە ۋە ھەدىسى شەرۋانەمنىڭ يالغۇز ئوغلىغا ئىستىقبال ئىزدەپ ئاخىر سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ يەركەنت شەھىرىگە كېتىدىكەن. قاسىمى تاغسىنىڭ فامىلىسى ئىكەن. ئەخمەتجان باشلانغۇچ، تولۇقسىز ئوتتۇرا ۋە تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپلەرنى تىرىشىپ ئوقۇپ ئەلا نەتىجە بىلەن پۈتتۈرىدىكەن. ئانىسى ئۇزۇن ئۆتمەي ۋاپات بولىدىكەن. 1932 - يىلى ئالبۇتا شەھىرىدە تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى تۈگەتكەن يىلى تاغسى يوقلاڭ بىر جىنايەت بىلەن سۈرگۈن قىلىنىدىكەن. ئەخمەتجان تۇرمۇش ھەلەكچىلىكىدە مەدىكارچىلىق قىلىدىكەن. كۈنىگە ئون - ئون ئىككى سائەتلەپ قۇرۇلۇشلاردا خىش كۆتۈرۈپ، لاي توشۇپ، يۈك ئاپتوموبىللىرىغا يۈك قاچىلاپ ئون سەككىز ياشلىق قەيسەر چاغلىرىنى ئېغىر ئەمگەككە سەرپ قىلىدىكەن. ئۇ بەزى كۈنلىرى كۈندۈزى ئىشلىگىنىگە قانائەت قىلماي كېچىلىرىمۇ تۆت - بەش سائەت ئىشلەپ بىر سوتكىدا بەش - ئالتە سائەتلا ئۇخلايتتىكەن. ئۇ ھازىرمۇ مېنۇت بىكار تۇرۇپ قالسىلا قىيىنلىدىكەن، ھورۇنلۇق، راھەتكە بېرىلىش ئۇنىڭ ئۈچۈن تولىمۇ يىرگىنچىلىك ئىكەن. لېكىن ئۇنىڭ قاتتىق ئىشلەپ باي بولۇش نىيىتى يوقكەن. ئۇ، ئىنسان مۇشۇنداق بولۇشى كېرەك دېگەن چۈشەنچىدىكەن...

ئۇ كېيىن نەمەنگانغا بېرىپ باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇتقۇچىسى بولىدىكەن، ياخشى ئىشلەپ ئىناۋەت تېپىپ ساگودا، كېيىن موسكۋادا ئوقۇيدىكەن... بۇ يىل 6- ئايدا چۆچەك ئارقىلىق بۇ يەرگە كەپتۇ. ئۇ موسكۋادا نېمە ئوقۇغانلىقى، 1936- يىلىدىن 1942- يىلىغىچە بولغان ئالتە يىل ئىچىدە بېشىدىن ئۆتكەنلىرى ھەققىدە قىسقىلا قىلىپ: - سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ مەركىزى موسكۋا شەھىرىدە مەن ئادەم نېمە ئۈچۈن ياشايدۇ، كىم ئۈچۈن ياشايدۇ دېگەن سۇئاللارغا جاۋاپ تاپتىم. ئۈچ خىل ئادەملەر بولىدىكەن. بىر خىللىرى پەقەت ئۆزى ئۈچۈنلا ياشايدىكەن. يەنە بىر خىللىرى بىر بۆلەك ئادەملەر(قەبىلە، مىللەت، گۇرۇھ) ئۈچۈنلا ياشايدىكەن، ئاخىرقى بىرلىرى ناھايىتى ئاز بولىدىكەن، ئۇلار پۈتۈن ئىنسانىيەتنىڭ بەختى ئۈچۈن ياشايدىكەن. مەن ھازىر بەلكى ئىككىنچى خىلغا كىرەرمەن، لېكىن نىشانىم ئۈچىنچى خىلى! - دېدى.

«بىر ئەينەكچى بۇ خىل گەپلەرنى قىلالامدۇ، بۇ چوقۇم بىر سىرلىق ئادەم» دەپ ئويلىدى سادىروف. ئۇلار ئەخمەتجاننىڭ كىچىك دادىسى ناسىر كېسكىچىنىڭ ئۆيىدە پات- پات ئۇچرىشىپ تۇردى. سادىروف مانا ھازىر ئۆزىگە بىر مۇڭدىشىدىغان ئادەم ئىزدىگەندە ئاشۇ ئەينەكچى يادىغا كەلدى. ئۇ كەينىگە ياندى، ناسىر كېسكىچىنىڭ ئۆيىگە بارماقچى بولدى. لېكىن «كەينىگە ئادەم كىرىۋالغان بولسۇنچۇ؟» دەپ ئويلىدى. ئۇ ھېلىقى ئەينەكچىگە زىيان يېتىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ قەدىمىنى توختاتتى ۋە مەقسەتسىزلا نوۋىگورد مەھەللىسىنىڭ تۆتىنچى كوچىسىغا بۇرۇلدى. ئىككى تەرىپى قويۇق تېرەكلىك، كوچىلار پاكىز سۈپۈرۈلۈپ سۇ سېپىلگەن، ئۈستى قاڭالتىرلىق، دېرىزىلىرى كوچىغا قارىغان، قاپقىلىق ھويلىلارغا كەڭرى ئېچىلغان سىرلانغان دەرۋازىلاردىن قارىساڭ، ھويلىدىكى باغ، گۈللەر كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان تولىمۇ چىرايلىق تاتار بايلىرىنىڭ ئۆيلىرى ئۇنىڭ زوقىنى قوزغايتتى. ئۇ بايلارنىڭ ئۆيلىرى ئالدىدىن ئۆتكەندە، دەرۋازا يېنىدىكى بەندىگىلەردە ئولتۇرۇشقان سېرىق چاچ قىزلار، مەغرۇر يىگىتلەر ئۇنىڭغا ئۆز پاراغەتلىرىنى كۆز- كۆز قىلىشۇاتقاندەك كۆرۈنەتتى. شۇنداق چاغلاردا ئۇ تۇرپاننىڭ غەربىدىكى ئۆزىنىڭ توپىلىق يېزىسى، ئۇ يەردە يالاڭ ئاياغ يۈرۈشكەن، بەدەنلىرى قاسماق بالىلارنى، ئاپتاپتا كۆيۈپ، قورۇلۇپ كەتكەن جاپاكەش ئاياللارنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرەتتى.

«مېنىڭ خەلقى قاچانمۇ تۇرمۇشنىڭ لەززىتىنى كۆرە! - دەيتتى ئۇ ئۆز- ئۆزىگە، - شۇلارغا سوۋېت ئىتتىپاقىدەك

تۇرمۇش يارىتىپ بېرىش يولىدا ئۆلۈپ كەتسەڭ ئۆزۈڭنى بەخت ھېسابلىساڭ بولىدۇ.»

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- سادىروف!

- ئۇ يانغا قارىدى. كۆك دەرۋازىلىق تاتار بېيىنىڭ دەرۋازا ئورۇندۇقىدىن قىسقا يەڭلىك كۆڭلەك كىيگەن،

چىرايلىق بۇرۇت قويۇۋالغان بىر يىگىت ئۆرە تۇرۇپ ئۇنىڭغا قاراپ ماڭدى.

- خەمىت! - سادىروف. ئۇ ۋالىبول ئويناپ دوست بولغان يىگىتنى كۆرۈپ خۇشال بولدى، - قاچان كەلدىڭ؟

ئۇلار رۇس ئادىتىچە يېرىم قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى.

- بىكارمۇ سەن؟

- بىزگە تەتلى، بىكارمەن.

- يۈر ئەمەس، زايومكىدا ئويناپ كېلىمىز. خادىك تەييار.

سادىروف خەمىت بىلەن بىللە ھويلىغا كىردى. ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسىدا قۇدۇق، سالاسۇن بىلەن تورالغان باغ،

باغنىڭ ئوتتۇرىسىدا چىرايلىق راۋاق بار ئىدى. راۋاق كۆك سىرلانغان، گىلەم، كۆرىپىلەر سېلىنغان ئىدى.

- بۇ ئالداگاروفلارنىڭ ھويلىسى، - دېدى خەمىت راۋاقتا ئولتۇرغاندىن كېيىن سادىروفقا چاي قويۇپ، - بىزنى

قوغدايدۇ، قازان تاتارلىرىدىن. ھازىر چوڭ بېيىمىزمۇ شۇ كىشى. ئاخشام كەلدىم، ئەتە كېتىمەن، كىم بىلىدۇ، تۇتۇلۇپ

قالىمەنمۇ تېخى. ھازىر ھۆكۈمەتكە قارشى قوزغالغانلاردىن ئۇلارنى تۇتىدىغانلار نەچچە ھەسسە كۆپ.

- بىزنىڭ بالىلار قانداقراق؟

- گىمنازىيىدىن دەسلەپ تۆت بالا چىققان، ھە شۇ، نۇرى باشلىق. ھازىر ئۇلار ئون تۆتكە يەتتى. مىگمارالدىكى

سوقۇشتا تۆت يىگىت قۇربان بولدى.

- ئۇلار قورال تۇتالىغۇدەك بولدىمۇ زادى؟

- ھازىر ھەممىسىلا مەرگەن. بولۇپمۇ نۇرى، كۆزىگە ئېلىشقاننى قويمايدۇ.

- ئۇ ھەممىدە ياخشى ئىدى.

- ئۇ شېئىر يازىدۇ، توختىماي كىتاب ئوقۇيدۇ. يەرگە يورۇق چۈشمەستە ئورنىدىن تۇرىۋېلىپ بىر چىلەك سوغۇق

سۇنى بېشىدىن قۇيىدۇ. ئۇ سوۋۇرۇققا تەقلىد قىلماقتا، ئەڭ قېيىن، خەتەرلىك ئىشلارغا بىرىنچى بولۇپ ماڭدۇ!

- ئۇنى ئاسراڭلار، بېھۇدە قۇربان بولمىسۇن - دە!

- ئۇنى ئىككى تاتار ئاسراۋاتىدۇ!

- بۇ نېمە دېگەننىڭ؟

- ھەدە - سىڭىل ئىككى قىز ئۇنى تالاشماقتا.

- نىلقىلىق قىزلارما؟

- ياق، بىلىسەن، ھېلىقى سەھىرىلىق مىڭبېگىگە تەگكەن ئاسىيە ئابىستەينىڭ قىزلىرى.

- ئاڭلىغانىمەن. قىزلار قوغدىيالمايدۇ، ئۇنى نابۇت قىلىدۇ. ئۇنداق ياشلار بىزگە زۆرۈر، بولۇپمۇ ھازىر!

- ئادەملىرىمىز كۆپەيمەكتە. سىگانچىسىغا كۆچۈپ جان ساقلاۋاتىمىز. مەن سوۋېت كونسۇلىنىڭ ماشىنىسى بىلەن

كەلدىم. چېگراغا قورال سودىسى بىلەن بېرىپ كىلىشىم.

- ھەل بولىدۇ؟

- يىگىرمە تال بەشئاتار، ئون ساندۇق ئوق مىڭ قويغا توختىدى.

- زايومكا خەتەرلىك ئەمەسمۇ؟

- ھەممە يەر خەتەرلىك، خەتەردىن قورقساڭ شېڭ دۈبەنگە جاسۇسلۇق قىلساڭ بولىدۇ شۇ.

- جاسۇس كۆپىيىپ كەتتى.

- تەڭدىن تولسى بىز خەق!

- شۇنداقلا مەنسەپ، پۇل تەييار - دە!

- خەلققە ياخشىلىق قىلىمەن دېگەنلەرگە كۈن يوق، خائىنلار ئەتىۋارلىق. بۇ قانداق جاھان - ھە؟

- غېنى، پاتىخ ئاكاىلار قانداقراق؟

- غېنىكام، پاتىخ ئاكام، ئەكبەر ئاكاملار بىزنىڭ چاپايوفلىرىمىز. قارام، مەرگەن، قورقۇمىمىز. لېكىن ئۇلارغا

توغرا يول كۆرسىتىدىغان فورمانوف يوق. ھازىر ئۇلارغا يول كۆرسىتىدىغان كاللىسى سەگەك، ئۆتكۈر يېتەكچى كېرەك.

- كۆپ ئىشلاردا نۇرى ئەقىل كۆرسىتىۋاتىدۇ. لېكىن ئۇ تېخى ياش، تەجىربىسىز - دە.

- خەمەت ئاداش، مەنمۇ خەۋپ ئاستىدا قالدىم، گىمنازىيىدە «قۇلاق» لار پەيدا بولۇپ قالدى. يېقىن

ئوقۇغۇچىلىرىمدىن بىرنەچچىسىنى ئېلىپ سوۋېتقا قاچاي دەيمەن.

ياز پەسلىدە زايومكىدا تاماشا قىلىش غۇلجا ياشلىرى ئۈچۈن كۆڭۈللۈك مودا. دەريا بويىدىكى ئورمانلىق، يۇمشاق چىمەنلىك، ئارال ۋە ئويناقتىپ تۇرغان دەريا ياشلاردا ھېسسىيات، ياشلىق غورۇر پەيدا قىلىدۇ، قىز-يىگىتلەر بىرگە بولسا تەبىئەت قوزغىغان ھېسسىيات بىلەن خۇددىنى يوقىتىپ، قېلىن ئورمانلار ئارىسىدا ياشلىق لەززەتكە بېرىلىپ، بىر ئۆمۈرلۈك تاتلىق ياكى ئاچچىق خاتىرىلەرگە ئىگە بولۇپ قالىدۇ.

ئۇ يەردە قازان ئېسىلىپ ناخشا-ساز، ئويۇن-چاقچاق بىلەن ئۆتكۈزگەن بىر كۈننى غۇلجا ياشلىرى ئۇنتۇلغۇسىز خاتىرە سۈپىتىدە بىر ئۆمۈر ئەتىۋارلايدۇ. ئەڭ كۆڭۈللۈك چاغلىرىنى تىلغا ئالغاندا: «زايومكىدىكى ھېلىقى چاغ-ھە» دەپ لېۋىنى تامىشىپ قويدۇ.

بۈگۈن تاتار، رۇس قىز-يىگىتلىرى گارمون چېلىپ جىر جىرلاپ، «پاڭ-پۇڭ» ئېتىلىدىغان غۇلجا پېۋىسى بىلەن مەست بولۇشۇپ، كىيىملىرى بىلەنلا دەرياغا سەكرىشىپ ئۈزۈپ ئويناشتى. قاراڭغۇ چۈشەي دېگەندە يىگىت-قىزلار نەلەرگىدۇر جۈپ-جۈپ بولۇپ تارقىلىشتى-دە، خەمەت بىلەن سادىروف داستاندا يالغۇز قېلىشتى.

- كېتەيلى، - دېدى خەمەت ئاخىر خاپا بولۇپ، - مېنى دەپ ئويۇشتۇرغان ئويۇن بۇ، بىراق ئەھۋال مانا!... سادىروف كېچىچە تۈزۈك ئۇخلىيالمىدى. ھازىرلا دېرىزىدىن چىراغ يورۇقى چۈشىدىغاندەك، ئارقىدىنلا ئەسكەرلەر كىرىدىغاندەك ئۇ ئەنسىزچىلىكتە ئۇخلىيالمىدى. ھېلىدىن-ھېلىغا سىرتقا چىقىپ تىڭ تىڭلىدى؛ نەلەردىندۇر مىللىتى ئېتىلاتتى، ئادەملەر ۋارقىرىشاتتى، يىغلىشاتتى...

ئۇ، يەرگە يورۇق چۈشمەستە ئوقۇغۇچىلار ياتىقىغا كىرىپ، سېتىۋالدى، مۇھەممەت يولداش ئىسىملىك ئوقۇغۇچىلىرىنى ئويغاتتى.

- بىز بۈگۈنلا خونخاي مازارغا ماڭايلى، - دېدى ئۇ ھۇدۇقۇپ، - يۈرۈڭلار، ھازىرلا ئويىماندەڭگە بېرىپ ھارۋا ئوقۇشايلى.

كوچىلاردا ئەسكەرلەر كۆپەيگەن، نەگىلا قارىسا قوراللىق ئەسكەرلەر ئايلىنىپ يۈرگەن، سادىروف بالىلارنى ئېلىپ چوڭ كوچا بىلەن ماڭماي، مەكتەپنىڭ جەنۇبقا قارىغان يان ئىشىكىدىن چىقىپ سايغا چۈشتى، سۈنى ياقىلاپ دۆڭمەھەللىگە بېرىپ، ساي بىلەن ناغرىچى تەرەپكە ماڭدى ۋە ئىككى ئوقۇغۇچىغا:

- سىلەر دەڭگە بېرىپ ھارۋا ئوقۇشۇپ، دەريا بويىغا بېرىڭلار، مەن سىلەرنى كېمە بويىدا ساقلايمەن، - دېدى.

ئوقۇغۇچىلار كەتكەندىن كېيىن، ئۇ سۇنى ياقلاپ بۇ تاغ سۈيىنىڭ ئىلى دەرياسىغا قۇيۇلىدىغان ساي قۇيۇلۇش دەپ ئاتىلىدىغان يېرىگە قاراپ ماڭدى. مانا تۈگەنگە كەلدى. سېمىز رۇس خوتۇن يالىڭاچ بولۇۋېلىپ چۈشۈرگە ئاستىدا سوغۇق سۇدا يۇيۇنىۋاتقانكەن. ئۇ سادىروفنى تونۇپ:

- قاجاسىن، كىل، پاۋىل بار!- دېدى. پاۋىل پاۋلوۋىچ ئۇنىڭ ئوغلى. بۇ سېلىسار يىگىت ۋالبول ھەۋەسكارى ئىدى. سادىروف كۈچلۈك ھۇجۇمچى بولغاچقا، ۋالبولچىلار ئىچىدە ھۆرمىتى چوڭ ئىدى. پاۋىل ئۇنى نەچچە قېتىم بۇ تۈگمەن يېنىدىكى ئۆيىگە باشلاپ كەلگەن. پاۋىل ئاق پادىشاھ ئوفتسېرنىڭ ئوغلى بولسىمۇ سوۋېت ھۆكۈمىتىگە قايىل ئىدى. ئۇ رۇس ئەدەبىياتىغا تولۇق قىزىقتى. ئۇنىڭ ئۆيىدە گۈگۈلدىن تارتىپ فادىيېن، شولوخوفلارغىچە بولغان رۇس يازغۇچىلىرىنىڭ ھەممە كىتابلىرى بار ئىدى.

- تولستوي بىزنىڭ تۇغقنىمىز. دادام «ئۇرۇش ۋە تىنچلىق» رومانىدىكى پلخوفتەك ئادەم ئىكەن!- دەپ سۆز باشلايتتى ئۇ.

پاۋىل ئۇيغۇرچە، تاتارچە ياخشى سۆزلەيتتى. ئۇ دادىسىغا ئەگىشىپ شىنجاڭغا كەلگۈچە نۇرغۇن سەرگەردانلىق ئازابىنى تارتقان، كاتتىۋېشى دوتوق ئېتىلغاندىن كېيىن، تارقىلىپ كەتكەن چارروسىيە ئەسكەرلىرى بېشىدىن كەچۈرگەن ھەممە ئېغىرچىلىقلارنى كۆرگەن. ئېغىر كۈنلەردە قالغاندا، دائىم ئۇيغۇرلارنىڭ شەپقىتىگە ئېرىشىپ كەلگەن. ئۇلار كېيىن روسلار بىلەن ئارىلاشماس بولۇۋېلىپ ئۇيغۇرلار بىلەنلا ياشىغان. ئاخىر ناغرىچىلىق تارانچىلارنىڭ تۈگىمىنىگە ئىشلەپ يۈرۈپ مۇشۇ ئىككى تاشلىق تۈگمەنگە ئىگە بولۇۋالغان. غۇلجا سۈيى ئۇنى باقماقتا، ھازىر ئۇ خېلىلا باي؛ تۈگمەن قىش- ياز توختىماي ماڭغاچقا كىرىمى ياخشى، ئۇنىڭ غاز- ئۆردەكلىرىلا ناغرىچى مەھەللىسىنىڭ بۇ كەڭ سايلىقىنى ئىگىلىگەن، نەسىللىك كاللىرى، ئارغىماق، خادىكلىرىمۇ كاتتا...

- پاۋىل ۋىلاسوف!- دېدى باش- كۆزى ئۇن بولۇپ كەتكەن پاۋىلنى كۆرگەن سادىروف خۇشال بولۇپ، - ئىش چاتاق، ھەممىلا يەردە يەنە تۇت- تۇت باشلاندى. بىزنى مىللەت سۈپىتىدە يوقىتىدىغان ئوخشايدۇ بۇ شېك دېگەن جاللات!

- تۈنۈگۈن ناغرىچىلىق تۆت ئادەمنى تۇتتى. بىزگە يىگىرمە خوتۇن سېلىق سالدى، بەش كۈنگىچە تاپشۇرمىساڭ سولايىمىز، دېدى. مۇتائالى خەلپەت، تىيىپزات خەلپەت، ئابدۇرۇپ دېگەن كىشىلەرمۇ قورقۇپ چاپچال تاغلىرىغا قېچىپ

كېتىپتۇ. ھەممىلا ئادەم قاچماقتا! - دېدى پاۋىل قوشۇمچىلاپ.

- خۇنخاي مازارلىق ئىككى ئوقۇغۇچى ئويىماندەڭگە ھارۋا ئىزدەپ كەتتى. مەن ئۇلارنى كېمە بويىدا

ساقلىماقچى!

- ياق، بولمايدۇ. سىن ئۇخلا مۇندا. مېن ئۇلارنى تاپىپ كەلەدى! - چاچ - ساقاللىرى ئۈندەك ئاق، تېرىسى

قىزىل قېرى پاۋىل كۆزلىرىنى ئۇۋۇلاپ بالىسىنىڭ ئۆيىگە كىردى، - مېن سىندەردى خالساخايغا ئاپارادى، ئاتى كىم،

سېتىۋالدى، مامات يولداش، بولدى تاپادى، ئويىماندەك مېن بىلەدى!

- بوۋاي ئويىناقلاپ تۇرغان تورۇق ئېتىغا ياۋىداق مېنىپ چىقىپ كەتتى.

موماي ھور چىقىپ تۇرىدىغان سۈت، تۇخۇم ۋە بولكا ئەكىردى:

- يە، سادىروف.

- دادام بىلەن ئاپام سىلەر ئۇيغۇرلارغا بەك ئىچ ئاغرىتىدۇ. سىلەر مېھماندوست، كۆيۈمچان، مېھرىبان خەلق.

سىلەرنى تۆت تال خىتاي سورايدۇ. ئۇلار سىلەرنىڭ يەرگە كىرىۋالدى، يەنە تېخى بۇ يەر بىزنىڭ دەيدۇ. سېپىلنى

نېمىشقا قورغاسقا سوقىمىدىڭ ئەمەس؟ شىنجاڭ دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى يېڭى چىگرا دېگەن گەپكەن. سېنىڭ بولسا

نېمىشقا يېڭى دەيسەن؟ گېنرال كالىپاكوۋىسكى غۇلجىنى ئون يىل سورىغاندا نېمىشقا شىنجاڭغا ئەسكەر كىرگۈزۈپ

ھەممە يەرنى بېسىۋېلىپ بۇ يەردە ئۇيغۇر دۆلىتى قۇرمىدى؟ سەن ستالىننىڭ ئۈمىد كۈتمە، ئۇ سىلەرگە دۆلەت قۇرۇپ

بەرمەيدۇ، قورقىدۇ. ئۇ شېڭ دۈبەنگە دۆلەت قۇرۇپ بېرىشكە ئۈنىمىدى، سىلەرگە ئۇنامدۇ، ئۇنىمايدۇ!

- خەلق زۇلۇمدىن قۇتۇلسا، بۇ يەردە سوتسىيالىزم بولسا مەن رازى.

راست دېگەندەك، قېرى پاۋىل مۇھەممەت يولداش بىلەن سېتىۋالدىنى تېپىپ كەلدى. بوۋاي ئالدىراپ دىشلۇ

ھارۋىسىنى قوشتى. ئۇ چاغىستايىدىن بۇغداي ئەكەلمەكچى، مۇنۇ ئۈچ يىگىت ئۇنىڭ ياردەمچىلىرىمىش...

دىشلۇ كېمە بويىغا كەلگەندە ساقچىلار ئۇلارنى توسىدى. كىيىملىرىگە ئۇن چېچىلۋالغان ئۈچ يىگىت مىشكاپلار

ئۈستىدە يېنىچە ياتتى. بوۋاي ساقچىلارغا:

- شېن دۈبانغا يىگىرمە خۇ ئون بېرەدى، مېن ئۇ چاغىستايىدىن بوغداي ئەكەلەدى، ئۇندا ئەرزان! - دېدى.

ساقچىلار ھارۋىنى، ئادەملەرنى ئاقتۇردى. سادىروف دەككە - دۈككە ئەنسەرەپ ئولتۇردى.

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ئاخىر دىشلۇ كېمىگە چىقتى. كېمە ئارغامچىلىرى بوشتىلىپ قىرغاقتىن قوزغىلىپ ئون مېتىردەك ماڭغاندىن كېيىنلا يېنىدىكى ھەمراھلىرىنى چىڭ قۇچاقلاپ:

- بىرىنچى دەرۋازىدىن سالامەت چىقتۇق! - دېدى. دەرۋازىنىڭ ئوتتۇرىسىغا كەلگەندە ئويناقتى، دولقۇن ياساپ ئېقىۋاتقان ئۇلۇغ سۇغا قاراپ:

- دەريا بىلەن سالدا ئېقىپ بالقاش كۆلگە بارسا كېشى! - دېۋىدى، مۇھەممەت يولداش:

- ئەپەندىم، سىز ئۇياققا كېتىشنى ئارزۇ قىلامسىز؟ - دەپ سورىۋىدى، سادىروف ئاستا بېشىنى لىگىشتى:

- تۇرغۇدەك يەر قالمايدى. تۇرپاندىن بارغانسېرى يىراقلاپ كېتىۋاتىمەن. ھەي ئىست، تۇرپاندا بۇنداق ئۇلۇغ

سۇنى بىر ئۆمۈر كۆرەلمەيدىغان بىچارىلەر ناھايىتى كۆپ، - دەپ قويدى.

- مەنمۇ كېتىمەن، - دېدى مۇھەممەت يولداش.

- نېمىشقا؟

- دادام ئۆيلەپ قويىمەن دەپ! ...

- خوتۇندىن قورقىدىغان بىرىنچى قورققاق! - دېدى سېتىۋالدى، - ماڭا ئۇنداق ئامەت كەلسە كەتمەيتتىم.

- سەنمۇ كېتىمەن دېمەكچىمۇ؟

- سىلەردىن ئايرىلمايمەن. بىزنىڭ ئۆيى چازىغا يېقىن. بىردەمدىلا چېگرىدىن ئۆتۈپ كېتەلەيمىز!

سادىروف بىر جۈپ قارا ئارغىماققا تىكىلىپلا ئولتۇرغان ئاپئاق ساقال ئورۇسىنى شەرەت قىلىپ قويۇپ:

- پاه، قاراڭلار، چاپچال سېپىلى! - دېدى.

- ئالتە سۇمۇل سېپىلى!

ھارۋا سېپىل سىرتى بىلەن جەنۇپقا - ئالدىدا كۆرۈنۈپ تۇرغان ئاپئاق قارلىق چوققىلىرى ئەتىگەنلىك كۈن نۇرىدا

چاقناپ تۇرغان تاغقا قاراپ يەڭگىل تاراقلاپ، توپا توزۇتۇپ يۈرۈپ كەتتى. مانا چەكسىز بىنەملىك... بەل خەلقى

بۇ يەرلەرگە ئاشلىق تېرىپ خۇدانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن «تاشقا چاچ، بەختىڭنى كۆر» دەپ ياشايدۇ، يامغۇر ياغقان

يىللىرى شېڭغا تاغلارلاپ ھوسۇل تاپشۇرىدۇ، قۇرغاقچىلىق بولسا دان تۇرماق سامانىمۇ يوق. بۇ يىل ھۆل - يېغىن ياخشى،

بۇغدايلار تاختا بولاي دەپتۇ، دېھقان كۈلىدىغان يىلكەن. بىراق... يول بىردە ئۆزىگە، بەزىدە پەسكە ماڭغاندەك

قىلغان بىلەن ئىلى دەرياسى بويىدىن تاغ قاپتىلىغا ئۆرلىمەكتە ئىدى. شۇڭا ئاتلار تەرلەپ، ئەتىگەنكى ئويناقلاشلىرىنى يوقىتىپ، سوزۇلۇپ، تەستە قاتراپ ماڭماقتا ئىدى. قېرى پاۋىل قامچىسىنى ھاۋا ئوينىتىپ قوياتتى.

كۈن پېشىندىن ئۆتكەندە ھارۋا غەربكە بۇرالدى. مۇھەممەت يولداشنىڭ ئۆيى تۆۋەندە ئىدى. ئاخىر ئۇلار

ياپېشىل قاپتالاردىن ئۆتۈپ تۈزلەڭلىككە چىقتى. ئۇ يەردە مەھەللە بار ئىدى.

مۇھەممەت يولداشنىڭ دادىسى بالىسىنىڭ مېھمانلىرىغا قوي سويدى، ئۇ تولىمۇ ئىتتىك سۆزلەيدىغان، ئوقەت

ئەھۋالى خېلىلا ياخشى ئادەم ئىكەن. ئۇلار ئازادە تارانچى ئۆيىدە خاتىرجەم ئۇخلاشتى. ئەتىگەنلىكى رۇس بوۋاي ئۇلار

بىلەن خوشلاشتى. يولداشباي ئۇنىڭغا ئىككى تاغار بۇغداي بېسىپ بەردى، ئۇنىڭ بىلەن دوستلىشىپۇ قالدى. ئۇلار

ئۆگۈنلۈكى يايلاققا چىقىمىز دەپ ئۆيىدىن خوشلىشىپ چىقىپ سېتىۋالدىنىڭ ئۆيىگە كەلدى. بۇ ئۆي خونخاي

مازارغاھەم چېگراغا يېقىن ئىدى. ئۇلار كۈندۈزى خونخاي مازارغا، ئۇ يەردىن يۈسۈپ سەككاكى مازىرىغا باردى. ئۇلار

خونخاي غولى ئەتراپىدىكى مەھەللە، دولقا، چوڭ بۇغرا، كىچىك بۇغرا، سۈيۈنبۇلاق، تېۋىلغا مەھەللە قاتارلىق

خونخاي يېزىلىرىنى ئارىلىدى. بۇ جاينى روسىيە بۆلۈۋالغاندىن كېيىن قەدىمىي يۇرتنى ئاۋات قىلىش ئۈچۈن غۇلجا

شەھىرى، ئارا ئۆستەڭ، جاغىستاي، ياركەنت، غالىجاتلاردىن ئون تۆت ئۆيلۈك كىشى مازار ئەتراپىغا ئۆي-جاي سېلىپ،

دېھقانچىلىق قىلىپ بۇ يەرنى ئاۋات قىلىشقا باشلىغان. 1937-يىلىغىچە بۇ يەرگە ئۈچ يۈز ئۆيلۈكتىن جىق ئۇيغۇر

كۆچۈپ كېلىپ مازارنى ئاۋات قىلىشقان. مانا ھازىر شېڭ دۈبەن بۇ يەردىكى ئادەملەرنى خەتەرلىك ھېسابلاپ

تارقاقلاشتۇرۇپ، تېكەس، مۇڭغۇلكۈرە ۋە غۇلجىغا كەتكۈزۈۋېتىشكە بۇيرۇق بەرگەن. سېتىۋالدىنىڭ دادىسىدىن بۇ

گەپنى ئاڭلاپ سادىروف تېخىمۇ غەزەپلىنىپ:

- ئۆز يۇرتىنى گۈللەندۈرۈش ھوقۇقىمۇ يوقمىكەن خەلقىمىزنىڭ-ھە! - دېدى.

ئۇلار خونخاي مازارغا كەلدى. دۆڭگە جايلاشقان بۇ مازارنىڭ شەيخى ئۇلارنى خۇشال كۈتۈۋالدى.

ئۈستى چېدىر شەكىلىدە ياسالغان مازارنىڭ تاملىرى تىك تۆتبۇلۇڭ شەكىلىدە بولۇپ، چېدىرچە ئۈستىدىكى

رەڭلىك كاھىشلار رەڭگى ۋە شەكلىنى ھېلىھەم يوقاتمىغانىدى. مازارنىڭ جەنۇبقا قارىغان ئىشىكىدىن كىرىپ سادىروف

تامغا يېزىلغان زىيارەت خاتىرىلىرىنى ئوقۇدى. مانا بىر شېئىر:

خونخاي مازارىغا مەن زار ئىدىم،

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

كىم رىيازەت ئەيلىسە، مەن يار ئىدىم.

«يۈسۈپ سەككاكى قىزىل گۈل بولسا،

مەن گۈياكى بۇلبۇلى شەيدا ئىدىم».

- يۈسۈپ سەككاكى مازىرىمۇ بۇ؟

- بىز ئۈچ ئەۋلاد مۇشۇ مازارنىڭ شەيخى، - دېدى ئۇزۇن ئاق ئىستان، كۆڭلەك كىيگەن چارساقال شەيخ، -

ئاتا - بوۋىمىزدىن تارتىپ بۇ مازارنى مەۋلانە سەككاكىنىڭ مازىرى دەپ تونۇپ كېلىۋاتىمىز.

- سەككاكى كىم؟

- ھا - ھا... ئەپەندىم، سالامەت كەپسىز! - دېدى مازارغا كۈلۈپ كىرگەن گەۋدىلىك چارساقال ئادەم قاقاقلاپ

كۈلۈپ، - مەن سىزگە سۆزلەپ بېرىمەن.

- ئەسسالامۇ ئەلەيكمۇ! - دېدى سادىروف كەينىگە بۇرۇلۇپ، - مۇتائالى خەلىپىم، سىزمۇ بۇ يەرگە

كەلگەننىكەنسىز.

ئۇلار كۆرۈشتى. خەلىپىم ساقىلىنى سىيپاپ قويۇپ:

- تولىمۇ ۋەسۋەسە ئىچىدە كۈن كۆرۈۋاتىمىز. بۇ يەردىكى خەلقىمىزنى قوغلاپتۇ دەپ ئاڭلاپ ھال سوراپ

كېلىۋىدۇق. كۆرمەيسىز ئەپەندىم. **ئۆز يېرىدىن قوغلاندى دېگەن جازادىنىمۇ قاتتىق جازا بولامدۇ؟ بىز خەق**

جازالىنىشقا يارالغانمۇ؟ مەۋلانە يۈسۈپ سەككاكىمۇ جازالانغان.

ھەممە ئۇنىڭ ئاغزىغا قاراپلا قالدى. ئۇ سۆزلىدى:

- بايا سىز ئوقىغان شېئىرىنى مەرىپەتپەرۋەر شائىر نەسۇھا داموللا 1929 - يىلى بۇ مازارنى زىيارەت قىلغاندا يېزىپ

قالدۇرغان.

ئۇ كىشى ئالدىرىماي تارىخ سۆزلىدى:

چىڭگىزخان ئۆمرىنىڭ ئاخىرقى يىللىرىدا قول ئاستىدىكى يەرلەرنى تۆت ئوغلىغا بۆلۈپ بەرگەن. ئىككىنچى ئوغلى

چاغاتايغا (تەختتە ئولتۇرغان ۋاقتى 1227 - يىلىدىن 1241 - يىلىغىچە) شەرق تەرەپتىن ئىلى دەرياسى ۋادىسىغىچە،

جەنۇب تەرەپتىن ھازىرقى قاراشەھەرنىڭ غەربىدىكى رايونلار، غەرب تەرەپتىن ئامۇ دەرياسىغىچە بولغان جايلارنى بۆلۈپ

بەرگەن. بۇ جايلاردىكى ئۇيغۇرلار خېلى يۇقىرى مەدەنىيەتكە ئىگە ئىدى. مەۋلانە يۈسۈپ سەككاكى ئاشۇ مەدەنىيەتنىڭ ۋەكىللىرىدىن ئىدى. ئۇ كىشى 1160 - يىلى تۇغۇلۇپ، 1226 - يىلى 69 يېشىدا ۋاپات بولغان. ئۇ كىشى بىلىملىك ئادەم ئىدى. ئۇ زاتنىڭ «مىقتاھىل ئولۇم» دېگەن ئەسىرى مەندە بار. بۇ گەپنىڭ مەنىسى ئىلىملىك ئاچقۇچى دېگەن بولىدۇ. چاغاتاي ئۇ زاتنىڭ بىلىملىك ئادەم ئىكەنلىكىنى بىلگەندىن كېيىن، ئۆز ئوردىسىغا چاقىرتىپ كېلىپ ئىلمىي مەسلىھەتچى قىلىۋالغان. بۇ ئىش ئوردىدىكى مەنسەپدارلارنىڭ ھەسەتخورلۇقىنى قوزغىغان. ئوبۇلغازى باھادىرخان دېگەن ئالىم «شەجەرەئى تۈرك» ناملىق ئەسىرىنىڭ 5 - بابىدا بۇ توغرىلۇق مۇنداق يازغان: «موللا سەككاكى دېگەن زات خانىنىڭ مەسلىھەتچىسى ئىدى. چاغاتاي خاننىڭ بىر ۋەزىرى بولۇپ ئۇ سەككاكىغا دۈشمەن ئىدى. ئۇ بىر كۈنى پۇرسەت تېپىپ سەككاكىنى خانغا يامان كۆرسىتىپ زىندانغا سولاتتى، خۇدادىن تەقدىر ئېرىشىپ ئۇ شۇ زىنداندا ۋاپات بولدى.» مىرزا مۇھەممەت ھەيدەر «تارىخىي رەشىدى» دېگەن ئەسىرىدىمۇ سەككاكىنى تىلغا ئالغان ھەم ئۇنىڭ مازىرى مۇشۇ خونىخاي مازىرى ئىكەنلىكىنى كۆرسەتكەن. ئۇ زاتنىڭ دېيىشىچە، بۇ يەر ئۆز ۋاقتىدا شەھەر ئىكەن، ئاھالىسى ئۇيغۇرلار ئىكەن. جامال قارشى ناملىق ئالىمىمىزمۇ سەككاكى ۋاپاتىدىن بىر يىل كېيىن، يەنى 1230 - يىلى ئالىمالىقتا تۇغۇلغان، 1315 - يىلى ۋاپات بولغان. ئۇ كىشىمۇ تىل، مەنتىقە ۋە باشقا ئىلىملەردە يېتىلگەن زات ئىدى. بالىلىرىم، بۇ ۋادىدا ئاجايىپ - ئاجايىپ ئادەملەر ئۆتكەن. بىر ئۇيغۇرلار ناھايىتى ئۇزۇن يىللاردىن بېرى مۇشۇ يەردە ياشاپ، مۇشۇ يەر ئۈچۈن قان - تەر تۆكۈپ كەلگەن. بۇ يەر بىزنىڭ ئانا يۇرتىمىز. بۈگۈن جاللات شېك شىسەي بىزنىڭ ياشاش ھوقۇقىمىزنى تارتىۋالدى، ئانا يۇرتىمىزنى بىزنىڭ گۆرىمىز قىلماقچى بولۇۋاتىدۇ. بىزنىڭ ھەممە ئادەم بۇنى چۈشەندۈرۈپ. چۈشەنگەنلىكىمىز، ئانا يۇرتىمىز ئۈچۈن جاننى ئايىماي، ئۆزىمىزدەك ئىنسان ئىكەنلىكىمىزنى كۆرسىتىپ قويۇشىمىز كېرەك!

سادىروف گەرچە ئۇ كىشىنى ئۇيغۇر ئويۇشمىسىدا نۇرغۇن كۆرگەن، سۆزلەشكەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ ھازىرقىدەك ھاياجانلانغىنى زادىلا كۆرمىگەن.

- سىلەرنى يايلاقتا دەپ ئاڭلىغانىدۇق.

- يايلاق ئەنە، ئاۋۇ مۇڭغۇلكۈرەگە ئاشىدىغان قارلىق داۋانىنىڭ ئاستىدا. بىز دائىم بىللە ئىستىقامەت قىلىپ

سىرىشىدىغان يايلاققا چىقتۇق. ئەنۋەر مۇسابايوف، رەخمىجان، ئېلىخان تۆرە دېگەن بىر زات، زېرىپ قارىماقچىلارمۇ

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

بار. بېرىپ ئىككى - ئۈچ كۈن ئويناپ كەلمەمسىز، ئەپەندىم؟

- مەنمۇ ئەتە تاغقا چىقىمەن. مۇنۇ ئىككى ئوقۇغۇچى بىلەن، - دېدى سادىروف، - كەلگۈسىدە يەنە ھەمسۆھبەت

بولارمىز، سىزدىن جىق بىلىم ئۆگەندۇق، رەھمەت، خەلىپىتىم!

ئۇ خەلىپىتىم دېگەن سۆزنى ئالاھىدە تەكىتلىدى. خەلىپىتىمنى قولتۇقىدىن يۆلەپ يورغىسىغا مىندۈردى. ئۇ كىشى

بىللە كەلگەن ئادەملىرى بىلەن يۇقىرىلاپ يۈرۈپ كەتتى. سادىروف خۇددى مەڭگۈ خوشلاشقاندا، دەسسەپ تۇرغان

گۈزەل تۇپراقنى ئىككىنچى قېتىم كۆرەلمەيدىغاندا، ئېغىر ئۇھ تارتىپ بېشىنى چايقىدى.

يېرىم كېچە، ئاسماندا يۇلتۇزلار جىمىرلايدۇ. ئۇلار سېنى كۆرۈپ تۇرىدۇ، لېكىن ساڭا خائىنلىق قىلمايدۇ. ئۇلارنىڭ

يېرىم كىچىدە تارانچى ئۆيىنىڭ چاقىسىنى ئاستا ئېچىپ، مەھەللىنىڭ غەربىگە - تاشلىق سايغا چۈشىدىغان يولنىڭ

بېشىغا ئالدىراپ - ھۇدۇقۇپ چىققىنىنى يۇلتۇزلاردىن باشقا ھېچكىم سەزمىدى. سېتىۋالدى بىلەن مۇھەممەت يولداش

بەللىرىگە ماتا پوتىلارنى باغلاپ نان تۈگۈۋالغان. سادىروف كىچىككەنە بوپىسىدا كىيىملىرى بىلەن تۆت - بەش كىتابلا

بار. مانا ئۇلار ساي بىلەن شېغىللىق چىغىر يولدا كۈنپېتىشقا قاراپ ئالدىراپ مېڭىشماقتا. قاراۋۇلخانا كۆرۈندى. بۈگۈن

ئەسكەرلەر چېگرا تەڭشۈرۈشكە چىقمايدىغان كۈن. كېچە سائەت بىردىن ئۆتكەندە بۇ چېگرانى كىمۇ تەكشۈرەتتى. بۇ

قانداق دۆلەت چېگراسى، ئوخشاشلا تاشلىق ساي، ھەممىلا نېمىسى ئوخشاش. نە سىم توسۇق، نە بىرەر چېگرا بەلگىسى

يوق، دۆلەت چېگراسى دېگەندە، سەددىچىندەك سېپىل ياكى ئۈرۈمچىدىكى 1 - تۈرمىدىكىدەك سىم توسۇق

بولمايدۇ؟ ...

- ئۆتۈق! - دېدى بىر چاغدا سېتىۋالدى خۇشال بولۇپ، - ئەمدى شېڭ دۇبەننىڭ ئەسكەرلىرى يوق. ئۇلار يەنە

ئىككى سائەتتەك پىيادە ماڭدى. ئاخىر بىر سۇ بويىدا دەم ئېلىشقا ئولتۇردى. كۈنچىقىشتا تاڭ بەلگىسى سۈبھى

كۆتۈرۈلدى.

- بىز ھازىر سوۋېت ئىتتىپاقىدا، - دېدى مۇھەممەت يولداش كۈلۈپلا تۇرىدىغان ئاق سېرىق ئون سەككىزگە

ئەمدىلا كىرگەن ئوقۇغۇچى خۇشال بولۇپ، - ئەپەندىم، سوۋېت ئىتتىپاقىدا ئەمدى گىمنازىيىگە كىرگىلى بولارمۇ؟

بولار - ھە سوتسىيالىزم بولغاندىكىن...

- قاچقۇنغا نەنىڭ مەكتىپى، نەنىڭ سوتسىيالىزمى! - دېدى سېتىۋالدى سۈبھى كۆتۈرۈلۈۋاتقان تەرەپكە، كىندىك

قېنى تۆكۈلگەن يۇرتىغا توپىلاشتىن قاراپ، - مەن ئەسكەر بولمەن، سوۋېت ئەسكەرلىرى بىلەن بىرلىغا بارمەن. گىتلىر

دېگەن شېك دۈبەننىڭ ئاكىسى، مەن ئۇنىڭدىن ساۋاقداشلىرىم ئۈچۈن ئىنتىقام ئالىمەن!

ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن تاراملاپ ياشلار تۆكۈلدى.

- نېمىگە يىغلايسەن سېتە؟ فاشىزم قىلىچىدىن قۇتۇلدۇڭ، ھۆر ماكانغا ئاياغ باستىڭ، يەنە نېمە يىغا؟

- ھۆر ماكان؟ ئۆز يۇرتىڭدىن باشقا يەر ھۆر ماكان ئەمەس.

- يۇرتىڭدا ھۆرلۈك بارما؟ ھۆرلۈك بولسا نۇرىلار ئىككى يىلدىن بېرى تاغنىڭ كامارلىرىدا مۆكۈپ يۈرەتتىمۇ؟

- مەن سىياسەتنى دەۋاتمايمەن، رېئال تۇرمۇشنى دەۋاتىمەن.

- بىر قىزغا ئاشقىمىدىڭ يە؟

- سەن ئۇ، ھە دېسلا قىزلارنىڭ گېپىنى قىلىدىغان.

- تۇرۇڭلار، چاقىرىلمىغان مېھمانلار!

تۇيۇقسىزلا چاتقال ئىچىدىن ئىككى ئەسكەر چىقتى. ئۇلار قورال تەڭلىمەي كۈلۈپ تۇرۇپ سۆزلىدى:

- تۇرۇڭدار قوناقدارىم!

- قېنى چاققان!

سادىروف ئەمدىلا مۇگدىگەندى. ئۇ چۆچۈپ ئورنىدىن تۇرۇپ ئىككى ئەسكەر بىلەن رۇسچە سالاملاشتى.

ئەسكەرلەر ئۇلارنى بۇك ئورمان ئىچىدىكى ئاپئاق ھاكلاڭغان ئىككى ئېغىزلىق تۆيگە باشلاپ باردى.

تاتارچە سۆزلەيدىغان، چاسنىچە كىيىنگەن سېرىق چاچ، يوغان بۇرۇن ئادەم ئۇلارنى سوراق قىلدى:

- ئېتىڭىز نېمە؟

- ئېتىم ساتتار، دادامنىڭ ئېتى سادىر.

- سادىروف، گىمنازىيىنىڭ مۇئەللىمى. فىزىكا - ماتېماتىكا بېرىسىزغۇ دەيمەن.

- شۇنداق! - دېدى سادىروف چۆچۈپ ھەيران بولۇپ، - نەدىن بىلىسىز ناچالىنىڭ؟

- 1935 - يىلى قەشقەردە ئىمتىھان بېرىپ ساگوغا ئوقۇشقا بارغان. 1937 - يىلى تاشكەنتتىن ئۈرۈمچىگە قايتقان.

شۇ يىلى غوجانىيازنى قولغا ئالغاندىن كېيىن سىزنى غۇلجىغا سۈرگۈن قىلغان. يادىڭىزدىدۇر، سىز قەشقەردە ئىمتىھان

بەرگەندە، مامۇت سىجاڭ ھوقۇق، ھاكىمىيەت دېگەن مانا مۇشۇ دەپ تاپانچىسىنى كۆرسەتكەن سىز بۇ گەپنى نۇرغۇن

قېتىم تەكرارلىغان، راستمۇ؟

- راست، لېكىن...

- توختاڭ، سىز ھازىر شېڭ شىسەي تىزىملىكىدە بار، تۇتۇلۇش ئالدىدا قېچىپ كەلدىڭىز. سىز 1939-يىلى

غۇلجا گىمنازىيىسىگە كەلگەندىن بېرى كىملىرى بىلەن، قەيەردە ئۇچراشتىڭىز، ھەممىسى خاتىرىگە ئېلىنغان. خوش،

سېنىڭ ئېتىڭ نېمە؟

- مۇھەممەت يولداش.

- ھى-ھى-ھى... داداڭ بىچارە سېنى ئۆيلەيمەن دەۋاتسا قېچىپ كەلگىنىڭ نېمىسى؟

- مەن ئوقۇيمەن، ئۆيلەنمەيمەن. ئوقۇغىلى كەلدىم، - ئولتۇرغانلارنىڭ ھەممىسى كۈلۈشۈپ كەتتى.

ئۇلارنى بولكا، سېرىقماي، ھەسەللەر بىلەن مېھمان قىلدى. ئۇلار شۇ يەردە قونۇپ قالدى.

ئەتىگەنلىكى ھېلىقى ئادەم:

- سادىروف، يۈرۈڭ! - دېدى. سادىروف ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ماڭدى. سېتىۋالدى بىلەن مۇھەممەت

يولداشنىڭ كۆزلىرى چەكچىيىپ ئورۇنلىرىدىن تۇرۇۋىدى، ھېلىقى ئادەم:

- سىلەر مەشەدە تۇرۇپ تۇرۇڭلار! - دېدى.

سادىروفنى ماشىنىغا سالدى. ماشىنىدا سىرتتىكى ھېچنەمە كۆرۈنمەيتتى. ئۇنىڭغا ھېچكىم، ھېچنەمە دېمىدى. ئۇ

قاياققا، قانچىلىك ماڭغىنىنىمۇ بىلمىدى.

ئاخىر ئۇ قېلىن ئورمانلىق ئىچىدىكى چىرايلىق ياسالغان ئىككى قەۋەتلىك بىنانىڭ ئالدىدىكى ماشىنىدىن

چۈشتى.

- ئالىماتىنىسكى غول، - دېدى ھېلىقى ئادەم شۇ چاغدىلا گەپ قىلىپ، - ساملار كوم، 2-دوم، سوۋېتسىكى

نارودنى كومىسسارىيات!

سادىروف ۋەھىمە بىلەن:

- مەن ھازىر ئالمۇتىدىمۇ؟ - دەپ سورىۋىدى، ھېلىقى ئادەم جاۋاب بەرمەي ئۇنى بىر ئىشخانغا باشلاپ كىردى.

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

بىر قازاق يىگىت ئۇنىڭغا:

- تاماق، ياتاق، ۋالبول، بىليارت بىكار، ياتاسىن، ئوقىيسىن! - دېدى.

كۈتۈلمىگەندە غۇلجىدا خوشلاشقان خەمەت بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى. ئۇلار قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى.

- بۇ نېمە گەپ؟

- بىز يەتتە ئادەم. ئاكام پاتىخ، بايچۇرىن، مەن. بىز ئۈچ تاتار، قۇربان بۇرھانىدىنوف، ئۈرۈمچى ھەربىي

مەكتىپىنىڭ ئوقۇغۇچىسى، قولغا ئېلىنغان، ئاغرىدىم دەپ دوختۇرغا كېتىۋېتىپ قاققان. نۇر ئوبۇلوف، ھوشۇر مامىنوف،

ئوسمان ئىبراھىموڧلار بار. ئۇلار غۇلجىدىكى ئۇچقۇچىلار مەكتىپىنىڭ مۇتەخەسسسلرىنى كۈتىدىغان ئىشچىلىرى.

سەككىزىنچىسى سەن، ئالىي مەلۇماتلىق، ماركسىزم - لېنىنىزمنى يادقا بىلىدىغىنىمۇ سەن! سەن پاتىخ ئاكام بىلەن بىر

ياتاقتا تۇرىدىكەنسەن.

سادىروفنىڭ يېڭى ھاياتى باشلاندى. ئۇ كەلگۈسىدە نېمە قىلارىكەن؟

ئۇ بىرنەچچە كۈنگىچە ھەمراھلىرى مۇھەممەت يولداش بىلەن سېتىۋالدىنى ئويلاپ يۈردى. ئۇلارنى نېمىشقا بۇ

يەرگە ئەكەلمىدى، ئەسلىدە ئۇلار ئوقۇشقا تولىمۇ ئىنتىزار ئىدىغۇ؟...

27

بۈگۈن يەنە ئەللىك ئات پەيدا بولدى. قايسى كۈنلا غېنى، ئەكبەرلەر ئوتتۇز تۇياق بىيە، ئىككى ئايغىر ھەيدەپ

كېلىپ نۇرىلارنى ئات باقلىلى سالغانىدى. نۇرى بىر كېچىنى ئات ئۈستىدە مۈگدەپ ئۆتكۈزدى. سىم - سىم يامغۇر

جان - جېنىدىن ئۆتۈپ كەتسىمۇ ئۇ غېنى ئاكىسىنىڭ: «ئاتتىن چۈشمە، بۇ ئاتلارنى كۈنەستىن ئوغۇرلاپ كەلدۇق. ئات

دېگەن يۇرتىنى كېنەيدۇ، قېچىپ كەتسە ئاناڭنى كۆرسەن!» دېگەن سۆزىنى ئاڭلاپ، شىمالنى توراپ بىر كېچە

جىسەكچىلىك قىلىپ چىقتى. ئۇ قىيىن ئىشقا يولۇقسالا: «بۇنىڭدىنمۇ قىيىن ئىش قىلىۋاتقانلار بارغۇ، ھازىر ھەممە يەردە

سوقۇش بولۇۋاتىدۇ. جەڭچىلەر سوتكىسىغا بىر - ئىككى سائەتلا ئۇخلىيالىسا چوڭ گەپ... تېخى سوتكىلاپ سۇدا

ياتىدىغانلارمۇ بولىدىكەن...» دەپ ئويلايدىغان، شۇنىڭ بىلەن تەسەللى تاپىدىغان بولۇۋالدى.

- بۇ ئاتلارمۇ كۈنەسىنىڭمۇ؟

- ياق، توققۇزتاراننىڭ!

- قانچامدۇ بۇلارمۇ؟

- سېنى دوراپ قالغان ئاتلاركەن. قاقچاق! ئۇخلىماي بېقىڭلار! - دېدى ئۇ سۇ بويىدىكى كىگىز ئۆيگە

كېتىۋېتىپ، - ئۇچىڭلار ئۈچ چوققىدا كۈزىتىڭلار. ئىزچىلار قوغلاپ كېلىپ قېلىشى مۇمكىن!

مانا قاراڭغۇ چۈشتى. يىراقتىن بۇرنىڭ ھۇۋلىغان ئاۋازى، بۆرسۇقلارنىڭ چۇقانىلىرى ئاڭلانماقتا. ئايغىر غەزەپ

بىلەن چىڭقىلىپ كىشىمەكتە. ئۇ بىر ئۇيۇر يىلقىنى توققۇزتاراننىڭ تاغلىرىغا قېچىشقا چاقىرۋاتامدۇكىن؟ مانا مىللىق

ئېتىلىۋىدى، غول - غوللاردىن ئەكىس سادا يېنىپ تاغنى ۋەھىمە قاپلىدى.

ئۇ كونا پەرىجىگە ئورنىلىپ، بېشىدىكى قىرغىز قالپىقىنى چۆكۈرۈپ كىيىۋېلىپ، تېقىمىغا چىڭ قىستۇرۇۋالغان قوش

ئاۋۇز(ئېغىز) ئوۋ مىللىقىنى تۇتۇپ قويدى - دە، «ھەممە يەردە سوقۇش. ئامېرىكا قىتئەسى جىم، لېكىن ئۇ يەرنىڭ

يىگىتلىرى ئامېرىكىلىقلار، كانادالىقلار ھازىر ئافرىقىدا، تىنچ ئوكيان ئاراللىرىدا ماڭا ئوخشاش پوستتا ياكى ھۇجۇمدا.

ئۆمىلەپ كېتىۋاتقان، قانغا مىلىنىپ ياتقان، جان ئۇزۇش ئالدىدا سۆيگەن قىزنىڭ...»

قىز يادىغا كېلىۋىدى، ئۇ سەبىخەنى يادىغا ئالدى. مانا سەبىخە ئوغۇلچە كىيىنگەن، ناسكالىرەڭ كىيىم، شەپكە

ئۇنىڭغا ياراشقان.

- مەن ئوفىسېرلار مەكتىپىدە تەرجىمانلىق قىلغاندا تارقىتىپ بەرگەن ھەربىيچە كىيىم! - دېگەندى ئۇ بىرنەچچە

ئاينىڭ ئالدىدا ئۇلاستايىنىڭ ھېلىقى ئابوۋلى ساي دېگەن چىرايلىق غولدا ئۇچراشقاندا ئۆزىگە تىكىلىپ تۇرغان نۇرغا

ئىزاھار بېرىپ، - مەنمۇ پارتىزان!

سەن كىمگە پارتىزان، بىزدەكلەرنى تۇتۇپ بېرىدىغان پارتىزانمۇ؟ سەن چىۋ سىلىڭنىڭ ئوغلىغا بەدىنىڭ بىلەن

يارىدىڭمۇ، روھىڭ بىلەنمۇ؟ بالىلار سەندە تاپانچا باركەن دېيىشىدۇ، قازاق خوتۇن ھىمايە قىلىپ ساقلاپ قالمىغان

بولسا ئۇلار سېنىڭ بۇ تاغقا نېمە ئىش بىلەن كەلگەنلىكىڭنى بىلىپ بولاتتى. سەن ئۇ چاغدا ئاخىر مەن بىلەن كۆرۈشتۈڭ.

مۈرەمگە بېشىڭنى قويۇپ ئۇزاق يىغلىدىڭ، لېكىن بۇ يىغاڭ ھېلىقى چاغدا چانا بىلەن قاسىم مىرابىنىڭ ئۆيىدە قونۇپ

ئەتىسى ئايرىلغاندىكى يىغاڭغا زادىلا ئوخشىمىدى. ئۇ چاغدا مەنمۇ ساڭا قوشۇلۇپ يىغلىغان، لېكىن كۆز يېشىمنى ساڭا

كۆرسەتمىگەندىم. ھازىرقى يىغاڭ مېنى يىرگەندۈردى، بۇ نېمە ئۈچۈن؟

پەرىخەدىكى ساپلىق، چىن ھېسسىيات مەندە يوق. لېكىن پەرىخەنىڭ ماڭا ھەدىسىگە ئوخشاشلا بېرىلگەنلىكىنى

سېزىپ قىزلارنىڭ تۇنجى مۇھەببىتىنى ھۆرمەتلەپ باغرىغا باستىم. ئۇ سۆيگۈ ئىستىكى بىلەن مەست بولۇپ لەۋلىرىنى ئېگەكلىرىمگە تەگكۈزگەندە، بۇ لەۋلەرگە لەۋلىرىمنى تەگكۈزەلمىدىم، چۈنكى ئۇ لەۋلەردىن سېنى كۆردۈم. سەن مېنىڭ قەلبىمدە مۇھەببەت ئىستىكىمگە مەڭگۈلۈك ئۇيقۇ ھەدىيە قىلغان ئوخشايسەن. لېكىن مەن رېئالىست، خىيال مېنىڭ ھەرىكىتىم ئەمەس. ھەرىكىتىم ئەقلىمنىڭ ئىپادىسى. مانا مېڭەمگە يەنە سەن كىرىۋالدىڭ، مەن سېنى قاچانمۇ ئۇنتۇپ كېتەرمەن. سەن قاچانغىچە مېنىڭ روھىمغا ئارىلىشىپ شېرىن خىياللىرىمغا دەخلى قىلارسەن. بىلەمسەن، مەن ھازىر ئۆيۈمنى كۆرمىگىلى ئىككى يىل بولغان سەرگەردان. يازدا تەبىئەتنىڭ قوينى راھەت، شار-شار يامغۇردا قارىغاي ئاستىدا يىلتىزغا باش قويۇپ، توقۇمنى ئاستىغا سېلىپ ئۇخلىسام لەززەتلىنىمەن. لېكىن قىشلاۋ قىشلىرى، تەر ماي پۇراپ تۇرىدىغان، پەنجىرىسىز، كىچىككىنە ئۆيدە ئون نەچچە كىشى پىتلار بىلەن جەڭ قىلىپ ياتماق قانچىلىك ئازاب؟ ئايلاپ-ئايلاپ مۇنچا ياكى بىر چېلەك ئىلىمان سۇ كۆرمەيمەن، ئات گۆشى بىلەن قېزا ماڭا ئۆيۈمنىڭ قاتتىق نانلىرى بىلەن چامغۇر، پۇرچاق سېلىپ ئەتكەن سۈيۈقئاشلىرىنى تۇتيا قىلىۋەتتى. ئۈچ ۋاخ گۆش يەيدىغان بۆرە ئەمەستە بىز. غېنىكامنىڭ ئاچچىقى كەلگەندىكى تىللاشلىرى جېنىمغا پاتىدۇ-دە، كەتمەكچى بولىمەن. نەگە؟ شېڭ شىسەينىڭ تۈرمىسىگىمۇ؟ تۈرمە بىلەن سەرگەردانلىقنىڭ پەرقى بىرلا: قەلبىمدە ئۈمىد ئۇچقۇنى بار، بۇ ئۈمىد سەبىخە سەن ئەمەس. بۇ قىساس ئېلىش پۇرسىتى. خەلقىمگە: «مانا مۇنداق ئادىل ھۆكۈمەت، كۆڭۈللۈك تۇرمۇشمۇ بار!» دېگەن گەپنى ئۇنلۇك قىلىپ دەۋىلىش. خەلقىم شۇنىڭغا تەشنا. خەلق تەشنىلىقىغا ئۆزىنى بېغىشلىغان نەچچە مىڭ ئوغلانى بار بىر مىللەتنىڭ كەلگۈسى پارلاق. مەن شۇ پارلاق كېلەچەك ئۈچۈن ياشاۋاتىمەن. لېكىن بۇ كېلەچەك سەن بىلەن مۇناسىۋەتسىز. ھەي سەبىخە، خىيال دۇنيايىمىدىن غايىب بولغىنا، خۇددى مەن ئانامنىڭ، ئىنىمنىڭ قەبرىسى بار يېزىمىدىن غايىب بولغاندەك... مانا يامغۇر ياغدى، كېپىنەك تون نەدىسەن؟ قىل تاغاردىن قىلىنغان بۇ تون-بىر بۇجىكى بېشىمنى، تۆۋىنى بەدىنىمنى يېپىپ مېنى يامغۇر ھۇجۇمىدىن ساقلايدۇ. مەن قولۇمدىكى سويلاننى ھاۋادا پۇلاڭلىتىپ مۇشۇ يايلاقنىڭ ئون يىللىق يىلقىچىسىدەك: «ھايت-ھۇيت» دەپ ۋارقىراپ، نېرىقى چوققىسىدىكى بۆرىۋاي بىلەن توختىغا بەلگە بېرىپ قويىمەن. ئۇلارمۇ جاۋابەن ۋارقىراپ: «بىز ئۇخلىمىدۇق، سەگەك!» دېيىشىدۇ. ھەي سەبىخە، بۇ خىل تۇرمۇش كەلگۈسىدە ئەسلەشكە، ئەۋلادلار قەدىرلەشكە ئەرزىيدىغان بىر خىل روماننىڭ تۇرمۇش. سەن مېنىڭ بۇ تۇرمۇشۇمغا ئارىلىشىۋالساڭ بولاتتى.

ئىككىمىزنىڭ تۇرمۇشىدا قانچىلىك چوڭ پەرق بار- ھە؟ سەن ماڭا دۈشمەن كۈچلەرنىڭ ئەتىۋارلىقى، مەن سېنىڭ يۆلەنچۈكۈڭنىڭ ئەشەددىي دۈشمىنى. بۇنداق دېسەم سەن: مېنى چۈشەنمەمسەن، مەنمۇ قىساس ئېلىش ئۈچۈن ئەتىۋارلىنىۋاتىمەن، دېيىشنىڭ مۇمكىن، **گۇناھكار ئىنسانغا ئۆزىنى ئاقلاش ئۈچۈن دائىم بانا تېپىلىدۇ.** «گۇناھكار» دېسەم: «مېنى تېخىمۇ چۈشەنمىدىڭ» دېيىشنىڭ مۇمكىن. ئىلاجىسىزلىقىڭنى چۈشىنىمەن، تاللىۋالغان يولۇڭنىڭ ئارزۇيۇڭغا ئۇيغۇن ئىكەنلىكىمۇ چۈشىنىشلىك، سەن پەيت تېپىپ ئىنتىقام ئالماقچى. **لېكىن شارائىت ئىنساننى ئۆزگەرتىدۇ. بولۇپمۇ قىزلىرى.** سەن بەلكى ئويلىمىغان پاراغەت بىلەن ئۇچراشقانسەن، بەلكى يەنە پاراغەت توغرىسىدا ئارزۇلىرىڭ باردۇر؟... بىزنىڭ پەرقىمىز مۇشۇ يەردە. مەن سەھەر تۇرۇپ مۇزدەك تاغ سۈيىدە يۇيۇنمەن. تاغ قايتىلىدىن ھەر كۈنى چوققىلارغا يۈگۈرۈپ چىقىمەن. شېغىللىق سايدىن چاتقال- تىكەنلەر ئارىسىدا ھەر كۈنى بەش يۈز مېتىر يەرگە يەر بېغىرلاپ يىلانچىلاپ ماڭىمەن. ئاساۋ ئاتلارنى كۆندۈرىمەن، مىلتىق ئېتىپ مەرگەنلىكىمنى يېتىلدۈرىمەن. ھازىر مانا چېلىشتا، قاراملىقتا، مەرگەنلىكتە غېنىكام بىلەن تەڭلىشىپ قالدىم. شۇڭا ئۇ ئادەم مېنى پات- پاتلا تىللايدۇ.

مەن بەلكى ئۆلۈمگە تەييارلىنىۋاتقاندىمەن، مېنىڭ قەلبىمدە ھالاۋەت كۆرۈش ئىستىكى يوق، دۇنيادىكى ئىنسان بالىسىغا كېلىدىغان ئەڭ ئېغىر جەزى- مۇشەققەتلەرنى تارتىپ باقسام دەيمەن. سەن نېمە ئۈچۈن بۇ يولنى تاللىۋالغىنىمنى چۈشىنەلمەيسەن. سەبەبى، مېنىڭ تازا ناخشا ئېيتىدىغان، قاقاقلاپ كۈلىدىغان چاغلىرىم، لېكىن مەن كۈلكىنى ئۇنتۇغان، ناخشىغا بولغان ھەۋىسىم قورام تاش ئاستىدىكى گىياھقا ئوخشاپ قالدى. ياشلىق ھاياتىم نېمىدىن دېرەك بېرىدۇ؟ ھايات باھاردىن. لېكىن بۇ باھار مۇز بىلەن قاپلانغان. بەزىدە بىرىگە ئەركىلىگۈم كېلىدۇ. لېكىن مېنى ئانا تۇپراق، ئۇلۇغ تەبىئەتتىن باشقا ھېچكىم ئەركىلەتمەيدۇ. مەن بۇ ئەزىم تاغنىڭ قارىغايلىرى بىلەن تىك چوققىلىرىغا ئەركىلەيمەن. سەبەبى، سېنى ئەيىبلەيمەن، لېكىن يەنە يۈرەكتىكى ئىزھار قىلىشقا تەقەززا ھېسلىرىمنى ساڭا دەيمەن. بۇنداق دېسەم مېنى سۆيىدىكەن، چىن يۈرىكىدىن ياخشى كۆرىدىكەن دەپ ئويلاپ قالما. سۆيگۈ مەن ئۈچۈن تولىمۇ يات، قورقۇنچىلۇق چۈشتەك بىر نېمە. بالىلىق چاغلاردىكى مۇھەببەتنىڭ يۈرەككە سالغان ئازابلىرىلا قەدىرلىك. گويا ئۇ سېنىڭ ھايات لەززىتىڭنىڭ ئەڭ يۇقىرى پەللىسى...

مانا ھاۋا گۈلدۈرلىمەكتە، پۈتۈن تاغلار تىتىرىمەكتە، يېقىنلا يەرگە چېقىلغان چۈشتى. ئاسىيالىق يىلقىچىغا

دەھشەت تۇيۇلغان بۇ ھادىسە ياۋرۇپا جەڭ مەيدانى ئۈچۈن بەلكى كۈندىلىك تۇرمۇشتۇر. سەن سەبىخە شۇ تۇرقىدا بەلكى يۇمشاق كارىۋاتتا شېرىن چۈش كۆرۈۋاتقانسەن - ھە، ئەمما سىڭلىڭ پەرىخە چىرايلىق كۆزلىرىنى مۆلدۈرلىتىپ تاغ گۈلدۈرمەمسى بىلەن بىزدەك تاغلىقلارغا كېلىدىغان كۆڭۈلسىزلىكلەرنى ئويلاۋاتىدۇ...
... يېنىدىلا - چوڭقۇر سايدا چاقماق چېقىپ قاراس - قۇرۇس، يالت - يۇلت قىلىۋىدى، نۇرنىڭ ئېتى تۇيۇقسىز ئۆركىدى.

- ئۇخلىما، جالاپ خوتۇننىڭ بالىلىرى، ئات دېگەن مۇشۇنداق چاغدا ئۆركۈپ قاپىدۇ!
غېنى ئاكىسى تاغدىن تاش غۇلغاندەك ئاۋاز چىقىرىپ بالىلارنى تىللىدى - دە، ئېتىنى يورۇتۇپ نۇرنىڭ يېنىغا كەلدى:
- ئۇخلىمىغانسەن؟

- ياق، ئاكا!
- مە، مۇنۇ پاقلان گۆشىنى يېۋال، ھازىرلا ئاتلارنى ھەيدەپ مىڭمارال بىلەن بۆرتالاغا ئاشىمىز، ئەتىگەن كۈندىن بۇرۇن گۆرسايدىن چېقىپ كەتمەسەك بولمايدۇ!
- ۋاي - ۋوي، بۇ يول بەك ئۇزاق، غېنىكا!
- بويتاق داداڭنىڭ ئۆيى يېقىن، كەت چىدىمىساڭ!
- سەن چىدىغانغا چىدايمەن. سېنىڭ پېشىڭنى قويۇپ بەرمەيسەن، ئاكا!
- يارايىسەن، نۇرى، ئاتلارنى سايغا ھەيدەڭلار ئەمەس!

ھايت - ھۇيت، قىقاس - چۇقان بىلەن سەكسەن تۇياق شاش ئاتنى تاغ ئۈستىدىكى ياپپېشىل، ئىپار ھىدلىق چۆپلەردىن ئايرىپ سايغا ھەيدىمەك تولىمۇ تەس. ئاتلار ئۇياقتىن - بۇياققا قاچىدۇ، قۇيرۇقلىرىنى شىڭتايىتىپ بۇ رەھىمسىز ئادەملەر ئۈستىدىن ئىسيان كۆتىرىدۇ، كىشىنىشپ نارازىلىق بىلدۈرىدۇ. لېكىن ئادەملەردە مېھىر - شەپقەت بولغىنى بىلەن، ئۇنى كەم ئىشلىتىدۇ - دە، نەلەردىن ھەيدىلىپ - ئوغرىلىنىپ بۇ يەرگە كەلگەن ئاتلارنى ئايىغى تەگمىگەن يات - ياقىلارغا مەجبۇرىي ھەيدەپ ئاپىرالايدۇ. مانا ئاتلار سايغا چۈشتى، ئۇلار بىردەمدىلا بۇيرۇققا كۆنگەن ئەسكەرلەرگە ئوخشاپ قالدى. سايدىن - سايغا، بۇ غولدىن - ئۇ غولغا قاترىشىپ ئۆتۈشۈپ ئاخىر مانا كەڭ،

ئوتتۇرىسىدىن تاغ سۈيى ئېقىپ چۈشىدىغان، ئىككى چېتى تىك چوققىلار تىزمىسى بولۇپ كۆرۈنىدىغان گۆرساي ئېغىزىغا كەلدى. ئۇلار قانچىلىك يول ماڭغىنىنى بىلمەيدۇ، نۇرى ئىككى قېتىم مىنىشلىك ئات ئالماشتۇردى. مانا ھازىر ئاستىدىكى سار ئاتمۇ تايىتاڭشىپ قالدى. ئۇ بۆرىۋاي بىلەن قوغلاپ يۈرۈپ قارا ئايغىرغا سالما سېلىۋالدى، ئايغىر ئۆردەپ قاتتىق تىركەشتى. كانىيغا چۈشكەن سىرتىماق ئاخىر ئۇنى ھالسىراتتى. جۇنۇسباي چال ئۇنىڭ ئىككى قولىدىن تۇتۇشقا نۇرى ئايغىرغا يۈگەن سېلىپ بولدى. باشقا ئاتچىلار ئېگەرلەپ ئۇلارنىڭ بېكىتتى. نۇرى «بىسىمىلا» دەپ ئاتقا سەكرەپ مىندى. ئات بىر ئۆردىدى ۋە يېشىل چىمەنلىك ئۆزىگە قاراپ چېچىپ كەتتى. نۇرى ئېغىزدۇرۇق سېلىنغان يۈگەننىڭ چۇلۇۋىنى چىڭ تارتىپ، ئۆتۈك كىيگەن ئايىغىرى بىلەن ئۈزەڭگىگە چىڭ دەسسەپ، ئات ئۈستىدە مىخلاپ قويغاندەك ئولتۇراتتى. غېنى ئاكىسى قاقاقلاپ كۈلۈپ:

- يامان نېمە، ئايغىرنى تۇغدۇرۇۋېتىدۇ! - دېدى.

ئىككىنچى كۈنى ئۇلار گۆرساينىڭ ئېغىزىدا ئاتلارنى ئولتۇتۇپ، ئۆزلىرىمۇ كۆممە نان، پىششىق گۆش ۋە تاغ سۈيى بىلەن غىزالىنىپ، چۈشتىن كېيىن ئاتلارنى يەنە ھەيدىدى. غېنى ئاكىسى ئوزۇق - تۈلۈك ئارتىلغان ئاتنىڭ چۇلۇۋىنى غانجۇغىسىغا باغلىۋالغان جۇنۇس چال بىلەن ئالدىرىماي ماكاتتى. قالغان ئالتە نەپەر ياش يىلقىچى توختىماي ئات دېۋىتىپ، قوللىرىدىكى ئۇزۇن سويللىرىنى پۇلاڭلىتىپ ئاتلارنى ھەيدەيتتى. ئاتلار يات - ياقا يۇرتقا جاھىللىق قىلىپ تەستە ماڭاتتى. بەزىلىرى ھەتتا كەينىگە يېنىپ قاچاتتى. كۈنەسنىڭ گۈللەر ھۈپپىدە ئېچىلىپ كېتىدىغان، ئوتلىرى ئات قارىغا كېلىدىغان چەكسىز يايلىقىدا، توققۇزتاراننىڭ بۈك قارىغايلىق تاغلىرىنىڭ شېرىن چۆپلۈك قاپتاللىرىدا ئەركىن ئوتلاپ، قىيغىتىپ يايلىغان بۇ ئاتلار ئۆز ئانا يۇرتلىرىدىن تولىمۇ يىراقلاپ، نېمە ئۈچۈن مۇنۇ غول بىلەن شىمالغا ئۆرلەپ تاغ ئېشىپ يات يەرلەرگە بارغۇدەك؟ ئۇلارنى يەنە قانداق تەقدىر كۈتۈۋاتىدۇ؟ ئۇلار سېتىلىدۇ، بەلكى سويۇلۇپ مۇنۇ يالتىراپ تۇرىدىغان تىرىلىرى قۇرۇتۇلۇپ ئىنسانلارنىڭ ئاياغ كىيىمىگە ئايلىنىپ چەيلىنەر، بەلكى ئۇلارنىڭ گۆشلىرى ماۋۇ چىرايلىق يايلى - قۇيرۇقلىرى بىلەن مەڭگۈلۈككە خوشلىشار، ئۇلارنىڭ قىزىل قېنى يات يەرلەردە يەرگە سىڭەر... ئۇلار بۇ تەقدىردىن قېچىشقىمۇ ھوقۇقسىز. ئۇلارنىڭ بۇ تەرىپى نۇرىلارغا ئوخشايدۇ.

- قانچىلىك مىللىتى كېلىدۇ غېنى ئاكا بۇ ئاتلارغا؟

تۇرسۇن ئىسىملىك كۆسەيدەك قارا يىگىت سورىدى.

- ئىشقىلىپ، ساڭا بىر تال مىلتىق، يۈز تال ئوق تېگىدۇ. قارىۋاي، ئېيتقىنا، نەچچە دۈشمەننىڭ جېنىنى

قەستلىدىڭ؟

- غايىب ئوق تېگىپ كەتمىسىلا يۈزنىڭ جېنى ئالقىنىمدا، ئاكا. قاچان بولىدۇ بۇ جەڭ؟

- نۇرىدىن سورا، ئاشۇ بىلىدۇ. ھەي نۇرى، ئېيتقىنا، ئىككىنچى جاھان ئۇرۇشى بۇيەرگە قاچان كېلىدۇ؟

- بىزنىڭ گىتلىرىدىن سورا!

- ھەي نۇرى، ئېيتقىنا، ستالىن دېگەنگە ئوق ئۆتمەيدۇ دەيدۇ، راستمۇ؟

- سوۋېت ھۆكۈمىتىگە ئوق ئۆتمەيدۇ دېگەن سۆز بۇ!

- مۇنداق دېگەن. ھە راست پاتىخ، رەپىق بايچۇرىن، خەمىتلەر ئالمۇتىدىكەن. ئۇلار كەلسەلا سوقۇش

باشلىنىدۇ، راستمۇ غېنى ئاكا؟

- راست دەيسەن. بۇدا ئىككى يۈز مىلتىق ئېلىۋالساڭ، ئۇلار كېلىشىگىلا ئۇلاستايدىكى ساقچى ئىدارىسىگە

ھۇجۇم باشلايمىز. بىز ھازىر ئەللىك ئاتلىققا يېتەي دېدۇق. ئۇلاستاينى ئالساڭ ئەسكىرىمىز يۈز بولىدۇ.

- شېڭ شىسەيگە غۇلجىدىكى باندىتلارنى تازىلاپ بولدۇق، قالدى - قاتتىلىرى چەتكە قېچىپ تۈگىدى دەپ

دوكلات قىپتىكەن، شېڭ شىسەي ليۇبىگىدىكى مۇكاپاتلاپتۇ. ئۇنىڭ نىلقا تاغلىرىدا ئەللىك نەچچە ئەسكىرىنىڭ

ئۆلگەنلىكىنى بىلىمەيدۇ - دە ئۇ!

- ئەكەيىر باتۇر قايدا ئەزىر؟

- سايرام كۆلى بويىدا، بىزنى كۈتۈپ تۇرىدۇ!

بىردىنلا مىڭمارال چوققىسىدا قارا بۇلۇت پەيدا بولدى. ھاۋا گۈلدۈرلەپ، قاراسلاپ چاقماق چېقىپ شارقىراپ

يامغۇر يېغىشقا باشلىدى. ئاتلار يۇقىرىغا قاراپ بورۇتۇپ ماڭماقتا، ئاتچىلار كېپىنەك تونلىرىنى كىيىشىپ، تېپىلغاق،

قورام تاشلىق غول ئىچىدە يۇقىرى ئۆرلىمەكتە، مانا يامغۇر بىردىنلا قارغا ئايلىنىدۇ - ئايدىمۇ قار ياغىدىغان ئىش مۇشۇ

گۆرسايدىلا بار. شۇڭا بۇ يەرنى «گۆر» - دەيدۇ - دە. بۇ يەرنىڭ جۇدۇنلىرىدا، قار كۆچلىرىدە تولىمۇ جىق مال،

ئادەملەر يورۇق دۇنيا بىلەن خوشلاشقان. شۇڭا بۇ يەر «گۆر» دە. قار بىردىنلا لەپىلدەپ يېغىپ ئەتراپ زىمىستانغا

ئايلىنىدى. ئاتلار قار بىلەن زىننەتلەندى. جانىۋارلار باشلىرىنى تۆۋەن قىلىشىپ ئۆرلىمەكتە، ئۇلار غولدىن چىقىشقا

ئادەملەردىنمۇ بەكرەك ئالدىرايدىغان ئوخشايدۇ...

نۇرى خۇشال بولدى. ئۇ تەبىئەتنىڭ ھەممە ھۇجۇملىرى بىلەن ئۇچرىشىشنى خالايتتى. مانا قار، بىردەمدىلا ئوشۇقتىن ئاشتى، يول يۈرمەك قىيىنلاشتى.

- ئاتلارنىڭ ئالدىنى تورا، ئاۋۇ قارىغايلىق ئاستىدا دەم ئالدۇرايلى، - دېدى جۇنۇسباي.

- قايرىڭلار! - غېنى تاغدىن تاش غۇلغاندەك ۋارقىردى. يىلقىچىلار ئاتلىرىنى چاپتۇرۇپ يىلقىلارنى قايرىشقا

مېڭىشتى.

بىردەمدىن كېيىن ئاتلارنى قارىغايلىق ئاستىغا توپلىۋالدى. ئاتلار بىر- بىرىنى پۇرىشىپ، سۇ بويىدا جىم

تۇرۇشتى، ئادەملەر ئاتلىرىدىن چۈشۈپ، قۇرۇق شاخلارنى تېپىپ كېلىپ گۈلخان يېقىشتى، ئۈچ پۇتلۇق ئوچاقلىرىدا

قازان ئېسىپ سۇ قاينىتىشتى. غېنى بىردىنلا تولىمۇ يىراقتىكى بىر كېيىكنى قارىغا ئالدى. كېيىك بىچارە غېنىدە يوق

شىڭتىپ جىم تۇراتتى. مىلتىق «ۋاڭ!» قىلدى، كىيىك يوقالدى.

- مېڭىڭلار، ئەكېلىڭلار!

- تەگمىدى، غېنى ئاكا!

- تېز ماڭ، ھارام بولىدۇ بىكار. غېنىكاڭ بىر تال ئوقنىمۇ ھاۋاغا ئاتقان ئەمەس!

ئىككى ئاتلىق بىردەمدىن كېيىنلا راست دېگەندەك يوغان بىر كېيىكنى ئۆگتۈرۈپ كېلىشتى. ئۇلار قارىغاي ئاستىدا

كېيىكنى سويۇپ، قۇرغان، مايسىز كىيىك گۆشى بىلەن قورساقلىرىنى تويىدۇرۇپ، يەردىن بۆرتۈپ چىققان قارىغاي

يىلتىزلىرىغا باشلىرىنى قويۇپ يېتىپ قېلىشتى.

مانا تۇرسۇننىڭ بېشى نۇرنىڭ يانپىشىدا، قارىمۇتۇق، ئورۇق بۇ يىگىت نۇرىغا ئەگىشىپ يۈرگىلى ئىككى يىل

بولدى. ئۆز ۋاقتىدا ساددا ھېسسىيات بىلەن بىر- بىرىگە قەسەم بېرىشكەن ئون ئالتە يىگىتنىڭ بىرى مۇشۇ.

ئۇچقۇچىلاردىن ئىككىسىنى غېنى ئاكىسى ئېتىپ ئۆلتۈرگەندىن كېيىن يىگىتلەردىن ئالتىسى تۇتۇلۇپ كەتتى. ئۇلاردىن

ياقۇپ، ئارىسلان ئىككىسىنى سوت قىلىپ ئېتىۋەتتى، قالغانلىرى نەدىكىن؟ تاغقا قېچىپ چىققان سەككىز بالىدىن

ئىسلام بىلەن سەلىم شەھەرگە قايتىپ كەتتى، ئۇلار سوۋېت ئىتتىپاقىغا قېچىپ كېتىپتەك. تاغ سوقۇشلىرىدا بىخەستەلىك

قىلىپ ئىككى يىگىتكە ئوق تەگدى. شۇ چاغدا تاش دالدىسىدىن چىقمىغان بولسا ئۇلار قۇربان بولماس ئىدى،

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

غېنىكامنى دورايىمەن دەپ قاراملىق قىلىپ قۇربان بولدى - دە... ھازىر نۇرنىڭ سۆيۈملۈك دوستلىرىدىن يېنىدا مۇشۇ تۇرسۇن بىلەن بۆرىۋايلا قالدى. ئۇلار نۇرى نېمە قىلسا شۇنى قىلىدۇ، مانا ھازىر ئۇلارنىڭ بەدىنىمۇ نۇرنىڭكىدەك تۆمۈرگە ئايالانغان. ئۇيقۇسى كەلسە يەر تاللىمايدۇ، قورسىقى ئاچسا غىزا تاللىمايدۇ، ئۇلار ھازىر قورقۇش، رەھىم قىلىش، ئىككىلىنىش دېگەنلەرنى ئۇنتۇغان. شۇنداقلا ئۆزلىرىنىڭ كەلگۈسى ۋە شەخسىي ئىستىقبالىنىمۇ ئۇنتۇغان. ئۇلارنىڭ قەلبىدە دوستلىرى ئۈچۈن قىساس ئېلىشتىن باشقا ئىستەك يوق. ئۇلارنىڭ يۈرىكىمۇ تاشقا ئايالانغان، ئۇلارنىڭ كۆز ياشلىرى گويا قىشتا يوقالغان باغ بۇلبۇللىرىدەك غايىب بولغان. ئۇلارنىڭ قىلىشىدىغان گەپلىرىمۇ، سورىشىدىغان سۇئاللىرىمۇ تۈگىگەن. بىرى بىلگەننى ھەممىسى بىلىدۇ، بىرى ئويلىغاننى ھەممىسى ئويلايدۇ، رېئاللىق ئۇلارغا بىرلا نەرسىنى - خەلقى ئۈچۈن ياشاش، خەلقى ئۈچۈن جان بېرىش ھاياتىنىڭ مېغىزى ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاپ بەرگەن. شۇڭا ئۇلار ھەرقاچان ئېلىشىشقا تەييار، ئۆلۈشكە تەييار!

- بىز ئوغمۇ؟ - دەپ سورىدى تۇرسۇن ئاستا پىچىرلاپ.

- ياق!

- مۇشۇ ئاتلار ئوغرىلانغان ئەمەسمۇ؟

- قەرز ئېلىنغان، مەجبۇرىي قەرز ئېلىنغان. كەلگۈسىدە ئىگىلىرىگە قايتۇرۇپ بېرىمىز!

- سېنىڭچە، بىزنىڭ كەلگۈسىمىز راستلا بارما؟

- ئەلۋەتتە. مانجۇلارمۇ، ياكى زېڭىشىن، جىن شۇرنىلارمۇ بىزنىڭ كەلگۈسىمىزنى يوقىتىۋېتەلمىگەن. بۇ قانخورمۇ

يوقىتالمايدۇ!

- راست دەيسەن، بىزنى ھېچكىم يوقىتالمايدۇ، بىز ئۇلارنى يوقىتىمىز!

بۇ غېنى باتۇرنىڭ ئاۋازى. ئۇ ھۇۋلاۋاتقان شۇرغاننى تىڭشاپ ئېگەرنى بېشىغا قويۇپ، قىرغىز قالپىقىنى كۆزىگە

كېيىپ ئوڭدا ياتاتتى. ئۇ شۇ يېتىشىدا خۇددى بىر يىقىلغان قارىغايغىلا ئوخشايتتى. ئۇنىڭ ئۇزۇن پۇتلىرى

ئالماشتۇرۇلغان، تىزلىرى پۈكۈلگەن، سوغۇقنىمۇ مەيدىسى ئېچىۋېتىلگەندى. ئۇ بوم، سۈرلۈك ئاۋازى بىلەن يەنە

سۆزلىدى:

مەن سەككىز قېتىم تۈرمىگە كىردىم. ھەممىسىدە قېچىپ چىقتىم. قېچىپ چىققانلىرىم سادىر پالۋاننىڭكىدىن

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

كۆپ، ئېيتقىنا، مەن سادىر پالۋانىمۇ، ئەمەسمۇ؟

بايانداينى پارتىلتالساڭ سادىر پالۋان بولالايسەن!

ھا-ھا-ھا... جالاپ... ھە، ماقۇل ئاغزىمنى بۇزماي، ھازىر نەدە سېپىل باركەن؟

شەھەردە، ھەربىي ئىسكىلاتتا بار!

تنتۇپتىمەن!

شېڭ شىسەينىڭ ھاكىمىيىتى بىر سېپىلغۇ!

ھا-ھا-ھا... نۇرى، گېپىڭ قالىتسىتە سېنىڭ، يورۇق بولغان بولسا كىتاب ئوقۇپ بېرەتتىڭ-ھە، مۇنۇ

قارىغايىلار نېمانچە غاراسلايدۇ، بوران كۈچىيۋاتامدۇ نېمە؟

يوللار تىنىپ كەتتى-دە!

ئارغى بېت جاسىل جايلاۋغۇي!

ئەكبەر باتۇرلار بىزنى سايرام بويىدا كۈتۈۋاتىدۇ!

قوراللارنى ئېلىپ قايتارمىز-ھە غېنىكا، بىر تال مىلتىق يۈز پاي ئوق!

سەن قورالنى ئۇلاستايىنىڭ ھېلقى جىلغىسىدا ئالسەن!

ئەتىلا شەھەرگە ھۇجۇم قىلساق دەيمىنا!

پاتىخىلار ئالمۇتىدىن كىرمەي تۇرۇپ ھۇجۇم قوزغىمايمىز، ئۇان ئۇانۇۋىچ شۇنداق دېدى.

ئۇ ئورۇسنىڭ ئاغزىغا قارايمىزمۇ، ئۇلاستاي ساقچى ئىدارىسىغا ھۇجۇم قىلىۋېرىلى، يەنە نېمىنى كۈتىمىز!

قارا پاقا، سەن مۇنۇ نۇرىنىڭ ئاغزىغا قارا. ئاڭلىدىڭمۇ، شەھەردە بايلار، خەلىپەتلەر، ئەپەندىلەر ھەرىكەت

قىلىۋېتىپتەك. ھەممە يەردە بىراقلا قوزغالساك بولمايدۇ، راستمۇ نۇرى؟

شۇنداق غېنى ئاكا، قاراملىق قىلىشقا بولمايدۇ. بىرلا باستۇرۇلساق ئۆرە بولالمايمىز. شىنجاڭغا ھازىر

گومىنداڭ ئەسكەرلىرى كىرىشكە باشلىدى. شېڭ دۈبەن ھازىر سوۋېت ئىتتىپاقىدىن يۈز ئۆرۈپ گومىنداڭنىڭ تاپىنىنى

يالاۋاتىدۇ. مېنىڭچە، ستالىن ئۇنى جازالايدۇ. قۇمۇلدىكى 8-پولك تېخى چىقىپ كەتمىدى. ئۆرۈمچى تۇدۇڭخابا

دېگەن يەردىمۇ سوۋېت تانكىلىرى، ئايروپىلانلىرى باردەك. بىز سوۋېت ئەسكەرلىرى بىلەن ماسلىشىپ ئىش قىلساق تېز

غەلبە قازىنىمىز!

سېنىڭچە، ستالىن ئەسكەر ئەۋەرتەرمۇ؟

ئەۋەتتىشى مۇمكىن.

مۇمكىن دېگەننىڭ نېمىسى، يا ھەئە، يا ياق، دېمەمسەن؟ - غېنى ئاكىسى قاتتىق ۋارقىردى.

ھەئە، ھەئە! بولدىما، ئىسھاقبېكۇ ئەسكەر تەييارلىۋېتىپتەك!

ھېلىقى سەن دېگەن قىرغىزما؟

ھەئە غېنى ئاكا، ئۇ قالتىس ئادەم، ھەربىي ئىشلاردا بىلىملىك. شېڭ دۈبەنگە ئىككى قېتىم گارنىزون

قوماندانى بولغان!

نەچچىلىك ئەسكەر ئۇ؟

بەش - ئالتە مىڭ!

ۋاي - ۋۇي، بىزنىڭ ئادەملىرىمىز ئەللىكىمۇ يەتمەيدۇ، يېرىمى مىللىتى ئېتىشنى بىلمەيدۇ، بۇ

ھەزىلەكلەرنىڭ!

ھازىر ئالتايدا ئوسمان ئىسلام دېگەن بىر قازاق باتۇر قوراللىنىپ شېڭ دۈبەنگە قارشى سوقۇشۇۋېتىپتۇ!

تاشقورغاندىمۇ مىللىتى ئاۋازى باردەك!

ئۈچ يىل ئىلگىرى ئالتايدا ئېرىسقان، ئېشىمقانلار قوزغالغانىدى. ھازىر ئۇلارنىڭ ئىشىنى ئوسمان باتۇر داۋام

قىلىۋېتىپتۇ!

تەييارلىق پۇختا بولمىسا ئالدىراپ قوزغالساق زىيان تارتىپ قالىمىز!

شۇبرغان ھۇۋلىماقتا، دەرەخلەر غاراسلىماقتا، شۈمشىيىپ غۇزمەك بولۇشۇپ قۇيرۇق تەرىپىنى شۇبرغان ئۇرغان

تەرەپكە قىلىۋېلىشقان ئاتلار خۇددى تاغنىڭ قورام تاشلىرىدەك مىت قىلماي تۇرۇشاتتى. بۆرىۋاي بىلەن يەنە بىر ئۇيغۇر

يىگىت مىللىتلىرىنى تىك تۇتۇپ، كېيىنەك تون كىيىپ ئاتلارغا كۆزەتتە تۇرماقتا. يوغان قارىغاي ئاستىدىكى قۇرۇق يەردە

نە قار، نە بوران يوق، بايىقى پاراڭچىلار ئاستا - ئاستا جىمىپ قېلىشتى...

... تىك دەريا قىرغىقى، قاش دەرياسى تولغۇنۇپ، قورقۇنچلۇق ئاقماقتا. دەريا بويىدىكى قارىغاي تۈۋىدە تولىمۇ

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

چىرايلىق ياسانغان سەبىخە نۇرىنىڭ بويىغا گىرە سېلىپ لەۋلىرىنى شوراپ سۆيىمەكتە، نۇرىنىڭ پۈتۈن بەدىنى ئىرىمەكتە. ئۇلارنىڭ ھەممە ئەزالىرى بىر- بىرىگە ئۇدۇلمۇ ئۇدۇل، قىز گويا ئەقلىدىن ئازغان، نۇرىنى يەۋىتىدىغاندەك. «خائىن» دەپ ۋارقىرىدى بىرى. نۇرى قايرىلىپ قارىدى، پەرىخە چاچلىرى چۇۋۇلغان، كىيىملىرى يىرتىلغان، قورقۇنچلۇق ۋارقىراپ ئۇلارغا قاراپ يۈگۈرۈپ كەلمەكتە. نۇرىنى ھەدىسى چىڭ قۇچاقلۇۋالغان، سەبىخە ئۇنىڭ بويۇنلىرىغا سۆيىمەكتە. پەرىخە يۈگۈرۈپ كېلىپ ئۇلارنى كۈچ بىلەن ئىتتەردى. ئۇلار دەرياغا قاراپ ئۇچتى. تۆۋەندە دەريا مەۋج ئۇرۇپ، تولغىنىپ ئاقماقتا، ئۇلار ئاسماندىن دەرياغا قاراپ لەيلەپ چۈشمەكتە. سەبىخە: «نۇرى!» دەپ ۋارقىراپ دەرياغا چۈشتى. ئېگىز، ئاپئاق بۇزغۇن كۆتۈرۈلدى!

- سەبىخە! - نۇرى چۆچۈپ ئويغاندى. تۇرسۇن ئۇنىڭ چاتىرىسىغا بېشىنى تىقىپ ئۇخلاۋاتقانكەن. ئۇ تۇرسۇننى ئىتتىرىپ قوپۇپ ئولتۇردى.

- ھە، نوغاي قىزنى چۈشۈڭدە كۆردۈڭمۇ؟

- ياق، غېنىكا!...

- زادى يالغان ئېيتىمايمەن دېگەندىڭمۇ؟

- راست ئاكا، ھېلىقى سەبىخە چۈشۈمگە كېرىپ، مېنى قارا باستى.

- سىڭلىسى كىرمەي ھەدىسى كىرگىنى نېمىسى؟ ئۇ دېگەن يۈز خىتاينىڭ ئاستىدىن چىققان بۇزۇق. مەن كۆرسەم

ئېتىۋېتىمەن ئۇ قانچۇقنى!

- ياق، غېنىكا، ئۇنداق قىلما!

- كۆڭلۈك بار ئوخشىمامدۇ، سىڭلىسىنى ئال، ئوتى بېسىلىدۇ. سىڭلىسى دېگەن بىر پاقلان، ئۇ دېگەن ئورۇق،

قېرى ئۆچكە. سىڭلىسى تازا تولۇپتۇ، ھەي، سېنىڭ بولۇپ قالدى، بولمىسا...

- ئۇنداق دېمە غېنى ئاكا!

- كۆزۈمگە ياخشى كۆرۈنگەننى قويمايدىغىنى مەن، سېنىڭ يۈزۈڭ، بولمىسا ھېلىقى چاغدا، خەمىتلەر بىلەن بىزنى

قوغدىغىلى چىققاندا، ھېلىقى چىدىردا بىللە ياتقاندا...

- نېمە دەيسەنۇي، قىزدىن بىسوراقما، كۆڭلى بولمىسىمۇ مەيلىما؟

- خوتۇن خەقتە نېمە كۆڭۈل بۇ! كۆڭۈل دېگەن ئەركىشىدە بولىدىغان نەرسە ئۇ! خوتۇن خەق دېگەن ئاستىغا

چۈشسە كۆڭۈل پەيدا بولۇۋېرىدۇ!

- ياق، غېنىكا، سەن خوتۇن - قىزلارنى چۈشەنمەيدىكەنسەن!

ئۇ يېنىدا ئوڭدا يېتىپ ھەممىگە ھۆكۈمرانلىق قىلىپ، ھەممىگە ئۆز دېگىنىنى دېگۈزىدىغان بۇ ئادەمگە بىرىنچى

قېتىم قارشى گەپ قىلدى.

- مېنىڭ خاتام؟ سەن قانچە ئايال بىلەن ياتتىڭ، كۆپ بولسا ئىككى - ئۈچ. مەن دېگەن ساناپ باقسام ئەللىك

خوتۇن بىلەن...

- گەپ ئۇنىڭدا ئەمەس غېنىكا!

- كىتابتا يېزىلغىنى راست دەيسەن - دە!

- بۇمۇ بىر تەرىپى. مۇھىم تەرىپى ساپ مۇھەببەتنى چۈشەنسەڭ!

- ساپ مۇھەببەت، چىۋىسىلىڭنىڭ بالىسىغا خوتۇن بولغان قانچۇقتا ساپ مۇھەببەت نېمە قىلىدۇ قاپاق!

نۇرى ئورنىدىن ئىختىيارسىز سەكرەپ تۇرۇپ كەتتى.

پەرىخە پاك، نۇرىغا پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن بېرىلگەن، لېكىن نۇرى ئۇنى ئويلىمايدۇ. سەبىخە راست پاك ئەمەس،

لېكىن نۇرىنىڭ خىيالىدىن چىقمايدۇ! مۇھەببەت دېگەن قانداق بىر كۈچ؟ سېھرىي كۈچمۇ ياكى كەلگۈندەك قارا

كۈچمۇ؟ سەبىخە ئىلاجىسىز، بەلكى ئۇنىڭ روھىي پاك، مۇھەببەت ئىنسان جىسمىدىن سىرت بىر خىل روھىي كۈچ

بولسا كېرەك. غېنىكام بۇنى چۈشەنمەيدۇ - دە، ئۇنىڭغا قارشى گەپ قىلىشنىڭ ھاجىتى بارمۇ؟ ئۇنىڭ قوپاللىقى بىرخىل

ساددا ھەقىقەتنى يورۇتدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن كىشىگە ئار كەلمەيدۇ. لېكىن سەبىخەنى «قانچۇق» دېگىنىگە

چىدىمىدىم. ئەمدى ئۇ مېنى يامان كۆرۈپ قالارمۇ؟ ئۇ يامان كۆرۈپ قالسا نەگە باراي؟ مەنمۇ سوۋېت ئىتتىپاقىغا

قاچايىمۇ؟....

ئۇ ۋىزىلداپ يۈزىگە ئۇرۇۋاتقان قارغا پىسەنت قىلماي دۈگىدىيىپ تۇرۇشقان ئاتلارنىڭ يېنىغا كەلدى. قارىغاي

ئاستىدا بۆرىۋاي خۇددى قاتۇرۇپ قويغاندەك تىك تۇراتتى.

- بۆرىۋاي! - ئۇنىڭدىن سادا چىقمىدى. دېمەك ئۇ ئۆرە تۇرۇپ ئۇخلاۋېتىپتۇ. **ئۇلار ئات ئۈستىدە، پىيادە**

كېتىۋېتىپ، مۇشۇنداق تىك تۇرۇپ ھەرخىل ئۇخلاشلارغا كۆنۈك. يىگىرمىگە كىرمىگەن يىگىتلەر ھاياتنىڭ نۇرغۇن سىناقلىرىغا قاتنىشىپ، چوڭلار بىلىمىگەننى بىلدى، كىتابلاردا يېزىلمىغاننى چۈشەندى... ئۇلارنىڭ خاتىرجەم ئوقۇيدىغان، ئۇلۇغ غايە ئۈچۈن ئىنتىلىدىغان چاغلىرى ئىدى، لېكىن ئۇلار چىلبۇرىلەرچە ياشىماقتا...

- بۆرىۋاي، ماڭ بېرىپ ئۇخلىۋال!

ئۇ دوستىنى سىلكىپ تەستە ئويغاتتى.

شۇنىڭغا ھۇۋلىماقتا، قارىغايىلار غاراسلىماقتا، نېمىلەردۇر چىرقىرىماقتا، قار تېخىمۇ قاتتىق ياغماقتا، گۆرساي نامىنى ئىسپاتلىماقتا. نۇرى مۇزلىدى، جايدا تىنماي سەكرىدى، ئۇ ياقىتىن - بۇ ياققا ماڭدى، قوللىرىنى ئاغزى بىلەن ھوردىدى. بىرلا كونا گىمناستۇركا بىلەن مۇزلاۋاتقان بەدىنىنى ئىسسىتتىش ئۈچۈن قارىغاي شاخلىرىغا ئېسىلىپ تەنتەربىيە قىلدى.

ئۇ ھەرقانچە قىلىپمۇ ئىسسىمىدى. ئۇ قارىغايغا يۆلىنىپ دۈگىدىيىپ ئولتۇرۇپ دادىسىنى ئەسلىدى: ئىنلىرى، ئاپىسى، دادىسى مايلىشىپ تۇرىدىغان قىزىل جۈزىنى چۆرىدەپ ئولتۇرۇپ ئەتىگەنلىك چاي ئىچىدىغان چاغلار ئەجەپ كۆڭۈللۈك ئىدى. قەدىردان ئانىسى ھەربىر بالىسىنىڭ چاي ئىچىشلىرىگە زوق بىلەن قاراپ شاماي چايناپ ئولتۇرىدىغان، ئۆلۈپ كەتكەن ئىنسى ئاپىسىغا ئەركىلەپ قەغىشلىك قىلاتتى. سىڭلىسى دادىسىنىڭ تىزىدىن چۈشمەيتتى، بەرا بىلەن دەرا ئويۇنغا قىزىقىپ چايلىرىنى ئالدىراپ ئىچىپ، يانچۇقلىرىغا بىر پارچىدىن نان سېلىپ سىرتقا يۈگۈرۈشىدىغان. ئانىسى نۇرىغا كۆزىنى ئۈزمەستىن قاراپ بالىسىنى خىجالەت قىلاتتى... ئۇ كۆڭۈللۈك ھايات نەلەردە قالدى - ھە؟ بايلىق، مەنسەپ ھاياتلىق ئۈچۈن زۆرۈر بولسىمۇ بەختنىڭ مەنبەسى ئەمەس، نامرات ئائىلىدە بەخت بولىدۇ، ئۇنى مىليون دوللار بىلەنمۇ سېتىۋالغىلى بولمايدۇ، كاتتا ئائىلىدىمۇ بەختسىزلىك بولىدۇ، ئوخشاشلا ئۇنى پۇل ۋە ھۆكۈمەت كۈچى بىلەن يوقاتقىلى بولمايدۇ. بەختنىڭ مەنبەسى قەلب، بىر - بىرىنى چىن دىلىدىن ياخشى كۆرىدىغان جانلار بىر ئۆيگە جەم بولسا، ئۇ ئۆيدە بەخت دەريا بولۇپ ئاقىدۇ. تەمەلىرى ھەرخىل، بىر - بىرىنى شۇتاقىلىش كويىدىكى جانلار بىر ئۆيگە جەم بولسا، ئۇ ئۆيدە بەخت تامچىسىمۇ بولمايدۇ، بالايىئاپەت كەلكۈن بولۇپ ئاقىدۇ. مانا بۇلار نۇرنىڭ تۇرمۇش توغرىسىدىكى قاراشلىرى. شۇڭا ھايات، بەخت دېگەنلەر ھەم مۇرەككەپ، ھەم ئاددىي چۈشەنچە. مۇرەككەپلىكى ئېرىشمەكنىڭ تەسلىكى، ئوڭايلىقى ئۇنىڭ كونكرېت ئىكەنلىكى...

ئۇ قاتتىق مۇزلىدى، تىتىرىدى، خۇددى دۈمبىلىرى مۇز بولۇپ قاتقان ئاتلاردەك. ئۇ خىيالىغا ئەنئەنە مۇسابايوفلارنىڭ باغ قورۇسى، ياسىداق ئۆيلىرى كەلدى. سالاسۇن ئىچىدىكى چىمەنلىك باغ، ياش ئالما كۆچەتلىرى، گۈللەر، تېرەك يوپۇرماقلىرىنىڭ كۈن نۇرىدا كۆمۈش تەڭگىلەردەك يالتىراشلىرى، شىلدىرلاپ ئېقىۋاتقان سۈزۈك سۇ... گويا سۇ ئۆسۈملۈكلەرگە ھېكايە ئېيتىپ بېرىۋاتقاندەك... تەبىئەت چەكسىز مېھرىبان ھەم چەكسىز رەھىمسىز؛ تاشلار ئارىسىدا گۈللەرنى ئېچىلدۈرىدۇ ھەم ئەڭ گۈزەل نەرسىلەرنى نابۇت قىلىدۇ. خۇددى نۇرنىڭ ئارزۇلىرىنى ۋەزىيەت نابۇت قىلغاندەك.

نېمە گۇناھ قىلغىنىغا ئۇ شۇنچە خورلىنىدۇ. خەتەرلىك سانلىدۇ. ھە؟ دادىسىچۇ؟ ئۇمۇ ھېچ ئىشنى خاتا قىلمىدىغۇ؟ ئۇنىڭ سەمىمىي - سادىق بولغىنى گۇناھمۇ؟ نۇرنىڭ ئۇلۇغ غايىلەرنى كۆڭلىگە پۈككىنى جىنايەتمۇ؟ جەمئىيەت، دۆلەت، ھاكىمىيەت دېگەنلەر نېمىشقا ھەقىقەت ۋە گۈزەللىكنى ئىشلىرىغا ئۆلچەم قىلمايدۇ. ھە؟ دۇنيادا بولۇۋاتقان سوقۇش، قىرغىنلارنى قوزغىغۇچىلار ھەقىقەت بىلەن گۈزەللىكنى ئىنسانلار قەلبىدىن چىقىرىپ تاشلاپ، ئىنسانىيەت جەمئىيىتىنى ۋەھشىيلىككە باشلىماقچى. شۇنىڭ ئۈچۈن ھازىر دۇنيا ئۇرۇشى بولۇۋاتىدۇ، مۇشۇ تۇرقنىڭ ئۆزىدە نى - نى ياراتقۇچىلار ئۆلۈۋاتىدۇ...

- نۇرى، ھەي، قېتىپ قالمىغانسەن!

غېنى ئاكىسىنىڭ بوران بىلەن ئېلىشالايدىغان ئاۋازى ئاڭلاندى. ئۇ قاقاقلاپ كۈلۈپ نۇرنىڭ يېنىغا كەلدى:

- ئۈچ ئات ئۆلسە بىر مىللىتى كەم بولىدۇ جۇمۇ نۇرى، بىر مىللىتى كەم بولسا يۈز دۈشمەن تىرىك قالىدۇ. بىز

جەڭنى باشلىۋەتتۇق، مانا قارا، شۇرغان شېك شىسەي، بىز ئۇنىڭ دۈشمەنلىرى!

ئۇ نۇرنى چىڭ قۇچاقلاپ، ئىنسانىي مېھرى بىلەن:

- ماڭ، مېنىڭ ئورنۇمدا بىردەم يېتىۋال. يولۋاسنىڭ ئورنى ئىسسىق بولىدۇ. ماڭ جۇڭۇ. ئاتلارغا ئۆزۈم قارايمەن،

سوغۇق مېنى ئەگىپ ئۆتۈپ كېتىدۇ! - دېدى.

ئۇلار ئەتىگەنلىكى يەنە يولىنى داۋام قىلدى. قار يوللارنى يوق قىلىۋەتكەن، بەزى يەرلەردە ئات بويى

قار - كۈلتۈكلىرى، بەزى جايلار بولسا تاپ - تاقىر...

ئۇلار ئات ئۈستىدە شۈمشىشكەن. قوياش نۇرى تاغلارنىڭ چوققىلىرىدىكى گىرىمىسەن قارلارنى كۆمۈشتەك

يالتىرىتىپ قاپتالاردىكى بۈك قارىغايىلار ئۈستىدە گۈزەل ئەلەڭگە پەيدا بولغاندا، ئۇلار داۋاننىڭ ئۈستىگە چىقتى. نېرىقى بەت - شىمال چەكسىز يايلاق، ياپيېشىل دۇنيا. ئاتلار ئوتلاققا قاراپ قۇلاقلىرىنى شىڭىتايىتىپ، دۈمبىلىرىدىكى شۇرغان سوغۇقلىرىنى سىلكىپ چۈشۈرۈپ، كىشىنىشىپ، قىيغىنىشىپ. غېنى ئاكىسى قاقاقلاپ كۈلۈپ:

- مىلتىققا ئايلىنىدۇ دەپ خۇشال بولۇۋاتىدۇ بۇ جانىۋارلار! - دېدى.

ئۇلارنىڭ كۆڭۈللۈك مەھەللىرى باشلاندى؛ كىگىز ئۆيلەر، مەزىلىك چاي، بوغۇرساق، كۆمبە، سېرىقماي، خام قايماق بىلەن تولغان قازاق داستىخىنى، ئىللىق شامال، شېرىن ئۇيقۇ...

كېچىدە ئەكبەر باتۇر - قارا بۇرۇت، بۈركۈت كۆز يىگىت بىر قانچە مۇڭغۇل ۋە ئىككى ئورۇس بىلەن كەلدى. ئۇلار ئاتلارنى ساناپ ئۆتكۈزۈۋالدى. ئاندىن:

- مەشەدە بەش - ئالتە كۈن ئويناپ تۇرۇڭلار! - دەپ قويۇپ غېنى ئاكىسىنى باشلاپ ئاتلىرىنى چاپتۇرۇپ

نەلەرگىدۇر غايىب بولۇشتى.

سايرام بويىغا چېدىرلار تىكىلگەن، بۇلۇتسىز ئاسمان پارچىسىدەك كۆرۈنىدىغان سايرام كۆلى تىنماي داۋالغۇپ، نۇرىنىڭ يۈرىكىدەك ئويناپ تۇرۇپ. كۆلنىڭ بۇ چېتى بۈك قارىغايلىق تاغقا، شىمال تەرىپى پاكار - پاكار ئېدىرلىقلارغا تۇتاشقان. كۆلنىڭ بېرىقى قىرغىقىغا يېقىنلا يەردە بىر ئارال تۇرۇپتۇ. «قالماق بۇتخانىسى بار» دېيىشتى ئادەملەر ئۇ ئارالنى كۆرسىتىپ.

ياپيېشىل قارىغايىلار يېنىغا ياسالغان چېدىرلار، كىگىز ئۆيلەردە غۇلجا، بۆرتالا ھەتتا چۆچەك بايلىرى يازنىڭ ئىسسىق كۈنلىرىنى ئۆتكۈزۈشكە. غۇر - غۇر، سالقىن شامىلى ئۆكسىمەيدىغان، پاقالان، قىمىزلىرى تولىمۇ لەززەتلىك، مۇنبەت، مەنزىرە گۈزەللىكى تەنگە داۋا بولالايدىغان بۇنداق جايلاردا غەمىسىزلىك، پۇشايىمان ۋە ئارزۇلاردىن خالىيلار راھەتلىنەلەيدۇ. بەزىدە گۈزەل ئارزۇمۇ كىشىگە ئازاب بولۇپ تۇيۇلىدۇ. ھېچكىم خىيال بىلەن ئازابلىنىشنى خالىمايدۇ، لېكىن شېرىن خىيال ھامان سېنى ئازابلايدۇ...

مانا نۇرى تويغۇچە گۆش يەپ، قىمىز ئىچىپ، ئۇيقۇغا قېنىپ چىمەن ئۈستىدە ئوڭدا يېتىپ شېرىن خىيال بىلەن ئازالانماقتا. كەلگۈسى قانداق؟ ئەلۋەتتە گۈزەل. قانداق گۈزەل؟ كىشىلەر ئارزۇلىرىغا قىسمەن بولسىمۇ قانالايدۇ، بالىلار مەكتەپلەردە خۇشال ئوقۇپ، ئالىي مەلۇماتلىق بولۇپ خەلقنىڭ غېمىنى يەيدىغان بولىدۇ. دېھقانلار يەرلىرىدىن مول

ھوسۇل ئېلىپ، مەڭگەن باسقان ھارۋا ئۈستىدە ئوڭدا يېتىپ ناخشا ئېيتالايدۇ. خوتۇنلار شەھەرگە ئاش بېسىپ ماڭغان ئەللىرىگە سوۋېت، ئىنگىلىز ۋە خىتاي يىپەكلىرىدىن كۆڭلەكلىك، يوتقانلىق ۋە بالىلىرىغا كىيىملەرنى بۇيرۇتالايدۇ. ھۆكۈمەت خەلقنىڭ غېمىنى يەيدۇ، ئۆز يانچۇقىنى چىڭدايدىغان ئەمەلدارلارنى جازالايدۇ، شەھەرلەردە ئالىي مەكتەپ، دوختۇرخانىلار، تىياتىرخانىلار، چەتلىرىدە زاۋۇت - فابرىكىلار كۆپىيىدۇ. ئادەملەر بىر - بىرىگە خۇشال - خۇرام كۈلۈپ سالام بېرىشىدۇ. ھېچكىم ھېچكىمنى ئەزمەيدۇ، چاقمايدۇ، بۇلاپ - تالمايدۇ، ئالدىمايدۇ، قورقۇتمايدۇ ۋە قەستلىمەيدۇ. ئادالەت، باراۋەرلىك، مېھىر - شەپقەت، سەمىمىي - ساداقەت - گۈزەللىك ھەممە ئادەمنىڭ ۋۇجۇدىغا سىڭىدۇ. سۈرلۈك ئەسكەرلەر، ۋەھشىي ساقچىلار، قورقۇنچىلۇق تۈرمىلەر، قىرغۇچى قوراللار بولمايدۇ ۋە ياكى ئازىيىدۇ. پۈتۈن جەمئىيەت مۇشۇ يايلاقتەك تىنچ، گۈزەل، بەخت ماكانى بولىدۇ. ئاشىق - مەشۇقلار جۇدالىقتىن، ئاتا - ئانىلار بىلەن بالىلار خانىۋەيرانچىلىقتىن خالىي بولۇپ كۈنلىرىنى خۇشال - خۇرام ئۆتكۈزىدۇ، تەبەسسۇم كۆز يېشىدىن، مەدھىيە - تەشۈككۈر تىل - ھاقارەتتىن كۆپ بولىدۇ... گۈزەل يايلاق كەلگۈسى جەمئىيەتنىڭ سىمۋولى بولغاي، سايرام كۆلىنىڭ شاۋقۇنى بەختلىك كۈنلەرنىڭ مەدھىيىسى بولغاي!

ئۇ شۇنداق جىم ياتتىكى، بىر بۆرسۇق ئۇۋىسىدىن چىقىپ، پۇتلىرىنى تىك قىلىپ ئەنسىز كۆزلىرى بىلەن ئۇياق - بۇياققا قارىدى، ھېچ خەۋپ يوقلۇقىنى بىلگەندىن كېيىن، سېمىز تىننى لىغىرلىتىپ يورغىلاپ ئۆيەر - بۇيەرنى پۇراپ، ئاخىر نۇرىنىڭ پۇتلىرىنى پۇرىدى. نۇرى غىدىقى كېلىپ مىدىرلىمىغان بولسا، تىنچلىقنىڭ يېڭى كارامەتلىرىنى كۆرگەن بولاتتى. «بۆرسۇق خالىغىنىنى قىلالسا، ھېچكىم ھېچكىمگە دەخلى بولمىسا، ئازار بەرمىسە، كىم نېمىنى ئارزۇ قىلسا يولى راۋان بولسا...»

لېكىن ئىنسانىيەت جەمئىيىتى جىدەل - ماجىرا ۋە قىرغىنچىلىق ئۈستىگە قۇرۇلغانىكەن. ھازىر بەلكى ھەر كۈنى ئون نەچچە مىڭ ھەتتا يىگىرمە - ئوتتۇز مىڭ ئادەم ئوق يەپ ئۆلۈۋاتقاندىۇر. رەزىللىك بىلەن گۈزەللىكنىڭ كۆرىشى قاچانغىچە داۋاملىشىرىكىن، گۈزەللىكنىڭ غەلبىسىنى ئىنسانىيەتنىڭ قانچىنچى ئەۋلادى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرەركىن؟... يەتتە كۈنلۈك يايلاق ھاياتى ئاخىرلاشتى. غېنى ئاكىسى ئاخىرقى كۈن نۇرىنى سايرام كۆلىنىڭ قىبلە تەرىپىدىكى تولىمۇ چوڭ، تولىمۇ چىرايلىق چېدىر ئۆيىگە باشلاپ كەلدى. - ئەنۋەر مۇسابايوفلارنىڭ يايلاۋى! - دېدى ئۇ چەكسىز يايلاقنى كۆرسىتىپ، - ئوتتۇز مىڭ قوي يايلايدۇ.

ھېكمەتگە غوجام باشلىق غۇلجا بايلىرى ئويىناپ چىقىپتۇ.

غۇرۇلداپ تاغ شامىلى ئۇرۇپ تۇرىدىغان چېدىرنىڭ ئۈستى يېپىق، يانلىرى ئوچۇق، گىلەم ئۈستىگە تاشلانغان كۆرىپىلەر، مامۇق ياستۇقلاردا بايلار ئېغىنىشىپ يېتىشقان. غوجام ئۇيقۇغا كەتكەن. مۇتائالى خەلىپىم كىتاب ئوقۇماقتا ئىدى. غېنى بىلەن نۇرى چېدىر ئىشىكىدە تۇرۇپ پەس ئاۋازدا سالام بەردى.

- ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام، غېنى ئۇكام كېلىڭلار، ھە، بۇ يىگىت نۇرمۇھەممەتمۇ؟

نۇرى ئۆزىنىڭ ئىسمىنى ئاڭلاپ خۇشال بولۇپ:

- مەن نۇرى! - دېدى.

مۇتائالى خەلىپىم يىگىتكە سىنچىلاپ قارىدى:

- داداڭ تىنىچلىق، بالام. ئۇ چۆلۈقايىدا، بىزنىڭ باغدا ئىشلەۋاتىدۇ. خەۋرىڭ بارمۇ، چوڭ داداڭ مۇختەرباينى

تۇتۇپ كەتتى. ئۇنىڭ، داداڭنىڭ ھەممە بايلىقىنى مۇسادىرە قىپتۇ. بۇنى قىلغۇزغان ئاشۇ ئابدۇمەر دېگەن توڭگۇز

مۇرتەد. قاباھەتنىڭ جازاسى بولىدۇ، ياۋۇزلۇقنىڭ ھېسابى بولغىنىدەك. لېكىن ئەنتىمىزنى ئالىمىز. داداڭنىڭمۇ سەكسەن

بەش خەيىرى، بىر قورۇ - جايى بار ئىكەن. مۇختەرباينىڭ ئىككى جاي، ئۈچ - تۆت يۈز تۇياق قوزا، ئەللىك - ئاتمىش

كالا، ئوتتۇز - قىرىقتەك يىلقا، يەتتە - سەككىز تۆگە، بىر يۈز يىگىرمە بەش خەيىر، ئۈچ چوڭ باغ، بىر تۈگىمىنى بار

ئىكەن. بىرلا مۇسادىرە بىلەن مۇختەرباينىڭ ئالتە بالىسى، سىلەر تۆت بالا بولۇپ ئون بالا، ئۈچ كېلىن، توققۇز نەۋرە

موماي بىلەن يىگىرمە نەچچە جان تالادا قالدى. سىلەرنىڭ ئۆيى بىلەن مۇختەرباينىڭ ئۆيىگە مىلتىقلىرى بار چېرىكتىن

ئالتە ئۆيلۈكنى ئاچىقىپ قويۇپتۇ، كاپىرلار توڭگۇز بېقىپ ئۆستەڭدە توڭگۇزلىرىنى سۇغرىپ، كىرىلىرىنى يۇيۇپ مەھەللىنى

رەسۋا قىپتۇ. توڭگۇزلار مەسچىت ھويلىلىرىغىمۇ كىرگىلى تۇردى دەپ مېرا «قازى» شەرىئەتكە داۋا قىلدى.

غېنىنىڭ كۆزىدىن ئوت چاقناپ، چىشلىرى غۇچۇرلىدى:

- بىرگە يۈز، مېنىڭ دەيدىغىنىم بىرگە يۈز، مەن ئۇلارنىڭ توڭگۇزلىرىغا ئۆز گۆشلىرىنى يېگۈزمەن!

- مۇختەرباي چوڭ دادام نەدىكەن؟

- ھازىر غۇلجا تۈرمىسىدە. ئۈرۈمچىگە ئېلىپ ماڭغۇدەك دېيىشىدۇ!

- ئاشۇ يولدىن باشقا غۇلجا يولى بارمۇ يەنە؟

- يوق، بالام. مۇشۇ كەڭساي، مۇشۇ تەلكنىڭ داۋىنىدىن باشقا يول يوق! قاراملىق قىلماڭلار، يىگىتلەر، پىچاق سۆڭەككە يەتتى، بىزمۇ قاراپ تۇرمىدۇق، بۇ يەرگە ئوينىغىلى چىقىمىدۇق، خەلقنىڭ غېمى بىلەن چوڭ ئىشلەردە بىر قىناققا كېلەيلى دەپ بۇ يەرگە يىغىلىۋاتىمىز. خەۋرىنى بېرىمىز، تەييارلىنىپ تۇرۇڭلار، بالىلىرىم **ئەل قىساسۇل مەنەلەھق!** ئۇلار ئاتلىرىنى چاپتۇرۇپ تەلگە داۋىنىدىن، كەڭساي غولىدىن، غۇلجا شەھىرى ۋە كېچىدە مۇختەرباينىڭ يېزىسىدىن ئۆتتى. ئاخىر چۇلۇقاي غولىدىكى زىياۋۇدۇن ئىشلەۋاتقان باغقا كېلىپ بىر كېچە قوندى. ئۇلارنىڭ قەدىمى يەتكەنلا يەردە ھۆكۈمەت ئەسكەرلىرى ھۇدۇقۇپ ئەتىسى ھاۋاغا مىلتىق ئېتىشتى. شۇ كۈنلەردە ئابدۇمەر مىڭبېگىنىڭ ئۆيى كۆيۈپ كۈلگە ئايلاندى، مۇختەرباينىڭ ئۆيىگە جايلاشقان ئالتە ئۆيلۈك قېرى چىرىكنىڭ ئالتىسى ئېتىلدى، خوتۇن - بالىلىرى شەھەرگە قاچتى. كەڭساي ئېغىزىدا ھۆكۈمەتنىڭ يۈك باسقان ماشىنىلىرىدىن ئون ئىككىسى كۆيدۈرۈلۈپ، ئون يەتتە ئەسكىرى ئۆلتۈرۈلدى. ئۈرۈمچى - ئىلى تاشيولىدا ھەربىي ماشىنىلار ئۈزۈلمەي ماڭدى. لېكىن شېڭ شىسەي غۇلجا زېمىنىدىكى بۇ ئىشلارغا ئانچە دىققەت قىلىپ كەتمىدى. ئۇنىڭ ۋەھىمىسى يەنىلا سوۋېت ئىتتىپاقى ئىدى. قۇمۇلدا تۇرۇشلۇق 8 - پولك يېقىندا سوۋېت ئىتتىپاقىغا قايتماقچى بولۇپ ئۈرۈمچىدىن ئۆتتى. شېڭ شىسەي ئۇنىڭ تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلىشىدىن قورقۇپ، دۈبەن مەھكىمىسى يېنىدىكى قىزلار ئىنستىتوتىدا بىر كېچىنى ئۇخلاپ ئۆتكۈزدى. مانا شۇ پولك - سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ تانكىلىرى تېخىچە شىنجاڭ زېمىنىدا بار. ئۇلار ھەرقاچان شېڭ شىسەيگە زەربە بېرىشى مۇمكىن. شۇڭا شېڭ غۇلجىدىكى ئىشلارنى ئاڭلاپ لى يىڭچىنى تىللىدى: - دۆت ئېشەك، مەن نېمە قىلىۋاتىمەن، سەن نېمە قىلىۋاتىسەن. ئورۇسلار باھانە تاپالمايۋاتسا، سەنلەر پاس چىقىرىپ ئالتە ئۆيلۈك نەشكەشنى ئۇيغۇرلارنىڭ ئارىسىغا نېمىگە تىقىشىسەن؟ ياكى زېڭىشنىڭ ئۇ قېرىلىرى ئۆلگەن بولسا ياخشى بولۇپتۇ. ئۇلار ئۈچۈن قىساس ئالىمەن دېيىشە، گومىنداڭ پىرقىسىنى يېڭىلا قۇردۇق. بۇ پىرقىنىڭ ئۈچ مەسلىكى ماركىسىزم - لېنىنىزىمدىن ياخشى دەپ ۋارقىراۋاتىمىز. خەلق ئورۇسلارغا ئەمەس، ماڭا ئەگەشسۇن! گومىنداڭ ئارمىيىسى كىرىپ بولسىلا، بۇ خەقنى جايلىماق ئاسان. غوجانىيازنى رەئىس قىلىپ جايلىغاندەك جايلايمىز!

رۇس ئەسكەرلىرى بىلەن خادىملىرى 1943 - يىلىنىڭ ئاخىرىغىچە چىقىپ بولۇشى مۇمكىن. ئاڭغىچە گومىنداڭ ئارمىيىسىمۇ كىرىشى، بەلكى نېمىسلار سوۋېت ئىتتىپاقىغا ئەجەللىك زەربە بېرىپ قېلىشىمۇ مۇمكىن. لېكىن نېمىلا بولمىسۇن، شېڭ شىسەي تاۋۇز ئۇرۇقىنى ئالىمەن دەپ ئۇنىڭ ئېتىنى تاشلىۋەتمەيدۇ. جياڭ جېيىشى چېغىدا ستالىنغا ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ياخشى كۆرۈنمەن دەپ نېمىلەرنى قىلىدى. 1940 - يىلى ئەنگىلىيە، فرانسىيە بىلەن كېلىشىم قىلىشتىن باش تارتتى. چۈنكى ئۇ چاغدا ستالىن گىتلىر بىلەن دوست ئىدى. ستالىنغا يامان كۆرۈنۈپ قېلىش شېك شىسەينىڭ قارىشىچە تولىمۇ خەتەرلىك!!!

غېنى بىلەن نۇرىلار يىگىرمە - ئۆتتۈزدەك قوراللىق ئادىمى بىلەن خېلى جىق ئىشلارنى قىلىپ ھۆكۈمەتنىڭ چىشىغا تەگكەن بولسىمۇ، ھۆكۈمەت بۇلتۇرقىدەك نىلقا تاغلىرىغا جازالىغۇچى ئەسكەرلەرنى ئەۋەتىدى. گويا ھېچ ئىش بولمىغاندەك، ھەتتا غۇلجا ناھىيىسىدە بۇلتۇرقىدەك تۇت - تۇتمۇ بولىدى. نېمىلا بولمىسۇن، نىلقىدا تۇت - تۇت يوق. نۇرى نىلقا شەھىرىگە بېرىپ سەبىخە بىلەن پەرىخەنى يوقلىسا بولىدۇ. سەبىخەنى كىملىرىدۇر قاتتىق ئۇرۇپتەك!

28

سەبىخە يۈگۈرۈپ كېلىپ، نۇرىنى قۇچاقلاپ، بوينىغا گىرە سېلىپ سۆيىمەكچى بولۇۋىدى، نۇرى ئۇنى سىلىق سىلكىۋەتتى. ئۇلارغا قاراپ تۇرغان ئاسىيە، قېرى قىز، پەرىخەلەرمۇ بۇ «ھاياسزلىق» تىن بويۇنلىرىغىچە قىزىرىپ، خۇددى كۆچىدا تۇيۇقسىزلا ئاندىن تۇغما ئادەم پەيدا بولۇپ قالغاندەك، «ۋىيەي!» دېيىشتى. سەبىخە قىزىرىشىنى ئۇنتۇغان، ئانىسىغا مۇشۇ تەرىپىلا ھار كېلەتتى. ئۇنىڭ ئۈرۈمچىدىكى سەرگۈزەشتىلىرى بىر ئۆتمۈش - ئۇنىڭ نېمىلەرنى قىلغانلىقىنى بىر ئۆزىلا بىلىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە ھازىرمۇ سىرلىق. ئۇنىڭ ئۆزىدىن باشقىسى ئاچمايدىغان خۇرۇم چامادانى بار، ئۇنىڭدا نېمىلەر بارلىقى ئانغىمۇ مەخپىي. يەنە كېلىپ قىزىدا ھازىر پۇلمۇ خېلى كۆپ. ئۇ ئۆزىنى «شىنجاڭ قۇرۇقلۇق ئارمىيە ئوفىتسېرلار مەكتىپىنىڭ 1942 - يىللىق 5 - قارار سىنىپىنى پۈتتۈرگەن ئوفىتسېرى» دەپ تونۇشتۇرىدۇ. ئاسىيە ئۇنىڭ سۈرىتى چاپلانغان دىپلومىنىمۇ كۆرگەن. ئۇنى نىلقا ناھىيىلىك چېگرا مۇداپىئە ئىدارىسىگە خىزمەتكە تەقسىم قىلغانمىش. ئانا قىزىغا ئىشەنمەيتتى. ئانا ئۇنىڭ شىمالىي دەرۋازىنىڭ سىرتىدىكى قۇرۇقلۇق ئارمىيە ئوفىتسېرلار مەكتىپىدە سوۋېت مۇتەخەسسىسلىرىگە تەرجىمانلىققا ئورۇنلاشقانلىقىنى ئۈرۈمچىدىكى ۋاقىتدا بېلەتتى، شۇ مەكتەپ سىياسىي بۆلۈمىنىڭ باشلىقى چىيۈيشيۇڭ ئۇنى ئەمرىگە ئالماستىن «تەرجىمان» دېگەن نام بىلەن يېنىدا تۇتۇپ تۇراتتى. ئۇنىڭ ھەممە ئىشلىرىغا ئىككى ئايال كۆز - قۇلاق ئىدى. بۇلارنى ئاسىيە بىلەتتى. لېكىن ئاسىيە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن نېمىلەر بولغىنىنى ھېچكىم بىلمەيتتى. ئەڭ يامىنى قىزىنىڭ

مىجەزى ئۆزگەرگەن. ئۇ ئانىسى بىلەن سىڭلىسىنىڭ ئالدىدىلا يالڭاچ بولۇۋېرەتتى. نەلەرگىدۇر كۈنلەپ - ھەپتەلەپ يوقاپتۇ كېتەتتى. ئەمدى تۇيۇقسىزلا ئۇ مۇنۇ قورۇ - جايىنى سېتىۋېلىپ ئانىسىنى كۆچۈرۈپ قويدى. ھويلىسى ھىم، قورۇق تاملىرى ئېگىز، بېغى، ئازراق كۆكتاتلىق يەر ۋە مېۋە دەرەخلىرى، پېشايۋان، تۆت ئېغىزلىق ئۆيى بار بۇ قورۇنى قانداق سېتىۋالغىنىغا ئانىسىنىڭ ئەقلى يەتمىدى. قىزىدىن ئاسىياقچىلاپ سورىسا قىزى:

- بىزچۇ، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ فرونىزى قىزىل ئارمىيە ئۇنۋېرسىتېتىنىڭ ئوقۇتۇش پروگراممىسى بويىچە

تەلىم - تەربىيە ئالغان. برونېۋىك، پىلموت ئىشلىتىش، خەۋەرلىشىش، سىياسىي تەلىم - تەربىيە، رۇس تىلى كەسپلىرىنى ئوقۇغان، پىيادە ئەسكەرلەر، ئاتلىق ئەسكەرلەرنىڭ ھەر ئىككىلىسىدە پىشقان دەپ جاۋاپ بېرەتتى. ئانا ھېچنىمىنى چۈشەنمەيتتى.

ئۇ بىر كۈنى ماختىنىپ:

- دالا لاگېرى مەشقىنى بېلەمسەن؟ ئۈرۈمچىنىڭ ئۇلانباي دېگەن يېرىدە كەڭ كەتكەن قارىياغاچلىق بارغۇ، ھەر

يىلى يازدا شۇ يەرگە چېدىرلارنى تىكىپ ھەربىي مەشىق قىلاتتۇق. تانكا بىلەن، ئات بىلەن سۇ كېچىش مەشىقلىرىدە

مەن سوۋېت ئوفىتسېرلىرىگە يارىغان. مەن سوۋېت ئوفىتسېرلىرىدە تانكا ھەيدەپ سۇدىن ئۆتكەن. سەن ھەدىسلا

مەندىن گۇمانلىنىۋەرمە. گىمنازىيە دېگىنىڭ چاغلىق. بىزگە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ جۇمىڭ، چېن تەنچىيۇ

دېگەن كاتتىۋاشلىرى پەلسەپە، سىياسىي ئىقتىساد، «ماتېرىيالىستىك دىئالېكتىكا» دەرلىرىنى سۆزلىگەن. نۇرى بۇ

دەرلىرىنى ئاڭلىغانمۇ؟ - دەيتتى.

ئۇ ئانىسىغا بۈگۈن ئەتىگەندىلا: «بىز دېگەن جاھانگىرلىككە قارشى ئارمىيە» دېگەن مارشنى ئېيتىپ بەردى:

... بىرىنچى ئاۋغۇستتا دۇنياغا كەلدۇق،

جاھانگىرلىككە قارشى تۇغنى ئېگىز كۆتۈرۈپ،

باتۇرانە ئالغا باسايلى،

جاھانگىرلار يىرتقۇچىلاردەك ۋەھشىي بولسىمۇ

تەڭ كېلەلمەس قان ۋە گۆش بىلەن قۇرغان قورغانغا.

قانغا قان ئېلىپ، جانغا جان،

تىز پۈكمەيمىز قەيسەر بولۇپ!...

ئۇ ھويلىدا ھەربىيچە مېڭىپ يۈرۈپ خەنزۇچە ناخشا ئېيتىپ، ئۆزىنىڭ راستتىنلا ئوفىتسىرلار مەكتىپىنىڭ

5 - قارارنى پۈتتۈرگەن قەيسەر ئوفىتسىر ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىماقچى بولاتتى. بۇنداق چاغلاردا ئانىسى:

- قىزىم، سېنى خەقلەر ئىشپىيون دەيدىكەن، - دېسە، ئۇ غېپىدىمۇ يوق:

- دېسۇن، پاھىشخاننىڭ ئايالى دەيدىغانلارمۇ بار، ئۆزىنىڭ ئاغزىنى پاسكىنا قىلدۇ شۇ. ئاپا، ئېيتقنا، نۇرى

نېمە دەيدۇ:

- ھېچنىمە!

- تىللەمدۇ؟

- ياق!

ئۇ ئۆزىچىلا قاقاقلاپ كۈلدۈ، بەزىدە يىغلايدۇ. ئانا قىزىنىڭ ھېچ ئىشىنى بىلمەيدۇ. ئۇ بىرلا نەرسىنى - قىزىنىڭ

ھېلىمە نۇرىنىڭ ئوتىدا كۆيۈپ يۈرگىنىنى بىلىدۇ. ئۇ يەنە چوڭ قىزى بىلەن كىچىك قىزىنىڭ كۈندىن - كۈنگە

دۈشمەنلىشىپ كېتىۋاتقىنىنى بىلىدۇ. مانا تۇيۇقسىز نۇرى پەيدا بولدى، ئەمدى بۇ دۈشمەنلىشىش نەگە باراركىن؟ مانا

قېرىشقاندا نۇرى ھويلىغا كىرىشكە تېخى تىنچلىق - ئامانلىق سوراڭىمايلا سەبىخە ئۇنى يۈگۈرۈپ بېرىپلا سۆيىمەكچى

بولدى. ئانا دەرھال پەرىخەگە قارىدى. پەرىخە ئاۋۋال قىزاردى، كېيىن بىردىنلا تاتىرىپ لەۋلىرىنى مىدىرلاتتى.

- سالامەت تۇردۇڭلارمۇ! - دېدى نۇرى قىزىرىپ.

ئۇنىڭ بويى ئۆسكەن، يۈزلىرى مالچىلارنىڭكىدەك قىزارغان، كۆزلىرى نۇرلۇق، قىزارغان مەڭرى ئاق يۈزىگە

ياراشقان، ئۇنىڭ كەڭ كۆكرىكى ئاياللارنىڭكىدەك كۆڭلىكىنى كۆتۈرۈپ تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ گېپى ئاز، ئاۋازى جاراڭلىق،

پۈتۈن تۇرقىدىن بىر خىل قەيسەرلىك، مەردلىك ئۇرغۇپ تۇرۇپتۇ. ئۇنى كۆرگەن ھەرقانداق قىز بالا ھەۋەسلەنمەي

قالمايدۇ. قېرى قىز بىرىنچى بولۇپ «ئۇھ!» تارتتى. ئارقىدىن پەرىخە ھەم «ئۇھ»نى يوشۇرالمىدى. ئاسىيە ئۇلارنى

تەكلىپ قىلىپ:

- قېنى ئۆيگە! - دېۋىدى، نۇرى ئىككى تۈپ تاغ تېرىكى ئاستىدىكى يازلىق چايخانىنى كۆرسىتىپ:

- چايخاناڭلار ياخشىكەن، - دېدى ۋە شۇ ياققا ماڭدى. ئاسىيە ئۇلارغا مۇزدەك بۇلاق سۈيىگە چىلانغان قىمىزدىن

بىر چىنىدىن سۇندى.

ھەممىنىڭ كۆزى نۇرىدا، نۇرى ئېغىز تەلەپپۇزدا ئاستا سۆزلىدى:

- سىلەرنى كۆرمىگىلى ئۇزۇن بولدى. بىرەر يىل بولۇپ قالدىغۇ دەيمەن.

- يەنە ئىككى ئايدا بىر يىل بولىدۇ، - دەپ قوشۇپ قويدى سەبىخە.

- ئىككى ئاي ئون ئىككى كۈن، - دېدى پەرىخە تېخىمۇ تەپسىلىي قىلىپ.

- شۇنداق، مانا پەرىخەمۇ ھازىر چوڭ قىز!

- ھەدىسىدىنمۇ چىرايلىق! - دېدى سەبىخە ئەلەم بىلەن.

- ھەدىسىگە قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشايدۇ.

- تەقدىرى ئوخشىمىسۇن!

- تەقدىر دېگەننى ئىنسان ئۆزى يارىتىدۇ!

- ياق، ئىرادىگە بېقىنمايدۇ. مەسىلەن مەن لومونوسوف بولمەن دەپ تىرىشقاندىم. مانا ھازىر يىللىقچى. بۇ

تەقدىرنىڭ كۈچى.

- تىرىشىدىڭىز، مەسىلەن، سوۋېت ئىتتىپاقىغا قاچقان بولسىڭىز!

- مەسىلەن ھەدەمدەك...

- ھەدەك قاچمىدى، ھەدەگىنى ئەپچاقتى!

- ئۇ سېنىڭ ئارزۇيۇڭ ئەمەس بولغىدى؟

- ۋەھشى تەقدىر!

- تىللىما ھەدە. ۋەھشى تەقدىر سېنى ئوفتسېر قىلىپ قويدى. بەلكى خوتۇن - قىزلاردىن چىققان تۇنجى

ئوفتسېرغۇ دەيمەن سەن؟

- ھەئە، تۇنجى ئىشپىيون!

- ھاي، قىزلىرىم كۆڭۈللۈكرەك گەپلەرنى قىلساڭلارچۇ!

- بىزگە ئورتاق خۇشاللىق يوق ئوخشايدۇ بۇ ئۆيدە! - دېدى سەبىخە تاتىرىپ. پەرىخە ئۇنىڭغا ئالىيىپ قاراپ

قويدى.

- سەبىخە، شىنجاڭ ئوفىتسىپىلار مەكتىپىدە ئوقۇپ چىققانلاردىن نۇرغۇن ئادەملەرنى تۇتۇپ كېتىپتۇ دەيدۇ،

راستىمۇ؟

- راست، مېنىڭ ساۋاقداشلىرىمدىن ئون ئىككىسى تۈرمىدە ماۋزېمىن، چېن تەنچىيۇلار بىلەن بىللە ئۆلتۈرۈلدى.

جاللات ياكى داتۇ ئۇلارنى تىروتىسكىچىلار دەپ تېخى بىر نەچچە كۈننىڭ ئالدىدىلا بوغۇپ ئۆلتۈردى.

نۇرى سەبىخەگە چۆچۈپ قارىدى. ئۇ جۇبىڭ نازىرنى كۆرگەن. ئەنۋەر مۇسابايوفنىڭ ئۆيىدە ئۇنىڭ سۆزلىرىنى

ئاڭلىغان. ئۇ سەبىخەگە ئىشەنمەي قالدى.

- قارايسىزغۇ، بۇ راست.

- سىز قانداق بىلىدىڭىز؟

- بىلگۈڭىز كەلگەن بولسا يۈرۈڭ باغقا، مەن سىزگە تەپسىلىي سۆزلەپ بېرەي!

«يۈرۈڭ» دېگەن سۆز ھەممىدىنمۇ پەرىخەگە قاتتىق تەگدى، ئۇ ئوڭدىسىغا ئۇچۇپ كېتىشكە تاسلا قالدى.

نۇرنىڭ بۇ جەھەتتىكى يېڭى خەۋەرلەرنى ئاڭلىغۇسى كەلدى. ئۇ دەرھال ئورنىدىن تۇردى. قېرى قىز ئۆيىگە، ئاسىيە

پەرىخەنى باشلاپ تاماق ئېتىشكە ماڭدى. سەبىخە نۇرنى باشلاپ باغدىكى شىرىلداپ ئېقىپ تۇرغان ئېرىقنىڭ بويىغا

كېلىپ يانمۇيان ئۆلتۈردى:

- مەن سىزگە يالغان ئېيتمايمەن. مەن ساقچى ئىشلار باشقارمىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ليۇبىڭدىگە ھەر ھەپتىنىڭ

5- كۈنى كۈنى غۇلجا شەھەر ۋە مۇشۇ نىلقا ناھىيىسىدىكى مەخسۇس ئادەملەر ئارقىلىق سىلەر توغرىلۇق مەلۇمات

يوللايمەن. بىزنىڭ ۋەزىپىمىز سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئىلى رايونىدا توپىلاڭ ئويۇشتۇرۇش پىلانىنىڭ تەپسىلىي ئەھۋالىنى

ئىگىلەش. سىلەرنى ھازىرچە تۇتمايمىز. ئەمما كىلەر يىلى ئاياپ قويمايمىز!

نۇرى يېنىدىكى «مۇھەببەت» ئوتىدا كۆيۈپ يۈرگەن قىزغا چۆچۈپ قارىدى.

- قورقماڭ، بۇ مېنىڭ راست گېپىم، مەيلى نەپرەتلىنىڭ، مەيلى ھازىرلا ئۆلتۈرۈۋېتىڭ، بۇ مېنىڭ ئىقرارنامەم.

مەقسىتىم مۇشۇ ئورنۇمدىن پايدىلىنىپ سىلەر ئۈچۈن ئىشلەش، ئاخىرىدا قىساس ئېلىش!

- سىلەر ئۈچۈن دېگىنىڭىز نېمىسى؟

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- بىلىمىدۇ دېمەك، غۇلجىنىڭ قېرىلىرى، بايلىرى، يۇقىرى تەبىقىلىرى ئۆيەر - بۇيەردە تەشكىلات قۇرۇپ ھەرىكەت

قىلىپ يۈرىدۇ. سىلەر ھەدەپ مال ئوغرىلاپ چېگراغا ئاپىرىپ، قورال سېتىۋېلىپ تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلىشقا

تەييارلىنىۋاتىسىلەر. سىلەرگە مەخپىي، بىزگە مەخپىيەت يوق. ھەممىنى بىلىپ تۇرىمىز.

- ئەمەسە نېمىشقا تۇتمايسىلەر؟

- سىلەر ھەرىكەت قىلىۋاتقاندا قىلغان بىلەن سىلەرنى ئورۇسلار ھەرىكەتلىنىدۇرۇۋاتىدۇ. ھەربىر تەشكىلاتنىڭ

كەينىدە سوۋېت ئادەملىرى بار. شېڭ دۈبەن ستالىنغا يۈزسىزلىك قىلدى، لېكىن يۈرىكى پۈك - پۈك، ئورۇسلاردىن قورقىدۇ.

- قورقۇپ تۇرۇپ شۇنچە ئادەمنى ئۆلتۈرۈپتۇ. تۇتۇلغان، ئۆلتۈرۈلگەنلەر يۈز مىڭغا يەتتى. تۆت مىليون نوپۇس بار

شىنجاڭ ئۈچۈن بۇ سان ئازمۇ؟

سەبىخە خۇددى كۆزى بىلەن كۆرگەندەك سۆزلىمەكتە، نۇرنىڭ خىيال ئىكرانىدىن قورقۇنچلۇق مەنزىرىلەر

ئۆتمەكتە؛ تۈرمە سوراقخانىسىغا كىرىپت جازىسى ئورنىتىلغان. چاچلىرى چۇۋۇلغان، بەدىنى تاياق زەربىسىدىن تىتىلىپ

كەتكەن گەۋدىلىك بىر يىگىت كىرىپتقا باغلانغان. شېڭ شىسەي ئىشپىيىنى - تەرى قورقۇنچلۇق، جىرتاق كۆزلىرى قانغا

تولغان، قارا كىيىملىك جاللات جى يۈەنفۇ سىم قامچا بىلەن ئۇنى قاتتىق ئۇرماقتا!

- ماۋزېمىن، سەن تروتسكىچىمۇ ئەمەسمۇ، ئېيت!

- ياق!

- سۈيىقەستلىك توپىلاڭنى پىلانلىغۇچى، چېن تەنچىيۇ ئىككىڭ، راستمۇ؟!

- ياق، ياق، مەن جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ئەزاسى!

- يالغان گەپ قىلما! شىنجاڭدا كومپارتىيە يوق، تروتسكىچىلار بار، گومىنداڭمۇ يوق، ساتقۇنلار بار.

گۇناھىڭنى ئىقرار قىلىمىساڭ ئۆلسەن!

- گۇناھسىزمەن!

- شىنجاڭغا كېلىشتىكى مەقسىتىڭ نېمە؟

- خەلقنى بەختلىك قىلىش!

- يالغان، شېڭ دۈبەنى ئاغدۇرۇپ ھاكىمىيەت تارتىۋېلىش، راستمۇ؟

- مەقسەت ئۈچ چوڭ تاغنى ئاغدۇرۇش، سوتسىيالىزم، كوممۇنىزم قۇرۇش!

سىم قامچا ئۇنىڭ بەدىنىنى تېخىمۇ تىنچىۋەتتى.

جاللاتنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى:

- قېنى، يەنەندىكى كوممۇنىستلار سېنى قۇتقۇزالامدىكىن، ماۋزېدۇڭ ئاكاڭ قۇتقۇزالامدىكىن!

چېن تەنچىيۇ، لىن جىلۇ، چىڭ شىۋېنگار كەينى - كەينىدىن قىيناش - ئۇرۇش، مىخلاش بىلەن سوراق قىلىندى.

... ئاخىر ئۇلارنىڭ ماتېرىياللىرىنى شېڭ شىسەي جياڭ جېيىشغا يوللىدى. ئۇ بۇ ئارقىلىق ئۆزىنىڭ جياڭ جېيىشغا

سادىق ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىماقچى ئىدى. ماتېرىيالنىڭ بېشىغا شېڭ شىسەي دائىم سۆزلەيدىغان مۇنۇ سۆزلەر يېزىلدى:

«شىنجاڭ چېگرا رايون، ياپۇنىيە، ئەنگىلىيە ۋە سوۋېت ئىتتىپاقىدەك ئۈچ جاھانگىرنىڭ قورشاۋىدا. ئۈچ جاھانگىرنىڭ

شىنجاڭنى يۇتۇۋېلىش قارا نىيىتى بار. ئۇلار ئاخبارات ئىگىلەپ، ئاغدۇرمىچىلىق، سۈيقەستلىك ھەرىكەتلەرنى ئېلىپ

باردى»، «شىنجاڭنىڭ مەڭگۈ جۇڭگو زېمىنى ئىكەنلىكىگە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن تېگىشلىك، ئۈنۈملۈك تەدبىرلەرنى

قوللاندىم. بۇ تەدبىرلەرنىڭ ئۈنۈملۈكى ئۆلتۈرۈش، رەھىمسىزلىك بىلەن يوقىتىش. شۇڭا شىنجاڭدا تۈرمە كۆپ. بۇ

تۈرمىلەر جاھانگىرلارنىڭ مەسلىھەتچى، مۇتەخەسس، ئوقۇتقۇچى ۋە ھەتتا سودىگەرلىرىنىڭ ھەممىسى جاسۇسلار،

سۈيقەستچىلەر ئىكەنلىكى تۈپەيلى بارلىققا كەلگەن. ياپۇنىيە مانجۇرىيە دۆلىتىنى قۇرغاندىن كېيىن، يەرلىك خائىن

ئىسمائىل ھاجى ئارقىلىق بۇ بۆلگۈنچى كۈچلەر بىلەن ئالاقىلىشىپ، شىنجاڭدا ئىسلام دۆلىتى قۇرۇپ، ئۆزىگە بېقىندى

دۆلەت قىلماقچى بولغان. گېرمانىيىمۇ ياۋرۇپا - ئاسىيا ئاۋىئاتسىيە شىركىتىدىن پايدىلىنىپ ئاخبارات خادىملىرىنى

تۇرغۇزغان. ئەنگىلىيە «شەرقىي تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى» قۇرغان. سوۋېت ئىتتىپاقى جاسۇسلىرى ھازىرمۇ جىددىي

ھەرىكەتتە. ماۋزېمىن، چېن تەنچىيۇ دېگەنلەر ماۋزېدۇڭنىڭ ستالىنغا ياخشىچاق بولۇش ئۈچۈن ئەۋەتكەن جاسۇسلىرى،

ئۇلار سۈيقەست پىلانلاپ ئىنىمنى ئۆلتۈردى، مېنى ئۆلتۈرۈپ، ھاكىمىيىتىمنى ئاغدۇرۇپ شىنجاڭنى ستالىنغا بېقىندى

دۆلەت قىلىپ قويماقچى. بۇ يەنە ئۇنىڭ مۇددىئاسى...»

بۇ يىل يازدا - تېخى يېقىندىلا جياڭ جېيىشى شېڭ شىسەيگە ماۋزېمىن، چېن تەنچىيۇ، لىن جىلۇلارنى ئۆلتۈرۈش

توغرىسىدا يوليورۇق بەردى. ليۇبىڭدى شېڭ شىسەينىڭ يوليورۇقنى ئېلىپ، ئۈرۈمچى داشىمىندىكى 2 - نومۇرلۇق

تۈرمىگە بېرىپ تۈرمە باشلىقى جاڭ سىشىگە شۇ ئۇسۇل بويىچە ئۆلتۈرۈش توغرىلىق يوليورۇق بەرگەن دېگەنلەرنى سەبىخە خۇددى كۆزى بىلەن كۆرگەندەك سۈرەتلىدى: جاللات ياكى داتۇ - قاشلىرى ئۇزۇن، بۇرنى غۇجمەك، قولىمۇ يوغان، ئۆمرىدە كۈلۈپ باقمىغاندەك سۈرلۈك ئادەم. ئۇ ئون نەچچە جاللات بىلەن قاراڭغۇ ئۆيگە مۆكۈنۈۋالدى. ماۋزېنلارنى ساقچىلار ئۇ ئۆيگە بىر - بىردىن ئىتتىرىپ كىرگۈزدى. ياكى داتۇلار كىرگەنلەرنى بىر - بىردىن تۇتۇپ ئارغامچا بىلەن بوغۇپ ئۆلتۈردى.

- سەن بىلىدىغان چىن شۈيىڭ، سۇزۇشنى، ما جاۋ، ياۋجىجۇڭ، زاڭ گوفېڭلارمۇ شۇ چاغدا ئۆلتۈرۈلگەن!
ئۇلار جىمىپ قېلىشتى. نۇرنىڭ كۆز ئالدىدىن جۇبىڭ نازىرنىڭ كۈلۈپلا تۇرىدىغان خۇشخۇي چىرايى ئۆتتى.
ئۇ پەرىشان ھالدا سۆزلىدى:

- شېڭ شىسەي يالغان ئەنزە ياساشقا ئۇستىكەن. غوجانىياز ھاجىلارنى خائىن دەپ تۇتقاندا، ئۇيغۇرنىلا ئۆلتۈرىدىغان ئوخشايدۇ دەپ ئويلىغانىدىم. ئۇ خەنزۇلارنىمۇ، كوممۇنىستىك پارتىيىنىڭ رەھبەرلىرىنىمۇ يالغان ئەنزە توقۇپ ئۆلتۈرۈۋېرىدىكەن!

- ئۇ ھېچكىمگە يۈز - خاتىرە قىلمايدۇ، دۇجۇڭيۈەن دېگەن كىشى شېڭ دۈبەن بىلەن ياپۇنىيىدە بىللە ئوقۇغان.
شېڭ شىسەيگە ئەڭ جىق ياخشىلىق قىلغان ئادەم. شۇ ئادەممۇ شېڭ شىسەينىڭ تەكلىپى بىلەن شىنجاڭغا كېلىپ، شىنجاڭ شۆيۈەنگە مۇدىر بولغان. شۇ كىشىنى پارتىيە ئەزاسى بولمىسىمۇ يوشۇرۇن پارتىيە ئەزاسى دەپ قولغا ئالدى. لېكىن ئۆلتۈرەلمەي، ئۇقۇشماسلىق بوپتۇ دەپ تۈرمىدىن چىقىرىۋالدى. ئۇنىڭغا زىياپەت بېرىپ، زەھەر سېلىنغان ھاراق ئىچىرىپ ئۆلتۈرۈۋەتتى. نېمە قىپتىكەن دەمسىز؟ ئۇ بىر ئادىل زات. شېڭ شىسەيگە تولىمۇ جىق ئادەم ئۆلتۈردۈڭ، بۇ قىلمىشنىڭ ھاكىمىيىتىگە زىيانلىق دەپ نەسىھەت قىلغان. سىلەرنى بىلىدىغانلارنى ساق قويمايدۇ شۇ!

نۇرى سەبىخەگە قارىدى. قىزنىڭ ھېلىقى چىرايلىق كۆزلىرىدە تىل بىلەن چۈشەندۈرگىلى بولمايدىغان، پەقەت سەزگۈر يۈرەكلا سېزەلەيدىغان بىر خىل يوشۇرۇن قۇۋۋەت بار ئىدى. ئۇ ھەممىلا نەتىجە ئەقىل - ئىدراكىنىڭ مەھسۇلى دەيدىغان پەلسەپىگە ئېتىقاد قىلغۇچىلاردىن بولۇپ يېتىلمەكتە ئىدى. سەمىمىيلىك ئىنسانلار ئۈچۈن قىممەتلىك بايلىق بولسىمۇ، ئۇ ھايات يولىنى يورۇتقۇچى مايكا ئەمەس. ئۇ بىر خىل قورال، پەرداز بويۇمى، سەن ئۇنى ئەقىل - پاراستىنىڭ ئۈچۈن ئىشلەت، دەيدىغان بىر تۈركۈم ياشلار تۈرىگە كىرگەنىدى؛

- مېنىڭ بىلىشىمچە، شىنجاڭ قۇرۇقلۇق ئارمىيىسى ئوفىتسېرلىرى مەكتىپىنىڭ مەكتەپ تەلىماتى:

جاپا - مۇشەققەتكە چىداش، كۆيۈمچان، سەمىي بولۇشقا - ھە؟

- سىز ئۇنى نەدىن بىلىۋالدىڭىز؟

- قۇربان بۇرھاندىنوف دەپ بەرگەن.

- ھە، ئۇ قاچقۇن ھازىر ئالمۇتىدا. بىلەمسىز، ھازىر ئالمۇتىدا، فرونىزدا سىلەرنىڭ ئون ئىككى تەشكىلاتىڭلار بار.

ئۇلار قوراللىنىپ كىرمەكچى!

- گەپنى ئېلىپ قاچماڭ، - دېدى نۇرى سوغۇقلا قىلىپ، - مەن ئۆز ۋاقتىدىكى سۆيۈملۈك قىز، مەن چىن

يۈرىكىمدىن ياخشى كۆرگەن قىز سەبىخە بىلەن ئەمەس، ئوفىتسېرلار مەكتىپىنىڭ قارارىنى پۈتتۈرگەن شېڭ دۈبەننىڭ

ئوفىتسېرى بىلەن سۆزلىشىۋاتىمەن.

- ئىككىسى بىر ئادەم. سىز بۇرۇنقىسى ئۆلدى، ئۇ يوق دېمەكچى، ياق، ئۇ ھايات، ئۇ يېتىلدى. ئۇ مەكتىپىنىڭ

تەلىمىگە سەمىي، كۆيۈمچان، سادىق!

- كىمگە؟

- خەلىقكە!

- ياق، ئۆزىنى يىتىشتۈرگەن ھۆكۈمەتكە!

- باشتا دېدىم، مەن ئورنۇمدىن پايدىلىنىپ ئۆز غايەم ئۈچۈن كۆرەش قىلىمەن!

- ئۇنداقتا، سەمىيلىك، كۆيۈمچانلىق ساختا بولۇپ قالمايدۇ؟

- ساختا - يالغان، سەمىي - سادىق دېگەنلەرگە مەن ئىشەنمەيمەن. سىزچۇ؟ مەن بىلەن يېقىن ئۆتكەن تۇرۇپ

سىڭلىمنى بىر كىچە قۇچاقلاپ ياتتىڭىز، بۇلارنى سەمىيلىك بىلەن چۈشەندۈرەلەمسىز؟ مەنغۇ ئىلاجىسىز، سىزچۇ؟

قىساس ئۈچۈن شۇنداق قىلىدىڭىزمۇ؟

- ھەرىكەتنىڭ ھەممىسىلا مۇھەببەتكە بېقىنىۋەرمەيدۇ. پەۋقۇلئاددە شارائىت پەۋقۇلئاددە ھەرىكەتنى كەلتۈرۈپ

چىقىرىدۇ!

- مەن بۇنى چۈشىنىمەن. لېكىن سىز مېنى يامانلاشقا ھەقلىق ئەمەس. كۆزلىرىڭىزدىن مۇز ياغىدۇ، ھېچبولمىسا

مېنىڭ سىز ئۈچۈن ياشاۋاتقىنىمنى ئېتىبارغا ئېلىشىڭىز كېرەك ئىدى!

- كىم ئۈچۈن ياشاۋاتقىنىڭىزنى تىل بىلەن ئەمەس، ھەرىكەت بىلەن ئىپادىلىمىدىڭىز تېخى!

- مېنىڭ پۇت - قولۇم باغلاشلىق، مەن ھەربىر ھەرىكىتىمگە جاۋابكار. ناھىيلىك ساقچى ئىدارىسىنىڭ رازۇبىدا

بۆلۈمنىڭ مۇئاۋىن باشلىقىمەن. ئۈرۈمچىگە پات - پاتلا بېرىپ كېلىمەن. مەن ئۇلارنى ئىشەندۈرۈش ئۈچۈن قانچىلىك

قۇربانلارنى بەردەم، بىلەمسىز؟ مېنىڭ روھىمدىن باشقىسى ھەممىسى باشقىلارنىڭ. شۇنىڭ ئۈچۈن مەن سىزنى ھېچنە

بىلەن ئىشەندۈرەلمەيمەن!

قىز بۇقۇلداپ يىغلىۋەتتى. ئۇ بېشىنى ئىككى تىزغا قويۇپ قاتتىق سىلكنىپ يىغلىدى. نۇرنىڭ ئۇنىڭغا ئىچى

ئاغرىدى. ئۇ ئاخىر قولىنى ئۇنىڭ بېشىغا قويۇپ:

- يىغلىماڭ، ياق يىغلىۋېلىڭ، يىغىڭىزدا سەمىيىلىك باردەك قىلىدۇ! - دېدى.

ئۇنىڭ قوللىرى قىزنىڭ بېشىغا قويۇلغاندا باغ ئىشىكىدە پەرىخە پەيدا بولدى. ئۇ نە ئالغا مېڭىشنى، نە كەينىگە

يېنىشنى بىلمەي قېتىپلا قالدى. ئون يەتتە ياشلىق ئوتلۇق يۈرەك ئاشۇ يىگىتنى كېچە - كۈندۈز سېغىنغان ئەمەسمىدى،

ئۇنىڭ قوللىرى نەدە؟ ئۇنىڭ قەلبىدە نەپرەتكە ئورۇن قالمىغانىدۇ - ھە؟ ياق، ئۇنى ئاۋۇ ئېزىتقۇ ئازدۇرۇۋاتىدۇ. ئۇنىڭ

قولىدىن ھەر بالا كېلىدۇ، ئۇ ھەرقانداق ئادەمنى ئازدۇرالايدۇ. نۇرى پەرىخەنىڭ، ئۇنى كىمىدىكىم تارتىۋالىمەن دېسە

ھاياتىنى تىكىپ ئېلىشىدىغانلىقىنى بىلىدۇ. ھېلىقى چاغدا نۇرى ئۇنى قازاق ئۆيىدە بىر كېچە قۇچاقلاپ، سۆيۈپ چىقتى.

ئۇ پەرىخەنى سۆيگەندە ئۇنىڭ ئىسسىق لەۋلىرىدىن قەسەم چىققان. ئۇ پەرىخەدىن باشقا ھېچكىمنى سۆيەلمەيدۇ. پەرىخە

نۇرى ئۈچۈنلا يارالغان، شۇنىڭ ئۈچۈن ياشايدۇ. نۇرى - چىرايى، بەدەن فىگۇرىسى تەڭداشسىز گۈزەل يىگىت. ئۇ

ئەقىل - پاراسەتتە ھەم شۇنداق. ئىرادە - غەيرەتتىمۇ ھەم چىرايلىق - ئەقىللىق، ئىرادىلىك بولۇش ھەممىلا يىگىتلەرنىڭ

قولىدىن كېلىۋەرمەيدۇ. بەلكى بىرلا نۇرى شۇنداق تۇر. بۇنداق يىگىتنى كىم تالاشمايدۇ. مۇنۇ سەبەخە ئۇنىڭ

خىلىمىدى؟ ئۇ بىر ھىيلىگەر، بۇلغانغان، قورقۇنچلۇق ئايال. ھازىر پەرىخەنىڭ قەلبىدىكى ھەدە - سەبەخە مەۋجۇت

ئەمەس. ئۇنىڭ ئەڭ ئەشەددىي دۈشمىنى سەبەخە ئىسىملىك جادۇگەرلا مەۋجۇت. پەرىخە ئانىسىنىڭ ئۇنى نېمىشقا

ھىمايە قىلىدىغانلىقىنى چۈشەنمەيدۇ. بالا بولغىنى ئۈچۈنمۇ ياكى ئۇنىڭ پەرىخە بىلمەيدىغان ئانىغا ياقىدىغان ئىشلىرى

بارمىدۇ؟ پۇل بېرىدۇ، ئولتۇراق ئۆي ئېلىپ بېرىدۇ، ئانىلار بالىلىرىنىڭ سوۋغىسىنى بەكمۇ قەدىرلەيدۇ. بەلكى شۇنىڭ

ئۈچۈنمىدۇر، ياق، پۇل دېگەننى كىم ئەكرەلمەيدۇ؟ پۇل سەممىيلىك، ساداقەتنىڭ بەلگىسى ئەمەس...

نۇرى ئورنىدىن تۇردى - دە، چاقچاق قىلىپ:

- ئوفتسىپرلار مەكتىپىنىڭ ئون ئىككى ماددىلىق نىزامىدا يىغا يوق، سىز نىزامغا خىلاپلىق قىلىۋاتىسىز! - دېدى.

- پەۋقۇلئاددە شارائىتتا پەۋقۇلئاددە ھەرىكەت شەكىلىنىدۇ، - دېدى سەبىخەمۇ ئورنىدىن ھەربىيلەرگە خاس

چەيدەسلىك بىلەن دەس تۇرۇپ، - بەلكى ئەڭ ئاخىرقى يىغام بولۇپ قالار، مەن جاھانگىرلىككە قارشى ئارمىيە

جەڭچىسى بولغاندىكىن كۆز يېشىمنى كۆرسەتمەسلىكىم لازىم ئىدى!

سەبىخەنىڭ ھەرىكىتى، سۆزى، پىكىر قىلىشى ھېلىقى ئابدۇمەر مىڭبېگىنىڭ بېغىدا تۇنجى قېتىم نۇرىنىڭ يۈرىكىدە

مۇھەببەت يالقۇنى پەيدا قىلغان قىزغا زادىلا ئوخشىمايتتى. بەدىنىدە شۇنچە چوڭ ئۆزگىرىشلەر بولغان قىزنىڭ ھېسسىيات

ساپلىقى بولۇشى نۇرىغا ئىشەنچلىك ئەمەس، پەرىخە - ئۆز ۋاقتىدىكى سەبىخە. ھازىرقى سەبىخە مۇھەببەتنى سىياسىي

سودا بىلەن ئارىلاشتۇرۇۋالغان، پۇختا تەربىيەلەنگەن ساقچى. بەلكى ئۇ نۇرىنى قورال قىلىپ بىرەر مەقسەتكە

يەتمەكچىدۇر، بەلكى ئۇ ئۆزىنى نۇرىنى باشقا بىر يولغا باشلىيالايدىغان قابىلىيەتكە ئىگە ھېسابلايدىغاندۇر. ھايات

يولىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى قىسمىنى ئوڭۇشلۇق مېڭىشتا بەلكى ئۇ نۇرىدىن بىرەر ئىشتا پايدىلىنار.

نۇرى ئۆز خۇلاسىسىگە ئىشىنىپ ھۇشيار بولۇشقا ئۆزىنى ئاگاھلاندۇردى. پەرىخە كېلىپ:

- ئاپام بىچارە سىزنى دەپ كاتلىت، قولىدا تەييارلىدى، تاماق تەييار بولدى! - دېدى تەستە كۈلۈمسىرەپ.

- ئاپامنىڭ كۆڭۈل ئىزدەيدىغىنىز، - دېدى سەبىخەمۇ قاقاقلاپ كۈلگىنىچە، نۇرىنى ئاستا قولتۇقلاپ، -

يادىڭىزدىمۇ، بىزنىڭ ھېلىقى مىڭبېگى ئېلىپ بەرگەن ئۆيىمىزدە، سىز قولدا يەپ ناھايىتى ماختىغانىڭىز، سىز بەك

خۇش بولغانىدىڭىز - ھە؟

- مېنىڭ خۇشاللىقلىرىم يادىڭىزدىكەن - ھە؟

- ھېلىقى چانا، قاسىم مىرانىڭ ئۆيى، چاندا ئوقۇغان شېئىرلىرىڭىز... ئۇنداق خۇشاللىق تەكرارلانمايدۇ.

سىڭلىم پەرىخە، سەن بۇنى ھېس قىلالمايسەن.

- بەلكى ساڭا تەكرارلانماس، ئەمما مېنىڭ خۇشاللىقلىرىم تېخى ئالدىمدا، ھەدە! - دېدى پەرىخە كۆپ رومان

ئوقۇپ يېتىلدۈرگەن تىل ماھارىتىنى ئىشقا سېلىپ، - نۇرى ئاكام ئۇنتۇپ قالغان خۇشاللىقلارنى ئېسىگە سالغىنىڭ ساڭا

خۇشاللىق بولغىنى بىلەن نۇركامغا ئازاب، راست - ھە نۇركا؟

پەرخە نۇرنىڭ سول قولىنى ئىككى قولى بىلەن تۇتۇپ سۈركىلىپ ئەركىلىدى. نۇرى ئىككى قىزنىڭ بەس - بەس بىلەن چىڭ سىقىشلىرىغا پەرۋاسزلىق بىلەن جىم تۇرۇپ جاۋاپ قايتۇردى. ئۇنىڭ بەدىنى ھەم كۆيەكتە، ھەم مۇزلىماقتا، ئۇ كىمگە سۈركىلىشنى، كىمىدىنۇر ئۆزىنى قاقۇرۇشنى خالايتتى. لېكىن ئۇ ياكى سول قولىنىڭ قايسىسى ئوتتا، قايسىسى مۇزدا ئىكەنلىكىنى پەرق قىلالمايتتى. ئۇ: «قەلبىدە مۇھەببەت ئوتى باركەن، بۇ ئوتنى چۈخچىلاۋاتقىنى قايسىسى؟» دەپ ئۆز - ئۆزىدىن سورىدى.

ھويلىدىكى يوغان ئۈجمە دەرىخىنىڭ ئاستى پاكىز سۈپۈرۈلۈپ، يەرگە سۇ سېپىلگەن، ئۈستەلگە سېلىنغان داستىخانمۇ ئاجايىپ چىرايلىق؛ ئاق خەسگە گۈللەر ۋە گۈللەر ئارىسىدىن بىر نېمە ئىزدەۋاتقان كېيىنكە كەشتىلىگەندى. قېرى قىزمۇ ئالاھىدە ياسانغان، داغ چۈشكەن، قارىقۇمچاق يۈزىنى ئۇپا بىلەن ئاقارتىپ قۇلىقىغا چىرايلىق ھالقا سېلىپ، قارا بويىغا ئاق مارجان ئېسۋالغان. ئۇنىڭ كىيىۋالغان كۆڭلىكىمۇ ئاق گىرىپىتىش، بىر جۈپ كۆكسىنى ئالاھىدە كۆتۈرۈۋالغانىدى.

تۆت ئايال بىر ئەرگە تىكىلىپ ئولتۇرماقتا. ھەممىسىلا ھېلىدىن - ھېلىغا ئۇھ تارتىدۇ. بىرلا نۇرى ئىشتىھا بىلەن تاماق يېمەكتە. پەرخە ۋىلكا - ئارىلار بىلەن ھېلىدىن ھېلىغا ئۇنىڭ تەخسىسىگە كاتلىپ سېلىپ قويدۇ، قېرى قىز ھېلىدىن - ھېلىغا ئۇنىڭ چېيىنى يېگىلاپ تۇرىدۇ، بىرلا ئاسىيە گەپ قىلماستىن ئازاب بىلەن ئاستا تاماق يېمەكتە، سەبىخە بولسا ئارتىسلىق ماھارىتىنى كۆز - كۆز قىلىپ بىردە قاقاقلاپ كۈلۈپ، بىردە قىزىق گەپلەرنى قىلىپ، بىردە نامەلۇم ئادەملەرنى دوراپ، يەنە بىردە نۇرنىڭ، ل مۇتەللىپنىڭ شېئىرلىرىنى ئوقۇپ ئۆزىنى كۆڭلىدە زەررىدەك غېمى يوق ئادەم قىلىپ كۆرسىتىشكە تىرىشماقتا.

مانا ئۇ ئۆيگە كىرىپ گارمون ئاچىقتى. بىردە تاتار جىرلىرىغا، بىردە رۇسچە، ياۋرۇپاچە داڭلىق كۈيلەرگە

ئوينىتىپ، ھېلىدىن - ھېلىغا ئانىسىغا:

- جىرلا ئاپا. ئۇنتۇلغۇسىز بىر خۇشاللىق خاتىرىسى يارىتايلچۇ!- دەپ قوياقتى. ئانا قىزنىڭ دېگىنىنى قىلىپ

سەل خىرقىراپ قالغان ئاۋازى بىلەن جىرلايتتى، ناخشا ئېيتىشاتتى، قاقاقلاپ كۈلەتتى... مانا نىلقا ئاسىمىدا تولۇن

ئاي پەيدا بولدى. قاش دەرياسى گارمون بىلەن بەسلەشمەكتە، يۇلتۇزلار قىزلاردىن گۈزەللىك تالاشماقتا. گارمون

ئادىنچىكىغا ئوينىۋىدى، ئاسىيە ئىختىيارسىز ئورنىدىن تۇرۇپ قاقاقلاپ كۈلۈپ، قولىدىكى قولىغلىقنى ئوينىتىپ، پۇتىنى چاققان - چاققان يەرگە ئۇرۇپ قويۇپ، كۆزلىرىنى يېرىم يۇمۇپ ئويناپ:

- بالىلىرىم، مەن قازاندا، بوۋامنىڭ داچىسىدا! ئوينىغانلار، ئوينىۋېلىڭلار، ئۇزۇن بولدى ئوينىمىغىلى، جەم

بولغاندا قانغۇچە كۈلۈۋالايلى، ئوينىۋالايلى! - دېدى.

ئۇنىڭ چاقىرىقى بىلەن ئۇلار راستلا قانغۇچە ئويناشتى...

يېرىم كېچە، جاھان جىمجىت، نۇرى يازلىق چايخانىدىكى سۇپىدا، ئاسماندىكى ئولتۇرۇپ كېتىۋاتقان ئايغا

قاراپ يېنىچە ياتماقتا. بۇ ئاي كىمگە ئوخشايدۇ؟ ياشلىققا خاس ئىنسانىي مۇھەببەت بىلەن خوشلىشىۋاتقان

سەبىخەگىمۇ ياكى نېمىندۇر ئەلدىن يوشۇرۇپ ئۇ دۇنياغا ئېلىپ كېتىۋاتقان مۇختەربايغىمۇ؟ مۇختەرباي ھەر قېتىم

نۇرنىڭ ئانىسىنىڭ قەبرىسىگە كەلگەندە تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ يىغلايتتى. «نېمىشقا؟» دەپ سورايتتى نۇرى ئۆزىدىن.

چۈنكى ئۇنىڭ ئانىسى «قاۋان!» دەپ چوڭ دادىسىنى دائىم ئارقىسىدىن تىللايتتى. نۇرى چوڭ بولۇپ ھەممە ئىشنى

باشقىدىن ئويلاپ، باشقىدىن خۇلاسىە چىقارماقتا...

ئۇنىڭ كۆزى ئەمدىلا ئۇيقۇغا كېتىۋىدى، بىر نازۇك قول ئۇنىڭ يۈزىنى سىيىپىدى، ئۇ چۆچۈپ ئويغاندى:

- كىم، ئۇنداق قىلماڭ!

- بۇ مەن، پەرىخە! - قىز ئۇنىڭ قوينىغا كىردى. ئۇ ئىتتىرىشكە ياكى ۋارقىراشقا ئۈلگۈرەلمىدى. ئاي قاراڭغۇسى،

قىزنىڭ پۈتۈن بەدىنى ئۇنىڭ بەدىنىگە ھىم چاپلاشقان. قىز ئۇنى ھازىرلا يەۋىتىدىغاندەك سۆيىمەكتە ئىدى...

نۇرى خېلىدىن بېرى ئايال بەدىنى بىلەن ئۇچىراشمىغان، ئۇنىڭ ئەقىل كونتروللۇقى ئاجىزلاشتى. قىز ئۇنىڭ

بەدەن ئىشتىھاسىنى چۈشەنگەندەك، ناھايىتى لەززەتلىك قىلىقلار بىلەن قاۋۇل يىگىتنىڭ ئاستىغا چۈشتى...

بىر مىنۇتتىن كېيىن نۇرى ئاستىدا راھەتلىنىپ ئىگراپ لەززەت ئېلىۋاتقان پەرىخە ئەمەسلىكىنى سەزدى. لېكىن ئۇ

كېچىككەندى. پۈتۈن بەدەن جىسمانىي لەززەتكە قانغاندىن كېيىن ئۇ:

- تىز يوقال، ئېزىتقۇ! - دېدى.

قىز ئۇنى چىڭ قۇچاقلۇپ:

- پەرىخە كىرگەن بولسا شۇنداق دەيتتىڭمۇ؟ - دېدى قۇلىقىغا پىچىرلاپ. نۇرنىڭ بەدىنى شۈركەندى. ئۇ مۇز

بىلەن ئوتنىڭ پەرقىنى شۇ چاغدىلا بىلدى. يېنىدا ياتقىنى مۇز ئىدى، ئۇنى خاتالىشىپ ئوت دەپ ئۆزىنى قاقلاپتۇ،

لېكىن ئۇ كېچىككەندى، ئۇ سەبىخەنى ئىتتەردى. سەبىخە كارىۋاتتىن چۈشۈپتېپ:

- بىلىپ قوي، بالاڭ مېنىڭ بەدىنىمدە چوڭ بولىدۇ! - دېدى.

نۇرى ئۇنى ئۆزىتىپ تۇرىشىغىلا ئۇنىڭ بېشىدا غالىلداپ تىترەپ پەرىخە پەيدا بولدى:

- سىز... سىز ئۇنى!...

قىز يۈزلىرىنى توسۇپ نۇرىغا كەينىچە يۆلەندى ۋە ئازاب بىلەن يىغلىدى:

- ھېچنىمە بولمىدى، مەن ئۇنى كارىۋاتتىن ئىتتىرىپ چۈشۈرۈۋەتتىم! - نۇرى يالغان ئېيتتى. ئۇ مانا ھازىرلا

يالغاننىڭ بىر ئۇلۇغ كۈچ ئىكەنلىكىنى سەزدى.

قىز ئۇنىڭغا «يالت» قىلىپ بۇرۇلۇپ قارىدى ۋە ئاستا قوللىرىنى بوينىغا سۈندى. نۇرى ئۇنىڭ ئىنچىكە، نازۇل

بەللىرىدىن چىڭ قۇچاقلاپ كارىۋاتتا ياتقۇزدى، قىز گويا جانسىزدەك، ئۇ غالىلداپ تىترەيتتى، ھاياجاندىن تېز - تېز

نەپەس ئېلىپ:

- ئۇنداق، ئۇنداق قىلمايلى!... - دېدى.

- ھېچنىمە قىلمايمەن، قاراڭ، سۈبھى كۆتۈرۈلدى!

نۇرى ئۇنى ئاستا سۆيۈپ قويدى. قىز تەشەنلىق بىلەن لەۋلىرىنى يەنە تەڭلىدى، نۇرى ئۇنى بېلىدىن تۇتۇپ ئاستا

ئورنىدىن تۇرغۇزۇپ، يۈزىنى يۈزىگە يېقىپ قۇلىقىغا:

- كەلگۈسىدە... - دېۋىدى قىز ئۇنىڭ قوللىرىنى چىڭ سىقىپ:

- ئامان بولساق... - دېدى ۋە كارىۋاتتىن چۈشۈپ باغقا يۈگۈرۈپ چىقىپ كەتتى. نۇرى يوتقاننى بېشىغا

پۈركەپ يېتىپ:

- يەنە بىر يېڭى ئازاب... - دېدى.

ئەتىگەنلىكى ھەممىسى ئۆز ئىشلىرىغا مېڭىشتى. نۇرى مېڭىش ئالدىدا ئاسىيە ئۇنى يالغۇز يەرگە تارتتى.

- بالام، - دېدى ئۇ نۇرىنىڭ قوللىرىنى مېھرىبانلىق بىلەن چىڭ تۇتۇپ، - سېنى ئۆز بالام ھېسابلايمەن.

قىزلىرىنىڭ ئىشلىرى ماڭا بەش قولىدەك ئايان. پەرىخە تولىمۇ ياخشى بالا بولدى، ئۇنىڭ بەختى ئالدىدا. سەبىخەگە

ئىچىم ئاغرىيدۇ، ئۇ بىچارە، چىدىمايمەن. بالام، ئاشۇ قىزىمنى بەختلىك قىل، قولۇڭدىن كېلىدۇ!

نۇرىنىڭ قارىشىچە، ئۆز بەختىنى باشقىلارنىڭ قولىدىن ئىزدىگۈچىلەر راستلا بىچارە ئۇنىڭ بىچارىلەرگە نىسبەتەن

كۆڭلىدە تۇنجى قېتىم نەپرەت پەيدا بولدى.

نىلقا شەھىرىنىڭ سىرتىدىكى ئاغىنىسىنىڭ ئۆيىدە ئىككى ھەمراھى بىلەن تۇرۇۋاتقان غېنى باتۇر نۇرىنى سوغۇقلا

كۈتۈۋالدى:

- گۆردىن ئەمدى چىقتىڭمۇ؟ قايسىسى بىلەن كۆڭۈل ئاچتىڭ؟ بوشاپ كېتىپسەنغۇ، چوڭى كۈتۈۋاپتۇ - دە!

- ھەئە! - نۇرىمۇ سوغۇقلا جاۋاپ بەردى. ئۇ غېنى ئاكىسىغا يالغان گەپ قىلمايتتى.

- ھازىرلا يولغا چىقىمىز، كۆككامر تېغىدا يازنى ئۆتكۈزۈۋالساق، پاتىخلارمۇ كىلىپ قالار، مېنىڭ ئىچىم پۇشۇپ

ئۆلەي دىدىم. قىچىپلا يۈرىمىزمۇ؟ قىرىپ باقايلى، قوغلاپ باقايلى، شەھەر سوراپ باقايلى - دە! ھە راست، ئورۇسلار

گېرمانلارنى قوغلاپ نەگە ئاپاردى؟

- ھازىر لېنىنگراد شەھىرىدە قاتتىق جەڭ بولۇۋاتىدۇ!

- نېمە قىلىۋاتىدۇ شېڭ دۈبەن دېگەن قاسساپ؟

- ئۇ ھەدەپ گومىنداڭ پىرقىسىنى قۇرۇۋېلىپ تەشۋىق قىلىۋاتىدۇ، گومىنداڭنىڭ ئەسكەرلىرى شىنجاڭغا

كىرىۋاتىدۇ.

- لېنىننىڭ تۇغۇلغان شەھىرىمۇ لېنىنگورد دېگىنىڭ؟

- ياق، روسىيىنىڭ بۇرۇنقى پايتەختى، موسكۋادىن چوڭ شەھەر. نېمىسلار ئۇ يەرنى قورشىۋالغىلى ئىككى يىلدىن

ئاشتى. ھەر كۈنى سەككىز - توققۇز يۈز ئايروپىلان، مىڭدەك زەمبىرەك، تانكا بىلەن بومباردىمان قىلماقتا. گىتلىر بۇ

شەھەرنى يوق قىلىۋېتىشكە بۇيرۇق بەرگەن.

- نەچچىلىك ئەسكەر بىلەن قورشىدى؟

- ئۈچ - تۆت يۈز مىڭ!

- ۋاي - ۋاي، پۈتۈن غۇلجا خەلقىدىن جىق دېگەن؟

- بۇرۇن ۋوروشلوف دېگەن مارشال باش قوماندان بولۇپ شەھەرنى مۇداپىئە قىلىۋاتاتتى. ستالىن ئۇنىڭ ئورنىغا

ژوكوف دېگەن گېنېرالنى قويدى. ژوكوف ھەم باتۇر، ھەم دانا!

- مەنچۇ؟ راستتىن دېگەن، مەنچۇ؟

- سەن باتۇر، مەرگەن، لېكىن دانا دېيىشكە بولمايدۇ.

- ھا-ھا-ھا... جالاپنىڭ... ھە، ئاغزىمنى بۇزماي جۇمۇ، راست گەپ قىلدىڭ، مەن دانا ئەمەس، پاتىخ

مەندىن ئەقىللىق. ئەكەر ئىككىمىز قورقۇمىمىز، جەڭدە قايسىسى لازىم؟

- ھەر ئىككىلىسى. جەڭچى بولۇپ بۇيرۇقنىلا ئىجرا قىلساڭ باتۇرلۇق زۆرۈر. كوماندىر بولساڭ كاللا بولمىسا

بولمايدۇ.

- ھا-ھا... ئايۇۋلى سايدا ئۆلگىلى تاس قالدىم. پاتىخ بولمىغان بولسا ئۆلەتتىم. بىلىسەنغۇ، بىر ماشىنا ئەسكەر

بىزنى تۇتقىلى كەلدى. ئەسكەرلەر ماشىنىدىن چۈشكىلىۋاتسا مەن ئوۋ مىلتىقى بىلەن بىرنى ئېتىپ ئۆلتۈرۈپ ئاتلىنىپ

ھۇجۇمغا ئۆتتۈم. پاتىخ ئېتىمنى ئېتىپ يىقىتىپ مېنى ساقلاپ قالدى. ئەسكەرلەر ئوق دېگەننى ياغدۇرۇۋەتتى. پاتىخ

يىقىتىۋەتمىگەن بولسا ئوقتا قالىتتىم ھا-ھا...

- كېيىن قېچىپ يۈرۈپ، يىراقتىن ئېتىپ دۈشمەننىڭ ئەسكەرلىرىنى ئۆلتۈرۈپ، قالغىنىنى قاچۇرۇۋەتتۇق. ئوتتۇز

ئەسكەرنىڭ ئونىنلا ئۆلتۈرسەڭ يىگىرمىسى قېچىشنىڭ كويىغا چۈشەدۇ-دە!

- بىز ئېتىشنى بىلگەن بىلەن سوقۇشنى تازا بىلمەيمىز!

ئۇلار ئاتلاندى. تاغ خېلى يىراق، ئۇلار ھۇشيارلىق بىلەن مىلتىقلىرىنى بەتلەپ دۈمبىلىرىگە ئېسىۋېلىشتى.

غېنى ئات مىنىۋالسا زادى ئاستا ماڭمايدۇ. ئۇلار قاش دەرياسىنىڭ يۇقىرى ئېقىنىغا قارىتىپ چاڭ-توزان تۈزۈتۈپ

ئاتلىرىنى قويۇۋېتىشتى.

مەھەللىلەردىن ئۆتكەندە بىر توپ ئىت ئۇلارنى قوغلىدى.

- توختا!- دېدى غېنى تۆت ئاتلىققا بۇيرۇق بېرىپ.

مەسچىت ئالدىدا بىر توپ ئادەم تۇراتتى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىر ئەسكەر، ئات مىنگەن ئىككى يايى بار ئىدى.

ئەمەلدار سىياقىدىكى بىرى ئادەملەرگە قامچىسىنى پۇلاڭلىتىپ سۆزلەۋاتاتتى:

- ھەر ئون قويغا بىر قوي، يارىتىپ ئالىمىز، بۇ دېگەن چۆپ ئۇچى ھەققى!

- ھېجىقىز، چۆپنى سەن تەرگەنمىدىڭ؟

تۇيۇقسىز تىل ئاڭلىغان ئەمەلدار يېنىغا بۇرۇلۇپ قوراللىق ئادەملەرنى كۆرۈپ ھۇدۇقتى:

- بۇ ... بۇ دېگەن شېك دۈبەننىڭ بۇيرۇقى... چۆپ ئۇچى... مەن يۈز بېگى... مانا شەڭگەن يامۇلىنىڭ

ئادەملىرى...

- دۈبىنىڭگە ئېيت، چۆپ ئۇچى ئالغۇچە خايامنىڭ ئۇچىنى ئالسۇن. ۋۇي ئاناڭنى!...

- ۋۇي...

- ھا - ھا - ھا!...

- سىز كىم؟ - يۈز بېگى قورقۇپ سورىدى، - غېنى باتۇرغۇ دەيمەن. ھۆكۈمەت سىزنى ئىزدەپ يۈرىدۇ.

تۇتۇۋالسا...

- ھۇ ئاناڭنى!

- غېنى قورالنى ئېلىپ ئۇنىڭغا قارىتىپ ئوق ئۇزدى. ئۇنىڭ قالىپقى ئۇچۇپ چۈشتى. ئەسكەرلەر بىلەن يايىلار

ئاتلىرىنى شەھەر تەرەپكە توغرىلاپ دېۋىتتى. غېنى ھەمراھلىرىغا:

- ئېتىڭلار! - دېۋىدى، نۇرى ئۇنىڭغا:

- ئەقىل مەشەدە ئىشلىنىدۇ، غېنىكا! - دېدى ۋە ئىككى ھەمراھىغا قورال ئالغۇزمىدى.

جۇل - جۇل كىيىملىك دېھقانلار قاقشىغىلى تۇردى:

- تۈگىمەيدىغان سېلىق بىزنى مۈكچەيتىۋەتتى!

- لەڭ بۇلتۇرقىدىن ئاشتى!

- ئالتە بالا زاڭ يەمدۇ؟

- ساناپ باقسام ئالۋاڭ - سېلىق ئون ئىككىگە يېتىپتۇ!

- خەي پۇلى دېگىنى نېمىسى؟

- غاڭزا پۇلىمۇ ئالغۇدەك!

- ئەمدى قوڭمىزنىمۇ ئېيتىپ قوي دەيدىغان ئوخشىمامدۇ!

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلىنىڭ ئىشى!!!

- ياشغۇچىلىكىم قالدى.

- يۈز بېگى، ھەي مانا بېاي ئوق بېشىڭىزغا تەگمەپتۇ. بۇ ئادەم مەرگەنكەن. قالپىڭىزدىن تۈشۈك ئېچىپ قويۇپتۇ.

ناھايىتى!

- يۈز بېگىلىكىنى چېكىسىگە تاڭسۇنا، بۇياققا قارىسا دېھقان زارلاۋاتقان، دېمىسىمۇ راست، كۈن تەس! ئۇياققا

قارىسا ھۆكۈمەت!

نۇرى غېنىنىڭ قۇلىقىغا:

- تېز كىتەيلى، ھازىرلا ئەسكەرلەر كېلىدۇ! - دېدى.

- شېڭ دۈبەننى يوقىتىمەن دېگەننىڭ بىز بىلەن ماڭ! - دېدى غېنى مىلىتىنى ھاۋادا پۇلاڭلىتىپ، - ئاز قالدى، بۇ

ھۆكۈمەتنى يوقىتىمىز!

ئۇلار چىغىر يول بىلەن بىر كىچىك غولغا قاراپ شىمالغا يۈرۈپ كەتتى. ئۇلار كېتىپلا راست دېگەندەك بىر ماشىنا

توپا توزۇتۇپ يېتىپ كەلدى. ماشىنىدا لىق قوراللىق ئەسكەر بار ئىدى.

- ئۇتتۇر قاچتى، غېنى ئوغرىنىڭ ئۆزى شۇ. مەن تونۇغاچقا ئىككى يايى بىلەن ئەسكەرنى سىلەرگە ئەۋەتكەن!

خەلقلەر ئۆيلىرىگە تاراشتى، ماشىنا ئۇدۇل شەرققە قاراپ يۈرۈپ كەتتى.

- غېنىكا، تاسلا قالدۇق ئىش تېرىغىلى!

- ئىش تېرىشتىن قورقساڭ ھۆكۈمەت بىلەن قانداق سوقۇشۇسەن؟

- مىلىتى ئاتقىنىڭ نېمىسى ھوي؟

- يۈرىكىنى مۇجۇپ قويىمىساق بولمايدۇ، ئابدۇمەرنى كۆرسەم ئېتىۋېتىمەن.

- بىزنىڭ مەھەللىدىكى ئەپيۇنكەش خىتايلارنى ئېتىۋەتكەننىڭ ياخشى بولدى.

- ئەمدى سەھراغا چىق دېسالا چېچىۋېتىدىغان بولىدۇ ئەپيۇنكەشلەر!

- ئابدۇمەرنىڭ چوڭ قورۇسى چالا كۆيۈپ قاپتۇ.

- ئابدۇمەر ئەمدى سەھراغا چىقالمايدۇ!

- دادام بىلەن بىر كۈنلا بىللە بولىدۇم. ئۆكلىرىمنى كۆرەلمىدىم، ئۇلارغا زىيان سالارمىكەن دەپ ئەنسىرەيمەن.

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

غېنىكا!

- ئۈرۈمچىنىڭ يولىدا بىزنىڭ ئادەملىرىمىز ھازىرمۇ ماشىنىلارنى ئوققا تۇتۇۋاتىدۇ. كەڭسەيدا قالتىس

مەرگەنلىرىمىز بار جۇمۇ!

- ئەكبەر باتۇر ئۇلاستايدا بولسا مۇنۇ ئەسكەرلەر تۇتۇۋالماستىن - ھە؟

- سىتېننىڭ ئادەملىرى بۇ چاغقىچە ئەكبەرگە خەۋەر بېرىپ بولدى. مېنىڭ ئادەم ئۆلتۈرگۈم كېلىپلا تۇرىدۇغۇ تاڭ.

- ساناپ باققانسەن، قانچىنى ئۆلتۈردۈڭ جەمئىي؟

- ئون ئۈچ ئاران.

- مەن تېخى ئادەم ئۆلتۈرۈپ باقمىدىم.

- سەن ماڭا قۇيرۇق بول. باش بولمىەن دەيسىنا تېخى. ئەمما باش دېگەننى يەڭگۈشلەشكە بولىمايدۇ - دە.

خوجانىياز ھاجى دېگەن قالتىس مەرگەننى دېۋىدىڭ، ھە؟ مەرگەنلىك بىلەن يۇرت سورىغىلى بولىمايدۇ - دە.

- مەرگەنلىك بىلەن دۈشمەننى ئۆلتۈرگىلى بولىدۇ. لېكىن ھاكىمىيەت يۈرگۈزگىلى بولىمايدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن كالا

كېرەك، ئاكا!

- بىز قانداقراق ھۆكۈمەت قۇرارمىز. ئۇيغۇرلار بىلەن قازاقلارنى قازان بېشىغا چىقىرىپ قويسا يۇرت سورىيالايمىدۇ؟

- سوۋېت ئىتتىپاقى ياردەم قىلىدۇ، غېنىكا!

- ئۇنداقتا بىزنى ئورۇسلار سورايدۇ، بىز ئورۇسلار ئۈچۈن قان تۆكىمىزمۇ؟ بىزنىڭ يېرىمىزنى نەدىن چوڭ

دېۋىدىڭ، ھە راست، گېرمان، ياپۇنىيە، ئىتالىيە دېگەنلەرنىڭ يېرىدىن چوڭ دېۋىدىڭ، شۇنچە يەرنىڭ ھەممىسىنى

ئورۇس سورامدۇ؟

- بىزنىڭ يېرىمىز بىر مىليون ئالتە يۈز مىڭ كۋادرات كىلومېتىر.

- گېرماننىڭچۇ؟

- ئۈچ يۈز نەچچە مىڭغۇ دەيمەن. بىزنىڭ يېرىمىزغا يەتمەيدۇ.

- گىتلىر دېگەن شۇ يەردىن چىقىپ پۈتۈن دۇنيانى سورايمەن دەيدىكەن - دە. ھېچكىم چىقماي ئورۇسلار تەڭ

كەپتۇ - دە. ئورۇسلارنىڭ يېرى چوڭ - ھە؟

- جۇڭگودىنمۇ چوڭ، جۇڭگونىڭ توققۇز مىليون ئالتە يۈز مىڭ، سوۋېتنىڭ يىگىرمە ئىككى مىليون!

- ۋاي - ۋوي! ئامېرىكىچۇ؟

- سوۋېتتىن كىچىك، جۇڭگودىنمۇ كىچىك!

غېنى باتۇر ئاتتا سىڭايان ئولتۇرۇپ يېنىدىكى ئېتىدا تىك ئولتۇرغان ياش يىگىتتىن سىياسەت، جۇغراپىيە،

تارىخقا دائىر سۇئاللارنى توختىماي سورايتتى. ئۇ نېمىنى سورىسا نۇرى تولۇق، ئوبرازلىق جاۋاپ بېرەتتى. يىگىتنىڭ

جاۋابلىرىدىن غېنى باتۇر بەكلا خۇشال بولدى:

- ئىچىڭگە شۇ بىلىم قانداق پاتىدۇ - ھە، مەن يەتتە قېتىم خوتۇن ئالدىم. بىرىدىنمۇ ساڭا ئوخشاش ئەقىللىق

بالا تۇغۇلمىدى. بىز قاشلىقلاردىن مەرگەن، چېلىشچى، ئوغلاقچى، داپچىلار جىق چىقىدۇ، ئەپەندىلەر ئاز چىقىدۇ.

قاشقا بارسام بىزنىڭ تۇردىيۇزنىڭ بىلەرمىنى مەن بولۇپ قالسىمەن. ئېڭىكى ئاستىدىكى غۇلجا شەھىرىنى كۆرمىگەنلەر

مىغ - مىغ. يەر تېرىش، ئورما ئورۇش، توشقان قوغلاش، خوتۇن جايلاشنىلا بىلىدۇ. ئاكام ۋىلەك بىر كۈنى مەندىن:

«شەھەرگە كىرىمەن، شەھەرگە چۈشمەن دەيسەن، شەھەر دېگەننىڭ قۇدۇقتەك، كارىزدەك ئوخشىمامدۇ؟» دەپ سورايدۇ

تېخى. يەر دېگەن كەڭ. ئەمما دېھقانلارنىڭ نۇرغۇنى يېڭى ئاشقا يېتەلمەي بايلارغا قەرزدار بولىدۇ. يە ئات - ئۆكۈزى،

يە ساپان - سۆرسى يوق. پۈتۈن يازنى قارىياغاچ سايىسىدا يېتىۋېلىپ گەپ ئۆتكۈزۈۋېتىدۇ. ئۈچ - تۆت خۇ بۇغداينى

ئورۇپ - تېپىپ ئورنىغا كۆمەلمەستىن قاردا قويىدۇ. قىش - ياز كىيىدىغىنى شالۋۇر، جۇۋا، پۈرۈم چورۇق، ئۈچ ۋاخ چاي

بولسا بولىدۇ. ئېسىل تامىقى كاۋا بىلەن ياڭيۇ خوردىقى. بىر مەھەللىدە بىرمۇ ساۋاتلىق ئادەم يوق. دۇنيادا نېمىلەر

بولۇۋاتىدۇ، ھۆكۈمەت نېمىلەرنى قىلىۋاتىدۇ، ھېچكىم، ھېچنېمىنى بىلمەيدۇ. ھۆكۈمەتنىڭ دېگىنىنى قىلىدۇ. ئۆمىلەپ

مېڭىلار دېسە ھەتە دەيدۇ. داڭگال يەڭلار دېسە ماقۇل دەيدۇ. بىر - بىرىڭلارنى ئۇرۇڭلار دېسە ياق دېمەيدۇ!

- ھا - ھا - ھا... قالتىس ئوخشاتتىڭ، غېنىكا. سەن بىلەن بىللە ماڭسا ئادەمنىڭ كۆڭلى يايىرايدۇ. راست

ئېيتىسەن، يالغۇز قاشلىقلارلا ئەمەس، ھەممە دېھقانلىرىمىز شۇنداق. ئالتە شەھەردە دېھقاننىڭ كۈنى تېخىمۇ ئېغىر. زاغرا

بىلەن سوغۇق سۇ ئۆمۈر بويى يەيدىغىنى، ياتىدىغىنى داق يەر، كىيىدىغىنى ئۆمۈر بويى ماتا - شاتىۋا. شۇنىڭغىمۇ

ئېرىشەلمەيدۇ تېخى. شۇنىڭ ئۈچۈن بىزنى يات مىللەتلەر بوزەك قىلىدۇ. شۇنچە يىل مانجۇ سورىدى. ئۇنىڭ ئالدىدا

قالماق سورىدى. مانا ھازىر شېڭ دۈبەن سوراۋاتىدۇ.

- بايلىق دېگىنىڭ ئاشلىق، مال - قارا، تاغ - ئورمان، كۆمۈر، ئالتۇن... شۇدۇر - ھە؟

- ئۇلارلا ئەمەس. ھازىر مايتاغدىن نېفىت چىقىۋاتىدۇ. ئالتايدىن ئالتۇن، ئۈرۈمچى، غۇلجىلاردىن كۆمۈر، تۆمۈر،

مىس، ئاليومىن ئوخشاش مىتاللار چىقىۋاتىدۇ. روسۇلوف ئاكىمنىڭ دېيىشىچە، شىنجاڭنىڭ يەر ئاستىدا نېفىت كۆپ ئىكەن.

- نېفىت دېگىنىڭ كىرسىنىمۇ؟

- بېنزىن، سەلەركە، كىرسىن، قاراماي دېگەنلەرنىلا بىلىمىز. ئامېرىكا نېفىتتىن ئاتىش خىل مەھسۇلات ئالغۇدەك.

- نېمىلەردۇر ئۇ ھە؟

- كۆمۈرمۇ شىنجاڭدا ئەڭ كۆپ، كۆمۈرنى قالايىمىز، ئېلىكتر ئىستانسىسىدىن توك ئالىمىز. لېكىن ئەنگىلىيىلىكلەر،

ئامېرىكىلىقلار كۆمۈردىنمۇ نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئايرىۋالغۇدەك. يەرلىرىمىز مۇنبەت، كەڭرى، مال - چارۋا دېگەننى قانچە

قىلىمەن دېسەڭ شۇنىڭغا ئىمكان بار. مېۋە - كۆكتات، دەل - دەرەخ، ئالتۇن - كۆمۈش، نېمە دېسەڭ شۇ بار. لېكىن

خەلقى نادان، كەمبەغەل بىچارە!

- ھەممىنى قىلىمىز. زاۋۇت - فابرىكا قۇرىمىز، خەلق باي بولىدۇ، ئوقۇيدۇ، دۇنيادىكى ئەڭ قالتىس مىللەتلەردىن

بولالايدۇ، راستىمۇ - نۇرى؟

باياتىن گەپ تىگشاپ، بېشىنى ساڭگىلىتىپ، يوغان قالپىقنى چۆكۈرۈپ ئاتتا مۈكچىيىپ ئولتۇرغان دېھقان گەپ

قوشتى.

- ھوي، سېنىڭمۇ زۇۋانىڭ باركەنغۇ، خوتۇننى چۈشىدە بىر نېمە قىلۋاتامدىكىن دېسەم گەپ تىگشاپسەن - ھە؟

- غېنىكا، ئامما لېكىن بىز بىر پادىشاھ بولۇۋالساق، قەشقەرلىكلەرنى ئاچىقىپ مۇشۇ بىكار يەرلەرنى بۆلۈپ

بەرسەك، ئۇلار يەر تېرىپ زاغرا بىلەن ماتادىن قۇتۇلدۇ جۇما؟

- ئاپاڭ قاشقالقىمۇ، داداڭمۇ؟

- ئىككىلىسى قاشقالقى، مەنلا تارانچى، غېنىكا.

- كىم بىلىدۇ، ئاپاڭ تارانچى بىلەن ئويناپ تاپقانمۇ سېنى، ئاپاڭ چىرايلىق ئوخشىمادۇ شۇنىڭغا قارىغاندا؟

- ئاپام پەرىدەك خوتۇن ئىدى، ئەمما لېكىن...

- بولدى، ماچىلىدىما، ھە خوتۇنۇڭچۇ؟ چىرايلىقمۇ؟

- چۈشۈمگە تولا كىرىدۇ، ئەمما لېكىن...

- قورقما، خوتۇنۇڭنى تارانچىلار ساقلايدۇ، قانچە بالاڭ بار؟

- ئىككى ئوغلۇم بارى، چوڭى بەك ئەقىللىق گۇي!...

- سەن بارغۇچە بالىلىرىڭ تۆت بولىدۇ. خوتۇنۇڭمۇ ئاپاڭغا ئوخشاش تارانچى تۇغۇشقا ئۇستا ئوخشايدۇغۇ؟

- ئانامنى بىر نېمە دېسىلىمۇ مەيلى، خوتۇنۇمنى دېمىسىلە غېنىكا. خۇش بولۇپ كېتەي. غەزىپىمگە پايسىماي

ئەللىكېشىنى ئۇرۇپ سېلىپ بۇ يەرگە كەلدىم ئاكا، بارسام ئۆلۈم تەييار، خوتۇن بىلەن بالىلىرىمنى ئويلىمايدىغان بىر

كۈنۈم يوق جۇمۇ ئاكا!...

ئۇ يەنە ماچىلىداپ يىغلاشقا باشلىۋىدى، غېنى:

- يالغان دەپ قويدۇم ھوي ساراڭ قاشقالىق، خوتۇنۇڭغا ھېچكىم چېقىلمايدۇ، ھەممە ئادەم ئۆز غېنى بىلەن.

مۇختەرباي ساق قويمايتتى، ئەمما ئۇ ھازىر ئۈرۈمچىدە، - دېدى.

«مۇختەرباي» دېگەن ئىسىم چىقىۋىدى، نۇرىنىڭ يۈرىكى جىغ قىلىپ قالدى.

- سوقۇش تېزىرەك بولسىدى! - دېدى ئۇ «ئۆھ» تارتىپ، - ھەممە ئادەم مۇرادىغا يېتەتتى. سەمەت ئاكىمۇ

يىغلىمايدىغان بولاتتى!

قارىغايلىق كۆرۈندى، ئۇلار بىر كەڭرى - ياپيېشىل غولغا كىردى. نېرىدا كۈن نۇرىدا يالت - يۇلت قىلىپ

بۇرغۇنلىنىپ ئېقىۋاتقان تاغ سۈيى بويىغا ئاپئاق ئۆيلەر تىكىلگەندى.

- ئەكبەر باتۇرلار شۇ يەردە، سېيتىمۇ بار! - دېدى غېنى تىزگىن سىيرىپ، تېپىپەكلەپ تۇرغان ئېتىنى دېۋىتىپ،

ئۇلار شۇ ياققا يۈرۈپ كەتتى...

لېنىنگرادتا ھازىر بىنالار ئۆرۈلۈپ، ئاسماندىن، يەردىن ھەر كۈنى نەچچە يۈز مىڭ، ھەتتا مىليون پاي

بومبا - زەمبىرەك ئوقلىرى چۈشۈپ ئادەملەر يەر ئاستىدا، ئېغىر ئىشتىكىلەر ئۈچ يۈز ئەللىك گراممدىن، ئەسكەرلەر ئىككى

يۈز ئەللىك گراممدىن، پۇقرالار بىلەن بالىلار بىر يۈز يىگىرمە بەش گراممدىن بولكا يەپ، كۈنلىرىنى ئۆلۈم بىلەن ئېلىشىپ

ئۆتكۈزۈۋاتىدۇ. ئۇلار ئەقلى، كۈچى شەھەر مۇداپىئەسىگە بېغىشلانغان. ئۇلار دۇنيادىكى ئەڭ ياۋۇز كۈچ بىلەن ئېلىشماقتا. بايىقى ئاتلىقلارمۇ ھازىر چېدىر ئىچىدە كەلگۈسىدە بولىدىغان قانلىق جەڭلەر توغرىسىدا سۆزلەشمەكتە. ئۇلار ئۇ كۈچ ۋە زېھنىنى ئۆز يېرىدىن دۈشمەنلەرنى قوغلاپ چىقىرىشقا، پۈتۈنلەي يوقىتىشقا بېغىشلانغان. لېكىن مۇنۇ ئائىلىدە جەڭ تولىمۇ تارايغان، ھويا ئۇ شىرلارنىڭ تالىشىشلىرى بىلەن چېكەتكىلەرنىڭ ئېلىشىشلىرىنى سېلىشتۇرغاندەكلا ئىش. مانا سەبىخە تاكاسلاپ كىردى - دە، سومكىسىنى خەت يېزىۋاتقان سىڭلىسىنىڭ بېشىدىن ئارتىلدۇرۇپ ئېرىدىكى كارىۋاتقا چۆرىدى. پەرخە ئالىيپ قاراپ قويدى، ئۈندىمىدى. قېرى قىز يەنە بىر ئۈستەلدە ئولتۇرۇپ بىر نېمىلەرنى كۆچۈرۈۋاتاتتى. ئۇ قىزىقچىلىق چىقىسىدى دېگەندەك قىلىپ مىيىقىدا كۈلۈپ قويدى.

دۇنيامۇ شۇنداق زىددىيەت، كۈرەش - ئېلىشىش بىلەن تولغان. ھەرقانچە تىنچ يەردىمۇ ھېچبولمىغاندا ئانىلار

بالىلىرى بىلەن، خوتۇن ئەللىرى بىلەن، ھەتتا دىۋانە، ساراڭلارمۇ كەسپداشلىرى بىلەن ئېلىشىدۇ.

- مەن كېتەي، بۇ سېنىڭ ئۆيۈڭ! - دېدى پەرخە يىغلامسىراپ، - شۇنچە كەڭرى يەر تۇرسا ئەتەي قېرىشىپ...

- ھا - ھا - ھا... بىچارە سىڭلىم. سىز بىلەن تالاشقۇدەك نېمەم بار ئىدى، قېرىشىمدىم، تاشلىدىم شۇ!

- باشقا يەر يوقمىدى؟

- بۇ دېگەن ئەركىنلىك. ئەركىنلىك دېگەن نېمە؟ ئوماق سىڭلىم، ھېلىقى دانا ئاكاڭىز نۇرمەھمەتتىن تەرىپىنى

سوراپ بىلىۋالغان بولسىڭىز مەن دەپ بېرەي: خالىغانى قىلىش!

ئۇ يالاڭ چاپىنىنى سېلىپ سومكىسىنىڭ ئۈستىگە پىرقىرتىپ ئاتتى ۋە قېرى قىزغا:

- قاچان كېتىسىز بۇ ئۆيدىن؟ - دېۋىدى، قېرى قىز:

- خالىغاندا، بۇمۇ مېنىڭ ئەركىم! - دېدى.

سەبىخە يەنە قاقاقلاپ كۈلدى. ئۆيگە ئاسىيە كىردى - دە:

- ئىچىڭ پۇشقان بولسا ھېلىقى دەريا بويىدىكى تامغىلىق دېگەن يەرگە بېرىپ كەلگىنە. قالتىس يەرمەنكە

بولۇۋېتىپتەك، غۇلجىنىڭ نى - نى بايلىرى چىقىپتەك! - دېدى.

- يېڭىلىقكەن! سېنىمۇ، پەرخەنىمۇ ئالغاچ باراي، بۈگۈنلا ماشىنا ئەكىلەيمۇ؟

- مەن بارمايمەن!

- سىڭلىم، بەلكى ئۇ يەرگە ئاكتىزىمۇ كېلىپ قالار!

- سەبىخە!

پەرخە ئۈچ - تۆت كۈندىن بېرى ئۈندىمىدى. ئۇ ھېلىدىن - ھېلىغا «ئۆھ» تارتىپ، مىسكىن، ئۇيقۇسىز كۆزلىرى بىلەن ئاپىسىغا يىغلامسىراپ قاراپ قوياتتى. ئانا ئون ئالتە - ئون يەتتە ياش چاغلىرىدا مۇشۇنداق ئازابلانغان. خىيال ئۇنىڭ بىردىنبىر ھەمراھى. بىرلا يىگىتنىڭ ئىسمى ئۇنىڭغا ئەڭ كۆڭۈللۈك ئاۋاز بىلىنگەن. ئانا قىزىنىڭ ساراڭ بولۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرىمەكتە. چۈنكى ئۇ قاچانلار ئويغانسا قىزى ئۇياق - بۇياققا ئۆرۈلۈپ، ھېلىدىن - ھېلىغا ئۆھ تارتىپ ئۇخلىيالمىۋاتىنى سېزىدۇ. مانا ئەقىللىق قېرى قىزلا پەرخەنىڭ ھالىغا يەتمەكتە. ئۇ ئەپلەپ - سەپلەپ نۇرى توغرىسىدا ئۇنى - بۇنى دەپ قويىدۇ. شېئىرلارنى ئوقۇپ نۇرنىڭ شېئىرلىرى دەپ قويىدۇ. «نۇرى» دېگەن ئىسمىنى مىڭ قېتىم ئاڭلىسىمۇ يەنە ئاڭلىغۇسى كېلىدىغان بىچارە قىز يوقلاڭ باھانلەر بىلەن نۇرنىڭ ئىسمىنى ئېغىزىغا ئالىدۇ: «نۇرى ئاكام مۇشۇ كىتابنى ماختىغان»، «نۇرى ئاكام سول قولىدىمۇ خەت يازالايدىكەن»... ئاسىيە قىزى ھەر قېتىم نۇرنىڭ ئىسمىنى تىلغا ئالغاندا ئىچ - ئىچىدىن ئازابلانىدۇ. مانا ھەدىسى ئەتەي ئۇنىڭ زىتىغا تېگىۋاتىدۇ، ئاسىيە خۇدادىن ئىلاج بولسا يەنە بىر نۇرى پەيدا قىلىشنى تىلگىدەك بولىدۇ...

قىزلار ئۆز نامىنى تالىشىۋاتقاندا، نۇرى غېنى ئاكىسى بىلەن گۆش قېمىزغا تويۇپ شوخ تاغ سۈيىنىڭ

ئوتتۇرىسىدىكى ئۇۋا تاشتا ئولتۇرۇپ، سادىر قوشاقلىرىنى ئېيتماقتا ئىدى. بۇ ناخشا غېنىغا تولمۇ ياقىتى:

سادىر دەپ ئېتىم يامان،

ئون بەش ياشتا ئاتالغان.

دەسلەپكى تۇتۇلغاندا،

قۇمۇل خانغا پالانغان...

نۇرى تۈرمىدىكى مۇختەربايىنى ئەسلىمەكتە. ئۇ گويىا چوڭ دادىسىغا ناخشا ئېيتىپ بېرىۋاتىدۇ. شۇڭا ناخشىسى

تولمۇ ھېسسىياتلىق...

... ھاك، ماي، كىسلاتا، يەنە ئاللىقانداق بىر نېمىلەرنى ئارىلاشمىسىنى ئۇزۇن تاياق بىلەن تىنماي

ئارىلاشتۇرۇش تايلاق يېگەندىنمۇ ئازابلىق ئىكەن. شاخار كۆيدۈرۈشچۇ؟ زەھەرلىك ئاچچىق لويلا قورايىنى كۆيدۈرۈپ كۈل قىلىپ، كۈلنى قاينىتىپ يىلىمدەك بىر نەرسىگە ئايلاندۇرۇشچۇ تېخى؟ مۇختەرباي ھاياتىدا بۇنداق پاسكىنا، سېسىق ۋە زەي - نەم جايىنى كۆرمىگەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە يەيدىغىنىچۇ؟ ئاق قوناق ئۇندىن قىلىنغان جىگمومىدىن ئەتىگىنى مۇشتەك بىرنى، چۈشتە - كەچتە يەنە شۇ. كۈنىگە ئۈچ چاشكا سۇ - ئىچىدىغىنىمۇ، يۈز - كۆز يۇيىدىغىنىمۇ شۇ...

تۆپە تۈگۈلۈكى تولىمۇ ئېگىز، تاملىرى زەي، ئاستى خىش، قاراڭغۇ ئۆيدە ئون ئالتە ئادەم بىر - بىرىگە چاپلىشىپ ياتماق تېخىمۇ ئازاب. ئىشەك تۈۋىدىكى تۈڭ ئۇلارنىڭ تەرەتخانىسى، بىر سۈتكىدا بىر قېتىم ئاچچىق تۆكۈپ كىرگۈچە ئۇنىڭ پۇرىقى زەي ۋە سېسىق ھاۋا بىلەن قوشۇلغاندا بولىدىغان سېسىقچىلىق ئازابچۇ؟ ئۇ تايلاق يېيىشكە خېلىلا كۆنۈپ قالدى. غۇلجىدىكى يېزىسىدا ئوچاقتا گۈركىرەپ كۆيۈۋاتقان ئۆتنىڭ تەپتىدىن ھۈپپىدە ئىسسىغان ئۆيىدە، كەچكى سۈيۈقئاشتىن كېيىن مامۇققا يۆلىنىپ خىيال سۈرۈپ ياتقاندا، ئۆيىگە يۈز بېشى كىرىپ كەلدى. مەڭزى خورازنىڭ تاجىسىدەك قىزىل يۈز بېشىنىڭ كۈلكىسى بىلەن يىغىسىنى ئايرىماق تەس. ئۇ تەرنىنى تۈرۈپ:

- مۆتىۋەللىنىڭ ئۆيىگە بارايلى، يۈرۈ! - دېدى.

- نېمە، يەنە يېڭى سىلىقىما؟

- يۈرۈ!

مۇختەرباي ئۇنىڭغا ئەگىشىپ مۆتىۋەللىنىڭ ھويلىسىغا كىرىشىگىلا، تۆت ئەسكەر تۇيۇقسىزلا ئۇنى تۇتۇپ ھەش - پەش دېگۈچە قوللىرىنى قايرىپ ئارقىغا قىلىپ باغلىۋەتتى. ئۇرۇش مانا شۇ چاغدىلا باشلانغان. قامچا، قىزلىق كالتەك، مۇشت، پۇت... ئۇنىڭ بەدىنى بۇنچىلا چىداملىق ئىكەنلىكىنى ئۇ ئۆزىمۇ بىلمىگەنكەن. غۇلجىدىكى تۈرمىسىدىكى قىيناشچۇ؟ ئېسىپ قويۇپ، ئىككى قولىنى ئىككى ياققا كېرىپ قويۇپ ئۇرۇشلارچۇ؟ - راستىنكى ئېيت، قوراللار نەدە؟ - بىرلا مىلتىقم بار، قوش ئاۋۇز... - ئىككى يۈز قوي، ئەللىك ئات بېرىپ غېنى ئوغرىدىن ئالغان قوراللار قېنى؟

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- يالغان!

- ھۆكۈمەتنىڭ چېرىكلىرىگە يانغىنىڭ، باندېت نۇرىنى يوشۇرغىنىڭمۇ يالغانمۇ؟

- يالغان!

ئۇنى ئۇردى، قىيىندى، زادىلا «راست» دېگۈزەلمىدى. ئەينەك ئۇۋىقىغا تىزلاندۇرۇپ قويۇپ، ئىككى ئەسكەر

گە جىگىسىدىن بېسىپ تۇرۇپ قىيىناپ ئۇرۇش، كۆمۈر چوغىنى كۆكسىگە قاقلاپ تۇرۇپ، مەيدىسىدىن ۋازىلداپ شورپا

چىققۇچە قىزدۇرۇپ سۇئال سوراشچۇ؟

- ھېكمەتگە غوجا باشلىق تەشكىلاتنىڭ ئادەملىرى نەدە؟

- ئۆيلىرىدە...

- ئۇلارنىڭ پىلانى نېمە؟

- مەشرەپ!...

- ۋۇي ئاناڭنى، سىياسىي پىلانى نېمە؟

- ئالتە بۈيۈك سىياسەت!

- ئۇر!!

يىگەن تاياققا مۇختەرباي يۈز قېتىم ئۆلگەن بولاتتى. لېكىن ئۇ ھازىر ھايات. تاياق ئۇنى مۇكچەيتتى،

چاچ - ساقاللىرىنى ئاقارتتى، لېكىن جېنىنى ئالالمىدى. ماخۇسەنگە ئەگىشىپ ئات ئۈچۈن تارتقانلىرى جاپا ئەمەس،

ئويۇن ئىكەن. ئۈچ كۈن بېھۇش ياتقان چاغلىرىدا، خىرە - شىرە چۈش كۆردى. ئۇ چۈش ئەمەسكەن، گۈزەل ئارزۇسى

ئىكەن. ئۇ مۇزداۋاننىڭ تىك چوققىسىدىن ئاپئاق قار بىلەن قاپلانغان چوڭقۇر ھاڭغا سەگرىگەندەك... بولدى. ئاخىر

قاراڭغۇ كوڭىكغا پۈكلەپ تىقىپ ئۇنى ئۈرۈمچىگە ئەكەلدى.

- ئۆلتۈرۈپ تاشلىۋەتسەك بۇ ئاۋارىچىلىقمۇ يوق!

- ياق، لېۋىڭدى ئۆلتۈرمەڭلار، مۇھىم ئادەم دېگەن.

- بۇ قارا قورساق سەھرايلىقنىڭ نېمىسى مۇھىمكىنات؟

- غوجانىيازىمۇ مۇشۇنداق قارا قورساق دېھقان ئىدى!

ئۇ خەنزۇ تىلىنى ھېلىقى ماخۇسەننىڭ ئەسكەرلىرىدىن خېلىلا ئۈگىنىۋالغانلىقى ئۈچۈن ئەسكەرلەرنىڭ بۇ گەپلىرىنىمۇ چۈشەندى، «مۇھىم» دېگەن سۆز ئېسىدە، مۇھىم بولمىسا ئۆلەتتىكەن. ئۈرۈمچىدە ئۇنىڭغا بىرىنچى سوراققا:

- ھە، سەن كىم؟ - دېۋىدى، مۇختەرباي دەرھاللا:

- مۇھىم! - دېدى.

- قانداق مۇھىم؟

- ئۆلمەيدىغان!

- ساراڭ بوپتۇ بۇ قارا قورساق!

- ياق، ساق، مەن مۇھىم!

- دەپ باقە، نېمە مۇھىم؟

- ھېكمىبەگ غوجا، مۇتائالى خەلىپەت، زېرپ قارىھاجى، غېنى باتۇر، نۇرى!...

- ھە، ھە، بۇ باندىتلار نېمەڭ؟

- ئاكام، ئىنىم، بالام!

- ئۇلار نەدە مۆكۈكلۈك؟

- سامانلىقتا!

- ئۇر!!

لېكىن ئۇنى ئۆلتۈرۈۋەتمىدى. ليۇبىڭدى دېگەن بولىدىغان ئادەمكەن. «مۇھىم» دېگىنىنى قارا، بولمىسا

ئاللىبۇرۇن ئۆلتۈرۈۋېتەتتى - دە!

يەنە سوراق:

- سەن ماخۇسەن بىلەن مامۇتنىڭ ئادىمى ئابدۇنىياز بىرلىشىپ بىزگە ھۇجۇم قىلغاندا نەدە ئىدىڭ؟

- يولدا ئىدىم.

- قايسى يولدا؟

- دۈنخۇاڭ يولىدا.

- نېمە قىلاتتىڭ؟

- قېچىپ!

- كىم بىلەن، مامۇت بىلەنمۇ؟

- بالىلار بىلەن، خوتەندىن... ھېلىقى يېزىدىن قىرىق بالىنى ئېلىپ ماڭغاندا... ئۇلارنى گومىنداڭ ئەسكەرلىرى

مىللىتى مەشىق قىلغاندا ئاپىرىپ قارا بەلگە قىلىپ ئاتاتتىكەن...

- سەن ساراڭ بولۇپ قالغان ئوخشايسەن - ھە؟

- ياق، ياق، مەن مۇھىم!

- ئېيتە، كىملىرىنى بىلىسەن زادى؟

- غوجام، نېزەر خان غوجام، ھېكمىبەگ غوجام، تۇرداخۇن باي، قاسىم مىراب، مەسۇم شاگىيو، تۇرسۇنبەگ...!

- ئۇر!!

- ياق، ئۆلتۈرۈپ قويمايلى، بۇ راست مۇھىم بولۇشى مۇمكىن، قارا، بايا دېگەنلىرى راست غۇلجا بايلىرى!

مانا مۇشۇنداق قىلىپ، نۇرغۇن تايلاق يەپ ئاخىر مۇنۇ تۈرمىگە، كۈنىگە ئون - ئون ئىككى سائەتلەپ سۈپۈن

قاينىتىدىغان زاۋۇتقا كېلىپ قالدى. سېسىق كۆلنى ئىلەشتۈرۈش تايلاق يېگەندىنمۇ يامان ئازاب. بىراق كېچىسى

جىنايەتچىلەرنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلاش خېلى قىزىق. ئون ئالتە ئادەمنىڭ يەتتىسى خەنزۇ، بەشى ئۇيغۇر، ئىككىسى

قازاق، بىرى مانجۇ، بىر شىبەمۇ بار تېخى. بۇلارنىڭ تولىسى بايلار، ئۆزلىرىنى سولاپ ماللىرىنى مۇسادىرە قىلىۋالغان

بىچارىلەر. لېكىن ئاۋۇ قارا ساقال ئورۇق خىتاي نېمىكىن، كېچە - تازا يېرىم كېچىدە مۇختەرباي چۈسنىڭ دەردىدىن

ئۇخلىيالماي تىپىرلاۋاتسا، ئۇ:

- بولشېۋىك! - دېدى ئاغزىنى مۇختەرباينىڭ ئاغزىغا يېقىپ. مۇختەر بېشىنى ئىرغىتىپ قويدى. ئۇ قولىنى تۇۋاق

قىلىپ «گەپ قىلما» دەپ بەلگە بەردى. گەپ قىلغۇدەك نېمە بار؟ ئابدۇمەرىنىڭ خوتۇنىنىڭ قوينىغا كىرگىنى،

ئەسكەرلەرگە ھەيۋە قىلغىنى، يەنە ھۆكۈمەتنى تىللاپ قويغىنى... يەنە نېمىسى بار. يوشۇرغۇدەك نېمىسى قالدى؟

ھۆكۈمەت سېلىق سېلىۋەرسە تىللىماي قانداق قىلغۇلۇق؟ ئون خەيىرى بار دېھقان ئىككى خەن دان تۆكۈپ قۇتۇلاتتى.

ھازىر تۆت خوغا چىقتى. سەيسىلەرچۇ؟ بۇرۇن تۆت خەن ئىدى، ھازىر ئون ئىككى خەن. ئادەمنىڭ تىلىمۇ كەلمەيدىغان

سەيسە ئىسىملىرى. گومىنداڭ پىرقىسى قۇرۇلسا دېھقانغا نېمە پايدا، سەيسە كۆپەيدى شۇ. ئەسكەرلەر ئون ھەسسە كۆپيەرمەش، شېڭ دۈبەنىڭ ئەسكەرلىرى ئاز كېلىپ، گومىنداڭنىڭ ئەللىك مىڭ كىشىلىك، كېيىن يۈز مىڭ كىشىلىك ئەسكىرى كېلىپ بىزنى ساقلامىش. ئۇلارنىڭ يېمەك-ئىچمىكى، كىيىم-كېچىكى، مىنىدىغان ئېتى دېھقانلارنىڭ زېمىنىگە يۈكلەنگۈدەك. ئۇيغۇر دېگەن ئەسكەر بېقىشتىن باشقىغا يارىمىدىكەن. ئەسكەرلەرنى باقسا دېھقاننىڭ بالىلىرىنى كىم باقىدۇ؟ ئەسكەرلەرنىڭ قورسىقى، ئېتى، كىيىملىرىنى دېھقان ئۈستىگە ئالغۇدەك. ئۇنداق دېگەندىكىن، مۇختەرباي «... قىلىدىغان» خوتۇنىنىمۇ دېھقان ئۈستىگە ئالسۇن ئەمەس دېمەي تۇرالايتتىمۇ؟ شۇنىڭغىمۇ بىر ئادەمنى قولغا ئالامدۇ؟ شۇنىڭغىمۇ شۇنچە ئۇرۇپ-قىنامدۇ كىشىنى؟ ... ئۇرسىمۇ شۇ تۈرمە ياخشىدى، مۇنۇ يەر ۋەيلۇنغۇ، ئارزاڭنى مىشكاپ بىلەن دۈمبىگە ئارتىپ كۆتۈرمەك نېمە دېگەن ئازاب؟ بۇغداي، زىغىرلىرىنىمۇ مۇرىسىگە ئېلىپ باقمىغان، بالىلىرى ياكى مالىيى بىلەن قوللىشىپ بولسىمۇ بىر قېتىم تاغار كۆتۈرمىگەن ئادەم مانا ئەمدى ئارزاڭنى كۆتۈرۈپ يۈرسە-ھە؟ ئوسمان ھاجىنىڭ ئوغلى، غۇلجا تارانچىلىرىنىڭ مەرد ئوغلى مۇختەرباي مانا ئارزاڭ كۆتۈرۈپ، بوتقا ئارىلاشتۇرۇپ، پىت-چۇسا، بۈرگىلەر بىلەن سوقۇشۇپ، كۆكرىپ كەتكەن ئاق قوناق مومىسىنى غاجلاپ يۈرسە، بۇ خورلۇققا مۇختەربايدىن باشقا كىم چىدىيالايدۇ-ھە؟

- سەن نەدىن، ھەي يىگىت، نەدىن كەلدىڭ دەيمەن؟

- سەنچۇ، نەدىن كەلدىڭ. ئاكا، ئاۋازىڭ تارانچىنىڭ، چىرايىڭ خاھۇلنىڭ، پاھ، نېمە دېگەن قويۇق ساقال

بۇ!

- ساقالنىڭ قويۇقلىقىغا قاراپ بىلگەنسەن، ئۇكا. ئاكاڭ قارىغاي نوچىلارنىڭ نوچىسى!

- ئەمما قوللىرىڭ ئىلەشتۈرۈشكە زادىلا كەلمەيدىغۇ، ئارا تۇتقان، چالغا تۇتقان قوللار مانا مانداق ئىلەشتۈرىدۇ!

ئوخشاش تاياق ئۇنىڭ قوللىرىدا ئەۋرىشىم، مۇختەرباينىڭ قولىدا خادا. بۇ قانداق بولغىنى؟ راست، دېمىسىمۇ

مۇختەرباي دېھقان بولغىنى بىلەن بىر كۈن چۆپ چاپمايدىغان، خامان سورۇمىغان، مەڭگەن توشۇمىغان. ئۇغلاق

تارتىشىش، بۆدۈنە ئوۋلاش، تاغقا چىقىپ ئېلىك ئېتىش، قىشچە مەشرەپ ئويناش، چىرايلىق خوتۇنلارنى دەپ مۇجۇق

قومۇرۇش، تۈگۈلۈكتىن پوتىغا ئېسىلىپ ئۆيگە چۈشۈش... يەنىچۇ؟ يازدىكى تاغ تاماشاسى، غۇر-غۇر شامال، شېرىن

پاقلان، قىمىز ۋە تۈگىمەيدىغان تاغ ئۇيقۇسى...

مۇختەرباينىڭ ھالاۋەت رىزقىسى تۈگىگەنمىدۇر - ھە؟ مۇشۇنداق ئارزۇ توشۇپ، بوتقا ئارىلاشتۇرۇپ ئاتىشقا كىرمەيلا ئۆلۈپ كېتەرمۇ؟ ياق، ئۇنىڭ دادىسى چېغدا يۆتىلىپ - قېقىلىپ يۈرۈپ سەكسەن ئۈچكە كىرگەنغۇ، بوۋىلىرىمۇ توقساندىن بېرى ئۆلمىگەن. مۇختەرباينىڭ زامانىدا دۆلەت - ھالاۋەت مۇشۇنداق تەسلىشىپ قالىدۇ - ھە؟

- ھەي قارا بۇرۇت، ئېتىڭ نېمە؟

- ئەخمەت، سېنىڭچۇ؟

- ئېتىم مۇختەر، دادام ئوسمان ھاجى، ئاڭلىغانمۇ؟

- ئاڭلىغان. دادام سەھراغا ئوسمان ھاجىنىڭ مەشرىپىگە چىقتۇق دەيدىغان.

- داداڭ كىم؟

- نادىر تەمبۇر!

- ھە، ھە، ناسىر كېسكىچىنىڭ ئاكىسىمۇ؟ سازىنى، ناخشىسىنى ئاڭلىغانىمەن، چوڭ خانلەيلۇننى قالتىس

ئېيتاتتى. داداڭنى سۈيىدۈڭدە قاشقالىقلار ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋەتكەنغۇ - ھە؟

- ھەئە، بايلار ئۆلتۈرۈۋەتكەن.

- ياق، قاشقالىقلار!

- قاشقالىقمۇ ئىككىگە بۆلۈندۇ. بايلار، گادايىلار. تارانچىلارمۇ شۇغۇ، بايلار، گادايىلار. سەن بايلارغا، مەن

گادايىلارغا تەئەللۇق!

- نېمە، تەئەللۇق دېدىڭمۇ؟ ئوقۇغان ئوخشىماسەن؟

- ھەئە!

- نەدە؟

- ئاياقتا.

- ھە، يەركەنتتىمۇ، مۇتائالى خەلپىتىمدەك مۇسا جارۇللاننىڭ شاگىرتلىرىدىن ئوخشايسەن - ھە؟

- مەن تاشكەنتتە، موسكۋادا ئوقۇغان!

- مۇنداق دە، بىزنىڭ نۇرىدەك ھەممىنى بىلىدىغان ئوقۇشنى ئوقۇغانكەنسەن - دە؟

- نۇرى دېگەننىڭ كىم؟

- ئىنىمنىڭ ئوغلى. نىلقىدا غېنى باتۇرلار بىلەن بىللە بۇ ھۆكۈمەتنى ئاغدۇرىمىز دەپ تەييارلىق قىلىۋاتىدۇ!

- تېخىمۇ ئاستا گەپ قىل ئاكا، بۇنداق گەپلەرنى قىلغاندا پىچىرلايدىغان. ھە، بولدى، سولغا ئايلىنىدۇر. قارا،

ئاۋۇ گۈندىپاي قاراۋاتىدۇ. سەن قانچىنچى كامېردا؟

- تۆتىنچى!

- قورقما. بۇ يەردىن قۇتۇلۇپ چىقىپ كېتىمىز. كۆرەش قىلىش كېرەك. ئۇقتۇڭمۇ، قورقساڭ ھېچنىمىگە

ئېرىشەلمەيسەن. ھامنى بىر ئۆلۈم. ئۆلۈمدىن قورقۇنساڭلا ھېچكىمدىن قورقمايسەن. بىز گۇناھسىز. ھېچنىمە

دېمىگەنسەن؟ مېنىمۇ غۇلجىدا ئەينەكچىلىك قىلىپ يۈرگەن يەردىن تۇتۇپ ئەكەلدى. گومىنداڭ پىرقىسى شېڭ دۈبەننى

توسۇپ تۇرۇۋاتىدۇ. بولمىسا بىزنى ئۆلتۈرۈپ بولاتتى.

- پىرقە دېگەننىڭ ياخشىكەن - دە ئەمسە؟

- ياخشى بولامدۇ؟ جياڭ كەيشىنى بىلەمسەن؟

- بىلىمەن.

- ھە، شۇ ئادەم شېڭ دۈبەندىن شىنجاڭنى تارتىۋالماقچى.

- بىز قاچان تارتىۋالىمىز ئەمسە؟

- ئاز قالدى. بىز گومىنداڭدىن تارتىۋالىمىز.

- كۆرۈڭ يېتەمدۇ زادى؟

- ئويلىمىمەن، خەلقىمىز ئۇيۇشۇپ كۆرەش قىلىۋاتقان بولغاچقا، سوراق قىلغاندا بىزدىن ھە دېسلا پالانچى

تەشكىلات، پۈكۈنچى سوۋېت ئادىمى، قورال - ياراغ، باندەت دېگەنلەرنى سورايدۇ. خەلقىمىز ھازىر ئالتايدا،

تاشقورغاندا قولغا قورال ئېلىپ قوزغالدى. غۇلجىدىمۇ ئاز قالدى! بەلكىم چوڭ قوزغىلاڭ غۇلجىدا قوزغىلىشى مۇمكىن.

- ھەي، سەن كىم؟ ئاشۇنداق دەپ گەپ ئېلىپ بىزنى جايلىمايدىغانسەن ھە؟ ھازىر جاسۇس تولىلاپ كەتتى.

ئەمما لېكىن سەن جاسۇسقا ئوخشىمايسەن.

- ئاۋۇ قېرىنى قارا، ئىنجىقلاپ تاغارنى كۆتەرەلمەيۋاتىدۇ. مەن ئۇنىڭغا ياردەم قىلاي!

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

بىر كۆزى سەل قىسقىراق، قارا بۇرۇت يىگىت كۆلىنىڭ نېرسىغا قاراپ چاققان قەدەم بىلەن يۈرۈپ كەتتى.

- ياخشى نېمىكىنا، - دېدى مۇختەرباي كۆلىدىكى بادىرسىنى تىكلىگىنچە ئۇنىڭ كەينىدىن قاراپ، - نېمە

دېۋىدا، ھە راست ئەخمەت، نادىر تەمبۇرنىڭ ئوغلىكەن.

كۆلىنىڭ نېرسىدا ۋاڭ - چوڭ كۆتۈرۈلدى. ئارزاڭ كۆتۈرۈۋاتقان قېرى پۇتلىرى تىترەپ دۈم يىقىلدى. بايىقى يىگىت

ئۇنى يۆلەپ:

- ئىش ئېغىر، قورساق ئاچ، بەرداشلىق بېرىلمىدى! - دېۋىدى، بىر گۈندىپاي:

- قۇتراتقۇ! - دەپ ئۇنى پالاق بىلەن بىرنى ئۇردى. ئادەملەر تەرەپ - تەرەپتىن ۋارقىراشتى:

- بىز ئادەم!

- تويغۇدەك تاماق بېرىلسۇن!

- كېسەللەرگە دورا بېرىلسۇن!

- ئون سائەتلىك ئىش سەككىز سائەتكە چۈشۈرۈلسۇن!

بىر سۈستۈك بىلەن ساقچىلار پەيدا بولدى. ئۇلارنىڭ ئەلپازى يامان، ئۇرۇپ - دەسسەشكە تەييار ئىدى. بايىقى

يىگىت كۆلىنىڭ قىرغىغا چىقىپ ۋارقىرىدى:

- گومىنداڭ پىرقىسى ئادىللىقنى تەشۋىق قىلىۋاتىدۇ. ئىش ئېغىر، قورساق تويمايدۇ، بۇ بىر ئادالەتسىزلىك!

- مانا ئادالەت! - بىر ساقچى ئۇنى ئۇرۇشقا يۈگۈرۈۋىدى، ئۇ يىگىت:

- شېڭ دۈبەن ئىنسانپەرۋەر، بىز سىياسىي خاتالىق ئۆتكۈزۈۋىدۇ، قورساق دەۋاسى قىلىش جىنايەت

ئەمەس! - دېدى. ساقچى ئۇرالمىدى. ئۇ ساقچىلار سىياسىي جىنايەتچىلەرنى ئۇرۇشقا بولىدۇ، ئادەتتىكى ئىشلارغا تاياق

ئىشلەتكىلى بولمايدۇ دېگەن سۆزنى يادىغا ئالدى. بۇ سۆز شېڭ دۈبەننىڭ سۆزى ئىدى. مۇنۇ ئۇيغۇر مەھبۇس شېڭ

دۈبەننىڭ سۆزىنى نەدىن بىلىۋالغاندۇر - ھە!

مەھبۇسلارنىڭ قورساق دەۋاسى كۈچەيگىلى تۇردى. مۇختەرباي ھەيران، ھېلىقى بىر كۆزى قىسقىراق يىگىت گەپ

قىلسا گۈندىپاي، ساقچىلار ئۇنى زادىلا ئۇرمايتتى.

- بۇ بىر كاتتا ئادەم ئوخشايدۇ، - دېدى نەمەت خەلپەت ئىسىملىك قېرى ئادەم مۇختەربايغا، - نەدىن

بىلۋالدىكىن، شېڭ دۈبەننىڭ ئۆزىگە پايدىلىق جىقلا گەپلىرىنى يادا بىلىدىكەن. شېڭ دۈبەن بۇلارغا خۇدا، ئۇنىڭ گېپى بۇلار ئۈچۈن بۇيرۇق، كالىسى بار ئادەم مۇشۇنداق قىلالايدۇ.

- تەقسىر سىلى نەدىن؟

- مەن تۇرپاندىن، نەمەت خەلىپەت دېسىلىرى ھەممە بىلىدۇ.

- بۇ ئەخمەت دېگەن يىگىت يە ھارمايدىكەن، يە ئۇخلىمايدىكەن، بىكار بولسا خىتايچە ئۆگىنىدىكەن.

گەپلىرىمۇ يوللۇق؛ قورقساڭ بۇرۇن ئۆلسەن، قارشى چىقساڭ ئۆمرۈڭ ئۇزىرايدۇ. شىنجاڭدىكى ھەممە خەلق مۇشۇنداق بولسا بىزنى ھېچكىم بوزەك ئېتەلمەيدۇ - دە! قارىسا، ئاۋۇ ساقاللىق خىتاي بىلەن ئۇرۇسچە سۆزلىشىۋاتىدۇ.

- دىنىي ساۋاتىمۇ ياخشىكەن. ئەرەب - پارس تىللىرىنى بىلىدىكەن، قازاقچە گەپ دېگەننىڭ سۆيىدىكەن...

ئۇلار ھېرىپ - چارچاپ قوللىرىدىكى خادىرلىرىغا تايىنىپ ئاچلىقتىن ئەسنىشىپ تۇرغاندا، ئەخمەت ئۇلارنىڭ يېنىغا

كەلدى:

- ئەتىدىن باشلاپ ئاچلىق ئېلان قىلايلى، دەيدۇ ئاۋۇ ساقاللىق خىتاي. توغرا گەپ، مومىلىرىنى چۆرۈپ بېرىيلى!

ئەتىگەنلىكى ھېچكىم موما يېمىدى. ھەرقانچە ۋارقىرىسۇمۇ ئىشنى ئىتتىك ئىشلىمىدى. بىر - ئىككى ئادەمنى ئۇرۇۋىدى، ئۇلار يېتىۋالدى.

- قىرىۋېتەرمۇ؟ - دېيىشتى قورققانلار.

- ياق، قىرالمىدۇ، قىرىۋەتسە خەلقىمىزنىڭ غەزىپى كۈچىيىدۇ - دە، بۇلارنى يوقىتىدىغان كۈن يېقىنلىشىدۇ!

ياشىغانكەنمىز، بەربىر ئۆلىمىز. خەلقىمىز ھازىر قوزغالدى. چىرايلىق سۆزلەرگە ئىشەنمەيدىغان بولدى. گومىنداڭ پىرقىسىنى ھەدەپ ماختاپ تەشۋىق قىلىۋاتىدۇ. خەلق ئۇنىڭغا ھەرگىز ئىشەنمەيدۇ.

- شېڭ دۈبەننى ماختاپ دۇجۇڭيۈەن دېگەن ئادەم «شېڭ شىسەي ۋە يېڭى شىنجاڭ» دېگەن بىر كىتاب يازغان.

ئۇ كىتابتا شېڭ شىسەي دانا، چېۋەر، چەكسىز رەھىمدىل، خەلقنىڭ ئېسىل ئوغلى، چېگرانى گۈللەتكۈچى، يېڭى

زاماننىڭ جاڭ چىيەن، بەنچاۋلىرى دەپ ماختىدى. لېكىن شېڭ دۈبەن يۈز مىڭدىن جىق ھەرمىللەتنىڭ ياخشى

پەرزەنتلىرىنى ئۆلتۈرگەچكە بۇ ياخشى گەپكە خەلق ئىشەنمىدى، ئۇنى گىتلىر، يەرلىك چىن شىخۇاڭ دېيىشتى.

قارا ساقاللىق خەنزۇ رۇسچە سۆزلىۋىدى، ئەخمەت ئۇنىڭ گەپلىرىنى يۇقىرىقىدەك ئۆرۈپ بەردى.

بۇ يەر قانداق تۈرمە، بۇ يەردىكى ئادەملەر نېمانداق جىق ئىشلارنى بىلىدۇ-ھە. مۇختەرباي ھېچنەدە ئاڭلىمىغان گەپلەرنى بۇ يەردە ئاڭلىدى. بۇ يەردىكىلەر ساپلا بىلىملىك، قورقماس، ئەقىللىق ئادەملەركىنا! ئۇلار خەلق دېسە ئۆلۈپلا تۇرىدىكەن، ھۆكۈمەتكە ئۆلگۈدەك ئۆچكەن. دېمىسىمۇ پىچاق سۆڭەككە يەتتى. بۇنداق ياشىغاندىن قېرىلىپ تۈگىگەن ياخشى... ئۆزىمىزنىڭ ھۆكۈمىتى ئۈچۈن جان بەرسەك بىزگە شەرەپ!

* * *

سادىروف پاتىخ بىلەن بىر ياتاققا ياتتى. پاتىخ دېگەن چىرايلىق بۇرۇت قويغان، ئاق سېرىق بۇ تاتار ئالما تىنىسكى غولىدا ئۆتكەن كۈنلەردىن نارازى ئىدى:

- بىزگە بېرىدىغىنىنى بېرىپ، دەيدىغىنىنى دەپ قويۇۋەتسە بولاتتى. تۈنۈگۈن بىر خەۋەر ئالدىم، ئىسھاقبېك دېگەن قىرغىز چېگرىدىن تاشقورغانغا ئۆتۈپ، كونا ئەسكەرلىرىنى يىغىپ يەنە قىرغىزىستانغا قايتىپ كەپتۇ. ئۇ ھۇجۇمغا تەييارلىنىۋېتىپتۇ. بىرىنچى ھۇجۇمنى بىز قىلىشىمىز كېرەك ئىدى. گېرمانلار بىلەن ياپۇنلارنى يوقاتماستا، بىز تەرەپ-تەرەپتىن ھۇجۇم قوزغاپ شېڭ شىسەينى قوغلاپ چىقارساق تاشقى مۇڭغۇلىيىدەك رېسپۇبلىكا قۇرالايتتۇق.

- تۈنۈگۈنكى قازاق ئوفىتسېرنىڭ گېپىنى ئاڭلىدىڭمۇ؟

- ھە، ئۇ نېمە دېدى؟

- ئۇ موسكۋادىن ئۇقتۇرۇش كەلمىسە ماڭمايسىلەر، دەيدۇ. مەن قايتىپ بېرىپ نېمە ۋەزىپە ئۆتەيمىز دېسەم، ئۇ سەنچە نېمە قىلماقچى؟ دەپ مەندىن سورىدى. مەن سوتسىيالىزمغا ئىشىنىمەن، جەمئىيەتنى ئۆزگەرتسەكلا بولدى، دېدىم.

ئۇ: «توغرا ئويلاپسەن. بىز مانجۇرىيىدىكى كانتون ئارمىيىسىنى قوغلاپ چىقىرىمىز، تۆت يىلدا گومىنداڭمۇ يوقىلىدۇ. تاشقى مۇڭغۇلىيىدەك بولاسىندىرما؟ جوق، بولالمايسىندەر، سىندەر جۇڭگونىڭ پىراۋىتسىيەسى بولاسىندەر!» دېدى.

- نېمە، قازاقىستاندەك بىر ئۆلكە بولىدىكەنمىزما؟ بىز يەنئەننىڭ غەلبە قىلىشىنى كۈتۈپ تۇرىدىكەنمىز، ئۆز ئالدىمىزغا ھۆكۈمەت بولالمايدىكەنمىزما؟ ياق، ئۇنىڭغا خەلق ئۇنىمايدۇ. بىز مۇڭغۇلىيىدەك بىر سوتسىيالىستىك دۆلەت قۇرىمىز؟

- ئۆلكە بولدى نېمە، دۆلەت بولدى نېمە، سوتسىيالىزم بولسا بولمىدىمۇ؟

- سوتسىيالىزم قۇرمىساق بۇ ئۇرۇشلار بىزنى بىر كۈنمۇ تۇرغۇزمايدۇ. ئۇنى قىلىمىز، لېكىن دۆلەت بولۇشىمىز

كېرەك.

- ئۇنىمىسىچۇ؟

- ئۇنىمىسا شىنجاڭ دېگەن نامنى يوقىتىپ باشقا نام قويۇپ سوۋېت ئىتتىپاقىغا قوشۇلىمىز!

- ئۇنىڭغا ستالىن ئۇنىمايدۇ.

- گومىنداڭ بىلەن جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئۇزاق سوقۇشسا، كوممۇنىستىك پارتىيە يېڭەلمەي قالسىچۇ؟

قانداق سوتسىيالىزم قۇرالايسىن؟

- ئۇ چاغدا بىز مۇستەقىللىق ئۈچۈن ئاخىرىغىچە سوقۇش قىلىمىز!

ئۇلارنىڭ مۇنازىرىسى نۇرغۇن تەكرارلاندى. ئاخىر:

- گومىنداڭ شىنجاڭنى ئىگىلىدى. ئامېرىكا ئۈرۈمچىدە كونسۇلخانا قۇردى. باكستون غۇلجىغا كەلدى، ئامېرىكا

غۇلجىدىمۇ كونسۇل قۇرماقچى، سىلەر مىللىتىنى گومىنداڭغا قارىتىپ ئاتىسىلەر، ۋەزىپەڭلار بىرلا: گومىنداڭنى قوغلاپ

چىقىرىش. كەلگۈسىدە قۇرۇلىدىغان ھۆكۈمەتنى ستالىن بەلگىلەيدۇ. ۋەزىپەڭلار ئېنىق: ئۇرۇش قىلىپ، گومىنداڭنى

قوغلاپ چىقىرىش. بىلىپ قويۇڭلار، ھاكىمىيەت، دۆلەت قۇرۇش سىلەرنىڭ ۋەزىپەڭلار ئەمەس! - دېگەن گەپلەر بولدى.

قازاق ئوفىتسېر ئالماتىننىڭكى غولدىكى ئىككى قەۋەتلىك بىنادا ھەربىي تەلىم ئېلىۋاتقان شىنجاڭ پارتىزانلىرىغا

بۇنىڭدىن كېيىن كەلگۈسىدىكى ھاكىمىيەت توغرىسىدا تالاش-تارتىش قىلىشقا رۇخسەت يوق دەپ ئاچچىق بىلەن

بۇيرۇق ئېلان قىلدى.

بۇ يەردىكى سەككىز يىگىت تېزىرەك قوللىرىغا قورال ئېلىپ، ئۆز يۇرتلىرىغا بېرىپ ھۆكۈمەتكە قارشى ئوق ئېتىشقا

ئالدىرايتتى. ئۇلار بۇ يەردە ياخشى يەپ، ئويناپ-كۈلۈپ كۈن ئۆتكۈزۈشنى ئازاب بىلەتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇلارنىڭ

ئۇ يەر-بۇ يەرگە بېرىپ باشقىلار بىلەن ئارىلىشىشقا رۇخسەت قىلىنمايتتى. پاتىخ پات-پاتلا ۋوتكىدىن تازا ئىچىۋېلىپ،

ئۇ يەردىكى قازاقلار بىلەن تارىخ، جەمئىيەت ۋە جاھان ئۇرۇشى توغرىسىدا مۇنازىرىلىشەتتى. سادىروف ئارتۇق گەپ

قىلمايتتى، ئۇ قازاق ئوفىتسېرنىڭ گېپىگە كىرەتتى. توختىماي كىتاب ئوقۇيتتى، خاتىرە يازاتتى. كەچقۇرۇنلىرى ۋالېبول

ئوينايتتى. ئۇنىڭ شىنجاڭلىقلار ئارىسىدا ھۆرمىتى چوڭ ئىدى، پاتىخ بولسا ئۇنىڭ بۇنداق ئېتىبارلىنىشىغا نارازى ئىدى.

- قايتىپ بېرىپ سوقۇشنى بىز قىلىمىز! - دەيتتى ئۇ ۋارقىراپ، - بۇ يىگىت گەپ سېتىشقا يارايدۇ. قېنى قارىغا

ئېتىشىپ كۆرەيلى، قېنى ئات مەشىقى قىلىپ كۆرەيلى. ئاتنىڭ قارىغا چۈشەلمەيدۇ، ئاتنىڭ يېنىغا چۈشۈۋېلىپ تاپانچىنى

نىشانغا تەڭكۈزەلمەيدۇ، قاراڭغۇدا نىشاننى قورۇلغا ئېلىش قابىلىيىتى قانچىلىك؟ ئوقنى بىز ئاتىمىز، شەھەرنى بىز

ئالىمىز، پايدىسىنى بۇلار كۆرىدۇ! ياپتى ۋىيامايت (ھۇ، ئاناڭنى...)، مېنى بىلمەيدۇ دەمسەن!

لېكىن ئۇ مەستلىكتىن يېشىلسلا كەم سۆز بولۇپ قالىدۇ.

- نىلقىدىكىلەر بىزنى كۈتۈپ ھاردى، غېنىدىن ئەنسىرەيمەن. بىز بارغۇچە ئوقلىرىنى ئېتىپ تۈگىتىپ بولارمىكەن

دەيمەن، ھاي چاپايوف، ھاي چاپايوف! سېيتىمۇ قالتىس. ئەكبەر باتۇرمۇ نەچچە قېتىم گەپ ئېيتىپ ئالدىراتتى. ھەتتا

ئۇلاستايىدىكى ساقچى ئىدارىسىنىڭ خەرىتىسىنى سىزىپ، ھۇجۇم قىلساقلا ئىككى سائەتكە قالماي ئۇلاستايىنى، ئۈچ

كۈنگە قالماي نىلقىنى ئېلىپ بولىمىز دەپ خەتمۇ يېزىپتۇ. ئېيتە قېنى، قۇربان بۇرھانىددىنوف، سەن ئۈرۈمچىدە ھەربىي

مەكتەپتە ئوقۇغانغۇ، نېمىشقا ئاتىمايمىز. مىلىتىلارنى دات باسسۇنمۇ يە؟

- زۇكوفنىڭ ئەسكەرلىرى بېرىلغا كىرگەن كۈنى ھۇجۇم قوزغايدىغان ئوخشايمىز!

- ياپۇنلار مەغلۇپ بولسا گومىنداڭ كۈچىيىپ كېتىدۇ. ھازىر تازا ۋاقتى. 1943 - يىلى تازا ۋاقتى. ھېچبولمىسا

يىلنىڭ ئاخىرى، قىشتا ھۇجۇم قىلىش كېرەك. خىتاي دېگەن سوغۇققا كاپاك!

- گېرمانلار موسكۋا ئەتراپىدا توڭلاپ ئۆلگەندەك - ھە، تازا ئالداپ قامىر تېغىنىڭ تەسكەي تەرىپىگە

ئۆتكۈزۈۋالساق، قىرىلىپ كېتەتتى سوغۇقتا. قانداق دېدىم، ھەي بايچۇرىن!

- بايچۇرىن كەلگۈسىدە گېنېرال بولىدۇ!

- ياق، خەمەت ھەممىدىن باتۇر!

- ئوسمان ئىبراھىموف سەنچۇ، گەپ قىلمايسەنغۇ. خوتۇنۇڭنى ئويلاۋاتامسەن يا؟ مۇنۇ نۇر ئوبۇلوف، ھوشۇر

مامىنوفلار گومىنداڭ ليۇتچىلىرىنىڭ ئەسكىلىكلىرىنى جىق كۆرگەن. تاتار قىزلىرىنى جىق جايلىدىمۇ، ئۇيغۇر

قىزلىرىنىمۇ؟ پېرىرونكا، ئورۇسلارنى جىق ئەپلىدى - ھە، ئۇ سەت دۆيۈزلەر، قىز بالا دېگەن پۇلنى كۆرسە نۇمۇسنى

ئۇنتۇيدىكەن. غۇلجىنى ئازاد قىلغان كۈنىمىز ئاشۇ جالاپلاردىن يۈزنى ئاتىمەن. غېنىمۇ شۇنداق دەيدۇ!

- ئوقنى ئۇلارغا زايە قىلىپ نېمە قىلسەن، ئۇلارغۇ تېنىنى ساتكەن، ۋىجدانىنى، مىللىتىنى سېتىۋاتقانلار بار، ئۇلارنى قانداق قىلسەن؟ سەن پاتىخ، دىققىتىڭنى ئۇششاق ئىشلارغا چاچما. شېڭ شىسەي، گومىنداڭ دېگەنلەرنى يوقىتىشنىڭ پىلانىنى تۈز. ئېيتماق ئاسان، يوقاتماق تەس. بىزنىڭ تەربىيە كۆرگەن مۇنتىزىم ئەسكىرىمىز يوق. پارتىزانلار قورقمايدۇ، قەھرىمان، لېكىن ھەربىي بىلىمى يوق. بىزدە ھەربىي بىلىمى بار ئادەملەر يوق، زادىلا يوق. مەسىلەن، شېڭ شىسەيدەك، ئۇنىڭ ھەربىي بىلىمى يۇقىرى، ئەسكەرلىرىمۇ شۇ. ھازىر گومىنداڭ ئەسكەرلىرى كىرگىلى تۇردى. مابۇفاڭ دېگەن تۇڭگاننىڭ ئاتلىق ئەسكەرلىرىمۇ كىرمەكچىكەن. بىز تېخى ئارمىيە قۇرىمىدۇق. خەلقنى قوزغاش، قوراللىنىدۇرۇش بىرىنچى ۋەزىپە!

- شۇنىڭ ئۈچۈن بىز بۇرۇنراق قايتساق بولاتتى!

- سىتالىن لېنىننىڭ جېڭىدە غەلبە قىلماي تۇرۇپ بىزگە بۇيرۇق بەرمەيدىغان ئوخشايدۇ.

ئالمۇتا شەھىرىدىن ئانچە يىراق بولمىغان، بۇك ئورمانلىق غول ئىچىدىكى بۇ ئورۇن باشقىلار كېلىشنى ئارزۇ قىلىدىغان جاي. لېكىن يەتتە ئەزىمەت ئۈچۈن بۇ يەر زېرىكىشلىك تۇيۇلماقتا. ئويۇن، پاراڭ، مەشىق ھەممىسى ئۇلارنى قانائەتلىنىدۇرمىدى. ئۇلار جان بىلەن ئوينىشىدىغان ئىشلارنى ئارزۇ قىلاتتى. ئۇلارنىڭ ھەرقايسىسىنىڭ ئۆز سەرگۈزەشت - كەچۈرمىشلىرى بار، لېكىن ئورتاقلىق - شېڭ شىسەيگە بولغان ئۆچمەنلىك، قىساس - ئىنتىقام ئېلىش تەقەززالىقى. ئۇلاردىن بىر ئادەم: «ئوق تەگسە قانداق قىلسەن؟» دەپ سوراپ قالسا، ئۇ چوقۇم: «بۇ جان مېنىڭ ئەمەس. ئاللىقاچان خەلقىمگە ئاتىۋەتكەن!» دەپ جاۋاب بېرەلەيدۇ...

ئالما تىنىسكى غولى شۇڭا ئۇلار ئۈچۈن تار قەپەس. ئۇلار ئاتلىرىنى تارقاتتىپ چاپتۇرۇپ، تاشلار كەينىگە مۆكۈنۈپ، يەر بېغىرلاپ ئۆمىلەپ، قولىدىكى قورالنى ئىشلىتىشنى، قورۇلغا ئالغان دۈشمىنىڭ يەرگە گۆپ قىلىپ يىقىلغىنىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈشنى ئارزۇ قىلىدۇ. ئۇلار ئۈچۈن مەنلىك ھايات مانا شۇ!...

- توختا، توختا! - دەپ ياتاققا يۈگۈرۈپ كىردى پاتىخ تولىمۇ خۇشال بولۇپ، - ئاخىر مانا ئاسماندا يۇلتۇز كۆرۈندى، ئىسھاقبېك بىزدىن بۇرۇن چىقىپتۇ. ئۇ ئىككى يۈزدىن كۆپ ئادەمنى قوراللىنىدۇرۇپ ئاقچىنىڭ قورۇل تېغىغا كىرىپتۇ! ئىنقىلاپ تاشقورغاندا پارتىلايدىغان بولدى!

- سەن بۇ خەۋەرنى نەدىن ئۇقتۇڭ؟

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- بۈگۈن ئىسھاقبېكىنىڭ بىر قىرغىزنى كۆردۈم. ئىسىمىم قانات، ئىسھاقبېكىنىڭ مۇھاپىزەتچىسىمەن، دەيدۇ.

- مەن ئىسھاقبېكىنى ياخشى تونۇيمەن. ئۇ ئويۇشىمنىڭ رەئىسى بولغاندا غۇلجىدا تۇرغاندا بىز نۇرغۇن

سۆزلەشكەن. ئۇنىڭ غەزىپى كۈچلۈك. شېڭ شىسەي ئۇنىڭغا جىق زۇلۇم سالىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ ئاڭلىق، ھەربىي بىلىمى بار ئادەم. ئۇ چوقۇم نەتىجە قازىنالايدۇ!

- مەن ئۇنى بىر قېتىم چېگرىدا ئاتقا قورال-ياراغ تېگىشۋېتىپ كۆرگەن. ئۇمۇ نۇرغۇن يۇڭ-تېرىگە قورال،

ئوق-دورا تېگىشۋالغان. شۇ چاغدىلا مېنىڭ كونا ئەسكىرىمدىن ئەللىك-ئاتمىشى يېنىمدا. ئەسكىرىلىرىمنى ئىككى

يۈزگە يەتكۈزۈپ ئۇلۇغچات، ئاقچىلارنى ئىگىلەيمەن دېگەن. مەن نىلقىدا قوزغىلىمىز دېسەم، ئۇ خۇشال بولۇپ: قالتىس

جاينى تاللاپسىلەر، ئۇ يەر كۈنەس، توققۇزتارالارنى ئىگىلەك ئاسان. ھۇجۇمغا ئۆتمەكمۇ، مۇداپىئە قىلماقمۇ ئاسان.

كۈنەسنىڭ نارات دېگەن يېرىدىن ئۆتۈپ خوشۇت، قارا شەھەرلەرنى ئالغىلى بولىدۇ. توققۇزتارادىن ئۆتۈپ تېكەس،

مۇڭغۇلكۈرەلەرگە تاغ ئارقىلىق ھۇجۇم قىلىپ ئۇ يەرلەرنى ئېلىۋالساڭ، مۇزات ئارقىلىق ئاقسۇ، قەشقەرلەرگە كىرگىلى،

شوتا ئارقىلىق سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ياردەم ئالغىلى بولىدۇ. شىمالدا ئاچالدىن ئۆتۈپ جىڭغا كىرگىلى، غۇلجا-ئۈرۈمچى

تاشيولىنى ئۆزۈۋەتكىلى، بورتالا-شخولارنى ئالغىلى بولىدۇ، دېدى. ئۇ بىزنىڭ تاغلىرىمىزنىڭ يوللىرىنى بەش قولىدەك

بىلىدىكەن!

- ئۇ ھەربىي بولۇپ ئۇرۇشقا قاتناشقانلىقى يىگىرمە ئىككى يىل بولدى. سوۋېت ئىتتىپاقىدا ئوقۇدى. ئون ئالتە يېشىدا

چوڭىغىش قەبىلىسىگە دادىسىنىڭ ئورنىغا بەگ بولغان. كېيىن 1934-يىلى ئالتە مىڭ كىشىلىك بىر كاتتا

ئىسكادىرونغا كوماندىر بولۇپ، شېڭ شىسەيگە ئالدىنىپ ماخۇسەن، مامۇت شىجاڭ قىسىملىرىنى يوقىتىشقا قاتناشقان.

تەجرىبىسى مول، پاراسەتلىك كوماندىر ئۇ!

ئۇلار خۇشال بولۇشنى ھەم ئۆزلىرىنىڭ تېخىچە نىلقىغا بېرىپ ئىنقىلابنى باشلىۋېتەلمىگەنگە ئىچ-ئىچىدىن رەللە

بولدى:

- ئالتايدا ئوسمان ئىسلام تاشقى مۇڭغۇلىيىدىن ياردەم ئېلىپ ئۇرۇشنى باشلىۋەتتى. مانا تاشقورغاندىمۇ مىللىتى

ئاۋازى ياڭرايدىغان بولدى. قازاق بىلەن قىرغىز قوزغالدى، ئۇيغۇر بىلەن تاتار تېخىچە قەپەستە!

... پامىر تېغىنىڭ تىك قورام تاشلىرى، قارلىق چوققىلىرى، گىياھ ئۈنەيدىغان قىزىل توپىلىق غوللىرى، چېگرا

ساقلىغۇچى ئەسكەرلەر ئۈچۈن كۆڭۈلسىز بولغىنى بىلەن، بۇ يەرنىڭ قىرغىز، تاجىكلرى ئۈچۈن تولىمۇ كۆڭۈللۈك. ئاقچى ناھىيىسىنىڭ قورۇل تېغى قىرغىزلارنىڭ «ماناس» ئېپوسىنىڭ بۆشۈكى. ماناس باتۇر ھەققىدىكى ئىككى يۈز نەچچە مىڭ مىسرىلىق داستاننى قوبۇز بىلەن ياد ئېيتالايدىغان ئادەملەر شۇ تاغنىڭ مەدھىيلىگۈچىلىرى. مانا شۇ تاغنىڭ باتۇر ئوغلى ئىسھاقبېك شېڭ شىسەي دەستىدىن يۇرتلىرىنى تاشلاپ چەتئەلگە قېچىپ كېلىۋالغان يۇرتداشلىرىدىن ئىككى يۈزدىن جىق ئادەمنى يىغىپ ئىككى روتا قىلىپ تەشكىللىدى. بۇ ئىككى روتىغا سوۋېت ئىتتىپاقى قورال-ياراغ، كىيىم-كېچەك، ئوزۇق-تۈلۈك بەردى. ئۇلار مانا شۇ تاغنىڭ قىرغىزىستان تەۋەلىكىدىكى قاپتاللىرىدا مەشىقى گويا ئۆز ۋاقتىدىكى فرۇنزې، بۇدىونفىي قىسىملىرىدەك قاتتىق ئىنتىزام، يۇقىرى تەلەپ بىلەن ئېلىپ بېرىلدى. ھەربىر ئەسكەردىن:

- نېمىگە تەييارلىنىۋاتىسەن؟ - دەپ سورىسا، ئۇ چاس بېرىپ تىك تۇرۇپ:

- جەڭگە تەييارلىنىۋاتىمەن! - دەپ جاۋاب بېرىدۇ. ئۇلارنىڭ جاۋابى گويا قەسەم!

- كىم ئۈچۈن جەڭ قىلىسەن؟

- ئېزىلىۋاتقان خەلقىم ئۈچۈن.

- مەقسىتىڭ نېمە؟

- ئەركىنلىك ئۈچۈن ئۈچۈن، ئاخىرىغىچە كۈرەش قىلىش!

- شۇئارىڭ نېمە؟

- قورقماسلىق، قايتىماسلىق، ۋەتەن ئۈچۈن جان پىدا قىلىش!

... مانا ئاشۇ ئىككى يۈز نەچچە ئەزىمەت 1943-يىلىنىڭ 7-ئېيىدا قەشقەر ئەتراپىدا قوزغىلاڭ كۆتۈرۈشنى قارار

قىلىپ، ئاقچىنىڭ قورۇل تېغى ئوخشاش يەرلەرگە يوشۇرۇن كىرىپ كەلدى. ھەربىي ئىشلاردا قىممىتى بولغان يوللار،

ئېغىزلار، ئېقىن سۇلار ۋە تاغ غوللىرىنى ئىنچىكىلىك بىلەن تەكشۈردى. بىرىنچى قەدەمدە ئۇلۇغچات بىلەن ئاقچىنى

قوزغىلاڭ كۆتۈرۈپ بېسىۋېلىش پىلانىنى تۈزدى. بۇ ئىككى ناھىيىدە قىرغىزلار ئولتۇراقلاشقان. ئىسھاقبېك ئۆز ۋاقتىدا بۇ

يەرنىڭ خەلقىنى باسمىچى باندىتلاردىن قوغدىغان. باندىت جانىبېك قازى، ئاتمەلىك، خۇشەتلىرىنى يوقىتىپ يۇقىرى

ھۆرمەت تاپقان. جىيەك قازىنىڭ تاغلىقلارغا سالغان زۇلۇمى، ھەتتا كېيىن چىن دىشىڭنىڭ ئۈستىدىن ئىسيان كۆتۈرۈپ

تۆت يۈز مىللىتى، ئىككى زەمبىرەككە ئىگە بولۇۋالغان ئوسماننىڭ قەشقەرگە ھۆكۈمران بولۇۋېلىپ ھە دەپ خەلقىنى

بۇلاپ، مال - دۇنيا يىغىپ، كىچىك خوتۇنلىرىنىلا ئوتتۇرىدىن ئاشۇرۇۋەتكەن قىلىقلىرىغا، زوراۋانلىقىغا خاتىمە بەرگەنمۇ مۇشۇ ئىسھاقىيەك ئىدى. كېيىن ئۇنىڭ ئەسكەرلىرى مەجبۇرىي تارقىتىلغاندىن كېيىن، خەلقنى ئويلاپ نامراتلارنىڭ بالىلىرىنى قىرغىزىستانغا چىقىرىپ ئوقۇتۇپ، قىرغىز رايونلىرىدا مەكتەپ ئېچىپ خەلقنى مەدەنىيەتكە باشلاپ ئىككى مىڭدىن كۆپ ئوقۇغۇچى يېتىشتۈرگەنمۇ مۇشۇ ئىسھاقىيەك. ئىسھاقىيەك بۇ يەردىكى خەلقنىڭ قەلبىدە بىر ئۇلۇغ قۇتقۇزغۇچى. سوۋېت ئەسكەرلىرىنىڭ گىمناستۇركىسىنى كىيىپ، بېلىگە ھەربىي تاسما باغلاپ، تاپانچا ئېسىپ، ھەربىي شەپكىسىنى كۆزىگە كىيىپ يۈرگەن قىرقتىن ئاشقان بۇ قارا بۇرۇت، گەۋدىلىك ئادەم قايسى ئۆيدە پەيدا بولسا مۇشۇ ئۆي خاسىيەتلىك ئۆيگە ئايلىنىدۇ. مانا ئۇ سىنتەبىرنىڭ سۈزۈك ئاسمانلىق ئاخشىمى كامالشا باينىڭ ئۆيىگە كىردى. ئۆيدە ئۇنى شۇ يەرنىڭ ھۆرمەتلىك ئادەملىرىدىن ئوبۇل قاسىم، مادايوف، مەھمەت ئەيسا، شىرىنقۇللار ساقلانغانىتى. ئۆينىڭ ئەتراپىغا مەخپىي ئەسكەرلەر ئورۇنلاشتى. مەھەللىنىڭ يول ئېغىزلىرىغىمۇ قاراۋۇللار قويۇلدى. بۇ ئۆيگە يىغىلغانلار ئادەتلىرى بويىچە قوبۇز بىلەن داستان ئاڭلىمىدى. قىرغىز نېرىنى بىلەن غىزالاندى ۋە تۆگە قىمىزىدىن ئىچىشتى - دە، ئىسھاقىيەك ئېغىر - بېسىقلىق بىلەن ئالدىرىماي سۆزلىدى:

- كۈتكەن كۈن ئاخىر كەلدى. خەلقنىڭ ئەمدى چىدىغۇچىلىكى قالمايدۇ. قاڭغىر قاقشىغان، زار يىغىلغان، باغرى قان خەلقنى دادىغا يېتىدىغان چاغ كەلدى. مەن تەشكىلاتىمىزنىڭ ئىسمىنى جاكارلايمەن. بۇ تەشكىلات «ئازادلىق تەشكىلاتى». تەشكىلاتنىڭ رەئىسى ئىسھاقىيەك مونۇنوف. بۇ كىشى سىلەر ياخشى بىلىدىغان ئۇلۇغچات ناھىيىسىنىڭ جىغىن يېزىسى سىمخانا قىشلىقىدىكى مونۇن ھاجىمنىڭ ئوغلى، دادام ھەرەمگە بېرىپ ئەرافات تېغىدا» خۇدادىن نېمىنى تىلىسەڭ شۇ بەجا بولىدۇ» دېسە، «خەلققە ئەركىنلىك بەرگىن» دەپ دۇئا قىلغانىكەن. ئەركىنلىك دېگەن نىمە؟ زۇلۇم كۆرمەسلىك، ئۆزىگە خوجا بولۇش دېگەن سۆز. مەن 1925 - يىلى دادام مونۇن ھاجىمنىڭ ئورنىدا چېگرا ئەتىرىتىگە ئەسكەر بولۇپ كىرىپ، قولۇمغا قورال ئېلىپ خەلقىمنى زۇلۇم ۋە تالان - تاراجدىن قوغدىدىم. مەن ئىككى قېتىم لۈيجاڭ بولۇپ باسمىچىلارنى، توپىلاڭچىلارنى باستۇرۇپ خەلقىمگە خىزمەت كۆرسەتتىم. لېكىن شېڭ شىسەي مېنى مۇكاپاتلاش، ئەتۈرلەش ئورنىغا جازالىدى. مەن خەلقىمنى سىرتتىن كەلگەن باسمىچى، تاجاۋۇزچىلاردىن قوغداشنىلا ئويلاپ خاتالىشىپتىمەن. ئەڭ چوڭ باسمىچى، باندەت، بۇلاڭچى، جاللات دۆلەت ئىچىدە ئىكەن، بۇ شېڭ شىسەي. مەن كىچىكىمدە دادام بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقىدا سودىگەرچىلىك قىلىپ يۈرۈپ كۆپىنى كۆردۈم. سوۋېت

ئىتتىپاقى ھەقىقىي خەلقنىڭ دۆلىتى ئىكەن دەپ ئويلىغان. شېڭ شىسەي ماركسىزم - لېنىنىزمنى سۆزلىسە، مەن ئۇنىڭغا ئىشىنىپ جېنىمنى ئۇنىڭ ئىشلىرىغا پىدا قىلىپتەن. ئەڭ چوڭ ئەزگۈچى، باندەت، جاللاتنىڭ قورالىغا ئايلىنىپتەن. مەن خېلى بولدى، غەپلەتتىن ئويغاندىم. بىز بۈگۈن ئاشۇ جاللاتنى يوقىتىپ خەلقنى ئازادلىققا ئېرىشتۈرۈش ئۈچۈن «ئازادلىق» تەشكىلاتىنى قۇردۇق. بىز ئەتىلا ھۇجۇم باشلايمىز. ئەڭ ئاۋال ئاقچى بىلەن ئۇلۇغچاقتا ھۇجۇم قىلىمىز. بۇ يەردە بىزنىڭ كۈچىمىز زور. خەلق بىزنى يۈز پىرسەنت قوللايدۇ، شېڭ شىسەينىڭ كۈچى ئاجىز. بىز بۇ يەرنى ئازاد قىلىپ سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ياردىمى بىلەن ئاۋۋال قەشقەرنى، ئاندىن خوتەن، ئاقسۇلارنى ئازاد قىلىمىز. شىمال تەرەپتە، ئالتاي بىلەن غۇلجىدىمۇ قوراللىق قوزغىلاڭ بولىدۇ. ھازىر بىزنىڭ ئادەملىرىمىز تەرەپ - تەرەپتە قوراللانماقتا. بۇ يىل كۈز، قىش پۈتۈن شىنجاڭدا قوراللىق قوزغىلاڭ كۆتۈرۈلىدۇ!

- ئىسھاقبېكىنىڭ سۆزىدىن ھاياجانلانغان تەشكىلات ئەزالىرى ۋارقىراشتى:

- بۈگۈنلا ئاقچىغا تىگىش قىلايلى!

ئىسھاقبېكىنىڭ باش مۇھاپىزەتچىسى، بۇرۇتتى يېڭىلا خەت تارتقان، پەگاز قاپاق، ئېگىز يىگىت قانات باشلىقغا: مەن قاراۋۇللارنى تەكشۈرۈپ كىرەي! - دېۋىدى، ئىسھاقبېك بېشىنى لىگىشتىپ قويدى. - مېنىڭچە، - دېدى ئىسھاقبېك ئاخىرىدا، - سىلەر ھازىر تارقىلىپ، ئىشەنچلىك، قەيسەر ئادەملەرگە ئالدىن خەۋەر بېرىڭلار، ئەتە كەچتە بىزنىڭ ئىككى يۈز كىشىلىك جەڭگىۋار باتالىيون ئۇلۇغچات چېگرا مۇداپىئە پونكىتىغا ھۇجۇم قىلىدۇ!

ئۇلار تارقىلىشتى. مۇھاپىزەتچى قانات تېخى يوق ئىدى. ئىسھاقبېك جىددىيلىشىپ مادايوفتىن:

- بىرى ئۇنى ئۆلتۈرۈۋەتتىمۇيە؟ - دەپ سورىۋىدى، مادايوف:

- بىر كىشى ئۇنىڭ چېگرا تەرەپكە ئات چېپىپ كەتكىنىنى كۆرگەن، - دېدى.

ئىسھاقبېك ئادەملىرىگە بۇيرۇق بەردى:

- بۈگۈن كېچە چېگرادىن ئۇياققا ئۆتۈپ كېتەيلى!

ئەتىسى مەلۇم بولدى؛ قانات چېگرا مۇداپىئە پونكىتىغا ھۇجۇم پىلانىنى مەلۇم قىلغان. شۇ كېچىسىلا چېگراغا

تەرەپ - تەرەپتىن ئەسكەر توپلانغان. كېچىچە ئۇخلىماي ئەسكەرلەر ئاكوپ كولىغان. ئىسھاقبېكىنىڭ بۇرۇن قول ئاستىدا

ئىشلىگەن جەڭچى - ئوفتسېرلار قورالسىزلاندۇرۇلۇپ نەزەربەنت قىلىنغان. پىلان خاتىنىنىڭ كاساپىتىدىن مەغلۇب بولغانىدى.

- ياق، - دېدى ئىسھاقبېك كەسكىن قىلىپ، - ئەمدى بىز مۇھىم جەڭ نۇقتىسىنى تاشقورغانغا يۆتكەيمىز. ئۇ يەر يىراق، تاغلىرى ئېگىز، يوللىرى يامان، خەتەرلىك جاي. ئۇ يەردە دۈشمەن ئاجىز، مۇداپىئە، ھۇجۇم ئۈچۈن بىزگە پايدىلىق!

***

***

***

... مۇختەرباي بۈگۈن ماڭالمايدىغان ھالغا چۈشۈپ قالدى. ئۇ كۆل قىرغىقىدىن قاتتىق يىقىلىپ چۈشكەنىدى.

ئەخمەت ئۇنىڭدىن ھال سورىدى:

- قانداقراق، غەيرەت قىل ئاكا، تاياق يەپ قالما!

- بايا ئۇخلاپ چۈش كۆردۈڭمۇ، خىيال قىلدىمۇ ئىش قىلىپ بىزنىڭ ئادەملىرىمىز قوزغىلىپتەك!

- نەدە؟

- تاغلاردا - دە!

- چۈش ئەمەس، خىيال ئەمەس، بۇ راست!

- راست، غېنى ئوغرى نەچچە يۈز ئادەمنى باشلاپ، ئاتلىرىنى چاپتۇرۇپ بىزنىڭ مەھەللىدىن ئۆتۈپتەك.

ئابدۇمەرنى قارىياغاچقا ئېسىپ قويۇپتەك!

- خاتىنىلەر چوقۇم سەن دېگەندەك ئېسىلدۇ.

شۇ ئارىدا كىيىملىرى مايلىشىپ بەدىنىگە چاپلىشىپ كەتكەن، يۈز - كۆزى قاسماق بىر ئادەم مۈكچەيگىنىچە

ئۆزىنى كاپاتلاپ كەتتى:

- ئالتۇننىڭ نەدە، دەپ بەرسەڭ سېنى ئۇرمايمىز، قويۇۋېتىمىز دېسە، جان تاتلىقكەن، ئىككى كۈمۈزەك ئالتۇن ئات

ئوقۇرىنىڭ ئاستىغا كۆمۈكلۈك دەپ بېرىپتەن. مانا ئەمدى ئالتۇننىمۇ ئالدى، مېنىمۇ قويۇۋەتمىدى، ئالتۇنمۇ يوق،

جانمۇ يوق، ئىست ئالتۇن، ئىست جان، ئىست، ۋاي ئىست!

ئۇ بىردە زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ، بىردە مۈكچىيىپ يۈگۈرۈپ ۋارقىرىماقتا ئىدى. بىر خەنزۇ ئەسكەر ئۇنى تىللىدى:

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- ھەي خائىن نېمىگە ۋارقىرايسەن!

- خائىن، توغرا، مەن خائىن. ئالتۇنى دەپ بەرگەندىكىن خائىن بولمەن يا!

- ۋارقىرىما دەيمەن! !

- چىدىمىسام ۋارقىرىمامدىم ئەمەس!

- ۋارقىرىما!

- سەن نېمىشقا ۋارقىرايسەن ئەمەس، ئىككى كۈمزەك ئالتۇنىڭنى ئېلىۋالغانىتى بىسى!

- سۆزلىمە دەيمەن! - ئەسكەر ئۇنى ئىتتەردى، - ماڭ، ئىشلە خائىن!

- ئىتتەرمە، ئالتۇنى ئېلىۋېلىپ يەنە ئىتتىرسەنغۇ!

- ماڭ ئاناڭنى، ئىت چەنتۇ! - ئەسكەر مىلىتىنىڭ پايىنىكى بىلەن ئۇنىڭ دولىسىغا بىرنى ئۇردى.

- يەنە ئۇرسەنغۇ بۇلاڭچى!

ئۇ ساقچىغا يېنىۋىدى، ساقچى ئۇنى مۇشت بىلەن بىرنى ئۇردى. ئۇ ۋارقىرىغان پېتى ساقچىغا ئېتىلدى. «گۇم»

قىلغان ئاۋاز بىلەن ئۇ كەينىگە قاڭغىپ ئۆگىدىسىغا چۈشتى - دە، بىرلا تىپىرلاپ جىمىپ قالدى. ئەخمەت يۈگۈرۈپ

كېلىۋىدى، ساقچى ئۇنىڭغا مىلىتى تەڭلىدى. يۈزلىگەن ئادەملەر تەرەپ - تەرەپتىن ساقچىغا قاراپ يۈگۈردى. چوڭ

قورۇنىڭ ئېگىز، سىم تارتىلغان تاملىرىنىڭ دوقمۇشلىرىغا ئورنىتىلغان پىلموتلار بىردىنلا «تاتات، تاتات!» قىلىپ تىلغا

كىردى. سۋىستوك چېلىندى، مەيدانغا ئەسكەرلەر تولىدى. پاسكىنا كۆللەرنىڭ يېنىدا ئالتە ئادەم قانغا مىلىنىپ ياتاتتى.

ئۇنىڭ ئىچىدە مۇختەربايىمۇ بار ئىدى. ئەخمەت ئۇنى يۆلىدى:

- مۇختەركا، مۇختەركا!

- ياق، ئۆلمەيمەن تېخى، بەشىنىڭ جېنىنى ئالماي تۇرۇپ! - دېدى مۇختەرباي چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ. ئوق

ئۇنىڭ سول مۇرىسىگە تەگكەن. ئىچكى ئەزالىرى ساق ئىدى. ئەخمەت ئۆزىنىڭ كۆك كۆڭلىكىنى يىرتىپ ئۇنىڭ يارىسىنى

تاڭدى ۋە ئۇنى ھاپاش قىلىپ ساقچىلارغا:

- كامېرىغا ئەكىرىمەن! - دېدى. ساقچىلارنىڭ باشلىقى ئۇنىڭغا «ماڭما» دەپ ئىشارەت قىلدى ۋە:

- ئىشلەڭلار، بۇ بىر كىچىككىنە ئىش. ساقچىغا كىم يانسا ئېتىلىدۇ، بۇ دېگەن ئىنتىزام. ئۆلگەنلەرنى

ياردىملارنى ساقچىلار ئۆزلىرى بىر تەرەپ قىلىدۇ! - دېدى.

- مەن ياردىملار ئەمەس! - دېدى مۇختەرباي ئەخمەتكە تايىنىپ تۇرۇپ، - ماڭالايمەن، ئىشلىيەلەيمەن!

ساقچىلار ياردىملارنى ھېچقاچان داۋالمايدۇ، ئاچقىپلا ئۆلتۈرىدۇ. بۇنى مۇختەرباي بىلىدۇ. بۇنداق ئىش راست

دېگەندەك بولۇپ تۇرىدۇ. بۇ يەردىكىلەرنىڭ جېنى ھېچنىمىگە ئەرزىمەيدۇ. خالىسا، ھەرقانداق بىرنى ئۆلتۈرۈۋېتىدۇ.

چۈنكى بۇ ئادەملەر شېڭ شىسەيگە نۇرغۇن بايلىق، ئالتۇن - كۆمۈش، يەر - زېمىن ۋە مال - ۋاران ھەدىيە قىلىشقان.

ئۇلارنىڭ گۇناھىمۇ شۇ بايلىقنىڭ ئىگىسى بولغانلىقى. «خائىن» دېگەن نام «پۇلدار» دېگەن نامنىڭ سەت ئاتىلىشى.

«مۇسادىرە» دېگەن سۆز «ھەدىيە» نىڭ بۇيرۇق ئاھاكى. شېڭ دۈبەننىڭ خوتۇنىمۇ ھازىر كۈندە كىرىۋاتقان ئالتۇننىڭ

سانىنى بىلمەيدۇ. شېڭ دۈبەننىڭ بۇ ئىشقا مەسئۇل بولغان مەخسۇس خادىملا ھەر كۈنى مىڭ سەردىن ئارتۇق

ئالتۇن - كۆمۈش خەزىنىسىگە كىرىۋاتقىنىنى بىلىدۇ. شېڭ شىسەي پارىخورلارنى ئاتتى، ھازىرمۇ ئاتىدۇ. بۇ ئۇنىڭ

خەلققە كۆرسىتىدىغان «ئادالەت» بايرىقى. چۈنكى ئۇنىڭ ئادەملىرى مەخسۇس قىدىرىپ يۈرۈپ: «پالانچى بېيىپ

قايتۇ» دەپ شۇنچىلاپ قويسىلا شۇ كۈنى بىر «خائىن» پەيدا بولىدۇ - دە، ئۇنىڭ بايلىقى شۇ كۈننىڭ ئەتىسىلا شېڭ

دۈبەننىڭ خەزىنىسىگە كىرىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ھەممىلا ئادەم بىلىدۇ: ئەقىل ئىگىسى، تالانت ئىگىسى ئوخشاشلا

«خائىن». پەقەت ھېچنىمىگە يارىمايدىغان، يېلىنىش، يالۋۇرۇش، سارغىيىش، مۈكچىيىش، تىزلىنىشنى بىلىدىغانلارلا

ياشاش ھوقۇقىغا ئىگە. ياشاش بىلەن يوقىلىشنىڭ شەرتلىرى تولىمۇ ئاددىي، تولىمۇ ئېنىق.

مۇختەرباي بۇ سېسىق ماكاندا ئۆلۈشنى خالىمايدۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ تۇغۇلۇپ ئۆسكەن گۈزەل يېرىدە ئۆلۈشنى ئارزۇ

قىلمايدۇ. ئۇ بىر قېتىم چوڭ ئوغلنى باشلاپ زاراتگاھلىققا بېرىپ ئۆز قەبرىسىنىڭ ئورنىنى كۆرسىتىپ بەرگەن. بۇ ئورۇن

رەيھانگۈلنىڭ قەبرىسىنىڭ يېنى ئىدى. ئۇ شۇ يەردە مەڭگۈلۈك ئۇيقۇغا كېتىشنى ئارزۇ قىلىدۇ. بۇ ئۇنىڭ ئاخىرقى گۈزەل

ئارزۇسى.

مانا ئۇ ئۆز كامېرىدا، ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنى قىزىپ مۇرىسى قاتتىق ئاغرىماقتا. لېكىن ئۇ ۋارقىرىمىدى،

ئىگىرىمىدى، يىغلىمىدى. پۈتۈن بەدىنىدىن چىلىقلاپ تەر چىقىپ، ئېسىنى بىر بىلىپ - بىر بىلمەي تۇرسىمۇ ئۆزىنى

«يارىلاندىم» دېمىدى. بۇنداق دېيىش مۇشۇ سېسىق جايدا ئۆلۈشكە رازى بولۇش دېگەنلىك، مۇختەرباي بۇنى بىلىدۇ.

ئاغرىق راسا كۈچەيگەندە، ئۇ چىشلىرىنى چىڭ كىرىشتۈرۈپ ساقال - بۇرۇت باسقان، قورۇقلىرى قويۇقلاشقان چىرايىنى

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

تۈزەشتۈرۈپ، بۈركۈتىڭىدەك ئۆتكۈر، يوغان كۆزلىرىنى چىڭ يۇمۇپ، ھاياتىنى، ئەڭ گۈزەل چاغلارنى ئەسلەيدۇ. مۇشۇنداق قىلىشلا ئەڭ چوڭ تەسەللى، ئەڭ كۈچلۈك قارشىلىق. مۇختەرباي تولا ئازابلىنىپ يۈرۈپ بۇنى بىلىۋالغان... بويىغا چىڭ باغلانغان نازۇك تىرىقلىرى بىلەن يېشەلمىگەن نۇمۇسچان قىز ئاخىر يىگىتلەر ۋە يەڭگىسىنىڭ زورى بىلەن چىشلىرىنى ئىشقا سالدى. قىز تىنىقى ئەڭ راھەت، بەكمۇ ئىللىق. بولۇپمۇ يەڭگىل ھاسىراشلىرى. خوتۇنى گۈلىنسا بۇنىڭ ئون بەش ياشلىق چېغى مۇختەربايغا دۇنيا گۈزەللىكىنىڭ گۈل تاجى بولۇپ بىلىنگەنىدى. توي كىچىسى گۈلىنسا بۇۋى ئازاب بىلەن يېلىنغاندا، مۇختەر ئۆزىنى تەڭدىشى يوق قەھرىمان ھېسابلىغانىدى... گۈلىنسا بۇۋى بىلەن رىزقى قانداقلا چە قوشۇلدى؟ بۇ ئىش ھېلىمەم ئۇنىڭ يادىدا: دادىسى روزى يۈز بېگىنىڭ قىزىنى توقاللىققا ئالماقچى بولغاندا، مۇختەر روزى يۈز بېگىنىڭ مالىيىنىڭ خوتۇنىدىن قىزغا: «گۈگۈم ۋاقتىدا قاپاق تېرەكنىڭ ئاستىغا چىقسۇن» دەپ ئېيتىپ بەردى. دېگەن چاغدا قىز چىقتى. قىز راست دېگەندەك چىرايلىق ئىدى. ئۇزۇن، ئىككى تال چېچى، بۇرغاي سېكىلەكلىرى... ھەممىلا يېرى مۇختەر كۆرگەن قىز - چوكانلارنىڭ ھەممىسىدىن چىرايلىق ئىدى: «سىزنى دادام ئەمەس مەن ئالىمەن» دېدى ئۇ قىزنىڭ تىپىرلاشلىرىغا قارىماي قۇچاقلىۋېلىپ. يېزا قىزلىرى ۋارقىرىمايدۇ، قىز كۈچلۈك يىگىتنىڭ نەپسىگە بويسۇندى... دادا شۇ ئىش سەۋەبلىك مۇختەرنى بۆلۈپ چىقىرىۋەتتى... ئە، قىز - چوكانلار بىلەن بولغان ئىشنىڭ قايسىبىرى راھەت ئەمەس ئىكەن. دۇنيادا بۇنى بېسىپ چۈشىدىغان راھەت بولمىسا كېرەك... ئۇ چاغلاردا مۇختەرباي دېگىنى دېگەن. ئەتكىنى ئەتكەن، قولى ھەرقانداق يەرگە يېتىدىغان، ھېچكىمنى ئۆزىگە تەڭ قىلمايدىغان، ئۆزىدىن بىرەر نېمىسى ئۈستۈن يىگىتلەرنى كۆرسە ئۇنىڭغا ئۆچ بولۇپ قالىدىغان نادان غۇرۇرنىڭ ئىگىسى. مەنمەنچى تارانچى يىگىتلىرىدىن ئىدى. مەھەللە ئىمامىنى ئەڭ يۈزىز دەپ ئويلايتتى. مانا ئەمدى ئويلسا، ئۇنىڭ يۈزىزلىكى مۇنۇ ھۆكۈمەت يۈزىزلىرىگە سېلىشتۇرغاندا بىرى قىغ دۆۋىسى بولسا، بىرى بىر تال قۇملاق ئىكەن. بىچارە ئىمام ھازىر «ھاي قاشقالىق» دەپ تىللايدىغان مۇختەرباينى سېغىنىپ قالغاندۇر - ھە؟ دەھشەتلىك ئاغرىق ئۇنى سۆزلىتىۋەتتى:

- ھېلىقى ئەخمەت، ھېلىقى ئەخمەت!!!...

قارا ساقاللىق خەنزۇ ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى:

- مەن ئەخمەت... مەن!!!...

- داغلا! - دېدى مۇختەرباي مۇرىسنى كۆرسىتىپ، - داغلىغنا!

قارا ساقال گۈندىپايىنى تېپىپ كىردى. گۈندىپاي - خېلى رەھىمدىللىك پاكىز، ئەپيۈنكەش قېرى خەنزۇ:

- داغلامسەن؟ - دېدى ئۇيغۇر تىلىدا.

- ھەئە. ئاتلارنى كەسكەندە داغلىغاندەك!

نەدىندۇر قىپقىزىل چوغقا ئايلىنغان تۆمۈر كەلتۈرۈلدى. مۇختەربايىنى ئوڭدا ياتقۇزۇپ، تۆت ئادەم قول - پۇتلىرىنى

بېسىپ تۇردى - دە، قارا ساقال ئوقنىڭ كىرگەن يېرىنى ۋازىلدىتىپ داغلىدى. كۆيگەن گۆشنىڭ پۇرىقى، كۆكۈچ

ئىس... مۇختەرباي ئېغىر تىندى، لېكىن ئۇ ۋارقىرىمىدى.

- دۈمبەمدىكىسى چوڭ! - دېدى ئۇ تەستە ئىنجىقلاپ، - بولۇڭلار!

ئۇنى دۈم ياتقۇزۇپ دولىنى داغلىغاندا ئۇ نالە قىلىپ «رەيھان!» دەۋەتتى.

- ۋايىجان دېمەي «رەيھان» دەيدىيا ما يېتىم! - دېدى كىتابتىن باش كۆتۈرمەيدىغان تالىپ ھەيران بولۇپ، -

باتۇركەن جۇما بۇ تارانچى!

- تارانچىدىن باتۇر جىق چىقىدۇ. پالاندى خەق ئەمەسم!

- بىز پالاندىلاردىن ئەمەس. غۇلجىنىڭ كىندىكىدىن ئۆتۈپ چىققان يەرلىك - بىندىرىن!

- شۇنداق! - دېدى تالىپ، - غۇلجا مەھمۇت قەشقەرىي زاماندا، قاراخانلار زامانىدىلا ئۇيغۇرلار ياشىغان جاي،

يەرلىك ئۇيغۇرلارمۇ بار ئىدى.

- چاغاتاي دەۋرىدە - ئالمالىقتا ئۇيغۇرلار كۆپ ئىدى! - دېدى يەنە بىر ئاپئاق ساقاللىق ئۆزىنى «گادايى» دەپ

ئاتايدىغان كەم سۆزلۈك شائىر گەپكە ئارىلىشىپ. ئۇ كىمىنىڭدۇر بىر شېئىرىنى ئوقۇدى:

مالغا تولغان يايلىقى، ئالەمگە مەشھۇر بايلىقى،

سۈيى مول تۇپرىقى مۇنبەت، بۈك دەرەخزار تاغلىرى.

توققۇزى تەل، ئابى كەۋسەر ئىلى دەريا سۇلىرى،

بۇلبۇل سايراپ كەتمەس ئۇنىڭ بېپەش كەبى باغلىرى.

- بارىكالا «گادايى»، - دېدى گۈندىپاي بىلەن يېڭىلا كىرگەن ئەخمەت كۈلۈمسىرەپ، - بولدى، مۇختەركام

دورا يېگەندەك بولدى. سىزنىڭ شېئىرىڭىز ئۇنىڭغا دورا بولدى.

- راست، راست! - دەپ ماچىلداپ يىغلىدى مۇختەرباي، شۇنچە داغلاشقا قىمىر قىلماي چىداپ، يۇرتىنى

ماختاشقا چىدىيالمى، - باغلار، تاغلار بۇرۇنۇمغا پۇراپ كەتتى. ئەتكەنچاي، نېرىن، قىمىزلارچۇ؟ مەن شۇ نەرسىلەردىن

ئايرىلمايلا دۇنيادىن ئۆتەرەن دەپ ئويلاپتىكەنمەن. خورلۇق، خورلۇق! ئۆزۈمدىن كۆپۈرلۈق ئۆتتى. ھۆكۈمەت ئالدىدا

گۇناھسىز، پاكىمەن، خۇدا ئالدىدا گۇناھكارمەن. خۇدانىڭ بەش پەرزىدىن ئىككىسىنىلا ئادا قىلىپ كەلدىم شۇ. قالغان

ئۈچىنى ئادا قىلالىدىم.

- قايسى ئىككىسىنى؟

- ئىمان بىلەن سەدىقە!

- روزى تۇتمىغانما، نامازنىچۇ؟

- قارىمىغا ئامراق، روزى تۇتالمىغان. ئوچىلىق قىلىمەن دەپ بەش ۋاخ ناماز ئوقۇيالىدىم...

- نېمە ئوۋلايلا؟

- بۆدۈنە، كەكلىك، كېپىك، بۇغا... ئېپى كېلىپ قالسا قىز - چوكان!

- ھا - ھا - ھا...

بايىلا ئۆلۈم، يىغا - زار، مانا ئەمدى كۈلكە...

1943 - يىلىنىڭ ئاخىرى تۈرمىگە يەنە ئادەملەر كىرىپ، كامېرلاردىكى ئون ئالتە ئادەم يىگىرمىگە يەتتى. تۈرمە

ھاياتى تېخىمۇ يامانلاشتى.

30

- لەۋەي، بۇ ئېلىخان تۆرە ئەجەبمۇ گەبدانكىنا؟ راست ئېيتىدۇ. خەلقنى تازا تىز ئەگەشتۈرىدىغان بايراق

ئاي - يۇلتۇزلۇق ئىسلام بايرىقى، قوزغىتىدىغان كۈچ قۇرئان كەرىم، خۇدانىڭ سۆزلىرى!

- ئۇغۇ دۇرۇس، - دېدى مۇتائالى خەلىپىتىم ئالدىرىماي سۆزلەپ، - بىراق بۇ بايراققا ستالىن ئۆچ.

- ئۇ يۈرۈپمۇ؟ بۇرۇتلىرىغا قارىغاندا شۇنداقراق تۇرىدۇ، زادىلا چەكتۈرمەيدىكەنلا!

- يۈرۈپى بولمىسىمۇ گرۇزىن دېگەن يۈرۈپىغا يېقىن خەق. مۇسا جارۇللا شۇنداق دېگەندى.

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- ئەمەس، ئورۇسنىڭ بايرىقىغا خەق ئەگىشەرمۇ؟ ياق، ئورۇسلار خەقنى يۈرەكتىلىدى قىلىۋەتتى. ياخشى - يامان

ئىشلارنىڭ ھەممىسىدە شۇلارنىڭ قولى بار. بۇنى خەق بىلىپ بولدى.

- تۈركىيىگە يېلىنساق دېگەن گەپچۇ؟

- سابىت داموللام شۇنى قىلغان. ئەنە زېرىپ قارىماقچىم تۇرۇپتۇ، ئاقمايدۇ. ئورۇسلارنىڭ رايىغا باقمىساق شېڭ

شىسەينىڭ زۇلۇمىدىن قۇتۇلغىلى بولمايدۇ. ئاۋۋال مۇنۇ شېڭدىن بىر قۇتۇلايلى - دە!

- ئەنۋەر مۇسابايوفمۇ ئورۇسلارغا ئىشەنمەيدىغاندەك.

- قېرىلارنىڭ ھەممىسىلا شۇ!

- ئورۇسلارسىز ھېچ ئىش پۈتمەيدۇ دەڭا! - دېدى ئاخىر ھېكمەت گوجام كەمچەت تۇمىقىنى چۆكۈرۈپ قويۇپ، -

قېلىدىن ئاچچىق شامال چىققىلى تۇرىدىغۇ - ھە، بۇ يىلقى روزى ھېيتنىڭ پەركاينى ئۇچۇرۇپ قار ياغمىسا بولاتتى.

ئىككى بوۋاي تەرەۋىدىن چىقىپ مەدرىسىدىن ئوردا مەھەللىسىگە كېتىۋېتىپ، بۈگۈن چۈشتىن كېيىن ئەنۋەر

مۇسابايوفنىڭ باغ قورۇسىدىكى كاتتا ئۆيدە بولۇنغان گەپلەر توغرىسىدا پاراڭلاشتى. ھازىر ھەممىلا جايدا شۇ گەپ.

ئالمۇتا، فرۇنزې، يەركەنت ۋە تاشكەنتلەردە غۇلجىغا ھۇجۇم قىلغۇچىلار جىددىي تەييارلىق قىلىشۋېتىپتۇ. ئەنۋەر

مۇسابايوف شېڭ شىسەينىڭ سوۋېتقا مال سېتىشنى توختىتىش بۇيرۇقى بىلەن نۇرغۇن زىيان تارتىپتۇ. ھازىر خام مالنى

ئالدىدىغان جاي يوق. مال، تېرە، يۇڭ ھەتتا قىممەت باھالىق تېرىلەرمۇ بېسىلىپ ياتماقتا. تېرە زاۋۇتىنىڭ خۇرۇملىرىدىن

تىكىلگەن ئاياغ كىيىملەر بىلەن قانچىلىك سودا بولماقچى؟ مۇھىمى شېكەر، رەخت، قەنت ۋە باشقا تۇرمۇش بويۇملىرى

سوۋېت ئىتتىپاقىدىن كىرىمگەچكە مال باھاسى ئۆرلەپ، پۇل پاخاللىقى پەيدا بولۇپ، جىن شۇرېن دەۋرىدىكى بىر تاغار

پۇلغا بىر تاختا چاي ئاران كېلىدىغان ھالەت يەنە پەيدا بولۇشقا باشلىدى. دېھقانلارنىڭ كۈنى ئېغىر، ئاشلىق سېتىپ

چاي - تۇزنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالماي، ئۇچىسىغا ماتا - شاتىۋار، تېرە كىيىملەرنى، پۇتلىرىغا پۈرۈم چورۇق كىيىشىپ

ھۆكۈمەتنى ئاشكارىلا تىللايدىغان بولۇۋېلىشتى. بايلار، سودىگەرلەردىن تارتىپ، دېھقان، ئوقۇغۇچىلارغىچە ھەممىلا

ئادەم زىيان تارتىپ، ئېغىر كۈنلەرگە دۇچ كەلمەكتە. ئۇنى ئاز دەپ گومىنداڭ پىرقىسى ناھىيىلەردىن تارتىپ قۇرۇلۇشقا

باشلىغاچقا، بۇرۇنقى ئويۇشمىلار ئەمەلدىن قېلىپ، مائارىپ - مەدەنىيەت ئىشلىرىدىمۇ ئېغىر چېكىنىش پەيدا بولماقتا.

گومىنداڭ ئەسكەرلىرى شىنجاڭغا كۆپلەپ كىرىشكە بولغاچقا، خەلققە سېلىنىۋاتقان سېلىقنىڭ تۈرى كۆپىيىپ، سانى

ئاشىقتا.

ئۇزۇندىن بېرى ئۆيەر- بۇيەردە غودۇغشۇپ يۈرگەن غۇلجا بايلىرى يۇقىرى تەبىقە زاتلىرى مانا ئەمدى بىر گەۋدە بولۇپ ئويۇشۇپ، چىرىك ھاكىمىيەتنى ئاغدۇرمىسا كۈن كۆرەلمەيدىغانلىقىنى چۈشەندى. غۇلجا كاتتىلىرى «ئىپتار» نامى بىلەن مۇشۇ چوڭ ئىش ئۈستىدە پىكىرلىشىۋىدى، ئۆيەردە ھەركىم ئۆز ھارۋىسىنى قامچىلاپ بىر- بىرىگە يول بېرىشىمىدى. ئۆيەرگە كەلگەن كاتتىلار كۆپرەك كۆز ئالدىدىكى قوراللىق ئىنقىلابنى سۆزلىمەي، كەلگۈسىدە قۇرۇلىدىغان ھاكىمىيەتنى سۆزلەشتى:

- ئەنجانلىقلار بىزگە باش بولامدېكنا؟ ياق، بۇ خەقتە ۋاپا يوق!

- شېڭ شىسەيدىنغۇ ياخشىدۇر، نېمىلا دېگەنبىلەن بىز خەقتىن ئېلىخان تۆرىدەك دانا چىقمايۋاتسا!

- غوجامچۇ؟

- ئۈندىمىسە ئۇ زات، باشلىق دېگەن ھېچبولمىسا داموللا رازىيوفچىلىك سۆزمەن بولمىسا خەلق ئەگەشمەيدۇ- دە!

- ئەمىسە داموللا رازىيوف پاشا بولسۇن.

- ئۇ قانداق بولالايدۇ!

- بىزدىن پاشا بولغۇدەك بىرى چىقمامدا- ھە؟

- ئەنۋەر مۇسابايوفچۇ؟

- ئابدۇرۇپ مەخسۇمچۇ؟

- ئۇلار قانداق بولالايدۇ؟

- بايلار پاشا بولسا خۇرجا يەنە ياخشى كۈن كۆرەلمەيدۇ.

- زادى ھېكمىبەگ غوجام بولسۇن. ئىنسابلىق، دېھقانغا كۆيۈنىدۇ. ئاتا- بوۋىسىدىن تارتىپ يۇرت سوراپ

كەلگەن.

- ئاخىر قانداق بولدى، ھېكمىم چورۇققا يەتمىدى بۇ غوجىلار. يۇرت سوراڭ ئەلاخانغا قالدى. ئاشۇ سەھرالىق

سۇلتان بولدى.

- كۆپچىلىك، - دېدى ئاخىر كەكە ساقال، ئورۇق، تىلى ئۆتكۈر ئادەم ئۆزبېكچە سۆزلەپ، - خۇدايارخانمۇ،

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ئابدۇلخانىمۇ دانا ئەمەستى. يۇرتنى يۇرت ئۆزى سورايدۇ. ئىنقىلاپ غەلبە قىلسا ئىنقىلاب ئۆزى بىزگە داھىي، سەردار، ئەمىر - سۇلتانلارنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. بايراقنىڭ رەڭگى، بولىدىغان ئەمىرنىڭ نامى - ئەمەللىرىنى ئىستىقلال غەلبىسىدىن كېيىن تالىشىمىز تېخى. ئۇنتۇمايلى، بىزدە مەقسەت بىرلىكى نېمە؟ ھازىرقى چىرىك، زالىم ھۆكۈمەتنى ئاغدۇرۇش. بۇنىڭغا ھېچكىم قارشى ئەمەسقۇ دەيمەن؟ ئەلۋەتتە قارشى ئەمەس. ھازىرقى گەپ، ھەربىرىمىز نېمىلەرنى قىلالايمىز، شۇنى دېيىشەيلى. جەڭ مەيدانىغا ھەربىرىمىز بارمايمىز، قولىمىزدىن كەلمەيدۇ. قولىمىزدىن كېلىدىغىنى بىزنىڭ مەقسەتلىرىمىز ئۈچۈن جېنىنى ئاتا قىلىدىغان ياش ئەزىمەتلەرنى قوزغاش، قولىغا قورال تۇتقۇزۇش، ئۇلارغا مەدەت بېرىپ جەڭگە ئاتالاندۇرۇش. مەن قىلالايدىغان ئىشىمنى دەپ باقاي! مەن ياش ئەمەسمەن، ئەمما مىللىتىم ئاتالايىمەن، پالتا چاپالايىمەن، ئاللاتائالا تابارەك غازات قىلالىمىغان مۇسۇلمان مېنىڭ سادىق بەندەم ئەمەس دېگەن. مەن سادىق بەندە ئىكەنلىكىمنى ئىسپاتلايمەن. جېنىم غازاتقا تىكىلدى. قولىمغا قانداق قورال چىقسا شۇنىڭ بىلەن دۈشمەنگە ئېتىلىمەن، ئۆلسەم شېھىت، قالسام غازى!

ئۇ قۇرئاننى ئېگىز تۇتۇپ، ھەربىر سۆزنى دانىمۇ دانە قىلىپ، جاراڭلىق ئاۋاز بىلەن قەسەم بەردى: - مەن ئاللاتائالا تابارەكنىڭ سادىق قولى. مەن ئۇنىڭ بۇيرۇقىغا شەرتسىز بويسۇنىمەن. مۇسۇلمانلار - خۇدانىڭ قۇللىرى خارلىنىۋاتقان بۇ زېمىندا ئىستىقلال قىلىپ، زالالەتنى گۇم قىلىش ئىستىكىنى ئىگەم ئۆزى دىلىمغا سالدى: مېنىڭ جېنىم ئىستىقلالغا مەنسۇپ. نام - مەنپەئەت، يۇقىرى - تۆۋەنلىك تالاشىمايمەن، جېنىمنى، قولىمدىكى يىگىرمە سەر ئالتۇنۇمنى، يەنە ئىككى ئوغلۇمنى ئىستىقلالغا ئاتىدىم. بىر ھەپتىگىچە ئۆزۈمگە ئوخشاش غازات ئەھلىدىن يۈزنى تەييارلاشقا قەسەم بېرىمەن. يىقىلسام ئوڭدا ياتىمەن. ھەرگىز دۈشمەنگە ئوق تېگىدىغان ئىشنى قىلمايمەن!

ئۆيدە لىق ئولتۇرۇشقانلار دۈرىدە ئورنىدىن تۇردى. ئۇلار ھاياجانلانغان، جىددىيلەشكەن، قەتئىي ئىدى: - مەن ساھىبخان ئەنۋەر مۇسابايوف، ئىستىقلال ئۈچۈن جېنىمنى ئاتىدىم. زاۋۇتتىكى ئىككى يۈز ئىشچى، ئوقۇغۇچىنى بىردىن مىللىتى، يۈز تالدىن ئوق بىلەن قورالاندۇرۇپ غازات يولىدا تەييارلايمەن. ئۇنىڭدىن سىرت، جەڭ ئۈچۈن ئۈچ يۈز تۇياق جەڭ ئېتى ئېگەر - جابدۇقى بىلەن، ئەسكەرلەر ئۈچۈن بەش يۈز كىشىلىك قىشلىق كىيىم - كېچەك تەييارلايمەن. ئوتتۇرىمىڭ تۇياق قوي، مىڭ سەر ئالتۇن ئاتىدىم!

- مەن سالىجانباي مىڭ سەر ئالتۇن، يىگىرمە مىڭ تۇياق قوي ئاتىدىم. جېنىم دائىم ئالقىنىمدا. ئوغللىرىم،

يىگىرمە نەپەر خىزمەتچىم ئەتىلا قوللىرىغا قورال ئالدى. ئۇنىڭدىن سىرت، قىرىق نەپەر پىدائىي تەييارلايمەن!

- مەن رەخمىجان سابىرھاجىيوف چوڭ باي ئەمەس. لېكىن ئىستىقلال يولىدىكى مۇجاھىتىمەن. ھازىردىن باشلاپ

قەسەم بېرىمەن! بارلىقىم ئىنقىلابقا مەنسۇپ، كىچىك سودىگەر بولساممۇ بەش يۈز سەر ئالتۇن ئاتىدىم!

- مەن مۇتائالى خەلىپەت مەسچىتتا خەلققە تەشۋىق قىلىپ مىڭ سەر ئالتۇن، يۈز مۇھاجىت، ئىككى يۈز جەڭ ئېتى

تەييارلايمەن. جېنىم ئىستىقلالغا مەنسۇپ. تېرەكمازاردىكى قورۇ-جايىم ھازىردىن باشلاپ ئىنقىلاب ئۈچۈن تەقدىم

قىلىندى!!!

ئادەملەر ئارقا-ئارقىدىن تۇرۇشۇپ ئۆزلىرىنىڭ جېنى ۋە ئاتىغانلىرىنى داستىخانغا تاشلاشتى. ئۇلار ئۆزلۈكىدىنلا

بۇ خەيرلىك ئىشنىڭ بېشى قىلىپ ئېلىخان تۆرەمنى، ئىككىنچى رەھبەرگە ئەسكەرلەرنىڭ پۈتۈن ئاشلىقىنى ئۈستىگە

ئالغان ھېكمىيەگە غوجامنى بېكىتىپ، تەشكىلاتنىڭ قۇرۇلغانلىقىنى ئېلان قىلىشتى. ماللارنى چېگراغا يوشۇرۇن ئاپىرىپ

قورالغا ئالماشتۇرۇش، پىدائىيلارنى يوشۇرۇن يىغىپ تەربىيەلەش. ئۇلارغا جەڭ يولىنى بىلىدىغان، قورال ماھارىتى يۇقىرى

رۇسلاردىن ئىشەنچلىك كوماندىرلارنى بېكىتىشكە ئوخشاش كۈنكەپت ئىشلارغا ئابدۇرۇپ مەخسۇم، رەخمىجان سابىر

ھاجىيوف، ئەنۋەر مۇسابايوفنىڭ باش ماستىرى زۇنۇن تىيىپلارنى بېكىتتى. ئۇلار كېلەر ھەپتىنىڭ جۈمە كۈنى مۇتائالى

خەلىپىتىنىڭ ئۆيىگە يىغىلىشقا كېلىشتى. ھوشيارلىقنى ئالاھىدە تەكىتلەشتى، خائىنلاردىن ھۇشيار بولۇش، ھەربىر

قەدەمنى ئاۋايلاپ بېسىش، خائىنلىق سىزىلسە دەرھال ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىش، بۈگۈنكى ئىشنى ئالېكساندروفي، مازاروف

دېگەن رۇسلارغا ۋە سوۋېت كونسۇلىغا يەتكۈزۈشنى رەخمىجان بىلەن ئەنۋەر ئەپەندىگە تاپشۇرۇشتى.

ئۇلار بىردىن-ئىككىدىن چىقىپ كالاڭسۇلارغا ئۆلتۈرۈپ خۇپتەن-تەرەۋە ئوقۇش ئۈچۈن ئۆز مەھەللىسىدىكى

مەسچىتلارغا مېڭىشتى. مانا ھېكمىيەگە غوجام بىلەن مۇتائالى خەلىپىتىم بۈگۈنكى تەرەۋىدىن تولمۇ خۇشال ئىدى.

غوجام دەرۋازىسىغا كەلگەندە:

- خەلىپىتىم يۈرسىلە، ئۆيدە بىردەم ئۆلتۈرسىلا، خىزمەتچىلەر ئاپىرىپ قويسۇن، - دېۋىدى، خەلىپىتىمنىڭ يېنىدىلا

بىرى:

- بىز بار، غوجام ئاۋارە بولمىسىلا، - دېدى. بۇ ھېلىقى قەشقەردىن قېچىپ چىققان، خەلىپىتىمنىڭ ھىمايىسىگە

ئېرىشكەن مۇساپىر ئىدى.

- سەن كىم بولسەن؟

- بۇ بىر مۇساپىر، ئىشەنچلىك يىگىت، غوجام!

كېچە جىمجىتلىقى خەلىپىتىگە راھەت بېغىشلايدۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ كىتابلار بىلەن تولغان چوڭ خانىسىدا، كۆرىپ ئۈستىدە يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇۋېلىپ، كىچىككىنە شىرە ئۈستىدە قويۇلغان كىتابنى پۈتۈن زېھنى بىلەن ئوقۇيدۇ. مانا ئۇنىڭ ئالدىدا «خەمسە»، ئۇ بەش داستاننى يادقا دېگۈدەك بىلىدۇ. ئۇنىڭ بۈگۈن نېمىشقىدۇر «سەددى ئىسكەندەر»نى ئوقۇغۇسى كەلدى. يەجۈج - مەجۈيلەردىن مۇداپىئە كۆرۈش ئۈچۈن سوقۇلغان ئىسكەندەر سىپىلىنى نېمە ئۈچۈن سېغىنىپ قالغىنىنى ئۇ ئۆزىمۇ بىلمەيدۇ. ئىنسان ياشاش ئۈچۈن مۇداپىئەلىنىشى زۆرۈر ئىكەن. ئىسلام پەلسەپەسىدىكى ياشىماق دېگەن سۆز «مۇداپىئە»نىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالسا كېرەك. جاننى مۇداپىئە قىلامدۇ ياكى مەنپەئەتىنىمۇ؟ جان مەنپەئەتىنىڭ ئالىي شەكلىمۇ؟ ياق، بۈگۈن قەسەم ئىچكەنلەر جانلىرىنى خەلقنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن تىكلەيدىغۇ؟ ئەجەپ بۇ گەپ غوجامنىڭ ئاغزىدىن بىرىنچى بولۇپ چىقماي، ئېلىخان تۆرىنىڭ ئاغزىدىن چىقىدىغۇ؟ «مېلى بارلار مال، مېلى يوقلار جان» ئاتىشى كېرەك، دېگەن سۆزدىن مال جاندىن ئەزىز دېگەن مەنە چىقامدۇ؟ خەلقنىڭ، يۇرتنىڭ بېشىغا ئېغىر كۈن كەلگەندە مال - دۇنيا بىلەن جاننى ئاتىغانلار ئەلۋەتتە جەننىتى بولالايدۇ. ئەجەب مال بىلەن جاننى قوغداپ قالدىغانلار جېننى ئالقىنىغا ئالغانلاردىن ئەزىز بولۇۋاتىدىغۇ؟...

ئۇنىڭ سۇئاللىرى كۆپ، بىر يىپقا تىزىلمىغان، چېچىلىپ كەتكەن مارجاندەك، لېكىن پىكىر دۇراندىلىرى بىر داستىخانغا تۆكۈلگەن، بۇ داستىخان بۈگۈنكى ئىپتار. بۇلۇڭدا ئولتۇرغان ئۈچ سېرىق چاچ ئورۇسىمۇ، نوغايىمۇ؟ ئەنۋەر ئەپەندى: «ئەڭ ئىشەنچلىك، پىكىر بىرلىكى بار مېھمانلار» دېمىگەن بولسا غوجام ئۇلارنى ئىپتاردىن چىقىرىۋېتەتتى. ئۇلار گەپمۇ قىلىمىدى، قەسەمۇ ئىچمىدى، ئاڭلىدى، ھەربىرىمىز بىلەن چىڭ - چىڭ قول قىسىشىپ كۆرۈشتى. ئۇلار كىم؟ بەلكى «غازات دەر مۈلكى چىن» داستانىدىكى ئەخمەت سىڭا كۆز، ماھمۇت پوچىدەك ئادەملەردۇر ياكى بىزگە كەلگۈسىدە «پاشا» بولىدىغانلار شۇلاردۇر. گەپنى بىز قىلىمىز، پىلاننى بىز تۈزىمىز، جان بېرىدىغانلار نامراتلار. ئۇلار «ئۆلسەك شېھىت، قالساق غازى»، غازى بولساق يەنە نامرات، يالاڭتۇش بولىدىكەنمىز. شېھىت بولغان ياخشىكەن دەپ ئويلىشىدۇ - دە، ئېتىلىۋاتقان ئوققا كۆكرىكىنى توغرىلاپ ئالغا مېڭىۋېرىدۇ. بىر ئېغىز چوڭ گەپ، كاتتا گەپ ئۇلارنىڭ ئاغزىدىن چىقمايدۇ، چىقسا بىرلا ئەزىز جېنى چىقىدۇ شۇ. دۈشمەن دېگەن مانا شۇلاردىن قورقىدۇ. ئۇلار جان بېرىدۇ،

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

بىز غەلىبەگە ئىگە بولىمىز. تېخى قۇرۇلمىغان ھاكىمىيەتنى تالىشىمىز. ئارىمىزدىن بىرمۇ ئادەم چىقىپ: «يوقسۇللاردىنمۇ پاشا چىقىپ قالامدۇ تېخى» دېگەن گەپنى قىلمىدى. ئۇلارنى يىغىمىز، قوراللىنىدۇرمىز، تەربىيەلەيمىز، ئۇرۇشقا سالمايمىز دېيىشىدۇ. پاي، بىزدە ئىنساپ قالمىپتۇ. ئۇرۇش غەلىبە قىلسا جان بەرگەنلەرگە نېمە بىرىمىز دېگەن سۆز ھېچكىمنىڭ ئاغزىدىن چىقمىدى - ھە؟... تالادا بىرلىرى ۋارقىراشتى، مانا ئۇرۇشتى، تىللاشتى... «خائىن، مۇناپىق!» دېگەن سۆزلەر ئاڭلاندى.

ھويلىدا ساراسىمە، بۇ نېمە ئىش؟

خەلىپىتىم ھويلىغا چىقتى. تۈۋرۈككە ئىككى ئادەم چەمبەرچاس قىلىپ باغلانغان. ئۇندەك تالىپ ۋە ھېلىقى مۇساپىر

ئۇلارنى تىللاپ - ئۇرماقتا!

- ھاي، بۇ نېمە ئىش؟

- ئىككى خائىننى تۇتۇۋالدۇق.

- نەدىن؟

- سىلنىڭ دېرىزىلىرىدە ماراۋاتقان يېرىدىن.

- يېشىڭلار، ئۆيگە ئەكىرىڭلار!

خەلىپىتىم خانىسىغا قايتىپ كىردى. تالادا ئاچچىق شامال قىبلىدىن ئۇرماقتا ئىدى.

ئۆيگە ئىككى ئادەم قوللىرى باغلانغان پېتى ئېلىپ كىرىلدى. ئۇلارنىڭ يۈز - كۆزلىرى يېرىلغان، بۇرنى قانغان،

كۆزلىرى پۈتۈپ، كالىپۇكلىرى داردىيىپ كەتكەنىدى.

- قوللىرىنى يېشىڭلار دېمىگەنمىدىم؟

- ماقۇل تەقسىر، ھېلى!

- ھېلىقى ئىككىسى قوللىرى يېشىلگەندىن كېيىنمۇ باشلىرىنى ساڭگىلىتىپ، قوللىرىنى دۈمبىسىگە قويۇپ

غاللىداپ تىتىرەپ پاكىز چۈشۈلگەن، يېرىلغان باشلىرىنى ساڭگىلىتىپ ئولتۇراتتى.

- تۈز ئولتۇرۇڭلار، قېنى سۆزلەڭلار!

ئۇلار يەنە مىدىرلىماي غاللىداپ تىتىرەپ تۇراتتى.

- بالىلىرىم، نېمانچە يالاڭ كىيىندىڭلار!

- كىيىملىرىنى سالدۇرۇۋېلىپ تازا سالدۇق خەلىپىتىم!

- دېرىزىگە يۈزىنى يېقىپ...

- ئابدۇمەر شەنجاڭنىڭ ئادەملىرىگەن خەلىپىتىم!

- ئۇرغىنىڭلار بولماپتۇ بالىلىرىم. بۇلارمۇ مۇسۇلمان بالىلىرىگەنغۇ، ياخشى گەپ قىلساڭلار ئاڭلايتتى. قېنى،

كەڭ - كۈشادە ئولتۇرۇڭلار بالىلىرىم.

- بىزنىڭمۇ قىلغىمىز يوق! - دەپ يىغلاشقا باشلىدى ئۇلارنىڭ بىرى كۆزلىرىنى ئۇۋلاپ، - ماراڭلار، نېمىلەرنى

دېيىشىدۇ ئاڭلاپ كېلىڭلار، - دېدى.

- كىم دېدى؟

- ئارۇپ كېچاڭ.

- كىم ئۇ؟

- ناھىيلىك ھۆكۈمەتنىڭ ئامانلىق ساقلاش بۆلۈمىنىڭ ئورۇنباشار باشلىقى.

- بوپتۇغۇ، مېنىڭ ئۆيۈمدىن نېمىنى ئاڭلىدىڭلار؟

- ھېچنىمە!

- نامراتلارغا ياخشى كۈن تىلىگەنمۇ گۇناھىمۇ دېدىلە.

- يەنىچۇ؟

- كىتاب ئوقۇدىلا، بىز چۈشەنمىدۇق.

- يەنە كىمنىڭ ئۆيىنى مارىدىڭلار؟

- ھېكمەتگ غوجامنىڭ دېرىزىلىرى ھىم ئىتتىكەن، ھېچنىمە ئاڭلىيالمىدۇق.

- يەنىچۇ؟

- ئابلا داموللام بىرىگە: پۇرسەت كەلدى، سوۋېت ئىتتىپاقى قوللىغانلىكى ئىش روناق تاپماي قالمايدۇ، دېدى.

- ھە، يەنە؟

- سالىجانباي خوتۇنغا: ھازىر بۇنچە پۇل چىقىم بولغان بىلەن كەلگۈسىدە بىرى يۈز بولىدۇ، دېدى.

- يەنىچۇ؟

- يوق.

- بار - يوقى ئاڭلىغىنىڭلار مۇشۇلۇمۇ؟

- ھەئە.

- باشلىقىڭلار نېمە دېگەندى؟

- غۇلجا بايلىرى، دىنىي زاتلار يوشۇرۇن ھەرىكەت قىلىۋاتىدۇ. ئۇلارنىڭ مەخپىي تەشكىلاتى، مەخپىي پىلانلىرى

بار. ھەربىر ھەرىكەتتى، ھەربىر ئېغىز سۆزنى ئىنچىكە كۆزىتىپ، ھەر كۈن كەچ سائەت ئون ئىككىدە دوكلات قىلىڭلار.

مۇھىم خەۋەر ئەكەلگەنلەرگە مۇكاپات بار. ھېچ خەۋەر ئەكەلمىگەنلەرنىڭ ئايلىقى بېرىلمەيدۇ! - دېدى.

- مۇھىم دېگەننى قانداق خەۋەرلەرگە؟

- تۆت خەۋەر: بىرىنچى، مەخپىي تەشكىلاتنىڭ ئىسمى، ئەزالىرىنىڭ ئىسىملىرى، پىلانلىرى. ئىككىنچى،

قورال - ياراغ سودىسى، قورالنىڭ سانى، ئورنى ئىسمى. ئۈچىنچى، يىغىن ئورنى، يىغىن ۋاقتى. تۆتىنچى، سىرتتىن،

سوۋېتتىن كىرگەن ئادەملەر، ئۇلارنىڭ تۇرۇۋاتقان ئورنى، ئالاقىلىشىدىغان ئادەملىرى...

- پاھ، قالتىسكەن، مۇكاپات ئالالىدىڭلارمۇ؟

- مەن بىر قېتىم، مۇنۇ ئىككى قېتىم ئالدى.

- راست گەپ قىلىپمۇ، يالغان گەپ قىلىپمۇ؟

- بىرى يالغان، بىرى راست...

- ئۇنداق بولسا كېتىڭلار. مۇنۇ ئۇرغانلار ئەھۋالنى ئۇقماي تۇرۇپ قويۇپتۇ. مەڭلار، ھەربىرىڭلارغا ئىككى يۈز

دوللاردىن پۇل بېرىمەن. ئاڭلىغان، كۆرگىنىڭلارنى راستى بىلەن باشلىقىڭلارغا دەڭلار. تەشكىلات، قورال دېگەنلەر

يالغان. شېڭ دۈبەننىڭ يېتەكچىلىكىدە ئەل ئامان، جان تىنىچ. بىز دىندارلار ھۆكۈمەتكە ئامەت، پاراغەت تىلەپ دۇئا

قىلىپ تۇرىمىز. خەلق ياخشىلارنى ھىمايە قىلىدۇ. خەلق ئۆز خائىنلىرىنى ئوڭايلا بىلىۋالالايدۇ ھەم ئۇلارنى

جازالىيالايدۇ! يەنە بىر ئىش، ھۆكۈمەتنىڭ يوليورۇقىنى بىزگە ۋاقتى - ۋاقتىدا يەتكۈزۈپ تۇرۇڭلار. دېرىزە ماراش گۇناھ.

ئىشكىم ھەر قاچان سىلەرگە ئوچۇق!

ئىككى پايلاقچى چىقىپ كەتتى. مەدرىسە تالىپلىرى خەلىپىنىڭ پاراستىگە ئاپىرىن ئوقۇدى:

- ئۇلار ئەمدى بىزگە ئىشلەيدۇ.

- ئابدۇمەرىننىڭ قىلىپ يۈرگىنىنى بىلىۋالدۇق.

- بىللىرىم، خاتىن تولا. بىزنىڭ ئادەملىرىمىز ھېچ ئىشنى قاملاشتۇرالمىسىمۇ خاتىنلىق بىلەن چاققۇچىلىق،

سۈخەنچىلىكنى قاملاشتۇرالايدۇ! بۇنداق مىللەتنىڭ بىر ئىشنى بىر باشقا ئېلىپ چىقىمىنى قىيىن بولىدۇ!

خەلىپىتىم تالىپلارنى ئۆزىتىۋېتىپ ھەم خۇشال بولدى، تۇرۇپلا مەيۈسلەندى. خۇشال بولغىنى، ياشلار ھەرىكەتكە

كەلگەن. ئۇنىڭ تەرەۋىدە قىلغان بىر نەچچە ئېغىز مەنىلىك سۆزى ياشلارغا تېزلا تەسىر قىلغان. ئۇلار «كېچە

جېسەكچىلىكى» نى باشلىغان. كۆڭۈل مەيۈسلىكى، ئۆز خەلقىنىڭ تارتىۋاتقان ئازابلىرى ھېسابىغا ئابدۇمەرىدەك

ئادەملەرنىڭ يايىۋاتقانلىقى. ئابدۇمەرىنىڭ دەستىدىن نەچچە يۈز يىللىق چوڭ يەر ئىگىسى مۇختەرباي، زىياۋۇدۇنلار

يالاڭتۇش سەرگەردانلارغا ئايلىنىدى، تۈرمىدە ئازابلاندى. ئۆز مىللىتىنىڭ ئازابى ھېسابىغا ياخشى كۈن كۆرۈش تولىمۇ

يىرگىنىشلىك ئىش. مانا شۇ يىرگىنىشلىك ئادەملەر ئۇنىڭ مىللىتىدىن چىققاقتا.

ئۇ كۆڭۈل غەشلىكىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇۋېلىپ كىتاب ئوقۇدى. كىتاب ئۇنى ئۆزىگە جەلپ

قىلماقتا. ئاجايىپ ۋەقەلەر يېزىلغان بۇ كىتابنى يېقىندا تىيىپزات خەلىپىتىم ئەكېلىپ بەرگەندى. كىتابنىڭ ئىسمى

«زەپەرنام». بۇ كىتابتا بۇنىڭدىن يەتمىش - سەكسەن يىللار ئىلگىرى كۇچا، ئاقسۇلاردا بولغان ۋەقەلەر يېزىلغان.

راشىدىن غوجا نەچچە مىڭلىغان قوزغىلاڭچىلارنى باشلاپ كۇچادىن ئاقسۇغا يۈرۈش قىلدى، ئۇلار ئاقسۇغا ھۇجۇم

قىلغاندا مانجۇ ئەمەلدارلىرى چىدىماي بىر ئۆيگە يىغىلىپ، بىرلىشىپ زەھەر ئىچىپ ئۆلۈۋېلىشتى. داستاندا خاتىن نىياز

ھېكىم قىزىق مەسخىرە قىلىنغان؛

كۇلانى تاشلاپ كىيىدىلەر موزانى.

كۆرۈڭكىم، ئۇل بەدنىيەت مەيگوزانى!

خەلىپىتىم قاقاقلاپ كۈلدى:

- مۇئاۋىن ۋالىي زاكىرخان غوجام، مۇئاۋىن ھاكىم ئابدۇمەرلەر نىياز ھېكىم بولماي نېمە؟ ئابدۇمەرىنىڭ بوۋىسى

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

راستلا تىلەمچىلىك قىلغان. دادىسى مەدرىسىدە ئېشەك بىلەن سۇ توشۇغان، كۆمۈرچىلىك قىلغان. بۈگۈن ئۇلارنىڭ بالىسى ھاكىم. ھاكىم بولسا ئۆز پىشانىسى، ئۇ بىر زالىم، رەھىم - شەپقەت ئۇنىڭ دۈشمىنى. ھۆكۈمەت ئەمەلدارلىرىغا ياخشى كۆرۈنۈش ئۈچۈن ئۆگەي قىزىنى خاراب قىلدى، ئاسىيە خېنىمنى ۋەيران قىلدى، پارا ئۈچۈن زىياۋۇدۇننى بىگۇناھ سولاتتى، ئۇنى ئاز دەپ ئۇلارنى ھۆكۈمەتكە چېقىپ بالىلارنى ئاتقۇزدى، نۇرىنى - بىر ياراملىق يىگىتنى ئوقۇش ۋە خىزمەتتىن مەھرۇم قىلدى، ئاخىرىدا مۇختەربايىنى سولاتتى، مال - دۇنياسىنى مۇسادىرە قىلغۇزدى... بەدىئىيەت ئۇنىڭدىن ئېشىپ كەتمەس.

ئاسىيە مۇتائالى خەلىپىنىڭ ئايالىنىڭ يېقىنى ئىدى. بۇ ئىككى خانىم پاراڭغا چۈشسە جانلىرى يايىپ كېتەتتى. ئۇ ھازىر نەلەردە سەرسان؟

سىرتتا توخۇلار چىلاشتى، بوران گۈركىرەشكە باشلىدى. خەلىپىنىڭ زادىلا ئۇيقۇسى كەلمىدى. نەدىندۇر ھازىرلا مىلىتى ئاۋازى كېلىدىغاندەك، نەچچە مىڭلىغان ئەزىمەتلەر شەھەرگە ھۇجۇم قىلىپ ئاتلار كىشىنىشپ، ئادەملەر چۇقان كۆتۈرۈشۈپ، بىنالارنى ئۇرۇپ - چېقىپ، كېرىلىپ تەن - تېنىگە پاتماي قالغان ئەمەلدارلارنى پاسكىنا قانلىرىغا مىلەپ، مەدرىسىنىڭ ئاۋۇ موللابال شېئىر يازىدىغان پەشتىقى ئۈستىگە ئاي - يۇلتۇزلۇق ئىسلام بايرىقى قادا، مىڭلىغان ئادەملەر قۇرئان قويۇلغان ئورۇندىكى ئارغامچا ئاستىدىن «ئۆلسەك شېھىت، قالساق غازى» دەپ جان پىدا بولۇپ دۈشمەنگە قارشى ھۇجۇم باشلايدىغاندەك بىلىنمەكتە ئىدى. ئۇ ھويلىسىغا چىقتى. بۇ ھويلا ئەمدى خەلقنىڭ، بەلكى قوماندانلىق شىتاب مۇشۇ ھويلا بولار. بەلكى غۇلجىنىڭ قوياشى مۇشۇ ھويلىدىن كۆتۈرۈلەر. بەلكى مىڭلىغان - ئون مىڭلىغان ئەزىمەتلەر مۇشۇ ھويلىدىن «ھۇررا» ۋارقىراپ ھۇجۇمغا چىقار. ئاللاتائالا ياخشى كۆڭۈل ئەزىمەتلەرگە يار بولغاي!!!

ئۇنىڭ يادىغا تۈنۈگۈنلا بىرىنىڭ ھازىر تۈرمىلەرگە نەچچە مىڭلىغان ئادەملەرنىڭ تولۇپ كەتكىنى، ئۇلارغا كۈنىگە بىر ۋاخلىق قوناق ئۇمىچىدىن باشقا ھېچ نەرسە بەرمەستىن قىيناۋاتقانلىقى، ئۆلگەنلەرنى قۇدۇققا ئۆتۈرلۈك تاشلاپ، قۇدۇق ئىچى جەسەت بىلەن تولاي دېگىنىنى بىر خەنزۇ گۇندىپاي چىدىماستىن ئېيتىپ بەردى دەپ ئېيتقانلىقى يادىغا كەلدى. ئۇنىڭ بەدىنى شۈركۈنۈپ، قوللىرى تىتىرىدى. موللا تۈردىمۇ تۈرمىگە كىرىپ قالغان. ئۇ سابىت داموللىنىڭ قاققۇن ئەسكىرى دەپ تۇتۇلغان. بۇ ۋابالىچلىق، ئۇ مامۇت سىجاڭنىڭ ئادىمى ئابدۇغوپۇر تۈەنجاڭغا

ئەسكەر بولغان. ئابدۇنىياز ماخۇسەن بىلەن بىرلىشىپ توپىلاڭ كۆتۈرۈپ، 1937 - يىلى مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن ئەسكەرلەر قېچىپ كەتكەن، موللا تۇردى مانا شۇ ئەسكەرلەردىن، ئۇنىڭ ئىنىسى سەپەر ئاخۇن چۇلۇقايدا، زىياۋۇدۇن بىلەن باغدا ئىشلەۋاتىدۇ. باغ ھازىر يىغىلغان. مانا قار يېغىش ئىھتىمالىمۇ بار. ئەمدى ئۇلار نەدە تۇرار؟ تائالىيە مەكتىپىگە ھۆكۈمەتنىڭ كۆزى قالدۇ. چاققۇچىلار موللا تۇردىنى تۇتۇپ بەرگەندىن كېيىن ھۆكۈمەت ساقچىلىرى توپىلاڭچىلارنى يوشۇردۇڭ دەپ نەچچە قېتىم كېلىپ مۇتائالى خەلىپىنى سوراق قىلدى. لېكىن گومىنداڭ پىرقىسىنى ھەممە يەردە قۇرۇۋاتقاچقا، بىر مەھەل ئادەم تۇتۇش توختىتىپ تۇرۇۋاتقانلىقى ئۈچۈنلا ئۇنىڭغا قول سېلىنىدى، ھەرقاچان ئۇنى تۇتۇپ كېتىشى مۇمكىن. ئىنقىلاب تېزىرەك بولىدى، تۈرمىدە ئۆلگەندىن جەڭ مەيدانىدا ئۆلگەن ياخشىدى. ئېست، شېڭ شىسەي نەنجىڭغا كەتكۈدەك، ئۇنىڭ ئورنىغا باشقا بىرى كەلگۈدەك دېيىشىدۇ. ئۇنى تىرىك كەتكۈزۈۋېتىش، يۈزىڭ ئادەمنىڭ قىساسىنى نېسىگە قالدۇرۇش دېگەن سۆز ئەمەسمۇ؟...

ئۇ يازلىق چايخانىسىغا كېلىپ سۇپىدا ئولتۇردى. ئەتىلا بۇ ئۆيدىن كۆچۈشى كېرەك، گېپىگە ئەمەل قىلىشتا ئۆلگە بولۇشى كېرەك. شۇنچە مال - دۇنيا، شۇنچە ئادەم توپلاشقا ھەممىسى ۋەدە بېرىشتى، قەسەم ئىچىشتى. بۇنىڭغا ئەمەل قىلىشى كېرەك، مەن مۇتائالى خەلىپەت بىرىنچى بولۇپ بۇ ئۆيدىن كۆچۈشۈم كېرەك. نەگە؟ ماقۇل، تائالىيە مەكتىپىنىڭ يېنىدىكى مەكتىپىنىڭ يېنىدىكى مەكتەپكە ۋەخپە قىلىنغان قورۇ - جايىمنىڭ ئىككى ئېغىز ئۆيى بىكار، ئىجارىگە ئولتۇرسام بولىدۇ. مۇنۇ ئون ئېغىزلىق ئۆي، ھوڭ ھويلا، ئۆز قولۇم بىلەن يىتىلدۈرگەن ئاۋۇ بىر خولۇق باغ ئەمدى خەلقنىڭ!

... دەرۋازا تاراقلىدى، سەگەك خىزمەتچىنىڭ ھويلىدىكى ھۇجرىسىنىڭ ئىشىكى تەڭلا غىچىرىلدى.

- كىم!

- مەن زىياۋۇدۇن!

- زىياۋۇدۇن؟ - خۇشال بولۇپ ئورنىدىن تۇردى خەلىپىتىم، - كەل ئۆكام، بارمۇسەن ھوي!

- ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم!

- ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام، پاھ، قوللىرىڭ تۆمۈرغۇ، بۇ مىلتىقىمۇ، ھە سەپەر ئاخۇنىمۇ بىللىكەن. پاھ، ئاتلارغا

ئارتىۋالغىنىڭلار نېمە بۇ، تۆت ئاتقا - ھە؟ ...

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

خەلىپىتىم ئۇلار بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشكەچ توختىماي سۆزلىدى. بۇ ئۇنىڭ ئەڭ كۆپ سۆزلىگەن چېغى، ئۇ

مېھمانلىرىنى سارىيغا باشلاپ، خوتۇنى ياتقان ئۆينىڭ ئىشىكىدىن بېشىنى تىقىپ:

- ئابىستەي! - دېۋىدى، خوتۇن دەرھال لامپىنىڭ پىلىكىنى كۆتۈرۈپ ئۆينى يورۇتۇپ:

- لەۋەي، تەرەتكە سۇ تەييار، مانا ھازىر! - دېدى.

- ياق، تېخى باش توخۇ بولمىدى، مېھمان كەلدى.

- ياخشىغۇ، خېلىچىخاننى ئويغىتاي ئەمسە.

- ئاۋارە قىلىمىزمۇ ئۇ بىچارىنى؟

- قولىنىڭ بۆلەكچىلا تەمى بار ئەمەسمۇ.

- ياق، - دېدى دالانغا كىرگەن زىياۋۇدۇن، - بىر چىنە چاي ئىچسەكلا بولدى.

- غىزاسىز ئۇيقۇ كېلەمدۇ؟

- ئۇيقۇ غىزادىن ئەۋزەل خەلىپىتىم. دەككە - دۈككە نەچچە كۈن بولدى ئۇيقۇسىز.

- شۇ ياقىتىمۇ شۇنداقىمۇ؟

- ھەئە. ھەممىلا ئادەمنىڭ قولىدا تاياق - توقماق، خۇددى قاشلىقلار توشقان ئوۋلاشقا قومۇرۇلۇپلا چىققانداك!

- نېمىشقا ياۋىداق ئات بىلەن ماڭماي، ھەربىرىڭلار ئىككىدىن ئات يېتىلەپ، يايلاۋغا كۆچكەن مالچىدەك...

- بۇ ئالتە ئات دېھقانلارنىڭ ھېلىقى ئىشقا ئاتىغانلىرى. ئۈستىدىكى يۈك سەپەر ئاخۇن ئىككىمىزنىڭ

مەرگەنلىكىنىڭ نىشانلىرى.

- نېمىلەر ئۇ؟

- ئارقار، بۇغا، ئىلىك، توشقان، كەكلىكلەرمۇ يېتەرلىك. تېخى تۆت ئۇلارمۇ بار.

- پاھىۋى، مېنىڭ ئۇلار گۆشىگە ئامراقلىقىمىنىمۇ بىلىپ بويسىلەر - دە؟ ئوقنى چەنلىگە تەگكۈزەلەيدىغان

ئوخشىماسلىرى؟

- شۇنداق خەلىپىتىم، يازىچە قارىغا ئېتىشى ئۆگەندىم. سەپەر ئاخۇن قالتىس مەرگەنكەن، يۈز مېتىر نېرىدىن

ھەتتا كەسلەنچۈكنىڭ بېشىغا مۆرىلىشىپ تەگكۈزگەنمۇ بولدى. مەن ھازىر ئۇنىڭغا يېتىپ - قوپۇپلا... ھى - ھى...

- ھا - ھا - ھا... مانا بۇ خەۋرنىڭ چوڭ سوۋغا. سىلەر بىزگە تازا كېرەك. ئەتىلا سىلەرنى ھۈسەنباي زاۋۇتىغا

ئەۋەتەي، ئەنۋەر ئەپەندى مەرگەن كېرەك، ئىشچىلىرىمنى مەشىق قىلدۇرىمەن دېگەندى.

ئۇلار دالاندىلا قىزغىن پاراڭغا چۈشۈپ كېتىشتى. سەپەر ئاخۇن - قەشقەردىن قېچىپ چىققان يىگىت ئۆيگە سالام

بىلەن كىرگەندىن كېيىن ئۇلار مېيمانخانىغا كىرىشتى.

- ھە، شائىرىڭدىن خەۋەر باردۇر؟

- نۇرى ئىككى قېتىم كىلىپ كەتتى. بالام غېنىغا بەك ياراپتۇ. ھازىر غېنىكامنىڭ قوراللىق ئادەملىرى ئەللىككە

يېتىپتۇ. ئەكبەر باتۇرنىڭ قازاق پالۋانلىرى يۈزگە، سېپىتنىڭ قىرىققا يەتكەن ئوخشايدۇ. نۇرنى كۆرسىڭىز تونىيالىمىسىز،

خەلىپىتىم، بويى غېنىدەك، بەستىمۇ قېلىشمايدۇ. مەرگەنلىكتە ھازىر ئۇلار بەسلىشىۋېتىپتۇ. ئۇلارنىڭ قوراللىرى خىل.

بەشئاتار، مائۇزىر!

- يىگىت ياشاپ كەت! - خەلىپىتىم كۆزلىرىگە ياش ئېلىپ تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ دۇئا قىلدى، - ئاللاتائالا ئۆز پاناھىدا

ساقلىغاي!

- خورلۇقنى يەتكۈچە تارتتۇق، خەلىپىتىم. ئۇلار بىزنى ھاشارات ئورنىدا كۆردى. نېمە قىلساڭمۇ بۇ خەق بىزگە

تىكىلىپ قارىيالىمايدۇ دەپ ئويلاشتى. ئاياغ ئاستى قىلدى، بۆلىدى، تالىدى، خالىغانچە ئۆلتۈردى، ئەزىزلەيدىغان

نەرسىلىرىمىزنى تارتىۋالدى. ئاكام بىلەن ئىككىمىزنىڭ گۇناھى نېمە؟ مەن نەچچە قېتىم دۇمبالاندىم، سولاندىم، قارا

كۆز بالامنى ئاتتى، ئاكامنى سولدى، يەر - جاي، مال - مۈلكىمىزنى مۇسادىرە قىلدى. ھازىر ئاكامنىڭ ئۆيىدىن يىگىرمە

نەچچە جان سەرسان. ئوغۇللىرى ئۆز يېرىنى تېرەلمەيدۇ. ماللىرىنى ھۆكۈمەت ئەكەتتى. ئۆز ئۆيىگە كىرەلمەيدۇ،

چىرايلىق باغلىرىمىزدا ئەپيۈنكەش خىتتايلار توڭگۇز باقتى، ئۆيلىرىمىزنى بۇلغىدى، دەرەخلىرىمىزنى كەستۈرۈپ،

باغلىرىمىزنى تاقىرلاشتۇردى. باغلىرىمىزغا ئەپيۈن تەرگۈزدى. ئېتىزلىرىمىزغا كەندىر تەرگۈزۈپ، بىز خەققە كەندىرىنى

ئۇۋىلىتىپ نەشە ياساتتى. كېلىنلىرىمىزگە كىر يۇغۇزۇپ، ئۇسسۇزلۇق بەرگەن بولۇپ بولۇپ بېھۇش قىلىپ نۇمۇسغا

تەگدى. ئۈچ كېلىن نۇمۇستىن سىرتماققا ئېسىلىپ ئۆلۈۋالدى. مەھەللىنىڭ خەلق سۇ ئىچىدىغان ئۆستىڭىدە

توڭگۇزلىرىنى ئۆزدۈردى. كىر يۇيۇپ سۇ بېتىنى ماغزاپ قىلىۋەتتى. خەلق زادىلا چىدىمىدى. مانا شۇنداق، پىچاق

سۆڭەككە يەتكەندە بىر كىچىسى غېنىكام بىلەن نۇربلار كېلىپ ئەپيۈنكەشلەردىن ئالتىسىنى ئېتىۋەتتى. بالا - ۋاقىلىرى

تىكىۋەتتى، ھەممە بالانىڭ بېشى ئابدۇمەر بولغاچقا، ئابدۇمەرنىڭ ئۆيلىرىگە ئوت قويۇۋەتتى. بۇلار، ھوي بۇ خەقمۇ قارشى تۇرالايدىكەن دەپ قالدى. قارشى تۇرۇشتىنمۇ چوڭىنى كۆرسىتىمىز خەلىپىتىم، ئۇلار بىلىپ قويسۇن، بىزمۇ ئادەم. ۋىجدان ئىگىسى. بىز ئۇلارغا قىساس ئالالايمىز، ئۆزىمىزنى قوغدىيالايمىز، سەنلەرنى يوقىتالايمىز، ئۆز ئەركىمىزنى قوللىمىزغا ئالالايمىز دېگەنلەرنى بىلدۈرۈپ قويۇشىمىز كېرەك. بىز سەپەر ئاخۇن ئىككىمىز يۈزدىن دۈشمەن ئۆلتۈرۈشكە قەسەم ئىچتۇق. قەسەمگە ۋاپا قىلىمىساق بىز ئادەم ئەمەس. خەلىپىتىم سىز قەسەمىمىزگە ئىگە بولۇڭ. بىز قۇرئان تۇتۇپ قەسەم ئىچمەكچى. تەرەت ئېلىپ ئىككى رەكەت خالىس پەرىز ناماز ئوقۇپ قەسەم ئىچىمىز. خەلىپىتىم سىز بىزنىڭ ئاتىمىز. سىز بىزنىڭ نامىزىمىزنى چۈشۈپ قويۇڭ، بىز بۈگۈندىن باشلاپ جەڭگە ئاتلاندىق!

- پەرۋەردىگار مەدەت بەرگەي، مەن بايا خىيالىمدا مۇشۇنداق ئەزىمەتلەرنى كۆرگەن. مانا ھازىر خىيالىم راستقا ئايلىنىپ تۇرۇپتۇ!

- مېنىڭ قىساسىم زىياۋۇددۇننىڭكىدىن كۆپ! - دېدى تارمۇش، قاتىراغۇ سەپەرئاخۇن تومۇرلىرى كۆپۈپ تۇرغان قوللىرىنى شالۋۇر كىيگەن تىزغا قويۇپ، - سەككىز جاندان مەن بىر قالدىم. بۈنىڭدىن توققۇز - ئون يىل ئىلگىرى 2 - ئايدا قەشقەرنى ماخۇسەن يەتتە كۈن قىرغىن قىلدى. ماخۇسەن دېگەن توڭگۇز ئاخىر پۇت تىرەپ تۇرالىدى، لېكىن يۈرىكىمىزنى قان قىلدى. مانا ئون يىلدىن بېرى مەن سەرگەردان. ئاكام تۈرمىدە، بىلىمەيمەن ھاياتمۇ، ئۆلدىمۇ، ئاڭلىسام تۈرمىدە تىلىنى كېسىپ، كۆزىنى ئويۇپ قىينايمىش!...

ئۇ بۇقۇلداپ يىغلىدى.

- مۇختەركام ئۆرۈمچىدە تۈرمىدە. ئۇ يەردىمۇ بەك قىينايدىكەن دەيدۇ. بىچارە ئاكام ھاياتىمىدۇ؟ ...

زىياۋۇددۇنمۇ بېشىنى ساڭگىلىتىپ يىغلاشقا باشلىدى.

- زالىملىق سىلەرنى باتۇر قىلىپ يىتىلدۈردى، ئۆكىلىرىم. زالىملىق بولمىسا باتۇرلۇق نەدىن كېلىدۇ؟ زۇلۇم بولمىسا ئىنقىلاب بولمايدۇ. ئىنقىلاب سىلەردەك قەھرى - غەزىپى ئىچىگە پاتمايۋاتقانلارنىڭ ھەرىكىتى. سىلەرگە كەلگەن كۈن، خەلقىمىزگە كەلگەن كۈن. نى - نى ئەزىمەتلەر بۇلارنىڭ قىيىنچىلىرى، قاتىللىقى بىلەن جېنىدىن ئايرىلدى. ئۇلار قان قەرزگە بوغۇلدى. يۈزىڭ ئادەم، يۈزىڭ ئەزىز جان بىگۇناھ ئۆلدى. ئۆلگەنلەرنىڭ ھەممىسىلا گۇناھسىز. جىنايەتچىلەرگە ئۆلۈم كەلسە ئەڭ بۇرۇن شېك شىسەي، لى يىڭچى، ليۇبىڭدېلەرگە ئۆلۈم كېلىشى، چيۇسلىڭ، ئۇنىڭ

ئوغۇللىرى، ھېلىقى بۇزۇق قىزى دارغا ئېسىلىشى كېرەك. مانا بۇ ھەقىقەت. لېكىن، ئۆكىلىرىم، زالىم ھۆكۈمەتتە ھەقىقەت بولمايدۇ، خۇددى مۇناپىقتا ئىنساب بولمىغىنىدەك!

ئۇلار زورلۇققا قۇش گۆشلىرى بىلەن قورداق يەپ چاي ئىچكەچ شىكايەت، دەرد تۆكۈش ۋە قەسەم ئىچىشلار بىلەن تاڭ ئېتىپ كەتكىنىنى تۇيماي قالدى. ئەزەن ئاڭلاندى. خەلىپىتىم تەرەتكە قوپتى.

شەھەر ئىچى - مەدرىسە جامەسى ئادەملەر بىلەن، جامە پېشايۋىنى، مەسچىت دالىنى كالاچ، پوپۇچلار بىلەن تولغان. مەزىن ئاخىرقى قېتىم سالاۋات ئوقۇپ بولۇپ، پەتەسى بىر يېنىغا چۈشۈرۈلگەن يوغان سەللىسىنى ئېلىپ قارنى قاقتى. تۇنجى قار لەپىلدەپ ياغماقتا. كۇچا - كۇچىلاردىن ئادەملەر توپ - توپ بولۇپ مەسچىت تەرەپكە - كۈنچىقىشقا قارىغان ئۈستى پەشتاقلىق، كۆك خىش بىلەن ياسالغان دەرۋازىغا قاراپ ئاقماقتا. شەھەر ئىچى، سۈدەرۋازا، دەڭدەرۋازا، توغراكوۋۇرۇك پۇقرالىرى ئۆز مەھەللە مەسچىتلىرىگە كىرمەي مەدرىسىگە ئاقماقتا. بۇنىڭ سەۋەبى تۈنۈگۈنكى تەرەۋدە قۇببىگە مۇتائالى خەلىپىتىم ئۆزى چىققان. تالىپلارنىڭ «سۇيۇھەن ئەزىم ئىززەتى ۋەل...» نى ئوقۇشىمۇ ئاجايىپ يېقىملىق بولغان. خەلىپىتىم ھېچقاچان قۇرئان كەرىمدىن غازات، ئەركىنلىك ئۈچۈن جان پىدا قىلغۇچىلارغا جەننىتى پىردەۋىسىنىڭ ئىشكىلىرى ئوچۇق، پەرىشتىلەر ئۇلارنى كۆتۈرۈپ ئەكىرىپ كېتىدۇ دەيدىغان سۈرىلەرنى تېپىپ

ئوقۇمىغانىدى، ئاخشام ئوقۇدى. ھەربىر ئايەت ۋە ئۇنىڭ تەپسىرىدىن كېيىن يىغا ئارىلاش «ھەق!»، «بەرھەق»، «ئىنشائاللا!» دېگەن ئاۋازلار تەرەپ - تەرەپتىن ئاڭلىنىپ تۇردى. خەلىپىتىم قۇببىدە ئولتۇرۇپ، مەدەنىي يېنىدىكى يۈرۈشتە قۇربان بولغانلار توغرىسىدا، ھەزرىتى ئابابەكرى، ئۆمەر، ئوسمان، ئەلى ۋە مۇرتازالارنىڭ رەسۇلۇللانىڭ پەرمانلىرىنى بەجا كەلتۈرۈش يولىدا قىلغان جەڭلىرى، بولۇپمۇ خۇدانىڭ شىرى، يىگىتلىرىنىڭ يىگىتى ھەزرىتى ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئىسلام ئۈچۈن جەڭ قىلىپ، ئاخىرىدا ئىسلام يولىدا بىر مۇرتەنىڭ قىلىچى ئاستىدا قۇربان بولغانلىقى، پۈتۈن قۇرەيش قەبىلىسى ئۇنىڭ ئۆلۈمى بىلەن تېخىمۇ كاتتا قوزغىلىپ، ئەرەب يېرىم ئارىلىدا دىنىي ئىسلامنى غەلبىگە ئېرىشتۈرۈپلا قالماي، ئۇنى باغداتقا، بەسىر، قۇددۇس، ھەتتاكى تېھرانغا دېڭىز ئاتلاپ ھىندىستان ۋە ھىندىچىنىغا تارقاتقانلىقىنى، بۇ جەرياندا پەيغەمبەر رەسۇلۇللانىڭلا سۆزىنى ھەممىگە ئۆلچەم قىلغانلىقىنى، ئۆزىنىڭ جېنىنى پەيغەمبەر ئۈچۈن ئاتىغانلارنىڭ ھامان غالىب كېلىدىغانلىقىنى تەسلىك، چۈشەنچىلىك قىلىپ سۆزلىدى. خەلق ئۇنىڭ نېمە دېمەكچى بولغانلىقىنى چۈشەنگەچكە، بۈگۈن بامداتقا يەنە شۇ مەدرىسىگە تەرەۋىدىن نەچچە ھەسسەلەپ كۆپىيىپ

ئېقىپ كىرمەكتە ئىدى.

خەلىپىتىم بۈگۈن قۇبىيىگە ئابلا داموللام بىلەن داموللا رازى خەلىپىتىنى تەكلىپ قىلدى. بۇ ئىككى زات شۇنچىلىك سۆزمەنكى، ئادەملەر ھازىرلا ئۆزلىرىنى ئوق يېغىۋاتقان جەڭ مەيدانىغا ئاتىدىغاندەك، ھازىرلا قۇرۇق قول بىلەن دوتەي يامۇلىغا، ساقچى ئىدارىسىگە، ھەرەمباغقا ھۇجۇم قىلىدىغاندەك ھەرىكەتكە كەلدى:

- جېنىمىز پىدا!

- ھامىنى بىر ئۆلۈم!

- ھازىرلا يېپىلايلى!

- غازات قىلىمىغان مۇسۇلمان تولۇق مۇسۇلمان ئەمەس!

ئارقىدىنلا خەلقلەر ئوغۇللىرىنى، مال - دۇنيا، قولىدىكى بارلىقىنى «ئىستىقلال» ئۈچۈن ئاتايدىغانلىقىنى

بىلدۈرۈپ تەرەپ - تەرەپتىن ۋارقىراشتى.

ئەڭ ئاخىرىدا مۇتائالى خەلىپىتىم سۆزلىدى:

- ئېھتىيات قىلىنغاي، سۆز - ھەرىكەت، مېڭىش - تۇرۇش ۋە ياردى - كەلدىلەردە ئىشەنچ بولمىغان ئادەملەرگە

زادى سىر بەرمەسلىك كېرەك، سىر ساقلاش ئىماننىڭ پاكلىقىنىڭ بەلگىسى، بۇيرۇق بولمىغۇچە قوزغالمايلى، قورال

تەييارلايلى، دائىم بۇيرۇق كۈتۈپ تەييار تۇرايلى. بىر كۈنى شەھەردە ئۈچ پاي ئوق ئېتىلىدۇ. مۇشۇ مەدرىسىنىڭ

پەشتىقىدىن ئۈچ پاي ئوق ئاۋازى ئاڭلىنىدۇ. ئارقىدىنلا ھۈسەنباي زاۋۇتى گۈدۈك بېرىدۇ. شۇ چاغدا قولىمىزدىكى

تەييارلىغان قوراللىرىمىزنى ئېلىپ مەدرىسە ھويلىسىغا يىغىلايلى. كىمىدىكىم خائىنلىق قىلسا، ساتقىنلىق قىلسا، قاپچاندا،

قانداق يول بىلەن ساقچى ئىدارىسىگە، دوتەي يامۇلىغا ماڭسا بىزنىڭ ئادەملىرىمىز شۇھامان ئۇلارنى تۇتۇۋالالايدۇ.

ئاڭلىمىدىم دېمەڭلار، بىزنىڭ پايلاقچى ئەزىمەتلىرىمىز ھۆكۈمەتنىڭكىدىن ھەم كۆپ، ھەم چېۋەر، ھەم قەھرىمان!

خائىن - ساتقىنلارغا ھەرقاچان، ھەرجايدا ئۆلۈم!

زىياۋۇدۇن بىلەن سەپەر ئاخۇن ھېچقاچان بۈگۈنكىدەك ھاياجانلانمىغان، ئۇلار «ھازىرلا بۇيرۇق بولسىدى - ھە!»

دېيىشتى تەقەززا بولۇپ.

- بۇيرۇقنى كىم بېرىدۇ؟

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- خەلىپىتىم سىز ساقلاش ئىمانىنىڭ پاكلىقىنىڭ بەلگىسى، دېدىغۇ، - بىزگە دېمەيدۇ - دە!

- تېرە زاۋۇتىغا ئىشچى بولۇپ كىرگۈدەكمىز. كېچىسى شەھەرنىڭ سىرتىدا - سۈيىدۇڭ تەرەپتە ئىشچىلارغا مىلتىق

ئېتىش، ئۆمىلەش، باشنى يوشۇرۇش ئۇسۇللىرى توغرىسىدا بىر ئورۇس تەلىم بەرگۈدەك!

- بۇيرۇقمۇ ئورۇسلاردىن بولامدۇ قانداق؟

- نەدىن بولسىمۇ مەيلى، سوقۇشساقلا بولاتتى، تېرەك!

- خوتەن مەسچىت، ئاقسۇ مەسچىت، خانىقا، قازانچى، ھەرمباغ، قارادۆڭ، توپادۆڭ، ئايدۆڭ، دۆڭمەھەللە،

ئۈچدەرۋازا، ئالتىشوتار مەسچىتلىرىدىمۇ مەدرىستىكىدەك چوڭ داغدۇغا بولپتۇ. پىدائىيلار سەككىز يۈز قىرىققا يېتىپتۇ.

بۈگۈن سەھەر زۇنۇن ماستىر بىلەن يەنە بىر نوغاي ئىككى ئورۇسنى ئېلىپ قىرىق مىڭ قوي، يەتتە مىڭ ئات ۋە ئۈچ

مىڭ سەر ئالتۇنغا قورال تېگىشىشكە چېگراغا مېڭىپتۇ. ئىشلار يۈرۈشۋاتىدۇ ئۆكىلىرىم.

- شۇنچە جىق مال - دۇنياغا قانچىلىك قۇرال كېلەر؟

- بىلىمەيمەن ئۆكىلىرىم. ئەمما لېكىن ئورۇسلار قورال - ياراغ، ئوق - دورىنى ئەرزىان بەرمەيدۇ. تولىمۇ قىممەتكە

توختايدۇ. ئامال يوق، قىممەت بولسىمۇ ئالىمىز!

- خەلىپىتىم، شەڭگەن يامۇلىدىن ئىككى يايى كەپتۇ! - دېدى خىزمەتچى ئالدىراپ ئۆيگە كىرىپ.

- كىرسۇن! - دېدى خەلىپىتىم ئەمدىلا ئۇخلىۋالاي دەپ تۇرغاندا ئۆيگە كەلگەن خەۋەرگە نارازى بولۇپ ئەسنەپ

تۇرۇپ.

ئۆيگە قىلىچ، تاپانچا ئاسقان ئىككى يايى كىردى.

زىياۋۇدۇن بىلەن سەپەر ئاخۇن مىلتىقلىرىنى قوللىرىغا ئېلىپ ئاشخانىدا تەييار تۇرۇشتى.

- خوپ، قېنى يىگىتلەر قانداق ئەمىرلىرىڭلار باركىن؟

- بۈگۈن، ھازىرلا... سىلىڭبۇنىڭ زالىدا يىغىن... مەجلىس بولاتتىكەن. سىلىنى تەكلىپ قىلىپ...

كۈل رەڭ پاختىلىق چاپان - ئىشتان كىيىپ پۇتغا ماتادىن گۈجەي ئوراپ، باجىڭىز كىيىۋالغان بىر ئۇيغۇر، بىر

خەنزۇ يىگىت دۇدۇقلاپ سۆزلەشتى.

- دائىم چىرايلىق تەكلىپ بىلەن ئاپىرىپ تۈرمىگە سالىدىغان ئىشكەر بار بولىدىغان - دېدى خەلىپىتىم قوپاللا

قىلىپ، - روزا - رامزان، بارالمايمەن!

- بارمىسا بولمايدىكەن. ئۈرۈمچىدىن باشلىقلار كەپتىكەن. غۇلجىدىكى چوڭلار بىلەن سۆھبەتلىشىدىكەن.

ھېكمىبەگ غوجام ئىككىلىرىنى بىز ئېلىپ بارىمىز.

- غوجام نېمە دېدى؟

- كالاسكا قوشتۇرۇۋاتىدۇ. سىلنى ئېلىۋالماقچى.

- ھە، بوپتۇ ئەمەسە.

- ياق، خەلىپىتىم بارمىسىلا! - دېدى زىياۋۇدۇن ئاشخانىدىن يۈگۈرۈپ چىقىپ، - يالغان ئېيتىدۇ بۇلار.

- ياق، ياق... راست!... - يايىلار ھۇدۇقتى.

- ياخشى تونۇۋال بۇلارنى! - دېدى خەلىپىتىم زىياۋۇدۇنغا، - ياخشى كۈننىڭ يامنى بولۇپ قالسا مۇشۇ

ئىككىسىدىن ھېساب ئال.

- ياق، ياق... بىز، بۇ راست... - ئەسكەرلەر قورقۇپ دۇدۇقلاشتى.

دوتەي يامۇلىنىڭ ھويلىسىدىكى ئۈستى قاڭالتىر بىلەن يېپىلغان بىر قەۋەتلىك يىغىن زالى خەلىپىتىگە تولىپ

تونۇش. غوجام بىلەن ئىككىسى كىرىۋىدى، زالىدىكىلەر ئورنىدىن تۇرۇشۇپ سالام بېرىشتى. ئالدىنقى قاتاردىن بېشىغا

ئۇچلۇق موزا كىيگەن، قاما ياقىلىق جۇۋىسىنى يېپىنچاقلىۋالغان، ئىنچىكە قارا بۇرۇتلۇق بىرى ئۇلارنىڭ ئالدىغا كەلدى.

ھەربىيچە چەبدەس كىيىنگەن، تاپانچا ئاسقان، شېك شىسەينى دوراپ چاققان بۇرۇت قويغان ھەربىي قوماندان بايىقى

كىشىنى غوجاملارغا تونۇشتۇرۇپ:

- ئۆلكىلىك پىرقىنىڭ مەسئۇللىرىدىن، جياڭ ۋېييۈەنجاڭ ئۆزى ئەۋەتكەن ئالاھىدە ۋەكىل خۇاڭ رۇجىن

ئەپەندى، - دەپ تونۇشتۇردى، ئاندىن غوجام بىلەن خەلىپىتىنىڭ قولىرىنى تۇتۇپ، كۈلۈپ تۇرۇپ، - غۇلجا

تارانچىلىرىنىڭ ئەڭ ھۆرمەتلىك ئادەملىرى ھېكمىبەگ غوجام، مۇتائالى خەلىپىتىم. شىنجاڭنىڭ چوڭ ئىشلىرىدا بۇ

كىشىلەرنىڭ تۆھپىسى تولىمۇ چوڭ، تولىمۇ چوڭ! - دېدى.

خۇاڭ رۇجىن ئۇزاق سۆزلىدى. ئۇ: گومىنداڭ پىرقىسىنىڭ ئادالەت، تەرەققىيات ۋە بەخت - سائادەت ئۈچۈن

كۆرەشكۈچى ئەڭ ئادىل پارتىيە ئىكەنلىكىنى، ئۈچ مەسلەك، ئالتە بۈيۈك سىياسەتنىڭ ئەھمىيىتى، «جۇڭگونىڭ

تەقدىرى» دېگەن كىتابنىڭ مەزمۇنلىرى ئۈستىدە توختالدى:

- بۇ يىل 1 - ئايدا ئۆلكىلىك پىرقە رەسمىي قۇرۇلغاندىن بېرى، شىنجاڭغا ئون يىلدىن بېرى قالدالمىغان پارتىيە بايرىقى قايتىدىن قالدالدى. بىز كاتتا تەبرىكلەش يىغىنى ئاچتۇق. گومىنداڭ مەركىزىي ھەيئەتلىرىدىن جۇشاۋلىياڭ جياڭجۇن، لياڭ خەنساۋ ئەپەندىلەرنى پارتىيىمىزنىڭ شىنجاڭ پىرقىسىنىڭ قۇرۇلۇشىغا نازارەت قىلىشقا جياڭ ۋېيۈەنجاڭ ئۆزى ئەۋەتتى. شېڭ دۈبەن جانابلىرى شىنجاڭ پىرقىسىنىڭ رەئىسى، پېقىر خۇاڭ رۇجىن مەركىزىي ئۇنۋېرسىتېتنىڭ پروفېسسورلۇقىنى قويۇپ پىرقىنىڭ شۇجىياڭى بولدۇم. گومىنداڭ پىرقىسى قۇرۇلغاندىن بېرى شىنجاڭدا مىللەتلەر ئىتتىپاقى، جەمئىيەت تەرتىپى ياخشى بولۇپ، ئادالەت، سەمىمىيلىك، مېھرىبان گەۋدىلەندى. پارتىيىنىڭ ئادىللىقى ئىسپاتلاندى...

ئۇنىڭ سۆزلىرى تولىمۇ دەبدەبىلىك بولدى. ئاخىرىدا ئۇ «ئۈچ مەسلەك» دېگەن كىتابنىڭ ئۇيغۇرچىسىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ:

- بۇ كىتاب پارتىيىمىزنىڭ ئەڭگۈشتەرى. بۇ كىتاب ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىندى. ھەربىرلىرىگە بىر نۇسخىدىن تارقىتىپ بېرىمىز. مەسچىتلەردە چوقۇم جامائەتكە ئوقۇپ بېرىسلىرى! - دېدى.

- چوقۇم ئوقۇيدۇ، چوقۇم ئوقۇتىمىز! - دېدى سۆسەر ياقىلىق جۇۋا كىيىپ، ئېسىل قۇلاقچىسىنى كۆزىگىچە چۆكۈرۈپ كىيىۋالغان ئابدۇمەر ئۈنلۈك ۋارقىراپ، - كىمدە - كىم ئوقۇمىسا، بىز ئۇ مەسچىتنىڭ ئىمامىنى جازالايمىز!

- ياق، - دېدى خۇاڭ رۇجىن بېشىنى چايقاپ، - سۈركىلىش پەيدا قىلىشقا بولمايدۇ. زۆرۈرى ئىناقلىق، ئادىللىق ۋە سەمىيىلىك!

كۆپچىلىك تارقىغاندىن كېيىن باش قوماندان غوجام، خەلىپىتىم، ئەنۋەر مۇسابايوفلارنى ئېلىپ قالدى، ئابدۇمەر مۇ ئەتەي ئايرىلىپ قالدى.

- ھەرقايسىلىرى خەلق ئىچىدە ئىناۋەتلىك، بىزنىڭ ئىشەنچىمىزگە ئىگە زاتلار، - دەپ گەپ باشلىدى ھەربىي قوماندان، - سىلەرنىڭ جەمئىيەتتىكى تەسىرىڭلار ۋە ئورۇنڭلار گومىنداڭ پىرقىسى ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم. مەن پىرقىسىنىڭ ئىلى ۋىلايەتلىك شۆبىسىنىڭ مەسئۇلى بولۇش سۈپىتىم بىلەن شۇجىياڭ خۇاڭ پروفېسسورنىڭ تەكلىپى بويىچە سىلەرنى پىرقىنىڭ ئەزالىقىغا تونۇشتۇرماقچىمەن. ھەرقايسىلىرىنىڭ پىكىرى قانداقكىن بىلمەكچى بىز؟

- رەھمەت، رەھمەت، شېڭ دۇبەن ئاتىمىزنىڭ ئىزى بىلەن مېڭىشنىڭ ئۆزى كاتتا گەپ!

- ئا فۇشىيەنجاڭ، بۇ گەپ سىزگە قارىتىلىمىغان. مۇنۇ ئۈچ كىشىگە، غوجام، خەلىپىتىم، ئەپەندىمگە!

- ناھايىتى ياخشى، بۇ كىشىلەرنىڭ پارتىيىمىزگە ئەزا بولغىنى تولا ياخشى. بىز ئەزا بولغانغا ئوخشاش!

ئابدۇمەر يەنە گەپ ئارىلىغىلى تۇرۇۋىدى، ھەربىي باشلىق گەپ قىلماڭ دېگەن مەنىدە ئوڭ قولىنى كۆتۈرۈپ

قويدى.

- غوجام، سىلى يۇرت ئاقساقىلى، يەتتە ئەۋلاد ۋەتەن ئۈچۈن، چېگرا رايونىنىڭ گۈللىنىشى ئۈچۈن ئەجرى قىلىپ

كەلگەن ئەڭ چوڭ، ئەڭ ھۆرمەتلىك ئائىلىنىڭ ۋەكىلى، قېنى سىلى ئىپادە بىلدۈرسىلە؟

- لەۋەي، بۇ بىر كاتتا گەپكەن، مەسلىھەت بىلەن بىر ئىش قىلارمىز. مەن قېرىدىم، ھۆكۈمەت ئىشىغا ئارىلاشماي

دېۋىدىم.

- خەلىپىتىم، - دېدى قوماندان مۇتائالى خەلىپىتىمگە دەرھال بۇرۇلۇپ، - سىلى دىنىي ساھەدىكى ئەڭ

ھۆرمەتلىك، چوڭ زات. ئۇيغۇر ئۇيۇشمىسىنىڭ ئىشلىرىغا تولۇق چوڭ تۆھپە قوشتىلا. ئۆز قورۇ - جايلىرىنى مەكتەپكە

بەردىلە، يىتىملارغا پۇل بېرىپ، مەكتەپ قۇرۇپ ئوقۇتتىلا، سەنمىنجۇيى نەق مۇشۇ خىل پەزىلەتكە مۇھتاج. سىلى

پىرقىمىزگە ئەزا بولۇشقا قانداق قارايسىز؟

- ھازىر روزا ئېيى، - دېدى خەلىپىتىم ئالدىرىماي سۆزلەپ، - قۇرئان كەرىمدە روزا تۇتقان ئادەم بىر تەشكىلاتقا،

بىر پارتىيىگە ئەزا بولسا روزىسى بۇزۇلىدۇ دېگەن گەپ بار. بىز تەقۋادار ئادەملەر قۇرئان كەرىمنىڭ ھۆكۈم - نىزاملىرىغا

قاتتىق ئەمەل قىلىمىز. ھېيتتىن كېيىن جاۋاب بەرسەم قانداق بولارمىز؟

تەرجىمان بۇ سۆزلەرنى تەرجىمە قىلىۋىدى، قوماندان قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى:

- ياخشى، ياخشى، پارتىيىمىزنىڭ تەشكىلات بۇ جاڭى جۇجاخۇا شىنجاڭغا ياردەمگە ماڭغان كادىرلارنى

ئۇزاتقاندا: سىلەر شىنجاڭغا ئىشلەشكە كېتىۋاتىسىلەر، بۇ يەردىمۇ، شىنجاڭدىمۇ قوش مائاش ئالىسىلەر، بىر يىل

ئىشلىگەندىن كېيىن يەنە يېرىم يىللىق ئىش ھەققى قوشۇپ بېرىلىدۇ. سىلەر ئالاھىدە ئىش بىلەن كېتىۋاتىسىلەر،

ئالاھىدە ئىش: شېڭ دۇبەننىڭ گېپىگە كىرىش، سۈركىلىش پەيدا قىلىماسلىق، ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ

ئۆرپ - ئادەتلىرىگە ئالاھىدە ھۆرمەت قىلىش دېگەن گەپلەرنى قاتتىق چېكىگەن. ئۇنداق گەپ قۇرئاندا بولسا، سىز

دېگەندەك بولسۇن، ھا - ھا - ھا...

ئۇ دەرھال ئەنۋەر مۇسابايوفقا قارىۋىدى، ئەنۋەر ئەپەندى دەرھاللا:

- غوجام، خەلىپىنىڭ بەرگەن جاۋابلىرىغا قوشۇلمەن، بىز نېمە قىلساق بار مەسلىھەت، بىرلىكتە قىلىمىز، - دەپ

جاۋاب بەردى.

- سىز ئەپەندىم، سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن سودىڭىز توختاپ چوڭ زىيان تارتىڭىز، بىزگە ئاچچىڭىز بار.

ئىشنىڭ، گومىنداڭ پارتىيىسى - بىزنىڭ پارتىيىمىز ھەممە ئىشقا ئادالەت، سەمىمىيلىك، مېھرىبانلىقنى ئۆلچەم قىلدۇ.

ئىشلىرىڭىز تۈزۈلۈپ كېتىدۇ، غەربتىن تارتقان زىياننى شەرقتىن تىرىلدۈرۈۋالالايسىز، ئەمدى تىيەنجىن، شاڭخەي،

گۇاڭجۇ، ھەتتا شياڭگاڭلارنىڭ دەرۋازىلىرى سىزگە ئوچۇق. چوڭ بازار شەرقتە، ئىستىقبالىڭىزمۇ شەرقتە!

ئۇ دۆلەت بايرىقى ۋە يېڭىدىن ئېسىلغان گومىنداڭنىڭ پارتىيە بايرىقىغا قاراپ چاس بەردى ۋە كۈلۈپ قويۇپ:

- ئاڭلىسام، ئىشچىلىرىڭىز خاڭ كولاۋاتقۇدەك راستمۇ؟ - دەپ سورىۋىدى، سەزگۈر ئەنۋەر ئەپەندى، تاغ غوللىرىدا

ئېلىپ بېرىۋاتقان ھەربىي مەشىقتىن خەۋەر تاپقان ئوخشايدۇ، دەپ چۆچۈپ تاتىرىپ كەتتى - دە، دەرھاللا:

- شۇنداق، تۆت - بەش يۈز ئىشچى بار. زاۋۇتتا ئۇلارغا ئىش يوق. ھەيدىۋېتىشكە كۆڭلۈم ئۈنىمىدى، خاڭ

ئېچىپ، جان بېقىشقا ياردەم قىلىۋاتىمىز، - دېدى.

- ياخشى، ناھايىتى ياخشى. شىنجاڭ دېگەندە يەرگە ئېڭىشىسلا پۇل تاپقىلى بولىدۇ. يەر ئاستىدا يۈز نەچچە

خىل بايلىقى، يەر ئۈستىدىمۇ سەكسەن - توقسان خىل بايلىقى بار. بۇنداق يەر دۇنيادا ئاز، نېفىت بىلەن كۆمۈرى

ئورۇنلارنىڭكىدىن جىق. شۇڭا ئىنگىلىزلار، ياپۇنلار، گېرمانلار، تۈركلەر، ئورۇسلار بۇ يەرگە بىر - بىرىدىن قىزغىنىشىپ

قاراشماقتا. بۇ بىر پارچە يەر سېمىز گۆشنى ئۆزىمىز يېيىشىمىز، بۇ گۆھەر زېمىندا ئۆزىمىز ياشىشىمىز لازىم. شۇڭا جياڭ

ۋېيۈەنجاڭ مەيلى قانداق بوران - چاپقۇن بولمىسۇن، شىنجاڭنى قولىدىن بەرمەسلىك كېرەك دەپ قايتا - قايتا

تەكىتلىمەكتە. ياپۇن مەغلۇب بولغاندىن كېيىن، ئامېرىكا، سوۋېت، ئەنگىلىيە دۇنيانى قايتىدىن بۆلۈشىدۇ. مانجۇرىيە،

تاشقى مۇڭغۇلىيە، شىنجاڭ ستالىننىڭ كۆز تىكىۋاتقان يەرلىرى. ستالىن شېڭ دۈبەندىن ئۆچ ئېلىشى مۇمكىن. بىزگە

كېلىدىغان چوڭ خەتەر مۇشۇ غەربتىكى تام قوشنىدىن كېلىدۇ. ھازىر ئۇ يەردە يىگىرمىدەك پارتىزان گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى.

ئالتايدا ئوسمان تاشقى مۇڭغۇلىيىنىڭ، تاشقورغاندا ئىسھاقبېك - ھېلىقى مەشەدىن چىقىپ كەتكەن قازاق - قىرغىز

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ئويۇشمىسىنىڭ باشلىقى بولغان قىرغىز سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ قوراللىق ئورۇشى بىلەن توپىلاڭ كۆتۈرمەكتە. غۇلجا ھازىرچە تىنچ. لېكىن مەسچىتلەردە غەلىتە تەشۋىقاتلار پەيدا بولدى دەپ ئاڭلاپ قالدۇق.

- راست قوماندان، بۇ خەۋەر راست، بەزى ئاخۇن، ئىماملار غازات، ئىستىقلال دېگەنلەرنى دەۋاتىدۇ!

ئابدۇمەر مىڭبېگى دەرھال قومانداننىڭ گېپىنى قوللىۋىدى، قوماندان ئۇنىڭ گېپىنىڭ بىلىگە يەنە تەپتى:

- ئىنكاس دېگەننىڭ ھەممىسىگە ئىشىنىۋېرىشكە بولمايدۇ. ئۆتكەندە يالغان خەۋەر بېرىپ مالىمانچىلىق پەيدا

قىلغانلار خېلى كۆپ بولدى. خاتا تۇتۇلغانلار خېلى باركەن. گومىنداڭ پىرقىسى شېڭ دۈبەننىڭ يېتەكچىلىكىدە

تۈرمىلەرنى تەكشۈرمەكچى، گۇناھسىز قامالغانلارنى قويۇۋەتمەكچى. ئاڭلىسام، ھېلىقى مۇختەرباي دېگەنلەر

بىگۇناھمىش!

- قوماندان، ئۇ دېگەن باندېت غېنىنىڭ يېقىنى، ئۇنىڭ بالىسى ھازىر نىلقىدا...

- بولدى، بولدى، - دېدى قوماندان ئۇنىڭ گېپىنى ئۈزۈپ، - مەسچىتلەردە «ئۈچ مەسلەك» دېگەن كىتابنى

ئوبدان تەشۋىق قىلساق، خەلق ھەق - ناھەقنى ئايرىۋالالايدۇ. مەن بۇ ئۈچ كىشىگە تولۇق ئىشىنىمەن، بۇ كىشىلەر

ئادالەت، ساداقەت ۋە مېھىر - شەپقەتنى خەلققە يەتكۈزۈشتە نەمۇنىلىك رول ئوينىيالايدۇ!

كالاڭسىغا چىققاندىن غوجام كۈلۈپ:

- بۇ باشلىقنىڭ گەپلىرى چىرايلىققۇ - ھە لەۋەي؟ - دېۋىدى، خەلىپىم كۈلۈپ:

- قاتىللار چىرايلىق گەپكە ئۇستا بولىدۇ. گىتلىرىمۇ، شېڭ شىسەيمۇ مۇشۇنداققۇ، - دېدى. ئەنۋەر ئەپەندى:

- تۈيدۈرماي بىزنى چېكىپ يېقىۋاتىدۇ، ئۇنىڭ بىزنىڭ ئىشلىرىمىزدىن خەۋىرى باردەك قىلىدۇ، - دېدى.

- شۇنداق، تېخىمۇ ھوشيار بولمىساق بولمىغۇدەك...

1944 - يىلقى يېڭى يىلنى زىياۋۇدۇن بالىلىرى بىلەن بىللە خۇشال - خۇرام كۈتۈۋالدى. ئۇنىڭ «ئايىدۆڭ»

كوچىسىدىكى ئىككى ئېغىزلىق يېڭى ئۆيىدە نۇرى، بەرا، دەرا ۋە كىچىك قىزى، ئىككى ئۆگەي قىزى، مۇتائالى

خەلىپىنىڭ ئاتىدارچىلىقىدا نىكاھلىنىۋالغان ياش خوتۇنى بولۇپ سەككىز جان قىزا باسقان پولۇ يەپ، چۇلۇقاي سارىم

ئالمىسى ۋە سەپەر ئاخۇننىڭ قولىدا پىشقان شېرىن تەملىك گۇلاۋا، چاغدا قوغۇنلىرى بىلەن مېھمان بولۇشتى. بالىلار

خۇشال، بولۇپمۇ نۇرى تولىمۇ خۇشال ئىدى.

- توۋا، - دېدى زىياۋۇدۇن ھەيران بولۇپ، - بۇ شېڭ شىسەي ياۋاشلاپ كەتتە. مۇتائالى خەلىپىنىڭ دېيىشىچە،

گومىنداڭ دېگەن ئادالەتنى ياقلايدىكەن.

- گومىنداڭ پىرقىسى بىلەن شېڭ شىسەي ھاكىمىيەت تالىشۋاتىدۇ، دادا. خەلققە ياخشى كۆرۈنۈش ئۈچۈن

ھەممە ياخشى گەپنى قىلىۋاتىدۇ. قارا، ماۋۇ «شىنجاڭ گېزىتى»دىكى ياخشى گەپلەرنى. ئادالەت، ساداقەت،

مېھىر - شەپقەت دېگەن سۆزلەر ھەممە بەتنى قاپلاپتۇ. قارا، «پارتىيىنىڭ ئادىللىقى» دېگەن چوڭ ماۋزۇ قويۇلغان

«جۇڭگونىڭ تەقدىرى» دېگەن كىتاب جياڭ جېشى يازغان كىتابكەن. گېزىتتە شۇ كىتابتىن ھەممە ياخشى گەپلەرنى

تېرىپ بېرىپتۇ. «ئۈچ مەسىلە»، «دۆلەت ئاتىسى تەلىماتى» دېگەن كىتابلار. ھېلىقى خەلىپىنىڭ سۆزلىگەن خۇاڭ

رۇجىن «نوقۇل ھاياتلىق نەزىرىيىسى» دېگەن كىتابنى يېزىپتۇ. جاڭ جىجى دېگەن «قىنىچىلىقنى يەڭگەندىلا ئىش

ئاسانغا چۈشەر تەلىماتى» دېگەن كىتابنى يېزىپتۇ. گەپلىرى چىرايلىق. لېكىن ئۇلارنىڭ مەقسىتى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ

تەسىرىنى تازىلاش، ماركىسىزم - لېنىنىزمنى قارىلاش.

- بۇ دېگىنىڭ نېمە گەپ، ھۇي نۇرى.

- بىز ماركىسىزم - لېنىنىزىم ياخشى، دەيمىز. سەۋەبى، نامراتلار ھاكىمىيەت تۇتىدۇ. بايلار، زالىملار بولمايدۇ،

ھەممە ئادەم باراۋەر بولىدۇ، ئادەمنى ئادەم ئەزمەيدۇ. ئۇلار، ياق، ماركىسىزىمدىن ئۈچ مەسىلە ياخشى، دەيدۇ.

- مەسلىكى نېمىسى ھوي؟

- چاي ئىچسەڭلار، - دېدى كۈلۈپلا تۇرىدىغان قارىمۇچاق، قاش - كۆزى چىرايلىق ئايال نۇرىغا بىر پىيالە چاي

سۈنۈپ، - ئۈچ يىلدەك قېچىپ يۈرۈپسىز. مانا ئەمدى ئادەم تۇتمايدىغان بوپتۇ. نېمىلا بولسا ئادەم تۇتمىغاندىكىن

ياخشى - دە!

- ۋاھ، ئۇنى بىر دېمە خوتۇن، - دېدى زىياۋۇدۇن كۈلۈپ قويۇپ، - مانا قارا، بەرا بىلەن دەرامۇ مۇشتەك تۇرۇپ

مالاي بولدى. سەن، مەن نېمىلەرنى كۆرمىدۇق. مۇختەركاملارنى قويۇۋەتكۈدەك، يەر - سۈيىمىزنى قايتۇرۇپ بېرەر.

- بەرسىمۇ سەھراغا چىقمايلى دادا، - دېدى بەرا دادىسىغا ئەركىلگەندەك دادىسىنىڭ مۇرىسىگە بېشىنى قويۇپ، -

كۆتەك ھارۋا بىلەن بىر ئات قىلىۋالساق، دەرا ئىككىمىز خاڭدىن كۆمۈر توشۇپ پۇل تاپىمىز. ئەتىيازلىققا قار توشۇيمىز.

- ئاتنى مەن ئەكىلىپ بېرىمەن، - دېدى نۇرى كۈلۈپ، - مېنىڭ ساميۇزىدە، غېنىكامنىڭ كۈزلىكىدە ئۈچ ئېتىم

بار.

- ئوغرىلىغانما ئاكا؟ - كىچىك قىز سورىۋىدى، - ھەممىسى پاراقىدە كۈلۈشتى.

- ھەئە، ئۇكام، مەن ئوغرى.

- مىلىتىڭ بارمۇ ئاكا؟

- ھەئە، مىلىتىمۇ شۇ كۈزلەكتە.

- دادامنىڭ مىلىتى كۆمۈرنىڭ تېگىدە.

- كىشىلەرگە دېمەڭلار قىزلىرىم، - زىياۋۇدۇن ئون ياش، سەككىز ياشلىق ئىككى ئۆگەي قىزغا كۈلۈپ قاراپ

قويدى.

- ياخشى ئوقۇڭلار ئۆكىلىرىم، مانا مۇنۇ ئۇكاڭلارمۇ يەنە ئىككى يىلدا مەكتەپكە بارىدۇ، ھە ئۇكام ئىمھان؟

- ئوقۇيمەن، چوڭ بولغاندا دوختۇر بولىمەن.

- خۇدايىم بۇيرۇسا قىزىم!

ئۆگەي ئانا قىزىنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈپ قويدى. چۈشەنچە مۇشۇنداق بولغىنى بىلەن، بۇ ئۆيدە «ئۆگەي» لىكتىن

ئەسەرمۇ يوق ئىدى.

لېكىن تەبىئەت ئۇنداق ئەمەس. مانا لەپىلدەپ قار ياغماقتا، سوغۇق كۈچەيمەكتە، دەريا تەرەپتىن تۇيۇقسىزلا

جەنۇب شامىلى ھوۋۇلداپ قار ئۇچقۇنلىرىنى پەنجىرىگە ئۇرماقتا، تەبىئەت ئەسەبىيلەشكەن، سوغۇقلىرى چاقىدۇ،

بورانلىرى بۇزىلىدۇ، قار كۆمىدۇ، قوياش بىچارە غۇۋا، نۇرىنىڭ كۈچى يوق!

- پۇل يوق، - دېدى زىياۋۇدۇن يەنە نۇرىغا يەنە قاراپ قويۇپ، - پۇل تېپىشنىڭ يولىمۇ يوق. ئۇن، ماي،

گۆشلىرىمىز، كۆمۈر، قاتتىق ئوتۇنلىرىمىز كۆكلەمگىچە يېتىدۇ. ئىش بولمىسا ئادەم زېرىكىپ ئۆلىدۇ. دە. بالام نۇرى،

ئېتىڭنى ئەكپەيلى. ھارۋا قىلالىمساق چانا قىلالايمىز. ئىككى يىگىت زېرىكىپ كەتتى. چانا بىلەن كۆمۈرچىلىك

قىلىسۇن، مەن ئوۋچىلىق قىلاي، سەن بەربىر نىلقىغا كېتىسەن.

- بولىدۇ. ئىككى ئاتنى ساڭا بېرىي، مەن ساميۇزىدىن نىلقىغا كېتەي، ئىككى كۈندىن كېيىن يولغا چىقايلى.

- بىزنىڭ مەھەللىگە پىيادە چىقساق، ئۇ يەردىن بىرىنىڭ ئات - چانسى بىلەن ساميۇزىگە بارالايمىز.

- كەتمەڭلار!، بىللە قىشلايىلا، - دېدى خوتۇن مۇلايىم ئاۋاز بىلەن كۈلۈپ تۇرۇپ، - نۇرمۇھەممەت دۇتارنى

خويما ياخشى چالدىكەن، ناخشىسىمۇ مۇڭلۇق. ۋاي - ۋۇي، ئادەمنىڭ يۈرىكىنى ئېزىپ... مۇتائالى خەلىپىتىم

خىزمەت تېپىپ بېرىمەن دەپتۇغۇ، ئەپەندىچىلىك قىلارسىز بولمىسا.

- نىلىغا كەتمەسمە بولمايدۇ. ئۇ يەردە ئاغىنىلىرىم مېنى ساقلاۋاتىدۇ ھەدە.

- ئاپا دە! - دېدى بەرا كۈلۈپ.

- گۈلبەھرەم، - دېدى زىياۋۇدۇن كۈلۈپ، - نۇرى ئارانلا توققۇز ياش كىچىككەن سېنىڭدىن، ھەدە دېگىنى

دۇرۇستەك قىلىدۇ.

- ھەدە دېسۇن، بەرا بىلەن دەررۇمۇ ھەدە دېسۇن! - ئۇلار يەنە كۈلۈشتى.

ئائىلە بەختنىڭ بۆشۈكى، خۇشاللىقنىڭ مەنبەسى. پۇلدارلار، مەنسەپدارلار، مەرتىۋىلىكلەر ئۆز ئۈستۈنلۈكى بىلەن

ئېرىشەلمەيدىغان بەخت - خۇشاللىققا نامراتلار نامراتلىقى بىلەن ئېرىشەلەيدۇ. ئۆيدە ھەممىلا ئادەم چىن قەلبىدىن

خۇشال بولۇپ راستتىنلا كۈلسە، قۇشلار ئۇۋىلىرىنىڭ ئەگىپ ئۇچقانداك بەخت پەرىشتىلىرىمۇ شۇ ئۆينى ئەگىپ ئۇچىدۇ،

كېتەلمەيدۇ، باغرىنى ياقىدۇ. مانا بۇ بىر ئاددىيلا ھايات قانۇنىيىتى.

زىياۋۇدۇن مۇتائالى خەلىپىتىگە چىن قەلبىدىن رەھىمەت ئېيتتى. چۈنكى ئۇ ئادەم مۇشۇ ئاق كۆڭۈل، كۆيۈمچان،

خۇددى ئۆلۈپ كەتكەن رەيھانگۈلدەك ئىشچان تارانچى قىزىنى ناغرىچىدىكى بىر دېھقاننىڭ ئۆيىدىن تېپىپ ئۇنىڭغا

چېتىپ قويدى. زىياۋۇدۇن ئۆلۈپ كەتكەن ئايالىنى بەزەن - بەزەن ئەسلەيدىغان بولۇپ قالغىنىدەك، گۈلبەھرەممۇ

تۈرمىدە بىگۇناھ ئۆلۈپ كەتكەن، ھاراققا بېرىلگەن تۇنجى ئېرىنى كەمدىن - كەم ئەسلەيدۇ. بۇلار بىر - بىرىنى

بەختلىك قىلىشقا ئۆز - ئۆزىگە ۋەدە بېرىشكەن ئىنسانلىق دېھقانلار. شۇڭا ئۇلارنىڭ شادلىقى بايلارنىڭ،

مەنسەپدارلارنىڭ ئۆيلىرىدە تېپىلمايدۇ.

نۇرىنىڭ بۇ ئۆيىدىن زادىلا كەتكۈسى يوق. لېكىن چوڭ ئىشلار ئۇنى چىللىماقتا 1944 - يىلىنىڭ خەيرىلىك بىر

يىل بولۇشىغا ئۇنىڭ كۆزى يەتتى. تەبىئەت، ۋەزىيەت ئۇنى ئۆگەيلىمىسا!

گومىنداڭ پىرقىسى بىلەن شېڭ شىسەي خەلقنى تالاشماقتا. ھەر ئىككىلىسىنىڭ مەقسىتى خەلقنىڭ ھىمايىسىگە

ئېرىشىپ شىنجاڭدىن بىر - بىرىنى قوغلىۋېتىش، جياڭ جېيى شېڭ شىسەيگە ياقىمىغان ئوخشايدۇ. ئۇ جياڭ جېيى شى ئەۋەتكەن «كوئىنلۇن» ئىسىملىك مەخسۇس ئايرۇپىلاندا خوتۇنى چيۇيۇفاڭنى ئېلىپ چۇڭچىڭغا گومىنداڭنىڭ 10 - ئومۇمىي يىغىنىغا قاتناشتى. ئۇ چاغدا دۇجۇڭيۈەن «شېڭ شىسەي ۋە يېڭى شىنجاڭ» دېگەن كىتابنى يېزىپ، شېڭ شىسەينى يېڭىلىق ياراتقان مىللىي قەھرىمان دەپ ماختىدى. گومىنداڭ كاتتىلىرىدىن لياڭ خەنساۋ، ۋاڭ دىفۇلار ئۇنى تېخىمۇ ماختاپ سىرلىق بىر ئادەمگە ئايلاندۇرۇۋەتتى. ئۇ ئومۇمىي يىغىندا سۆز قىلدى، مەركىزىي تەلىم - تەربىيە ئۆمىكى ئۇنى ئالاھىدە دوكلاتقا تەكلىپ قىلدى. ئۇنى گىزىتلىرىدە ئالاھىدە ئۇچرايدىغان قەھرىمان دەپ ماختىدى. ئۇ يەنە جياڭ جېيى شى بىلەن ئۇزاق سۆزلەشتى، زىياپەتلەردە بىللە بولدى. لېكىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئۇ ئۆزىنى قاقچۇرۇپ كۆپ گەپ قىلمايدىغان بولۇۋالدى. بۇنىڭ سەۋەبى نېمە؟

ئاخشامقى ياشلارنىڭ يېڭى يىلنى كۈتۈۋېلىپ رەخمىجاننىڭ ئۆيىدە ئۆتكۈزگەن زىياپەتتە، ئابدۇكېرىم ئابباس ئاجايىپ يېڭىلىقلارنى دەپ بەردى. ئۇ ئىلى مەمۇرىي باشلىق مەھكىمىسىنىڭ مۇپەتتىشى ۋىن چىڭجاڭ «چېگرادىكى قانۇنسىز سودا - سېتىق ئەھۋالنى تەكشۈرۈش» كە بارغاندا تەرجىمان بولۇپ بىللە بارغانىكەن. ئۇ ۋىن چىڭجاڭدىن نۇرغۇن يېڭىلىقلارنى ئۈستىلىق بىلەن ئىگىلىۋاپتۇ. شېڭ شىسەينىڭ چۇڭچىڭدىن قايتىپ كېلىپ جىم بولۇپ قالغىنىنىڭ سەۋەبى ئۇ مۇنداق چۈشەندۈردى:

- ئۇنىڭغا جياڭ جېيى شىنىڭ سىياسىي جەھەتتىكى چىرىكلىكى، ئىش ئۇنۇمنىڭ ناچارلىقى ياقىمىدى. ياپۇنىيە جۇڭگونى بېسىپ بولاي دېدى، خۇنەن، گۇاڭشى ئۆلكىلىرىنى بېسىۋالدى، گومىنداڭ ئارمىيىسى قارشى تۇرمىدى. ئۇ جياڭ جېيى شىدىن ئۈمىدسىزلەندى. سوۋېت ئىتتىپاقى مانا ئۇكرائىناغا يۈرۈش قىلدى. غەلبە سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ. ئۇ سوۋېت ئىتتىپاقىدىن يۈز ئۆرگىنىگە پۇشايمان قىلماقتا. گومىنداڭ ھەر كۈنى دېگۈدەك بىر ۋەكىللەر ئۆمىكىنى شىنجاڭغا ئەۋەتىپ شىنجاڭغا سىڭىپ كىرمەكتە. تەشۋىقاتچىلار، قۇرۇلۇشچىلار، ئالىم - پروفېسسورلار، تەكشۈرگۈچىلەر، گومىنداڭ پىرقىسىنىڭ جۇشاۋلياڭ، لياڭ خەنساۋدەك مەركىزىي ھەيئەتلىرى كەينى - كەينىدىن كەلمەكتە. ھازىر گومىنداڭنىڭ سىياسىي ئۈستۈنلۈكى شەكىللەندى. شېڭ شىسەي تەھدىت ئاستىدا قالدى. گومىنداڭ ئارمىيىسىمۇ كۈندىن - كۈنگە كۆپەيمەكتە. مېنىڭچە، بۇ ھىيلىگەر يېڭى پىلان ئويلاۋاتىدۇ.

- سىزچە، قانداق پىلان ئويلاۋاتقاندۇر؟ - نۇرى بۇ سىياسەتچى يىگىتتىن سورىدى.

- گومىنداڭغا تاقابىل تۇرۇش پىلانى بولسا كېرەك. ھازىر شېڭ شىسەي گومىنداڭ پىرقىسىنىڭ ئادەملىرى بىلەن

يوشۇرۇن ئېلىشماقتا. قاراپ تۇرۇڭلار، ئۇ يېڭى بىر ئەنزە ياساپ چىقىدۇ. جىمىپ كەتكىنى مۇشۇ ئەنزىگە باش قاتۇرۇۋاتقىنى.

- يەنە ئادەم تۇتارمۇ؟

- مېنىڭچە، ئۇ گومىنداڭنىڭ ئاساسلىق ئادەملىرىنى تۇتىدۇ. بىزگىمۇ قول سالىدۇ. ئۇ شىنجاڭدىكى سوۋېت

بولشېۋىكىلىرىنى ئەنزە ياساپ «تروتسكىچىلار» دەپ ستالىنغا چاققان. ستالىن ئۇنىڭ يالغان «توپىلاڭ كۆتۈرۈش

ئەنزىسى»گە ئىشىنىپ بولشېۋىكلارنى قايتۇرۇپ كەتكەن. ئۇ جياڭ جىيېشىغا ئاشكارا قارشى تۇرالمىدۇ. چوقۇم «توپىلاڭ

كۆتۈرۈش ئەنزىسى» ياساپ چىقىپ، جياڭ جىيېشىنى ئالداپ، گومىنداڭنىڭ خۇاڭ رۇجىندەك كاتتىلىرىنى

قوغلىۋەتمەكچى.

- ئۇ بىزگە نېمىشقا قول سالىدۇ دەيسىز؟

- جياڭ جىيېشىغا ياخشى كۆرۈنۈش ئۈچۈن. سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن بىرلىشىپ شىنجاڭنى تارتىۋالماقچى بولغان

باندىتلارنى تازىلىدىم دېمەكچى. جياڭ جىيېشىغا مۇشۇنداق قىلىش ياقىدۇ!

- جياڭ جىيېشى بىلەن ستالىننىڭ ئوتتۇرىسىدا زىددىيەت بارمۇ قانداق؟

- 1943 - يىلى ستالىننىڭ جېڭى ئاخىرلىشىپ گېرمانىيە ئارمىيىسى قاتتىق زەربىگە ئۇچراپ توقسان مىڭ

ئەسكىرى، فون پائۇلىۇس باشلىق توققۇز مارشالى ئەسەرگە چۈشتى. ھېسابسىز ئادىمى يوقىتىلدى، ئىككى يۈز كۈنلۈك

جەڭ گېرمانىلارغا چوڭ زىيان كەلتۈردى. ستالىننىڭ خەلقئارادىكى ئىناۋىتى ئۆستى. دېمەك، ستالىن دۇنيا سەھنىسىدىكى

ئەڭ كاتتا ئادەمنىڭ بىرىگە ئايلاندى. ئۇ ھەرقانداق ئادەمدىن ئۆچ ئالالايدۇ. جياڭ جىيېشى شۇڭا مانجۇرىيە، تاشقى

مۇڭغۇلىيە، شىنجاڭنىڭ قولىدىن كېتىشىدىن قورقىدۇ. ئۇ مۇشۇ سەۋەبتىن شىنجاڭدا سوۋېتنىڭ تەسىرىنى تازىلىماقچى.

- بۇلتۇر 12 - ئاينىڭ 1 - كۈنى ئامېرىكا، ئەنگىلىيە، جۇڭگو قاھىرەدە يىغىن ئېچىپ «قاھىرە خىتابنامىسى»نى

ئېلان قىلدى. بۇ يىغىندا جياڭ جىيېشى روزۋېلتقا ستالىنغا تېرىتورىيە مەسلىسىدە شەرت قويمىسا دەپ نەسەت قىلىش

توغرىسىدا خوتۇنى ئىككىسى يالۋۇرغان.

- ھە، مۇنداق دەڭ! - دېدى رەخمىجان جىمجىت ئولتۇرۇپ، ئابدۇكېرىمنىڭ ئاغزىغا قاراپ قېلىشقان

مېھمانلىرىنىڭ كەيپىياتى بىلەن خۇشال بولۇپ، - يېقىندا تۈگىگەن تېھران يىغىنى توغرىسىدا ئاڭلىغانلىرىڭىزنى دەپ بەرسىڭىزكەن.

- 1943 - يىلى 28 - نويابىردىن 1 - دېكابىرغىچە بۇ يىغىن ئۆتكۈزۈلدى. «تېھران خىتابنامىسى» ئېلان قىلىندى.

فاشىزمنى ئۈزۈل - كېسىل يوقىتىش، يىغىندا فاشىزم يوقىتىلغاندىن كېيىنكى ياۋرۇپا مەسىلىسى، ياپۇنىيىگە سوۋېت

ئىتتىپاقىنىڭ ئۇرۇش ئېلان قىلىشى ئوخشاش چوڭ ئىشلاردا كېلىشىم قىلىنغان ئوخشايدۇ. كونكرېت مەزمۇنىنى

ئوقالىمىدىم. بىرلا ئىش ئېنىق: روزۇبىلت ستالىن بىلەن سودىلاشقان. ياۋرۇپادا ستالىنغا يول قويۇش، ئاسىيادا روزۇبىلتقا

يول قويۇش قارار قىلىنغان. شۇنداق بولسا بىزگە پايدىسىزراق بولىدۇ. گومىنداڭ بىزنىڭ دۈشمىنىمىز. ئەمما ئۇ ئامېرىكا

بىلەن دوست، ئامېرىكا، سوۋېت بىرلىشىپ ياپۇنىيىنى جازالايدۇ. ستالىن جياڭ جىپىشىغا يول قويىشى مۇمكىن. قايسى

مەسىلىلەردە، قانچىلىك يول قويىدۇ، ئۇ بىزگە قاراغۇ...

ئىلى دەرياسىنى ياقىلاپ شەرقكە كەتكەن قەدىمىي يولدا نۇرى دادىسى بىلەن پىيادە كېتىپ بېرىپ ئاخشام بولغان

بۇ گەپ - سۆزلەر، دوستلىرىنىڭ ئىناقلىقى، ئابدۇكېرىم ئابباسنىڭ مول بىلىم، يىراقنى كۆرەرلىكى ئوخشاش ئىشلارنى

بىرمۇبىر ئويلاپ ئۇزاققىچە جىم ماڭدى. ناۋادا ئۇلارنىڭ ئىشلىرىمۇ غوجانىياز ھاجىنىڭ ئىشلىرىدەك بولۇپ قالسىچۇ؟

سوۋېت ئىتتىپاقى گومىنداڭ بىلەن بىرلىشىپ، ئۇلارنىڭ مىڭ جاپادا قۇربان بېرىپ قولغا كەلتۈرگەن غەلىبىلىرىنى بىكار

قىلىۋەتسىچۇ؟ دېگەنلەرنىمۇ ئويلىدى. ئويلىغانىپىرى ئۇنىڭ خىياللىرى مۇرەككەپلەشتى: «ھازىر قورال بېرىۋاتىدۇ، بىزنى

قوللاۋاتىدۇ. غوجانىياز ھاجىنىمۇ شۇنداق قىلغاندىغۇ، ئاخىرىدا ئۇنى شېڭ شىسەيگە قۇربان قىلىپ بەردى. بىزنىمۇ

گومىنداڭغا قۇربان قىلىپ بەرسىچۇ؟ مەنپەئەت دېگەن يامان نەرسە. ياۋرۇپادىكى پايدا ئۈچۈن ئاسىيادا زىيان بولۇشى

مۇمكىنغۇ؟... ئامېرىكا بىلەن سوۋېت دوست بولسلا جياڭ جىپىشى ستالىنغا يېلىنىدۇ، روزۇبىلت سالا قىلىدۇ. ستالىن

يەنئەننىمۇ جياڭ جىپىشىغا بېقىندۇرۇشى، پۈتۈن جۇڭگودا بىرلا جياڭ جىپىشى ھاكىمىيىتى ئىتراپ قىلىشى مۇمكىنغۇ؟...

نېمىلا بولمىسۇن، ئەمدى يېنىۋېلىشقا يول يوق، قولدىكى قورالنى تاشلاشقا بولمايدۇ. جياڭ جىپىشى شېڭ شىسەينى

يوقىتالىشى مۇمكىن. ئۇ چاغدا بىز شېڭ شىسەينىڭ دۈشمەنلىرى بولغان گومىنداڭ بىلەن بىر ئاكوپتا بولۇپ قالىمىز.

جياڭ جىپىشى بىزگە ياخشىلىق قىلارمۇ؟»

- بالام، جىمىپ كەتتىڭىز، خېيىمخەتەر يەنە بارمۇيە؟

- بار، دادا.

- ھازىر تۇت - تۇت يوق. جاھان خېلى تىنچىدى. قانداق خىيىمخەتەر باركىنتاڭ؟

- قارا، ھەممە ياقنى تۇمان باسقلى تۇردى.

- ھە راست، جاڭگاللارمۇ، مەھەللەلەرمۇ كۆرۈنىمىگىلى تۇردى.

- بىزنىڭ كەلگۈسىمىزمۇ كۆرۈنمەس تۇمان ئىچىدە قالدى، دادا.

- بۇ نېمە دېگىنىڭ، ئىسلام ئاچىمىز دەۋاتساق؟

- ئىسلام دېگىنىڭ ۋاقىتلىق شۇئار. شىنجاڭدا ئافغانىستاندەك ئىسلام دۆلىتى قۇرۇشقا ستالىن يول قويمايدۇ.

تاشقى مۇڭغۇلىيىدەك دۆلەت بولۇشقا ھەم ئۇنىمايدۇ. ئۆلكە پېتى قالسا بىز گومىنداڭنىڭ ئۆلكىسى بولىمىز. گومىنداڭ

ئۈچۈن شېڭ شىسەيگە ئوق ئاتقان بولىمىز. شېڭ شىسەي يوقالسىچۇ؟ بىزنى يەنە گومىنداڭ سورايدۇ. گومىنداڭمۇ،

جياڭ جېيىشىمۇ شېڭ شىسەيدەك بىر قاتىل. ئوغرىدىن قۇتۇلۇپ قاراقچىغا تۇتۇلىمىز، دادا.

- نېمە دەيدىغانسەن بالام. ئېلىخان تۆرەم كاپىرلارنى ھەيدەپ چىقىرىپ، مۇسۇلمانلار ئۆزىمىزنى ئۆزىمىز

سورايمىز، دەۋاتسا.

- ئاقمايدۇ، دادا. ھەممىنى ستالىن بەلگىلەيدۇ. ھېچبولمىسا قازاقىستاندەك بىر سوتسىيالىستىك جۇمھۇرىيەت

بولساقمۇ بولاتتى. ستالىن بىزنىڭ تاشقى مۇڭغۇلىيىدەك دۆلەت بولۇشىمىزغا ئۇنىمايدۇ. شېڭ شىسەي شىنجاڭنى ئايرىم

دۆلەت قىلىمىز دېسە ئۇنىمىغان، بىزگىمۇ ئۇنىمايدۇ، دادا.

- ئەمەسە بىز نېمىگە قوراللىنىپ، ئىنقىلاپ قىلىمىز دەپ شاپاشلاپ يۈرىمىز؟

- مەنمۇ بىلەلمىدىم. ئاۋۋال ئىنتىقام ئېلىۋالايلى، كېيىن بىرگەپ بولار.

- مەنمۇ شۇ بالام، ئۇكاڭنىڭ قان قەرزى بار، بىزنىڭ تارتقان سورۇقچىلىقلىرىمىزنىڭ ھېسابى، مۇختەر ئاكىمىڭ

قىساسى. قىساس ئالمىساق قانداق ئادەم بولىمىز. بالام، ھۆكۈمەت قۇرۇش بىزنىڭ ئىشىمىز ئەمەس. بىز قىساس

ئالساڭلا بولىدى. قوراللانغانلارنىڭ تولىسى شۇ.

- توغرا، دادا، ئىنقىلابى بىز قىلىمىز، بىز قان تۆكىمىز، دۆلەتنى باشقىلار قۇرىدۇ.

نۇرى قوراللانغانلارنىڭ كۆپ مەقسەتلىك، كۆپ قاتلاملىق ئىكەنلىكىنىمۇ ئويلىدى: ئۇ ئېلىخان تۆرىنىڭ

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

نۇتۇقلىرىدىكى «ئىستىقلال»، «ئىسلام بايرىقى» دېگەن سۆزلەرگىمۇ، يەنە بىر قىسىم ئادەملەرنىڭ، بايلارنىڭ سودا - سانائەت ۋە پەن - تېخنىكاغا يۈزلىنىش، ياۋروپاچە ھاياتنىڭ دەرۋازىسىنى ئېچىش دەيدىغان گەپلىرىگىمۇ ئۇنچىلىك قىزىقمايتتى. ئۇ، ئېغىر سېلىق، يوقسۇزچىلىق ۋە نادانلىقتىن قۇتۇلالمايۋاتقان دېھقانلار، خىتاي بازىرىدا كەتمىنى مۇرىسىگە سېلىپ دىر - دىر تىتەرەپ يۈرگەن، پىلىچى خاڭلىرىنىڭ تېگىدە كۆمۈر ئۈستىدە دۈم يېتىپ - دۈم قوپۇپ يۈرگەن مۇساپىرلارنىڭ تويغۇدەك تاماق، ئىللىغۇدەك كىيىم، ياتقۇدەك ئۆي ۋە جان باققۇدەك ئىشقا ئىگە بولۇشنى، ئىلىپنىڭ سۇنۇقىنى بىلمەيلا بالىلىقتىن بوۋايغا ئايلىنىپ كېتىدىغان، زېمىن، ئىنسان، جەمئىيەت، تەبىئەت توغرىسىدىكى گەپلەرنىڭ ھەممىسىگە: «توۋا» دەپ ياقىسىنى تۇتىدىغان نەچچە ئون مىڭلىغان، ھەتتا مىليونلىغان خەلقلەرنىڭ نادانلىق، بىچارىلىك ۋە نامراتلىقتىن قۇتۇلۇشنى، ھەممە ئادەم ئۆزىنىڭ ئىنسانىي ھوقۇقىغا ئىگە بولالايدىغان بولۇشنى، بىرلىرى خان، يەنە بىرلىرى قۇل، بىرلىرى ئەزگۈچى، بوزەك قىلغۇچى، يەنە بىرلىرى باش ئەزگۈچى، بوزەك بولغۇچى بولۇشتەك ھازىرقى رىئالىتىنى ئۆزگەرتىشنى، ئادەملەردە غەم - قايغۇ، كۆز يېشى ۋە ناھەقچىلىك ئازابلىرى يوقىلىشنى ئارزۇ قىلاتتى.

- ھەممە ۋەھشىيلىك، ناھەقچىلىك ۋە ھەر خىل زۇلۇم - كۈلپەتلەرنىڭ مەنبەسى ھاكىمىيەت، - دېدى ئۇ ئابدۇكېرىم ئابباسقا تۈنۈگۈن كەچ، - جەمئىيەتنىڭ خاراكتېرى ھاكىمىيەتكە باغلىق. بىز خەلق قوللايدىغان، ھىمايە قىلىدىغان، خەلقنىڭ تۈپ مەنپەئەتىگە ۋەكىللىك قىلالايدىغان ھاكىمىيەت ئۈچۈن كۈرەش قىلىشىمىز كېرەك!

- ناھايىتى ياخشى، ئاغىنە بولايلى، - دەپ ئۇنىڭ قوللىرىنى سىقتى ئابدۇكېرىم ئابباس، - بىز يېقىندا مۇشۇ ئارزۇلىرىمىزنىڭ ئەمەلگە ئاشقىنىنى كۆرىمىز. بىزنىڭ ئەۋلادلىرىمىز ئاتا - بوۋىلىرىمىز ماڭغان ئازادلىق يولدا مەڭگۈ ماڭمايدىغان بولۇشى كېرەك!

ئۇلار دوستلاشتى. پىكىرى چوڭقۇر، تىلى ئۆتكۈر، مۇلاھىزە ۋە يېڭىلىققا ئامراق بۇ يىگىت نۇرغا ياقىتى. ئۇ ئۇچراتقان رۇسۇلوف، زۇنۇن ماستىر، ئەنۋەر ئەپەندى، رەخمىجان، مۇتائالى خەلىپىتىم ۋە غېنى، ئەكبەر باتۇرلارنىڭ ھەممىسىگە قارىغاندىمۇ بۇ يىگىت نۇرغا باشقىچە يىراقنى كۆرەر، خەلق مەنپەئەتىنى ئەتراپلىق ئويلايدىغان بولۇپ تۇيۇلدى.

- مەن سېنى «سەن» دەيمەن ئۆكام، - دېدى ئۇ قاپقارا، قويۇق قاشلىرىنى ئوينىتىپ، - سەن مەندىن ئىككى ياش

كىچىككەنسەن، جىق دەرد تارتىپسەن، جىق كىتاب ئوقۇپسەن، جىق ئىشلارنى ئويلايدىكەنسەن، بىز ئۆمۈرلۈك ئاغىنە بولالايمىز.

- مەنمۇ ساڭا ئوخشاش بىرى بىلەن ئاغىنە بولۇشنى ئارزۇ قىلاتتىم. رۇسۇلۇق دېگەن مۇئەللىم بىلەن تولىمۇ يېقىن ئۆتكەندىم. ئۇ ھازىر يوق.

- مەن ئۇنىڭ نامىنى ئاڭلىغان، مېنى ساۋەنگە سۈرگۈن قىلدى. سادىروفنى غۇلجىغا سۈرگۈن قىلغانىدى، ئۇ ھازىر ئالمۇتىدا. كىم خەلقنى ئويلسا ئۇ شېڭ شىسەينىڭ دۈشمىنى. ئۇ قارا نىيەت ھەممىلا ئادەم مېنىلا ئويلسا، مېنىڭ ھاكىمىيىتىم ئۈچۈن ئىشلىسە، دەيدۇ. ئۇنىڭ جاللاتلىق قىلىشىغا ھەمكارلاشقىچە ياشىمىغان تۈزۈك!

- ئوغلۇم، ھېلىقى چاغدا چانا بىلەن مۇشۇنداق قىشلىقى سەبىخە ئىككىڭلارنى ئېلىپ مەھەللىدىن مۇشۇ يول بىلەن ماڭغانىدۇق. شۇ چاغدىمۇ قار مۇشۇنداق قېلىن ئىدى - ھە؟

- ھەئە، دادا. بىراق ئۇ چاغدا ھاۋا ئوچۇق، دەريا بويىدىكى ئورمانلار، قار بىلەن چۈمكەلگەن مەھەللىلەر تولىمۇ چىرايلىق كۆرۈنگەنىدى...

- ھە، ئۇ قىز ھازىر نەدە؟

- ئۇلار نىلقىدا. سەبىخە ناھىيىلىك ساقچى ئىدارىسىدە. سىڭلىسى بىلەن ئاپىسى باشلانغۇچ مەكتەپتە مۇئەللىم.

- ئوقۇت - ھالى ياخشىكەن - دە؟

- ياخشى، جاي قىلدى، كىرىمىمۇ ياخشى!

- پات - پات بېرىپ تۇرامسەن، بالام؟

- ئارىلاپ - ئارىلاپ، نىلقىغا كەلگەندە يوقلاپ قويىمەن.

- ئۇ قىز ئەرگە تەگمىگەندۇر - ھە؟

- ياق...

سەزگۈر دادا جىمىپ قالدى.

قېلىدىن چىقىۋاتقان بوران كۈچەيگىلى تۇردى. شۇنىڭغا ھۇۋىلدى، ئۇلار تۈز دالاغا چىقتى. ئۇلار جۇۋىلىرىنىڭ

ياقلىرىنى كۆتۈرۈپ قويۇپ، كۈلتۈك قار تىنغان ھارۋا يولىدا ئېغىر قەدەم بىلەن ئاستا ماڭماقتا ئىدى.

نۇرى يەنە چوڭقۇر خيالغا پاتتى:

... يامغۇر ئارىلاش بوران دېرىزىنى ئۇرماقتا. نۇرى دەرۋازا يېنىدىكى ھۇجرىدا سۇپىدا ياتماقتا. ئۇ ئىشكىنى ئىچىدىن ئىلىۋالغان. بوران - يامغۇر چاپقىداپ تەگمەكتە. ئۇ ھۇۋلىغان، قاراسلىغان ئاۋازلارنى ئاڭلاپ يېتىپ ئۇخلاپ قالدى. ئۇ چۈشىدە پەرىخەنى چىڭ قۇچاقلاپ سۆيۈۋاتقۇدەك، ئۇنىڭ ئەرلىك نەپسى تاقىلدىماقتا، قىز ئۇنىڭ ئۈستىگە چىقىۋالغان، ئۇ ئاچ كۆزلۈك بىلەن سۆيىمەكتە، چىشلىمەكتە، مانا نۇرى ئاخىرى پەرىخەنى ئاستا قىڭغايىتى... قىز «ياق، ئۇنداق قىلمايلى» دېمىدى ئەجەپ... ئۇ چۆچۈپ ئويغاندى، لېكىن بۇ چۈش ئەمەس. راستلا قىز ئۇنى قۇچاقلاپ نەپسى بالانىڭ قايتىقلى بولماس يار بېشىغا ئەكېلىۋالغانىدى. نۇرى ھايات لەززىتىگە يەنە تەسلىم بولدى. ئاستىدىكى سەبىخە شۇنداق قىلىقلارنى قىلىدىكى، نۇرى ئۇنىڭغا باش ئەگمەي تۇرالمىدى. يەنە، بىر ئازدىن كېيىن، يەنە...

- ئەمدى سەن مېنىڭ، - دېدى سەبىخە ئۇنىڭغا چىڭ چاپلىشىپ، - سىيلاپ باقە، مىدىرلاۋاتقان سېنىڭ ئوغلۇڭ، ساڭا ئوخشاش قاۋۇل، چىرايلىق، بىلىملىك، يەنە باتۇر...

- ساراڭ، سەن قانداق كىرىدەڭ؟

- مەن دېگەن تەرىپىيە كۆرگەن ئىشپىيون. بۇ ئىشك ماڭا ئويۇنچۇق.

- تېز چىقىپ كەت، بولمىسا مەن چىقىپ كېتىمەن!

- كۆڭلۈڭ ھازىرمۇ پەرىخەدىمۇ؟ شۇنى دەپ كەلدىڭمۇ؟

- ھەئە. ئۇ مېنى چىن كۆڭلىدىن ياخشى كۆرىدۇ. مەنمۇ شۇ!

- باياتىن مەن بىلەن نېمە ئىش قىلىدەڭ؟

- ئىچ پۇشۇقۇمنى چىقاردىم. شەيتان ئاتلىغاندەكلا بىر ئىش!

- ياق، ياق، ئۇ دېگەن مۇھەببەت!

- مۇھەببەت ئۇنداق ئوغرىلىقچە بولىدىغان چاكنا ئىش ئەمەس!

- بالىنى قانداق چۈشەندۈرسەن ئەمەس؟

- بالا مۇھەببەتنىڭ مەھسۇلى ئەمەس!

- سەن ئىپلاس، سەن رەزىل!

- توغرا. بىر رەزىل كۆڭۈلنى ئايامەن دەپ رەزىللىك قىلدىم.

- ماڭا ئىچ ئاغرىتىپمۇ؟

- تەسەللى بولسۇن دەپ!

- مەن پەرىخەگە قورسقىمىدىكى بالاڭنى ئېيتىمەن. ئۇ سېنىڭدىن نەپرەتلىنىدۇ!

- ياق، سېنىڭدىن نەپرەتلىنىدۇ!

- سەن رەزىل!

- تېز چىق، بولمىسا مەن چىقىمەن!

- چىق!

نۇرى ئورنىدىن سەكرەپ تۇردى، كىيىملىرىنى ئالماي - تالماي كىيىپ ئۆزىنى سىرتقا ئاتتى!

- نۇرى! - سەبىخە ئارقىدىن يالاڭ كىيىم بىلەن يۈگۈرۈپ چىقتى. نۇرى ئاللىقاچان يامغۇرلۇق بوران ئىچىگە

شۇڭغۇپ غايىب بولغانىدى.

ئۇ شۇ كىچىنى بازاردا بىر ئاشخانىنىڭ ئالدىدا دۈگىيىپ ئولتۇرغان يېتىملەر بىلەن بىللە ئۆتكۈزدى.

... ھازىرمۇ بوران، ئۇ پەرىخەنى ئويلىماقتا. شۇ كۈندىن كېيىن ئۇ ئاسىيەنىڭ ئۆيىگە دەسسەيدى. مانا ھازىر

نەچچە ئاي بولدى؟ راستلا سەبىخەنىڭ بەدىنىدە ئۇنىڭ بالىسى چوڭ بولۇۋاتامدۇ - ھە؟ بۇ ئىشلىرىنى باشقىلار بىلسە

ئۇنى ئەيىبلەر، تىللار، ئەخلاقسىز، بۇزۇق دېيىشەر. لېكىن ئۇنىڭ ۋىجدانى ئۇنداق دېمەيدۇ. ئۇ ئۆز نەپسىنىڭ قولى

بولسىدى، باشقىلارنىڭ نەپسىنىڭ قولى بولدى، ئىچ ئاغرىتىش، مۇھەببەت ھېسلىرىنى قەدىرلەش ئۈچۈنلا شۇنداق

قىلدى. كۆڭۈلچەك، باشقىلارغا تەسەللى ۋە ئارام بېرىش تۇيغۇسى رەزىللىك بولاتتىمۇ؟ سەبىخە نەچچە قېتىم: «سەن

ئۈچۈن ياشايمەن، نۇرى!» دېدى، بۇ گېپى راست. نۇرنىڭ قىلمىشى رەزىللىك ھېسابلانسا، بۇ رەزىللىك مۇھەببەت

تەشەببۇسلىرىدىكى يۈرەكلەرگە شىپا بولالغاندىكىن ئۇ رەزىللىك بولمايدۇ - دە. قايسىبىر ئىنسان روھىي تەسەللىگە مۇھتاج

ئەمەس ئىكەن؟ ھايات سانسىزلىغان بەختسىزلىكلەرنىڭ كەچۈرمىشلىرى ھېسابىغا ئىنساب، دىيانەت، ئەخلاق ۋە

گۈزەللىك دەيدىغان ئۇقۇملارنى ياراتقان. كۆز يېشى، تەشەببۇس بولمىغان بولسا، ئىنسانلار ھەقىقەتكە ئىنتىلىپ نېمە

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

قىلار ئىدى؟...

ئۇ ئۆزىنى ئاقلاپ پەلسەپىگە، تارىخقا ۋە رېئال ھايات خاتىرىلىرى بولغان كىتابلارغا مۇراجىئەت قىلدى. ئۇ يەنىلا رېئاللىققا ياندى. ئۇ ھازىر مۇشۇنداق رېئاللىققا يۈزلىنىش ئادىتىنى يېتىلدۈرمەكتە. رېئاللىق ئۇنىڭغا يول كۆرسىتىدۇ، مەدەت بولالايدۇ. رېئاللىق شۇ: ئۇنىڭ قەلبىدە مۇھەببەت يالقۇنى بار. بۇ يالقۇن ئالتۇن ئېرىتمىسىدەك، قوياش نۇرىدەك، تومۇرلىرىدا ئېقىۋاتقان ساپ-پاكىز قېنىدەك تەبىئىي، گۈزەل ۋە نۇرلۇق. ئۇ ئۆزىگە چېتىشلىق خىياللاردىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن، دائىم قىلىۋاتقان چوڭ ئىشى-پارتىزانلىق، قوراللىق ئىنقىلاپ توغرىسىدا ئويلاشقا ئادەتلەنمەكتە ئىدى.

... ئۇنىڭ ماكانى يەنە شۇ ئۇلاستاي-مۇڭغۇل، قازاق، ئۇيغۇرلار ئارىلىشىپ ئولتۇراقلاشقان تاغقا يېقىن ئېدىر باغرىدىكى يېزا. ئۇ يەردە غېنى ئاكىسى بىلەن سېپىت، ئەكبەر باتۇرلار ھە دەپ ئادەملىرىنى كۆپەيتىمەكتە. ئوۋچىلىق قىلىمىز دەپ تاغقا چىقىپ قارىغا ئېتىش مەشىقى قىلماقتا. ئات، تېرە، يۇڭلارنى چېگراغا ئاپىرىپ سېتىپ ئەتكەسچىلىك قىلىپ قورال يىغماقتا. سوۋېت مالىرىدىن شېكەر، رەخت ۋە چالغا، پالتا، ئەينەك ئوخشاش سانائەت مالىرىنى ئەكىرىپ نىلقا بازارلىرىدىكى دۇكانلىرىدا سودا قىلماقتا. قارىماققا ئۇلار ئەتكەسچىلەر، لېكىن قىلۋاتقىنى ئۇرۇش تەييارلىقى. ئۇلار قەيەردىندۇر بۇيرۇق كۈتمەكتە، تەقەززالىق بىلەن كۈتمەكتە. ئۇلار بىلەن بىللە ياشاش تولىمۇ كۆڭۈللۈك، مەنىلىك. نۇرى ئۈچۈن ھەقىقىي ھايات ئەنە شۇ. لېكىن شۇ مەنىلىك، ھەقىقىي ھايات ئىچىدە ئۇ دائىم پەرىخەنى ئويلايدۇ. ئۇ قىز ئۇنىڭ يۈرىكىدىن چوڭقۇر ئورۇن ئالغان ئوخشايدۇ، ئۇنىڭ ھاياتى شۇ قىزنىڭ ھاياتى بىلەن چىڭ باغلانغان ئوخشايدۇ. ئۇرۇش بولسا بەلكى نۇرى نەلەردىندۇر قۇربان بولار، پەرىخە بىلەن بىر ئۆيىدە ياشىيالماس. لېكىن ياشلىق غايىگە، گۈزەللىك تۇيغۇسىغا باي بۇ مەزگىلى، پەرىخە بىلەن بىللە بولۇشقا تەشنا ئوخشايدۇ، خۇددى قوراللىق ئىنقىلاب بۇيرۇققا تەقەززا بولغىنىدەك...

قاراڭغۇ چۈشكەندە ئۇلار مەھەللىسىگە يېتىپ كەلدى. مەھەللە قار بىلەن چۈمكەلگەن. بېدە-پاخاللار بېسىلغان ئۆگزىلەر بۇرۇنقىدەك جىم، نەلەردىندۇر غورۇغا پانا قاققان، قاتتىق ئوتۇن يارغان ئاۋازلار كېلىدۇ، ئارىلاپ-ئارىلاپ ئۆندەرىگەندەك بىر يەردىن ئىت ھاۋىشىغان ئاۋاز كېلىدۇ. يېزا جىمجىت، قار ياغماقتا، قارامتۇل كۆرۈنىدىغان باغلار قېتىپ قالغاندەك، ئۆگزىلەر ئۈستىدە گىرىمىسەن قاراڭغۇلۇق ئىچىدە ئاق-كۆك پاخال ئىسى تۇرخۇنلاردىن چىقىپ ھاۋاغا

سىڭىپ كېتىۋاتىدۇ...

جىمجىت، قار بىلەن چۈمكەلگەن يېزا ئۇلارنىڭ ئانا يۇرتى، تۇغۇلغان، تۇنجى يۇيۇلغان، بۆشۈككە بۆلەنگەن، پىگىلداپ يۈگۈرۈپ چوڭ بولغان ماكانى.

ئۇلار كاتتا يەر ئىگىسى ھېسابلانغان ئوسمان ھاجىنىڭ - مۇختەرباينىڭ ھويلىسى ئالدىغا كەلدى. ھاڭغىرقاي ئوچۇق ئۆيلەر، ئېغىللار، ئادەم قورققۇدەك جىمجىت ئىدى. قېنى بۇ ئۆينىڭ ئۆز ۋاقتىدىكى ئاۋاتچىلىقى؟ قاچانلا كەلسە ئىشك ئالدىدا ئات باغلاقلىق تۇرىدىغان، كالىلار مۆرىشپ، قويىلار مەرىشپ، بالىلار چۇرۇقلىشىپ، ئۆيدىن مەزىلىك پۇراق چىقىپ تۇرىدىغان مۇختەرباينىڭ ئۆيى قېنى؟

ئۇلار ئۆز ھويلىسىنىڭ غورۇسىدىن ئېگىشىپ ھويلىغا كىردى. تونۇر بېشىدا تۈگۈلۈپ ياتقان قېتى ئىت شىڭىتىپ بىر قارىدى - دە، قۇيرۇقلىرىنى شىپاڭشىتىپ ئاۋۋال زىياۋۇدۇنغا ئەركىلەپ ئېسىلىپ مەڭزىنى - مەڭزىگە يېقىپ، ئېچىنىشلىق غىڭشىپ، بىرىنىلەرنى بايان قىلدى. نۇرى كۆز ياشلىرىنى توختىتالمىدى. ئۇ مۇشۇ ھويلىنىڭ ئەركىسى ئىدى، بۈگۈن بۇ ھويلىغا يات، تاغنىڭ چېلبۆرىسى. مۇشۇ ھويلا ئۇنىڭ بۆشۈكى ئىدى، بۈگۈن بۇ ھويلا ئۇنىڭ ئەمەس. نېمە ئۈچۈن، قايسى قانۇن بۇ جۇدالىقنى پەيدا قىلدى؟ نېمە گۇناھى ئۈچۈن ئۇ بۇ ھويلىدىن قوغلاندى؟ بىچارە ئىت ھېلىقى چاغدا ئىككى گۆدەكنىڭ ئوقتا ئۆلگىنىگە گۇۋاھقۇ، بۇ قىساس، بۇ خورلۇق ئۇنىڭ يۈرىكىدە مەڭگۈلۈك ساقايىماس جاراھەت پەيدا قىلغان. كۆز ياشلىرى ئۇنىڭغا مەلھەم بولالامدۇ؟

- يىغلىما ئوغلۇم، كۆز يېشىڭنى ئىتقىمۇ كۆرسەتمە! - دېدى زىياۋۇدۇن ئۆزىنى قاتتىق يىغىدىن ئارانلا

تۇتۇۋېلىپ، - بىزنىڭ قانغا قان، جانغا جان ئالالايدىغان ئەركىمىزنى خەلق كۆرسۇن. بالام، يىغلىما، يىغا بىلەن ئۆزىمىزنى رازى قىلساق بىز ئەر ئەمەس!

- ماقۇل، دادا!

- ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم، قارىنداستارىم! - ئىشك غىچىرلاپ ئۆيدىن قاما چىقتى. ئۇ مۈكچىيىپ قالغان، ئاۋازىمۇ

ئارانلا چىقاتتى، - باسىندەرما، قايراناي!

زىياۋۇدۇن ئۇنى قۇچاقلىدى. نۇرى ئۇنىڭغا بالا ۋاقتىدىكىدەك ئېسىلىپ:

- قاما، قاما ئاغا، بارسىنما، بۈركۈتۈم! - دېدى.

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ئۇلار ئۆيگە كىردى. مورا ئوچاققا قاتتىق ئوتۇن لاۋۇلداپ كۆيمەكتە، قاپقارا، كۆمۈردەك چۆگۈن شىگىلدىماقتا، مورا بېشىدا قارا چىراغ يانماقتا. كاڭدا - جۇل - جۇل كىگىز ئۈستىدە مايلاشقان جۇۋىغا ئورلىپ كەمپىر ئۈمچىيىپ ئولتۇرماقتا، ئۇنىڭ تامام ئاقارغان چاچلىرى پاخپايغان، ئۇ ئىككى قولى بىلەن بېشىنى تاتلىماقتا ئىدى:

- دەن ساۋدىغىڭ جاقسىما، چىشە!

- ئىتتىڭ باسى مىن، ئاتتىڭ قۇيرۇغى، چاڭغىراقپەن، كېرەگە!... قاما ئۆلدىغۇي!...

- ئۇش جىلدىن ئاستى ئوسۇندا ئاقىلىدىن ئازدى. ۋۇي بالا، بالا ئۇنى بېتىردىغۇي!...

زىياۋۇدۇن تەرەت ئېلىپ كىرىپ تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ دۇئا قىلدى. ئۇلار يېشىنىمەيلا يېتىپ قېلىشتى.

ئەتىگەنلىكى جامائەت توپ - توپ بولۇپ كىرىپ ئۇلاردىن ھال سوراشتى، ئۆيلىرىگە تەكلىپ قىلىشتى.

ئاتا - بالا ئۈچ كۈنگىچە مەھەللىسىدىن كېتەلمىدى. ئۆي بېسىپ چاي، مېھماندارچىلىق بولۇپ تۇردى. ھازىرقى

مەھەللىنىڭ بېيى - ئۆز ۋاقتىدىكى مۇختەرباينىڭ مالىيى قۇربان ئىمام ئۇلار بىلەن ھەر كۈنى بىللە. ئۇنىڭ يېنىدا يەنە

مېرا «قازى» بىللە ئىدى. مېرا «قازى» يەنىلا يول ماڭسا قوللىرىنى ھاۋادا شىلتىپ، قورسىقىنى ئالدىغا ئەتەي چىقىرىپ،

قىسقا - دىققەت پۇتلىرىنى ئاستا يۆتكەپ، زوكۇندارلىق قىلاتتى:

- قازارەن خۇدانىڭ تەقدىرى، ئېتەكلەر ياقا بولدى، ياقىلار ئېتەك! نەچچە يۈز يىللىق تارانچى بايلىرى مالاي

بولدى، كەلگۈندى مالايىلار ئاقساقال، چوڭ باي!

- شۈكرى دېسەلە، مېراۋاي، خۇدايىمنىڭ ئارغامچىسى ئۇزۇن، يەنە قانداق تەقدىر - قىسمەتلەر بار تېخى،

ئىگىسى بىلىدۇ.

- مۇسادىرە بىكار بولىدۇ. مۇختەرباي قايتىپ كېلىدۇ! - دېدى زىياۋۇدۇن غەزەپ بىلەن، - بايلىق دېگەن

قوللىرىنىڭ كىرىكەن. ئامەت دېگەنمۇ دىۋاننىڭ رىزىكەن!

- مۇختەرباي قايتىپ كەلسە يەرلىرى، ماللىرىنى قايتۇرۇۋالىدۇ، - دېدى بىر دېھقان، - ئابدۇمەرىنىڭكىنى مۇسادىرە

قىلىپ كەمبەغەللەرگە بۆلۈپ بېرىش لازىم ئىدى. ئۇنىڭ بايلىقى ھارام!

- كۈللۈھۇم، پاشانىڭ ئەمرى ۋاجىپ، - دېدى ئىمام ئۇزۇن ساقلىنى سىيىپ قويۇپ، - مۇسادىرە دېگەننى

ھۆكۈمەت قىلىدۇ، خۇرجا دېگەن ۋالاقشىيدۇ شۇ، ئىت ھاۋىشىغان سىڭرى!

- قازارەن سىلىمۇ ھاۋشىغىلى تۇردىلا، ئىمامخۇنۇم، - دېدى مېرا «قازى»، - خۇرجا ئىت بولسا سىلى ئىتنىڭ

تاۋىقىنى يالاپ بېيىغاندىلا، نېمە بولۇپ قاللا؟

- سىلى مېراۋاي، مېنىڭ يېغىرىمغا تەگمىسىلە گاللىرىدىن غىزا تۆتمەمدە؟ ھېلىمۇ ئۈچ ۋاخ تاماقلارنىڭ ئىككى

ۋاختى مېنىڭ ئۆيۈمدە بولغىنى!

- مېنىڭ ئىككى ۋاخ تامىقىم سىلىنىڭ ئۆيلىرىدە بولسا، سىلىنىڭ بەش ۋاخلىرى بىزنىڭكىدە. ئۆشە - زاكات،

پوشكال - زەللە نەدىن كېلىۋاتىدۇ؟

- قازارەن سىلىزە!

كۆپچىلىك كۈلۈشتى. ئىمام يەنىلا قوي سويۇپ زىياۋۇدۇنلارنى مېھمان قىلدى.

ئەتىسى ئۇلار ئىككى ئاتلىق بولۇپ يولغا چىقتى.

- بالام، بىر سىر بار، - دېدى زىياۋۇدۇن ئاخىر بالىسىغا، - رەھىمىتى نېزەر خان غوجام ماڭا چىغلىقمازاردىكى

ئۆيىنىڭ بىر دالىنىدىن بىر ئورەك كۈلتىپ ئىككى كۈمۈزەكنى كۆمدۈرگەن. بېشىڭغا كۈن چۈشسە ئالغىن زىياۋۇدۇن،

دېگەن. ھازىر بىز تازا نامرات. ئازراق ئالساق بولارمىكىن دەيمەن، قانداق دەيسەن؟

- ئۇ ئۆيدە ئادەم باردۇر؟

- بولسىمۇ مەن ئۇنىڭ يولىنى قىلىمەن. بىز شۇ يەرگە بارايلى.

چىغلىقمازار - نېزەر خان غوجامنىڭ مەھەللىسى. جەنۇبى، شەرقى ياپيېشىل سارلىق، تۆپىلىكتىن سارلىققا

چۈشىدىغان جايلار غۇچچىدە بۇلاق، بۈك قارىياغاچ. مازار يېزىنىڭ شىمالىدا. زىياۋۇدۇن نېزەر خان غوجامنىڭ

گۈمبەزلىك قەبرىسىگە كېلىپ ئاتتىن چۈشۈپ تىزلىنىپ ئولتۇردى ۋە «ئەلەمدۇ» بىلەن «قۇلۇۋەللاھۇ ئەھەد»نى ئوقۇپ

قىرائەت قىلدى. دۇئادىن كېيىن:

- غوجام، ھەممە ئىش ئايان بولدى، سىزنى مۇسا ئەمەس، چىۋىسىلىك دېگەن قاۋان زەھەر بېرىپ ئۆلتۈرگەن.

بىچارە مۇسا بىكاردىلا ئۆلتۈرۈلدى. مەن ئوغلۇم نۇرى، ھېلىقى سىز ياخشى كۆرۈدىغان شائىر بىلەن بىللە بېشىڭىزغا

كەلدۇق. بىز قولىمىزغا قورال ئالدۇق. سىز ئۈچۈن قىساس ئالىمىز، سىزنىڭ قەبرىڭىزنىڭ بېشىدا قەسەم بېرىمىز: بىز

قىساس ئالىمىز، سىز ئۈچۈن ئون دۈشمەننىڭ جېنى ئالىمىسام سىزنىڭ ئاتىدارچىلىقىڭىزنى ئاقلىمىغان بولمىمەن، يۈزۈم قارا

بولدۇ. ئوغلۇم گۇۋاھ، مەن زىياۋۇدۇن جەزمەن قىساس ئالىمەن.

ئۇلار كەچتە غوجامنىڭ ئۆيىنى ساقلاۋاتقان خىزمەتچى بىلەن بىرلىشىپ ھېلىقى ھۇجرىنىڭ سۈپىسىنى كولاپ ئىككى كۆمۈرەكنى ئالدى.

- ئاپلا، - دېدى زىياۋۇدۇن ئۈمىدسىزلىنىپ، - يېنىكلا تۇرىدۇغۇ بۇ كۆمۈرەكلەر!

كۆمۈرەكلەر قەغەز بىلەن تولدۇرۇلغان، ئۈچ تال تۇخۇم سېلىپ قويۇلغان، قۇيقۇرۇق چىقتى.

- ھېلىقى خوتۇنى بىر قېتىم چىققان... - دېدى خىزمەتكار، - ئادەملىرى بىلەن تىمسىقلاپ يۈرگەندى.

- ۋاي كاساپتەي، غوجام خوتۇنغا سىر ئېيتىپ قويغانىكەن - دە. بۇ دېگەن خوتەندىكى ئوغلى ھېسبۇللا غوجام

بىلەن سەغرىنىڭ ھەققى ئىدى.

- چۈشىنىشلىك، - دېدى نۇرى بېشىنى چايقاپ، - ئەپرىز بانۇم جايلىغان گەپ. مۇنۇ ئۈچ تۇخۇم غوجامنىڭ

ئۈچ ئوغلى، سىلەرگە قۇرۇق قەغەز قالدى، غوجامنىڭ تۇخۇمى قۇردى دېمەكچى!

- توققۇزتاراننىڭ قېرى ھاكىمىغا بىكار ياتلىق بولمىغانىكەن - دە. بوۋايدىنمۇ نۇرغۇن ئالتۇن قالدۇ. غوجامنىڭ

شۇنچە جىق دۇنياسى قالدى، تېخى كىچىك ئوغلى غىياسىدىن غوجامنىڭ بىر كىشىلىك مىراسىنىمۇ ئالدى. ھازىر ئۇ

بالىمۇ قاراقسىز. مۇنۇ ئالتۇننىمۇ ئاپتۇ. پاھ، ئىنىساب، ئىمان دېگەن يوقىكەن - دە ئۇ ھاياسىزدا.

ئۇلار كېچىلەپ قاش جاڭگىلىغا كىرىپ كەتتى. سېپىل ئەتراپىدىن كېچىلەپ ساميۇزىگە ئۆتتى. كۈزلەكتە غېنى

بار ئىدى. ئۇلار تۈنۈگۈنلا بىر ياش چوكاننى ھاسانىيۇزى تەرەپتىن ئېلىپ قېچىپ كېلىپ نىكاھلىنىۋالغانىدى. كېچىدە

كەلگەن مېھمانلارنى تىل بىلەن كۈتۈۋالدى:

- ۋاي ئاناڭنى... ھە، سەنمىدىڭ نۇرى. قىز ئېلىپ كېلەرمىكىن دېسەم مۇنۇ كىگىز ساقالىنى نېمىگە سۆرەپ

كەلگەنسەن؟

- مېنىڭ دادام، ھېلىقى زىيەك باخشى!

- ھە، زىيەك سەنكەنسەن - دە، نېمانچە قېرىپ كەتتىڭ، ياش خوتۇن ئالماي، موماي ئېلىۋالدىڭمۇ يە؟

ھا - ھا - ھا...

ئۇ مېھمانلىرىنى قوپال، ئەمما قىزغىن، قاتتىق - قۇرۇق، ئەمما سەمىمىي كۈتۈۋالدى:

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- داستىخان سال خوتۇن، چاي قىل. نان قاتتىق بولسا، بۇلارنىڭ چىشلىرى ئالماس!

نۇرى غېنى ئاكىسىغا شەھەردە ئاڭلىغانلىرىنى سۆزلەپ بەردى. ئۇ ئابدۇكېرىم ئابىباستىن ئاڭلىغان خەۋەرلىرىنى

سۆزلەپ كېلىپ:

- شېڭ شىسەي گومىنداڭدىن يۈز تۆرۈگەندەك تۇرىدۇ. ئۇ جياڭ جېيىشى ئەۋەتكەن خۇاڭ رۇجىن دېگەن گومىنداڭ

پىرقىسىنىڭ باشلىقى بىلەن ئاستىرتتىن پۇت تېپىشۋاتقان ئوخشايدۇ. گومىنداڭ دېگەننىڭ شىنجاڭغا توختىماي

كىرىۋاتقۇدەك، ئەسكەرلىرىمۇ تىنىپ كەتكەن ئوخشايدۇ!

- شېڭ شىسەي دېگەننىڭ ئەسكەرلىرى جىق ئەمەستى، ئەجەپمۇ كەلىدى ھېلىقى بۇيرۇقى. پاتىخ ئۆلدىمۇ،

يوقاپلا كەتتىغۇ، گومىنداڭ دېگەننى چۈمۈلىدەك يامرىغاندا قوزغىلىدىغان ئوخشايمىز. ئاناڭنى! ...

- كىشلەرنىڭ پەرەز قىلىشىچە، شېڭ شىسەي بىلەن گومىنداڭ سوقۇشىدىغاندەك، شېڭ جىم بولۇۋاپتەك، ئۇ جىم

بولۇۋالسىلا بىر ئىش چىقىرىدۇ. ئىلاھىم ئىككىسى سوقۇشىدى.

- ھا- ھا- ھا... ئۇ گۇيلار ئۆز ئارا تازا بىر سوقۇشسا، بىر- بىرىنى قىرسا ئوتتۇرىدىن چىقىپلا قوڭغا تېپىشكە

ئاسان بولاتتى. بىزنىڭ قاشتىن يىگىرمە يىگىت ئاتلاندى. بويتوقايدىنمۇ نەچچىسى كەلدى. مېنىڭ ئادەملىرىم

يەتمىشتىن ئاشتى. مۇشۇ كۈزلەكتىلا ھازىر سەككىز ئەسكىرىم بار. ئاخشام ئون ئات، ئەللىك قوي ئوغرىلاپ كەلدۇق.

مانا ئەمەس دەپ ھەممىسىنى باتراقلارغا بىردىن- بىردىن سوقۇمغا بەرگۈزۈۋەتتىم.

- بۇ يەردە تۇرۇۋەرمە غېنىكا، خەتەرلىك، تىزرەك جايىمىزغا كېتەيلى.

- نېمىدىن قورقسەن، ھە راست دېگەن، ستالىن ھازىر قەيەردە؟

- ئەنگىلىيە دۆلەت باشلىقى چېرچىل ئاتىمىش توققۇز ياشقا تولغان كۈندە ستالىن ئۇنى تەبرىكلەپتۇ.

- نەدە ھوي؟

- تېپىراند.

- نەرنىڭ ئۇ؟

- ئىراننىڭ مەركىزى. شۇ يەردە روزۋېلت، ستالىن، چېرچىلار سۆھبەتلىشىپ، گىتلىپىنى ئۈزۈل- كېسىل

يوقىتىشنىڭ پىلانلىرىنى تۈزدى.

- ئوغۇل بالا! ھە، يەنىچۇ؟

- ئەنگىلىيە پادىشاھى گېئورگى VI ستالىنغا ئالامەت بىر قىلىچ تەييارلاپتىكەن. چېرچىل شۇ قىلىچنى ستالىنغا

تەقدىم قىپتۇ. ستالىن ستالىنگراد جەڭچىلىرىگە ۋاكالىتەن پادىشاھقا رەھمەت، دەپتۇ.

- پاي، بىزگىمۇ تەقدىم قىلىسەن، ستالىنگراد دېگەننىڭ ھېلىقى ئىككى يۈز كۈن جەڭ بولغان يەر شۇمۇ؟

- ھەئە، شۇ شەھەر.

- ئەسكەر باشلىقىنى نېمە دېدىڭا؟

- زۇكوف.

- يامان نېمىكەن - ھە، قالتىس مەرگەنغۇ دەيمەن؟

- پاراسەتلىك، غەيرەتلىك، باتۇر قوماندان! نەدە قىيىن جەڭ بولسا شۇنى ئەۋەتىدۇ.

- سەن نۇرى ئاشۇ زۇكوفتەك بىر قوماندان بولغىنا، ھەزرىتى ئېلىدىن قالمادۇ نېمە ئۇ زۇكوف دېگەننىڭ؟

ھا - ھا - ھا...

ئۇلار ھەممىسى كۈلۈشتى.

- شېڭ شىسەي، جياڭ كەيشى دېگەنلەرنىڭ ئۇنى تىرىقچىغا تەڭ ئەمەس دېگەن؟

- ئۇ كاتتا ئادەم.

- بىزدە ئاشۇنداق بىر قوماندان بولسى. مەرگەنلەرنى ئەقلىسىز، ئەقىللىقلىرى توشقان يۈرەك بىز خەقنىڭ!

ھېلىقى سەن دېگەن ناپالبۇن، كوتۇزوف دېگەنلەرچۇ؟

- ئۇلارمۇ كاتتا قوماندانلار. دەۋر ئوخشىمايدۇ - دە. ئۇلارنىڭ ۋاقىتلىرىدا ئايروپىلان، تانكىلار يوق.

- بىزمۇ ئايروپىلان، تانكىلارنى تەييارلىساق بولاتتى. ئەللىك مىڭ قويغا بىر ئايروپىلان كېلەرمۇ؟

- خۇدايىم بۇيرۇسا ئۇلارمۇ بولىدۇ، - دېدى زىياۋۇدۇن، - غېنىكا. سىزمۇ ئۇلاردىن قېلىشمايسىز جۇمۇڭ!

- مەرگەنلىكتە، باتۇرلۇقتا قېلىشمايمەن. لېكىن ئەسكەرلەرگە پىلان كۆرسىتىپ، قوماندانلىق قىلىشنىڭ يولىنى

بىلىمەيمەن. ئوقىمىغان - دە!

- ستالىن نېمە قىلىۋاتىدۇ نۇرى، ئۇ قەيەردە؟

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- قوماندانلىق قىلىۋاتىدۇ. لېنىنگراد شەھىرى، بىلورۇسىيە، ئۇكرائىنا، قىرىم قاتارلىق يەرلەردە ھازىرمۇ گېرمانلار

بار. ئۇلار بەش مىليون ئەسكەر بىلەن قارشىلىق قىلىۋاتىدۇ.

- پاھۇي، پۈتۈن ئۇيغۇرلاردىن چىققىنا ناكەسنىڭ ئەسكىرى. ستالىننىڭچۇ؟

- ستالىننىڭ ئەسكىرى ئالتە يېرىم مىليون!

- ياشاپ كەت. جەڭ دېگەن مۇنداق بولمامدۇ!

- ستالىننىڭ زەمبىرەك، تانكا، برونېۋىك، زامانىۋى قوراللىرىمۇ ھازىر گېرمانلارنىڭكىدىن ئېشىپ كەتتى!

- ئوغۇل بالا، چىچاتىۋەت گېرمان كۆتلىرىنى! جياڭ كەيشى تېخى ستالىنغا ئالىيىپ قارايدۇ دېدىڭما؟ ۋاي

ئاناڭنى، سەي بولامدۇ ئۇ؟

- ستالىن ئۇستا، كۈنچىقىشتا ياپۇنلار ئاۋارە قىلمىسۇن دەپ ياپۇنىيە بىلەن كىلىشىم تۈزدى. جياڭ جېشى ستالىن

ياپۇنلارنىڭ جۇڭگونى بېسىۋېلىشىغا يول قويدى دەپ ئويلاپ ستالىنغا ئۆچلۈك قىلىۋاتىدۇ. ھە دەپ ئامېرىكا پىرىزدېنتى

روزۋېلتقا خەت يېزىپ يالۋۇرۇۋاتىدۇ، ستالىننى يامانلاۋاتىدۇ.

- يارايىسەن نۇرى، سەن چوڭ بولمىساڭ مەن پاڭ، گاچا بولۇپ قالدىكەنمەن. كەتمە، يېنىمدىن ھېچنەگە

كەتمە، ھېلىقى نوغاي قىزىنى ئېلىپ بېرىمۇ؟ ھەي زىيەك، بۇنى ئۆيلەيلى. جەڭ بولۇپ، ياخشى كۈننىڭ يامىنى بولۇپ

قالسا بويتاق كەتمىسۇن!

- خۇدايىم ساقلا، يائاللا!

- مەن چېغىمدا نامىزىمنى چۈشۈرگۈزۈپ قويدۇم. ئوق دېگەننىڭ كۆزى يوق. پاشا ئەمەستە ئۇ شاپلاق بىلەن

ئۇرساڭ ئۆلىدىغان!

ئۇلارنىڭ كۆڭۈللۈك كۈنلىرى باشلاندى. ئەتىگەنلىكى، مىلىتقىلىرىنى بەتلىشىپ يەتتە - سەككىز ئاتلىق غېنىنىڭ

باشچىلىقىدا قاش جاڭگاللىرىغا كىرىپ توشقان ئوۋلىدى، قىرغاۋۇل، كەكلىك، ئاتتى، ئاۋرال تېغىغا چىقىپ تاغ

تېكىسى، ئارقار، ئىلىك ئاتتى. كەچتە ئاتلىرىغا ھەرخىل ئوۋلانغان ھايۋانلارنى ئارتىپ قايتىش، كەچتە خىلمۇخىل

گۆشلەر بىلەن مېھمان بولۇشۇپ يوغان ئۆينىڭ سۇپىسىدا كىگىز ئۈستىدە سۇنايلىنىپ يېتىش تولىمۇ كۆڭۈللۈك ئىدى.

ئاۋاكىۋىزى، تۇردىيۈزى، سېپىل، ساميۈزى قاتارلىق ئەتراپتىكى يېزىلاردىن ناخشىچىلار، داپچىلار، دۇتارچىلار كېلىپ

ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى ئاچتى، ئۇلارنى ئۆيلىرىگە مېھمانغا چىللاشتى.

1944 - يىلىنىڭ بېشى جىمجىت، شاۋقۇن - سۈرەنسز باشلاندى. بۇ يىراق، يوللىرى قار بىلەن تىنغان يېزىلارغا

نە ماشىنا، نە ئاتلىق ئەسكەرلەر دارىمايتتى. زىياۋۇدۇن ھەتتا باخشىنىڭ كەينىگە كىرىپ داپ چېلىپ يەتتە ئاۋۇشقا

باشقىدىن ئىشتىياق باغلاپ، ئۆزىنىڭ قەسەم بەرگەن پارتىزان ئىكەنلىكىنى ئۇنتۇپ قېلىشقا تاسلا قالدى. نۇرى بولسا

خىيالچان، غەمكىن ئىدى. ئۇ ھەركۈنى ئەتىگەنلىكى ھاۋانىڭ سوغۇق بولۇشىغا قارىماي بەدىنىنى سوغۇق سۇ بىلەن

چايقايتتى، دەريا بويىغا يۈگۈرۈپ بېرىپ - كېلەتتى. قار ئۈستىدە جەينىكى بىلەن يەر بېغىرلاپ مېڭىپ نەلەرگە

كېتەتتى. غېنى ئاكىسى باشقىلارنى تىللاپ:

- ۋۇي ھەزىلەكلەر، ئەسكەر دېگەن ئەنە ئاشۇنداق بولمامدۇ، تەييارنى يەپ، سېسىق ئۆسۈرۈپ ياتساڭ سوقۇشقا

يارىشامسنا؟ - دەيتتى.

غېنى يىگىتلەرگە نۇرىنى باشلىق قىلىپ ھەر كۈنى ھەربىي مەشغۇلات ئېلىپ بارىدىغان بولدى. ئۇ تۇيۇقسىزلا

بۇيرۇق كەلسە چاقماق تېزلىكىدە شەھەرگە ھۇجۇم قىلىدىغان گەپ. ھۇجۇمغا، ئۆلۈمگە تەييار تۇرمىساڭ ماڭا ئەسكەر

بولالمايسەن، دەپ بالىلارنى تىللاپ تۇراتتى.

زىياۋۇدۇن ئوغلى بىلەن پەخىرلىنەتتى، ئۇ پات - پات غېنىدىن:

- نۇرى قانداقراق، ئۇ قالتىس - ھە؟ - دەپ سوراپ قويايتتى. غېنى ئوچۇق سۆزلۈك ئادەم بولغاچقا:

- قانداق خوتۇندىن تاپقانسان ئۇنى، راسا كۈچكە تولغان چېغىڭدا تاپقانسان - دە! ئۇ ھازىر قارا كۈچتە مەندىن

قالمايدۇ. ئەقىلدە بىز خەقتىن بۇنداق بالا چىقمايمىكەن دەيمەن. چىرايچۇ؟ پاھ، قالتىس، خوتۇنۇڭ چىرايلىقىمىدى

زىيەك! - دەيتتى.

- پەرى، پەرىشتە ئىدى، نۇرىنىڭ ئانىسىدەك قىز بىز خەقتىن تۇغۇلمايدۇ.

- مۇنۇ بورۇسۇنلۇق خوتۇننىڭ چىرايى يامان ئەمەس، قىلىقى ئاندىن، تۆپىگە چىقا - چىقمايلا

ۋارقىراپ - جارقىراپ، مەيدىلىرىگىنى تاتىلايدۇ. قويۇۋېتىمەن ئاناڭنى، كۈنراپ قالدى.

- نەچچە كۈن بولدى؟

- تۆت كۈن.

- پاه، يېپيڭىكەنغۇ!

- مۆتىۋەللىگە توقاللىققا تەگكەن نېمىكەن. ھېلىقى ئابدۇمەرىنىڭ ئوتتۇرا قولىدەك بىر قىزى بار. شۇنى ئەپقېچىپ

كېلەيمىكەن دەيمەن!

- كىچىككىنە قىزىغۇ ئۇ.

- تازا ۋاقتى. كۆكچىدەك، كىچىككىنە بالىلارنى ئەۋەتمەن. بۇلاپ - ئەپقېچىپ كېلىدۇ.

- ئۇنداق قىلما غېنىكا! - دېدى زىياۋۇدۇن خورسىنىپ قويۇپ، - ئۇۋال بولمىسۇن. خەقنىڭ نەپرىتى يامان، بىرمۇ

ئادەم نەپرەتلەنمىسۇن - دە.

- بىر كىچە خوتۇن قىلىپلا ئاپىرىپ تاشلايمەن. ئۆچۈمنى ئالىمەن ئۇ قاشقالىقتىن!

- ئۇنداق قىلما. نىكاھلىنىپ ئال، مەيلى دېسەڭ مەن ئەلچى بولاي.

- سەنمۇ بالاڭدەك كۆڭۈل ئايايدىكەنسەن - ھە، باخشى؟ بۇنداق ئادەم باتۇر بولالمايدۇ.

ئەتىسى نىلقىدىن ئاتلىق خەۋەرچى كەلدى. غېنى ئادەملەرنى باشلاپ ئاتلىنىپ يۈرۈپ كەتتى.

زىياۋۇدۇن ئىككى ئاتنى يېتىلەپ، ئاتلارغا قىشلىق سوقۇم، ئۇن، ياغلارنى ئارتىپ غۇلجا شەھىرىگە قاراپ يولغا

چىقتى. ئۇ مېڭىشتا ئوغلغا:

پات - پات كىر، ئۆكىلىرىڭ سېنى بەك سېغىنىدۇ، - دېدى. راستىنى ئېيتسا ئۇ ئۆزى ئوغلغا چىدىمايتتى.

32

شېڭ شىسەي كېچىچە ئۇخلىيالمىدى، قىزلارنىڭ ئۇۋلاشلىرىمۇ، ئۇيقۇ دورىسى، ئەپيۇنلىرىمۇ ئۇنىڭ

جىددىيلەشكەن نېرۋىلىرىنى زادىلا پەسكويغا چۈشۈرەلمىدى. ئىككى چېتىدە ئىككى بۇرۇتلۇق ئادەم ئۇنىڭغا ھومىيىپ

قاراپ تۇرغاندەك: ئۇنىڭ بىرى ستالىن: «ۋاپاسىز، جېنىڭ ئالقىنىمدا» دەۋاتقاندەك، يەنە بىرى جياڭ جىيېشى: «ئون يىل

ئەسكىلىك قىلدىڭ، ھازىرمۇ نىيىتىڭ يامان، ئەمدى سېنى يوقىتىمەن، قاچالمايسەن!» دەۋاتقاندەك. جۇئىنلەي، چېن

يۈنلەر: «ساڭا ياردەمگە بارغان كوممۇنىستىلەرىمىزنى ئۆلتۈردۈڭ، قىساس ئالماي قويمايمىز» دېسە، ھەرخىل دوپپا

كىيگەن ئۇيغۇرلار: «قان قەرزىگە بوغۇلدۇڭ، قىساس ئالماي قويۇۋەتمەيمىز!» دەۋاتقاندەك. ئۇنىڭ يېقىنلىرىدىن فۇلىن،

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ۋاڭ خۇڭساۋ، لى يىڭچى، چيۇ يۈشىۋىڭلارمۇ: «ئەمدى بىزگە كۈن يوق» دەپ نالە قىلىۋاتقاندا بىلىنمەكتە ئىدى. ئۇ دۇنيا ۋەزىيىتىنىڭ تەرەققىياتىدىن جۇڭگو ۋەزىيىتىنىڭ تەرەققىياتىنى چۈشىنىش، جۇڭگونىڭ ۋەزىيىتىدىن شىنجاڭنىڭ ۋەزىيەت تەرەققىياتىنى چۈشىنىش دەيدىغان سىياسەت بەلگىلەش پرىنسىپى بويىچە دۇنيانى، جۇڭگونى تەھلىل قىلىپ ئاخىرى: بىر قېتىم كەسكىن تەدبىر قوللانمىسام ئۆزۈمنى ساقلاپ قالالمايمەن دېگەن خۇلاسىگە كەلدى. ئالدىدا ئىككىلا يول بار، بىرى، شىنجاڭنى تاشلاپ كېتىش، يەنە بىرى گومىنداڭنى قوغلاپ سوۋېت ئىتتىپاقىغا يېلىنىش. لېكىن كېيىنكى بۇ يول ئىشەنچسىز. سەۋەبى، ئۇ سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ بىرىمىڭ بەش يۈزدەك ئادىمىنى قولغا ئالدى، ستالىننى تىللىدى، ستالىننىڭ قىساسخورلۇقى ئۇنىڭغا مەلۇم، ئەمدى ھەرگىز ياخشىلىق قىلمايدۇ. تېخىمۇ يامىنى شۇكى، ستالىن ھازىر ياپۇنىيە بىلەن كىلىشىم تۈزدى، ياپۇنىيىنىڭ جۇڭگونى بېسىۋېلىشىغا سۈكۈت قىلماقتا. ستالىننىڭ ياپۇنىيە بىلەن يوشۇرۇن سودىسى بار دېيىلسە، بۇ سودا مانجۇرىيە، مۇڭغۇلىيە ۋە شىنجاڭنى ئۆزىگە قارىتىۋېلىش بولۇشى مۇمكىن. تېھران يىغىنىدا ستالىن قارىماققا روزۋېلت بىلەن دوست بولغاندەك، مانجۇرىيىنى قايتۇرۇپ بېرىشكە قوشۇلغان؛ ياپۇنىيىگە قارشى تۇرۇشقا ماقۇل بولغاندەك قىلغىنى بىلەن، ئۇ ھازىر جياڭ جىيىشىغا بېسىم ئىشلەتمەكتە. جياڭ جىيىشى ستالىنغا تاقابىل تۇرۇش ئۈچۈن ھە دەپ روزۋېلتقا يالۋۇرماقتا. جۇڭگونى ياپۇنلار بېسىۋېلىشى مۇمكىن. شىنجاڭچۇ؟ رۇسلار كىرىسمۇ، ياپۇنلار كىرىسمۇ شېڭ شىسەيگە ياخشى كۈن يوق، ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىلىسىنى شېڭ دۈبەن يەتكۈچە تىللىدى، ئۇلارغا زىيان سالدى. مۇنۇ گومىنداڭ سىياسىي، ئىقتىسادىي كۈچىنى كۈندىن - كۈنگە كۈچەيتكەننى ئاز دەپ، «دۆلەت مۇداپىئەسىنى مۇستەھكەملەپ، تاجاۋۇزچىلىققا ئۇچراشنىڭ ئالدىنى ئېلىش» دېگەن نام بىلەن 27 - جىتۈەنجۈننى قۇمۇلغا يۆتكىدى. ئۇنىڭ 48 - دىۋىزىيىسىنى گۇچۇڭغا، 45 - دىۋىزىيىسىنى بارىكۆلگە، زاپاس 7 - دىۋىزىيىسىنى ئۈرۈمچى - لومەنچىغا ئورۇنلاشتۇرۇۋالدى. شېڭ شىسەي غىڭ قىلالىمىدى. كەينى - كەينىدىن خىلمۇخىل سەۋەبلەر بىلەن ھەرخىل ئۆمەكلەر، قۇرغۇچىلار، تەڭشۈرگۈچىلەر يېغىپلا كەتتى. شېڭ شىسەي ئالتۇن - كۆمۈش سوۋغىسى، زىياپەتلەر بىلەن ئۆلگۈرەلمەيلا قالدى. مانا ھازىر تېخىمۇ كۆپەيمەكتە. شېڭ شىسەي خوتۇنى بىلەن بۆلتۈر چۇڭچىڭدا بىر ئاي تۇرۇپ جياڭ جىيىشنىڭ تومۇرىنى تۇتۇپ باقتى. ئۇنىڭ مەقسىتى مۇشۇ ئىككى يىل ئىچىدە شىنجاڭنى شېڭ شىسەيدىن تارتىۋېلىش ئىكەنلىكى ئېنىق بولدى. شېڭ شىسەينى ماختاپ قەھرىمان، تۆھپىكار دېيىشلەر بولسۇن، قالتىس كۈتۈش، قايتا - قايتا سۆھبەتلىشىش، ئەتىۋارلاشلار، ۋەدىلەر بولسۇن، ھەممىسى

ئۇنى شىنجاڭدىن يوقىتىشنى مەقسەت قىلدۇ. ئۇ پادىشاھ تۇرسا، بۇ ئورنىنى تارتتۇرۇپ قويۇپ ياشىغىنىنىڭ نېمە مەنىسى بولسۇن.

كەسكىن تەدبىر قوللىنىش كېرەك. بۇ تەدبىرنىڭ تەپسىلىي لايىھىسىنى ئۇ دۈبەن مەھكىمىسىنىڭ باش مەسلىھەتچىسى ۋاڭ خۇڭساۋ بىلەن باش قاتۇرۇپ تەييارلىدى. لى يىڭچى، چيۇيۇفاڭ، شېڭ شىچىلار بۇ پىلانغا قوشۇلدى. بۇ پىلانىڭ 1-ئەزىسىنىڭ ئىسمى «چىڭ دۇڭبەي ئەزىسى» ئىدى. چىڭ دۇڭبەي مائارىپ نازارىتىنىڭ نازىرى، ئۆلكىلىك پىرقىنىڭ ئەزاسى. ئۇنىڭ شايدىلىرى «شىنجاڭ گېزىتى» ئىدارىسىنىڭ باشلىقى سۇڭ نىيەنسى، مۇئاۋىنى لاڭ داۋخېڭ، شەھەر مەمۇرىيىتى كومىتېتىنىڭ مۇدىر ھەيئىتى ۋاڭ تەيجۇڭ، جۇڭگو ترانسپورت ئۇيۇشمىسىنىڭ ۋېيۈەنجاڭى گۈشلىياڭ، مەركىزى تەلىم-تەربىيە شۆبە ئۆمىكى ئىشانسىنىڭ مۇدىرى خې گېڭگۈاڭ قاتارلىقلار. ئۇلار گومىنداڭنى ئۇلۇغلاپ، شېڭ دۈبەننى چۈشۈرۈش دولقۇنىنىڭ ئاكتىپلىرى. بىرىنچى قەدەمدە ئۇلارغا زەربە بېرىلسە، خۇاڭ رۇجىنغا ئوخشاش گومىنداڭ كاتتىلىرى بىر بولسا قۇيرۇقنى تىكىۋېتىشى، بىر بولسا توۋا قىلىپ شېڭ شىسەينىڭ ئايىغىغا يىغىلىشى مۇمكىن.

- ئۇلارغا قويۇلدىغان جىنايەتنىڭ مەزمۇنى پۇختا بولغاندۇر. ھە، جىنيۇڭ؟

چيۇيۇفاڭ ئېرىدىن ئەنسىرەپ ئېھتىيات بىلەن سورىدى.

- پۇختا!- دېدى شېڭ شىسەي يېڭى بىنانىڭ ئازادە ئۆيىدە خۇرۇم سافاغا تاشلىنىپ پۇتنى ئالماشتۇرۇپ

ئولتۇرۇپ. ئۇ لى يىڭچىغا قاراپ قويدى. ياپىما قاپقى ئاستىدىكى كىچىككىنە، ھىيلىگەرلىك چىقىپ تۇرغان كۆزلىرىنى ئوينىتىپ:

- ئىش مۇنداق. - دېدى خۇددى باشلىقىغا بىر يېڭى ئىشنى دوكلات قىلىۋاتقانداك ئەستايىدىللىق بىلەن، -

چىڭ دۇڭبەي قاتارلىقلار تەشكىللىگەن بۇ سۈيقەستلىك توپىلاڭ ئۈچ مەسلەك ۋە ھۆكۈمەتنى ئاغدۇرۇشنى مەقسەت

قىلغان. قاتناشقۇچىلارنىڭ كۆپلۈكى، ئۇسۇلنىڭ قەبىھلىكى جەھەتتە بۇ بىر مىسلى كۆرۈلمىگەن ئەنزە. ئۇلار

جۇڭنەلەينىڭ قوماندانلىقىدا، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئۈرۈمچىدە تۇرۇشلۇق كونسۇلخانىسىنىڭ قوللىشى بىلەن بىرلىشىپ،

شېڭ شىسەيگە قارشى قوراللىق قوزغىلاڭ كۆتۈرۈپ، شېڭ شىسەي ھاكىمىيىتىنى ئاغدۇرۇپ كوممۇنىستىك ھۆكۈمەت

قۇرماقچى. بۇ تەشكىلاتقا شىنجاڭ ئىنستىتوتى، 1- دارىلمۇئەللىمىن، 1- ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ پروفېسسور، مۇئەللىملىرى

ۋە ئوقۇغۇچىلاردىن بولۇپ ئۈچ يۈزدىن كۆپ ئادەم قاتناشقان!

- ئوقۇغۇچىلارمۇ قولغا ئېلىنما؟ - چيۇيۇفاڭ ئېھتىيات بىلەن سورىدى.

- بىرىنچى قەدەمدە بەش يۈزدەك ئادەم قولغا ئېلىندۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى يۇقىرىقى جىنايەتلىرىگە ئىقرار بولۇپ

ماتېرىيال يېزىپ قول قويىدۇ!

ھازىر بۇ ئەنزە ئاخىرلاشقاندى. چوڭ يىغىن نامى بىلەن مەكتەپلەردىكى ئوقۇتقۇچى - ئوقۇغۇچىلار يېڭى بىنانىڭ

يىغىن زالىغا توپلاندى. شېڭ دۈبەن نۇتۇق سۆزلىدى، ئاخىرىدا مەيداندىلا ئۈچ - تۆت يۈز ئادەم قولغا ئېلىنىپ ئىككى

تۈرمىگە تاشلاندى. ئۇلارنىڭ تولىسى تاياققا چىدىماي ئالدىن تەييارلانغان ئىقرارنامىگە ئىمزا قويۇشتى... بۇ ئىشلارغا

خېلى بولدى. لېكىن شېڭ شىسەي بۇنىڭ بىلەن تىنچىيالمىدى. خۇاڭ رۇجىن يەنە گومىنداڭ پىرقىسىنى ئاغزىدىن

چۈشۈرمەي سۆزلىمەكتە. ھەتتا جاڭ جىجى دېگەن تەلۋە شېڭ شىسەينى «گىتلىر!» دەپتۇ تېخى. ياق، قىلغانىكەن،

چوڭراق قىلىشى كېرەك. ئۈچ - تۆت يۈز ئادەمنىڭ جېنى قانچىلىك پۇل؟ گىتلىر قانچە ئادەمنىڭ بېشىغا چىقتى. جياڭ

جېيىشچۇ؟ 1941 - يىلقى «جەنۇبىي ئەنخۇي ۋەقەسى» دە يېڭى 4 - ئارمىيىنىڭ قانچىلىك كوممۇنىستىلرى جېنىدىن

ئايىرىلدى؟ شان - شەرەپ تەۋەككۈلچىلىك، قۇربان بېرىش ھېسابىغا كېلىدۇ. ئەلۋەتتە، شىنجاڭدىكى گومىنداڭنى

يوقىتىش، بىرىنچى قويماي قىرىۋېتىش كېرەك. كوممۇنىستلارنى، سوۋېت ئادەملىرىنى، يەرلىك باندىتلارنى قىرغاندەك.

شۇچاغدا شىنجاڭدا ۋەھىمە تۈگەيدۇ. ستالىننى ئالدىيالىغان شېڭ شىسەي جياڭ جېيىشنى نېمىشقا ئالدىيالىمايدىكەن؟

تۇتۇش، تۈرمىگە سېلىپ قىيناش، ئىقرارنامىگە قول قويدۇرۇپ ئەنزە ئەھۋالىنى جياڭ جېيىشقا، ئەدلىيە مەھكىمىسىگە

مەلۇم قىلىش كېرەك...

ئۇ غالىلداپ تىتىرىدى. گېلى قۇرۇپ، باشلىرى قايغاندەك بولۇپ، ئاستا چاۋاڭ چالدى. ئۇزۇن قارا چاپان كىيگەن

خىزمەتكار چىلىم بىلەن ئەپيۇن قۇتىسىنى كۆتۈرۈپ زالدا پەيدا بولدى. شېڭ شىسەي كرىپسودا قىيىسىپ ياتتى ۋە

ئۇزاق ئەسنەپ:

- بول! - دېدى.

خىزمەتكار چىلىم بېشىنى شەرەگە قويدى - دە، دۈمچىيىپ ئولتۇرۇپ «ئوچاق» قا ئوت ياقىتى. شېڭ شىسەي

جۈمەكنى ئاچ كۆزلۈك بىلەن شورىدى، كۆكۈچ ئىس ئۇنىڭ يىرىك بۇرۇتىنى ئارىلاپ پاناقراق بۇرنىنىڭ قاڭشىرىنى

سىياپ، يوغان كۆزلىرىنى سۆيدى. ئۇ راھەتلىنىپ كۆزلىرىنى يۇمدى ۋە خىزمەتچىگە چىقىپ كېتىشكە شەرەت قىلىپ ئارقىدىنلا:

- يىڭچى! - دېۋىدى زال ئىشىكىدە پاكار، توڭگۇز قاپاق لى يىڭچى ھەربىيچە كىيىم بىلەن پەيدا بولدى ۋە چاس بېرىپ تىك تۇردى.

شېڭ شىسەي بىرلا لى يىڭچىغا تاپانچا تەڭلىمەيتتى. ھەممىلا يەردە مۇشۇ ساقچى مەھكىمە باشلىقى لى يىڭچىنىڭ ئادەملىرى ھەرىكەت قىلىپ يۈرمەكتە ئىدى. ئۇنىڭ ئادەملىرى شېڭ شىسەينىڭ ئەسكەرلىرىدىنمۇ مۇھىم، پايدىلىق ئىدى. ئون يىلدىن بېرى ئۆزىگە سادىق بولۇپ دېگىنىنى قىلىپ، ئويلىغىنىنى بىلىپ كېلىۋاتقان بۇ شەرقىي شىماللىق يۇرتلۇقىغا ئۇ ئىشىنەتتى. ھەتتا خوتۇنى چيۇيۇفاڭغا ئېيتىمىغان نۇرغۇن سىرلىرىنىمۇ ئۇنىڭغا ئېيتاتتى. شېڭ شىسەينىڭ نەزىرىدە لى يىڭچى مۇستەقىل ئادەم ئەمەس، ئۇ دۈبەننىڭ كۆزى، قولى ۋە بەزىدە مېڭىسى ئىدى.

- يازدىڭمۇ؟

- ھەئە، مانا!

- قانچە ئادەم؟

- بىرىمىڭ بەش يۈزگە يەتتى.

- گومىنداڭ ئارمىيىسىنىڭ دېۋىزىيە كوماندىرلىرى، بىزنىڭ ھېلىقى ئۈچ دېۋىزىيە كوماندىرلىرىمىزمۇ بارمۇ؟

- شۇنداق، دۈبەن جانابلىرى. نۇرباغدىكى گومىنداڭ شىنجاڭ پىرقىسىنىڭ ياتقىدەكلىرىنىڭ ھەممىسى بار.

گومىنداڭ زاپاس 7 - دېۋىزىيىسىنىڭ كوماندىرلىرى لى يۇشياڭ خەتەرلىك. بىزنىڭ 128 - دېۋىزىيىسىنىڭ كوماندىرى ليۇ

فېيشىن، ۋاقىتلىق 3 - دېۋىزىيىسىنىڭ كوماندىرى ۋۇشىچى، ئاتلىق 1 - دېۋىزىيىسىنىڭ كوماندىرى سۈي يىچۈنلەرمۇ

خەتەرلىك. بۇ تۆت نەپەر دېۋىزىيە كوماندىرىنى زىياپەت يولى بىلەن قولغا ئالساقمىكىن. قالغان ئۆلكە دەرىجىلىك

باشلىقلار، ۋالىيلار، ناھىيىدىن يۇقىرى گومىنداڭ پىرقىسىنىڭ مەسئۇللىرى بولۇپ بىر يۈز يىگىرىمدىن كۆپ رەھبىرى

خادىمغا قارا پىكاپ، ماشىنىلارنى ئىشقا سالىساق بولىدۇ.

- پۈتۈن ئۆلكىنىڭ خەۋەرلىشىش، قاتناش ساھەسى قاتتىق كونترول قىلىنسۇن. مەركىزىي ئاگىتىلىقنىڭ ئۈرۈمچى

شۆبىسى پېچەتلەنسۇن. خۇاڭ رۇجىن بىلەن لىن جىيۇڭ قاتارلىقلار كوممۇنىست. ئۇلارنىڭ پارتىيە ئەزالىق كىنىشكىسى،

باشقا ئىسپاتلار ياخشى تەييارلانمىسۇن. ئۇلار سوۋېت ئىتتىپاقى، يەرلىك قانۇنسىز ئۇنسۇرلار بىلەن تىل بىرىكتۈرۈپ، سۈيقەست بىلەن شۇغۇللىنىپ كەلمەكتە. ئۇلارنىڭ پىلان، مەقسەت، ھاكىمىيەتنى تارتىۋېلىش ۋاقتى، ئۇسۇللىرىغا دائىر ئىسپاتلار تولۇقمۇ؟

- ئالدىنقى قېتىمدا تۇتۇلغانلار قىيناشقا بەرداشلىق بېرەلمەي بىز يېزىپ بەرگەن ئىقرارنامىگە ئىمزا قويدى.

- قىسقارتىپ گەپ قىل، ئىقرارنامە دېسەڭلا بولدى.

- خوپ، دۈبەن جانابلىرى.

- بىر ئاي كۈتەيلى. پىلان مۇشۇ، بىر ئاي جىم تۇرايلى، مېنى يازلىق دەم ئېلىشقا نەنەسەنگە كەتتى دەڭلار.

بىلىدىڭمۇ؟

- چۈشەندىم، دۈبەن جانابلىرى.

- مېنىڭ نامىمدىن باش مۇپەتتىش لو جىالۇڭغا بىر پارچە خەت تەييارلانمىسۇن، خەتتە - گومىنداڭ ئىچىگە

كىرىۋالغان كوممۇنىستلارنىڭ سۈيقەستلىك، ئاغدۇرمىچىلىق پىلانلىغىنى كۈچلۈك ئىسپاتلار بىلەن گەۋدىلەندۈرۈڭلار!

- تەييارلاپ قويدۇم، دۈبەن جانابلىرى!

- مەن خەۋەر بەرگەن كۈنى نۇرباغدىكى گومىنداڭ پىرقىسىنىڭ مۇھىم ئۇنسۇرلىرىنىڭ ياتاقلىرىغا، ھەرقايسى

نازارەتلەردىكى بەلگە قويۇلغان ئورگانلارغا بىرلا ۋاقىتتا ماشىنا ئەۋەتىڭلار، ھېلىقى تۆت نەپەر دېۋىزىيە كوماندىرىنى

تۇيدۇرماي زىياپەتكە چاقىرىپ، چېگرانى مۇداپىئە قىلىشتا كۆرسەتكەن خىزمەتلىرى ئۈچۈن مۇكاپات تارقىتىمىز دېگەن

نام بىلەن ئەكېلىپ...

شىنجاڭ گېزىتىدە ئارمىيە توغرىسىدا بىر باش ماقالە تەييارلانمىسۇن. ئارمىيىنى مەدھىيلەش دولقۇنى پەيدا قىلىپ،

ئۇلاردا قىلچە گۇمان پەيدا قىلدۇرماستىن تۇيۇقسىزلا، گىتلىر 1941 - يىلى 6 - ئاينىڭ 21 - كۈنى زور كۈچ سوۋېتقا

تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلغاندەك!!!

ئۇ ئۆز پىلانىدىن ھۇزۇرلىنىپ كۈلۈۋىدى، لى يىڭچى قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى. بۇ ئۇنىڭ ئۆز باشلىقىنى خۇش

قىلىپ بەخت كۈلكىسىگە ئىگە بولغانلىقى ئىدى.

بىگۇناھ ئادەملەرنى تۇتۇپ قاماش، قىيناش، ھەتتا ئۆلتۈرۈش بىلەن ھوزۇرلىنىدىغان ئادەملەر دۇنيادا كۆپ

بولمىسا كېرەك. ئۇلارنىڭ كۆڭلىدە بىر ئۆزى، ئۆزىنىڭ مەنپەئەتىدىن باشقا ھېچكىم يوق. ئۇلار ئۈچۈن ئىنسان دېگەن

ھامان غالىبلارنىڭ قۇربانى. كىم بولمىسۇن، كۈچلۈك، غالىب بولىدىكەن، ئۇنىڭ باشقىلارنى خالىغىنىچە ئۆلتۈرۈش

ھوقۇقى بولىدۇ. بەزىدە ئۇنىڭ ئايالى چىدىماي: «جىنيۇڭ، بۇلار سىزگە تولىمۇ جىق ياخشىلىق قىلغانىدى،

ئۆلتۈرمەستىن باشقىچە ھەل قىلىشقا بولماسمۇ» دەپ سورايدىغان چاغلارمۇ بولاتتى. شېڭ شىسەي بۇنداق چاغلاردا:

«مەن ئۆتمۈشكە باھا بېرىشنى يامان كۆرمىەن، يۇفاڭ، ئۇلارنى ئۆلتۈرۈش مېنىڭ ھاكىمىيىتىمنىڭ تەلىپى، ھاكىمىيەت

تەلەپ قىلىدىكەن، مەندە قىلچە يۈز-خاتىرە بولمايدۇ» دەپ جاۋاب بەرگەن. راست، ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدى ئاشۇ

ھاكىمىيەت بىلەن چىڭ باغلانغان. ھاكىمىيەت ئۈچۈن زىيانلىق بولىدىكەن، ئۇنى ھايات قويماستىن كېرەك، ھەتتا

ئۇنىڭ كۆڭلىدە ھاكىمىيەتكە زىيان يېتەرمىكىن دەيدىغان گۇمان پەيدا قىلسىلا، ئۇنداق ئادەمنى ھايات قويماستىن

كېرەك. بەزىلەر شېڭ شىسەيدە گىتلىپدەك چوڭ تەمە بار دېيىشىدۇ، دۇرۇش، ئۇ جياڭ جىيىشنىڭ ئورنىغا چىقىشى لازىم

ئىدى. جياڭ جىيىشنىڭ ئۇنىڭدىن نېمىسى ئۈستۈن؟ بىلىمى شېڭدىن تۆۋەن، ئەقلى شېڭنىڭ يېرىمىچىلىك يوق، ئۇ

فېئودال پادىشاھلارنىڭ ئاخىرقى بىر نېمىسى زامان ئېڭى، ھۆكۈمرانلىق قىلىش سەۋىيىسى تولىمۇ تۆۋەن بىر ئادەم. ناۋادا

ئۇ جۈنتۇڭ، جۇڭتۇڭ دەيدىغان ئىشپيونلاردىن ئايرىلسا بىر كۈنمۇ ياشىيالمىدۇ. ئۇنىڭ ئورنىدا شېڭ شىسەي ئولتۇرغان

بولسا، جۇڭگو تۇپرىقىدا بىرمۇ كوممۇنىست قالماي بولاتتى. يەنئەننى مەركەز قىلىپ ياتقان كوممۇنىستلار

كۈندىن-كۈنگە زورىيىۋاتىدۇ، كۈندىن-كۈنگە ئابروي تېپىۋاتىدۇ، بۇ ئاشۇ جياڭ جىيىشنىڭ پاراسەتسىز،

لايغەزلەللىكىدىن بولۇۋاتقان ئىش. گىتلىپر گېرمانىيە كوممۇنىستلىرىنى ئوڭايلا جىمىقتۇردىغۇ؟ يەنئەن ھازىر 8-ئارمىيە،

يېڭى 4-ئارمىيە دېگەن نامدا بىر مىليونغا يېقىن قوراللىق ئەسكىرى بىلەن كۆرەڭلەۋاتىدۇ. سەككىز مىليون ئەسكىرى

بار جياڭ جىيىشى تېخى ئۇلاردىن قورقىدۇ، دەيدۇ. سەككىز مىليون ئەسكەر مەندە بولسا، كوممۇنىستلارنى يوقىتىپ

بولۇپ ستالىنغا تاقابىل تۇرالايتتىم. ھەرگىزمۇ جياڭ جىيىشكە ستالىننىڭ بېسىمىغا چىدىماي، ئامېرىكا زۇڭتۇڭى

روزۋېلتقا ستالىننى يامانلاپ كۈنىگە بىر پارچە خەت يېزىپ ئولتۇرمايتتىم. ئادالەتسىزلىك راستلا مەۋجۇت. بۇ

ئادالەتسىزلىك ماڭا ئوخشاش يېتىلگەن ئادەمنىڭ جياڭ جىيىشكە بىر كېرەكسىزلىك قول ئاستىدا تۇرۇۋاتقانلىقى. مەن

شىنجاڭغا قۇرۇق قول بىلەن كەلگەن. قۇمۇلدا ئۇيغۇرلار قوزغىلىپ جىن شۇرېننى ساراسىمىگە سالىمىغان بولسا، ماڭا ھۈنەر

كۆرسىتىدىغان پۇرسەت يوق بولاتتى. كىچىككەن ئەمەل بىلەن دۇنيادىن ئۆتەتتىم. ئاخىر جىن ئامالنىڭ يوقىدىن ماڭا

ئەسكەر بېرىپ مېنى غوجانىيازنى يوقىتىشقا ئەۋەتىشكە مەجبۇر بولدى. ئاق ئورۇس پولكىلىرى، شەرقىي شىمال پىدائىيلىرى، جىن شۇرېننىڭ ئەسكەرلىرىدىن ئۈستىلىق بىلەن پايدىلىنىپ، ھاكىمىيەت بېشىغا ئۈستىلىق بىلەن چىقىۋالدىم، مەنلا شۇنداق قىلالايتتىم. جاڭ پېيۋەن، ماجۇڭيىڭ، غوجانىيازىلار ھەرگىزمۇ ئۇنداق قىلالمايتتى. ماجۇڭيىڭنى ئۈرۈمچىگە يىگىرمە مىڭ ئەسكىرى بىلەن ھۇجۇم قىلىپ كىرگەندە چېكىندۈرۈشكە ئامالسىز قالغاندا، سوۋېت ئەسكەرلىرىدىن پايدىلىنىشنى مەنلا بىلەتتىم. ستالىن ماڭا ئوخشاش يەرلىك ھۆكۈمراننى ساقلاپ، شىنجاڭدىن پايدىلىنىش كويىدا ئىدى، بۇنى بىرلا مەن بىلەتتىم. ئاخىر ئورۇسلارنىڭ قولى بىلەن ماجۇڭيىڭ، غوجانىياز، ماخۇسەن، مامۇت ۋە باشقا باندىتلارنى بىرمۇبىر يوقاتتىم. شىنجاڭغا قۇرۇق قول كەلگەن ياپۇنىيە قۇرۇقلۇق ئارمىيە ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئوقۇغۇچى شېڭ شىسەي شۇنى قىلالىدى. مېنىڭ ئورنۇمدا كىم بولسىمۇ ئۇنى قىلالمايتتى. مەن ستالىننى ئىشەندۈرۈپ سوتسىيالىزم - كوممۇنىزم ئۈچۈن كۈرەش قىلغۇچى بولۇپ، ئەسكەرلىرىمنى خىل قوراللار بىلەن قوراللىنىدۇرۇم. سوۋېتنىڭ كۈچى بىلەن شىنجاڭدا مائارىپ، پەن - تېخنىكا، ساقلىقنى ساقلاش، يەر بايلىقىدىن پايدىلىنىش، زامانىۋى سانائەت، يېزا ئىگىلىك ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىپ، نادان ئۇيغۇرلارنى ھۆرمىتىگە، ئىشەنچىسىگە ئېرىشىپ، ئۇلارنى «شېڭ دۈبەن ياشىسۇن!» دېگۈزدۈم. ھاكىمىيەتنى مۇستەھكەملەش بىلەن يەنە ئۆزۈمنى چىگىدىم. نەچچە مىڭ ئۇيغۇر، ئۆزبېك، تاتار، ئورۇس، تىيەنجىلىك بايلارنى مۇسادىرە قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئالتۇنلىرىنى ئۆز خەزىنىسىگە توپلىدىم. ھازىر مەندە نەچچە ئون توننا ئالتۇن بار. شېڭ دۈبەننىڭ ئون ئەۋلادى يېتىپ يېسىمۇ كېسىمەيدىغان بايلىققا پەقەت مەنلا ئاشۇنداق يول بىلەن ئېرىشەلەيمەن. مېنىڭ ئورنۇمدا جياڭ جېيىشى بولغان بولسا قىلالايتتىمۇ؟ ياق، ئۇ تەييارغا ئىگە بولدى. سۇن جۇڭشەننىڭ ئارمىيىسىدىن، سۇن جۇڭشەننىڭ نامىدىن پايدىلاندى. دۆلەت ئاتىسى ئۇنىڭغا تىرەك بولدى. ماڭا كىم تىرەك بولۇپتۇ؟ قېيىناتام چىۈزۇڭچۈنمۇ؟ ئۇ قانچىلىك بىر نېمە؟ ئەپيۇن چېكىشتىن باشقا نېمىنى بىلەتتى. راست، دۇنيادا ئادالەتسىزلىك بار، بۇ ئادالەتسىزلىك جياڭ جېيىشى بىلەن مېنىڭ ئورنۇمنىڭ ئالمىشىپ قالغانلىقى، ماڭا مۇناسىپ ئورۇندا جياڭ جېيىشىدەك بىر سامان قورساقنىڭ ئولتۇرۇپ قالغانلىقى، سۇڭ مېيلىگەدەك پەرىشتىنىڭ مېنىڭ قوينۇمدا ھوزۇر ئېلىشنىڭ ئورنىغا ئاشۇ يىرگىنىشلىك قېرىنىڭ قوينىدا ئازابلىنىۋاتقانلىقى، ئادالەتسىزلىك دېگەن راستلا مەۋجۇت. بۇ شىنجاڭدا نەچچە ئون مىڭ، نەچچە يۈز مىڭ ئادەمنىڭ بىگۇناھ ئۆلگەنلىكى ئەمەس، مېنىڭ ئورنۇمنىڭ تۆۋەن بولۇپ قالغانلىقى. بىگۇناھ دېگەن ئاتالمىنى كىم چىقاردى؟

بىگۇناھ ئازابلانغۇچى كىم؟ ئۇ مەن. ئۆلگەنلەر گۇناھكار، چۈنكى ئۇلار ماڭا ياقىمىغانلار. ماڭا ياقىماسلىق گۇناھ ئەمەسمىكەن؟ بىگۇناھ ئازابلانغۇچى مانا مەن. مەن كىمگە، نېمە ئۈچۈن ياقىمدىم؟ جياڭ جىيېشى مېنى يوقاتماقچى، شىنجاڭنى مەندىن تارتىۋالماقچى. مەن ساقلاۋاتقان ئالتۇن ماكاندا ئۇنىڭ نېمە ھەققى بار؟ ستالىن مېنى يامان كۆرۈپ قالدى. ئۇنىڭغا ياقماي قالدۇم. يۈز ئۆرۈدۈڭ دەيدۇ، ئادەملىرىمنى شىنجاڭدىن قوغلاپ چىقاردىڭ، شىنجاڭدىن پايدىلىنىشىغا چەك قويۇڭ دەيدۇ، كىم سېنى گىتلىر موسكۋاغا بېسىپ كەلگۈچە چىكىنسۇن دەپتۇ، كىم سېنى شېڭ شىسەينىڭ قەلبىدە «سوۋېت تۈگەشتى» دېگەن تەسىراتنى پەيدا قىلسۇن دەپتۇ؟ مەن مەغلۇب بولغۇچىغا يان باسسام قانداقمۇ شېڭ شىسەي بولالايمەن؟ مانا ئەمدى ئازابىنى مەن تارتىۋاتىمەن، ستالىن يەڭگۈچىگە ئايلاندى. ئۇنىڭ ئالتە يېرىم مىليون ئەسكىرى، نەچچە مىڭلىغان تانكا، زەمبىرەك، برونېۋىك، ئايرۇپىلانلىرى ھازىر ئۇكرائىنادىن ئۆتۈپ پولشاغا قاراپ ئىلگىرىلىمەكتە. مەن ئەمدى ئۇنىڭ غەلىبىسىنىڭ شېرىكى ئەمەسمەن. ئۇ مېنى يوقاتماقچى، ئادالەتسىزلىك دېگەن مانا مۇشۇلار!...

ئۇنىڭ يەنە ئەپيۇن خۇمارى تۇتتى. قېرى خىزمەتچى ئۇنىڭغا ئىس تەييارلىدى. ئۇ فرانسىيىنىڭ خۇرۇم كرىستلوسىدا يېنىچە يېتىپ ھوزۇرلىنىپ چەكتى، ۋۇجۇدى راھەتلەندى، لېكىن ئۇنىڭ خىيالى ئەمدى داۋاملىشالمىدى. ئۇنىڭ بىر كېچە ئۇخلىيالمىغان، ۋەھىمە، ئەنسىزلىك بىلەن ئېغىرلاشقان يوغان بېشى خۇددى ئۆزىنىڭ ئەمەستەك، ئۇ ھايات ئەمەستەك، ئۆزىنىڭ ھايات ئىكەنلىكىنى پەقەتلا زەئىپ ئاۋازى بىلەنلا ئىسپاتلىماقچى بولغاندەك: - ئادالەتسىزلىك... مانا مۇشۇ ئازاب، - دەپ ئىگىرىدى.

تېلېفۇن ئەنسىز جىرىڭلىدى. ئۇ ئەمدىلا ئۇيقۇغا كەتكەن، ئىششىپ، قىزىرىپ كەتكەن كۆزلىرىنى ئۇۋۇلاپ، ئىچكى لىنىيىلىك مەخسۇس تېلېفۇننى قولغا ئالدى:

- ياخشىمۇ سىز، مەن جۇشاۋلىياڭ!

- ياخشىمۇ سىز، جۇ سىلىڭ! - شېڭ شىسەي چۆچۈپ كەتتى. گومىنداڭ شىنجاڭ پىرقىسىنىڭ قۇرۇلۇش مۇراسىمىغا

رىياسەتچىلىك قىلغىلى شىنجاڭغا كېلىپ كەتكەندىن بېرى، بۇ 8 - ئۇرۇش رايونىنىڭ قوماندانى بىلەن شېڭ شىسەي

كۆرۈشمىگەندى. ئۇ ئالدىراپ جاۋاب بەردى، - خىزمەتلىرىگە دائىم تەييارمەن!

- مۇنداق ئىش، شىنجاڭنىڭ تاشقى مۇڭغۇلىيە بىلەن چېگرىلىنىدىغان ئالتاي رايونىدا جۇڭگو - مۇڭغۇلىيە

توقۇنۇشى يۈز بەردى، خەۋرىڭىز بارغۇ؟

- شۇنداق. ئالتايدىكى باندىتلار سوۋېت تەرەپنىڭ قۇترىتىشى بىلەن كەلتۈرۈپ چىقارغان چېگرا توقۇنۇشى بۇ!

- شۇنداق. مەسئۇلىيەت سوۋېت ئىتتىپاقىدا! جياڭ ۋېييۈەنجاڭ ماڭا ئىككى پىيادە ئەسكەرلەر پولىكى، ھاۋا مۇداپىئە

ۋە تانكىغا قارشى قىسىملارنى باشلاپ گۇچۇڭغا كىرىش توغرىسىدا بۇيرۇق بەردى. بىزنىڭ قوراللىرىمىز ئامېرىكا ماللىرى.

«ئىجبارىگە بېرىش» قانۇنىغا ئاساسەن ئامېرىكا ياردەم قىلغان. بۇ قوراللار بىلەن تاشقى مۇڭغۇلىيىنى جازالايىمىز. سوۋېت

دەرھال چوقۇم غەزەبلىنىپ شىنجاڭغا تاجاۋۇز قىلىپ كىرىدۇ. دەرھال 1 - دەرىجىلىك ئۇرۇش ھالىتىدە تەييارلىنىپ

تۇرۇڭ!

- خوپ، دەرھال ئىجرا قىلىمەن، گېنېرال جانابلىرى!

- ھەرگىز سەل قارىماڭ، بۇ بىر چوڭ ئىش. سوۋېت ئىتتىپاقى ئايرۇپىلانلىرى ۋە مۇڭغۇلىيە ئارمىيىسى بىزگە تاجاۋۇز

قىلدى. شىنجاڭ ۋەزىيىتى جىددىيلىشىۋاتىدۇ. شىنجاڭدىكى توپىلاڭ جۇڭگو كوممۇنىستىلارنىڭ شىئەندىكى ھەرىكىتى

بىلەن باغلىنىشلىق. تەسەۋۋۇز قىلغۇسىز ئاقىۋەتلەر بولۇشى مۇمكىن. ياپۇنىيە روسلار بىلەن بىرلىشىپ بىزنى يوقاتماقچى.

ۋېييۈەنجاڭ روزۋېلتقا بۇ ئىشنى چۈشەندۈرمەكتە. سىزنىڭ دۆلەت ئۈچۈن، پارتىيە ئۈچۈن خىزمەت كۆرسىتىدىغان

ۋاقتىڭىز كەلدى. ۋېييۈەنجاڭ سىزگە ئىشىنىدۇ. سىز بىزگە ئاكتىپ ماسلىشىپ دۈشمەندىن بىرلىكتە غالىب كېلىشىمىزگە

ياردەم قىلالايسىز!

- چوقۇم، ۋېييۈەنجاڭ ئۈچۈن چوقۇم كۈچ چىقىرىمەن!

- ۋاقتىنچە ئىچكى جەھەتتىكى ئىشلارنى مۇقىملاشتۇرۇڭ، ئادەم تۇتۇش، ۋەھىمە تارقىتىش ۋاقتىنچە يۈز

بەرمىسۇن. خەلق بىزنى قوللىسۇن، دۈشمەنلەر ئىچكى كاۋاكىلارغا كىرىۋالسىۇن، ھوشيار بولۇڭ!

شېڭ شىسەي يەنە دەرھال لى يىڭچىنى چاقىرتتى:

- ئاخشامقى پىلان ئۆزگەرمەيدۇ. ھازىر مەركەزدىن تېلېفۇن كەلدى. ئالتايغا باندىتلارنى تازىلاشقا دەرھال

ئاتلىنىمىز! پىلان 7 - ئايدىن كېيىن ئورۇنلىنىدۇ. بىلىڭمۇ؟

- بىلىدىم، دۈبەن جانابلىرى!

- پولىكتىن يۇقىرى ھەربىي باشلىقلار دەرھال شەرقىي زالغا يىغىلسۇن!

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

-خوپ، دۈبەن جانابلىرى!

«ھەم باندېت تازىلايمەن، ھەم گومىنداڭنى تازىلايمەن، ھەم جۇشاۋلياڭنىڭ بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلىمەن، ھەم ئۇنىڭ بىرىمىڭ بەش يۈزدەك ئادىمىنى تۈرمىگە سېلىپ يۈرىكىنى داغلايمەن. سوۋېت تاجاۋۇز قىلماقچى، بۇ بىر چوڭ تېما. خۇاڭ رۇجنلار كوممۇنىست، يەنئەننىڭ، ستالىننىڭ قوش تامغىلىق جاسۇسلىرى. ئۇلار ئالتايدىكى باندېتلارنىڭ، تاشقى مۇڭغۇلىيە ئەسكەرلىرىدىنمۇ خەتەرلىك. باندېتلارغا قارشى تۇرىمەن دەپ ئىچكى جەھەتتە بوشاڭلىق قىلىشقا بولمايدۇ. جۇشاۋلياڭ نېمىدى؟ ئۇ «ئىچكى جەھەتتە» دەپ چوقۇم، «چېڭ دۇڭبەي ئەزىسى»نى كۆزدە تۇتۇۋاتىدۇ. ئىش ئۇنىڭ بىلەن ئاخىرلاشمايدۇ تېخى. جۇسلىڭ، ئۈچ-تۆت يۈز ئادەم تۇتۇق. چېڭ دۇڭبەي ئەزىسى بىرىنچى قەدەم. تۈرمىگە ناھايىتى شۇنچىلىكلا ئادەم كىردى 2-تۈرمىدە يىگىرمە ئادەم بىر ئۆيدە يېتىپ قىيىنلانغان بولسا ئۇلارنى قىرىققا، يۈزگە يەتكۈزۈپمەن. ئۆرە تۇرسۇن، بىر-بىرىنىڭ ئۈستىدە ياتسۇن. تېخى چوڭ تازىلاش ئالدىمىزدا، جۇسلىڭ! سىرتتىن كىرگەن تاجاۋۇزچىلارغا گومىنداڭ ھۆكۈمىتى قارشى تۇرىدۇ. سىزنىڭ ھازىر شىنجاڭدا ئۈچ دىۋىزىيە ئەسكەرلىرىڭىز بار، خىل قوراللىرىڭىز بار، ماڭا سىرتنىڭ تاجاۋۇزچىلىرى، ئىچكى باندېتلار خەتەرلىك ئەمەس. ئەڭ خەتەرلىكى گومىنداڭ - سىزنىڭ ئادەملىرىڭىز...»

ئۇ كۈلۈپ قوپۇپ، چوڭ زالدىكى قېلىن گىلەم ئۈستىدە ئۇخلاش كىيىمى بىلەن ئاستا مېڭىپ شەرقىتىكى دېرىزە پەردىسىنى قايرىدى. سۈبھى كۆتۈرۈلگەن، ھەممە ياقنى باھار پۇرىقى ئورغان، باغدا خىزمەتچىلەر يۈگۈرۈپ يۈرۈشەتتى، نېرىدا ئەسكەرلەر مەشىق قىلماقتا. ئۇ ئۆزىنىڭ ياتاق ئۆيىگە كىرىپ قىلىچىنى ئالدى. ئۇ كۈندە قىلىچ بىلەن باغدا بىر سائەت تەنتەربىيە ئوينىتتى. بۈگۈن زادىلا خۇشياقمىدى. ئۇنىڭ ئۈگە-ئۈگىلىرى كىرىشىپ، گەجگىلىرى ئاغرىماقتا. قىرىق يەتتە ياش قېرىلىققا ياتامدۇ؟ ئۇ ئىككى يىلنىڭ ئالدىدا قىز-چوكانلارغا تولىمۇ ئامراق ئىدى، ھازىر نېمىشقا خىيالغا قىزلار ئاز كىرىدۇ. بۈگۈن ئۈچ كۈن بولدى، خىيالىغىمۇ كىرىمىدىغۇ بۇ نازىنلار؟ ئۇ ئاستا چاۋاڭ چالدى. مۇرەككەپ، كۆپ ئىشكىلىك چوڭ ئۆينىڭ بىر ھۇجرىسىدىن ئۈچ قىز چىقتى. ئۇلارنىڭ ئىككىسى ئۆز مىللىتىدىن، بىرى پېرروتكا ئىدى. ئۇلار بىر-بىرىدىن چىرايلىق، خۇلقى مەست قىلىدۇ، بەدىنى تەنگە داۋا... ئۇ يۇيۇنۇش ئۆيىنى شەرەت قىلىۋىدى، قىزلار دەرھال ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ ئىككىسى ئىككى قولىدىن يۆلەپ يۇيۇنۇش ئۆيىگە ئەكىرىدى. تاشقىرىقى ئۆيدە يۇمشاق كارىۋات بار ئىدى. قىزلار ئۇنى ئاندىن تۇغما قىلىپ كارىۋاتتا

ئوڭدا ياتقۇزدى. بىرى باش تەرىپىدىن، يەنە بىرى ئاياغ تەرىپىدىن ئۇنى ئۇۋۇلاپ - سىيپاپ، نازۇك بارماقلىرى بىلەن نېرۋىلىرىنى غىدىقلاپ، روھىي، جىسمانىي ئويغىتىش ماھارىتىنى كۆرسىتىشكە باشلىدى. ئۇ راھەتلىنىپ كۆزلىرى يۇمۇلدى. لېكىن ئۇنىڭ جىنسىي ئويغىنىشى تولىمۇ ئاستا ئىدى. بىر قىزنىڭ قوللىرى ئۇنىڭ ئويغانمىغان ئەزالىرىنى ئويىغىلى تۇردى. يەنىلا سادا يوق. قىز ئۇنىڭ ئەزاسىنى ئاغزىغا سالدى - دە، تىلى بىلەن نېرۋىلىرىنى غىدىقلاشقا باشلىدى. قىزنىڭ ئاغزىدىكى يۇمشاق گۆش ئاخىر تىرىلىپ يىلان دەك ھەرىكەت قىلىشقا باشلىدى. قىز دەرھال ئاغزىدىكى نەرسىنى چىقاردى - دە، ئۇنىڭغا بىر پۇراقلىق سۇيۇقلۇقنى پۈركىدى. شېڭ شىسەي كۈلۈپ قويۇپ قىزلارغا چىقىپ كېتىشنى شەرەت قىلدى. ئۆيگە سۈتتەك ئاق، چاچلىرى قارا، تولىمۇ چىرايلىق بىر قىز ئىچ كىيىم بىلەنلا كىردى ۋە يالىڭاچلىنىپ دۈبەنىڭ يېنىغا قىيىلىدى...

دۈبەن قىز بىلەن ئون مىنۇتتەك ھەپىلەشتى. لېكىن ئۇ قىزنىڭ نازۇك ھەرىكەتلىرىدىن رازى بولغىنى بىلەن ئۆزىدىن رازى بولمىدى. چۈنكى ئۇ ئۈچ يىلنىڭ ئالدىدىكى شېڭ دۈبەن ئەمەس ئىدى. ئۇ ئاخىر ھالىسىزلىنىپ، بوشاپ، خۇددى جېنىدىن ئايرىلغاندەك بولۇپ كارىۋاتتا يېتىپ قالدى...

بىر سائەتتىن كېيىن قىزلار ئۇنى ئىسسىق سۇدا غۇچۇرلىتىپ يۇدى، كىيىندۈردى، ئاخىر ئۇ فرانسۇزچە تاماق جۈزىسىغا ئەتىگەنلىك غىزاغا ئولتۇردى. ئۇنىڭ ئوڭ يېنىدا چىيۇفۇڭ، سول يېنىدا ئامراق قىزى، ئۇدۇلدا ئىنسى شېڭ شىجى ۋە ئۇنىڭ ئايالى، يەنە باشقا بالىلار ئولتۇرۇشتى.

شېڭ شىسەي بۆدۈنە گۆشىگە ئامراق. ئۇ شورپىسى بىلەن بۆدۈنە گۆشى يېدى - دە، ئۆيىگە كىرىپ ھەربىيچە كىيىنىپ، پاگون، مېداللارنى تاقاپ، رېمونتتا تاپانچىسىنى قىستۇرۇپ ھەربىيلەرگە دوكلات بېرىش ئۈچۈن يولغا چىقتى. ئۇ فرانسىيە ماشىنىسى بىلەن يېڭى سېلىنغان ئۆيىنىڭ ھويلىسىدىن چىققاندا، ئالدىدا مۇتسىكىلت، قارا ماشىنىدا لىق قوراللىق ئەسكەرلەر، ئاندىن كېيىن رەڭگى شېڭ شىسەينىڭ ماشىنىسىغا ئوخشاش ماشىنىلاردا مۇھاپىزەتچى - ساقچىلار، ئوتتۇرىدا شېڭ شىسەي، كەينىدە يەنە ئوخشاش ماشىنىلار قورشاپ يولغا چىقتى. ماشىنىلار زالىنىڭ ئالدىدا توختىدى. ئەتىسى «شىنجاڭ گېزىتى» دە «شىنجاڭ چېگراسى دەخلىسىز» دېگەن ماۋزۇلۇق باش ماقالە ۋە شېڭ دۈبەننىڭ ھەربىي باشلىقلارغا سۆزلىگەن سۆزى بېرىلدى. ئۇنىڭ تولىمۇ كاتتا رەسمىنىڭ ئاستىغا: «چېگرا رايونىنىڭ ئەڭ تۆھپىكار قوغدىغۇچىسى» دېگەن خەتلەر يېزىلدى.

بىر كۈن ئۆتۈپ ئۈرۈمچى شەھىرىدە ھەربىي پارات، ئۇلانبايدا مانېۋىر بولدى. ھاۋادا ئايرۇپىلانلار، كۇچىلاردا لىق قوراللىق ئەسكەرلەر بىلەن تولغان ماشىنىلار، ئارچا شاخلىرى بېكىتىلگەن تانكا، ئاتلار سۆرىگەن زەمبىرەكلەر، پىيادە، ئاتلىق ئەسكەرلەر شۇنار توۋلىشىپ جەنۇبىي دەرۋازىدىن نەنلىياڭ، خۇاڭچىڭلارغىچە بېرىپ شېڭ دۈبەننىڭ ھەربىي كۈچىنى خەلقكە كۆرسەتتى. كەچتە ئۇ پولىكتىن يۇقىرى ھەربىي باشلىقلارغا كاتتا زىياپەت بېرىپ، تىزىملىككە چۈشكەن تۆت نەپەر دىۋىزىيە كوماندىرىغا بەش مىڭ دوللاردىن مۇكاپات بەردى ۋە ئۇلارنى ئۆزى قەدەھ سۇنۇپ تەبرىكلىدى. ئالتاي ئالدىنقى سېپىگە ئاتلانغان جەڭچىلەرنى ئەتىسى داغدۇغا بىلەن يولغا سېلىپ بولۇپ كەچتە خوتۇنى چىيۇيۇفاڭ بىلەن چاڭچىلە كۆردى. ئۇ ئۆزىنى قەستەن خۇشال، كۆتەرەڭگۈ روھلۇق تۇتۇشقا تىرىشتى. لېكىن ئۇ نەگە بارمىسۇن، بىر ۋەھىمە ئەرۋاھى ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولدى. نېمىلا قىلىمىسۇن، ئۇنىڭ ئەتراپىدا قورقۇنچلۇق سايىلەر بىللە يۈردى. ھاياتىدا راھەت - پاراغات بىلەنلا ھەپىلەشكەن بۇ ئادەم غەم - ئەندىشەنىڭ تولىمۇ قورقۇنچلۇق، ئازابلىق نەرسە ئىكەنلىكىنى تۇنجى قېتىم ھېس قىلۋاتقاندا، ئاخشى يېڭى ياسالغان ئۆيىدە براندى ھارىقىدىن ئىچىپ ئولتۇرۇپ خوتۇنىغا:

- يۇفاڭ، ياپۇنىيىدىكى ئۆيىمىز قالىتسى ئىدى، ئاددىي بولسىمۇ! - دېدى. بۇ تۇيۇقسىز ئەسلىمىدىن خۇشال بولغان خوتۇنى كۈلۈپ:

- ئۇنتۇپ قالدىمىكىن دېسەم ئۇنتۇماپسىز - ھە؟ - دېۋىدى، شېڭ دۈبەن:

- ياشلىقنى تولا ئەسلەيدىغان بولۇپ قالدىم. قېرىلىقنىڭ بەلگىسىغۇ دەيمەن - ھە؟ - دېدى.

- ياق، قېرىلىق تېخى يىراقتا. جياڭ جېيىشى چېغىدا ئۆزىنى قېرى دەپمەيدۇ. چېرىل ئاتىش توققۇز ياشقا

كىرگەنلىكىنى بۇلتۇرلا تەبرىكلەپ دۇنيادا كاتتا تەسىر قوزغىدى. ستالىنمۇ ئاتىش بەش ياشقا كىردى. روزۇبىلتىمۇ

ئاتىش بىر ياشقا كىردى. مەشھۇر داھىيلاردىن بىرلا گىتلىر سىز بىلەن دېمەتلىك دېگۈدەك. روزۇبىلت، گىتلىر، شېڭ

دۈبەن بىر يىلى تەختكە چىققاندىن كېيىن، ئۇلار قېرىمايدۇ، سىز نېمىشقا قېرىلىقنى ئويلاپ قالدىڭىز؟

- بەلكىم غەم تولا بولغاچقا شۇنداق ئويلاپ قالغاندىمەن.

- سىزچە، جياڭ جېيىشى سىزگە يۈزسىزلىك قىلارمۇ؟

- مەن ئۇنىڭغا يۈزسىزلىك قىلىمەن يۇفاڭ، شۇنداق قىلىمىسام ئۇ مېنى ھەممىدىن قۇرۇق قويىدىغاندەك تۇرىدۇ.

- «چىڭ دۇڭبەي» ئەزىزىنىڭ ئىككىنچى قەدىمىنى باساي دەمسىز؟

- شۇنداق قىلماي ئامال يوق. بىر تازىلىمىسام گومىنداڭ مېنى ساق قويىمىغۇدەك.

- مەن سىزدىن ئەنسىرەيمەن جىنيۇڭ!

- نېمىشقا؟

- جياڭ جىپىشى ھەربىي ھەرىكەت ئېلىپ بارارمىكەن دەيمىنا؟

- ئاشلىق مۇلازىمەت باشقارمىسىغا بىر يىللىق ئوزۇق - تۈلۈك تەييارلاشقا بۇيرۇق بەردىم. سوۋېت كونسۇلخانىسىغا

گومىنداڭغا قارشى قوراللىق ھەرىكەت قوللىنىمەن، قوللانغۇلار دەپ يېلىنماي دەيمەن. ئۇ رەت قىلمىسىلا گومىنداڭنىڭ ئۈچ

دېۋىزىسىگە كۈچۈم يېتىدۇ. رەت قىلسا ئىشىم چاتاق. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەڭ قابىلىيەتلىك قوماندانىم ليۇ جىڭشىن

يېقىندا تۈرمىگە كىرىدۇ. ئۇنى تۈرمىگە تاشلىمىسام ماڭا خەۋەرلىك تۈيۈلۈۋاتىدۇ. مەن جىن شۇرېننىڭ ئورنىغا چۈشۈپ،

ئۇ ئۆز ۋاقتىدىكى شېڭ شىسەينىڭ ئورنىغا چىقىدىغاندەك تۇرىدۇ. ئۇ گومىنداڭغا ئېغىۋالدى. ھەربىي ھەرىكەت

قوللانسام ئۇنىڭ ئورنىنى باسقۇدەك بىرى يوق.

- مال - دۇنيا، ئالتۇن - كۆمۈش يېتەرلىك. كەتسەك بولماسمۇ؟

- نېمە؟ ئەمەلدىن ئايرىلىپ ياشامدىمەن؟ ياق، ئۇنىڭدىن ئۆلگىنىم ياخشى. ئەمەلسىز ياشاشنىڭ ئۆزى ئىككى

قېتىم ئۆلگەن بىلەن ئوخشاش!

سىرتتىن خەۋەرچى كىردى:

- چيۇسىلىڭ جانابلىرى كەلدى!

- دادامۇ، نېمە بولغاندۇر! - چيۇيۇفاڭ ۋال - ۋۇل ئالتۇن زىننەت بويۇملىرى ۋە زەر باسقان ئاچمىقى بار كۆڭلىكىنى

يالتىرتىپ ئورنىدىن تۇردى. شېڭ دۈبەنمۇ يىپەك ئۇيقۇ كىيىمى بىلەن ئورنىدىن تۇردى. ئاسما چىراغلار، تام چىراغلىرى

بىراقلا يانغان، چەت ئەل گىلەملىرى، كىرىسلىرى بىلەن بېزەلگەن كاتتا ئۆيگە پاكار، يوغان قورساق، قىسقا بويۇن،

چاشقان بۇرۇت چيۇسىلىڭ كىرىپ كەلدى.

- ئولتۇرايلى، ئولتۇرايلى، - دېدى ئۇ كىرىسلىغا ئولتۇرۇۋېتىپ، - مەن غۇلجىدا ۋاقتىدا غۇلجا ناھىيىسىدە

ئابدۇمەر مىڭبېگى دېگەن بىرى بىلەن ياخشى ئۆتكەن. ئۇ نۇرغۇن سوۋغا بىلەن ئۈرۈمچىگە كەپتۇ. شېڭ دۈبەنگە دەپ

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ئون يامبۇ ئەكەپتۇ. بىر كۆرۈشسەم دەيدۇ، بۇ مېنىڭ ئەلچىلىككە كېلىشىم.

ئۇنىڭ ۋۇجۇدى گۇمان، مەغرۇرلۇق ۋە ئۆزىنى كۆرسىتىش ھېسسى بىلەن تولغان. شۇڭا ئۇنىڭ ۋەھشىيلىكى

شەكىللەنگەن. ئۇ قېيىنئاتىسىغۇ ئۆز تەكەببۇرلۇقىنى يوشۇرالمىدى.

- نېمە ئىشى باركەن؟ - ئۇ قوپال سورىدى.

- مۇھىم بىر ئىشنى دوكلات قىلماقچى ئىكەن.

- كىمنىڭ ئۈستىدىن شىكايىتى باركەن؟

- جاڭ سىلىڭ دېگەن سامان قورساقنىڭ ئۈستىدىن.

- ھە، - شېڭ شىسەي قىزىقىپ سورىدى، - ئۇ پارا ئاپتۇمۇ؟

- ياق، ئابدۇمەرىننىڭ دېيىشىچە، ھازىر غۇلجىنىڭ ھەممە مەسچىتلىرىدە «ئىسلام ھۆكۈمىتى قۇرۇش» ئۈستىدە

تەشۋىقات بولۇۋاتقۇدەك. نىلقا، قورغاس، تېكەس، غۇلجا ناھىيىلىرىدە قوراللىق باندىتلار پەيدا بولپتەك. غۇلجىنىڭ

ھەممىلا ئادىمى شۇنداقمىش. بايلار مىڭلاپ - مىڭلاپ ئات، قوي، ئالتۇن تەقدىم قىلىۋاتقۇدەك. تېخى ئورۇسلارنىڭ

ياردىمىدە ئۆيەر - بۇيەردە ھەبىي مەشىق ئېلىپ بېرىۋاتقۇدەك. شۇنچە ئەھۋال تۇرسىمۇ، جاڭ سىلىڭ ئۆيەردىكى بايلار،

دىندارلارغا «بىز سىلەرگە ئىشىنىمىز» دەپ، ئۇلار بىلەن ئاپاق - چاپاق بولۇپ يۈرگۈدەك!

- خىخ؟ لىۋ بىگىدىنىڭ دوكلاتى بۇنىڭ ئەكسىچە. بۇ ئۇيغۇر دېگەنگە ئىشەنمەيمەن. ئۇلار بىر نېمىگە ئېرىشىش

ئۈچۈن بىر - بىرىنى، ھەتتا مىللىتىنىمۇ ساتىدۇ، ئۇنىڭدىن زادى ساڭا نېمە لازىم، دەپ ئۇدۇللا سورىمىدىڭىزمۇ؟

- ئوچۇق دېمىگىنى بىلەن ئىلى ۋىلايىتىنىڭ مۇئاۋىن ۋالىيلىقىنى تەمە قىلىدىغان ئوخشايدۇ.

- ھېلىقى تاتار قىزى ئىنىم شياۋچىۋىغا تەقدىم قىلغان مىڭبېگى بولمىسۇن يەنە؟ - چىيۇفاڭ سورىدى.

- شۇ، نەق شۇ، مەن ئىلىدا ۋاقتىمدا ئۇنى مىڭبېگىلىكىگە تۇرداخۇنباي تونۇشتۇرغان. كېيىن مۇئاۋىن ھاكىم

بولپتۇ!

شېڭ شىسەي قاپقىنى تۈرۈپ ئورنىدىن تۇردى ۋە تېلېفۇننى ئېلىپ تۇتقۇچىنى بۇردى:

- لىۋ بىگىدېما؟ ئىلى توغرىسىدا قىلغان دوكلاتىڭ ئىشەنچلىكمۇ؟ بىرى باشقا گەپلەرنى قىلىپ بۇ يەرگە

كەپتۇغۇ؟ جاڭ سىلىڭنىڭ ئىشى باشقا گەپ. باندىتلارنىڭ قۇتراۋاتقىنى راستما؟ نىلقىدىكى ئەكبەر، غېنلار ئوغرىلىق

قىلىپ يۈرگەن بولسا بۇ باشقا گەپ. گومىنداڭ ھەدېسلا مۇقىملىق، ئادىللىق دېگەن نەرسىلەرنى سۆزلەپ بىخۇدلۇق ئىدىيىسىنى كۈچەيتىۋەتتى. غۇلجىدا مەسىلە چىقسا جاڭ مەسئۇل، گومىنداڭ مەسئۇل بولىدۇ. شۇلار ئۆزى تازىلايدۇ، چوقۇم شۇنداق قىلغۇزىمەن. چېگرىدىن ئورۇسلار بېسىپ كىرمىسىلا بولىدى. ئەڭ چوڭ خەۋپ ئورۇسلار. رازۋېدكىنىڭ مۇھىم نۇقتىسى شۇ. قاچقانلار قېچىۋەرسۇن، ئەمما كىرگەنلەرگە قاتتىق ئاگاھ بول، ھەتتا چىۋىن كىرىسىمۇ قاتتىق تەكشۈر. ھەرگىز بىخەستەلىك قىلما!

ئۇ تېلېفۇننى جاقىدە قويۇپ قېيىنئاتىسىغا ئېيتتى:

- خاتىرجەم بولسىلا، غۇلجا تىنچ، چاتاق چىقسا گومىنداڭ مەسئۇل. جاڭ سىلىڭ دېگەن خۇاڭ رۇجىنىڭ ئادىمى، لىۋجىڭشىن بىلەنمۇ يېقىن. غۇلجىدا خەتەر بار دېيىلسە، خەتەر نەق شۇ جاڭ سىلىڭ. كۈرەدىكى قىسىملارنىڭ كوماندىرى يۈجىيۈەن، سۈيىدۈڭدىن لوخۇڭسۇن، غۇلجىدىكى بىر نەچچىسى سۈيىقەستچى ئۇنسۇرلار، مانا شۇلار خەتەرلىك!

- سىز مېنى غۇلجىدىن يۆتكىۋەتمىگەن بولسىڭىز، بۇ چاغقىچە ھەي!...

- چاندۇردىڭىز، دادا. ئەپيۇن سودىسى، ئالتۇن سودىسى، پارىخورلۇقنى ئەدەتتەشتىڭىز. سوۋېت تەرەپ، بولۇپمۇ جۇڭگو كوممۇنىستىلىرى سىزنى مىسال قىلىپ مېنىڭ ھاكىمىتىمگە بېسىم ئىشلەتتى، ئامال بولمىدى. سىز قىلغاننى باشقا بىرى قىلغان بولسا ئىككى قېتىم ئۆلۈمگە بۇيرۇلاتتى. مەن ماڭا قىلغان ياخشىلىقىڭىزنى ئاقلاش ئۈچۈن سىزنى ئاشكارا قوغدىدىم. ھېچقانداق بېسىم، چۇقانلارغا پەرۋا قىلىمدىم. سىز ئۆز ۋاقتىدا مېنى ئەتۋارلاپ جاڭ زولىن گېنېرالغا تونۇشتۇرمىغان بولسىڭىز، مەن ياپۇنىيىگە بېرىپ ئوقۇيالايتتىمۇ؟ يۇفاڭ ئىككىمىزنى ياپۇنىيىگە ئەۋەتىپ ئوقۇتتىڭىز. سىزنىڭ يۇفاڭنى ماڭا لايىق بىلىپ بىزنى ئۆيلۈك قىلىپ قويغىنىڭىز مېنىڭ ھاياتىمىدىكى ئەڭ چوڭ بەخت، ئەڭ چوڭ بۇرۇلۇش. مېنىڭ بەخت - تەلىيم ئۆيۈمدىن باشلاندى. بەخت - ئامەت زورىيىپ، بىز چىۋ، شېڭ ئائىلىلىرى شىنجاڭدەك مۇشۇنداق چوڭ زېمىننىڭ خوجىسى - پادىشاھىغا ئايالاندۇق!

- ھا - ھا - ھا... يۇفاڭ قۇيە، براندىدىن يەنە بىرنى قۇي، سىلەر بىلەن بىللە ئولتۇرمىغىلى ئۇزۇن

بويىتكەن، - بىردەمدىلا ئۈستەل قىممەتلىك زاكوسكىلار - توخۇنىڭ تىلى، ئېيىق تاپىنى، بۇغىنىڭ قېنى ۋە دېڭىز

مەھسۇلاتلىرىدىن راك، بېلىق تۇخۇمى، خەيسىڭ ۋە بەدەن قۇۋۋەتلىنىدۇرىدىغان باشقا يېمەكلىكلەر بىلەن تولدى.

چيۇيۈشيۇڭ، شېڭ شىجى قاتارلىق بۇ ئائىلىنىڭ «شاھزادىلىرى»، «مەلىكىلىرى» بىر تېلېفۇن بىلەن يېتىپ كىلىشتى.

قول، بويۇن، باش كىيىملىرى يالت-يۇلت ئالتۇن، گەپلىرىمۇ ئالتۇن-كۆمۈش ئۈستىدىلا بولىدىغان بۇ «شىنجاڭ خان جەمەتى» خېلىدىن بېرى جەم بولۇشمىغان. مانا بۈگۈن تۇيۇقسىزلا جەم بولۇشۇپ، شېڭ دۈبەن، چيۇسلىڭ، چيۇيۈەنجاڭلارنىڭ سالامەتلىكى، ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈشى ئۈچۈن قەدەملەر كۆتۈرۈشتى:

- مەيلى ئون مىڭ، يۈز مىڭ، مەيلى توغرا، مەيلى خاتا ئۆلتۈرەي، قانچە ئادەم ئۆلتۈرسەممۇ جياڭ جىيېشى غىڭ قىلالايدۇ، ئۇ چۈشىنىدۇ. مەن قاتىللىق قىلسام شىنجاڭنى تۇتۇپ تۇرۇش، شىنجاڭنى مەڭگۈ جۇڭگو تۇپرىقىدىن ئايرىۋەتمەسلىك ئۈچۈن قىلىمەن. مۇشۇ چوڭ ئىشنى قىلالغىنىم ئۈچۈن جياڭ جىيېشى مېنى ھەرقانداق ۋاقىتتا، ھەرقانداق گۇناھىدىن كەچۈرۈم قىلىپ «مىللىي قەھرىمان» دېيەلەيدۇ!

شېڭ شىسەي مەست بولۇپ قالغانىدى. ئۇ بۇنداق چاغدا مەدھىيىگە تولمۇ ئامراق بولۇپ كېتەتتى.

- جياڭ چيەن، بەنچاۋلار قانچىلىك بىر نېمىدى، شىنجاڭنى جۇڭگوغا ھەقىقىي باغلىغان ئادەم ئاكام شېڭ دۈبەن، شېڭ دۈبەن ياشىسۇن! - دېدى شېڭ دۈبەننىڭ قېيىننىسى چيۇيۈشيۇڭ.

- مەن تېخى شېڭ شىجى، ئاكام شېڭ دۈبەن ئۈچۈنلا ياشايمەن، مېنىڭ بەختىم ئاكام!

ماختاش، مەدھىيە، ساداقەت بايان قىلىشلار ئەۋجىگە چىقتى. قېرى چيۇزۇڭجۈن:

- شىنجاڭ بىزنىڭ ئۆز ئۆيىمىز. شەخسىي بايلىقىمىز، مەن بىرىنچى بولۇپ قولۇمنى گەنسۇغا سوزدۇم. لەنجۇ شەھىرىنىڭ ئوتتۇرىسىدىن، خۇاڭخې دەرياسىغا يېقىنلا يەردىن بىر كاتتا قورۇ-جاي سېتىۋالدىم. ھا-ھا-ھا...

گەنسۇدىن شەنشىگە، ئاندىن تاشپاقچىلاپ مېڭىپ بېيجىڭ، شاڭخەي، پۈتۈن جۇڭگونى ئۆز ئائىلىمىز، شەخسىي بايلىقىمىز قىلىش ئۈچۈن كۆتۈرىمەن ھا-ھا-ھا... ھى-ھى-ھى...

- دادام كۆڭلۈمدىكى گەپنى ئېيتتى. ياشىسۇن چيۇسلىڭ!

- بۇ شېڭ شىسەينىڭ ئاخىرقى گېپى بولدى. ئۇ فرانسىيىدە ياسالغان خۇرۇم كرىپسودا ئۇخلاپ قالدى...

ئۇ چۆچۈپ ئويغاندى. ئۇنىڭ يېنىدا چيۇيۈفاڭ يالڭاچ ياتاتتى. ئۇ خوتۇنىنىڭ ھېلىقى ئالتۇن سودىسى قىلىدىغان فېڭ فامىلىلىك بىلەن چاتتى بارلىقىدىن گۇمان قىلاتتى. لېكىن ئۇ ئۆزى ھازىرغىچە نەچچە ئايال بىلەن كۆڭۈل ئاچتى؟ نەنجىڭ، شاڭخەيلەردىكى ھېلىقى قىزلار، موسكۋادىن تەقدىم قىلغان مالىكوۋا، ھەركۈنى ئورۇن ئالماشتۇرۇپ تۇرىدىغان

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ئىسمى نامەلۇم، چىرايلىرىمۇ يادىدا قالمايغان چىرايلىق قىزلارنىڭ سانى يوق... لېكىن ئۇ سۇڭ مېيلىڭنىڭ قولىنىلا سۆيۈپ قالدى. چۇڭچىڭدا سۇڭ مېيلىڭ ئۇنىڭغا تۈزۈككەنە چىراي ئاچمىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن مۇنۇ يېنىدا ياتقان خوتۇنى شۇنچە سەت كۆرۈنەمدىكىنتاڭ. پاھ، مۇنۇ خوتۇن ئۆرە يۈرگەندە خېلى چىرايلىق ئىدى، ھازىر نېمانچە سەت؟ كۆزلىرى كۆكەرگەن، ئەتراپى قورۇق، بۇنى شېڭ دۈبەنىڭكىدەك پاناق، ئاغزى مايماقراقمۇ نېمە؟... بۇنداق خوتۇنى قانداقمۇ باغرىغا باسقۇلى، سۆيگۈلى بولسۇن. تۈنۈگۈنلا بىر قىز بىلەن تەستە ھەپلىشىۋىدىم. ھازىر يەنە ئىشتىھا - ھەۋەس بارغۇ - ھە؟ بۇ براندى، قۇۋۋەتلىك يېمەكلىكلەر تىزلا ئۆز كۈچىنى كۆرسەتتىغۇ؟ چىيۇيۇفاڭنى خۇش قىلايىمۇ، ياق. ھېلىقى «مەرۋايىت ئۆيىدىكى مەخپىي رېتسېپ» دېگەن كىتابتا قىرىقتىن ئاشقان خوتۇن بىلەن بىر قېتىم بىللە بولساڭ، ئون سەككىز - ئون توققۇز ياشلىق قىز بىلەن ئون قېتىم بىللە بولغاندەك ئېنىرگىيىدىن ئايرىلسەن. قېرى خوتۇن بىر خىل زەھەر، دەپ يېزىلغان. ھەرگىز قىرىق يەتتە يېشىدا زەھەرگە ئۆزۈمنى ئۇرمايمەن... ئۇ ئىككى كىشىلىك لۆم - لۆم كارىۋاتتىن ئاستا چۈشتى. پۇتىنىڭ ئۈچىدا دەسسەپ نېرىقى ئۆيگە چىقتى. چىيۇيۇفاڭنىڭ ئون يەتتە ياشلىق كۈتكۈچىسى كېرىسلودا قىڭغىيىپ ئۇخلاپ ياتاتتى. شېڭ شىسەي چىراغنى ئۆچۈردى. قىزنى مۇجۇپ تۇتتى. قىز چۆچۈپ ۋارقىرىماقچى بولۇۋېدى، شېڭ شىسەي: - ۋارقىرىما، مەن تۇتۇق داداڭ! - دېدى. قىز جىم بولدى. قىز ئۇنىڭ دۈمبىلىرىنى سىلاشقا باشلىۋىدى، شېڭ شىسەي: - تېز يېشىن! - دېدى ۋە كىچىككە نازۇك قىزنىڭ نازۇك پۇتلىرىنى قارىشتۇردى... ئەتىگەنلىكى چىيۇيۇفاڭ ئورنىدىن تۇرۇپ شېڭ دۈبەنىڭ يۇقلۇقىنى بىلىپ دېرىزىدىن قارىدى. شېڭ شىسەي يېڭى بىنانىڭ ئورمانلىق، گۈللۈك بېغىدا قىلىچىنى ئوينىتىپ، چاققان - چاققان سەكرەپ قورال مەشىقى قىلماقتا ئىدى. - ... ياق، ئۇنىڭ كۆڭلى يوق!... دېدى چىيۇيۇفاڭ ئېغىر خۇرسىنىپ، - شۇنچە دورا، ھاراقالارمۇ تەسىر قىلالىمىدۇ، يەتمىش ياشلىق بوۋاي بولسىمۇ تىنچ ياتىمىغان بولار ئىدى... ئەتىگەنلىكى شېڭ شىسەي دۈبەن مەھكىمىسىدە بىرىنچى بولۇپ ئاڭلىغان يېڭى خەۋەر: سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ باش ئەلچىسى ۋانىۋىشكىننىڭ جياڭ جىيېشىنىڭ چىشىغا تېگىپ، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ جياڭ جىيېشىنى مەنسىتمەيدىغان پوزىتسىيىسى ئىپادىلەنگەن دۆلەت خېتىنى جياڭ جىيېشىغا تاپشۇرغانلىقى بولدى. ستالىن غالىب، ئۇ جياڭ جىيېشىنى ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

نېمىشقا كۆزگە ئىلاتتى. ستالىن غالىب، ئۇ ھازىر ئالتە يېرىم مىليون ئەسكىرى بىلەن گىتلىرنىڭ بەش مىليون ئەسكىرىنى قوغلاپ ياۋرۇپانىڭ غەربىگە سىلجىماقتا. ژۇكوف پولشاغا كىردى، ئاز كۈندە گېرمانىيىگە كىرىدۇ. ئۇ بېرلىنغا ئورغاق - بولقا گېربى بار بايرىقىنى قادايدۇ. دۇنيا «ياشسۇن ستالىن!» دەپ شوتار توۋلايدۇ. دۇنيا ئۈچۈن خۇشاللىق بولغان بۇ ئىش شېڭ دۈبەن ئۈچۈن بىر دەھشەت. ستالىن قولىنى بىرلا شىلتىسا «ك گ ب» نىڭ ئادەملىرى شېڭ شىسەينى بىردەمدىلا جايلايدۇ. ستالىنغا ياخشى كۆرۈنۈشنىڭ يولى نېمە؟ ئەلۋەتتە جياڭ جىپىشىغا زەربە بېرىش. «چىڭ دۇڭبەي ئەنزىسى» نىڭ ئىككىنچى قەدىمىنى تېزلىتىش. خۇاڭ رۇجىن باشلىق بىرىمىڭ بەش يۈز ئادەمنى قولغا ئېلىپ ھەم گومىنداڭنى ئالداپ، «بۇلار بولشېۋىكلار، سوۋېت بىلەن، جۇڭگو كومپارتىيىسى بىلەن بىرلىشىپ، شېڭنى ئاغدۇرۇپ شىنجاڭنى سوۋېتقا بەرمەكچى» دېيىش. يەنە بىر جەھەتتىن، ئىنتايىن يوشۇرۇن يول بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقىغا ئۆزىنىڭ ھازىرمۇ ستالىنغا سادىق ئىكەنلىكىنى، ستالىننىڭ مەقسىتىگە ماسلىشىش ئۈچۈن گومىنداڭغا زەربە بېرىۋاتقانلىقىنى بىلدۈرۈش كېرەك. بىر ئىش بىلەن ئىككى بۇرۇتلۇقنى رازى قىلىش كېرەك. شېڭ شىسەي مانا مۇشۇ ئىككى خىل ئىشقا ماھىر. تاشقى مۇڭغۇلىيە بىلەن گومىنداڭ تازا قاتتىق سوقۇشىدى، گومىنداڭ مەغلۇب بولسىدى، بۇ ئىش شېڭ شىسەيگە پايدىلىق ئىدى. سوۋېت چوقۇم شېڭ شىسەينى ئۆزىگە تارتاتتى. گومىنداڭ شېڭ شىسەيگە ئاكتىپ ماسلىشىشنى ئىلتىماس قىلدى، سوۋېت كونسۇلخانىسىدىن ھېچ سادا يوققۇ؟ سوۋېت چوقۇم شېڭ شىسەينى ئۆزىگە تارتىدۇ. چۈنكى ئۇ گومىنداڭنىڭ يۈرىكىگە قالدغان تىغ. ئۆز ۋاقتىدا بولشېۋىكلار پارتىيىسىگە ئەزا بولۇپ 3 - ئىنتېرناتسىئونالنىڭ ھىمايىسىگە ئېرىشەلگەن شېڭ شىسەي ھازىر گومىنداڭ شىنجاڭ پىرقىسىنىڭ باشلىقى بولالدى. ھاياتىدا ئىككى پارتىيىگە ئەزا بولالغان شېڭ دۈبەن ئەمدى ئۆز ھاكىمىيىتىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن يەنە بولشېۋىك بولۇشقا تەييار، ھەتتا زۆرۈر بولسا ماۋزېدۇڭنىڭ پارتىيىسىگىمۇ ئىلتىماس يېزىۋېرىدۇ.

ئامېرىكىنىڭ ئۈرۈمچىدىكى باش كونسۇلى غۇلجا شەھىرىگە بېرىپ شۆبە كونسۇلخانا قۇرۇپتەك. خۇاڭ رۇجىن بۇنىڭدىن بەكمۇ خۇشال بولۇپ، بۇ روزۋېلت زۇڭتۇڭنىڭ گومىنداڭ پارتىيىسىنى ئەمەلىي يۆلەشكە ئۆتكەنلىكىنىڭ بىرىنچى قەدىمى، دەپتەك. گومىنداڭ شىنجاڭدا ھۆكۈمران ئورۇنغا چىقالمايدۇ، شېڭ شىسەي بۇنىڭغا يول قويمايدۇ. ئامال بولمىغاندا، ئارمىيىسىگە شەخسەن ئۆزى قوماندانلىق قىلىپ بولسىمۇ، پۈتۈن شىنجاڭ باندىتلىرىنى ئەتراپىغا توپلاپ گومىنداڭنى قوغلاپ چىقىرىدۇ. گومىنداڭ چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ئون يىلنىڭ ئالدىدىكىدەك باندىتلارنى

خېمىردىن قىل سۇغۇرغاندەك بىرمۇبىر ئېلىپ تاشلىيالايدۇ. «ئۇلار خائىن، تۈركىيە، ئەنگىلىيىگە باغلانغان، مەقسىتى مۇستەقىل شەرقىي تۈركىستان قۇرۇپ جۇڭگودىن بۆلۈنۈپ چىقىپ كەتمەكچى» دېسەملا سوۋېتۇمۇ، يەنئەن

كوممۇنىستلىرىمۇ، ھەتتا جياڭ جىپىشىنىڭ ئۆزىمۇ مېنى سىياسىي، ھەربىي جەھەتلەردە قوللايدۇ. ئۆزلىرىنىڭ پىچىقىدا ئۆزلىرىنى، بىرىنىڭ پىچىقىدا يەنە بىرىنى سويۇش، مانا بۇ ماھىر سىياسەتچىنىڭ قولىدىن كېلىدىغان ئىش. سىياسەت دېگەن مانا مۇشۇنداق ئاددىي نەرسە. قولىڭدىكى قورالنىڭ ئالماشتۇرۇشقا ماھىر بولۇشۇڭ كېرەك. خۇددى خوتۇنۇڭغا تۈيۈرۈماي ئاشنا ئالماشتۇرغاندەك...

ئۇنىڭ ئىشخانىسى خىيال، پىلان مەيدانى ۋە ماھارەت يېتىلدۈرىدىغان بۆشۈك. مانا ئەتىگەندىلا ئۇنىڭغا ئون نەچچە خىل يېڭى خەۋەر دوكلات قىلىندى. يىگىرمە نەچچە تېلېگرامما تاپشۇرۇۋالدى. ئۇنىڭ تۈنۈگۈنكى گاڭگىراپ قالغان كاللىسىدا يېڭى پىكىر، پىلان ۋە تەدبىرلەر پەيدا بولدى.

ئۇ دەرھال تېلېفۇن بىلەن دۈبەن مەھكىمىسىنىڭ ئالىي دەرىجىلىك مەسلىھەتچىسى ۋاڭ خۇڭساۋنى يېنىغا چاقىردى.

ۋاڭ خۇڭساۋ ئېگىز، كۆزلىرى يوغان، كەم سۆز ئادەم دەرھال ئىشكىتە پەيدا بولدى.

- لاۋۋاڭ، كېلىڭ، مۇنۇ خېتىمنى دەرھال رۇسچىغا تەرجىمە قىلدۇرۇڭ. ئاڭلاپ بېقىڭ، بوپتۇمۇ؟

ۋاڭ خۇڭساۋ دۈبەننىڭ يېنىدىكى كىرىپسۇدا ئولتۇرۇپ ئىتائەتمەنلىك يېغىپ تۇرىدىغان كۆزلىرىنى باشلىقىغا

تىكتى. شېڭ شىسەي خەتنى ئوقۇدى:

«ھۆرمەتلىك كونسۇل جانابلىرى، مەن شىنجاڭ دۈبەن مەھكىمىسىنىڭ باشلىقى شېڭ شىسەي نۇرغۇن ئويلىنىشلار

ۋە ئەمەلىي سېلىشتۇرۇشلاردىن كېيىن، ستالىنغا، سوۋېت ئىتتىپاقىغا قىلغان ۋاپاسىزلىقىمىدىن قاتتىق ئۆكۈنۈپ،

سەمىمىيەتسىزلىكنىڭ ئېغىر ئازابلىرى بىلەن قاتتىق قىيىنلىپ، ئاخىر مەردلىك بىلەن خاتالىقىمنى تونۇپ، ئۇلۇغ

ماركىسىزم-لېنىنىزم ھەقىقىتى ئالدىدا تىز پۈكۈش قارارىغا كەلدى. ياۋرۇپا ئاسىمىنىدا تۇيۇقسىز پەيدا بولغان

ئازدۇرغۇچى قارا بۇلۇت بىر مەھەل كۆزۈمنى ئېتىۋېلىپ، مېنى ئۇلۇغ غايىدىن مەھرۇم قىلدى. ھەرقانداق بىر ئۇلۇغ

ئادەمنىڭمۇ بىخۇدۇلۇقى ۋە خالىقى بولىدۇ. مەسلەن، تەڭرىدىن يوق دانا ستالىن جانابلىرىمۇ گىتلىرنىڭ شەرتنامىگە

قويغان ئىمزاىغا ئىشىنىپ قېلىپ ئازراق بىخۇدۇلۇق سەۋەنلىكى ئۆتكۈزگىنىگە ئوخشاش. مەن ئۈچ مەسلەكنى بۈيۈك

بىلىپ ئۇنى ماركىسىزم - لېنىنىزمنىڭ ئورنىغا قويۇۋالدىم. مېنىڭ ھەقىقەت ئىزدەش يولىدىكى بۇ سەۋەنلىك ۋە خاتالىقلىرىم سىزىلەرگە خېلى چوڭ زىيانلارنى سالدى. بۇ زىيانلارنى بۇنىڭدىن كېيىنكى تۆھپىلىرىم بىلەن تولدۇرۇشقا قەسەم قىلىمەن. مەن شىنجاڭدىن گومىنداڭنى قوغلاپ چىقارماقچى، يېقىندا كەسكىن تەدبىر قوللىنىمەن. شىنجاڭنىڭ مەڭگۈلۈك تەقدىرىنى ئۇلۇغ ئاتىمىز ستالىنغا، سوۋېت ھۆكۈمىتىگە تاپشۇرماقچىمەن. جۇڭگودا مۇنداق بىر داڭلىق سۆز بار: خاتالىق ئۆتكۈزۈش ئەيىب ئەمەس، ئارقىغا قارىتىپ نەيزە ئۇرۇش قىممەتلىك. مەن نەيزىنى ئارقىغا قاراتتىم. مۇشۇ يىلنىڭ ئاخىرىغىچە شىنجاڭ گومىنداڭدىن پاكىز تازىلىنىپ، ستالىن ۋە سوۋېت ھۆكۈمىتىگە مەڭگۈلۈككە تاپشۇرۇلىدۇ. مەن بۇ گەپنى قەسەم مەنىسىدە دېدىم. بۇ مېنىڭ قەسسىم. مەن سىياسىي، ھەربىي جەھەتتە قوللاشقا مۇھتاجمەن. سىلەرنىڭ سەمىمىي ئۆمىدىنى ئويلىنىپ كۆرۈپ تېزىرەك جاۋاب بېرىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن.

ستالىنغا مەڭگۈ سادىق، سابىق بولشېۋىك شېڭ شىسەي...»

- قانداقراق؟

- ناھايىتى ياخشى، دىپلوماتىك پۇرقى تولىمۇ قويۇق، بىر يېرىگە...

- ھە ئېيتىڭ، نەرى؟ سىز دېگەن زامانىمىزدىكى جۇڭگىي لياڭ، ئوتتۇز ئالتە تەدبىر، كۈڭزى - مېڭزى تەلىماتى،

ياۋرۇپا دىپلوماتىيىسى، تارىخ ۋە دەۋر بىلىملىرىدە يېتىلگەن ئادەمسىز، تارتىنماي دەۋىرىڭ!

- مەسىلەن، ستالىننىڭ خاتالىقىغا تىل تەڭگۈزمەستىن لېنىنغا تەڭگۈزۈپ، شۇنداق ئۇلۇغ پرولىتارىيات ئۇستازى

لېنىنمۇ تروتسكىغا بىخۇدلۇق قىلىش خاتالىقىدىن خالىي بولالمىغىنىدەك... دەپ ئۆزگەرتسەك...

- جايدا، جايدا... - دېدى شېڭ شىسەي ئورۇندۇقىدىن چاچراپ تۇرۇپ، - ناھايىتى ياخشى. ئەمەس

لاۋۋاڭ. بۇ ئىشنى سىزگە تاپشۇردۇم. تۈزىتىپ تەرجىمە قىلدۇرۇپ، ئۆز قولىڭىز بىلەن سوۋېت كونسۇلىغا تاپشۇرۇپ

بېرىڭ.

ۋاڭ خۇڭساۋ چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ئۇ لى يىڭچىغا تېلېفۇن بىلەن بۇيرۇق بەردى:

- ئىككىنچى قەدەمنى مۇشۇ يېقىندا باشلايمىز. جياڭ جىيېشىغا تېلېگرامما بەر، بىز ئالتايدىكى باندىتلارغا

ئەجەللىك زەربە بېرىشنى باشلىۋەتتۇق!

ئۇ ئۆز دانالىقىدىن تولىمۇ رازى. لېكىن ۋەھىمدىن خالىي ئەمەس ئىدى. «ناۋادا ستالىن تەلپىنى رەت قىلسا،

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

جياڭ جېيشى مېنىڭ خۇاڭ رۇجىن، لىن جىيۇڭلار كوممۇنىست دېگىنىمگە ئىشەنمىسچۇ؟ ستالىنىمۇ، جياڭ جېيشىمۇ ماڭا دۈشمەنلىك بىلەن قارىسچۇ؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە گومىنداڭ ھەدەپ شىنجاڭغا ئەسكەر يۆتكەۋاتىدۇ. ئۇنىڭ ئەسكىرىي كۈچىگە تەڭ كېلەلمىسەم، يەرلىك باندىتلارمۇ ماڭا ئەگەشمىسچۇ؟ ئۇلارنى ھازىر سوۋېت قوراللىنىۋاتىدۇ، بۇ ئۈچ كۈچ مېنى قىسماققا ئالسىچۇ؟...» ئۇنىڭ بەدىنى كۆيۈشكىلى تۇردى. ئۇ چاۋاڭ چالدى، قېرى خىزمەتچى كىردى. ئۇ يان ئۆيگە كىرىپ كىرىلگەن قىياپەتتە، غاڭزىنى ئاغزىغا سېلىشقا ئالدىراپ قوللىرى غالىلداپ تىتىرىدى، خىزمەتچى تۈرۈپكىنىڭ ئۈچىنى ئۇنىڭ ئاغزىغا چىشىلىتىپ قويدى. ئۇ كۆكۈچ، يۇمشاق، مەزىلىك ئىسنى پورۇقلىتىپ ئىچىگە تارتتى. ئۇ: «پاھ، ستالىن، گىتلىر، روزۋېلت، چېرچىل ھەتتا ماۋزېدۇڭ، جياڭ جېيشىلارمۇ ماڭا ئوخشاش ئادەم. ئۇلارنىڭ ئىشلىرىمۇ مۇشۇنچىلىك مۈشكۈللىرىدۇ. ئۇلۇغلارمۇ مەغلۇب بولىدۇ. چىڭگىزخان، ناپالېئوندىمۇ ئۇلۇغ غالىبلارمۇ مەغلۇب بولغان... غەلبە ئەپيۇندەك ۋاقىتلىق ئارام، مەغلۇبىيەت مەڭگۈلۈكىدۇر... ياق، خوتۇنۇم توغرا ئېيتىدۇ. مەن قېرى ئەمەسمەن، مەن مەغلۇب بولمايمەن. نېمىشقا يامان تەرەپنى ئويلايمەن. كىم شۇ، غەلبە قازانغاندا مەغلۇبىيەتنى ئويلا دېگەن سەپسەتنى چىقارغان. مەن يېڭىمەن، گومىنداڭنى قوغلاپ چىقىرىمەن. ستالىننى، جياڭ جېيشىنى چوقۇم ئالدىيالايمەن. مەن دېگەن شېڭ شىسەي...»

ئۇ خورەك تارتىپ ئۇخلاپ قالدى. ئەمما بىر مىنۇتتىن كېيىن چۆچۈپ ئويغاندى. - ياق، ياق! - دېدى ئۇ تاپانچىسىنى غىلاپتىن چىقىرىپ، - بۇ مۇمكىن ئەمەس!... نېمىشقا ستالىن بۈركۈت، جياڭ جېيشى قاغا، مەن پاشا بولغۇدەكمەن. ياق، مەن پاشا ئەمەس، مەن بۈركۈت!...

33

- ياق ئۇكام، چىدىغۇچىلىكىم قالمايدۇ. بۇ ئادەمنىڭ كۆرىدىغان كۈنى ئەمەس، ياتساڭ شىنادەك مىدىرلىيالايمەن، قىلىۋاتقىنىڭ ئېشەكنىڭ ئىشى، يەۋاتقىنىڭ ئىتنىڭ ئېشى، ھاجەتخانا تالىشىپ مۇشتلىشىۋاتقان، پىت-سىركە، پاسكىنا يەر، سېسىق ھاۋا، تىل-ئاھانەت، تاياق، باغلاق... پاھ، بۇنداق ماكاننىڭ بارلىقىنى ئويلىمىغان، ئاڭلىمىغانمەن. كەڭ ھويلا، بۈككىدە باغ، ياپىيىشل ئېتىز، سىلىق يورغا، كۆڭۈللۈك مەشرەپ، ئۇغلاق، خوتۇن ئويناش... ئۇ كۈنلەر چۈشۈمۈ، مۇنۇ كۈنلەر چۈشۈمۈ؟ نېمە قىلغىنىمغا ۋە يىلۇندا كۆيىمەن؟ ئۇكام ئەخمەت، ئۆلۈۋېلىش خىيالىمغا كىرىۋالدى. سەن مېنىڭ قېرىندىشىم، ئېيتقىنا، ئاخىرقى ياخشىلىقنىڭ شۇ بولۇپ قالسۇن.

ئۆلۈۋېلىشنىڭ يولى قايسى؟ سىرتماق، پىچاق، دەريا، قۇدۇق، زەھەر، ئېگىز بىنا، تىك يار... بۇ يەردە ھېچقايسىسى بولمىسا!... تاشقا ئۈسسۈپ ئۆلەي دېسەڭ، بىر دوقمۇشتا يۈز قارانچۇق! سەن مېنى بوغۇپ قويغىنا، مەن سەندىن ئىككى دۇنيا رازى بولاي...

مۇختەرباي ھاسىراپ - تەرلەپ بىر تاغار ئارزاڭغا يۆلىنىپ تۇرۇپ، ئۇزۇن كۆسەي بىلەن كۆلدىكى بوتقىنى ئارىلاشتۇرۇۋاتقان ئەخمەتكە ئۈزۈپ - ئۈزۈپ، ئارانلا نەپەس ئېلىپ شۇلارنى دېدى - دە، بۇقۇلداپ يىغلىۋەتتى.

- غەيرەت قىل ئاكا، كۆپ بولسا ئىككى ئاي قالدى. بىزگە ھۆرلۈك بولىدۇ. يېقىندا شېڭ شىسەي غۇلايدۇ. ئۇ ھازىر ئىگىسىگە يانغان ئىت. گومىنداڭنى شىنجاڭدىن قوغلاپ چىقىرىمەن دەپ ئۇلارنى غالىجىلىق بىلەن تۈرمىگە سېلىۋاتىدۇ. تېخى يەنە تۇتىدۇ. تۈرمىلەر ھازىرقىدىن نەچچە ھەسسە تارلىشىدۇ. كۆردۈڭمۇ، ئاۋۇ خىتاينىڭ پۇتى سۇنغان. ئاۋۇنىڭ بىر كۆزىنى ئويۇۋەتكەن. ئۇلار شۇنداق تۇرۇپمۇ ئىشلەۋاتىدۇ.

- ئۇ دېگەن خىتاي، ئەخمەت، ئۇ بەربىر دوزىخى!

- ئۇنداق دېمە، ئۇلار ئاۋۋال ئادەم، ئاندىن قالسا خىتاي. ئادەملىكى بىزگە ئوخشاش. بىر جاللات بىزنى خىتاي، ئۇيغۇر، ئورۇس، قازاق، شىبە، مۇڭغۇل دېمەي بىر جادۇغا باسماقچى. قېنىمىز بىر ئېرىقتا بىللە ئاقىدۇ.

ئۇلارنىڭ كۈنى بىزنىڭكىدىن بەتتەر. ھېلىقى قارا ساقال خىتاي يوقاپ كەتتى. بىلەمسەن، ئۇنى تروتسكىچى دەپ يەتتە كۈن قىيىنغان، ئېسىپ قويۇپ ئۇرۇپ، كۆزىنى ئويۇپ، تىلىنى كېسىپ، تىرنىقلىرىغا مىخ قېقىپ، نوگاي بىلەن كەينىدىن قايناق سۇ قۇيۇپ دەھشەتلىك قىيناپ ئۆلتۈرگەن...

- پاه، پاه... شۇكىرى قىلسام بولغۇدەك ئەخمەت... ئۇ نېمە گۇناھ قىپتىكەن؟

- شېڭ شىسەينى مازاق قىلىپ شېئىر يازغانىكەن!

- پاه، يۈرىكى قايتەك نېمىكەن؟... بىزنىڭ نۇرىدەك شائىركەن - دە، ھە؟

- نۇرىنى ئاغزىڭدىن چۈشۈرمەيسەن، ئەتىۋارلىق بالاك ئوخشىمامدۇ؟

- ياق، ئۆزۈمنىڭ ئالتە بالام بار. ئۇچى ئوغۇل، ئۇچى قىز. نۇرى... ئۇ دېگەن بىر نەۋرە ئىنىم زىيەك باخشىنىڭ

تۇنجىسى. مېنىڭ ئالتە بالامنى يۇغۇرسا ئۇنىڭ بىر تال تىرنىقى تىرىلمەيدۇ. ئاجايىپ ئەقىللىق. چىرايى ئانىسىغا،

ئەقلى پەيغەمبىرىمىزگە تارتىۋېلىمىكتا...

- ئانىسى چىرايلىقمىدى؟

- پەرى ئىدى، ئىنسان بالىسى ئۇنداق چىرايلىق بولمايدۇ.

- ھە، مانا ئاشۇلارنى خىيال قىلىپ ياشىساڭ بۇ يەردىمۇ خۇشاللىق تېپىلىدۇ، مۇختەركىڭىز كۈنگە قالساڭ ئەڭ

ياخشى كۈنلىرىڭنى ئەسلە. ئەڭ ياخشى كۈنلىرىڭدە مۇشۇ كۈنلىرىڭنى ئەسلە. خىيال بىلەنمۇ تۇرمۇشنى ياراتقىلى

بولىدۇ. مەن جاپانى جىق تارتقان ئادەممەن. سوۋېت - فىنلاندىيە ئۇرۇشىغا قاتناشقانمەن. ساڭا دەپ بەردىمۇ ھە،

ئوق تەگكەن. ئۆلۈكلەر ئارىسىدا ئۈچ كۈن نىمجان ياتقانمەن. ئۆلۈكلەرنى كۆمىدىغان چاغدا مېنىڭ تىنىقىم بارلىقىنى

بىلىپ قاپتۇ. كاۋكازدا داۋالاندىم، قىرىمدا بولدۇم. ئاخىر مانا بىر كۆزۈم سەل قىسقىق بولۇپ ساقايدىم. بەدىنىمدە

جاراھەت ئىزى بار، كۆردۈڭمۇ. جاپا - مۇشەققەت ئۆتۈپ كېتىدۇ، ھەرگىز ئۆلۈۋالسىمەن دېمە. گۈزەل كۈنلىرىڭ تېخى

ئالدىڭدا.

- ھاي قېرى! - يىراقتىن قولىدىكى كالتىكى بار بىرى مۇختەربايغا ۋارقىرىدى، - ئىشلە قېرى، ھېلى بىكار ئاۋۇ

چاڭگا ساقاللىرىڭنى يۇڭداپ!...

- شۇنداق قىلغىنا، ساقىلىم بولسىمۇ يوقالغاچ تۇرسۇن!

- نېمە، نېمە دېدىڭ؟

- بىلىمگە چىم تۇرۇپ قالدى دەيدۇ!

- مېنىڭ كالتىكىم چىمنىڭ دورىسى جۈمۇ قېرى!

- ھەي ئاداش، كالتىكىڭنى ئۆز خەلقىڭگە ئىشلىتىشكە قانداق قولۇڭ بارىدۇ؟

- نېمە دېدىڭ، سەن دائىم ئەگرى گەپ قىلىدىغان نېمىكەنسەن، ئۆز خەلقىڭ دېگىنىڭ نېمىسى. سەنلەر دېگەن

جىنايەتچى!

- ھەقىقىي جىنايەتچىنى بىلەلمىدىڭمۇ تېخى، - دېدى ئەخمەت كۈلۈپ تۇرۇپ، سىلىق سۆزلەپ، - بۇ

يەردىكىلەرنىڭ تولىسى سېنىڭ داداڭغا ئوخشاش ئەمگەكچى!

- نېمە، سەن مېنىڭ دادامنى نەدىن بىلىسەن؟

- بىلىمەن. سەن ئەمگەكچىنىڭ بالىسى. باينىڭ بالىلىرى بۇ سېسىق ئورۇندا ئىشلەمدۇ؟

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ئۇ كۆزلىرىنى چىمىلىدىتىپ جىم بولۇپ قالدى. ئەخمەت ئۇنى يەنە گەپكە سالدى:

- بۇ تۈرمىدىن چىقىپ كېتىمىز، جاھان ئۇزۇن، يەنە كۆرۈشۈپ قالىمىز. ياخشىلىقىغا ياخشىلىق، يامانلىقىغا

يامانلىق ياندىۇ جۇمۇ. مۇنۇ بوۋاينى باشقا سېخقا يۆتكەپ قويساڭ داداڭمۇ خۇش بولۇپ كېتەتتى.

- ھە دېسلا دادامنى چىشلەيسەن، سەن دادامنى بىلەتتىڭمۇ يا؟

- بىلىمەن، سەن مارالبېشىلىق، راستمۇ؟

- نەدىن بىلىدىڭ؟

- پۇتلىرىڭ، ئاۋازىڭ، نوچىلىقىڭ، مانا مەن مارالبېشىدىن دەپ تۇرسا!

- تازا موللا تاپقاق ئوخشىماسەن. مارالبېشىنى كۆرمىگىلى مانا يەتتە يىل بولدى. ئانامنىڭ ئەمچىكىنى قاتتىق

چىشلۈدىمىكەن، گۈندىپايلىق قىلىۋاتىمەن. قاچاي دېسەڭ ئۆلسەن، ئىشلەي دېسەڭمۇ شۇ. گۈندىپاي، ساقچى

دېگەنلەرمۇ ئادەم!

ئۇ ئۇياق - بۇياققا قاراپ قويۇپ ھال ئېيتىشقا باشلىدى:

- سەن راست ئېيتىسەن، بۇ يەرگە كىرگەنلەرنىڭ تولىسى ياخشى ئادەملەر. قولۇمدىن كەلسە ھەممىسىنى

قويۇۋەتكىم كېلىدۇ، چارە يوق. نى - نى ئادەملەر ئۆلۈپ كەتتى. ئاۋۇ تۆمۈر ئىشكىنىڭ ئىچى ئادەم قىينايدىغان

جاي - سوراقخانا، سىلەر ئاۋازىنىلا ئاڭلايسىلەر، بىز كۆرىمىز، ئۆلۈكنى ئاچىقىپ ماشىنىغا باسىمىز، لىۋداۋانىڭ بېرىسىغا

كارىزلارغا تاشلاپ توپىلاپ قويىمىز. ئادەمنىڭ ئىچى ئېلىشىدۇ. ئەر كىشىنىڭ جان يېرىنى ئامبۇر بىلەن سوزۇپ

ئۈچەيدەك سۇغۇرۇۋالغانىمۇ كۆردۈم. ئىككى تېشىغا ئۇرۇپ، ئىشىتىپ، يوغىنىتىپ، ئاندىن كېيىنى بۇقنى پىچقاندا

داغلىغاندەك داغلاپ، چاتارنى ئۆرتەپ كۆيدۈرۈپ ئۆلتۈرگەننىمۇ كۆردۈم. ھامىنى ئۆلتۈرگەندىن كېيىن، بىر پاي ئوق

بىلەن ئۆلتۈرسە بولمامدۇ دەيمىنا! باغرى تاش، مېھىر - شەپقەت دېگەننى بىلمەيدىغان قىزىلكۆزلەر بۇ يەردە خىزمەت

قىلىدۇ. مەنمۇ شۇ، ئەمما مەن چىدىمايمەن. قېرىلارنى قىنىسا دادام كۆز ئالدىمغا كېلىدۇ. دادام ياماقچى، كەچ

كىرگۈچە موكىدەك مىدىرلاپ مۇكچىيىپ ئۆلتۈرۈپ دەرەچ بىلەن يېڭىنىسىگە گەپ قىلىدۇ. سەن ئەخمەت قورقۇمىمىز،

مېھرىبان، گەپدان ئادەمكەنسەن، تۈرمىدىن ساق چىقالامسەن زادى؟

- چوقۇم چىقىمەن. ماڭا قىلچە ئەيىب قويايلىدى!

- سوۋېتنىڭ ئىشپىيىنى دەيدىغۇ؟

- پاكىت قېنى؟

- پاكىت تۆمۈر ئىشكىنىڭ ئىچىدە. ئىككى كۈنلا قىيىنسا پاكىتقا قول قويىسەن. تەييارلاپ قويغان قەغەزگە مەن

سوۋېت ئىشپىيىنى ئەخمەت دەپ قول قويىسەن!

- قويىمىسامچۇ؟

- ئۆلسەن شۇ. بۇ يەردە ئادەم دېگەن پىيازنىڭ شۆپىكى. سويۇپ تاشلاۋېرىدۇ. ئاۋۇ ئون بەشتىن ئالتە ياشلىق

بالىلارنى كۆردۈڭمۇ؟ ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ ئوقۇغۇچىلىرىكەن. «چىن دۇڭبەي ئەزىسى» نىڭ ئادەملىرىمىش. سوۋېت

بىلەن، كوممۇنىستلار بىلەن بىرلىشىپ شېڭ دۇبەننى يوقىتىشنى پىلانلىغانىمىش! چىن دۇڭبەي دېگەننىڭ پۇتلىرى

سۇندى، مىدىرلىغۇدەك ھالى يوق ياتىدۇ، ئۆلۈپ قالارمىكەن.

- مائارىپ نازارىتىنىڭ نازىرىمۇ؟

- ھەئە شۇ. يېقىندا تېخى چوڭلىرىنى ئەكرەرمىش.

- بىز خەقمۇ، خىتايىمۇ؟

مۇختەرباي قىزىقىدىغىنى شۇ ئىدى.

- خىتايلار.

- پاي، ئۆزىنىڭ گۆشىنى ئۆزى يەپ تۈگىسۇن ئىلاھىم بۇ كاپىرلار!

- بۇ گېيىك بولمايدۇ مۇختەركا. دېدىمغۇ، خەنزۇلارمۇ بىزگە ئوخشاش زۇلۇم تارتىۋاتىدۇ. ئۇلارمۇ ئەركىنلىككە

تەشنا!

- بىراق ئۇلار دېگەن ھۆكۈمەت، بىز خەق دېگەن پۇقرادە!

- بۇ بىر تەڭسىزلىك. شېڭ شىسەينىڭلا ئەمەس، ياكى زېڭشىن، جىن شۇرېنلارمۇ بىز خەققە ھوقۇق بەرمىگەن.

مانا مۇشۇنداق گۈندىپايلىق، جاللاتلىق، ئىشپىيىنلۇق ئوخشاش ئەمەللەرنى بەرگەن. شېڭ شىسەي بىر مەھەل سوۋېت

ئىتتىپاقىنىڭ ياردىمىدە ئۇيغۇر، قازاق، تاتار، ئۆزبېك، مۇڭغۇل، ئورۇس، باشقا مىللەتلەرنى مۇئاۋىن نازىر، مۇئاۋىن

ۋالىي، مۇئاۋىن رەئىس قىلغان!

- سوۋېت دېگەن يەردە، ھەرقانداق مىللەت ئۆزىنى ئۆزى سورايدۇ دەيدۇ؟

- شۇنداق. بىرلەشمە جۇمھۇرىيەت دېگەن شۇ. قازاقىستان، ئۆزبېكىستان، قىرغىزىستان دېگەندەك

رېسپوبلىكىلارنىڭ كاتتىلىرى ساپلا ئۆز مىللىتىدىن!

- مۇنداق دە، ئەخمەت. شۇنداق ياخشى يەردىن بۇ يەرگە نېمىگە كەلدىڭ دەيمىنا؟

- مەن مەشەلىك، غۇلجا ناھىيىسىدىن. يۇرتنى سېغىنىپ كەلگەن. يۇرت سېغىنغان جىنايەتكەن. بۇنى نەدىن

بىلەي.

- يۇرتنى ياخشى كۆرۈشۈمۇ جىنايەت! - دېدى مۇختەرباي قاتتىق ئۆھ تارتىپ، - مېنىڭ گۇناھىمۇ شۇ. ئانا

يۇرتۇمنى ياخشى كۆرگەنلىكىم. چېقىشىپ سىرتتىن كەلگەنلەرنى قاشقالىق دەپ تىلاپ قويىمەن. ئانا يۇرتۇمغا باشقا

يەرلىكلەر، باشقا مىللەتلەرنىڭ ئىزى چۈشىمىسە دەيمەن - دە! ھەممە ئادەم تۇغۇلغان يېرىدە ياشىسا، دۇنيادا جىدەلىمۇ،

قىرغىنىمۇ بولمىسا دەيمەن. خىتايلار كۈلدىن كەلمىسە شىنجاڭغا ماجىرا نەدىن كېلەتتى. يېرىمىزگە كېلىدۇ - دە، يەرنى

دەسسەشنى ياراتماي، بېشىمىزغا دەسسەيدۇ. مۇنداقمۇ ئائىنىساب خەق بولىدىكەن.

- ھەممىسى ئەمەس. ھۆكۈمرانلىرى، شېڭ دۈبەندەكلەر. قانداق دېدىم ئاداش، ئېتىڭ نېمىدا؟

- ئېتىم خۇدابەردى. ئەمما ئېتىمنى ئۆزۈمۈ ئۇنتۇپ قالاي دېدىم. مېنى خۇ داباڭ دەيدۇ. يوغان كالتەك دېگىنى

بۇ.

- سەن راست يوغان كالتەكما؟

- ھەئە، كالتەكمەن.

- ئۆمۈر بويى باشقىلارنىڭ كالتىكى بولۇشقا رازىمۇسەن؟

- نېمە دەيدا. ئانام مېنى ئادەم دەپ تۇغقان، بىر كۈن كېلىدۇ. مەن مېنى كالتەك قىلىپ قويغانلارنىڭ بېشىغا

تېگىمەن!

- يارايىسەن، خۇداۋەردى، ئىشنى ھازىردىن باشلا، مۇنۇ مۇختەركامنى بىر ئامال قىلىپ قېلىپقا ئېلىش سېخى ياكى

ئوراش سېخىغا يۆتكەپ قوي. ئارزاڭ توشۇپ بېلى چىم بولۇپ قاپتۇ!

- باينىڭ بالىسى ئوخشايدۇ بۇ ساقال. بولمىسا توشۇش دېگەننى ناخشا توۋلاپ يۈرۈپ قىلمايدىغان!

لېكىن بۇ يەردىكى ئون ئىككى سېخنىڭ ھەممىسىلا ئوخشاش. سوپۇن ياساپ كېرەكسىز قىغقا ئايلانغان ئارزاڭنى تام تۈۋىگە دۆۋىلەپ، ئېگىز تامدىن سىرتقا تاشلاش ئەمگىكى تېخىمۇ ئېغىر. ئۇ يەردىكىلەر تومۇزدىمۇ، قەھرىتاندىمۇ سىرتتا ئىشلەيدۇ. ئۇلارنىڭ بەدىنى بەئەينى لايغا ئېغىناپ قوپقان قاۋاننىڭ بەدىنى، ئۇلارنىڭ كىيىملىرى ھورۇن خوتۇنلارنىڭ دەسىملى، ئۇلارغا يۈز-قۇل يۇيۇش يوق. تاماق تاللاش يوق، زادىلا يۇيۇلمايدىغان قاجىلارغا بىر چۆمۈچ قوناق ئومىچى چۈشكىچە ئۇلار تاماققا قاتار تىزىلىپ ئۆچىرەت تۇرۇشۇپ پۇتلىرى غالىلداپ تىتىرەپ تەقەززا بولۇشىدۇ. ئۇلار بىكاردىنلا بىر-بىرى بىلەن لالما ئىتلاردەك تالىشىپ، بىر-بىرىنىڭ پاسكىنا بەدەنلىرىنى چىشلەشىدۇ. ئۇلارنىڭ مىللىتى، ياش-قېرىلىقى ھەتتا جىنسىنى سىرتىدىن پەرق قىلغىلى بولمايدۇ. ئۇلار گويا يامغۇردا قالغان چۈمۈلە، چۆل-قاقاستا قالغان بېلىجان، ئوتقا چۈشكەن بۈرگە... لېكىن ئۇلارمۇ ئادەم. دۇنياغا ئارزۇ-ئۈمىد بىلەن يارالغان ئەڭ ئېسىل جان ئىگىسى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئۆزىنى ئىلىمگە، ئۇلۇغ ئىشقا بېغىشلىغانلار بار. لېكىن دەھشەتلىك ھايات رىئالىتى ئۇلارنى روھ، ئارزۇ ۋە ئىرادىدىن مەھرۇم قىلغان. ھازىر ئۇلارنىڭ ئارزۇسى بىرلا-ياشاش. ياشاش ئۈچۈن بىر نېمە يېيىشى، جېنىنى ساقلاپ قېلىشى كېرەك. ئۇلارنىڭ روھى ئۆلگەن، تېنى ساق. تەننىڭ تەلىپى ئۇلارنىڭ غايىسى. ئۇلارنىڭ ئىرادىسى ئۆلگەن، كۈچى ساق. شۇ تەندىكى مىدىرلاش كۈچى ئۇلارنىڭ بارلىق دەسىمايىسى. شۇ كۈچ بىلەن قورساق ئۈچۈن، تەننى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن تىرىشىدۇ. ئۇلار ئۆلۈۋېلىشنى زادىلا ئويلىمايدۇ. چۈنكى ئۇلار ئۈچۈن ئەڭ ئاخىرقى ۋەھىمە شۇ ئۆلۈم. ئۇلار ھەر كۈنى ئۆلگەنلەرنىڭ مىدىرلىيالىدىغانلىقىنى كۆرىدۇ. كۈنىگە ئون ئىككى سائەت مىدىرلاش ماھارىتىدىن مەھرۇم بولۇشنى ئۇلار ھەرگىز خالىمايدۇ. ئۇلار ھاياتلىق ئۈچۈن كۈرەشكۈچى جان ئىگىلىرى، تەبىئەتنىڭ خوجىلىرى بولۇپ يارالغان ئىنسانلار.

تۈرمە ياخشىلارنى قىينايدىغان ۋە يىلۇن، ئۇنىڭ باقىي دۇنيادىكى ۋە يىلۇندىن پەرقى شۇ، باقىي ئالەمدە

گۇناھكارلارنىڭ كاتتىلىرى كۆيىدىغان ۋە يىلۇننى تەتۈرسىچە ساپ كۆڭۈللۈك ئادەملەرنىڭ ماكانى قىلىۋالغان!!!

ئۈرۈمچىنىڭ ئوتتۇرىسىغا-دۈبەن يامۇلىنىڭ شىمالىغا جايلاشقان تاملىرى ئېگىز، يېنىدىن ئۆتكەنلەر بۇرنىنى

تۇتۇپ ئۆتىدىغان چوڭ قورۇ 2-تۈرمە. ئەخمەتجان ئىسىملىك ياش يىگىت غۇلجا تۈرمىسىدىن يۆتكەپ كېلىنىپ مۇشۇ

تۈرمىدە قاتتىق سوراق قىلىندى؛ تاياق يېدى، ئاچ قالدى، ئېسىلدى ۋە ئوتقا قاقلىندى. لېكىن ئۇ «مەن بىر

ئەمگەكچى. ئەمگەك بىلەن جان باقاي دەپ ئۇ ياققا بارغان. بۇ ياققىمۇ شۇ مەقسەت بىلەن قايتىپ كەلدىم» دېگەن

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

سۆزدىن باشقا گەپ قىلىمدى. ئاخىر ئۇنى سوپۇن ياسايدىغان بۇ ئورۇندا ئەمگەككە سالماقتا. بۇ يەرمۇ. ئوخشاشلا تۈرمە. تۈرمىدىكىلەردىن پەرقى بۇلار سوراق قىلىنمايدۇ، كۈن بويى ئەمگەك قىلىدۇ. مانا ھازىر بۇ يەرە ئىشلىگۈچىلەر كۈندىن - كۈنگە كۆپەيمەكتە، تاماق كۈندىن - كۈنگە ناچارلاشماقتا. ئەخمەت تىنىمسىز ھەرىكەت قىلىشقا ئادەتلەنگەن. كىشىلەرگە سىلىق، مېھرىبانلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىدىغان يىگىت بولغاچقا تېزلا ھۆرمەت تاپتى. ئۇ خەنزۇلاردىن بىكار بولسلا خەنزۇچە خەت، گەپ ئۆگەندى، باشقىلار ئۇخلاۋاتقاندا ئۇ نەدىندۇر كىتابلارنى تېپىۋېلىپ ئوقۇدى. ھېچ ئىش تاپالمىسا تۈرمىداشلىرىنىڭ تەرجىمەھالىرىنى ئاڭلىدى. ئۇ ئۆزى تەقدىرداش بولغان بۇ ئادەملەرگە بىر خىل تەبئىي ھۆرمەت ۋە ئىنسانىي مۇھەببەت بىلەن مۇئامىلە قىلدى. مانا ھازىر كېچە، پەقەت يېنىچە يېتىشقىلا بولىدىغان بۇ كامېردا خورەك، نالە - پەرياد ۋە جۈيلۈشلەردىن باشقا ئاۋاز يوق. ئۇ خىيال دۇنياسىدا كىملىرى بىلەندۇر سۆزلەشمەكتە؛ «شۇنداق، ئاز قالدى. شېڭ شىسەي جان تالاشماقتا. بۇ يىل 1944 - يىلى ئۇنىڭ شىنجاڭدىكى ھۆكۈمرانلىقىنىڭ ئاخىرقى يىلى، ئاخىرقى ئايلىرى بولۇپ قالغۇسى، گومىنداڭ بىلەن شېڭ شىسەينىڭ دۈشمەنلەشكىنى ياخشى بولدى. بۇ بىر ياخشى پۇرسەت، غۇلجىدا شەرت - شارائىت ھازىرلاندى، نىلقا تاغلىرىدا بەلكى ئالبۇتىدىن قايتىپ كەلگەن يىگىتلەر ئىش باشلىغان بولۇشى مۇمكىن. تۈرمىدىن بۇرۇنراق چىقىشنىڭ يولى بارمىدۇ. قېچىشنىڭ ئامالى بولارمۇ؟ ياق، قېچىش ئۆلۈمگە ئۆزىنى تۇتۇپ بەرگەنلىك. تۈرمىگە كىرگەن گومىنداڭچىلارنىڭ داد - پەريادىغا ماسلىشىش كېرەك. ئۇلار بىگۇناھ كىرگەنلىكىگە قاتتىق غەزەبلەنمەكتە. جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ ئەڭ ياخشى ئوغاڭلىرىمۇ تۈرمىدە قۇربان بولدى. ھازىرمۇ كوممۇنىستلار خېلى بار. ئۇلار بىلەن مۇناسىۋەت قىلىشنىڭ يولىنى تاپقىلى بولارمۇ؟ نالە - پەرياد، ئالدىراغغۇلۇق چارە ئەمەس. شېڭ شىسەي ئادالەت، ھەقىقەت توغرىسىدا نۇرغۇن گەپ تارقاتتى. مانا شۇنىڭدىن پايدىلىنىش كېرەك. تۈرمە شېڭ شىسەينىڭ ئىجادىيىتى، لېكىن ئۇ بۇ جىنايىتىنى گومىنداڭغا، كوممۇنىستلارغا، ھەقىقەت تۇغىنى كۆتۈرگەنلەرگە دۆڭگەپ: «شىنجاڭنى خەۋىپتىن ساقلاش ئۈچۈن تۈرمىنى كۆپەيتتىم» دېمەكتە. تۈرمە ئۇنىڭ ھەقىقەتنى ھىمايە قىلغانلىقىنىڭ دەلىلى. بۇ ئۇنىڭ مەنتىقىسى. بىز تۈرمىدىكى تارتقۇلۇقنىڭ ھەقىقەتكە دەلىل بولالمايدىغانلىقىنى كۆتۈرۈپ چىقىپ، شېڭ شىسەيدىن «ھەقىقەت، ئادالەت بار يەردە زۇلۇم، ناھەقچىلىك بولماسلىقى كېرەك، گۇناھسىزلارنى قويۇۋېتىش. شۇ چاغدا خەلق سىزگە ئىشىنىدۇ» دېيىشىمىز كېرەك. بۇ گەپنى كىم دەيدۇ، مەن دەيمەن. مەن دېيىشىم كېرەك. ئەلۋەتتە پايدىلىنىشقا بولىدىغانلىكى ۋاسىتىلەردىن

پايدىلىنىشىمىز كېرەك...

ئۇ ئۆمىلەپ قوپتى، ئاق كۆڭلىكىنى يىرتتى - دە، خىرە يورۇقتا ئىشلەۋاتقان يېرىدىن ئېلىۋالغان بېغىرەڭ بويلاق بىلەن ئۇيغۇرچە قىلىپ: «گۇناھسىزلار شېڭ دۈبەنىڭ ئادالەت بايرىقىنى سېغىنىدۇ!» دەپ يازدى ۋە يېنىدا ياتقان چاچلىرى مۇرىسىگە چۈشكەن خەنزۇ مۇئەللىمىنى ئاستا ئوقۇپ ئويغاتتى ۋە ئۇنىڭغا مەقسىتىنى تەستە ئۆقتۈردى. مۇئەللىمىمۇ: «شېڭ دۈبەنىڭ ئادالەتتىگە بىز تەشنا» دەپ يازدى. ئۇلار بايراقنى تۈرمە ئىشكىگە ئېسىپ قويدى. ئەتىگەنلىكى مەھبۇسلار ھويلىغا تىزىلدى. تۈرمە باشلىقى قارا بۇرۇت، ئېگىز، ئورۇق، ئورا كۆز چىشاڭ ئەسكەر ھېلىقى بايراقنى لەپىلدەتتى:

- كىم يازدى؟ - دەپ ۋارقىردى.

- مەن يازدىم! - ئەخمەت ئالدىغا چامدىدى.

- خەنزۇچىسىنىچۇ؟

- ئۇنىمۇ مەن يازدىم!

- ماڭ، مەن بىلەن!

تۈرمە باشلىقى ئەخمەتنى ئىشخانىسىغا ئېلىپ كىردى. ئۇ يەردە كۆزەينەك قاداپ، چاسنىچە كىيىنگەن بىر ئادەم ئولتۇراتتى.

- ئىسيان كۆتۈرمەكچىمۇ سەن؟ - دەپ سورىدى ئۇ.

- شۇنداق.

- كىمنىڭ ئۈستىدىن؟

- ناھەقچىلىك ئۈستىدىن.

- كىمنى دېمەكچىسەن؟

- شېڭ دۈبەنىڭ ئادالەت، ھەقىقەت، مېھىر - شەپقەت نۇرى ياغدىغان بايرىقنىڭ دۈشمەنلىرى ئۈستىدىن.

- ئۇ دۈشمەن كىم؟

- شېڭ دۈبەن ئۆزى بىلىدۇ!

- مەن سەندىن سوراۋاتىمەن!

- مەن شېڭ دۈبەندىن سوراپ بىلىۋېلىپ سىزگە دەپ بېرەي!

- سەن مۇتمەم!

- دۈبەننى ماختىغان ئادەمنى تىللىسىڭىز ئاقىۋىتى نېمە بولىدۇ جانابلىرى؟

چاسىنچە كېيىنگەن كىشى تۈرمە باشلىقى بىلەن قارشىۋالدى:

- مەقسىتىڭ نېمە؟

- بۇ بايراقنى شېڭ دۈبەنگە يەتكۈزۈپ بەرسەڭلاركەن.

- سەن ئەينەكچى ئەمەسسەن، مەدىكار ئەمەسسەن، سەن زىيالىي، سەن بولشېۋىك!

- شېڭ دۈبەن پاكىتسىز ئەيىبلەشكە قارشى!

- ساۋاتلىق بولمىساڭ بۇ خەتنى قانداق يازدىڭ؟

- ساۋاتسىز مەن دېمىدىم. ساۋاتلىق بولۇش جىنايەت ئەمەس، شېڭ دۈبەن ساۋاتسىزلىققا قارشى!

- سەن ھە دېسلا دۈبەننى چىشلىمە. سەن مەھبۇسلارنى قۇتراتتىڭ، بۇ راستتۇر؟

- ياق، گۇناھسىزلارنى قويۇپ بېرىشنى تەلەپ قىلدىم. بۇ قۇتراتقۇلۇق ئەمەس، ھەققانىيەت ئۈچۈن گەپ قىلىش

دۈبەننى قوللىغانلىق. ئۇ كىشى يېقىندىلا ئادالەت، پاكلىق، سەمىيىلىك توغرىسىدا سۆزلىدىغۇ!

- سەن بۈگۈندىن باشلاپ سىياسىي جىنايەتچىلەر بىلەن بىللە تۇرسەن. سەن گۇمانلىق سىياسىي جىنايەتچى!

- يىگىرمە بىر قېتىم سوراق قىلىندىم. ماڭا سوراقچىلار پاكىت قويۇپ بېرەلمىدى. مەن بىر ئەمگەكچى، ئەمگەك

قىلىش جىنايەت ئەمەس!

شۇ كۈنى ئەخمەتنىڭ كامېرى يۆتكەلدى. ئۇ بىر ھەپتىدىن كېيىن يەنە سوراق قىلىندى. بۇ قېتىم سوراق

قىلغۇچىلار سىلىق، خېلى يوللۇق ئىدى:

- سەن ئەمگەكچىمەن دەيسەن، بۇنى قانداق ئىسپاتلايسەن؟

- ھەممە گۈندىپايىلار گۇۋاھ، مەن ئىشنىڭ ئېغىرىنى قىلدىم. بىر قېتىمىمۇ داد دېمىدىم. ئەمگەكچىلەرلا شۇنداق

قىلالايدۇ!

- سەن رۇسچە بىلىدىكەنسەن، بۇنى قانداق چۈشەندۈرسەن؟

- سوۋېتتا ئون نەچچە يىل سەرگەردان بولۇپ يۈردۈم. تۇرمۇش ماڭا ئۆگەتتى.

- سەن سوۋېتتا ئوقىغانمۇ؟

- ياق!

- ئەسكەر بولغانمۇ؟

- ياق.

- بولشېۋىك بولغانمۇ؟

- سەرگەرداننى قوبۇل قىلمايدۇ. مەن ئويلاپمۇ قويمىدىم.

- تۈرمىدىن چىقساڭ نېمە ئىش قىلسەن؟

- ئەينەكچىلىك، ياماقچىلىق، تامچىلىق قىلىمەن، كېسەك قۇيۇمەن!

- ساڭا ۋەزىپە تاپشۇرمىز، چوقۇم قىلسەن!

- خوپ، قىلاي!

- سەن غۇلجىغا بارغاندىن كېيىن ھۆكۈمەتكە قارشى سۆز-ھەرىكەتلەردىن خەۋەر تاپساڭ ھەر ئۈچ كۈندە بىر قېتىم

ۋىلايەتلىك ساقچى ئىدارىسىگە دوكلات قىلىپ تۇرسەن.

- بولىدۇ، خەۋەر تاپمىسامچۇ؟

- چوقۇم تاپسەن، شۇنداقلا ئارىلىشىسەن!

- بولىدۇ، مەن قىلالايمەن!

- سەن پاتىخنى تونۇمسەن؟

- ياق.

- غېنى ئوغرىنىچۇ؟

- ئاڭلىغان، تونۇمايمەن.

- ئۇ تونۇگۇن ئۈرۈمچىدىن - تۈرمىدىن قېچىپ كەتتى، بىلەمسەن؟

- ياق، ئۇنىڭ تۈرمىگە كىرىپ قالغىنىنىمۇ ئاڭلىمىغان!

- ھازىر نىلقىنىڭ ئۇلاستاي دېگەن يېرىدە، سۈيىدۈڭنىڭ ساربۇلاق دېگەن يېرىدە، سايرام كۆلى بويلىرىدا، غۇلجا

شەھىرىدە قوراللىق باندىتلار پەيدا بولدى. ئۇلارنى غۇلجىدىكى بايلارمۇ قوللىماقتا. سەن مانا مۇشۇنداقلارنىڭ ئارىسىغا

كىر، بىزگە قىممىتى بار ماتېرىياللارنى يەتكۈز!

- بولىدۇ، قىلالايمەن!

«غېنى ئوغرى ئۈرۈمچى تۈرمىسىدىن قاچتى» دېگەن سۆز ئۇنى ھەيران قالدۇردى. مۇختەرباينىڭ ئاغزىدىن

چۈشۈرمەيدىغان بۇ باتۇر قاچان قولغا ئېلىنغان، قانداق قاچقاندۇر؟ ئەخمەتمۇ قېچىشنى ئويلىغان، لېكىن كۆزى

يەتمىگەن. غېنى مۇشۇ ئېگىز تامغا يامىشىپ چىقىپ قاچقانمىدۇ ياكى سادىر پالۋاننى دوراپ تامنى تەشكەنمىدۇ؟...

ئارىدىن ئىككى كۈن ئۆتتى. تۈرمە ئىچى شۇنچىلىك ئىسسىپ-سېسىپ كەتتىكى، دەم ئېلىشقا ئىمكان قالمىدى.

نەچچە قېرىلار ئىسسىققا چىدىيالماي ھاسىراپ-بوغۇلۇپ ھوشنى يوقاتتى. ئۇلارنى ئاچقىپ كەتتى.

تۇيۇقسىزلا تۈرمىگە يەنە ئادەم توشۇپ كەتتى. 8-ئاينىڭ بېشىدا شېڭ شىسەي چوڭ تۇتقۇنى باشلاپ، خۇاڭ

رۇجىن باشلىق بىر مىڭ بەش گومىنداڭچىنى بىراقلا قولغا ئېلىپ تۈرمىگە تاشلىدى. كېيىنچە، ئەخمەت بۇنى ھېلىقى

خەت يېزىپ بەرگەن ئۇزۇن چاچ مۇئەللىمىدىن ئاڭلىدى.

8-ئاينىڭ 11-كۈنى شېڭ شىسەي لى يىڭچىغا ھەرىكەتكە ئۆتۈشكە بۇيرۇق بەردى.

1944-يىل 8-ئاينىڭ 11-كۈنى كېچىدە لى يىڭچىنىڭ قارا پىكاپى ئۆلكىلىك پىرقە ئەزالىرىنىڭ ياتقى بار،

نۇرباغدىكى چيۇزۇڭجۈننىڭ قورۇسىغا باستۇرۇپ كىرىپ «دۈبەن سىلەرنى جىددىي يىغىنغا چاقىرىدۇ» دېگەن تەكلىپ

بىلەن خۇاڭ رۇجىن، جاڭ جىچى، تۇڭ شىچۈەن ئوخشاش مۇھىم ئادەملەرنى ئېلىپ چىقىپ ئۆتتۈر تۈرمىگە ئاپاردى.

8-ئاينىڭ 12-كۈنى مۇھىم ئادەملەردىن لى شاڭيۇ، ۋاڭ زۇخۇي، خۇاڭ يەنفۇ، چىڭ تاۋ، خۇخەنچى، خۇخۇەنشەن،

چىڭ يۇڭلىڭ... قاتارلىقلارنى، مەركىزىي كومىتەت تەلىم-تەربىيە ئۆمىكىنىڭ يېتەكچىسىنى، گومىنداڭ ئارمىيىسىنىڭ

ۋە شېڭ دۈبەن ئارمىيىسى، ئىشپىيونلۇق تەشكىلاتىنىڭ مەسئۇللىرىدىن بولۇپ يۈز نەپەر غول ئۇنسۇرنى، ھەرقايسى

تارماقلىرىدىن بولۇپ بىر مىڭ بەش يۈز ئادەمنى بىراقلا قولغا ئېلىپ تۈرمىلەرگە تاشلىغانلىقىنى ئەخمەت يەنە شۇ ئۇزۇن

چاچ مۇئەللىمىدىن ئاڭلىدى.

مانا ئەمدى كامېردا قىرىق - ئەللىكتىن ئادەم ياتىدىغان بولدى. يېتىش نەدە، بىر - بىرىگە يۆلىنىپ

ئولتۇرىشىدىغان بولدى.

- ئەخمەت، ئەمدى كۈن يوق بولدى. ئاناڭنى، بۇ خىتايلار نېمىشقا خىتايلارنى تۈرمىگە سالىدىغاندۇر - ھە؟

بىزدىن تۈرمىنىمۇ تاللىشىدۇ نېمە بۇ خەق!

- چىدىغان، مۇختەر ئاكا، بىر نەچچە كۈندىن كېيىن بىز چوقۇم تۈرمىدىن چىقىمىز!

- سەن نەدىن بىلىسەن؟

- ئۇزۇن چاچ ئەپەندى گومىنداڭنىڭ مۇھىم ئادىمىكەن. ئۇلار ئىقرارنامىگە قول قويۇپتۇ، ئىقرارنامىگە: خۇاڭ

رۇجىن بىزنى سوۋېت بىلەن، جۇڭنىلەي بىلەن تىك بىرىكتۈرۈپ، شېڭ دۇبەننى ئاغدۇرۇش ئۈچۈن توپىلاڭ كۆتۈرۈشكە

تەشكىللىگەن دەپ يېزىلغانىكەن.

- پاه، جۇڭنىلەي دېگەن كىم ئۇ؟

- جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ بىر رەھبىرى.

- ئۇلار ياخشىمۇ؟

- ئۇلار بىزنىڭ دوستىمىز. ئۇلارمۇ شېڭ شىسەينىڭ دۈشمىنى ئەمەسمۇ.

- مۇنداق دېگىن، بۇ خىتاينىڭمۇ تۈزۈكلىرى بار دېگىنە.

- بىزنىڭمۇ ئەسكىلىرىمىز بارغۇ.

- ئابدۇمەردەك قارا يۈزلەر بار راست!

- شۇنداق. بىر مىللەتنىڭ دۈشمىنى يەنە بىر مىللەت ئەمەس. شۇ مىللەتنىڭ ئىچىدىكى ئەزگۈچىلەر بىلەن ئۆز

مىللىتىنىڭ ئىچىدىكى ئەزگۈچىلەر بىر ئائىلە، ئېزىلگۈچىلەر بىر ئائىلە.

- مەن نېمە؟ ئەزگۈچىمۇ، ئېزىلگۈچىمۇ؟

- سەن بۇرۇن ئەزگۈچى ئىدىڭ. نەچچە مالىيىم بار ئىدى، دېھقان بولغىنىم بىلەن ئىش قىلمايتتىم، دېدىڭغۇ.

- شۇ، شۇنداق، ھازىرچۇ؟

- ھازىر ئېزىلگۈچىسەن. بىز بىللە ئېزىلىۋاتىمىز. قارا، ئاۋۇ خىتايلارمۇ بىللە ئېزىلىۋاتىدۇ.

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- ئابدۇمەر شېڭ شىسەي بىلەن بىللە بولۇۋېلىپ ئېزىۋاتىدۇ - دە!

تۈرمىنىڭ ئېگىز تاملىرى ئۈرۈمچى شەھىرىدە بولۇۋاتقان ئىشلارنى بۇ مەھبۇسلارغا كۆرسەتمەيدۇ - دە. ئۇلار مانا قاراڭغۇ، زەي كامېردا، تىنماي ئېقىۋاتقان تەرلىرىنى ئالقانلىرى بىلەن سۈرۈتۈپ، ئۆسسەپ چاڭلىداپ، قۇرۇغان لەۋلىرىنى تامشىپ، دۈمبىلىرىنى زەي تامغا چاپلاپ، تەستە گەپ قىلىپ، ھەممىنى تىللاپ، چارچاش، چاڭقاش، ئېچىرقاش ۋە بەدەن - بەدىنى قىچىشىغا ئوخشاش ئىنسان ئازابلىرىنىڭ ھەممىسىنى بەدەنلىرىگە توپلاپ نالە - پەرياد بىلەن ئولتۇرۇشقاندا، ئۈرۈمچى كوچىلىرىدا، ئۆيلەردە، ئىدارىلەردە ئاجايىپ يېڭىلىقلار توغرىسىدا گەپلەر بولماقتا:

- ئىككى كۈن ئىچىدە شۇنچە ئادەم تۇتۇلدى. گومىنداڭنىڭ بىر مىڭ بەش يۈز ئادىمىنى تۈرمىگە سالدى. شېڭ شىسەينىڭ يۈرىكى قاپكەن!

- جياڭ جېيىشى ئەمدى ھۇجۇم باشلايدۇ. ئۈرۈمچى ئوت دېڭىزىغا ئايلىنىدىغان بولدى!

8 - ئاينىڭ 12 - كۈنى دۈبەن مەھكىمىسىنىڭ باش مەسلىھەتچىسى ۋاڭ خۇڭساۋ شېڭ شىسەي ئۆز قولى بىلەن

يازغان خەتنى ئېلىپ، مۇپەتتىش مەھكىمىسىنىڭ باشلىقى لو جىالون بىلەن كۆرۈشتى. لو جىالوننىڭ كۆزلىرى چەكچىيىپ، كۆزىگە چۈشۈپ تۇرىدىغان شالاڭ چاپلىرىمۇ تىترەپ كەتتى:

- مەن، مەن... مەن...!

- خەتنىڭ مۇنۇ يېرىنى ئوقۇسالا، بىر تۈركۈم گومىنداڭچىلار ئىچىدىكى كوممۇنىستلار توپىلاڭ كۆتۈرۈپ، شىنجاڭ

ھاكىمىيىتىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاشقا ئۇرۇنغان! مانا بۇ قولغا ئېلىنغانلارنىڭ ئىسمىلىكى! بۇ ئىش مۇپەتتىش تارماقلىرىغا

مۇناسىۋەتلىك. بۇ چوڭ ئەزىزى ۋە ئۇنىڭ قاتناشقۇچىلىرىنى ئەنگە ئېلىشىڭىز كېرەك. بۇ شېڭ دۈبەننىڭ پىكرى!

- بۇ... بۇ، بو... بولدى. ئەلۋەتتە!

شۇ كۈنى كىچىدە شېڭ شىسەي ئالدىن تەييارلانغان مەزمۇن بويىچە بۇ ئىشنى تېخىمۇ تەپسىلىي قىلىپ: «خۇاڭ

رۇجىن، لىن جىيۇڭ بۇ سۈيىقەستچىلەرنىڭ باشلىقى. ئۇلار كوممۇنىستلار. ئۇلار سوۋېت ئىتتىپاقى ۋە يەرلىك قانۇنسىز

ئۇنسۇرلار بىلەن تىل بىرىكتۈرۈپ، 1944 - يىلىدىن باشلاپ ھەرىكەت قىلىپ، توپىلاڭ كۆتۈرۈپ شىنجاڭنىڭ

ھاكىمىيىتىنى تارتىۋېلىشقا ئۇرۇندى. باشلىقى خۇاڭ رۇجىن بىلەن لىن جىيۇڭمۇ كوممۇنىست. دىپلوماتىيە خادىمى دىڭ

ۋېي سوۋېت بىلەن ئالاقىلىشىشكە، جاڭ جىچى تەشكىلىي پىلانغا، تۇڭ شىچۈەن تەشۋىقاتقا، چى خۇا ئىقتىسادقا مەسئۇل

بولغان. بۇلارنىڭ ھەممىسى قولغا ئېلىندى، يوليورۇق بىرىشىڭىزنى كۈتىمەن» دېگەن سۆزلەر بىلەن جياڭ جېشىغا تېلېگرامما يوللىدى.

ئەتىسى ئەتىگەندە بۇ تېلېگرامما چۈڭچىڭغا - جياڭ ۋېييۈەنجاڭنىڭ قولىغا تەگدى. جياڭ جېشى ئاۋۋال بۇ ئىشنى خوتۇنى سۇڭ مېيلىڭغا مەلۇم قىلدى:

- قارا قورساق، قارانىيەت شېڭ شىسەي سىزدىن يۈز ئۆرۈپتۇ - دە. خۇاڭ رۇجىن ئۇنداق ئادەم ئەمەس. ئۇ گومىنداڭنىڭ سادىق خادىمى. سىزگە سادىق ئادەم.

- مەنمۇ ئىشەنمەيمەن.

- قاتتىق ۋاستە قوللىنىدىغان چاغ كەلدى. بىر تەرەپتىن ستالىنغا ھەيۋە قىلمىساق بولمايدۇ. ھاۋا ئارمىيىسىنى تۇيۇقسىز ئىشقا سالايلى!

- ياق... يەنىلا يۇمشاق ۋاستە زۆرۈر. جۇشاۋلياڭ بىلەن شۈي ئېنىڭنى ئەۋەتىپ ئۇنىڭ تومۇرىنى تۇتۇپ باقايلى. يۇمشىقى كارغا كەلمىسە، ئۇ چاغدا ئامالسىز ھەربىي كۈچكە تايىنىمىز.

- بۇمۇ توغرا. ئۇ سىرت بىلەن بولىدىغان پۈتۈن ئالاقىنى ئۈزۈپ تاشلاپتۇ، پەيلى يامان. بەلكى سوۋېت كونسۇلخانىسى بىلەن تىل بىرىكتۈرۈۋالغان بولۇشىمۇ مۇمكىن.

- كونا ئۇسۇلنى تاللىغان بولۇشى ئېھتىمالغا يېقىن!

8 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدا جۇشاۋلياڭ بىلەن شۈي ئېنىڭ لەنجۇدىن ئايرۇپىلان بىلەن ئۈرۈمچىگە كېلىپ، دۈبەن مەھكىمىسىنىڭ شەرقىي گۈلزارلىقىغا چۈشتى. جياڭ جېشى ئىشەنمىگەن ئەزىگە جۇشاۋلياڭ - 8 - ئۇرۇش رايونىنىڭ باش قوماندانى، جۇنتۇڭ ئىشپيونلۇق تەشكىلاتىنىڭ سەزگۈر بىر مەسئۇلى شۈي ئېنىڭلار قانداقمۇ ئىشەنسۇن. لېكىن ئۇلار شېڭ شىسەي بىلەن ئۇچراشقاندىن كېيىن ئالدىغا قويۇلغان دېلو پاكىتلىرىدىن زادىلا يوقۇق تاپالمىدى. بىر جاڭ جىچېدىن باشقىلار ئىقرار قىلىپ ئۆز قىلمىشلىرىغا ئىمزا قويغان. پاكىتلاردا زادىلا يوقۇق يوق ئىدى.

جۇشاۋلياڭ قاتتىق ئازابلاندى. ئۇ كېچىلەرنى ئۆي ئىچىدە توختىماي مېڭىپ ئۆتكۈزدى. ئۇ ۋېييۈەنجاڭ بىلەن بىللە نۇرغۇن خىزمەت ئىشلەپ، شىنجاڭغا قوش كىشىلىك - ھەم شىنجاڭدا، ھەم بۇرۇنقى خىزمەت ئورنىدا ئايلىق ئېلىش، بىر يىلدىن كېيىن يەنە يېرىم يىللىق ئايلىق قوشۇپ بېرىش ئوخشاش رىغبەتلەندۈرۈش تەدبىرلىرى بىلەن

سەپەرۋەر قىلىپ ئەۋەتكەن ئەڭ سادىق، ئەڭ ئىشەنچلىك ئادەملىرىنىڭ بۇ خىل جىنايەت بىلەن قارىلىنىشىغا زادىلا ئىشەنمەيتتى. لېكىن پاكىتلارنى يوققا چىقىرىش ئۇنىڭ قولىدىن كەلمەيتتى. ڭ

ئۇ بۇ پاكىتلارغا قول قويۇشقا مەجبۇر قىلىنغان خۇاڭ رۇجىنىڭ تاياق يەپ پۇتى سۇنغانلىقى، لى جىيۇڭنىڭ بارمىقى ئۈزۈلگەنلىكى، لى بويغا تۆمۈر قالپاق كىيىدۈرۈلگەنلىكى، ئۇلارنىڭ قاتتىق قىيىنغانلىقى، ھايات قېلىش ئۈچۈنلا ئامالسىزلىقتىن ئالدىن تەييارلانغان ئىقرارنامىگە ئىمزا قويغانلىقىنى نەدىن بىلسۇن. شۇي ئىزىنىڭ - شۇ خىل ئىشنىڭ كامىل ئەھلىلا بۇنى ھېس قىلدى.

ئۇلار ئاخىر شېڭ دۈبەننىڭ «شىنجاڭنىڭ مەڭگۈ جۇڭگو زېمىنى ئىكەنلىكىگە كېيىللىك قىلىش ئۈچۈنلا ۋەتەن دۈشمەنلىرىگە قاتتىق قول بولدۇم» دېگەن مەزمۇندىكى خېتى بىلەن بىر مىڭ بەش يۈز كىشىنىڭ «جىنايەت پاكىتلىرى» نى ئېلىپ چۈشۈپ چىققانلىقىنى. لېكىن شېڭ شىسەي دەككە - دۈككىدە، غەم - ئەندىشىدە قالدى. ئۇ ئۆزىنى چەكسىز يېتىم، بىچارە ھېس قىلدى. ئۇنىڭ ستالىنغا ھەم غەزىپى كەلدى، ھەم ھەسەتخورلۇقى كۈچەيدى. «مېنىڭ تەقدىرىم شۇنىڭ قولىدىكى. ئۇنىڭ بۇرۇتقا قاراپ ياشايدىغان ئادەم ئىكەنمەن. مەن نېمىچە ئەزىمەت ئادەم» دەپ ئويلىدى ئۇ. دېمىسىمۇ، 1944 - يىلى يازدا بولغان ئاجايىپ چوڭ ئىشلار ستالىننىڭ دۇنياۋى ئابرويىنى تېخىمۇ كۆتۈرگەنىدى.

1944 - يىلى 8 - ئايدا ئۇكرائىنا 2 - ۋە 3 - يۆنىلىش ئارمىيىلىرى زور ئوپېراتسىيىلەرنى ئېلىپ بېرىپ گىتلىرنىڭ يىگىرمە ئىككى دىۋىزىيە ئەسكىرىنى، رۇمىنىيە قورچاق ئەسكەرلىرىنى يوقىتىپ، رۇمىنىيە ئانتونىسكو ھاكىمىيىتىنى قۇردى.

ستالىن بىلروسىيىگە ھۇجۇم قىلىش ئۇرۇشىغا قوماندانلىق قىلىپ، يەتتە كۈن ئىچىدىلا بەش يۈز قىرىق مىڭ كىشىلىك گېرمانىيە ئارمىيىسىنى يوقىتىپ، غەربكە بەش - ئالتە يۈز كىلومېتىر ئىلگىرىلەپ، پۈتۈن بىلوروسىيىنى ۋە لىتۋانىڭ بىر قىسمىنى ئازاد قىلدى.

1944 - يىلى 6 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ئامېرىكا، ئەنگىلىيە ئىتتىپاقداش ئارمىيىسى فرانسىيە تۇپرىقىدا - نورماندىيىدە قۇرۇقلۇققا چىقىپ ياۋرۇپا ئىككىنچى ئۇرۇش مەيدانىنى ئاچتى. بۇ ئىش ستالىننىڭ غەلبىسىگە زور مەدەت بەردى.

1944 - يىلى 6 - ئاينىڭ 20 - كۈنى سوۋېت ئىتتىپاقى ئالىي سوۋېتى تۇنجى «موسكۋانى قوغدىغۇچى» ئوردېنىنى

دۆلەت مۇداپىئە كومىتېتىنىڭ رەئىسى، ئالىي قوماندان، سوۋېت ئىتتىپاقى گېنېراللىسىمۇ ستالىنغا تەقدىم قىلدى.

1944 - يىلى 7 - ئاينىڭ 24 - كۈنى سوۋېت ئىتتىپاقى ئالىي سوۋېتى «غالبىيەت» ئوردېنىنى سوۋېت ئىتتىپاقى

گېنېراللىسىمۇ ستالىنغا تەقدىم قىلدى.

پۈتۈن دۇنيادىكى گېزىت - رادىئولار ستالىننىڭ موسكۋانى قوغداش، سوۋېت ئارمىيىسى ۋە خەلقنى تەشكىللەش،

گېرمانىيە فاشىستلىرىنى تارمار قىلىش جەڭلىرىگە بىۋاسىتە قوماندانلىق قىلىشقا كۆرسەتكەن خىزمەتلىرى ۋە تۆھپىلىرىنى

سۆزلىمەكتە. ستالىن بىر ئۇلۇغ دۇنياۋى شەخسكە ئايلاندى. ئۇ ھازىر جياڭ جىپىشقا سوغۇق مۇئامىلە قىلماقتا. سوۋېت

كونسۇلىمۇ شېڭ شىسەي نېمىتى!... دېگەندەك ئۇنىڭ تەلىپىنى رەت قىلدى. مۇرەسسەگە قەتئىي كۆنىمدى. شېڭ

شىسەي ئالاقىزادە بولدى. ئۇ ستالىنغا ئۆزىنى سېلىشتۇرۇپ يۈرگەنلىرىدە، ستالىندىن ئۆزىنى كەم ئەمەس، شارائىتىم ناچار

دېگەن خۇلاسەگە كېلەتتى. مانا ھازىر 1944 - يىلى 8 - ئايدا كەلگەندە ئۇ ستالىننىڭ بۈركۈت ئىكەنلىكى، ئۆزىنىڭ پاشا

ئىكەنلىكىگە ئىقرار بولدى. لېكىن ئۇ جياڭ جىپىشنىڭ ستالىنغا بولغان غەزىپىدىن پايدىلىنىشقا بولىدۇ دەپ ئويلايتتى.

بولۇپمۇ يېقىندا، يەنى ئىككى كۈن بۇرۇن 8 - ئاينىڭ 21 - كۈنى) ۋاشىنگتوننىڭ يېقىنىدىكى دۇنيادۇن كاۋچۇكزارلىقى

يىغىنىدا قۇرۇلدىغان بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ قۇرۇلمىسىنى بىكىتكەندە، جۇڭگونىڭ تۆت كۈچلۈك دۆلەتنىڭ

بىرى بولۇشىنى ستالىن رەت قىلىۋىدى، روزۋېلت بىلەن چېرچىل ستالىننىڭ رايىغا باقتى. 1943 - يىلى 10 - ئايدا

موسكۋادا ئېچىلغان تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىرى يىغىنىدا، ئامېرىكا سوۋېت ئىتتىپاقىنى جۇڭگونىڭ چوڭ دۆلەت ئىكەنلىكىنى

ئېتراپ قىلىشقا قىستىغانىدى، ستالىن يەنە قوشۇلمىدى. بۇ ئىش جياڭ جىپىشقا قاتتىق زەربە بولدى. مانا ستالىن شېڭ

شىسەيگىمۇ زەربە بەردى. ئۇنىڭ تىزلىنىپ تۇرۇپ يالۋۇرۇشىمۇ پىسەنت قىلىمدى. شېڭ ئەمدى جياڭ جىپىشى بىلەن

ئېلىشىشىمۇ، ستالىن بىلەن ئېلىشىشىمۇ ئالاجىز. جياڭ جىپىشى بىلەن قوراللىق ئېلىشاي دېسە، گومىنداڭنىڭ

ئەسكەرلىرى كۈندىن - كۈنگە كۆپەيمەكتە. ئۆزىنىڭ ئەڭ ياخشى گېنېراللىرىدىن گۇمانلىنىپ ئۇلارنى تۈرمىگە سېلىپ

بولغاچقا، ھازىر ئۇ ئۆزىنىڭ ئەسكەرلىرىگىمۇ ئىشەنمەيدۇ. ساقچىلىرى ئادەم تۇتۇشقا، قىيناپ ئىقرار قىلدۇرۇشقا يارىغىنى

بىلەن ئۇرۇشقا يارمايدۇ. ئۇ جياڭ جىپىشى بىلەن قوراللىق ئېلىشىشىمۇ جۈرئەت قىلالمايدۇ، مەغلۇبىيەت كۆرۈنۈپلا

تۇرماقتا. جۇشاۋلياڭ چۇڭچىڭغا كەتتى. جياڭ جىپىشى نېمە دەرەك؟...

... شېڭ شىسەي ئەسەبىيلىشىپ ئەپيۇن تارتماقتا. ئۇ ھېچكىمنى ئىشخانىسىغا كىرگۈزمەي ئەسەبىيلىك بىلەن

ھەممىسىنى تىللىماقتا. ھەتتا خوتۇنى، ئىنىسى، سۆيۈملۈك چوڭ قىزىمۇ ئۇنىڭغا يات، دۈشمەن بولۇپ كۆرۈنمەكتە. دۇنيادا ئۇنى قوللايدىغان، ئۇنى چۈشىنىدىغان ئادەم قالمايغان، ھەممىلا يېقىنلىرى ئۇنىڭغا ئاسىيلىق قىلماقتا. ھەممىلا ئادەم ئۇنىڭ دۈشمىنىگە ئايلانغان. ئۇنى بۇ كۈنگە قويغان ستالىن، ئاشۇ رەھىمسىز گروزىن. ئۇ بىر كىچىككىنە بىر مىللەت. ھېچقانچە ئوقۇمىغان، بىر موزدۇزنىڭ بالىسى، تېلىستىكى مۇناستىرلار ئوتتۇرا مەكتىپى ئۇنىڭ بارلىق دەسىمايسى. شېڭ دۈبەن ياپۇنىيىنىڭ قۇرۇقلۇق ئارمىيە ئوفتسىر ئۇنىۋېرسىتېتىنى تۈگەتكەن. پۈتۈن تۆت يۈز مىليون جۇڭگولۇقتىن ئارانلا ئۈچ يىگىت بۇ ئىشنى قىلالىغان، ستالىن نېمىدى. ئۇ ماركىسىنىڭ كىتابلىرىنى ئوقۇپ، ماقالە يېزىپ ئۆزىنى كۆرسىتىپ لېنىنغا ياراپ قالغان. باكوۋا تۈرمىگە كىرگەن، سۈرگۈن قىلىنغان. نىكولاي ئۇنى ئۆلتۈرۈۋەتمەي نېمىشقا سۈرگۈن قىلغان. ھە، مەن نىكولايىنىڭ ئورنىدا بولسام ئۈچ قېتىم ئۆلتۈرگەن بولاتتىم. كەلگۈسىدە كىشىلەرگە، بولۇپمۇ شېڭ شىسەيدەك ئۇلۇغ ئادەم بولۇشقا بەل باغلىغان ئادەمگە زىيان سالىدىغان گروزىن بالىسىنى ھەرگىز تىرىك قويمايتتىم... دۇنيادا ھوقۇق، ھاكىمىيەتنى زايە قىلىۋېتىدىغان نىكولايىدەك دۆتلەر كۆپ بولغاچقا، يالاڭتۆشلەردىن كاتتىلار چىقماقتا. گىتلىپرمۇ بىر ھارامدىن بولغان يالاڭتۆش، ستالىنمۇ بىر يېتىمەك. شېڭ شىسەي كاتتا زېمىندارنىڭ بالىسى. كەيۋەندە شېڭ ئائىلىسىنى كىم بىلمەيدۇ. ھازىر پۈتۈن جۇڭگو بىلىدۇ. پۈتۈن دۇنيا بىلىشى كېرەك ئىدى. ستالىن بولمىغان بولسا چوقۇم شۇنداق بولاتتى... يوقالسۇن ستالىن!!!

ئۇ ستالىننىڭ رەسىمىنى ئېلىپ ئۇزاق قارىدى ۋە يەرگە تاشلاپ دەسسىدى... شۇنىڭ بىلەن ئۆزىنى غالىب ھېسابلىدى. ئۆزىنىڭ ھوقۇقدار ئىكەنلىكى يەنە يادىغا كەلدى. ئۇ لى يىڭچىغا تېلېفۇندا بۇيرۇق بەردى: - ساڭا ئاخىرقى بۇيرۇق: ئۆلكە خەزىنىسىدىكى ئالتۇنلارنى يېڭى بىنانىڭ ئىسكىلاتىغا ئېلىپ كېلىپ پىچەتلىۋەت. بارلىق سىر بىلىدىغان تۈرمە خادىملىرىنى ئۇجۇقتۇرۇۋەت. مەيلى، ئەڭ ياخشى ھاراققا زەھەر سېلىپ... سەن شېڭ شىجى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، 2-تۈرمىنى قورشاپ بېنىزىن چېچىپ كۆيدۈرۈۋېتىشنىڭ پىلانىنى تۈزۈپ ماڭا ئەكەل! - دۈبەن جانابلىرى، بۇ، بۇ... - سورىما، بۇيرۇقنى ئىجرا قىل. بارلىق مەخپىي ھۆججەت، ئارخىپلارنى بۈگۈندىن قالدۇرماي كۆيدۈرۈۋەت! - بىلدىم، دۈبەن جانابلىرى!

ئەتىسى 1944 - يىل 8 - ئاينىڭ 29 - كۈنى مەركىزىي ئاڭسىزلىق شېڭ شىسەينىڭ مەركەز تەرىپىدىن

دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق مىنىستىرلىقىنىڭ مىنىستىرلىقىغا تەيىنلەنگەنلىكىنى، جۇشاۋلياڭ ۋاقتىنچە شىنجاڭ ئۆلكىسىگە رەئىس بولغانلىقىنى خەۋەردار قىلدى. شېڭ شىسەي «شىنجاڭ گېزىتى» نىڭ باشلىقىغا: «مېنىڭ رۇخسىتىمىز بۇ خەۋەر ئېلان قىلىنمىسۇن» دەپ بۇيرۇق بەردى.

- دېمەك، جياڭ جىيېشى ماڭا ئىشەنمەپتۇ - دە. مېنى يۇمشاق ۋاستە بىلەن شىنجاڭدىن ئەكەتمەكچى بوپتۇ - دە... قولىڭدىن كەلسە ستالىننى جايلاپ باقە، ئۆلگۈر تاز! - ئاندىن ئۇ ئايالى چيۇيۇفاڭغا تەسەللى بەردى، - يىغلىماڭ، مېنىڭ تەختتىن - خان تاجىدىن ۋاز كەچكۈم بارما؟ ئامال قالمدى. ستالىن تەلپىمنى رەت قىلدى. قوراللىق تىرىكشىشكە كۈچۈم يوق. بۇ قۇرۇق مەنەسپكە رازى بولماي نەچارە. جياڭ جىيېشىغا نېمىلا بولمىسۇن، مېنىڭ شىنجاڭنى رۇسلارغىمۇ، يەرلىك ئۇيغۇرلارغىمۇ، ئەنگلىيە، ياپۇنىيىگىمۇ بەرمەستىن ساق - سالامەت ئۆتكۈزۈپ بەرگەنلىكىم چوڭ تۆھپەم. سىزگە ئۇنۋېرسىتېت مۇدىرلىقى بۇنىڭدىن كېيىن يوق. ئالتۇنلىرىڭىز ئۆتمەيدۇ. بوۋاي لەنجۇدىكى ھېلىقى كاتتا جايغا كۆچۈپ بارسۇن. لى يىڭچى، شېڭ شىجىلار بىز بىلەن كېتىدۇ. ئىككىمىز كېتىشتىن بۇرۇن شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت خەلقىگە خوشلىشىش خېتى يېزىپ گېزىتتە ئېلان قىلايلى. قىزىمىز قەلىمىنى ئىشقا سالىسۇن. فۇلىن، ۋاڭ خۇڭساۋ، لى يىڭچى، چيۇ يۈشيۇڭلار مال - دۇنياسىنى قويماي يۆتكىۋالسۇن. ئون كۈنگىچە، سېنتەبىرنىڭ ئونلىرىدىن بۇرۇن بىر تال چوكىمۇ قالدۇرماي ئېلىپ كەتكۈچە ئۇلارنىڭ مال - مۈلكىنى قوغداشقا ساقچى، ھەربىي قىسىملارغا ئاخىرقى بۇيرۇقۇمنى بېرىمەن!

شېڭ شىسەينىڭ ھۆكۈمرانلىقى ئاخىرلاشتى. بىرىنچى بولۇپ تۈرمىدىكى گومىنداڭچىلار قويۇپ بېرىلدى. ئۇلار بىلەن بىللە ئەخمەت، مۇختەربايلىرىمۇ تۈرمىدىن چىقتى.

كىيىملىرى مايلاشقان، ئىنتايىن پاسكىنا، چاچ - ساقاللىرى ئۆسكەن، ئارانلا جېنى قالغان ئىككى ئۇيغۇر تۈرمە دەرۋازىسىدىن چىقىپ ئون قەدەمچە ئىتتىك ماڭدى، مۇختەرباي كەينىگە بۇرۇلۇپ تۈرمىگە قارىدى. تۆمۈر دەرۋازا ھىم يېپىلغان. دەرۋازا ئالدىدىكى ئالتە شوئارلىق بايراق ئەتراپىدا قوراللىق ئەسكەرلەر يۈرەتتى. تۈرمىنىڭ ئېگىز تاملىرى ئۈستىگە تىكەنلىك سىم تارتىلغان، دەرۋازا ئۈستىدىكى پوتەي - قاراۋۇلخانىدا بىر ئەسكەر قورالنى چىڭ تۇتۇپ تىك تۇراتتى.

- پاھ، غېنى بۇ تاملاردىن قانداقمۇ قاچقاندىر - ھە، ئۇ راستتىنلا باتۇر!

- ئۇنىڭ باتۇرلۇقى ئەمدى ئىشلەيدۇ. مۇختەركا، - دېدى ئەخمەت تىرەك قويۇلغان زەي تامغا يۆلىنىپ

ئۆلتۈرۈپ، - ماڭغۇدەك ماغدۇر قالماپتۇ. يەنە بىر ھەپتە ياتقان بولساق ئۆلۈپ كېتەتتۇق!

- پاھ، قارا مۇنۇ پىتلارنى، تۈرمىدىن چىققىنىغا خاپىمۇ نېمە، ھەدەپ چاققىلى تۇردىغۇ!

- ھېلىقى خۇاڭ رۇجىن دېگەن ئادەمنىڭ پۇتىنى تاڭدىم ئەمەسمۇ. ئۇ، چوقۇم بىزنىڭكىگە كېلىڭلار، دېگەن.

ئۇنىڭ ياتىقى نۇرباغ دېگەن يەردىكەن، شۇ يەرگە بېرىپ ئۈرۈمچى ئۆستىگىدە بىر كۈن يۇيۇنۇپ، مۇنۇ پىتلار بىلەن خوشلىشىۋالايلى.

- بىلەمسەن ئۇ يەرنى، ئۇكاموي. مۇنۇ ئادەملەر نېمانچە قارايدۇ. پاھ، قارا، ئاۋۇ ناۋاينىڭ نانلىرىغا!

ئۇلار تار، ئىككى قانىتى ھىم يېپىلغان قىزىل، قارا دەرۋازىلار ۋە تاش پەلەمپەيلىك ئىشىكلەر بىلەن تولغان

كوچىلاردىن ئۆتتى. بۇ يەرلەر جەنۇپ - شىمال دەرۋازا ئارىلىقى - خەنزۇلار ئۆلتۈرۈۋالغان كوچىلار ئىدى. ئەجدىھا

رەسىملىرى سىزىلغان ئىشىكلەردىن يېنى يېرىق، ئۇزۇن كۆڭلەك كىيگەن كىچىك پۇت تەتەيلەر چىقىپ ئۇلارغا يىرگىنىپ

قاراپ بۇرۇنلىرىنى ئېتىشەتتى. مانا ئۇلار ناۋاينىڭ تونۇرى يېنىدىن ئۆتتى. ناۋاي كۈلۈپ قويۇپ:

- تۈرمىدىن چىققان ئوخشىمايمىزمۇ؟ - دەپ سورىدى ۋە ئىستىن قارىيىپ كەتكەن چەينەكتىن ئىككى ھېجر چاي

قويۇپ ئىككىسىگە سۇندى ۋە ھور چىقىپ تۇرغان نانلارنى ئۈشتۈپ:

- قېنى، ناشتا قىلىلى، ھەي بىچارىلەر، نان كۆرمىگىلى نەچچە ۋاخ بولدى؟ - دەپ سورىدى.

- توققۇز ئاي بولدى.

- توققۇز ئاي بولدى نەۋائىي يارىنى كۆرمەگىلى!...

ناۋاي قاقاقلاپ كۈلدى.

ئۇلار ئىشتىھا بىلەن نان يېدى، چاي ئىچتى.

- نەدىن؟

- غۇلجىدىن.

- سوقۇش بولۇۋاتىدۇ دەيدۇ، قانداق كېتەرسىلەر؟

- كىم بىلەن كىم سوقۇشۇپتۇ؟

- يولدا قورال باسقان ماشىنىلارنى بۇلاپتەك...

- بىزنىڭ نېمىمىزنى بۇلايتتى. پىتتىن باشقا ھېچنېمىمىز يوق!

- ھا - ھا - ھا...

- نۇرباغ دېگەن يەرگە قانداق بارىدۇ؟

- ئۇدۇل ماڭساڭلار سايغا چۈشسىلەر، سايىنى ياقلاپ مېڭىۋېرىڭلار! تازا چىرايلىق بىر باغ بار، نۇرباغ دېگەن

شۇ.

ئۇلار رەھمەت ئېيتىپ مېڭىۋىدى، ناۋاي يەنە ئىككى نان بەردى.

ياپېشىل دەل - دەرەخلەر ئىللىق شامالدا بىر خىل ئىغاڭشىپ گويا ئۇلارنى باغرىغا چىلىماقتا. ئۈرۈمچى

دەرياسىنىڭ شوخ سۈيى سايدا كەڭ يېيىلىپ، تاشتىن - تاشقا ئۇرۇلۇپ ئاقماقتا، نەدىندۇر قۇشلار چۇرۇقلاشماقتا. تەبىئەت

ئەركىنلىكنىڭ ئىنكاسى، ھەممە نەرسە ئۆز ھوقۇقىدىن بەھرىمەن. ھەتتا قىرلاردىكى ھاشارلار جېنىدا خالىغان تەرەپكە

يۈگۈرەلەيدۇ. سۇلارنىڭ كۈيلىرىگە توسقۇن يوق، دەرەخلەرنىڭ ئۇسسۇللىرىغا چەك يوق. چەك، توسالغۇ، تۈرمە دېگەنلەر

ئادەملەرگىلا مەنسۇپ. ئادەملەر ئۇ نەرسىلەرنى چېكى يوق ئىشتىھا - نەپسى ئۈچۈن، باشقىلارنى بويسۇندۇرۇش نىيىتى

ئۈچۈن ئىجاد قىلغان. بەختىمۇ ئىنسان ياراتقان چۈشەنچە. لېكىن بەخت شەخسىي نەپسانىيەتنىڭ تونىغا كىرىۋالسا

يىرگىنىشلىك نەرسىگە ئايلىنىپ قالىدۇ. ئىنسان ئۈچۈن ئەركىنلىك ئەڭ چوڭ بەخت. تۈرمىدىكى ھايات ئىنسانغا بۇ

ئەركىنلىكنىڭ قىممەتلىك ئىكەنلىكىنى تولىمۇ چوڭقۇر ھېس قىلدۇرىدۇ. يېيىش، ئۇخلاش، خۇش بولۇش ھەممە

جانلىقلارغا ئورتاق ئەركىنلىك. ھايۋانمۇ خۇش بولسا قىيغىنىدۇ، قۇشلار پەرۋاز قىلىدۇ، ئىنسان بۇ ئەڭ تۆۋەن ئەركىنلىك

ھوقۇقىدىنمۇ مەھرۇم بولسا ئۇنىڭ ئىنسانلىقى يوقالغان بولىدۇ. ئادەملەرنى ئىنسانلىق ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلغۇچىلار،

ياشاش ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلغۇچىلار قانداق پەيدا بولىدۇ؟ ئۇنى پەيدا قىلغۇچى روھىي ئامىل زادى نېمە؟ ئىنسان

يارالغىنىدا قېرىنداش، ئۆم - ئىناق ئىدى. كۆپەيگەنسېرى ئۇرۇق، قەبىلە، مىللەت، دۆلەت ۋە ھازىرقى مودا گورۇھلار،

سىياسىي پارتىيىلەر، ھايات پەلسەپىسىنىڭ تۈركۈملىرى پەيدا بولدى. ناۋادا ھەممىلا ئادەم «مەن باشقىلارنىڭ زىيانلىرى

بەدىلىگە كۆكلەشنى گۇناھ بىلىمەن. دېيەلگەن بولسىدى، دۇنيا ماجراسىز، قان پۇرىقىدىن خالىي بولارىدى، ئادەملەر

بىر - بىرىگە دۈشمەنلىك بىلەن قارىمىغان، قەست قىلمىغان، تىغ كۆتۈرمىگەن بولارىدى.

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ئىنسانىيەت - ھەممىلا ئادەم ياشاشنى، ياخشى كۈن كۆرۈشنى ئارزۇ قىلىدۇ، لېكىن بۇ ياخشى «كۈن» نى ھەرخىل چۈشىنىدۇ. خوتۇن - بالىلىرى بىلەن تاپقىنىغا شۈكرى قىلىپ خۇشال - خۇرام ياشاش ئەلۋەتتە ياخشى. مۇتلەق كۆپچىلىك ئادەملەر شۇنداقلا ئۈمىد قىلىدۇ. لېكىن باشقىلارنىڭ بەختىنى تارتىۋېلىپ، ئۆز پايدىسىنى چوڭايتىش كۆيىدىكىلەرنىڭ پىداكارلىقى دۇنيا خاتىرجەمسىزلىكىنىڭ مەنبەسى بولماقتا. دۇنيانى سورىسام، بىر دۆلەتنى سورىسام، بىر نەچچە مىللەتكە خوجا بولسام، باشقىلارنىڭ جەسەتلىرى ئۈستىدە يېتىپ راھەتلەنسەم دەيدىغانلارنىڭ تىنىمىز كۆرەشلىرى ئىنسانىيەتكە بالايىپاپەت كەلتۈرمەكتە... «تېرىلىش» دېگەن روماندا: «پۈتۈن روسىيە بىر تۈرمە» دېگەنگە ئوخشاش. بىزنىڭ بۇ يۇرتىمىزمۇ ھازىر بىر چوڭ تۈرمىگە ئايلاندى. ئات ئۈستىدە ئويناپ ئۆتكەن مۇختەرباي مانا ھازىر قايتىدىن قۇياش نۇرىغا ئېرىشتى. ئۇ ھازىر ئايىغى ئاستىغا دۇچ كەلگەن قوڭغۇزنى، نازۇك گىياھنىمۇ دەسسۈشتىن ئېھتىيات قىلماقتا. ناۋادا دۇنيادىكى ئاشۇ تەلۋىلەرنى يىغىپ - تۈرمىدە بىر كامېردا قىرىقتىن ئادەمنى ياتقۇزۇپ، ئىككى ۋاخ كۆكرىپ كەتكەن قوناق جىگمومىسى، بىر ۋاخ قوناق ئۇمىچى بېرىپ، كۈنىگە ئون ئىككى سائەتتىن ئېغىر ئەمگەككە سالغان بولسىدى، ئۇلار ياشاش ھوقۇقىنىڭ قەدرىگە يەتكەن بولاتتى... خەلقىم ئازابىتىن قۇتۇلسا، خەلقىم بىكاردىنلا بوزەك بولمىسا، خەلقىم ئۆزىگە تىگىل بولغان بىر كىشىلىك بەختىنى تارتقۇزۇپ قويىمىسا، خەلقىم ئۆزىنىڭ ھالال ئەمگىكىدىن ئۆزى بەھرىمەن بولالسا، بىچارە خەلقىم بالىلىرىنىڭ كەلگۈسىدىن غەم قىلىپ ياش تۆكىمىسە، خەلقىم ھاياتىنىڭ ئۆزىگە تېگىل لەززىتىدىن بەھرىمەن بولۇپ، ئىنسانىيەت ئۈچۈن ياخشىلىق قىلاي دەيدىغان نىيەتكە كېلەلسە، مەن بۇ تارتقان جاپالىرىم بىلەن پەخىرلەنگەن بولاتتىم. خەلقىمنىڭ بەخت - سائادىتى ئۈچۈن ھەربىر قەدىمىم، ھەربىر جەبىر - جاپالىق سەپىرىمدىن، ئۆزۈمدىن رازى بولغان بولاتتىم...

ناۋادا ئەجىر بىكار كەتسەچۇ!!!

ساي بىلەن سۇ ياقىلاپ مېڭىۋېرىپ، ئۇلار ئاخىر نۇر باغقا كەلدى. بىر قەۋەتلىك چىرايلىق بىنادرىن خۇاڭ رۇجىنى تاپتى. ئۇنىڭ بىر پۇتى گەجگە ئېلىنغانىدى. ئۇ قارىياغاچ سايىسىدە يۆلەنمە ئورۇندۇقتا ئولتۇرغانىكەن! - كېلىڭلار، كېلىڭلار، دوستلىرىم، بەك قىينالدىڭلار، بۇ يەردە بىر نەچچە كۈن تۇرۇپ ماغدۇرغا كېلىۋېلىڭلار. مەن سىلەرگە ياتاق ھەل قىلىپ قويدۇم! - دېدى ئۇ خۇشال بولۇپ.

- ئاۋۋال بىر تازىلىنىۋالايلى.

- شۇنداق، شۇنداق. مەن سىلەرگە كىيىم - كېچەك، ئاز - تولا خىراجەتلىك پۇلىمۇ تەييارلاپ قويدۇم. ئۆيدە

مۇنچا بار.

- ئۆستەڭدە ھەپتە ياتاي دېگەن! - دېدى مۇختەرباي كۈلۈپ، - قاراڭ، پىتلار قۇتىرىماقتا!

- كىيىملىرىڭلارنى تاشلاپ كۆيدۈرۈۋېتىلى!... قېنى يۈرۈڭلار.

ئۇ قولتۇق تاياققا تايىنىپ ئورنىدىن تۇرۇۋىدى، ئەخمەت ئۇنى دەرھال يۆلۈۋالدى.

- تېخى مىنىستىر بولغۇدەك، بولغىنىنى كۆرەيچۇ! بىزمۇ چۇڭچىڭغا بارىمىز، شېڭ دۈبەن دېگەن جاللات بىلەن

ئاخىرىغىچە ئېلىشىمىز تېخى. بىزنىڭ ئىككى مىڭ ئادىمىمىزنى بىكاردىنلا قولغا ئالدى. بىر يۈز ئون ئىككى ئادىمىمىز

ئۆلدى. بىز ئۇنىڭدىن ھېساب ئالماي توختىمايمىز. بىرلىشىپ قىساس ئېلىشىمىز كېرەك بۇ جاللاتتىن. ئۇ ئۇيغۇرغا

ئوخشاش مىللەتلەردىنمۇ نۇرغۇن ئادەمنى ئۆلتۈردى.

- شۇنداق. ئۇ يالغۇز ئۇيغۇر مىللىتىدىنلا ئۈچ يۈز ئون ئىككى مىڭ ئادەمنى، ئۇيغۇرلارنىڭ ئەڭ ياخشى

پەرزەنتلىرىنى ئۆلتۈردى!

ئەخمەت غەزەپ بىلەن مۇشتلىرىنى تۈگدى.

كەچتە گومىنداڭ پىرقىسىنىڭ تۈرمىدىن بوشانغان ئادەملىرى جەم بولۇپ ھاراق ئىچىشتى. كۈچلاردا ئادەملەر

شېڭ شىسەينىڭ تەختىتىن چۈشكەنلىكىنى تەنتەنە قىلىپ نامايىش قىلىشتى... ئەمدى شېڭ شىسەينىڭ ساقچىلىرىمۇ

تارقىتىلغانىدى.

ئەخمەت بىلەن مۇختەرباي يېڭى كىيىملەرنى كىيدى. پاكىز يۇيۇنۇپ، كەچتە ئوبدان غزالىنىپ تۇنجى قېتىم

ئادەمگە ئوخشاش كارىۋاتتا سۇنايلىنىپ يېتىشتى.

- خىتاينىڭمۇ ياخشىلىرى بولىدىكەن - ھە، - دېدى مۇختەرباي راھەتلىنىپ ئوڭدا يېتىپ، - شېڭ غۇلغان بولسا،

ئەمدى كىم بىلەن سوقۇشىمىز ھوي ئەخمەت!

- شېڭ كەتكەن بىلەن زۇلۇم كەتمىدى. خەلقىمىز يەنە خارلىنىۋېرىدۇ. ستالىن بىلەن جياڭ كەيشى ھازىر

تىللاشماقتا. بىز گومىنداڭنىمۇ قوغلاپ، يۇرتىمىزدا كىشىنى كىشى بوزەك قىلمايدىغان، بىگۇناھ ئادەم تۇتمايدىغان،

ئەمگەكچىلەر قەدىرلىنىدىغان، خەلق باياشات ياشايدىغان ئادىل خەلق ھاكىمىتىنى قۇرىمىز. سوۋېت ئىتتىپاقى بىزگە

ياردەم قىلىپ شۇنداق جەمئىيەتنى قۇرۇپ بېرىدۇ!

- مۇنداق دېگىن! - دېدى مۇختەرباي خورىكىنى باشلاپ.

لېكىن ئەخمەت ئۇخلىيالمىدى. ئۇنىڭ خىيالى يىراق - يىراقلاردا ئەركىن بۈركۈتتەك پەرۋاز قىلماقتا ئىدى.

34

كۆكقەمەر تېغىنىڭ كۈنگەي باغرىدىكى ئۇلاستاي يېزىسىغا ھېچقاچان بۇنچىلىك كۆپ ئادەم توپلانمىغان.

جالىنقول، جارتۇغان يېزىلىرىدىمۇ قوراللىق ئادەملەر كۆپەيگىلى تۇردى. يارىتىلغان ئاتلارغا مىنگەن بەشئاتار، ئاپتومات

ھەتتا ئوۋ مىلتىقلىرىنى مۈرىلىرىگە ئېسىشقان قازاق، ئۇيغۇر، مۇڭغۇل، رۇس يىگىتلىرى بىر - بىرى بىلەن قىزغىن

كۆرۈشەتتى، ئۆزئارا تونۇشۇپ ئۆزلىرىنى:

- كەڭساي پارتىزانلىرىدىن!

- ئىسبوسىن باتۇرلىرىدىن!

- غېنىنىڭ ئادەملىرىدىن!

- پاتىخ مۇسلىمۇفنىڭ سولدا تلىرىدىن! - دەپ تونۇشتۇرۇپ، ئۆز باشلىقلىرىنىڭ نامى بىلەن مەغرۇرلىنىشقا تى.

ئۇلاستاي غۇلىدىكى مالچىلارمۇ يايلاقتىن بۇ يىلقىدەك بالدۇر يانمىغان. غول قوي، كالىلار بىلەن تولغان.

سۈپسۈزۈك غول سۈيى بويلىرىدا، ياپيېشىل چۆپلۈكلەر ئارىسىدا مالچىلارنىڭ كىگىز ئۆيلىرى كۆپەيگەن. قاتتىق ئوتۇن

ئىسى چۆپلۈك ئارىسىدىن تىك كۆتۈرۈلۈپ، سوزۇلۇپ - تارىلىپ كۆك ئاسماندا ئاخىر سۇس ئاق داكىدەك يېپىلىپ يوقىلىپ

كەتتى. چاققان كىيىنگەن، باشلىرىغا ھەر خىل مالخاي، كۆپە تۇماق كىيىشكەن يىگىتلەر غول ئىچىدىن ئات

چاپتۇرۇپ كېلىشىپ، ئەكبەر باتۇرنىڭ ھويلىسى ئالدىدىكى خادىلارغا تارتىلغان يۇڭ ئارغامچىلارغا ئاتلىرىنى قاڭتۇرۇپ

قويۇپ، كەڭ غورۇلۇق ئىشكتىن ئالدىراپ كىرىپ، كۈنگەيگە قارىغان قومۇش پېشايۋانلىق تام ئۆيلەرگە ئالدىرىشىپ

كىرىپ كېتىشتى.

بۇ يەر يېڭىدىن قۇرۇلغان ئۇلاستاي پارتىزانلىرىنىڭ باش شتابى «ئازادلىق» تەشكىلاتى رەھبەرلىرىنىڭ باش

قوشىدىغان جايى.

بۈگۈن بۇ يەرگە يۇرت كاتتىلىرى كېپىلگە ئېلىپ تۈرمىدىن قۇتۇلدۇرۇپ چىققان سېپىت، ئۈرۈمچى تۈرمىسىدىن

قېچىپ چىققان غېنى، بۇلتۇر يازدىلا ئۆزلۈكىدىن ئۆيىنى تاشلاپ قېچىپ كەتكەن پاتىخ مۇسلىمۇف ۋە ئۇنىڭ خەمىت، رەپىق بايچۇرىن دېگەن ئىنلىرى، ئابدۇكېرىم ئابباسوف قۇرغان كەڭساي پارتىزانلىرىدىن بۇلتۇر كەچ كۈزدە گومىنداڭنىڭ يەتتە ماشىنىسىنى بۇلاپ نۇرغۇن ئوق - دورا غەنىمەت ئېلىپ، قىشنى ۋە يازنى قارىغايىسى، توغراسۇلاردا ئۆتكۈزۈپ، ئەل كېزىپ ئادەم توپلاپ، تاغ ئارىلاپ ئۇزاق مېڭىپ بۇ يەرگە كەلگەن ئوسمان، نۇرۇملار توپلانغان ئىدى. ساھىبخان ئەكبەر باتۇرمۇ مۇڭغۇل مۆتىۋەرى لايدىن ئامبال شېڭ شىسەيگە قارشى قوزغىلىپ سېزىلىپ قالغاندىن كېيىن زەھەر ئىچىپ ئۆلۈۋالغاندا گۇمانلىنىپ قولغا ئالغانىدى. ئۇنى «قورال بار، تاپشۇرسەن» دەپ مۇشۇ يەرگە ھەيدەپ كەلگەن ئەكبەر باتۇر شېڭنىڭ ئەسكەرلىرىنى ئالداپ قېچىپ كېتىپ بىر يىل تاغ، يايلاقلاردا مۆكۈنۈپ يۈرۈپ، يازىچە مۇشۇ ئادەملەر بىلەن تونۇشتى. مانا ئۇلار - بەش - ئالتە يۈزدە قىساسخور بىر يەرگە توپلىنىپ، خەلقنىڭ بېشىغا كەلگەن ئېغىر جەبىر - زۇلۇم؛ تۇتقۇن، سېلىق، خارلىنىش، ئاياغ ئاستى قىلىنىشلاردىن ھېساب ئېلىش، زۇلۇمى چېكىدىن ئاشقان شېڭ شىسەي ھاكىمىيىتىنى ئاغدۇرۇپ، خەلققە بەخت - سائادەت كەلتۈرۈش ئۈچۈن قەسەم بېرىپ جەڭگە ئاتالانماقچى!

ئەكبەر ئويناقلاپ تۇرىدىغان كۆك قاشقا دۆنەننى ھويلىغا يېتىلەپ كىردى. ئات قۇلاقلىرىنى تىك قىلىپ، ئۆزىنىڭ خاسىيەتلىك ئىشقا قۇربانلىققا تەييارلانغانلىقىنى سەزگەندەك چاپچىپ كىشىنى، قارا بۇرۇت يىگىت ئەكبەر سېرىق بۇرۇت پاتىخقا قاراپ:

- قېنى قومانداق، بۇيرۇڭ! - دېدى.

- سەن ئەكبەر ئاتنى ئۆز قولۇڭ بىلەن بوغۇزلا! - دەپ بۇيرۇق بەردى پاتىخ. تۆت يىگىت ئاتنى دەرھال يىقتى ۋە پۇتلىرىنى چۈشەپ ھويلىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئېرىققا ئۇنىڭ بوينىنى توغرىلىدى. ئەكبەر يالت - يۇلت قىلىپ تۇرىدىغان پىچاقنى ئىگىز كۆتۈرۈپ:

- تەييارلىنايلى، ھەممىمىز ئوڭ بارماقلىرىمىزنى ئىسسىق قانغا چىلاپ، قوللىرىمىزنى باشتىن ئېگىز كۆتۈرىمىز.

غېنىنىڭ نۇرى دېگەن ئوغلى قەسەم سۆزىنى ئوقۇيدۇ. ھەممىمىز ئەگىشىپ تەكرارلايمىز! - دېدى - دە، «بىسمىلا ئاللاھۇ ئەكبەر!» دەپ پىچاقنى كۈلرەك قاشقىنىڭ ئېگەكلىرىنى قايرىپ تۇرۇپ كارىيىغا سۈردى. قېچىرىل قان يېشىل قىرغاقلىق ئېرىققا چۈشتى. پارتىزانلار بەس - بەس بىلەن قوللىرىنى قانغا تەگكۈزۈپ بېشىدىن ئېگىز كۆتۈرۈشتى. كۆتەكنىڭ

ئۈستىگە چىقىۋالغان نۇرغۇن قانغا مىلەنگەن ئوڭ قولىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ قەسەم سۆزىنى تەنتەنە بىلەن يادقا ئوقۇدى:

- خەلقىم چەكسىز زۇلۇم چەكمەكتە، ياشاش ھوقۇقىدىن مەھرۇم بولماقتا. جاللات شېك شىسەي خەلقىمىزنىڭ ھالال تەرى بىلەن تاپقان بايلىقىنى بۇلاپ-تالاپ، قانماس نەپىسىگە تىمماقتا. خەلقىم ھەققانىي نارازىلىقى ئۈچۈن جازالانماقتا. تۈرمىلەر خەلقنىڭ ياخشى پەرزەنتلىرى بىلەن تولدى. پاكىز-گۈزەل يېرىمىزگە قېرىنداشلارنىڭ قىيىنچىلىق قانلىرى تۆكۈلدى. زۇلۇم، ئاياغ ئاستى قىلىش، خورلاش، كەمسىتىش، ھاقارەتلەش چېكىگە يەتتى. قىساس ئېلىش، چىرىك ھاكىمىيەتنى ئاغدۇرۇش ۋاقتى كەلدى. مەن بۇ كۆرەشكە جېنىمنى ئاتىدىم؛ ئاخىرقى تىنىقىم قالغۇچە دۈشمەن بىلەن ئېلىشىمەن، ھەرگىز چېكىنمەيمەن، يانمايمەن. خەلقىم ئۈچۈن قۇربان بولۇش مەن ئۈچۈن شەرەپ.

سەبداشلىرىمغا ئۆز ھاياتىم بىلەن كۆيۈنمەن، قوشۇنغا خائىنلىق قىلمايمەن. قوماندانلارنىڭ بۇيرۇقىنى قەتئىي ئىجرا قىلىمەن. ئۆز پايدا-زىيانلىرىم بىلەن ھەرگىز ھېسابلاشمايمەن. ھاياتىم-ئىسسىق جېنىم ئىنقىلابقا، خەلىققە مەنسۇپ، دۈشمەننى يوقىتىپ ئىنقىلاب غەلىبىسىگە ئىگە بولمىغۇچە قوراللىق تاشلىمايمەن!

كۆك قاشقا ئاتنىڭ قېنىغا مىلەنگەن قوللار مۇشتۇم بولۇپ، سېنتەبىرنىڭ ئوچۇق ھاۋالىق بوشلۇقىدا قەسەم بىلەن تەڭ سىلكىنەتتى، قەسەم بەرگۈچىلەر؛ ئاقساقاللىق مەرگەنلەر، ياش قەيسەرلەر تەمكىن، روھلۇق، قەتئىي ئىدى.

ئۇلارنىڭ قاپاقلىرى تۈرۈلگەن، چىرايلىرىدىن جىددىيلىك، ئىشەنچ ۋە باتۇرلۇق چىقىپ تۇراتتى. ئەتراپىدىكى يېزىلاردىن ۋە غۇلجا ناھىيىسىدىن، يەنە نە-نەلەردىن كەلگەن بۇ ئەزىمەتلەر شۇ يەردىنلا ئۈچ چوڭ توپقا ئايرىلدى.

قوماندان پاتىخ مۇسلىمۇ ئۈچ توپنىڭ جەڭچىلىرىنىڭ ئىسىملىرىنى ۋە توپ باشلىقلىرىنىڭ ئىسىملىرىنى ئېلان قىلدى.

1- توپقا ئەكبەر باتۇر، 2- توپقا غېنى باتۇر، 3- توپقا ئىۋان مەسۇل بولدى. ئۈچ توپقا شتاب باشلىقى بولۇپ خەمەت مۇسلىمۇنى تەيىنلەندى.

ئالتە يۈز ئاتلىق پارتىزان ئۈچ توپقا بۆلۈنۈپ، ھەربىر توپتا ئىككى يۈزدىن جەڭچى بىر يەرگە توپلىنىپ ئۆزئارا تونۇشتى. ھەربىر توپقا قىرىق بەشتىن بەشتاتار مىللىتى، ئىككىدىن پىلىمۇت يېتەرلىك ئوقلىرى بىلەن بېرىلدى. مىللىتى يېتىشمەي قالغانلار ئوۋ مىللىتلىرى بىلەن قوراللاندى. جەڭچىلەر ئۆزلىرىنىڭ ئاتلىرىغا مىنىشىپ، ھەربىي مەشىق ئۈچۈن تەييارلاندى.

ئۇلاستاي پارتىزانلىرى توغرىسىدىكى خەۋەر شۇ كۈنلا نىلقا ناھىيىسىگە، ئىلى ۋىلايىتىگە يېتىپ باردى. بۇ ۋاقىتتا

شېڭ شىسەي تەختتىن چۈشۈپ، چۇڭچىڭغا مېڭىش ئالدىدا سىر بىلىدىغان يۈزدىن كۆپ خادىمى ئۆلتۈرۈپ، خەزىنىدىكى پۈتۈن ئالتۇن - كۆمۈشنى ساندۇق - ساندۇقلاپ چۇڭچىڭغا ماڭدۇرۇپ بولغان، 2 - تۈرمىنى پارتىلىتىش پىلانى گومىنداڭ ئارمىيىسىنىڭ باشلىقلىرىغا مەلۇم بولۇپ قالغانلىقتىن: « 2 - تۈرمىنى پارتىلاتساڭ سەنمۇ كۈلگە ئايلىنىسەن» دېگەن جاۋاب بىلەن ئەمەلگە ئاشمىغان. شېڭ شىسەي بىلەن چيۇيۇفاڭنىڭ «پۈتۈن شىنجاڭ خەلقىگە خەت» لىرى گېزىتتە ئېلان قىلىنىپ، ھەممىلا يەردە شېڭ شىسەي ئۈستىدىن ئاشكارا شىكايەت ئەۋجىگە چىققان. كۈچلەردا شۇئارلار، نامايىشلار پەيدا بولغان، غالىب گومىنداڭ بولسا ئۆز غەلبىسى بىلەن مەست بولۇپ زىياپەت ئۈستىگە زىياپەتلەر، تەنتەنىلىك نۇتۇقلارمۇ ئەۋجىگە چىققان مەزگىل ئىدى.

گومىنداڭ ئىلىنىڭ نىلقا ناھىيىسىنىڭ ئۇلاستاي دېگەن تاغ باغرىدىكى يېزىسىدا پەيدا بولغان ئالتە - يەتتە يۈز ئاتلىق «ئوغرىلار» غا ئۇنچىلا ھەيران قېلىپ ھۇدۇقۇپ كەتمەي: - شېڭ شىسەيگە قارشى خەلق نارازىلىقى! - دەپ قارىغانىدى.

دەل مۇشۇ 1944 - يىلى 9 - ئاينىڭ ئاخىرلىرى ئالتايدىكى ئوسمان ئىسلام، دەلىلقان سۈگۈربايوفلار باشچىلىقىدىكى ئالتاي پارتىزانلىرى بۇرچىن ناھىيىسىنىڭ يېرىم نوپۇسىدىن باشقا، قالغان ئالتە يېرىم ناھىيىنىڭ بارلىق خەلقى، يەنى ۋىلايەت نوپۇسىنىڭ توقسان پىرسەنت خەلقىگە كېڭەيگەن بولۇپ، ئۇلار گۇچۇڭ، مورى، فۇكاڭ، مىچۈەن، سانجى، قۇتۇبى، ماناس ناھىيىلىرىگىچە، گۇچۇڭدىن شىخوغىچە بولغان ئارىلىقتا ھەرىكەتلىنىپ تاشيول قاتنىشى توختىغان - ئالتاي پارتىزانلىرى ۋىلايەت چېگراسىدىن ھالقىپ ئۈرۈمچىنىڭ بۇسۇغىسىدىلا ھەرىكەت قىلىۋاتقان، «ئالتاي ئىنقىلابى ۋاقىتلىق ھۆكۈمىتى» قۇرۇلۇش ئالدىدا تۇرغان، ئوسمان بۇ «مىللىي ھۆكۈمەت» نىڭ باشلىقلىقىغا ئولتۇرۇش تەييارلىقى ئىشلىنىۋاتقان ۋاقىت ئىدى.

گومىنداڭ ئالاقزادىلىك ئىچىدە بۇ ئىشنىمۇ:

- شېڭ شىسەي قالدۇرۇپ كەتكەن جاراھەت! - دەپ خەلققە چۈشەندۈردى.

تاشقورغاندا بولۇۋاتقان پارتىزانلىق ھەرىكەتلىرىنىمۇ ئوخشاشلا «شېڭ شىسەينىڭ زۇلۇمىغا قارشى ھەرىكەت» دەپ

قاراشتى.

گومىنداڭ ئۆزىنىڭ «ئادىللىقى» نى ئىسپاتلاش ئۈچۈن نىلقا ناھىيىسىگە پارتىزانلىق ھەرىكەتلىرىنى «سىلىق

دىپلوماتىيە» يولى بىلەن ھەل قىلىشنى قارار قىلىپ يوليورۇق بەرگەچكە، ناھىيىلىك ھۆكۈمەت ئەمەلدارلىرى ئەڭ ئابرويلىق قازاق ئاقساقىلى ئەۋەلقان گۇڭنى ئەلچى قىلىپ ئەۋەتىپ، پارتىزانلارنى تارقىتىۋەتمەكچى بولدى.

ئەۋەلقان گۇڭ ھۆكۈمەتكە سادىق ئادەم. ئۇ يەتتە ئەۋلادىن بېرى مەنچىڭ ھۆكۈمىتىگە سادىق بولۇپ، چارۋىچىلار توپىلاڭلىرىنى باستۇرۇشتا چوڭ تۆھپىلەرنى كۆرسەتكەن بولغاچقا «گۇڭ» لۇق نامى بىلەن كەلمەكتە. بولۇپمۇ ياڭ زېڭشىن دەۋرىدە نىلقا ناھىيىسى ئەۋەلقان گۇڭنىڭ «ئالغىنى» دا بولۇپ، ھۆكۈمەت ئۇنىڭدىن تولىمۇ رازى بولغان.

شېڭ شىسەيمۇ ئۇنىڭ بىر تال مويىغا چېقىلماي ئۇنى قوغدىغان. ناھىيە ھاكىمى ئۇنىڭغا:

- گۇڭ جانابلىرى، بۇ بىر ئوقۇشماسلىق، شېڭ كەتتى. ئۇ خەلقنى رەنجىتكەن، راست، ئادىل بولمىغان.

گومىنداڭ ئۇنداق ئەمەس، ئادىل. ئۈچ چوڭ مەسلەك خەلق مەنپەئەتىنى بىرىنچى ئورۇنغا قويدۇ. گومىنداڭ ھۆكۈمىتىگە ئىشەنسۇن، پارتىزان دېگەن نېمە ئۇ؟ - دېۋىدى، كەكە ساقال، كەشتىلىك، تىك ياقا كۆڭلەك كىيگەن، مەڭزىلىرىدىن قان تېمىپ تۇرىدىغان ئەۋەلقان گۇڭ كۈلۈپ تۇرۇپ:

- شۇنداق، شۇنداق. ھۆكۈمەتنىڭ ئەمرى خۇدانىڭ ئەمرى. ھۆكۈمەت بولمىسا خەلقنىڭ ھېچنەرسى بولمايدۇ.

مەن ئۇلارغا قورال تاشلىغۇزۇپ ھۆكۈمەتتىن كەچۈرۈم سورىغۇزمەن. ھۆكۈمەت ئاتا، خەلق بالا. ئاتىنىڭ گېيىگە كىرمىگەن بالىنى خۇدا ئۇرىدۇ! - دېدى.

ئەۋەلقان گۇڭ ئىككى يۈز كىشىلىك ھەر مىللەت مۆتىۋەرلىرى، ھۆرمەتلىك ئادەملەردىن تەشكىللىگەن تەشۋىق - نەسىھەت ئۆمىكىنى باشلاپ، ساقچىلارنىڭ ھىمايىسىدە ياخشى ئاتلارغا مىنىپ، نىلقىدىن ئۇلاستايغا قاراپ يولغا چىقتى.

ئايغاقچى بۇ ئىشنى شىتابقا دوكلات قىلدى.

- ئۇلار ئاۋۋال بىزنىڭكىنى ئاڭلاپ باقسۇن! - دېدى ئەكبەر باتۇر بۇرۇتتىنى سىلاپ قويۇپ، - يۈرۈڭلار، ئۇلارنى تاغ ئېغىزىدا كۈتۈۋالايلى.

- بۇ ئىشنى سەن بىر تەرەپ قىل ئەمەس! - دېدى پاتىخ، - تۇنجى غەلبە خەۋرىنى كۈتمەن.

ئەكبەر باتۇر بىر نەچچە مەزگەلنى باشلاپ تاغ ئېغىزىغا كېلىپ ئىككى بەلگە ئورۇنلىشىپ، قويۇق چاتقاللار ئارىسىدا يوشۇرۇنۇپ ياتتى.

- ئىسبوسىن ئاتا، بالىلىرىڭىز سىزنىڭ قىساسىڭىزنى ئالىدۇ! - دېدى ئەكبەر بۇلۇتلار تاقاشقان تىك چوققىغا قاراپ. بۇ قارلىق چوققا خەلق باتۇرى ئىسبوسىننىڭ نامىدا قويۇلغان. ئىسبوسىن باتۇر بۇنىڭدىن يىگىرمە نەچچە يىل ياكى - جىن ئىستىباتلىرىنىڭ چېرىكلىرى بىلەن كۆپ قېتىم ئېتىشىپ دۈشمەنلىرىگە ئەجەللىك زەربە بەرگەن، ئالۋان - سېلىقى تۈگىمەيدىغان يالماۋۇز ھۆكۈمەتنىڭ زۇلۇمىغا چىدىمىغان خەلقى ئۈچۈن قىساس ئالغان، لېكىن ئاشۇ ئەۋەلقان گۇڭنىڭ ئادەملىرى ئۇنى ئالداپ، ياكى - جىن ھۆكۈمىتىگە تۇتۇپ بەرگەن. ئۇ دۈشمەن قولىدا ئۆلۈش ئالدىدا: - قايران ئۇلاستايىم! - دەپ توۋلىغان.

ئەكبەر بۇ ھىكايىنى كۆپ ئاڭلىغان. ئۇمۇ نۇرغۇن قېتىم چىرايلىق گەپلەر بىلەن كەلگەن «ئەۋەلقان گۇڭ»نىڭ ئەلچىلىرىدىن ئۈستىلىق بىلەن قۇتۇلۇۋالغان. مانا بۈگۈن ئۇ يەنە كەپتۇ. ئەگەشكۈچىلەرنىڭ تولىسى ئالدىنغان خەلق. مىللىتى ئۇلارغا ئەكبەرنىڭ ساداسىنى ئاڭلاتسۇن.

ئۇلار غولغا كىردى. گومىنداڭ ئەسكەرلىرى ياخشى قوراللانغان.

- سەن ئالدىدىكى باشلىقلاردىن بىرىنىڭ بېشىنى چەنلەپ ئات! - دېدى ئەكبەر يېنىدىكى مەرگەن دۈشمىنىڭ، - بىرىلا دومىلىسا قالغانلار قاچىدۇ. بىز چېرىكلىرىنى يوقىتىمىز!

«گۇم!» قىلىش بىلەن تەڭ ئەۋەلقان گۇڭنىڭ يېنىدا كېلىۋاتقان چاپارمىنى چالبارنىڭ قالىپى ئۈچۈپ كەتتى، پۇقرالار چۇقان - سۈرەن بىلەن ئاتلىرىنى كەينىگە بۇراپ قاچتى!

ئەسكەرلەرمۇ پۇقرالار ئىچىگە كىرىۋېلىپ ئۆلەر - تىرىلىشىگە قارىماي تىكىۋەتتى.

- مانا جاۋاب!

- گومىنداڭنىڭ باشلىقلىرىغا ئېيت، بىزنىڭ جاۋابىمىز شۇ!

- تۇنجى غەلبە پارتىزانلارنى روھلاندۇردى.

- يەنە نېمىگە ئىنجىقلايمىز، ھەي پاتىخ! - دېدى غېنى پاتىخنىڭ يېنىغا كىرىپ، - نىلقىغا ھۇجۇم قىلمايمىزمۇ؟

- ھېلىقى رېن دۇسا قاناتبەگ دېگەن ئاڭلاقچىنى ئالدىغا سېلىپ، نۇرغۇن قازاق، ئۇيغۇر، تاتارلارنى قوراللىنىدۇرۇپ بىزنى باستۇرغىلى كېلىۋېتىپتۇ، ئۇنىڭ بىر ئەدىپىنى بېرىلى، ئاندىن كېيىن نىلقىغا يۈرۈش قىلايلى، قانداق دەيسەن؟

- سېنىڭ ئاپاڭ ۋە خوتۇن - بالاڭنى غۇلجا تۈرمىسىگە سولاپتۇ، ئاڭلىغانسەن؟

- ئاڭلىدىم، - دېدى پاتىخ ئەلەم بىلەن يەرگە قاراپ، - ئۇلار نېمە كۈن كۆرۈۋاتقاندۇ!

- مەن ئۇلارنى قۇتقۇزۇپ چىقىمەن، پاتىخ!

- ياق، ئىشنى بۇزما. سەن مېنىڭ بۇيرۇقۇمغا بويسۇن، بولمىسا زىيان تارتىمىز، قاتتىق ئىنتىزام بولمىسا

بولمايدۇ. سەن ماڭ، ئەسكەرلەرنىڭ ساڭا بويسۇنۇشى كېرەك!

- مەن ھېچكىمگە بويسۇنماي تۆگىنىپ قالغان ئادەممەن!

- سەن نۇرىنىڭ مەسلىھەتىگە قۇلاق سالماي تۇتۇلۇپ قاپسەن، تاسلا قالدىڭ جېنىڭدىن ئايرىلغىلى، ئەمدى

باشباشتاقلق قىلما!

يازدا ئۇ يەنە شۇ نىيىتىدىن يانماي ئابدۇمەر مىڭبېگىنىڭ قىزىنى بۇلاپ كېلىمەن دەپ ماڭغاندا نۇرى ئۇنى

توسىدى، لېكىن ئۇ ئۆنىمىدى. غېنىنىڭ ھېلىقى ياش خوتۇنى ئۇنىڭ نىيىتىنى ئابدۇمەرگە بىر ئادەم ئارقىلىق يەتكۈزگەن.

ئابدۇمەرنىڭ كۈزلىكى يوشۇرۇنغان ساقچىلار بىلەن تولغان. كېچىدە غېنى قىز بار ئۆيگە تۈگۈلۈكتىن چۈشۈۋاتقاندا، ئۇنى

ساقچىلار تۇتۇۋېلىپ باغلاپ شەھەرگە ئەكىرگەن. ساقچى ئۇنى سوراق قىلغاندا، ئۇ بۇلغان قوراللىرى، توپلىغان

ئادەملىرىنى تولۇق دېگەن. بۇ ئىش ئۈرۈمچىگە مەلۇم قىلىنغاندا، ئۇنى ئۈرۈمچىگە ئەكىلىش بۇيرۇلغان. ئۇ ئۈرۈمچىدە

تۈرمىدىن ئېگىز تۈگۈلۈككە كىيىملىرىنى ئارقان قىلىپ باغلاپ چىقىپ، تۆمۈر سالاسۇنلارنى قايرىپ - ئېگىپ چىقىپ

غۇلجىغا قېچىپ كەلگەن. بۇ خىل كىشى ئىشەنمەيدىغان نوچىلىق پەقەت غېنىنىڭلا قولىدىن كېلىدۇ. پاتىخ «تاس

قالدىڭ جېنىڭدىن ئايرىلغىلى» دېگەندە ئۇ كۈلۈپ قويۇپ:

- مېنىڭ جېنىم ئۇنداق ئاسان يەردە ئەمەس جۇمۇ! - دەپ قويدى ۋە ئىچىدە پاتىخنىڭ ئۆزىگە ئەقىل ئۆگەتكىنىگە

نارازى بولۇپ، - ئاپاڭنىڭ ۋە خوتۇن - بالاڭنىڭ غېنىنى قىل، سەن ئۇلاردىن زېرىككەنمۇ يە؟ - دېدى. پاتىخ غېنىنىڭ

قوپال سۆزلىرىگە كۆنۈك، ئۇ دەرھال گەپنى باشقا ياققا يۆتكىدى:

- رېن دۇسا بىلەن ئېلىشىشقا سېنىڭ باتۇرلىرىڭ بىرىنچى بولۇپ ھۇجۇمغا ئۆتسۇن! - دېدى بۇيرۇق تەلەپپۇزدا، -

ئەكبەر ئوڭدىن، سېپىت سولدىن زەربە بەرسۇن، ياخشى تەييارلان، بۇ بىزنىڭ تۇنجى ھۇجۇمىمىز!

بۇ كېچە نۇرى ئۈچۈن تولىمۇ خۇشاللىق كېچىسى بولدى. گويا ئۇنىڭ تويى بولىدىغاندەك...

قەسەممۇ روھىي ئوزۇقكەن. روھلانغان، شادلانغان، ھاياجانلانغان پىدائىيلار ئۇلاستاي غولدا بىر كېچىنى مەرىكە

بىلەن ئۆتكۈزدى؛ سويۇلغان قويلارنىڭ كۆپلۈكى، ئىچىلگەن بوزا، ھاراقنىڭ توللىقى، ئېيتىلغان ناخشا - ئۆلەڭ، ئۆسسۈل، بېيتلارنىڭ قىزغىنلىقى، كۈلكە - چاقچاق، قىقاس - چوقانلارنىڭ ھەيۋەتلىكلىكى ئۇلاردا بىر ئۆمۈر خاتىرىلەشكە ئەرزىيدىغان ئۇنتۇلغۇسىز خاتىرىلەرنى قالدۇردى. ئۇلار گويا مەقسەتلىرىگە يەتكەندەك، قوللىرىغا چۈشكىنى غەلىبىنىڭ ئەڭ چوڭىدەك، قەسەم بەرگىنى ئۇلارنىڭ ئۈستۈنلۈككە چىققانلىقى ھېسابلانغاندەك... شادلىق دولقۇنى قاش دەرياسىنىڭ بۇرغۇنلۇق دولقۇنلىرىنى بېسىپ چۈشكەن، كۆڭۈللەردىكى ئۆچمەس خاتىرىلەر قاپتال قارىغايلىرىغا ئوخشاش مەڭگۈلۈك ھايات ئابىدىسى ئورناتقانداك...

ئۆكتەبىر ئاخشاملىرى بۇ تاغ قاپتىلىدا قىشنىڭ ھەيۋىسى ئاچچىق سوغۇق شاماللىرى چاتقاللارنىڭ ياپراقلىرىدىن سېرىق چۈشەك پاياندازلارنى پەيدا قىلىدۇ. تاغ سۈيى بويىدىكى سارغايغان چۆپلەر ئۈستىگە توقۇمىلىرىنى سېلىپ، ئېگەرلىرىنى ياستۇق قىلىپ، كۆك ئاسماندا جىمىرلاپ تۇرغان يۇلتۇزلارغا قاراپ ئوڭدا يېتىش گويىكى بىر روماننىڭ قەسىدە، لىرىك ھېسسىيات بىلەن تولغان گۈزەل شېئىرغا ئوخشايدۇ. بولۇپمۇ ئۇلۇغ مەقسەت ئىگىلىرى ئۈچۈن شۇنداق. مانا خەمەت بىلەن نۇرى تال ئاستىدا ئاشۇنداق يېتىپ، شېرىن خىيال، مەنىلىك سۆھبەتلىرى بىلەن مەست بولماقتا:

- بىزنى ئۇزاتقان ئادەم قازاق بولغىنى بىلەن رۇسچە سۆزلىدى. ئۇ، سىلەرنىڭ ۋەزىپەڭلار گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنى غۇلتىتىش. كەلگۈسىدىكى جەمئىيەت، ھۆكۈمەت توغرىسىدا زادىلا باش قاتۇرماڭلار. بۇ ئىشنى باش قوماندان ستالىن سىلەر ئۈچۈن ئويلايدۇ. ئۇ كىشى سىلەرگە بەختتىن باشقا ھېچنەرسە تىلىمەيدۇ. ئۇنىڭ مەقسىتى پۈتۈن دۇنيادىكى ئەمگەكچىلەرنى بەختكە ئېرىشتۈرۈش. بۇنىڭغا ئىشەنسەمسىلەر؟ دەپ سورىۋىدى، بىز «ئىشەنمىز!» دەپ ۋارقىرىدۇق. ھەممىدىن مەن چىڭ ۋارقىراپتىمەن. مەن سوۋېت تەربىيىسىنى جىق قوبۇل قىلغان. ئېتىقادىم ھەممىدىن چىڭ بولغاچقا، ئاۋازىم ھەممىدىن چىڭ چىقىپتۇ. ئۇ كىشى بىزگە بىردىن ئارغىماق، بىر تاپانچا، بىردىن ئاپتومات، يېتەرلىك ئوق بەردى، بۇنىڭدىن باشقا قوراللارنى گومىنداڭ بېرىدۇ، سىلەر ئۇلارنىڭ قولىدىن تارتىۋېلىپ سەپداشلىرىڭلارنى قوراللاندۇرسىلەر، دېدى دېگەنە. ھەتتىگەنەي، سىلەرنىڭ ھېلىقى مۇئەللىمىڭلار سادىروف ئالدىنقى كۈنىلا ۋالېبول ئويناپ پاس ئۈرۈمچەن دەپ سەكرەپ پۇتى قايرىلىپ ئىششىپ، ماڭالماي قېلىپ قالدى. پاتىخ ئاكام باشلىق قالغان يەتتىمىز كەلدۇق. بىرىمىز يولدا ئېزىپ «ئالتە ئوغرى» بولۇپ قالدۇق. قۇربان بۇرھانىددىنوف، ئوسمان ئىبراھىموفلار قورغاس

پارتىزانلىرى بىلەن، ھوشۇر شەھەردىكى پارتىزانلار بىلەن. «ئازادلىق» تەشكىلاتى ھازىر شەھەردە جىددىي تەييارلىق قىلىۋاتىدۇ. بىز نىلقىنى ئالىمىز - دە، غۇلجىغا يۈرۈش قىلىمىز. مېنىڭ ئاپام ۋە خوتۇن - بالىلىرىم غۇلجا تۈرمىسىدە، ھاياتمۇ يوق، بىلىمەيمىز. ئەمما ئالدىراپ ئۆلتۈرمەيدۇ. ھۆكۈمەتنىڭ نەسىھەت ئۆمىكى ئۇلارنى تۇتۇپ تۇرۇپ بىزنى تەسلىم بولۇشقا ئۈندىشى مۇمكىن. ھايات قالساق كۆرۈشەرمىز. بۇنداق چاغدا شەخسىي ئىشىڭنى ئويلاشقا ۋاقىتمۇ بولمايدىكەن. ئەس - خىيالىم ئەتكى جەڭدە. سەن ئېيتقۇنا، نۇرى، نىلقىنى ئېلىشقا ئىشەنچىڭ بارمۇ؟

- نىلقىنى دەيسەنغۇ، پۈتۈن غۇلجىنى، شىنجاڭنى ئېلىشقا ئىشەنچىم بار. بىز ساي - سايىدىن ئېقىپ چىققان تاغ سۇلىرى بىلەن ئۇلغىيىۋاتقان قاش دەرياسىغا ئوخشايمىز. نەگە بارساق خەلق بىزنى قوللايدۇ. مېنىڭ نەچچە يىللىق سەرگەردانلىقىم بىكار كەتمەس ئىلاھىم!

- سەن خۇداغا ئىشىنەمسەن، نۇرى؟

- مۇشۇنداق چاغدا ئىشەنمەي بولمايدۇ. بىر تال ئەرزىمەس ئوق سېنىڭ تەقدىرىڭنى بەلگىلەيدۇ ئەمەسمۇ. - توغرا ئېيتتىڭ، ئېتىقاد نەق مۇشۇنداق چاغدا زۆرۈر. بىز رېئاللىققا كۆز يۇمالمايمىز! ئوسمان باتۇر توغرىسىدا ئالمۇتىدا جىق ھېكايە ئاڭلىدىم. ئۇ جۇڭغار قۇملۇقلىرىغا كىرىۋېلىپ تومۇزغا، قەھرىتان سوغۇققا، ئاچ - زېرىنلىق، سۇ تەشلىقى، ئۇيقۇسىزلىقلارغا تاقابىل تۇردى. بىر نەچچە يىلنى يالغۇز دېگۈدەك قېچىپ يۈرۈپ ئۆتكۈزدى. خەلقنى ئۆزىگە ئاز - ئازدىن جەلپ قىلدى. ھازىر مانا ئالتاينىڭ ھەممە يېرىنى دېگۈدەك ئازاد قىلالىدى.

قەيسەرلىك بولسالا

قېيىنچىلىقنى يەڭگىلى بولىدۇ!

- گومىنداڭنىڭ ئەسكەرلىرى كۆپ، قوراللىرى خىل، لېكىن ئۆلۈمدىن تولىمۇ قورقىدۇ. بىزگە ئۆلۈم دېگەن ھېچ

گەپ ئەمەس. قەسەملىرىمىز ئۆزى بىر كۈچ. بىز شۇنىڭ ئۈچۈن يېڭىلىمىمىز!

- توغرا، ئاڭلىغۇنا، تەبىئەت بىزنى مەدھىيلەۋاتىدۇ.

يىراقتا قاش دەرياسى ئاستا شارقىرىماقتا. تاغ سۈيى تاشتىن - تاشقا ئۇرۇلۇپ، بۇرغۇن ياساپ ھاياتنى

مەدھىيلەمەكتە. ئاچچىق سوغۇق شىمال دەرەخلەرنى چۈ - چۈ قىلغۇزۇپ، سارغايغان يوپۇرماقلارنى ئۇچۇرۇپ سۇ بېتىگە

چۈشۈرۈپ ئۇسسۇلغا سالماقتا. ئۇلارنىڭ يېنىدىكى نازۇك تال شېخى ھېلىدىن - ھېلىغا ئېڭىشىپ ئۇلارنىڭ يۈزلىرىنى

سىيىپماقتا. ھايات كۈلمەكتە، گويا سوزۇپ ئېيتىلغان قازاق ئۆلەڭلىرىدەك، شوخ - شوخ، ئۆزگىرىشچان ئىلى

ناخشىلىرىدەك، مۇڭغۇل مالچىلىرىنىڭ كۈيىدەك، ئىۋاننىڭ گىتارىدەك...

- پەرىخەنى ئويلايمسەن، نۇرى؟

- ئارىلاپ، ئۆلۈم يادىمغا يەتكەندە. ماڭا ھەر قاچان، ھەر مىنۇتتا ئوق تېگىشى، مەن ئۇنىڭ بىلەن خوشلاشمايلا

بۇ دۇنيا بىلەن خوشلىشىشىم مۇمكىن مەندىن ئايرىلسا ئۇ بىچارە قانداق بولۇپ كېتەر دەپ ئويلايمەن. نېمىشقا

دەمسىنا؟ ئۇ مۇھەببەت ئۈچۈنلا ياشاۋاتىدۇ. خۇددى بىز ئازادلىق ئۈچۈن ياشاۋاتقاندەك. ئۇمۇ، بىزمۇ غەلىبىگە تەشنا.

- مەنمۇ قالتىس تەشنا. زادىلا ئۆلگۈم كەلمەيدۇ، نۇرى. ياق، بۇ قورقۇنچاقلىقتىن ئەمەس، ئۈمىدۋارلىقتىن.

ئازادلىققا تەشنا خەلقىمنىڭ خۇشلۇقىنى كۆرۈشنى، سۆيۈملۈك خوتۇنۇم نۇربىيەنىڭ قورسىقىدىكى ئوغلۇمنىڭ «ئىگە»

دېگەن ئاۋازىنى ئاڭلاشنى تولىمۇ ئارزۇ قىلىمەن!

نۇرى دوستىنى چىڭ قۇچاقلدى:

- ھامان ئۆلۈپ كېتىمىز، لېكىن ئارزۇلىرىمىز ئۆلمەيدۇ!

- ياق، بىز ئۆلمەسلىكىمىز كېرەك. مەن ئۆلۈشنى خالىمايمەن!

- مەنمۇ خالىمايمەن. لېكىن ئۆلۈم دېگەن چاقىرىمىغان مېھمان. مېھمان بۇسۇغاڭدىن ئاتلاپ كىرسە

قوغلىۋېتەلمەيسەن!

- ئۇ چاغدا مېھماننى كۈلۈپ تۇرۇپ كۈتۈۋالىمىز!

ئۇلار چىڭ قۇچاقلشىپ ئاسمانغا قارىدى. گويا يۇلتۇزلىرىنى ئىزدەۋاتقاندەك!!!

نۇرى غېنى ئاكىسىنىڭ يېنىدا بەتلەنگەن بەشئاتار مىلتىقىنى مۇرسىگە ئېسىپ، ئۇلاستايىدىن نىلقا بازىرىغا

ھۇجۇمغا ماڭغان يۈز ئاتلىق پىدائىينىڭ ئەڭ ئالدىدىكى يول باشلىغۇچىلىرىدىن بىرى بولۇپ يولغا چىقتى. ئۇنىڭ قەلبى

شادلىققا، ۋۇجۇدى غورۇرغا تولغان. ئۈچ يىلدىن بىرىقى تاغ-دالا سەرگەردانلىقى، ھۇجۇم تەقەززالىقى ئاخىرلىشىدىغان

كۈن ئاخىر يېتىپ كەلدى. ئۇ ئۆز دۈشمەنلىرى بىلەن تىغمۇتغ ئېلىشىپ، خەلقنى غەلبە خۇشاللىقىدىن بەھرىمەن

قىلغۇسى. ئۇ مانا مۇشۇنداق كۈن ئۈچۈن ئۇزاق ۋاقىت تەييارلاندى. ئەمدى ئۇ جەڭگە ئاتلاندى. ئۇ ئويناقشىپ كېتىپ

بارغان جىرەن قاشقا ئېتىنىڭ پېشانىسىنى ئېگىشىپ سىلاپ قويدى:

- قورقۇۋاتامسەن، نۇرى؟

- ياق، ناھايىتى خۇشالمەن!

- بىرىنچى پاي ئوقنى سەن ئات!

- بىرىنچى بۇيرۇقنى سەن بەرگىن!

ئۇلارنىڭ قوشۇنى ئۇلاستايىنىڭ تۆۋەن ئېغىزىغا كەلگەندە رازۇپىدىكىلەر پاتىخ مۇسلىمۇققا:

- ئالدىمىزدا دۈشمەن كۆرۈندى! - دەپ دوكلات بەردى.

- ھۇجۇمغا تەييارلان!

غېنىنىڭ قىسىملىرى ئوتتۇرىدا، ئەكبەر، سېپىت قىسىملىرى ئوڭ ۋە سول قاپتالدا تەييارلىنىپ، مىلتىقلىرىنى ئوقلاپ

تۇرۇشتى. چاڭ - توپا كۆتۈرۈلۈپ ئەسكەرلەر ۋە ئەگەشكۈچى خەلقلەر توپى كۆرۈندى. غېنىنىڭ كۆزلىرىدىن ئوت

چاقنىدى. ئۇ پاتىخقا قاراپ:

- بولە، ئات دېمەمسەن؟ - دېۋىدى، پاتىخ كۈلۈپ قوبۇپ:

- ئات! - دېدى.

نۇرى مىلتىقنىڭ تەپكەسىنى باستى. بەخۇدۇك كېلىۋاتقا بىر ئەسكەر ئاتتىن يىقىلدى. ۋاڭ - ۋۇڭ، تا - تا - تات،

ھۇررا، قوغلا!... ئىككى تەرەپ قاتتىق ئېتىشتى. پارتىزانلار بىردە ئاتلىرىدىن چۈشۈپ تاشلارنىڭ كەينىگە مۆكۈنۈپ،

بىردە ئاتلىرىنىڭ يېنىغا چۈشۈپ دۈشمىنىگە شىددەت بىلەن ئوق ئاتماقتا ئىدى.

- قاچتى!

قويۇق چاڭ كۆتۈرۈلدى. رېن دۇسانىڭ ئەسكەرلىرى تۆۋەنگە - قاش دەرياسى تەرەپكە پىتىراپ قاچماقتا ئىدى.

ئۈچ توپ تەڭلا قوغلاپ ھۇجۇمغا ئۆتتى:

- ھۇررا!

ئاتلار چاپماقتا، دۈشمەن قاچماقتا. ئاسماننى چاڭ - توزان، ئىس - تۈتەك قاپلىدى. بىردەمدىن كېيىن ئوق

ئاۋازلىرى توختىدى. دۈشمەنلەر نەلەرگىدۇر قېچىشقان. «ئەل» بولغان خەلق ئاتلىرىدىن چۈشۈپ، ئوۋ مىلتىقلىرىنى

يەرگە تاشلاپ بېشىنى ساڭگىلىتىپ تۇرۇشاتتى. ئۇ يەر - بۇ يەردە ئەسكەرلەرنىڭ جەسەتلىرى، جان تالىشۋاتقان ئاتلار.

- ئەل بولغان پۇقراغا جازا يوق! - دېدى پاتىخ ۋارقىراپ، - قوراللارنى يىغىشتۇرۇڭلار!

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

قوراللار يىغىشتۇرۇلدى، بۇ تۇنجى ئولجا ئىدى.

دۈشمەن كەينىدىن كەتكەن رازۋېدكىچىلار دوكلات قىلدى:

- رېن دۇسا ئەسكەرلىرى بىلەن ئۇپازەڭگىنىڭ ئاۋۇلىغا باردى. ئۇپازەڭگى ئۇلارنى كوسۇساينىڭ قويۇلىشىدا

دەريادىن ئۆتكۈزۈۋەتتى!

- ئۇلار چۈنجىغا ئۆتۈپ ئايلىنىپ نىلقا بازىرىغا كىرمەكچى!

- قېچىپ قۇتۇلغىنىنى بىر كۆرەيلى، نىلقىغا ھۇررا!

- ھۇررا!

قاراڭغۇ چۈشتى. نەچچە يۈزلىگەن ئاتلىق پارتىزانلار ئۈچ يول بىلەن نىلقا ناھىيە مەركىزىگە قاراپ يۈرۈپ كەتتى.

ئۇلار يېرىم كىچىدە نىلقا شەھىرىنى قورشىۋېلىپ ھۇجۇم بۇيرۇقىنى كۈتتى.

ئۈچ توپنىڭ باشلىقى خەمەت مۇسلىمۇف توپ باشلىقلىرىغا ھەربىي توپنىڭ ئورنى، ھۇجۇم نىشانى ۋە ھۇجۇم

ئۇسۇللىرىنى ئوبدان چۈشەندۈرۈپ، نۇرىغا:

- دوستۇم، سەن مەن بىلەن بىللە بولسەن، - دېۋىدى، نۇرى:

- بىرىنچى پاي ھۇجۇم ئوقىنى ئاتتىم. شەھەرگىمۇ بىرىنچى ھۇجۇم قىلغۇچى بولايلىمىكەن دەيمەن! - دېدى.

- ياق، بۇ بۇيرۇق. سەن مەن بىلەن بىللە بولسەن!

پاتىخ بۇيرۇق بەردى:

- ھۇجۇم نىشانى ناھىيلىك ساقچى ئىدارىسى. ئۈچ تەرەپ ئۆز ۋەزىپىلىرىنى ياخشى بىلىۋالدى. مانا ھازىر كېچە

سائەت ئىككى، مەن ھۇجۇمغا ئۆتۈشكە بۇيرۇق بىرىمەن! ئاگون! (ئات، ئوت ئاچ مەنسىدە).

تەرەپ - تەرەپتىن مىلىتىقلار ئېتىلدى. جىمجىت كېچە قوماچ قورۇغاندەك، چاغاندا ئېتىلغان پوجاڭزىلاردەك ئوق

ئاۋازلىرى بىلەن ۋەھىمە ئەتراپىنى بىر ئالدى. «ھۇررا» ئاۋازلىرى شەھەرنى تىتەرەتتى. تاراس - تۇرۇس، گۇم،

تات - تات! ... خىلمۇخىل قوراللاردىن چىققان ئاۋازلار قوشۇلۇپ ئۆكتەبىر ئاسمىنىدا زىلزىلە پەيدا قىلدى. جەڭ

شىددەتلىك ئىدى. پارتىزانلار ئۆزلۈكسىز ئىلگىرلەپ، كۈلۈبقا ئوت قويۇۋەتتى، سېپىت قىسىملىرى كۈلۈبقا بېسىپ كىردى

ۋە ئۇ يەرگە سولاپ قويۇلغان خەلقنى ساق - سالامەت چىقىرىۋالدى. ئەكبەر بىلەن غېنى باتۇرنىڭ ئادەملىرى ساقچى

تۈرمىلىرىنى پاچاقلاپ تاشلاپ مەھبۇسلارنى ئازاد قىلدى. ئەتىگەن سائەت سەككىزدە ساقچى ئىدارىسى ئىشغال قىلىندى.

خەمەت يېنىدىكى توختىمايى مىللىتى ئېتىۋاتقان دوستى نۇرنى چىڭ قۇچاقلاپ:

- يەڭدۇق. يەڭدۇق! - دەپ ۋارقىراپ كەتتى. شۇ چاغدا بىر ئەسكەر تار كوچىغا قاراپ قاچتى، نۇرى ئۇنى

قوغلاپ ماڭدى. خەمەت كۈلۈبتىن بۇرۇلۇشىغا يەنە بىر ئەسكەر ئۇنىڭغا گىرانات ئاتتى. نۇرى قاچقان ئەسكەرنى

ئېتىۋېتىپ يانغۇچە خەمەت گىرانات پارچىسى تېگىپ يېقىلدى.

- خەمەت! - نۇرى يۈگۈرۈپ كېلىپ ئۇنى يۆلىدى ۋە قېچىپ كېتىۋاتقان ئەسكەرنى ئېتىۋەتتى.

- خەمەت! - نۇرى ئۇنىڭ بېشىنى باغرىغا بېسىپ ھۆڭگىرەپ يىغلىدى. ھەممىنىڭ ھۆرمىتىگە ئىگە ئەزىمەت،

پارتىزانلارنىڭ تۇنجى قۇربانى چوڭ قايغۇ پەيدا قىلدى. كۆپچىلىك قىساس ئۈچۈن جەڭنى تېخىمۇ كۈچەيتتى.

چۈشكە يېقىن نىلقىدا ئوق ئاۋازى توختىدى. ھۆكۈمەت تەرەپ شەھەرنى تاشلاپ غەربكە - غۇلجا شەھىرىگە

چېكىنگەن، بىر قىسىم ئەسكەرلەر ئاق بايراق چىقىرىپ تەسلىم بولغانىدى. ساقچى ئىدارىسى ۋە كۈلۈبلارغا سولاپ

قويۇلغان ئوبۇلخەيرى تۆرە، باۋۇدۇن خەلپەت، نۇسۇپقان كۈنباي، ئوسمان چوپان، شاكر ئەۋزى قاتارلىق نىلقا

ناھىيىسىنىڭ كاتتىۋاشلىرى ئۆلۈمدىن ساق قالغانلىقى ئۈچۈن پارتىزانلارغا قايتا - قايتىلاپ رەھمەت ئېيتىپ، ئىنقىلاب

سېپىگە قوشۇلۇشنى تەلەپ قىلدى. پاتىخ مۇسلىمۇف قوماندانلىق شىتابقا ۋاكالىتەن ئۇلارنى قارشى ئالدى. ئىنقىلابچىلار

تۇنجى ئازاد قىلغان شەھەر - نىلقىدا شادلىق، تەنتەنە پەلەككە يەتتى.

شۇ مەيداندىلا قولغا چۈشكەن قاناتبەك ئاقىلاقچى بىلەن رېن دۇساغا، خەلققە ئەلىمى ئۆتۈلگەن بىر نەچچە

ئەمەلدارغا ئۆلۈم جازاسى بېرىلىپ شۇ يەردىلا ئىجرا قىلىندى. شەھەر خەلقى پارتىزانلارنى مال سويۇپ، تاماق ئېتىپ

قارشى ئېلىشتى. ئۆي - ئۆيدىن كورا - چېلەكلەردە خىلمۇخىل تاماقلارنى كۆتۈرۈشكەن ئاياللار چىقىپ ناھىيىلىك

ھۆكۈمەتكە مېڭىشتى. ياشلار پارتىزانلىققا تىزىمغا ئالدۇرىدىغان جايدا تىقمۇتىماق سەپ بولۇشتى. نۇرى، بۆرىۋايىلار

ئۇلارنى تىزىملاپ باش كۆتۈرەلمەي قالدى. تۇيۇقسىزلا نۇرىغا تونۇش بىر ئاۋاز ئاڭلاندى:

- پەرىخە، ئىسىمىم پەرىخە!

نۇرنىڭ يۈرىكى جىغ قىلىپ قالدى. ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىدى. ئۇنىڭ ئالدىدا ھېلىقى غەمكىن كۆزلەر،

چىرايلىق لەۋلەر، گۈزەل چىراي كۈلۈپ تۇراتتى.

- پەرىخە! - دېدى ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ.

- قىزلار ئەسكەرلىككە تىزىملانمىدى، پەرىخە!

- مەن پەرۇخ!

- ھا - ھا - ھا... ئاسىيە ھەدەم تىنىچمۇ؟

- تىنىچلىق، خەمىتىمۇ تىنىچلىق، سىزگە سالام ئېيتتى.

- خەمىت، ئۇ قايسى خەمىت؟

- سىزنىڭ ئوغلىڭىز... بىزنىڭ... قىز يەرگە قارىدى.

- ئۇ... ئۇ ئۆزى نەدە؟...

- ئۇ تۈنۈگۈنلا شەھەرگە قاچقانلار بىلەن بىللە كەتكەن!...

- كەچتە بارىمەن... سىز پەرىخە... ھە، بوپتۇ، پەرۇخ، ئاسىيە ئابىستەيگە سالام دەڭ. خەمىتى مەن ئۈچۈن

سۆيۈپ قويۇڭ. بۇ ئىسمىنى قاچان قويدۇڭلار!

- بۈگۈن ئەتىگەن ئۆزگەرتتۇق. ئەسلى سەبىخە يادىكار قويغانىدى. ئاپام خەمىت ئاكىمىنىڭ قۇربان بولغىنىنى

ئاڭلاپ ئىسمىنى خەمىتكە ئۆزگەرتتى.

نۇرى بۇ جىددى پەيتتە باشقا ھېسارنى قايرىپ قويۇپ، ئۆز خۇشاللىقىنى يالڭاچ سۆز بىلەن ئىپادىلىدى:

- خەمىت ئۆلىدى، بىز ئۆلمەيمىز!

شۇ ئاخشىمىلا ناھىيلىك خەلق ھۆكۈمىتى قۇرۇلدى. خەلقنىڭ قول كۆتۈرۈپ قوللىشى بىلەن ئوسمان چوپان،

ئورازقانلار ناھىيە ھاكىملىقىغا، چاقاباي ساقچى ئىدارىسىنىڭ باشلىقىغا تەيىنلەندى. ھاكىملار پارتىزانلارنىڭ

تەمىناتىغا، ساقچى باشلىقى شەھەر ئامانلىقىغا مەسئۇل قىلىندى. پىدائىيلار كۆپىيىپ، پارتىزانلارنىڭ سانى ئاشتى.

ھەربىر چوڭ توپ مىڭغا يەتتى. ئادەم كۆپ، قۇرال - ياراغ ئاز، نىلقا جېڭىدە يۈزەنچە مىللىتى، بەش پىلىموت

غەنىيەت ئېلىندى. قورالغا ئېرىشىش قوماندانلىق شىتابىنىڭ بىر ۋەزىپىسى بولۇپ قالدى. ئۇلاستايىدىن يۆتكەلمىگەن

قوماندانلىق شىتاب بىلەن نىلقا بازىرى ئارىلىقىدا چاپارمەنلەر توختىماي ئات چاپتۇرۇپ خەۋەر ئالماشتۇراتتى. پاتىخ

ئىنسىنىڭ ۋاپاتى، ئاپىسى، خوتۇن - بالىلىرىنىڭ تۇتقۇن قىلىنىشى بىلەن قاتتىق غەزەبلەنگەن. ئۇنىڭ بۇرۇتلىرى تىك - تىك، قاپقى سېلىقلىق، كۆزلىرىدىن ئوت چاقناپ تۇراتتى. ئۇ ئۇلاستايىدىكى قوماندانلىق شتابتىن بۇيرۇق بەردى:

- دۈشمەن قۇراللىق كۈچلىرى سۇلتان ئۇۋەيس مازىرى بىلەن نىلقا ئارىلىقىدىكى دۈشمەن ئىستېكاملىرىغا ۋە ساقچى ئورۇنلىرىغا مۇكۇۋالغان، ئۇ يەرلەر پاچاقلىنىپ، دۈشمەن قوراللىرى بىلەن قورالسىز پارتىزانلار قوراللىرىنى سۇن، قىزىلكۆتەن ئاغزىنى غېنى باتۇر ئىگىلەپ، دۈشمەننى يول بىلەن ماڭالماس قىلىپ، تاغ يولى بىلەن ئەسكەر يۆتكەشكە مەجبۇر قىلىنسۇن!

بۇ چاغدا ئۈچ توپقا ئەكبەر باتۇر مەسئۇل بولدى. چوڭ توپلار ئۈچتىن كىچىك توپقا ئايرىلغان. ھەربىر توپنىڭ باشلىقلىرىنى قوماندانلىق شتاب بېكىتكەن، پارتىزانلار ھەرىكەتچان ئۇرۇش تەكتىكىسى بىلەن دۈشمەننى پاراكەندە قىلماقتا ئىدى؛ ئۇلار سەپ تۈزۈپ ئۇرۇش قىلمايتتى، تۇيۇقسىز ئۇ يەر - بۇ يەردە ھۇجۇم قىلىپ دۈشمەن كۈچلىرىنى پارچىلىۋېتىش، ئاز دۈشمەننى زور كۈچ بىلەن يوقىتىش، پاراكەندىچىلىك سېلىپ، دۈشمەننى ئېزىقتۇرۇش، خاتىرجەم قىلماسلىق، ۋەھىمە تارقىتىش يوللىرى بىلەن دۈشمەن ئەسكەرلىرىنى ئالاقىزادىلىككە سالاتتى، دۈشمەننىڭ كوماندىر - جەڭچىلىرى بىر مىنۇت خاتىرجەم بولالماي قېچىشنىلا ئويلايدىغان بولۇپ قالغانىدى.

غېنى باتۇر كېچىدە سۇلتان ئۇۋەيس مازىرىغا تۇيۇقسىزلا نۇرغۇن مىللىتى بىلەن بىرلا ۋاقىتتا ئوق چىقىرىپ، قىقاس - چۇقان بىلەن ئات چاپتۇرۇپ كىرىپ كېلىۋىدى، ساقچى ئىدارىسىدىكىلەر قارشىلىشىشنى زادىلا ئويلاشقا ئۈلگۈرەلمىدى. ساقچى ئىدارىسى تېزلا تارمار قىلىنىپ، پۈتۈن قوراللار غېنى باتۇرنىڭ قولىغا چۈشتى. ئۇنىڭ ئادەملىرى تېخىمۇ كۆپەيدى، قوراللىرى تولۇقلاندى. ئۇ نەگىلا بارمىسۇن، ئۇنىڭ يېنىدا نۇرى بىللە ماڭاتتى. ئۇلار ئىككى كېچە - كۈندۈز ئاتتىن چۈشمىدى. مازار، قاراسۇ، سۇپتايلىرىدا دۈشمەنلەرگە ئوڭۇشلۇق زەربە بەردى. مانا قىزىلكۆتەندىن دۈشمەننىڭ ماشىنىلىرى ئۆتمەكچى بولۇۋاتىدۇ، دېگەن خەۋەر كەلدى. شۇ كېچىسىلا سۇلتان ئۇۋەيس مازار ساقچىخانىسىغا ھۇجۇم قىلىپ، قاماقتىكى جىڭ چىڭ، مەتكېرەم قاتارلىق ئوتتۇزغا يېقىن كىشىنى قۇتۇلدۇرۇپ، خېلى جىق قورال - ياراغ غەنىيەت ئالغان ئەزىمەتلەر داۋاننىڭ ئىككى يېقىدىكى دۆڭلۈكلەرگە يوشۇرۇندى.

ماشىنلار لىق ئەسكەرلەر بىلەن تولغان، ماشىنىنىڭ كابىنىكا ئۈستىگە پىلىموتلار ئورنىتىلغان. ئەسكەرلەر قوراللىرىنى

چىڭ تۇتۇشقان، باشلىرىغا چويۇن قالپاق كىيىشكەن، تولىمۇ ھەيۋەتلىك ئىدى. غېنى ئۈچ ماشىنا داۋانغا ئۆزلەش بىلەن بۇيرۇق بەردى. دۆڭلەر ئارىسىدىن تاراسلاپ ئوق ياغدى، ماشىنىلارنىڭ چاقىلىرى ئاستىدا گىراناتلار پارتىلىدى. يولنىڭ يېقىنلا چىتىدىكى ئېرىقلارغا مۆكۈنگەن پارتىزانلار دۆڭلەرنىڭ ئۈستىدە قورام تاشلارنى دالدا قىلىشقانلىرى مىلتىق، پىلىموت بىلەن ئوق چىقاردى. دۈشمەننىڭ ئۈچ ئاپتوموبىلى كۆيۈپ كۆل بولدى، ئەتراپنى ئۆلۈكلەر قاپلىدى، ئارقىدىكى ماشىنىلار كەينىگە يېنىپ، دۆڭمازار تەرەپكە قاچتى... غېنى قىسىملىرى نۇرغۇن ئولجا، جەڭ خۇشاللىقى بىلەن مازارغا قايتتى. دۈشمەن بۇ بىردىنبىر ماشىنا ماڭالايدىغان نىلقا يولىدا ماڭالماس بولدى.

- يارايىسەن نۇرى!

- قالتىس بولدى غېنىكا!

جەڭ غەلبىسى دۇنيادىكى خۇشاللىقنىڭ ئەڭ كاتتىسى بولسا كېرەك يوللارغا پۇختا قاراۋۇللار قويۇلغاندىن كېيىن، سۇلتان ئۆۋەيس مازار مەھەللىسىنىڭ ھەممىلا ئۆيىدە ياخشى غىزا، ئەتكەنچاي، بىنەم ئۈندىن يېقىلغان ئاپئاق نانلار بىلەن پارتىزانلارنى كۈتۈۋېلىش زىياپەتلىرى ئەۋجىگە چىقتى. غېنى يېزا مويسىپىتىنىڭ ئۆيىدە پاقالاننىڭ ئالدى پۇتىنى ئىشتىھا بىلەن يەۋىتىپ شەيخكە:

- موللام، ھارىقنىڭ يوقمۇ؟ - دېۋىدى، كۆپچىلىك قاقاقلىشىپ كۈلۈشتى. شەيخمۇ كۈلۈپ:

- ئۈچ كۈن بولغان مەن قۇرئان ئوقۇغىلى تۇرغىلى. ئالتە مىڭ ئالتە يۈز، ئاتمىش ئالتە ئايەتنىڭ ھەممىسىنى...

- پاهۇي، ھاراق دېسەم قۇرئان دەيسەنغۇ ھوي موللا، بوپتۇ، سەن قۇرئان ئوقۇ، مەن ھاراق ئىچەي، گۇناھىمۇ

يە موللام؟

- ياق، بالام غېنى، ساڭا گۇناھ ئەمەس، سەن غازى، سەندىن خۇدا رازى. ئىچ مەيلى، ئەمما مەست بولۇپ...

ئادىشىپ قالما!

- ھا-ھا-ھا... مەن ئىچسەم كۆزۈم روشەنلىشىپ كېتىدۇ!...

- غېنىكا ئىچمە! - دېدى نۇرى نەدىندۇر پەيدا بولغان بىر چەينەك «جۈن» نى نېرى ئىتتىرىپ.

- نېمە؟ مازاردا ئىچسە گۇناھ بولىدۇ دېمەكچىمۇ؟

- ھەربىي ئىنتىزام مازاردىنمۇ يۇقىرى، - دېدى نۇرى كۈلمەي تۇرۇپ، - سەن باشلامچى بولۇپ ئىنتىزامنى ئىجرا

قىل. بولمىسا جەڭچىلىرىڭ بۇيرۇققا بويسۇنماس بولۇۋالىدۇ.

- ئاتمەن، كىم بويسۇنمايدىكەن!

- مانا ئۆزۈڭ. قېنى يامان بولساڭ ئۆزۈڭنى ئاتە!

- نېمە ئىنتىزام ئۇ، ئاشۇ پاتىخنىڭ گېپىما؟

- ياق، پاتىخنىڭ گېپى ئەمەس. قوماندانلىق شتابنىڭ بۇيرۇقى!

- خەپ، ماقۇل، جالاپنىڭ بالىسى. يە خوتۇن خەققە قاراتمىساڭ، يە ھاراق ئىچكۈزمىسەڭ!...

- چوڭ خۇشاللىق ئالدىمىزدا. بىز مەنزىلگە يەتمىدۇق، سەپەرگە ئەمدىلا ئاتلاندىق!

- مۇشۇ گېپىڭ ئۈچۈن بىر ئىچىدىغان يېرىدى، ئاپلا، ئىنتىزام دېدىڭما!

- بالىلىرىم، ئاق يوللۇق بولۇڭلار، غازاتلىرىڭلار نۇسرەت تاپقاي، مەن بىر قۇرئان ئوقۇپ قوياي!

ساي سۈيى شارقىرىماقتا، نەچچە ئادەمنىڭ غۇلجى يەتمەيدىغان سىدىلەرنىڭ شاخلىرى ئۇسسۇل ئوينىغاندەك

لەرزەن مەيدانلىقتا، جىمجىت يېزىدا شەيخنىڭ مۇڭلۇق ئاۋازى يىراقلىرىغا ئاڭلانماقتا:

- ئامىن!

- ئامىن!

ئۆيلەردىن، سۇ بويلىرىدىن، باغلاردىن دۇئا ئاۋازى، ئادەملەرنىڭ خەيرلىك تىلەشلىرى ئاڭلانماقتا.

غېنى باتۇر پارتىزانلىرى ئاتلىق شەرققە، ئۆزلىرىنىڭ قوماندانلىق شتابىغا قاراپ يولغا چىقتى. قىزىلكۆتەننى

ساقلىغۇچى ئالاھىدە ئەترەت ئۇلارنى ئۆزىتىپ قالدى. بۇ ئەترەتكە كەڭساي پارتىزانلىرىدىن كەلگەن نۇرۇم مەسئۇل

بولدى. نىلقا ناھىيىسىنىڭ قولىدىن كەتكەنلىكى، بىردەمدىلا نەچچە مىڭ ئادەمنىڭ قوراللانغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ

ھەربىي تېخنىكىسى ۋە ئۇرۇش قىلىش ئۇسۇللىرىنىڭ قالتىسلىقى دەرھال ئۈرۈمچىگە خەۋەر قىلىندى. يېڭى رەئىسلىك

ئورنىغا ئولتۇرغان ۋۇجۇڭشىن ئۆزىنىڭ سىلىق ۋاستە - گومىنداڭنى تەشۋىق قىلىش، نەسىھەت قىلىش ئۇسۇلىنىڭ ئۈنۈم

بەرمىگەنلىكىگە خاپا بولۇپ، ئىلىدىكى ۋالىي، ھەربىي باشلىقلارنى: «قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان نان قېپىلار» دەپ

تىللاپ، 8 - ئۇرۇش رايونىنىڭ قوماندانى جۇشاۋلياڭنى خانىسىغا تەكلىپ قىلدى. بىر - بىرىگە سادىق بۇ دوستلار

كۆرۈشۈپ ئەھۋال سورىشى بىلەنلا:

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- ئاۋارىچىلىك، ئاۋارىچىلىك! - دېگەن سۆز بىلەن گەپ باشلاشتى.

- ليۇبىڭدى تولۇق ھوقۇقلۇق قوماندان بولسۇن. ئۇ شېڭ شىسەينىڭ ساقچى باشقارمىسىدا ئۇزۇن يىل ئىشلىگەن.

ئەھۋال بىلەن ياخشى تونۇش. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ خۇيزۇ. دىندارلاردىن ياخشى پايدىلىنالايدۇ. ھەم قاتتىق، ھەم

يۇمشاق ئىككى ۋاسىتىنى تەڭلا ئىشقا سالايلى، ئاۋارىچىلىك خېلى بار. ئوسمان، دەلىلقان سۇگۇربايوفلار ئالتاي

ۋىلايىتىنىڭ توقسان پىرسەنتتىن جىق يېرىنى ئىگىلەپ ئۆز ئالدىغا ھۆكۈمەت قۇرۇۋالدى. بۇ ئەلۋەتتە شېڭ شىسەينىڭ

سەۋەنلىكى. ئەمدى مۇنۇ نىلقىدىمۇ قوماندانلىق شتاب، ناھىيىلىك ھۆكۈمەت دېگەنلەر قۇرۇلغىلى تۇرۇپتۇ. ھەرگىز سەل

قاراشقا بولمايدۇ. بۇلاردىن سوۋېت دەرھال پايدىلىنىدۇ. بەلكى سوۋېت قول تىقىپ بولدى. ئۇلارنى ناھىيىدىن

ۋىلايەتكە كىرگۈزۈشكە ھەرگىز بولمايدۇ!

- مەن 8 - ئۇرۇش رايونى قومانداننىڭ پىكىرىگە، ياق، بۇيرۇقىغا قەتئىي بويسۇنمەن.

- سىز رەئىس. شىنجاڭ سىزنىڭ، مېنىڭ ۋەزىپەم سىزنىڭ ھاكىمىيىتىڭىزنى قوغداش!

- ياق، ياق، بىز دېگەن بۇيرۇق ئىجرا قىلغۇچى، قېنى پىلاننىڭىزنى ئاڭلاي.

- ساقچى ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ليۇبىڭدى تولۇق ھوقۇقلۇق باش قوماندان. ئۇنىڭغا تانكا، ئايرۇپىلان،

زەمبىرەكلەر بىلەن قوراللانغان بىر دىۋىزىيە ئەسكەر بېرىلسە، باندىتلار بىر ھەپتىگە قالماي تازىلىنىدۇ. 12 - ئاينىڭ

1 - كۈنىدىن بۇرۇن نىلقا باندىتلىرى، ئالتە ئوغرى تولۇق يوقىتىلىدۇ. ليۇبىڭدىغا دۇشجاڭ غۇلجىدىكى بىر دىۋىزىيە

ئەسكەر بىلەن ماسلىشىدۇ. قىسىم ئۈچ يولغا بۆلۈنۈپ قامر تاغ دېگەن قارا ئۇۋىنى تولۇق قورشىدۇ. زەمبىرەك،

مىناميوتلار تاغ ئېغىزلىرى، نىلقا شەھىرىنى توپقا تۇتىدۇ. دەسلەپ خىل قوراللار بىلەن ئۈچ مىڭ ئەسكەر ھۇجۇمغا

ئۆتىدۇ، ئارقىدىن يەنە ئۈچ مىڭ!

- قالتىس، قالتىس پىلان. ئۇلارغا نەسىھەت ئۆمىكىنى ماسلاشتۇرساق.

- ليۇبىڭدىغا بۇ ئىش ئالاھىدە تاپشۇرۇلدى. خەلقنى باندىتلار قايمۇقتۇرماقتا. بىز ئۇلارنى تارتىۋېلىشىمىز كېرەك!

- بۇيرۇق قاچان بېرىلىدۇ؟

- بۈگۈن 10 - ئاينىڭ 28 - كۈنى. پۈتۈن تەييارلىق ئىككى كۈندە پۈتىدۇ 10 - ئاينىڭ 30 - كۈنى ئۈرۈمچىدىن،

غۇلجىدىن بىراقلا نىلقا ھۇجۇمغا ئۆتىمىز. رەئىس ئەپەندىم!

- سوۋېت ئەسكەرلىرى كىرمىگەندۇر - ھە؟

- قوراللىرى كىرگەن. ئالمۇتا يېنىدا ئالتە ئادەمنى تەربىيەلەپ، قوراللىنىدۇرۇپ كىرگۈزدى. ھەممە ئىش شۇلارنىڭ قۇتۇرۇشى بىلەن بولۇۋاتىدۇ. شېڭ شىسەي ئادەم ئۆلتۈرۈشكە ئۇستا، لېكىن ۋەتەننى قوغداشتا بىر دۆت. ئالتە ئوغرىنى دۆلەت چېگراسىدىن كىرگۈزمىگەن بولسا مۇشۇ پالاكەت يوق ئىدى!

- ئۇ پالاكەتنى تېرىپ قويۇپ قۇيرۇقنى خادا قىلدى. ئۇنىڭ پوقنى بىز تازىلايمىز ئەمدى. ئالتايدا، تاشقورغاندا، مانا ئەمدى غۇلجىدا توپىلاڭ كۆتۈرۈلدى. بۇ باندىتلارنى بۆشۈكىدىلا يوقاتىمىساق، جياڭ ۋېيۈەنجاڭنىڭ يۈزىگە قارىيالايمىز!

- مۇھىمى ۋەتەن زېمىنى، شىنجاڭ قولىدىن كەتسە مەن جاڭ پېيۈەننىڭ يولىنى تاللايمەن. بىر پاي ئوق بىلەن ئاۋارىچىلىك، ئار - نۇمۇستىن قۇتۇلىمەن!

- ياق، ياق. غەلبىگە ئىشەنچىم كامىل!

- يۈز پىرسەنت كامىل!

گومىنداڭنىڭ باستۇرۇش پىلانى قورغاس پارتىزانلىرىنىڭ تەشكىللىگۈچىسى ئابدۇكېرىم ئابباسوف ئارقىلىق پاتىخلارغا يېتىپ كەلدى. ھەتتا گومىنداڭنىڭ ئۇرۇش پىلانىمۇ تولۇق ئاشكارا بولدى. پاتىخ توپ باشلىقلىرىنى ئۇلاستايىدىكى قوماندانلىق شتابقا يىغىپ، قارشى ئۇرۇش پىلانىنى بېكىتىشكە باشلىدى.

- تەخمىنەن بىر دۈنۋىيىدىن كۆپ ئەسكەر ئۈچ يول بىلەن بىزنى قورشاپ يوقاتماقچى! - دېدى پاتىخ مۇسلىمۇف

ئالدىرىماي ئۇيغۇرچە، تاتارچە، قازاقچە ئارىلاشتۇرۇپ سۆزلەپ، - چىغىستان (شەرقتىن) داغىتى، توققۇزتارادىكى قىسىملىرىنى كۈنەس تۆتە داۋىنىدىن ئاشۇرۇپ، ئوڭ تۈستۈكتە (جەنۇبتا) توققۇزتارا - قارياغاچ ئارقىلىق باسلىگەن داۋىنىدىن ئۆتكەندىن كېيىن باتىستا (غەربتە) سۇلتان ئۇۋەيسى مازار، سۇپتايلىرىنى بېسىپ قاراسۇنى ئۆزلەپ مېڭىپ نىلقىنى قورشىماقچى. تۆتە داۋىنى، باسلىگەن داۋىنى، سۇپتاي، قاراسۇ... دۈشمەننىڭ ئۈچ يولى مۇشۇ.

كۆپچىلىك بىر - بىرىگە قاراشتى. غېنى باتۇر ئاغزىنى بۇزدى:

- جالاپ خو...

نۇرى ئۇنى ئوقۇپ قويدى. پاتىخ كۈلۈپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

- سەن غېنى، تۆتە داۋىنىدىن كېلىۋاتقان جالاپ خوتۇننىڭ بالىلىرىنى توراپ زەربە بېرىسەن!

- خوپ باشلىق!

- سەن ئەكبەر باسلىگەندىن كېلىدىغانلارنى توسۇپ زەربە بېرىسەن!

- بولادى، ئۆتە جاقسى، باستىق!

- سەن ئىۋان مازار-سۇپتاي تاشيولى بىلەن كېلىۋاتقانلارغا زەربە بېرىسەن!

- لادىنو، ئۈچىن خاراشۇ، مالادىس كوماندىر! (بولدۇ، تولىمۇ ياخشى، يارايىسىز، كوماندىر).

ئۈچ توپ ئۆزىنىڭ ھۇجۇم نۇقتىلىرىغا يۈرۈپ كەتتى. ئەكبەر ئۆزىگە سېپىتىنى ياردەمچى قىلىپ ئىككى يۈز نەپەر خىلانغان جەڭچىگە قىرىق دانە جەڭگىۋار مىلىتىق، ئىككى پىلىموت ۋە ئىككى دانىدىن گرانات تارقىتىپ بەردى. باشقا توپلارمۇ شۇنداق قوراللاندى. ئەكبەر قىسىملىرى ئاتلىنىپ تېز يۈرۈش قىلىپ باسلىگەن داۋىنىنىڭ ئەتراپىغا يېتىپ بېرىپ تاغ ئۈستىگە، قاپتالارغا مۆكۈندى ۋە كىچىك ئەترەت باشلىقلىرىغا: «دۈشمەن باسلىگەن داۋىنىدىن تۆۋەنلەپ ساي-سايلاغا چۈشۈپ بولىغۇچە ئوق چىقارماڭلار، ئوق-دورنى تېجەپ تاش غۇلتىپ، گرانات تاشلاپ، دۈشمەن قىسىملىرىنى بۆلۈۋېتىش كېرەك» دەپ بۇيرۇق بەردى. راست دېگەندەك، دۈشمەن تولۇق قوراللانغان، زەمبىرەكلىرىنى ئاتالارغا سۆرەتكەن ھالدا داۋىندىن تۆۋەنگە قاراپ ئىلگىرلىدى. ئۇلار يامغۇردەك ئوق ياغدۇرۇپ، گۈمبۈرلىتىپ زەمبىرەك ئېتىپ ھەيۋە كۆرسىتىشكە باشلىدى. شۇ چاغدا ئەكبەرنىڭ ئادەملىرى سايىنىڭ تۆۋەن ئېغىزىدىن بىر توپ ئات-كالىنى دۈكۈرلىتىپ ھەيدەپ، پارتىزانلار تۆۋەندىن چىقىۋاتقان ھالەت پەيدا قىلدى. دۈشمەن ئالدىنىپ ھۇجۇمنى ساي تاپىنىغا قاراتتى. تاغنىڭ ئىككى قاپتىلىدىكى تاش، كامارلارنى دالدا قىلىپ مۆكۈنگەن پارتىزانلار ھۇجۇم سىگىنالىنى ئاڭلاش بىلەن تەڭ، گرانات تاشلاپ، تاش غۇلتىپ تاغ ئىچىنى زىلزىلىگە سالدى. دەھشەتلىك سادا، ئاتلارنىڭ كىشىنىڭ دۈشمەن ئەسكەرلىرىنى چۆچۈتۈۋەتتى. ئەسكەرلەر جان ساقلاش كويىدا، مىلىتلىرىنى نەگە ئېتىشىنى بىلمەي ئۆلگىنى ئۆلۈپ، تىرىك قالغىنى ئۆمىلەپ چاتقاللار ئارىسىغا يوشۇرۇنۇپ، سايىدىن قېچىپ چىقىپ كېتىش كويىدا جان تالاشتى. جەڭچىلەر خۇماردىن چىققۇدەك ئاتتى. ئىككى يۈز جەڭچىدىن بىرىمۇ چىقىم بولمىدى. دۈشمەننىڭ ئۆلۈكى سايىنىڭ تېشىدەك ياتماقتا، چاڭ-توزان، ئىس-تۈتەك، كۆيۈۋاتقان ئوت ئىچىدە قالغان دۈشمەن پارتىزانلارنىڭ نەدە ئىكەنلىكىنىمۇ قىياس قىلالىمىدى.

بۇ جەڭدە ئەكبەر باتۇرنىڭ ئەقىل-پاراسىتى، پارتىزانلارنىڭ باتۇرلۇقى، مەرگەنلىكى سىناقتىن ئۆتتى. بۇرۇنقى بۇ قېتىم ئۆزىلا بەش دۈشمەننى ئۆلتۈردى. جالباس دېگەن يىگىت ئۇنى، ئەڭ ئاز ئۆلتۈرگەنلىرى بىر-ئىككىدىن دۈشمەننى ئۆلتۈردى.

دۈشمەن قاچى، ئەكبەر پارتىزانلىرىغا دۈشمەننىڭ كەينىگە ئۆتۈشكە بۇيرۇق بەردى. ئەكبەر بىلەن سېپىت خىل يىگىتلەرنى باشلاپ، دۈشمەن ئارقا سېپىگە ئۆتۈپ، دۈشمەن پىلموتچىلىرىنى قورشاپ تۆت دانە پىلموتنى تارتىۋالدى ۋە پىلموتنى دەرھال دۈشمەنگە بۇردى. قورشاۋدا قالغان دۈشمەن زەمبىرەكلىرىنى تاغ ئۈستىگە تاشلاپ ساي تاپىنى بىلەن كەينىگە يېنىپ قاچتى. قاچالغانلىرى ئاز، كۆپ قىسمى بىتچىت بولدى، ساي جەسەت دۆۋىسىگە ئايلاندى. ئەكبەر، سېپىت بۇ جەڭدە ئىككى يۈز ئەللىك دانە مىلتىق ئولجا ئالدى. پىلموت، زەمبىرەك، نۇرغۇن ئوق-دورا ۋە ئات، ئۇرۇق-تۈلۈكلەر بۇنىڭ سىرتىدا ئىدى.

دۈشمەن ئايرۇپىلانلىرى كەلدى. ئۇلار ئۇرۇش مەيدانىنى تاپالىمىدى. تاغ، سايلارنى قالايمىقان بومباردىمان قىلىپ قايتىپ كەتتى.

ئەكبەر ئۇلاستاي قوماندانلىق شتابىنىڭ بۇيرۇقىغا ئاساسەن، سېپىتنى ئۆتۈز-قىرىق پارتىزان بىلەن باسلىگەن داۋىنىدا كەلگۈسى دۈشمەنگە زەربە بېرىشكە قالدۇرۇپ، قالغان پارتىزانلىرىنى ئېلىپ ئۇلاستاىغا قايتتى. ئۇنى جەڭچىلەر ۋە خەلقلەر: «ئىسپوسىننىڭ باتۇر ئوغلى!» دەپ ۋارقىرىشىپ، قوللىرىدا كۆتۈرۈپ تەنتەنە قىلىشتى.

غېنى باتۇر كۈنەس داۋىنىدىن ھارغىن، روھىي چۈشكۈن، ناھايىتى خاپا ھالدا پارتىزانلىرىنى باشلاپ قايتىپ كەلدى:

- جالاپ خوتۇننىڭ بالىلىرى، ھىيلىگەرلىك قىلىپ كۆچۈۋاتقان مالچىلارنىڭ قىياپىتىگە كىرۋاپتۇ. غېمىدە يوق تۇرۇپتىمەن، بىر كەمدە ئاتقىلى تۇردى. ئېتىشتۇق، كەينى-كەينىدىن كېلىۋەردى بۇ ئىتلار. بىز ئاز، ئۇلار جىق. ئۇلارنىڭ قوراللىرىمۇ خىل. مەن بىرىمىز قالغۇچە ئېلىشىمىز دېسەم، مۇنۇ نۇرى، ياقى، بىز جانلىق، ھەرىكەتچان ئۇسۇل قوللىنىمىز، ئادەملىرىمىزنى ساقلاپ قېلىش مۇھىم. دۈشمەن بىزدىن نەچچە ھەسسە كۈچلۈك، ئېتىشقاننىڭ پايدىسى يوق، دېدى. مانا ئەمەس دەپ چېكىندۇق، قايتىپ كەلدۇ. يامان بولسا ئۇلاستاىغا كەلسۇن قېنى!

- توغرا قىيىنچىلەر!- دېدى پاتىخ، - بىزنىڭ ئۇسۇلىمىز شۇ. دۈشمەن كۈچلۈك كەلسەلا چېكىنىش. ئۇنى پارچىلاپ

يوقتىش ئەمەسمۇ. مەيلى، غېنى، جەڭ تېخى ئالدىمىزدا، پۇخادىن چىقسەن تېخى!

ئىۋان توپى سۇپتاي - مازار يولىدا توسۇپ جەڭ قىلىۋاتقاندا، ئاچال تەرەپتىن ناھايىتى جىق ئەسكەر كېلىۋاتىدۇ دېگەن خەۋەر كەلدى. بۇ ئەسكەرلەر ئۈرۈمچىدىن ياردەمگە كەلگەن گومىنداڭچىلار ئىدى. ئۇلار جىڭ - ئاچاللاردىن پىيادە مېڭىپ كەلگەن، قورالى خىل سانى جىق ئەسكەر ئىدى. ئىۋان قورشاۋدا قېلىشتىن ئەنسىرەپ، سۇپتايدىكى دۈشمەنلەرگە شىددەتلىك ئوت ئېچىپ، شىتابىنىمۇ يۆتكەپ ئۇلاستايغا چېكىنگەنىدى.

- توغرا قىلىدىڭ، ئىۋان. بۇمۇ بىر چوڭ غەلبە! - دېدى پاتىخ ئىۋاننىڭ مۇرىسىگە قېقىپ، - دېدىمغۇ، بىزگە يەر ئەمەس، قوشۇن مۇھىم. دۈشمەن سۇبتايىنى ئىگىلەپ سۇلتان ئۇۋەيس مازار يولىنى قامال قىلغىنىغا خۇشال، ھەتتا ئۇنىڭ نىلقىنى ئىشغال قىلىشىغىمۇ يول قويىمىز. ئۇ ئۆزىنىڭ گۆرىنى كولايدۇ، بىزگە قورال - ياراغنى يېقىن ئەكېلىپ تاپشۇرىدۇ! - لېكىن گومىنداڭ خەلقىتىن ئۆچ ئالىدۇ، خەلقنى قىرىدۇ! - دېدى ئەكبەر ئازابلىنىپ.

راست دېگەندەك، سۇلتان ئۇۋەيسىتىلا قىرىق - ئەللىكتەك ئادەمنى تۇتتى. ماھمۇت ئەپەندى مۆكۈۋالدى. ئۇنىڭ ئانىسىنى ئىشكىنىڭ ئالدىدىكى قارىياغاچقا ئېسىپ قىيناپ:

- ماھمۇت، چىق! ئاناڭ لازىمۇ، جېنىڭمۇ؟ - دەپ ۋارقىرىدى. ئانىسىنىڭ نالىسىغا چىدىمىغان ماھمۇت

ئەپەندى ئۆگزىدىكى مەڭگەن ئارىسىدىن چاچراپ تۇرۇپ:

- ۋۇي نائەھلىلەر، ئانامنى قويۇۋەت، پارتىزانلارغا تاماق بەرگەن، ئۇلارنى قوللىغان مانا مەن! - دېدى. نېمە

قىلارنى بىلمەي قالغان ليۇبىڭدې بىلەن دۇسجاڭ ماھمۇت ئەپەندى باشلىق ئەللىككە يېقىن بىگۇناھ ئادەمنى چاناپ ئۆلتۈرۈپ ئاچچىقىنى چىقاردى.

دۈشمەن ئارقىمۇ ئارقا ئەسكەر يۆتكەپ سۇلتان ئۇۋەيس مازىرى، سۇپتاي، چوڭ قارا سۇ ۋە تۆۋەنكى ئۇلاستايلىرىنى ئىگىلەپ ئەسكەر دېگەنگە تولدۇرۇۋەتتى. ئەڭ ئاخىرىدا، گومىنداڭ ئەسكەرلىرى نىلقا بازىرىنىمۇ ئىگىلەپ، يۇقىرى ئۆزلەپ جالىنقۇلنىڭ باش تەرىپىدىكى زاراتگاھلىققىچە يېتىپ باردى. ئۇلار ليەن، يىڭ، تۈەنلەرنى ئىستېھكاملارغا

ئورۇنلاشتۇرۇپ ئاكوپ قېزىپ، پوتەي ياساپ چوڭ قورشاپ يوقتىش تەييارلىقىغا كىرىشتى. خەلقنىڭ يۈرىكىنى مۇجۇش، قىساس ئېلىش ئۈچۈن بىگۇناھ خەلقلەرنى قىيىندى، دەھشەتلىك ئۇسۇللار بىلەن ئۆلتۈردى. ئۇلاستاي پارتىزانلىرى

چىشىنى چىڭ چىشلەپ قانغا قان، جانغا قان ئېلىپ دۈشمەندىن غالىب كېلىشنىڭ يوللىرى ئۈستىدە باش قاتۇرۇشماقتا

ئىدى.

35

گومىنداڭ ئەسكەرلىرى نىلقا بازىرىغا تولىمۇ ھەيۋەت بىلەن كىرىپ كەلدى. ئالدىغا پىلىموت ئورنىتىلغان ماشىنىلاردا قوراللىرىنى ھازىرلا ئاتىدىغاندەك قىلىپ تۇتۇۋالغان ئەسكەرلەر ئەتراپىغا رەھىمسىزلىك، ۋەھشىيلىك يېغىپ تۇرغان كۆزلىرى بىلەن قارىشىپ تىك تۇرۇشاتتى. پىيادە ئەسكەرلەر: «باندىتلارنى تازىلايلى!»، «يوقالسۇن ئالتە ئوغرى!»، «دۈشمەننى رەھىمسىز قىرايلى!» دېگەندەك شوئارلارنى ۋارقىراپ، سەپ بولۇپ ماڭاتتى. زەمبىرەكلەرنى سۈرىگەن ئاتلارغا گومىنداڭنىڭ كۆك ئاسمان، ئاق كۈن سۈرەتلىك بايرىقى قادالغان، ئوفىتسېرلار، قوماندان چۈشكەن ئۈستى ئوچۇق كىچىك ماشىنىلاردا باشلىقلارنى مۇھاپىزەت قىلغۇچىلار بار ئىدى، ھاۋادىكى ئايروپىلانلار بولسا ئېگىز-پەس ئۇچۇپ ھەيۋە كۆرسىتەتتى.

نىلقا بازىرىغا ئەسكەر توشتى. كۈلۈپ، ساقچى ئىدارىسى، تاشقى سودا، ھۆكۈمەت بىناسى، ھەتتا پاتىخ مۇسلىمۇنىڭ ئۆيلىرىمۇ ھەربىيلەر بىلەن تولدى. نىلقا شەھىرىدە ھېچقاچان بۇنچىلىك ئەسكەر بولۇپ باقمىغان. ئارانلا ئون نەچچە مىڭ ئاھالىسى بار شەھەرگە شۇنچە كۆپ ئەسكەرنىڭ كېلىپ تىقىلىۋېلىشى تولىمۇ قورقۇنچلۇق ئىش ئىدى! بازار خەلقىنىڭ مۇتلەق كۆپچىلىكى قېچىپ كەتكەن، ئۆلگۈرەلمىگەن، خالىمىغان، ئىشەنگەن ۋە پەرۋاسىز ئادەملەرلا ئۆيلىرىدە بازاردىكى دەھشەتتىن ئەنسىرەپ قورقۇپ ئولتۇرۇشاتتى. گومىنداڭ ئەسكەرلىرى بىلەن قايتىدىن جانلانغان، كۈچ تاپقان ئادەملەرمۇ پەيدا بولدى. ئۇلار پارتىزانلارغا ماسلاشقان، ئۇلارنى قوللىغان، ھەتتا تاماق سۇنغان ئاھالىلەرنى بىرمۇبىر كۆرسىتىپ، خەلقكە خائىنلىق قىلىش ھېسابىغا كۆڭۈل خوشلۇقى تاپماقتا ئىدى.

- ئابىستەي، نېمىشقا قاچالمىدۇق - ھە؟ - دېدى قېرى قىز ئالاقىزادە بولۇپ، - ئەسكەرلەر ئۆيىمۇ ئۆي كىرىپ نان،

گۆش، توقۇ، ھەتتا سۈت - قايماق، قېتىق - تۇخۇملارنى قويماي يىغىپ يۈرىدۇ!

- ۋاي ئاچ بۆرىلەرەي، خەمىتكە بەرگۈدەك سۈتمۇ قالماستۇ ئەمدى، - دېدى ئاسىيە قولىدىكى سۈت ئېمىۋاتقان

نەۋرىسىنىڭ يىرىك چاچلىق بېشىنى سىيلاپ، - قورقما قوزام، داداڭ نۇرى كېلىدۇ، بۇ بۆرىلەرنى ھەيدەپ چىقىرىدۇ!

- سەبىخە نەدىدۇر ئاپپاي!

- ئۇ گومىنداڭنىڭ قاچقان ئەسكەرلىرى بىلەن كەتكەن پېتى يوقالدىغۇ، لېۋىڭدى دېسە، لېۋىڭدى دەپ

يۈرەتتى، تاپقاندۇر ئاكىسىنى!

- پەرخە ئاكىسىنى تاپقاندۇر - ھە؟

- ھېچ بىلەلمىدىم، شورىمىز قۇرۇسۇن. مۇشۇ بەختسىز بالىنى دەپ مەن قاجالمىدىم. مېنى پاناھ تارتىپ سەن

قاچمىدىڭ، خۇدايىم ساقلىسۇن، يا ئاللا... دەرۋازىنى ئۇرغىلى تۇردىغۇ!

ھويلا دەرۋازىسى قاتتىق ئۇرۇلماقتا، ئۆيلەر تىتىرىمەكتە.

- ئاچايىمۇ؟ - دېدى قېرى قىز غالىلداپ تىتىرەپ، - بۇزۇپ كىرىدۇ بۇ توڭگۇزىلار بەربىر!

- مەن ئاچاي، بالىنى سەن ئال، مۆكۈۋال زەينەپ.

ئاسىيە ئىشكىنى ئاچتى.

- ئاسىيە دېگەن ئوسۇ! - دېدى باج ئىدارىسىنىڭ كادىرى بولۇپ ئىشلىگەن يىگىت ئاسىيەنىڭ كۆزلىرىگە بىگىز

قولنى تىقمۇالدىغاندەك قىلىپ كۆرسىتىپ، - نۇرى دېگەن باندىتنى باقىدۇ!

- ماڭ! - دېدى ئىككى ئەسكەر ئىككى ياقىتىن سىلكىپ.

- نەگە؟ - ئاسىيە چىرقىراپ كەتتى.

- ماڭ! - كەينىدىكى ئەسكەر دولىسىدىن ئىتتەردى. ئاسىيە مۇدۇرۇپ قوپۇپ:

- زەينەپ، بالا ساڭا ئامانەت! - دەپ ۋارقىرىۋىدى، ئىشكىتە قېرى قىز پەيدا بولدى.

- نەگە ئاپىرىدىغاندۇر! - دەپ ۋارقىرىدى قېرى قىز ئىككى قولنى كەينىگە قايرىپ، چاچلىرىدىن قاماللاپ

تۇتۇۋالغان ئاسىيەنى قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن ئەسكەرلەرگە ئېسىلىپ، - بېشىڭنى يەيدىغان قاراقچىلار!

- يوقال! - بىر ئەسكەر ئۇنىڭ مەيدىسىگە بىر مۇشت ئۇردى. قېرى قىز سەنتۈرۈلۈپ كەتتى. ئەسكەر ئۇنىڭغا

مىللىق تەڭلىدى، - مىدىرلىما!

- تۇفى! - قىز ئەسكەرنىڭ يۈزىگە تۈكۈردى.

«گۈم!» قىلغان ئاۋاز بىلەن قىز سىلكىنىپ نېرىغا بېرىپ ئوڭسىدىغا يىقىلدى. ئۇنىڭ كۆكسىدىن قىپقىزىل قان

ئېتىلىپ چىقتى. ئۇ بىر - ئىككى تېپىرلىدى - دە، قانغا مىلىنىپ جىم بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ چىرايىدىكى بىردىنبىر

چىرايلىق ئەزاسى بولغان بىر جۈپ قارا كۆزى كۆك ئاسمانغا تىكىلگىنىچە قېتىپ قالدى.

- زەينەپ! - ئاسىيە سىلكنىپ، - ئات، ئاتە، مېنىمۇ ئات! - دېدى - دە، قانغا مىلىنىپ، چاچلىرى چۇۋۇلۇپ

ياتقان قىزنىڭ ئۈستىگە ئۆزىنى تاشلىدى، - سەنلەرمۇ قانغا مىلىنسەن ياۋۇزلار!

ئەسكەرلەر ئۇنى قولىدىن، گەجگىسىدىن، ئاپئاق چاچلىرىدىن قاماللاپ تۇتۇپ سۆرەپ ماڭدى.

- زەينەپ! - ئۇ جېنىنىڭ بارىچە چىرقىرىدى. ئۇنىڭغا جاۋابەن ئۆي ئىچىدىن بوۋاقنىڭ قىرغىغان ئاۋازى

ئاڭلاندى.

بىر ئەسكەر كەينىگە يېنىپ بوۋاقنىڭ ئاۋازى چىققان تەرەپكە ماڭدى. تۇيۇقسىز ئىشكىتە قولىغا ئايپالتا تۇتقان

رۇس بوۋاي بىلەن موماي پەيدا بولدى. ئەسكەر توختاپ قالدى. ئۆگزىدە ئادەمنىڭ باشلىرى كۆرۈندى، نەدىندۇر بىر

تاش ئۇچۇپ كېلىپ بىر ئەسكەرنىڭ بېشىغا تەگدى. ئەسكەرلەر ئالاقزادە بولۇشۇپ ئاسىيەنى سۆرىگەن پېتى قاچتى.

ساقچى ئىدارىسىنىڭ ئالدىدا شەھەردىن چىققان نەسىھەت ئۆمىكىنىڭ بىر توپ ئادىمى تۇراتتى. ئۇلار ئىچىدە

ئابدۇمەر ھاكىممۇ بار ئىدى. مەخسۇس غېنى، ئەكبەرلەرگە نەسىھەت قىلدۇرۇش ئۈچۈن ئاچىققان غۇلجا مۆتىۋەرلىرى

ئىچىدە ھېكەمبەگ غوجامنىڭ ئورنىغا چىققان ئوغلى ئەكرەمخان، چاڭ باقىشى، ھۈسەيىن تارانوف، ساۋۇت كۆكبېشى،

مەنسۇر شاگىيو قاتارلىقلارنى ئاسىيە تونۇدى. ئابدۇمەر مىڭبېگى دائىم ئۇلارنى ئۆيىدە مېھمان قىلاتتى. ئاسىيە ئۇلارنى

تاتارچە، ئۇيغۇرچە تاماقلار بىلەن كۈتكەن، ئۇلارنىڭ بارىكاللىسىغا ئېرىشكەنىدى. ئۇ ئۆمىد بىلەن:

- گۇناھىم يوق، ئەزىزىم خۇدا گۇناھسىز مەن! - دەپ نالە قىلدى. تۆت ئەسكەر ئۇنىڭغا خۇددى ئۆلۈك كالىغا

چاپلاشقان گەكسىلەردەك چىڭ يېپىشقان. ئۇلارنىڭ ياۋۇز قوللىرى بىچارە ئايالنىڭ بىلەك، گەجگە، چاچلىرىدىن

قاماللاپ تۇتۇۋالغان، ئايالنىڭ قانغا مىلەنگەن پۇتلىرى يامغۇردىن كېيىنكى پاتقاقلىق يەرگە ئىز قالدۇرۇپ سۆرىلىپ

كەلمەكتە ئىدى. ئاسىيە نالە قىلىپ نەسىھەت ئۆمىكىدىكىلەرگە ئۆمىد بىلەن قارىدى. ئۆمەك ئەزالىرى قورقۇنچلۇق

مەنزىرىگە بىرلا قاراشتى - دە، يۈزىنى ئۆرۈپ يەرگە قارىۋېلىشتى. ئەكرەمخان:

- ئاسىيە خېنىمغۇ، ھە ئابدۇمەر ھاكىم؟ - دېۋىدى.

- ئا... ئا... ئاسىيە!... - دېدى ئابدۇمەر ھازىرلا ئۆرۈلۈپ كېتىدىغاندەك جاقىلداپ تىترەپ.

- شۇنچە كۆڭلۈك بولغاندىكىن قۇتقۇزغىن - دە، مىڭبېگى! - دېدى ھۈسەيىن تارانوف چىدىيالىماي، - ھەي

ئەسكەرلەر قىيىنماڭلار، ئاتساڭلارمۇ قىيىنماڭلار!

- راست، راست! - دېدى يەنە بىرى.

- قويۇۋېتىڭلار! - دېدى ساقچىغا ئوخشايدىغان بىرى ئەسكەرلەرگە بۇيرۇق بېرىپ.

- ئاسىيە دېگەن سەنىمۇ؟

- ھەئە...، - ئارانلا ئۆرە بولالىغان ئايال ھالسىز ئىگىردى.

- ئوغرىلارنى باققىنىڭ راستمۇ؟

- ئىنقىلابچىلارنى باقتىم، ئاش سۇندۇم!

- ئۇلار باندېت، ھۆكۈمەتكە قارشى!

- سەنىمۇ شۇ!

- سەنىمۇ ھۆكۈمەتكە قارشىمۇ؟

- ھەئە، قارشى!

- خىخ، قولۇڭدىن نېمە كېلىدۇ؟ قارشى بولساڭ ئۆلسەن!

- سەنىمۇ ئۆلسەن! قىساس ئالىدىغانلار ھازىرلا چىقىدۇ!

- ئاسىيە، ئۇنداق دېمە، توۋا قىل، توۋا قىلساڭ ئېتىلمايسەن!...، - ئابدۇمەر ساقاللىرىنى تىترىتىپ

يالۋۇردى، - ھەرقانچە بولسىمۇ ئىگەكم...

- ساڭا ئوخشاش غالىچىلىق، چېقىمچىلىق قىلىپ ياشامدىمەن؟ ياق، ئۇنداق ھاياتتىن ئۆلۈم ئەلا. ئېتىشە،

ئېتىشىمەن؟

ئەسكەر باشلىقى ئەسكەرلەرگە شەرەت قىلدى. ئەسكەرلەر ئاسىيەنى نېرىغا - ئېرىققا سۆرەپ ئاپاردى. «گۈم، گۈم،

گۈم!» قولىدا قاندىن باشقا ھېچنەمە يوق بىر بىچارە ئايالغا ئۈچ پاي ئوق ئېتىلدى.

- ئاسىيە!...، - ئابدۇمەر قوللىرى بىلەن يەرگە تايانغىنىچە ھۆڭرەپ يىغلىدى. تارانوفى ئۇنى سىلكىپ:

- نەرىڭ ئەر سېنىڭ، ھايۋان! - دېدى.

ئەسكەرلەر ئاسىيەنى ئېتىپ بولۇپ قايرىلىشىغىلا «تاڭ، تاڭ، تاڭ» قىلغان تاپانچا ئاۋازى چىقتى. ئۈچ ئەسكەر

يىقىلدى. ساقچى ئىدارىسىدىن ئوقتەك ئېتىلىپ چىققان سەبىخە تاپانچىسىنى چۆرۈۋېتىپ ئاپىسىنىڭ جەستىگە ئۆزى

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

تاشلاپ:

- ئاپا! - دەپ قاتتىق چىرقىردى - دە، ئۆلگەن ئەسكەرنىڭ مىلتىقىنى ئېلىپ ساقچى ئىدارىسىنىڭ ئالدىدىكى ئەسكەرلەرنى ئوققا تۇتقىلى تۇردى. ئەسكەر، نەسىپەتچىلەر ئۆمىلىشىپ دەرەخلەرنىڭ كەينىگە مۆكۈنۈشتى. سەبىخەگە ئۈچ قېتىم ئوق تەگدى. ئۇ بىر مىلتىقنىڭ ئوقى تۈگىسە، يەنە بىرىنى ئېلىپ قولىدىن مىلتىقى چۈشۈپ كەتكىچە ئاتتى. ئاخىر ئۇ ئانىسىنىڭ كۆكسىگە بېشىنى قويۇپ ئوڭىدىسىغا ياتقىنىچە جىمىپ قالدى.

گومىنداڭ ئارمىيىسىنىڭ بىر كوماندىرى ئۇنىڭ جەستى يېنىغا يۈگۈرۈپ باردى. تاپانچىسىنى ئۇنىڭ كۆكرىكىگە

توغرىلاپ:

- ئون ئىككى ئەسكەر، بىر يىگىجىنىڭ بېشىغا چىقىتتىڭ، شېڭ شىسەينىڭ ئىشپىيىنى، مانا ئەمەس! - دەپ كەينى - كەينىدىن ئون ئۈچ پاي ئوق ئاتتى. سەبىخە ئەتەي كۆكسىنى تۇتۇپ بېرىۋاتقاندا مەت قىلماي ئاسمانغا قاراپ، سارغۇچ، چىرايلىق كۆزلىرىنى مىدىرلاتماستىن ياتاتتى. بۇ ئۇنىڭ ئۈمىد ئوتلىرى ئۆچكەن كۆزلىرى بىلەن رەھىمسىز دۇنياغا ئاخىرقى قېتىم قارىشى ئىدى.

- ئاسىيە!... - دەپ تىزلىرىغا تايىنىپ ئورنىدىن تۇردى ئابدۇمەر مىڭبېگى پاتقاققا مىلەنگەن قوللىرىنى دۇئاغا

كۆتۈرۈپ، - سەبىخە... مەن گۇناھكار... قان قەرزىگە بوغۇلدۇم... ھۇ - ھۇ - ھۇ...

- پاھ، مۇشۇنىڭمۇ كۆڭلى باركەن - ھە، قاراڭلار، ئوق تەگكەن ئېپىقتەك ھۆركىرىشىنى، ھەي مۇھەببەت!...

- ئاسىيە ئابىستەي ئۇنىڭ نىكاھىدا ئىدى... ھەر نېمە دېگەنبىلەن ئۇمۇ ئادەم - دە!...

- نەسىپەت ئۆمىكى تەييارلانمىسۇن!

- مەن... مەن بارالمايمەن تەقسىر!... - ئابدۇمەر ھەربىي باشلىققا ھال ئېيتتى، - بۇلارنى دەپنە قىلىمەن...

ئېلىپ كېتىمەن... ئۇلار ئەمدى ئۆلۈك... ھۆكۈمەتنى تىللىيالىمايدۇ...

- سىز؟...

- مەن... ئۇ مېنىڭ توقىلىم ئىدى... باندىتلار ئازدۇرۇپ... ئۆگەي قىزىم... ئانىسىغا چىدىمىدى.

- سىزمۇ چىدىمايۋاتامسىز؟

- نېمىلا بولىمىسۇن، بۇلار مېنىڭ خوتۇنۇم... قىزىم...

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- شۇنداق، جانابلىرى، - دېدى چاڭ باقىشى، ساۋۇت كۆكېشى، مەنسۇر شاگىيولار، - بۇ ئۇنىڭ نىكاھىدىكى خوتۇنى ئىدى!...

لېكىن جەسەتلەر ئۇنىڭغا تەگمىدى. قاتار تىزىلغان نەچچە يۈزلىگەن بالا مۇئەللىملەرنىڭ تاۋۇتىنى كۆتۈرۈپ مىغىلداپ تۇرغان گومىنداڭ قوراللىق چېرىكلىرىگە پىسەنت قىلماي:

ئەزىزا، ئەزىزا ئاسىيە ئاپپاي،

ئەزىزا، ئەزىزا زەينەپ ئاپپاي!...

دەپ ماتەم ناخشىسى ئېيتىشىپ، بالىلار ئۈچۈن ھاياتىنى بېغىشلىغان، خەلقى ئۈچۈن جېنىنى پىدا قىلغان مۇئەللىملەرنى يەرلىككە قويدى. نىلقا خەلقى ئىككى ئېسىل مۇئەللىمدىن ئايرىلدى. ماتەم ناخشىسىدا:

سىلەر ئۆلىمەس نەمۇنە دىللىرىمىزدا،

سىلەر مەڭگۈ مەدھىيە تىللىرىمىزدا...

دەپ ئېيتىلغىنىدەك، ئۇلار خەلق قەلبىنىڭ چوڭقۇر قاتلىمىدىن ئورۇن ئالدى.

بۇ خەۋەر شۇ كۈنىلا ئۇلاستاي پارتىزانلار قوماندانلىق شىتابىغا يىتىپ باردى. پەرىخە ھۆڭرەپ يىغلىدى، قۇرۇق قول بىلەن نىلقا بازىرىغا قاراپ يۈگۈردى، لېكىن نۇرىنىڭ قاۋۇل بىلەن كىلىرى ئۇنى چىڭ قۇچاقلاپ ماڭغۇزمىدى...

نەسىھەت قىلىش، ھال سوراش ئۆمىكى گومىنداڭنىڭ قارا سۈدىكى بازىسىغا قايتىپ كەلدى. پولك كوماندىرى ۋاڭ تۈەنجاڭ ئۇلار بىلەن كۆرۈشۈپ بولۇپ دەپتىرىگە قاراپ:

- ئەكرەمخان غوجام دېگەن كىم بولىدۇ؟ - دېدى. ئەكرەمخان ئورنىدىن تۇرۇپ قوللىرىنى كۆكسىگە قويۇپ:

- مەن! - دېدى.

- غېنى بىلەن ياخشى تونۇشىدىكەنسز - ھە؟

- ھەئە، تونۇشمەن.

- بۇ خەتنى ئېلىپ بېرىپ غېنىغا بېرىسىز، ئاپىرىدىغان ئادەملەر بار. ئېيتىڭ، نېمە تەلپى بولسا ئورۇندايمىز. بىز

ئۇنىڭغا چوڭ مەنسەپ بېرىمىز. ئۇ بىز تەرەپكە ئۆتسۇن!

- ھۆرمەتلىك كوماندىر، بارالمايمەن!...

- نېمىشقا؟

- مەن بىر توخۇ يۈرەك. جېنىم تاتلىق، قورقمەن، كوماندىر! - ئۇنىڭ لەۋلىرى تىتىرىدى.

- سىزنى مۇھاپىزەت قىلىمىز!

- ياق، رەھىم قىلىسالا، ئوق دېگەننىڭ كۆزى يوق!

- مەن سىزگە بۇيرۇق بەرسەمچۇ؟

- مەن ئەسكەر ئەمەسمەن، كوماندىر جانابلىرى.

- سىز ئاتا - بوۋىڭىزنى دورىماپسىز، غوجام. ئىمىن ۋاغدىن تارتىپ ئورانىپ گۇڭ، خالزات ھېكىملار... پادىشاھقا

خىزمەت كۆرسەتكەن. ھۆكۈمەت ئۈچۈن چوڭ - چوڭ ئىشلارنى قىلغان. سىز ئۇلارنىڭ روھىغا ۋارىسلىق قىلىشىڭىز كېرەك،

غوجام جانابلىرى.

- دېدىمغۇ، مەن تولىمۇ قورقۇنچاق يارىلىپ قاپتىمەن. رەھىم قىلىشىڭىزكەن...

- ياخشى ئويلىنىڭ، ئەتىگىچە!...

چوڭ قاراسۇدىكى گومىنداڭ ئەسكەرلىرىنىڭ قوماندانلىق شتابى چىيىۋ دېگەن شىبەنىڭ قورۇسىغا ئورۇنلاشتۇرۇلۇپتۇ.

قورۇنىڭ ئالدىدىكى كۆۋرۈك ياغاچلىرىنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكى ھەرىدەپ قويۇلۇپتۇ. ھۈسەيىن تارانوف بىلەن مەنسۇر

شاگىيو قورقۇپ تۇرغان بىر ئەسكەردىن:

- بۇ نېمە ئۈچۈن؟ - دەپ سورىۋىدى، ئەسكەر دۇدۇقلاپ:

- غېنى دېگەن ئوغرى كېچىلىرى كېلىپ بۇلاپ - تالاپ كېتىدىكەن. كەلسە كۆۋرۈك ئۆرۈلۈپ، يارغا غۇلاپ ئۆلسۇن

دەپ!... دەپ جاۋاپ بېرىۋىدى، ھۈسەيىن تارانوف:

- ئۇنىڭ ئۆلىمىكى تەس ئوخشايدۇ. ئۆلۈم دېگەن قورقۇنچاققا ئامراق كېلىدۇ، - دېدى كۈلۈپ.

- بۇلارنىڭ ئەسكىرى كۆپ بولغىنى بىلەن ھەممىسىلا دەككە - دۈككىدە. بايقى پۈلك كوماندىرىنىڭ گېپىدىن

قارىغاندا، باندىتنىڭ نەدىلىكى، نەدىن كېلىپ ھۇجۇم قىلىدىغىنىنى بىلگىلى بولمايدۇ، قورال خىل بولغىنى بىلەن

ھازىرغىچە بىرمۇ باندەت ئۆلىمىدى. ئاتقان ئوقلار تاغقا تېگىۋاتىدۇ، تاغ ئۆلمەيدۇ، يەر ئۆلمەيدۇ، تاغنىڭ پىتلىرىمۇ

ئۆلمەيدۇ، ئۆلىدىغىنى بىز بولۇۋاتىمىز، دەيدۇ تېخى.

ئۇلار كەچتە نېرىن يېدى. تاغ ئارىسىدىكى بۇ يېزىغا بالدۇرلا قاراڭغۇ چۈشتى. نەسىھەت ئۆمىكى خۇپتەن بىلەن ناماز شامنى بىرلا ئوقۇدى - دە، گازارمىنىڭ ئۆيىدە - كىگىز سېلىنغان سۇپىدا يېتىشتى. ئۇلارنىڭ زادىلا ئۇيقۇسى كەلمىدى، كېچىلەپ كەينى - كەينىدىن ئەسكەر كەلمەكتە، ئادەملەر قايتالارغا پوتەي ياسىماقتا. ئاكوپ قازماقتا. نەلەردىندۇر بىر تالاي دېھقان، مالچىلار يىغىۋېلىنغان، ئۇلارنى ئەسكەرلەر ئۇرۇپ - تېپىپ ئىشلەتمەكتە. دېھقان - چارۋىچىلارنىڭ قوي - كالىلىرى، ئاشلىقى گازارما ئەتراپىغا توپلانماقتا ئىدى. - غوجام، ماقۇل دېمىسىلە بىزنى ئۆلتۈرۈۋېتىدۇ جۇمۇڭ، - دېدى مەنسۇر شاگىيو. - ماقۇل دېسەم ئۇلار ئۆلتۈرسە، ماقۇل دېمىسەم بۇلار ئۆلتۈرسە، ماڭا نېمە كۈن بۇ؟ - گومىنداڭ كېچىسى كېلىپ بىزنى ئۆلتۈرۈۋېتەرمۇ؟ - بىز باندېت بولمىساق... - لېۋىڭدى ۋەدىسىگە تۇرار!... - خۇدايىم ساقلا... ھېچنەرسە دېگىلى بولمايدۇ... نەسىھەت قىلىش ئۆمىكى بولدۇق. بىرمۇ ئادەمگە نەسىھەت قىلمىدۇق تېخى! - قىلدۇققۇ. - كىمگە؟ - ئابدۇمەر مىڭبېگىگە قىلدۇق. كۆپ خوتۇنلۇق بولساڭ، دەردىڭ كۆپ بولىدۇ، دېدۇق... - ھا - ھا - ھا... - بىز غۇلجىلىقزە، ئۆلۈۋېتىپمۇ چاقچاق قىلىمىز - ھە، يائاللا، مىلىتى ئېتىلدى! - پاھ، مانا زەمبىرەك! - سوقۇش باشلاندىمۇ نېمە؟...

يېرىم كېچىدە مۇختەرھاجى باشلىق يەنە بىر ئۆمەك كەلدى. ئۇلارمۇ چىمبۇنىڭ قورۇسىغا كېلىپ چۈشتى. يېرىم كېچىدە تۇيۇقسىزلا «تاك - توك»، گۈمبۈر - تاراق، ۋايىجان، ئاللا - توۋا!... دېگەن قورقۇنچلۇق ئاۋازلار چوڭ قاراسۇ غولىنى بىر ئالدى. ھال سوراپ - نەسىھەت قىلغۇچىلار ياتاقلىرىدىن چىقىپ ئېغىللارغا، ئېرىقلارغا، سامانلىقلارغا،

قويلارنىڭ ئاياغلىرىغا مۆكۈنۈشتى.

ئۆگزىدە غېنىنىڭ ئاۋازى تاغدىن غۇلغاندەك ئاڭلاندى:

- مۇختەرھاجى دېگەن ھېجىقىز، چىق بۇياققا، جالاپ خوتۇننىڭ بالىسى!...

پارتىزانلار قاراسۇدىكى گومىنداڭ ئەسكەرلىرىنى قورشىۋالدى. گومىنداڭ ئەسكەرلىرى تۇيۇقسىز زەربىدىن ھودۇقۇپ،

جان ھەلەكچىلىكىدە نەلەرگىدۇر قېچىشتى. ھال سورىغۇچى - نەسىھەت قىلغۇچىلار سۇنىڭ ئېقىشىغا ئۆمىلەپ، تاڭ

ئاتقاندا چىلىق - چىلىق بولۇپ ھارغان، قورقۇپ ھالىدىن كەتكەن ھالدا يىراقلاپ كەتتى. غېنى گومىنداڭ گارنىزونىغا

ئوت قويۇۋەتتى. كالىلار مۆرەپ، ئاتلار كىشىنەپ، قويلار مەرەپ، ئادەملەر چىرقىراپ بەئەينى قىيامەت بولدى.

ئەكرەمخان غوجام، ھۈسەيىن تارانلار سۇ ئىچىدە تىترەپ يېتىشتى، تاڭغا يېقىن سۇدىن چىقىپ بىر دېھقاننىڭ ئۆيىگە

كىرىۋالدى. غېنىلار كۈندۈزدىمۇ قورشاۋنى بوشاتىدى. ئوق توختىماستىن ئېتىلىپ تۇردى. ئەتىسى كېچىدە بىر نەچچە

ئاپتوموبىل ئەسكەر قورشاۋدا قالغانلارنى قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن كەلدى. نۇرنىڭ پىكىرى بويىچە غېنىنىڭ پاتىزانلىرى

كەلگەنلەرگە ھۇجۇم قىلدى. كەلگەنلەر قورشاۋدىكىلەرگە شىددەت بىلەن ئوت ئاچتى. گومىنداڭنىڭ ئەسكەرلىرى ئۆزئارا

ئېتىشىپ كەتتى. غېنىلار ئېدىر ئۈستىدە تاماشا كۆردى. سەھەرلىكى دۈشمەنلەر ھالىدىن كەتكەندە، غېنى باتۇر ھۇجۇمغا

ئۆتتى ۋە ئىككىلا تەرەپنى قىرىپ تۈگەتتى. غېنى باتۇر نۇرغۇن قورال - ياراغ غەنىمەت ئېلىپ، جالىنقۇل مەكتەپ،

زاراتگاھلىق ۋە بەلدىكى جاڭزىلارغا مۇستەھكەم ئىستېھكام قۇرۇۋالغان گومىنداڭ قىسىملىرى بىلەن ئۇرۇش قىلىشقا

جىددىي تەييارلىق قىلىۋاتقان ئەكبەرنىڭ توپىغا كېلىپ قوشۇلدى.

11 - ئاينىڭ دەسلەپكى كۈنلىرى قۇتلۇق كۈنلەر بولدى. ئەكبەر بىلەن غېنى باتۇر بۇ ئىككى كۈندە قاتتىق جەڭ

قىلىپ دۈشمەن ئىستېھكاملىرىنى بىتچىت قىلدى. جالىنقۇل زاراتگاھلىقىغا ئورۇنلىشىۋالغان ئىككى پىلوتچىك

پاتىزانلارغا ئارام بەرمىدى. غېنى ئۆمىلەپ ئارقىدىن كېلىپ، ئىككى پىلوتچىكنى ئىككى قولىدا گەجگىسىدىن تۇتۇپ

تۆۋەنگە ئاتتى. پىلوتنى غەنىمەت ئېلىپ پارتىزانلارنىڭ ھۇجۇم يولىنى راۋانلاشتۇردى. ئىستېھكاملىرىدىن قوغلاپ

چىقىرىلغان دۈشمەنلەر ئاق چىغلىق، تاقىر دالادا قالدى ۋە كۆپ قىسمى يەر چىشلەپ، ئاز قىسمى قېچىپ قۇتۇلدى.

جەڭ تولىمۇ قاتتىق بولدى. سانى جىق، قورالى خىل دۈشمەنلەر تارمار قىلىنغان بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ بىر قىسمى

چېكىنىپ يۈرۈپ ئېتىشماقتا ئىدى. ھۇجۇم قىلىپ كېتىپ بارغان ئەكبەر باتۇر توساتتىن كۆكرىكىنى تۇتۇپ توختاپ

قالدى. غېنى باتۇر ئۆمىلەپ كېلىپ ئۇنى يۆلىدى.

- ماڭا ئوق تەگدى! - دېدى ئەكبەر ئارانلا، - قوشۇن ساڭا قالدى... غېنى دوستۇم، ماڭا قارىما، ئالغا!...

- ئەكبەر، قېرىندىشىم! ئەكبەرىم، جانجىگىرىم!

- سىلەردىن... غۇلجىنى ئازاد قىلدۇق دېگەن خەۋەرنى كۈتمەن!... بۇ ئەكبەر باتۇرنىڭ ئاخىرقى گېپى بولدى.

غېنى ئۇنى باغرىغا بېسىپ، ئېتىنىڭ ئالدىغا ئۆتكۈزۋالدى.

- قىرىۋىتىمەن! - ئۇ قاتتىق ۋارقىراپ ئېتىنى قىر ياقىلىتىپ بولۇشقا قويۇۋەتتى.

بۇ ئۇرۇشتا ئابدۇراخمان، ئەكبەرنىڭ دوستى مەدەلقان، ئارسلانلار قۇربان بولدى.

بىر نەچچە پارتىزان ئېغىر يارىدار ئەكبەرنى ئۆيىگە ئاپىرىپ قويدى. ئۇنىڭ تويىغا سېپىت باشلىق بولدى. جەڭ

تېخىمۇ قاتتىق بولدى. غەزەبكە كەلگەن پارتىزانلار دۈشمەننىڭ ئۈچ مىڭ كىشىلىك قوشۇنىغا ئەجەللىك زەربە بەردى.

تۇيۇقسىز دۈشمەننىڭ ئىككى ئايرۇپىلانى پەيدا بولدى. ئايرۇپىلان تۆپىلىكلەرنى بومباردىمان قىلدى. سېپىت، غېنى

باتۇر، ئىۋان قىسىملىرىنىڭ مەرگەنلىرى چاتقاللار ئارىسىغا مۆكۈنۈۋېلىپ ئايرۇپىلانغا زىننەت پىلىموتىن ئوق ئۇزدى. بىر

ئايرۇپىلانغا ئوق تەگدى. ئايرۇپىلان غوغۇلداپ، قوڭىدىن ئىس چىقىرىپ غۇلجا شەھىرىگە قاچتى ۋە شەھەرنىڭ

شەرقىدىكى قارا دۆڭ دېگەن يەرگە چۈشۈپ پارتىلىدى...

بىر نەچچە كۈن ئىچىدىلا بىللە مۇڭداشقان، قىيىن كۈنلەردە ئۆزىگە باشپاناھ بولغان خەمىت، ئەكبەر، ئاسىيە ۋە

تۇنجى مۇھەببىتىگە ئۆزىنى بېغىشلىغان سەبىخە، ئۆزىگە تولىمۇ مېھرىبانلىق قىلىدىغان زەينەپلەرنىڭ ئۆلۈپ كېتىشى

نۇرغا قاتتىق تەسىر قىلدى. ئۇ كۆزىنى يۇمسىلا ئۆلگەنلەر ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىۋالاتتى. بولۇپمۇ سەبىخە ئۇنىڭ كۆز

ئالدىدىن زادىلا كەتمەيتتى. ئۇنىڭ: «مۇھەببەت ئۈچۈن ياشايەن، قىساس ئېلىش ئۈچۈن ھايات يۈرۈۋاتىمەن، سىز

ئۈچۈن تىرىك يۈرۈۋاتىمەن» دېگەن سۆزلىرى، ئۇنىڭ راستتىنلا ئون ئۈچ گومىنداڭچىنى ئۆلتۈرۈپ ۋەدىسىنى ئاقلىغىنىنى

ئويلىسىلا، نۇرنىڭ قەلبىنى تىل بىلەن چۈشەندۈرگىلى بولمايدىغان بىر خىل روھىي ئازاب مۇجۋىتتى. سەبىخە راستتىنلا

ئۇلار ئۈچۈن ياشىدى. ئانىسىنىڭ قىساسى ئۈچۈن جېنىنى ئاتىدى. نۇرى ئاشۇ پەيتتە نىلقا ساقچى ئىدارىسىنىڭ ئالدىدا

بولالمىغىنىغا قاتتىق ئۆكۈندى. ئۇ سەبىخە دۇنيادىن ئۆتكەندىن كېيىنلا، ئۆزىنىڭ ئۇنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى

چوڭقۇر ھېس قىلدى. رېئاللىقنى رەت قىلىش ئۈچۈن تىرىشقانلىقىغا ئۆكۈندى. ئۇ قوينىغا كىرگەندە نۇرى «پەرىخە»

دەپ ئويلىدى، لېكىن ئۇ پەرىخە بولغان بولسا نېمىشقا ئۇ ئۇنىڭ بىلەن ھېلىقىدەك ئىشنى قىلدى؟ ئۇ بىر قىز تۇرسا، ئۇنداق قىلىشتىن ئۆزىنى تارتىدىغانلىقىنى بىلمەيتتىمۇ؟ ياق، ئۇ ئەمدى ئىقرار، ئۇ پاكىتنى بۇرمىلىغان. ئۇ سەبىخە ئىكەنلىكىنى بىلگەن، بىلىپ تۇرۇپ ئۇنىڭ بىلەن بىللە ياتقان. ئۇ ئۆزىنىڭ جىنسىي ئۇچرىشىش مۇھەببىتىنىڭ داۋامى دەيدىغان مەنتىقىسىگە خىلاپلىق قىلىمىغان، ئۇ ھەرقانچە قىلىپمۇ نەپرەتنى شېرىن مۇھەببەتنىڭ ئورنىغا قويالمىغان. ئۇ نېمە ئۈچۈن ئۆزىنى ۋە سەبىخەنى ئالدىدى - ھە؟ «جىسىمىم بۇلغاندى، لېكىن روھىم پاك. جىسىمىم ھەركىمنىڭ، لېكىن روھىم سىزنىڭ... جىسىمىم ئۆلدى، لېكىن روھىم تىرىك...»

مانا بۇلار سەبىخەنىڭ دائىم دەيدىغان سۆزلىرى. بۇ سۆزلەر ئۇنىڭ ھاياتىدا خالىمىغان، قارا كۈچلەرنىڭ زورى بىلەن پەيدا بولغان پاجىئەلەردىن كېيىنكى يەكۈنى...

نۇرى نېمىشقا ھاياتقا شۇ قىزچىلىك توغرا قارىيالمىدى؟... ئۇ ئازابلىنىپ زادىلا ئۇخلىيالمىدى. ئۇلاستايدىكى بۇ چوڭ قورۇنىڭ ئۆگزىسىدە ئاسمانغا قاراپ خىيال ۋە خىيالىي مۇلاھىزە بىلەن تۈن يېرىمىگىچە كۈز يۈمىدى. كۆز يۈمىسلا سەبىخە، خەمەت، ئاسىيە... ئۇ ئوماق ئوغلىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ئەركىلەتتى. بالا قاقاقلاپ كۈلدى ۋە بىردىنلا بىر ئوق بالىنىڭ ئوماق بەدىنىگە تەگدى...

- خەمەت! - ئۇ كۆزىنى يۈمۈپلا چۈش كۆرگەندى.

- خەمەت چۈشۈشكە كىردىمۇ نۇرى؟ مەنمۇ چۈشۈمدە ئەكبەرنى كۆردۈم، - دېدى يېنىدا ياتقان غېنى چوڭقۇر

«ئۇھ» تارتىپ.

- جەڭ دېگەن ئۆلۈش دېگەن سۆزكەن. ئۆلۈمنى بۇرۇن كىتابتىلا كۆرگەن، خىيال قىلغان. مانا ھازىر كۆرۈم بىلەن

كۆرۈۋاتىمەن.

- نەچچە دۈشمەن ئۆلتۈردۈڭ نۇرى؟

- ئۆز قولىم بىلەن ئۆلتۈرگەن دۈشمەنم يەتتىگە يەتتى.

- مېنىڭ ئون يەتتە بولدى. يۈزنى ئۆلتۈرۈپ ئۆلسەم مەيلىدى. ھەر بىرىمىز يۈزدىن ئۆلتۈرسەك، تۆت مىڭ ئادەم

قانچىنى ئۆلتۈرىمىز، ھېسابلىمىغا؟

- تۆت يۈز مىڭ بولىدۇ. شىنجاڭدا بىرمۇ گومىنداڭ قالمايدۇ. ئەللىكتىن ئۆلتۈرسەكمۇ تۈگەيدۇ!

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- بىراق تۈگىمەيدۇ - دە. چىقشۇرسىچۇ؟
- ھازىرمۇ كېلىپلىۋاتىدۇ. غول - غوللار ئەسكەرگە تولدى. توققۇزتارا، قارا باغلاردا لىق ئەسكەر. نىلقا ناھىيىسىگە ھەر كۈنى ئەسكەر كېلىۋاتىدۇ.
- ئۇنداقتا بۇ خەق غۇلجا شەھىرىدە ئاز قالدىغۇ دەيمەن. شەھەرنى بېسىۋالدىغان پەيت كەپتۇ جۇمۇ!
- ناھايىتى توغرا ئويلاپسەن غېنىكا، بۇ پىكىرىمىزنى پاتىخكامغا دەيلى.
- دەپ نېمە قىلىمىز ئۇ نوغايغا، ئۆزىمىز كېتىۋەرمەيمىزمۇ، سېپىت بىلەن ئىۋانمۇ ھايت دېسەملا ماڭىدۇ.
- ياق ئاكا، ئىنتىزام، ھەربىي ئىنتىزام بولمىسا بولمايدۇ!
- غېنى جىمىپ قالدى.
- ئېيتقىنا نۇرى، ستالىن ھازىر نەدە؟
- ھازىر كېمىلدا تۇرۇپ ئۇرۇشقا قوماندانلىق قىلىۋاتىدۇ!
- ئۇرۇش قەيەردە؟
- سوۋېت تۇپرىقى ئاساسەن گېرمانلاردىن ئازاد بولدى. گېرمانلارنىڭ بىر مىليون ئالتە يۈزمىڭ ئەسكىرى يوقىتىلدى.
- پاھۇي، ئوغۇل!
- ئۇرۇش لىنىيىسى تۆت مىڭ تۆت يۈز ئەللىك كىلومېتىردىن قىسقىراپ، ئىككى مىڭ ئىككى يۈز ئەللىك كىلومېتىرغا چۈشۈپ قاپتۇ.
- مەشەدىن ئۈرۈمچىچىلىكىمۇ؟
- نېمە دەيدىغانسەن، قىسقارغىنى ئۈچ ئۈرۈمچىدىن ئۇزۇن!
- ۋاي - ۋوي!... سوۋېت تازا كۈچەيدى دېگەنە؟
- ھازىر سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ ئالتە مىليون يەتتە يۈز مىڭ جەڭچىسى بار، زەمبىرەكلىرى يۈز مىڭدىن كۆپ. تانكىسى ئون بىر مىڭ سەككىز يۈز، ئايرۇپىلانلىرى تېخىمۇ كۆپ.
- نەدىن بىلۋالسىەن ھوي، بۇ سانلارنى؟
- خەمىت بىر گېزىت بەرگەندى.

- ھەي رەھىمىتى!... ھېلىقى ئورۇس مارشالنىڭ ئىسمى نېمىدا، نەگىلا بارسا يېگىدىغان؟

- ژۇكۇف!

- ھە، ئۇنىڭ ئەسكىرىنىڭ ئېتى نېمىدا؟

- بىلوروسىيە 1-يۆنىلىش ئارمىيىسى. ئۇ ھازىر ياۋرۇپادا نۇرغۇن دۆلەتلەرنى ئازاد قىلىپ، ئۇكرائىنا 1-يۆنىلىش

ئارمىيىسى بىلەن بىللە گېرمانىيىنىڭ پايتەختى بېرلىنغا قاراپ كېتىۋاتىدۇ!

- پاھ، پاھ... ئۇلار بېرلىنغا بۇرۇن كىرمەيدۇ ياكى غېنى بىلەن سېپىت، ئۇلار قوماندانلىقىدىكى ئۈچ مىڭ

پارتىزان غۇلجىغا بالدۇر كېرمەيدۇ؟ بىزدە نەنىڭ زەمبىرەك، تانكا، ئايرۇپىلانلىرى. تانكىمۇ، زەمبىرەكمۇ بىز ئۆزىمىز!

- بىز ستالىن بىلەن بەسلىشىمىز. ئۇ گىتلىپىرنى بۇرۇن يېگەندۇ ياكى بىز گومىنداڭنى بۇرۇن يېگىمىزمۇ؟

نەدىندۇر يىراق يەردىن مىلتىق ئاۋازى ئاڭلاندى. ئەتىگەنلىكى قوماندانلىق شتاب جىددىي يىغىن ئاچتى.

- كېچە بىزنىڭ ئالاقىچىمىز ئابدۇللا كەلدى! - دېدى پاتىخ ئاقساپ ماڭىدىغان قازاق كىشىنى تونۇشتۇرۇپ، - مانا

مۇشۇ كىشى شەھەردىن مۇھىم خەۋەر ئاچتى. ئابدۇكېرىم ئابباسوفلار بىزنىڭ غۇلجا شەھىرىگە ھۇجۇم قىلىشىمىزنى

تەكلىپ قىلىپ ئالاقە ئەۋەتپتۇ، ئۇلار شەھەردە تەييار بولۇپ تۇرۇپتۇ. بىز كىرىپ تۇنجى پاي ئوقنى ئېتىشىمىز بىلەن

ئۇلارمۇ تەڭلا ھۇجۇمغا ئۆتتۇ. بىز 11-ئاينىڭ 6-كۈنى كېچىدە غۇلجا شەھىرىگە ئۈچ تەرەپتىن بىرلا ۋاقىتتا ھۇجۇم

قىلىشقا كېلىشتۇق.

- ئوغۇل بالا! - دېدى غېنى باتۇر خۇشال بولۇپ، - ھە، قېنى سۆزلە!

- بۇ قېتىم غېنىغا ئەڭ مۈشكۈل ۋەزىپە تاپشۇرماقچىمىز!

- يارايىسەن، نوغاي!

- قارا، غېنى، سەن سۇلتان ئۇۋەيسى مازىرىدىكى گومىنداڭ ئالدىنقى سەپ شىتابىنى تارمار قىلىسەن. بۇ يەر غۇلجىغا

يۈرۈش قىلىشىمىزدىكى ئەڭ چوڭ، خەتەرلىك توسالغۇ. بىزنىڭ خاتىرجەم ئۆتۈشىمىز ساڭا باغلىق. سەن كاپالەتلىك

قىلىش كېرەك!

- چوقۇم ۋەتەننى چىقىرىمەن گومىنداڭ دېگەننىڭ!

- سەن ئۇلارنى پاراكەندە قىلىپ ئۇۋىسىدىن چىقارمايسەن! بىز تامامەن ئۆتۈپ بولغاندىن كېيىن سەن غۇلجا

شەھىرىگە يۈرۈش قىلىسەن!

- يەنە سېنىڭدىن بۇرۇن بارىمەن جۇمۇ!

كۆپچىلىك كۈلۈشتى. پاتىخ سۆزىنى داۋام قىلدى:

- قەسەن باتۇر، سەن مەرھۇم ئاكاڭ ئەكبەر باتۇرنىڭ ئانا ماكانى ئۇلاستايىنى قوغداپ مۇشۇ يەردە قالسىەن. ساڭا

ئوتتۇز ئەزىمەت يېتىدۇ. ئىسپوسىن روھى، ئىسپوسىن چوققىسى سېنى قوغدايدۇ. مەقسەت، غۇلجىغا ماڭغىنىمىزنى

نىلقىدىكى، توققۇزتارا، قاراباغدىكى گومىنداڭچىلار سەزدۈرمەسلىك. گومىنداڭنىڭ ئاساسىي كۈچى، پۈتۈن دىققىتى

ھازىر نىلقىدا. نىلقىغا ئۈرۈمچىدىن تاغ يولى بىلەن ھەر كۈنى ئەسكەر كەلمەكتە. گومىنداڭ بىزنى قورشىماقتا. قورشاپ

تۇرسۇن. بىز غۇلجا شەھىرىنى ئىگىلىۋېلىپ، ئاندىن ئۇلارنىڭ ئەدىپىنى بېرىمىز!

نەزىر قىلىندى، قۇرئان ئوقۇلدى. غېنى باتۇر ئۆز توپىنى ئېلىپ يېرىم كىچىدە گومىنداڭنىڭ چوڭ قىسمىغا تۇيۇقسىز

ھۇجۇم قىلىش ئۈچۈن يۈرۈپ كەتتى. ئۇنىڭ ئوڭ يېنىدا نۇرى بىللە كېتىپ باراتتى. غېنى ئېگەر- جابدۇقلىرى شاراقلاپ

تۇرىدىغان، ئويناقلاپ ماڭىدىغان يوغان ئالا ئات ئۈستىدە سەپەر قىلغاندا قىزىق گەپلەرنى قىلىشقا ئامراق:

- شەھەرنى ئالغاندا بىرىنچى بولۇپ داۋۇر تۇڭگان بىلەن ھاشىم توكۇرنى دارغا ئاسىمەن! - دېدى باش - ئاخىرى

يوق گەپنى قىلىپ.

- ئۇلار كىم؟

- داڭلىق ئوغرىلار. ئۇلار تېشەلمەيدىغان تام، ئۆتەلمەيدىغان سېپىل يوق. ئۇلار مېنى تۇتۇپ بېرىشكە ساقچىغا تىل

خەت بېرىپتۇ. تىرىك ئەكېلەلمىسەك كاللىسىنى ئەكېلىمىز دەپتۇ تېخى!

- نېمىشقا ھوي؟

- نېمىشقا بولاتتى. شىخونىڭ ھاكىمى لى شىيەنجاڭ ھۆكۈمەت دېھقانلاردىن بۇغداي سېتىۋالدىغان پۇلنى

بېسىۋېلىپ، دېھقاندىن بۇغداينى بىكارغا ئېلىپ تازا بېيىپتۇ دېگەن خەۋەرنى ئاڭلاپ، ھارامدىن تاپقان پۇلنى بىر

قوبايلى دېدۇق دە كېچىلەپ شىخوغا باردۇق. قاراۋۇلنى ئۆلتۈرۈپ شىيەنجاڭغا قورال تەڭلەپ ساندۇقتىن ئەللىك مۈنەك

پۇلنى ئالدۇق. ئۇلار ئۈرۈمچىگە بارىمىز دەيدۇ، مەن غۇلجىغا بارىمىز دەيمەن. تالىشىپ بىر تۇڭگاننىڭ ئۆيىدە قونۇپ

قالدۇق. يېرىم كېچىدە ئەسكەرلەر قورشاپ بىزنى تۇتۇۋالدى. داۋۇر پۇلنى شۇ ئۆي ئىگىسىگە بېرىپ ئەتەي ئەسكەرلەرنى

باشلاپ كىرگۈزگەن گەپ. قورسىقىدا پۇلنىڭ ھەممىسىنى ئېلىش نىيىتى بار - دە! تۇتۇلدۇق، ئۈرۈمچىگە ئاپاردى. مەن تۈرمىنىڭ تۈگۈلۈكىگە يامىشىپ چىقىپ قېچىپ كەتتىم. مەن تولا قاچقان تۈرمىلەرغۇ ئۇ. ئۇ ئىككىسى قالدى. ھېلى ئۆي ئىككىسى تۇڭگاندىن پۇلنى ئېلىۋالاي دەپ كەلسەم، يوق، كۆچۈپ كېتىپتۇ. داۋۇر بىلەن ھاشىم توكۇر مېنى تۇتۇپ بېرىشكە تىلخەت بېرىپ، تۈرمىدىن چىقىپ مېنى ئىزدەپ يۈرگۈدەك!

- غېنىكا، مازار جىمجىت. لىۋىرنىڭ دېڭىدا تۆت پوست بار ئىكەن، - دېدى رازۇبىدىكىچىلار باشلىقى نۇرۇم ئات چاپتۇرۇپ كېلىپ.

- كىچىك توپ باشلىقلىرى يىغىلسۇن!

ئېدىر بويلاپ توپ - توپ بولۇپ كېلىۋاتقان ئاتلىق پارتىزانلار ئىككى يۈزدىن بەش كىچىك توپقا بۆلۈنگەن.

باشلىقلار دەرھال يىغىلدى. غېنى بۇيرۇق بەردى:

1 - توپ يۇقىرىغا ئۆرلەپ بىنەملىكتىن چۈشىدۇ. 2 - ، 3 - توپ سۇدىن تۇيدۇرماي ئۆتۈپ سۇلتان ئۇۋەيسى

مازىرنىڭ كۈنگەي تەرىپىدىن، 4 - ، 5 - توپ مۇشۇ ئۇدۇلدىن، لىۋىرنىڭ دېڭى بىلەن باجخانغا ھۇجۇم قىلىمىز. يېقىن بېرىپ ھە دېگەندە قول بومبىلىرىنى تاشلاڭلار.

ئاتلىقلار ئاتلىرىنى مازارغا - ھەرقايسى بەلگىلەنگەن جايلارغا قارىتىپ يۈرۈپ كەتتى.

گومىنداڭ ئەسكەرلىرى تۇيۇقسىزلا گۈمبۈرلىگەن، تاراسلىغان ئاۋازلارنى ئاڭلاپ ئاكوپ - پوتەيلىرىگە يۈگۈرۈشتى.

تەرەپ - تەرەپتىن قىيا - چىيا، ئەييا، تامادى زېي!... دېگەن ئاۋازلار ئاڭلاندى.

تۇيۇقسىز ھۇجۇم ناھايىتى شىددەتلىك بولدى. بومبىلار پارتىلاپ، ئوقلار ۋىرىلداپ گومىنداڭ چىرىكلىرىنى باش

كۆتۈرۈۋېتىدى. ئۇلار بىر چەتتىن ئېتىشىپ، بىر چەتتىن غەربكە چېكىندى. غېنى باتۇر قىسمى تېزلا لىۋىرنىڭ دېڭىنى

ئىشغال قىلدى. دۈشمەن ئويلاپمۇ باقمىغان تەرەپلەردىن تاملارنى ئۇرۇپ - چېقىپ، ستولبا، ئېرىقلارنى دالدا قىلىپ،

دۈشمەنگە ماۋزۇر بىلەن ئوق ئۈزگۈدەك دەرىجىدە يېقىنلاپ كەلدى. دۈشمەن شۇنچىلىك قورقۇپ كەتتىكى، پارتىزانلار

ئاتلىرىنى چاپتۇرۇپ كېلىپ قوللىرىدىكى مىلتىقلىرىنى تارتىپ كەتسىمۇ ئوق چىقىرالمايدى. غېنى باتۇر ئۇلار ئۈچۈن بىر

تىلىسىم، رىۋايەتلەردىكى كۆرۈنمەس قەھرىمان بولۇپ قالدى.

غېنى باتۇر گومىنداڭنىڭ ئالدىنقى سەپ قىسىملىرىنى غەربكە چېكىندۈرگەندىن كېيىن، غول سۈيىنىڭ شەرقىدىكى

بىر چوڭ قورۇغا قوماندانلىق شىتاب قۇرۇۋالدى. ئۇنىڭ قەيسەر يىگىتلىرى بەل ئېشىپ، سايلاردا شۇڭغۇپ يۈرۈپ دۈشمەنگە زادىلا ئارام بەرمىدى. گومىنداڭ قىسىملىرى ئادەم سانى جىق، قورالى خىل بولۇشىغا قارىماي مۇداپىئەگە چۈشۈپ قالدى. پارتىزانلارنىڭ مەقسىتىمۇ شۇ ئىدى. دۈشمەن ھۇجۇم شەرقىتىن كېلىۋاتىدۇ دەپ ئويلاپ، پۈتۈن زېھنىنى شەرقىتىن مۇداپىئە قىلىشقا قاراتتى. پاتىخ زور قوشۇننى باشلاپ سۇلتان ئۇۋەيس مازىرىنىڭ جەنۇب تەرىپى بىلەن تار مەھەللىسىدىن ئۆتۈپ، ئېدىرلارنى ئارىلاپ غۇلجا شەھىرىگە بىمالال يۈرۈش قىلالدى.

قوماندانلىق شىتاب ئۇلاستايىدىن غۇلجا شەھىرىگە كۆچۈپ بولغاندىن كېيىن، غېنى باتۇر پۈتۈن قوشۇننى غول ئېغىزىدىن ئوڭۇشلۇق ئۆتكۈزۈۋېتىپ، 1944 - يىل 11 - ئاينىڭ 6 - كۈنى كېچىسى تارنىڭ ئوتتۇرا يولى بىلەن مازاردىن چىقىپ كەتتى. تۈن يېرىمىدا تەرلىگەن جەڭ ئاتلىرىنى مىنگەن، مىلىتقىلىرىنى مۈرىلىرىگە ئاسقان ۋە تېقىملىرىغا قىستۇرغان نەچچە يۈز پارتىزان ۋە تاياق - توقماق بىلەن قوراللىنىپ ياۋىداق ئاتلىرىنى مىنىشكەن نەچچە يۈز دېھقان - چارۋىچىلار ھەيۋەتلىك چوڭ قوشۇن بولۇپ بوراندەك گۈركىرەپ، سەلدەپ ئېقىپ، بۇنىڭدىن يۈز يىل بۇرۇن قوزغىلىپ يەتمىش نەچچە يىل بۇرۇن ئالەمدىن ئۆتكەن بوۋىسى سادىر پالۋاننىڭ يۇرتى مولتوختييۇزى، خۇدىيار يۈزلىرىنى بېسىپ ئۆتۈپ شەھەرنىڭ شەرقىگە كېلىپ توختىدى. غېنى باتۇر تاڭ ئالدىدا ئەترەتنى كېپەك يۈزى، پەنجىم يېزىلىرىغا ئورۇنلاشتۇرۇپ قويۇپ، ئۆزى يىگىرمە نەپەر قەيسەر يىگىتنى باشلاپ غۇلجا شەھىرىنىڭ توپادەك تۈرمىسىگە تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلدى. قاراۋۇللارنى ئۆلتۈرۈپ، ئىشكىلەرنى چېقىپ مەھبۇسلارنى ئازاد قىلدى. ئۇ تەييارلاپ كەلگەن ئېگەرلەنگەن ئاتلارغا پاتىخنىڭ ئانىسى، ئايالى ۋە بالىلىرىنى، خەمەتنىڭ ئېغىر ئايالىنى مىندۈرۈپ، كۈن چىقىشتىن بۇرۇن پارتىزانلار باش شىتابى ئەمدىلا ئورۇنلاشقان ئاقئۆستەڭ بويىدىكى ھامۇت ھاجىنىڭ كۈزلىكىگە كەلدى. پاتىخ ئانىسى بىلەن خوتۇنىنى كۆرۈپ ئاۋال غېنى باتۇرنى قۇچاقلىدى:

- باتۇرۇم، قەيسىرىم، بۈركۈتۈم!

- دېمىدىمۇ، شەھەرگە سەندىن بۇرۇن كىرىمەن دەپ، مانا دېگىنىمنى قىلدىم.

پاتىخ ئانىسى، خوتۇن - بالىلىرى بىلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى.

شۇ چاغدا ئاسماندا ئايرۇپىلانلار پەيدا بولدى. ئايرۇپىلانلار كېپەك يۈزى، دادامتۇ يېزىلىرىنى ئارىلاپ پەسلەشكە باشلىدى.

- غېنى، سەن بۇيرۇق كۈتمەيلا ھۇجۇم قىلدىڭ، مانا گومىنداڭ بىزنىڭ كەلگىنىمىزنى بىلىپ قاپتۇ!

- بىلىپ قالسا تېخى ياخشى، نوچىلىقىمىزنىمۇ بىلىپ قالسۇن، ھۇجۇمنى باشلايلى پاتىخ!

- ياق، شەھەردىكى قوماندانلىق شىتابىنىڭ بۇيرۇقىنى كۈتىمىز!

- نېمە، سەندىمۇ چوڭ شىتاب بارمۇ تېخى؟

- سوۋېت كونسۇلى، 2-دوم! (2-ئۆي) - دېدى پاتىخ ئاستا شۇبىرلاپ.

- بىزگە سوۋېت قوماندانلىق قىلىۋاتامدا؟

- ئاستا، قورغاس پارتىزانلىرى تېخى يېتىپ كەلمەپتۇ، - پاتىخ دەرھال گەپنى يۆتكىدى، - ئابباسوفلاردىن خەۋەر

كەلمەكچىدى، تېخى كەلمىدى!

ئايرۇپىلان ئاققۇستەڭ بويىغا بومبا تاشلىدى، پەسلەپ ئورمانلىقنى پىلىموت ئوقىغا تۇتتى.

- بۇيرۇق، پارتىزانلار دېھقانلارنىڭ ئۆيلىرىگە تارقالسۇن! - دېدى پاتىخ.

غېنى باتۇر دەرھال ئېتىغا مىندى. ئۇ ئۆز توپىغا ئات چاپتۇرۇپ كېتىۋېتىپ نۇرىدىن:

- بىزگە ئورۇسلار باشپاناھ بولۇۋاتقان ئوخشىمامدۇ؟ - دەپ سورىۋىدى، نۇرى ئېتىنىڭ ئالدىغا ئېگىشىپ، ئات

كوكۇلىسىنى قولى بىلەن تاراپ قويۇپ:

- ئۇنداق بولسا ياخشى، غەلبە قىلساق سوتسىيالىزم قۇرىمىز! - دېدى.

- شەرقىي تۈركىستان قۇرىمىز ئەمەسمۇ؟ خىتاينى قوغلىساق ئورۇس كىرسە؟

- ئۇنداق دېمە. گەپ كىمنى قوغلاپ چىقىرىپ، كىمنىڭ كىرگەنلىكىدە ئەمەس. قانداق تۈزۈمنى غۇلتىپ

قانداق تۈزۈم ئورناتقانلىقىمىزدا.

- سەنچە قانداق تۈزۈم ياخشى؟

- مېنىڭ خىيالىم دۈشمەننى يوقىتىشتا غېنىكا، تۈزۈم توغرىسىدا دۈشمەننى يوقاتقاندىن كېيىن گەپلىشىمىز.

- ئەسكى ئۆينى چېقىپ بولۇپ، يېڭى ئۆينىڭ تۈسىنى ئويلايدىكەنمىز دېگەنە؟

- شۇنداق ئاكا، ستالىنغا ئىشىنىسەن، چوقۇنسىەن، ئۇ سېنى ھەرگىز يامان يولغا باشلىمايدۇ.

- ستالىن شۇ تاپتا نېمە قىلىۋاتىدۇ؟

- خەۋەرسىز قالدىم. خەمەت ۋاپات بولمىغان بولسا نەق جاۋاب بېرەتتىم. ستالىن ھازىر دۇنيا ئەمگەكچىلىرىنى

ئويلاپ تاماكا تۇرۇپكىسىنى شوراۋاتسا كېرەك!

- شۇ ئەمگەكچىلىرىنىڭ ئىچىدە بىزمۇ بار دېگەنە!

ئۇلار قوماندانلىق شىتابىتىن چىقىپ ئۆز توپىغا كەلگۈچە شۇلارنى دېيىشىپ ماڭدى.

- ئايرۇپىلان، دېھقانلارنىڭ ئۆيلىرىگە تارقىلىڭلار! - دەپ توۋلىدى غېنى كېلە - كەلمەيلا.

ئۈچ قوشۇننىڭ بىللە ھۇجۇم قىلىش پىلانى كۈندۈزى ئەمەلگە ئاشمىدى. پارتىزانلار بۇيرۇققا بىنائەن پەنجىم،

جىليۇزى غوللىرى بىلەن تاغقا چىكىندى. ئايرۇپىلانلار توختىماي ئۆچتى، بومباردىمان قىلدى، لېكىن چىقىم كۆرۈلمىدى.

گومىنداڭ ھەربىي، ھۆكۈمەت دائىرىلىرى مىڭلىغان قوراللىق پارتىزانلارنىڭ شەھەر بوسۇغىسىغا كەلگەندىن خەۋەرسىز

ئىدى. ليۇبىڭدى، دۇسجاڭلار نىلقا بىزنىڭ قولىمىزدا، ئۇلاستاي تۆت تەرەپتىن نەچچە مىڭ ئەسكەر بىلەن قورشالغان،

پات ئارىدا باندىتلار يوقىلىدۇ دەپ ئويلاپ، ئاخشاملا ۋالىي مەھكىمە، باش ساقچى، باش شتاب بىرلىشىپ كاتتا

زىياپەت ئۆتكۈزۈپ، رەئىس ۋۇجۇڭشىننىڭ يېڭى ئەلچىسىنى كۈتۈۋالغان ۋە «يەنىلا نەسىھەت - تەشۋىقاتنى ئاساس،

قورال كۈچىنى قوشۇمچە قىلىش» دەيدىغان يوليورۇقنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش ئۈچۈن، شەھەرنىڭ ئەڭ چوڭ مۆتىۋەرلىرىدىن

ھېكمەت غوجام، مۇتائالى خەلىپىتىم، سالىجانباي، ئەنۋەر مۇسابايوف قاتارلىقلاردىن بىر چوڭ نەسىھەت - تەشۋىقات

ئۆمىكى قۇرۇشنى مۇزاكىرە قىلىشقاندى. تۇيۇقسىز تۈرمىدىن ئادەم بۇلاش ۋەقەسى بولغاندىن كېيىن ئۇلار: «بۇ

پاتىخنىڭ خوتۇن - بالىلىرىنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن قىلغان ھەرىكىتى. ئۈچ ئەسكەر ئۆلۈپتۇ. بۇ ئىشنى داۋراڭ قىلماي،

نىلقىدىكى ئارمىيىمىزنىڭ، نەسىھەت ئۆمىكىنىڭ غەلبىسىنى كۈتەيلى» دېيىشكەندى. دېمىسىمۇ كۈندۈز جىمجىت

ئۆتۈپ كەتتى.

لېكىن كېچىدە شەھەرنى ئۈچ تەرەپتىن قورشىۋالغان ۋە شەھەر ئىچىدە قوللىرىغا قورال ئېلىپ تەييارلىنىپ تۇرغان

نەچچە يۈزلىگەن پارتىزاندىن ئۇلار بىخەۋەر ئىدى.

سەھەر. ليۇبىڭدى نوۋگورتىكى ئۆيىدىن چىقىپ ھەربىيچە شەپكىسىنى كۆزىگە كىيىپ، قىبلىدىن سوقۇۋاتقان

ئاچچىق شامالدىن پاناھلانغىنىچە، ھەربىيچە پەلتوسىنى يېپىنچاقلاپ، ھەربىي رايون تەرەپكە ماشىنا بىلەن يۈرۈپ

كەتتى. قوماندانلىق شتاب ئۇنىڭغا:

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- شەھەر سىرتىدا گۇمانلىق ئادەملەر پەيدا بولدى، - دەپ دوكلات قىلدى. ئۇ دۇشجاڭنىڭ مۇرىسىگە ئۇرۇپ

قويۇپ:

- چۆچۈپ كەتمەڭ، ئالتە ئوغرى قورشاۋدا. بىزنىڭ ئۈچ مىڭدىن جىق ئەسكىرىمىز ئۇلارنى قورشاپ تۇرۇۋاتىدۇ.

ئەتە ھۇجۇمغا بۇيرۇق بىرەيلى! - دېدى ۋە شتابتىن چىقىپ ۋىلايەتلىك ساقچى ئىدارىسىگە كەلدى. ئۇ ساقچى

ئىدارىسىنىڭ دەرۋازىسىدا ماشىنىدىن چۈشۈپ ئالدىغا چىققان ساقچى باشلىقى بىلەن ئەمدىلا قول ئېلىشىشقا، نەدىندۇر

«ۋاڭ» قىلغان ئوق ئاۋازى ئاڭلاندى. دە، لىۋېڭدې ئوڭىدىسىغا چۈشتى. ئوق ئۇنىڭ ئىككى قېشىنىڭ ئارىلىقىغا

تەگكەندى. ساقچىلار ۋارقىرىشىپ، ئۇياق - بۇياققا يۈگۈرۈپ ئوق ئاتتى. لېكىن ساقچى ئىدارىسى مۆلدۈردەك ئوق،

قول بومبىسىنىڭ ھۇجۇمى ئىچىدە قالدى. لىۋېڭدېنىڭ جەستىنى ئېلىشىقمۇ ئۈلگۈرمىگەن ساقچىلار ساقچى بىناسىغا

چېكىندى. باش شتاب، باش ساقچى، ئىسكىلات، ۋالىي مەھكىمىگە سىرتتىن كەلگەن، شەھەردە بۇيرۇق كۈتۈپ ياتقان

پارتىزانلار بىرلا ۋاقىتتا ھۇجۇم باشلىدى. شەھەر كۈچلىرىدا ئادەم تۇرماق ئىتلارمۇ قالمايدى. ۋاڭ - ۋۇڭ، گۇمباڭ،

قاراس - قۇرۇس، ھۇررا، ئالغا... خىلمۇخىل ئاۋازلار غۇلجا ئاسىنىدا ئەۋج ئالدى. ئەرلەر ئۆيلىرىدىن چىقىپ، قوللىرىغا

چىققان ئەسۋاب بىلەن قوراللىنىپ پارتىزانلارغا ماسلىشىپ، غۇلجا شەھىرىدىكى ئارمىيە، ساقچى، ھۆكۈمەت ئورۇنلىرىغا

ھۇجۇم قىلىۋاتقان پارتىزانلارغا مەدەت بەردى. 1944 - يىل 11 - ئاينىڭ 7 - ، 8 - كۈنلىرى غۇلجىدا قاتتىق جەڭ

بولدى. چۈشكە قالماي پارچە - پۇرات ئورۇنلاردىكى ساقچى - ئەسكەرلەر يوقىتىلدى. ئەكسىنچە زاۋۇتىنى ئىگىلەپ

قارشىلىق قىلىۋاتقان پىلېموتچىلارنى غېنى بىناغا يامىشىپ چىقىپ، دېرىزىلەردىن يەرگە تاشلاپ بىر تەرەپ قىلدى.

سايىبويى - سېپىل ياقىسىدىكى ئىسكىلاتقا ھۇجۇم قىلىپ مەھبۇسلارنى، گومىنداڭ ئارمىيىسىگە قاتناشقان ۋە ئىشەنچسىز

بولغاچقا ئىسكىلاتقا قامالغان ئۇيغۇر، قازاق يىگىتلەرنى ئازاد قىلدى. گومىنداڭ ئەسكەرلىرى شۇنچىلىك قورقۇپ

كەتتىكى، غېنى باتۇر تۈڭلۈكتىن سەكرەپ چۈشسە، شۇنچە ئەسكەردىن بىرىمۇ ئوق چىقىرىشقا پېتىنالمىدى.

گومىنداڭچىلار ساقچى ئىدارىسى، قوماندانلىق شتاب ۋە ۋالىي مەھكىمىسىدە خېلى قارشىلىق قىلىپ باقتى. لېكىن

ئىككىنچى كۈنگە ئۆتمەيلا ئۆلگىنى ئۆلۈپ، ئاز قىسمى ھەرەمباغ، لياڭشاڭ، ئايرودروملارغا قامىلىۋېلىپ قارشىلىق

كۆرسەتتى.

مەسچىت - مەسچىتلەردە شەھەر خەلقى قۇرئان ئاستىدىن ئۆتۈپ: «ئۆلسەك شېھىت، قالساق غازى» دېيىشىپ

پارتىزانلارغا كېلىپ قوشۇلدى، پارتىزانلار سائەتتە ئۇلغايدى. نەچچە مىڭ، ھەتتا ئون مىڭلىغان پىدائىيلار دۈشمەن ئىستېھكاملىرىنى قورشۇۋېلىپ كېچەيۈ كۈندۈز ھۇررا توۋلاشتى. ئىككىنچى كۈنى غۇلجا شەھىرى ئاساسەن ئېلىنىپ بولدى. لېكىن ساقچى ئىدارىسى ئېلىش قىيىن بولغان جاي بولۇپ قالدى. بۇ جاينىڭ تۆت تەرىپى ئېگىز قېلىن تام بىلەن قورشالغان، تاملاردىن تېشىلگەن تۆشۈكلەردىن توختىماي پىلىموت ئېتىلىپ تۇراتتى. قاراملىق قىلىپ كىگىزنى سۇغا چىلاپ ھۇجۇمغا ئۆتكەنلەر بولدى. لېكىن ئۆلۈش، يارىدار بولۇش كۆپەيدى. بۇ يەرنى ئېلىشتىمۇ غېنى باتۇر باتۇرلۇق كۆرسەتتى. ئۇ مۆلدۈردەك يېغىپ تۇرغان ئوققا قارىماي، يولنىڭ ئۇ چېتىدىن يۈگۈرگەن يېتى ساقچى ئىدارىسىنىڭ تېمىنىڭ تۈۋىگە ئۆتۈۋالدى - دە، تامنىڭ تۈۋىنى لوم بىلەن ئۇرۇشقا باشلىدى. ئۇنىڭ قاراملىقى باشقىلارغا مەدەت بولدى. ئادەملەر ئۆمىلىشىپ، دومىلىشىپ ئۇنىڭ يېنىغا ئۆتتى - دە، تامنىڭ تۈۋىنى كولاپ بىردەمدىلا ئۆرەك پەيدا قىلدى. شۇ دومىلىغۇچىلارنىڭ بىرىنچىسى نۇرى ئىدى.

ئۇلار تامنىڭ تۈۋىنى كولاپ بولۇپ ھۆللەنگەن كىگىزلەرگە ئورلىپ، يېغىۋاتقان پىلىموت ئوقى ئاستىدا يەنە دومىلاپ بۇ ياققا ئۆتتى. نۇرى پىلىمغا ئوت ياقىتى ۋە:

- يات! - دەپ بۇيرۇق بەردى. دورا پارتىلىدى، تام گۈلدۈرلەپ ئۆرۈلدى.

- ھۇررا! - پارتىزانلار كەلكۈن بولۇپ ساقچى بىناسىغا ئاقتى. يىقىلغانلار، ئۆلگەنلەر، ئىگىرىغانلار بىلەن كىشىلەر

ئاۋارە بولۇشماي، پىلىموت، مىلىتىلارنىڭ ئۇنىنى ئۆچۈرۈشكە ئۆزلىرىنى ئېتىشتى. ئاخىر باش ساقچىدا گومىنداڭنىڭ ئوقى توختىدى.

دۈشمەن ھەرمەباغ، لياڭشاڭ، ئايرودرومىغىلا توپلىنىۋالدى. پارتىزانلار ئىدارە، ماگىزىن، بانكا، ئىسكىلاتلارنى

بۆلدى، خەنزۇ پۇقرالىرىنى كوچىلارغا ئاچىقىپ ئۇرۇپ - كالتەكلەپ، ھەتتا مۇشتلاپ ئۆلتۈردى ساقچى ئىدارىسىنىڭ

تۈرمىسىدە، ھاجەتخانا، قۇدۇقلاردىن نۇرغۇنلىغان ئۇيغۇر، قازاق، تاتار ۋە رۇسلارنىڭ جەسەتلىرى تېپىلدى. خەلق بۇ

كۆزى ئويۇلغان، تىلى كېسىلگەن، پۇت - قوللىرى چېقىلغان قېرىنداشلىرىنىڭ جەسەتلىرىنى كۆرۈپ قىساس ئۈچۈن خەنزۇ

پۇقرالىرىنى ئۆيلىرىدىن ئاچىقىپ ئۆلتۈرۈشكە باشلىدى. نۇرى قۇدۇقتىن روسۇلۇفنىڭ جەسىتىنى تارتىۋالدى. سۆيۈملۈك

مۇئەللىمنىڭ ئاغزىغا كېسىۋېلىنغان جان يېرىنى چىشىلىپ قويغانىكەن. نۇرى تىزلىنىپ ئۆلتۈرۈپ ھۆڭرەپ يىغلىدى.

پارتىزانلار غۇلجىنى ئىشغال قىلدى. ئۈچ ئورۇندا سوقۇش داۋاملاشماقتا. قوماندانلىق شتاب كەچتە يىغىن ئاچتى.

بۇ يىغىنغا پاتىخ قاتناشتى. يىغىندىن چىقىپ پاتىخ ئۆزىنىڭ توپ ۋە كىچىك توپ باشلىقلىرىنى يىغدى.

- بىزگە ئەمدى ھەربىي كومىتېت رەھبەرلىك قىلىدىغان بولدى! - دېدى ئۇ خاپا ھالدا ۋارقىراپ، - ئىنقىلابنى

بىز قىلىمىز، ھوقۇق باشقىلارنىڭ بولغۇدەك. ئېلىخان تۆرە، ھېكمەت غوجا، رەخمىجان سابىرھاجى، ھەبىب يۈنچى،

ئابدۇكېرىم ئابباس، مۇتئالى خەلىپەت، ئابدۇرۇپ مەخسۇم، سالىجانباي... يەنە، شۇلاردەك دۇرۇت ئوقۇشتىن باشقىنى

بىلمەيدىغانلار بىزگە باشلىق بولدى. بىز شۇلار ئۈچۈن جەڭ قىلىمىز، ئىنىم خەمەت ئۇلار ئۈچۈن ئۆلۈپتەك، ئەكبەر

باتۇر، سېيىت باتۇرلارمۇ شۇلار ئۈچۈن جەڭ قىلىپ ئۆلۈپتەك!...

- توختا، ھاي نوغىم! - دېدى غېنى باتۇر ۋارقىراپ، - جەڭ تېخى تۈگىمىدى، نىلقا، كۈنەس، تېكەس،

چاپچال، قورغاس، سۈيدۈك، ئۆگكەي دۈشمەننىڭ قولىدا، ئۇلارنى يوقىتىپ بولايلى. مۇنۇ ھەرەمباغ، لياڭشاڭ،

ئايرودرۇمىدىكى توڭگۇزلارنى يوقىتىپ بولايلى. ئاندىن كېيىن ھوقۇق تەگمىسە، جاجىسىنى بەرمەك ئاسان. ھازىر

مىلىتقا ئەگىشىدىغانلاردىن قۇرئانغا ئەگىشىدىغانلار كۆپ. ھە، دېمەمسەن، شەھەرنى ئالايلى. ئەڭگىزە شەھەر

تالشايدى!

- دۇرۇس! - دېدى نۇرى، - ھازىر ھوقۇق دەۋاسى قىلىدىغان چاغ ئەمەس!

- قازاققا نېمىشقا بۇ كومىتېتتا ئورۇن يوق؟ - دېدى نىلقىلىق بىر مەرگەن ۋارقىراپ، - ئوقنى كۆپ ئاتقانمۇ قازاق،

جاپانى كۆپ تارتقانمۇ قازاق، كۆپ ئۆلگەنمۇ قازاق. ھۆكۈمەت بېشىغا ئۇيغۇر بىلەن ئەنجانلىق چىقامدىكەن؟

- قوي چىراغىم! - دېدى نىلقىلىق نۇسۇپقان گەۋدىسىنى نامايان قىلغاندەك ئورنىدىن ئاستا تۇرۇپ ۋە يوغان

قوللىرىنى كۆتۈرۈپ، - مىللەت - پىللەت دېگەننى تىلغا ئالمايلى. بىز ھەممىمىز بىر خەلق، ئىتتىپاقلىق بولمىسا كۈچ

بولمايدۇ. گومىنداڭنى يوقىتايلى، ھوقۇق، ھۆكۈمەت دېگەنلەر كېيىنكى گەپ.

- ئىنقىلابنى كىم قىلسا ھوقۇق شۇنىڭ بولۇشى كېرەك. ئالتايدا ئوسمان باتۇر ئون يىلدەك جەڭ قىلدى. ھازىر

ئۇ سارسۇمبىدە ھۆكۈمەت باشلىقى!

- مۇسۇلمانلار بىر ئائىلە!

- ئورۇسلار، قالماقلار، شىبەلەرمۇ بىزگە قوشۇلۇپ قان تۆكۈۋاتىدۇ!

- بىزنىڭ دۈشمىنىمىز گومىنداڭ ھۆكۈمىتى، ھېچقانداق بىر مىللەت ئەمەس! - دېدى نۇرى ۋارقىراپ.

- خىتايلارچۇ؟

- ئۇلارنىڭ ئىچىدىمۇ گومىنداڭغا قارشى تۇرىدىغانلار بار. بىزنىڭ ئىچىمىزدىمۇ ئابدۇمەردەك گومىنداڭ

ھۆكۈمىتىنى ياقلايدىغانلار بار.

- دۇرۇس گەپ. دۈشمەن ھەرەمباغدا، لياڭشاڭدا، ئايرودرومدا، چوڭى ئۈرۈمچىدە. بىز يوق ئىشنى تالاشماي،

ئاشۇ دۈشمەننى يوقىتىلى. ھەرەمباغقا ھۇررا!

- بوپتۇ ئەمەس! - دېدى پاتىخ ئاخىر، - ھەرەمباغقا ھۇررا!

- ھۇررا!...

لياڭشاڭ سوقۇشى تولىمۇ قاتتىق بولدى. نۇرى بۆرىۋاي، تۇرسۇن، سۇلتان، ئالىم ئىسىملىك گىمنازىيىدە قەسەم

ئىچىشكەن دوستلىرى بىلەن قومۇشلۇقتا قارا پاتقاققا مىلىنىپ لەڭزىيىشى تەرەپتىن ئۆمىلەپ، بەللىرىگە گرانات تېگىپ

ئىلگىرىلەپ كەتە. لياڭشاڭ بىر چوڭ ھەربىي گازارما، ئۇ يەردە تۈرمە بار، ئوق-دورا، قورال ئىسكىلاتى ۋە ئاشلىق ئامبىرى

بار. تاملرى ئېگىز، دۆڭگە جايلاشقان بۇ ئورۇننىڭ تاملرىغا پىلىموتلار ئورنىتىلغان، ئالدىدىكى پوتەيلەردىنمۇ

توختىماي پىلىموت، ئارىلاپ مىناميوت ئېتىلىپ تۇرماقتا. نۇرىلار ئۈچ ئوت توچكىسىنى گرانات بىلەن پاچاقلاپ

ئىلگىرىلەش، بىنانىڭ يېنىغا بېرىۋېلىپ تاملرىنىڭ تۈۋىدىن گوداڭ كولاپ، مىنا كۆمۈپ پارتىلىتىش ئۈچۈن يول

ئاچماقچى. ئۇلار يەرگە چاپلىشىپ، ئېگەكلىرى بىلەن يەر تىرەپ ئىلگىرىلەپ كەتە. مانا ئۇلاردىن نۇرى، بۆرىۋاي،

سۇلتانلار يېكەنلىك ئارىسىغا كىرىۋالدى - دە، پوتەيگە ئوتتۇز مېتىردەك يېقىنلىدى. نۇرى گراناتنىڭ يېنىنى ئۈزۈپ ئوق

چىقىۋاتقان پوتەي ئېغىزىغا ئاتتى. گرانات كىرىپ كەتتى، لېكىن دەرھال ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىگە قايتۇرۇلۇپ قارا پاتقاققا

چۈشۈپ «گوم!» قىلىپ پارتىلىدى. نۇرىنىڭ يانپىشى كۆيۈشكەندەك بولدى. ئۇ ئىككىنچى گراناتنى ئاتتى. پوتەي

گۈلدۈرلەپ پارتلاپ ئۇنىڭ باشلىرىغا توپىلىرى ئۇچۇپ كېلىپ چۈشتى. ئۇ خۇشال بولۇپ، توختىماي ئوق چىقىۋاتقان

پوتەيگە يېقىنلاي دەپ ئۆمىلىۋىدى، سول پۇتى ئۇنىڭغا بويسۇنىمىدى. ئۇ يانپىشىنى تۇتۇۋىدى، قولىغا ئىسسىق قان

ئۇرۇلدى. ئۇ چاققانلىق بىلەن ئوڭدا يېتىۋېلىپ، قىسقا، يېلىڭ پاختىلىق چاپىنىنى سالىدى ۋە كۆڭلىكىنى ياقىسىدىن

تۇتۇپ يىرتىپ يارىسىنى تېگىپ، يېكەندىن ئەشكەن ئارقان بىلەن يۆگەۋەتتى. ئاڭغىچە بۆرىۋاينىڭ ئاتقان گراناتى

بىلەن ئىككىنچى پوتەي پارتىلىدى. ئۇلار ئۆمىلەپ لياڭشاڭ بىناسىنىڭ ئارقا تېمىغا يېتىپ باردى - دە، بەللىرىدىكى لوم،

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

پالتىلار بىلەن تام تۈۋىنى كولاشقا باشلىدى. نۇرى پارتلىتىشنىڭ يولىنى تازا بىلىۋالغان. ئۇ دورىنى گوداڭغا قويۇپ پىلتىغا ئۆت ياقىتى، تۆت يىگىت - گىمنازىيىنىڭ بۇنىڭدىن تۆت يىل ئىلگىرى قەسەم ئىچىشكەن يىگىتلىرى تۆۋەنگە قاراپ دومىلىدى. «گۈمباڭ!» قىلغان قاتتىق پارتلاش بىلەن بىنانىڭ شىمال تېمى گۈلدۈرلەپ ئۆرۈلدى. ھەممە يەرنى چاڭ - توزان قاپلىدى. نۇرى دومىلاپ بېرىپ بىر ئاكوپقا چۈشتى. ئۇنى بىرى چىڭ قۇچاقلاپ يۆلەپ تۇرغۇزدى:

- نۇرى!

- زۇنۇن ئاكا!

ئۇلار قۇچاقلاشتى. مۇسابايوفلار زاۋۇتىنىڭ بۇ ماستىرى ھازىر ئالدىنقى سەپ فرونت جەڭچىلىرىنىڭ كوماندىرى ئىدى.

- يارايىسەن نۇرى، ئەنۋەر مۇسابايوف سېنى سورىدى، پۈتۈڭ يارىلىنىپتۇ. مەن سېنى باغ قورۇغا ئەۋەتەي، ئۇ يەر ھازىر دوختۇرخانا!

ئۇنى ئىككى شەپقەت ھەمشىرىسى قولتۇقلاپ ئېلىپ كەتتى.

- ھۇررا! - دېگەن ئاۋاز شەھەرنى زىلزىلىگە كەلتۈردى.

تۆت يىلنىڭ ئالدىدا ھەربىر قەدىمىنى داردا ماڭغاندەك ئاۋايلاپ باسدىغان، كېيىنچە شەھەردە باش تىققۇدەك كامار تاپالمىغان گىمنازىيىنىڭ ئوقۇغۇچىسى نۇرى مانا كالاسكىدا. شەھەرنىڭ غازاڭ باسقان كۈچلىرىدا كېتىپ بارىدۇ.

- گىمنازىيىمۇ ۋاقىتلىق دوختۇرخانا، باغ قورۇمۇ شۇ، قەيەرگە ئاپىرايلى؟

- گىمنازىيىگە!

ئۇ ئۆزىگە ئەقىل، غايە ۋە بىلىم بەرگەن ئانا مەكتىپىدە پۇتى تېگىلغان ھالدا بىر كېچە ياتتى.

بۇ ئۇنىڭ ھاياتىدىكى ئۇنتۇلماس كېچە، قەلبى خۇشاللىق، ھاياجانغا تولغان بىر كېچە بولدى.

36

قار لەپىلدەپ ياغماقتا، ئۆگزىلەر، دەرەخلەر كۆمۈلمەكتە. يېزا جىمجىت، خۇددى ناماز ئوقۇۋاتقاندەك، مۈگدەۋاتقان، ھارغىن ئاتتەك، ناماز شامىدىن كېيىنكى دەرەخ شېخىدا قەھرىتانغا جەڭ ئېلان قىلىپ دۈگىدىيىپ ياتقان ئاق مېكىيانىدەك...

ئادەملەر كۈچىغا چىقىپ، شەھەردىن كېلىپ شەرققە كېتىدىغان يول بىلەن مەھەللە كۈچىسى كېسىشىدىغان تۆت كۈچا ئېغىزىغا توپلىنىشقانىدى. ئۇلار ئۈن - تىنسىز، كۈرەك جۇڭىلىرىنىڭ ياقىلىرىنى كۆتۈرۈپ شەھەر تەرەپتىن - قېلىدىن كېلىۋاتقان «گۇمباڭ!»، «تات - تات - تات» قىلىۋاتقان ئاۋازلارغا قۇلاق سالاتتى.

بۇ ئاۋازلارنىڭ كۈچ - قۇدرىتى ئۇلارغا ئايان؛ شەھەردىكى زومىگەر ئەسكەرلەر، خىتاي بازىرىدىكى ئادەمنىڭ يۈزىگە تۈكۈرۈشتىن باشقىنى بىلمەيدىغان تۈرتەك جاڭگۈيدىلەر تۈگىگەن. ئېتنىڭ شالدىرمىسىنى شاراقلىتىپ، تۈلكە تۇماق، بۆرە جۇۋىسى بىلەن ھەيۋە قىلىپ، قامچىسىنى ساڭگىلىتىپ مەھەللىدىن ئۆتىدىغان ئابدۇمەر مىڭبېگى چېغدا قېچىپ ھەرمەباغقا كىرىۋاپتەك. ھەرمەباغقا ئېتىلىۋاتقان بۇ زەمبىرەك، مىناميوت دېگەن نېمىلەر يەنە كىملىرىنى نەلەرگە ھەيدىۋېتەركىن!

- قازارەن شەھەردە خىتاي قالمايغان بولسا بىز خەق شەھەر سورىيالارمۇ؟

- تەس، تەس. بىز خەقتىن پاشا چىقمايدۇ جۇمۇسلا مېرا قازى.

- ئىمام بىلەن قازى، شاگىيو، ئېشىپ كەتسە مىڭبېگى چىقىدۇ دېسىلە.

- كۈللۈھۇم شۇ ئۆزى.

- قازارەن غېنى باتۇر پاشا بولۇپ قالسا. سەھرالىقنىڭ ئوشۇقى ئالچۇ چۈشىدۇ. توخۇغا مۈڭگۈز چىققاندىك،

ئېشەككە قانات چىققاندىك بولىدۇ - دە.

- زەمبىرەك ئورۇسنىڭ بولغاندىكىن، شەھەرنىمۇ شۇلار سورار ھەر قاچان.

- ئېلىخان تۆرەم دېگەن كىشى مەسچىت - مەسچىتتە ۋەز ئېيتىپ دىنىي ئىسلام قۇرىمىز، شەرقىي تۈركىستان

قۇرىمىز دېگۈدەكقۇ؟

- ئۇ نېمە دېگىنى، مېراكا ھوي؟

- بىز خەق يۇرت سورايدۇ دېگىنى - دە. دوتەيمۇ، سىلىڭ - پىلىڭ دېگەنلەرمۇ بىز خەقتىن بولىدۇ - دە.

- بىزنىڭ نۇرى شەگگەن بولسا قاملاشتۇرىدۇ جۇمۇ!

- قوماندان بوپتەك ئۇ!

شەھەر ئىچىدىن تارقالاپ ھارۋا چىقتى. بۇ مۇختەرباي ئىدى. ئۇ تۆت كۈچا ئېغىزىدا ھارۋىدىن چۈشۈپ ھارۋا

ھەيدىگەن ئوغلىغا:

- ئاتلارنى تاڭشۇرۇپ قوي، ئەتە يەنە! - دېدى.

- ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم! - جامائەت ئالدىراپ ئۇنىڭغا سالام بەردى.

ئۇ ئۈرۈمچىدىن قايتىپ كېلىپ، يېزىسىغا چىقماي زىياۋۇدۇننىڭ ئۆيىدە ياتقانىدى. مانا زەمبىرەك ئۇنى يەنە

تېرىلدۈرۈپتۇ. ئۇ مەرىيەدىن تۆپە، سەنسەن جۇۋا، پۇتغا مەسكاپ ئۆتۈك كىيىۋاپتۇ.

- ئاڭلىغانسىلەر، بىز شەھەر ئالدىق! - دېدى ئۇ مەغرۇر سۆزلەپ، - شىنجاڭنىڭ ھەممە يېرىنى ئالىمىز. خۇدايىم

نۇسرەت بەرسە شىڭشىڭشيا دېگەن يەرگىچە، سېپىلغىچە ھەممىسى بىزنىڭ بولىدۇ. ئۆز ئالدىمىزغا دۆلەت بولىمىز، پاشا

بولىمىز مۇنۇ سوۋېتتەك، جۇڭگودەك، مۇڭغۇلدەك...

- سۈرىيالارمىزمۇ، مۇختەرباي؟

- سورايمىز. ئابدۇمەر قاشقالىق جېنىدا مىڭبېگى، ھاكىم بولالىدى. مەن نېمىشقا بولالمايدىكەنمەن؟

بولالايمەن.

- شۇنداق، بولالايسەن مۇختەركا. سەنىمۇ ئابدۇمەرنىڭ ھەممە نېمىسىنى مۇسادىرە قىل!

- مۇسادىرە قىلسام ئابدۇمەر بولۇپ قالمامدىمەن. ياق، سەن دېگەن يەرلەرنى كەمبەغەللەرگە بۆلۈپ بېرىمەن.

ھەر قانداق باتراققا قاشقالىق، تارانچى، چېلەكلىك دېمەستىن بىر ئات، بىر ئۆكۈز، ئون خودىن يەر بېرىپ، جېنىڭنى

باق، براۋغا ياللانما، براۋنى ياللىما دەيمەن. ئورۇسنىڭ سوقا، ساما بورىسكىلىرى بىلەن دېھقانچىلىق قىلىمىز.

ئالچاڭلاپ ئۇرۇق چاچىدىغان، مۇكچىيىپ يەر غېرىچلايدىغان، سۇ تالىشىپ بىر - بىرىنى ئېچىققا باسىدىغان ئىشلارنى

تۈگىتىمەن.

- قاشقالىق دەپ يەكلىمەملا بىزنى؟

- يەكلىسەك باي بولاتتىمۇ قاشقالىق. ھازىر مەھەللىمىزنىڭ بېيىسەن. ئالا خۇرجۇن بىلەن چىقىپ قىرىق خو

يەر، شۇنچە مالنىڭ ئىگىسى بولىدۇك. توقال ئىزدەپ يۈرۈپسەن تېخى، راستمۇ؟

«گۇمباڭ!...»

- پاھ، پاھ!...

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- شەھەر تۈگىدى.

- ھەرەمباغنىڭ توپىسى تۇرپانغا كەتتى.

- گومىنداڭ توزانغا ئايلاندى دېگەن!

- ۋاي خالايق، چوڭ يولدا لىق ئەسكەر، لىق خىتاي!

مەھەللىنىڭ جەنۇبىدىن ياۋىداق ئات مىنگەن بىر پۈرۈم چورۇق كىيگەن پۇتلىرى بىلەن ئېتىنى دېۋىتىپ، ئوغلاققا

كىرىدىغاندەك شىمايلاپ كۆپچىلىكنىڭ ئارىسىغا ئاتلىق كەلدى ۋە ھاسىراپ - ھۆمۈدەپ:

- مىلتىق ئاستان، ئاتلىرى ھارغان نەچچە مىڭ چېرىك شەھەرگە كېتىۋاتىدۇ! - دېدى.

- نېمە دەيسەنوي، راستما؟

- ئىللا - بىللا، ئەزىرايى! ...

- ئۇنداق بولسا شەھەرگە خەۋەر قىلايلى، ماڭ، بىزنىڭ جىرەن ئاتنى مىنىپ يان يول بىلەن شەھەرگە چاپ،

بۇرۇنقى توغرا كۆۋرۈكتىكى باش شىتابتا ھازىر تۆرەم تۇرۇۋاتىدۇ، تېزىدىن خەۋەر قىل. بۇ ناكەسلەرنى بىزنىڭكىلەر

قىرىۋەتسۇن!

- جان ئونمۇ، ئېتىۋىتىدۇ ئاكا، بۇ خىتايلار!

- كىم بارىدۇ؟ ئۈندىمەيسلەرغۇ، شۇنداقلىقىدىن سەن خەق بېشىغا خىتاي چېچىسىمۇ مەيلى دېيىشكەن.

ئىستى، نۇرىنىڭ، ھېلىقى زىيەكنىڭ يوقلۇقى، ھەي قاغا، راست كۆردۈڭمۇ؟

- ئىللا - بىللا. سىرگەينىڭ تۈگمىنىگە ئۇن تارتقىلى بارغان، سىرگەي بىلەن چىقۇاتسام خىتايلار ئۇچىرىدى.

كەينىدىن مىغ - مىغ. بىزنى تۇتۇۋېلىپ، شەھەردە نېمە بولۇۋاتىدۇ، دەپ سورىدى. بىز، بىلمەيمىز، دېدۇق. راستىنى

دە، بولمىسا ئاتىمەن، دېدى بىر تۈگگەندەك خىتاي. بىز، بىلىمگەندىكىن بىلمەيمىز، دېدۇق. سىرگەينىڭ بوز ئېتىنى

تارتىۋالدى. ئىللا - بىللا راست!

ئاۋازى ئاياللارنىڭكىدەك چىقىدىغان، سېرىق ساقال، پاناق دېھقان ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي سۆزلىدى.

- ھازىر نەگە بارغاندۇ ئۇ چېرىكلەر؟

- مېڭىشى ئاستا. ئەمما جىق. شۈرمەلدەك ئېقىپ...

- كىم خەۋەر ئاپىرىدۇ دەيمەن؟ گەپ قىلىشمايسەنغۇ، ۋۇي ئاناڭنى مىڭ، سەندەك نان يېمەسلەرنىڭ، بولدى، ئۆزۈم ماڭىدىم. ئەخمەتنىڭ ئۆيىگە، ناسىر كېسىكچىنىڭ ئۆيىگە دېسەملا، ئەخمەت قالغىنىنى جۈندەيدۇ. ماڭ مۇخپۇل، جىرەننى توقۇپ چىق، تېز بول، ئەزمە!

- بىردەمدىلا ئويناقلاپ تۇرىدىغان جىرەم ئاتنى ئەكەلدى.

- مەنمۇ بىللە باراي! - دېدى ھاشىم پاختىچى دېگەن گەپدان ئوتتۇرىغا چىقىپ، - مۇختەر باي يالغۇزلۇق

تارتىمىسۇن. ئىماماخۇنۇم، قارىگىرنى بەرسىلە ئەمسە!

- يوقسۇ، باشقا ئات مىنىسىلە غوجام، كۈللۈھۇم!...

- تىلىڭنى چاينىما قاشقالىق، ماڭ قوباق، ئېتىنى توقۇپ كەل. يامىنىغا كەلسە بۇلايمىز. ئەخمەت مۆرتى كەلسە

تەقۋادارمۇ بۇلاڭچىلىق قىلسا ساۋاب بولىدۇ دېگەن. ھازىر دېگەن گومىنداڭنىڭ نەچچە مىڭ ئەسكىرى غېنى باتۇرلارغا

ھۇجۇم قىلغىلى كېتىۋاتىدۇ. خەۋەر يەتكۈزمىسەڭ، ئاپەتنى بىلىپ تۇرۇپ كۆزىمىزنى يۇمۇۋالغان بولىمىز، ماڭ!

- خۇدا ھەققى... كۈللۈھۇم!

- ئاناڭنىڭ ھەققى يوق ئاتتا. ئەمگەكچىنىڭ قان تەرىگە كەلگەن ئات ئۇ!

- سىلى ئەجەپ چىرايلىق گەپ قىلىدىغان بوپقايلغۇ؟

- تۈرمىگە كىرسەڭ، ئەخمەتتەك ئادەملەر بىلەن بىللە شاخار كۆيدۈرۈپ سوپۇن ياسىساڭ مۇشۇنداق سۆزلەيدىغان

بولسەن قاشقالىق، ھە، راست ئىماماخۇنۇم!

ئاتلار تەييار بولدى.

- ئامىن! - دېدى ئىمام تىترەپ تۇرغان قوللىرىنى كۆتۈرۈپ، كۆپچىلىك دۇئا قىلىشتى.

مۇختەرباي ئاتقا مىنىۋېلىپ ئېيتتى:

- ماڭا تىلىدىڭمۇ، ئېتىڭغىمۇ، سەن قاشقالىق قورقما، ئېتىڭ ئوق تېگىپ ئۆلسە، ئۆزۈڭ شېھىت بولغان بولسەن.

ئاتلىقلار يۈرۈپ كەتتى. كىچىككەنە مەھەللەدە يەنە جىمجىتلىق باشلاندى، يىراقتىن يۈگۈرگەن ئاتلارنىڭ تۇياق

ئاۋازى، شەھەردىن گۈمبۈرلىگەن زەمبىرەك ئاۋازى، تات - تات - تات قىلغان پىلىموت ئاۋازى ئاڭلانماقتا. مېرا «قازى»

يەنە زۇۋانغا كىردى:

- چېرىكلەر تۈزگە بارغانىدۇ؟

- ھىزۋەكتامغا بارغاندۇر.

- ياق، پىيادىلەرمۇ بار، قەدىمى ئاستا.

- قورقۇپ ئالدىغا ئىككى قەدەم ماڭسا، كەينىگە بىر قەدەم مېڭىپ كېتىۋاتىدۇ دېگەن!

- قايتىپ كېلىپ بۇلاڭ - تالاڭ قىلىمسا بولاتتىغۇ؟

- ئۈنىمۇ يوق دېگىلى بولمايدۇ!

«ئاللاھۇ ئەكبەر، ئاللاھۇ ئەكبەر!» ئەزان ئاۋازى بىلەن جامائەت قوزغىلىپ مەسچىت تەرەپكە ماڭدى.

يېرىم كېچىدە راست دېگەندەك مىلتىق ئاۋازى بىلەن پۈتۈن خەلق ئويغۇنۇپ كەتتى. ئۆي بېسىپ ۋارقىرىغان،

تىللىغان، يىغا - زار، نالە - پەرياد ئاۋازلار مەھەللىنى بىر ئالدى. شەھەرگە كىرەلمەي كەينىگە يانغان ئاچ، ھارغىن

گومىنداڭ ئەسكەرلىرى ئات، گۆش، نان - مايلىرىنى بۇلىماقتا، قارشىلىق قىلغانلارنى ئاتماقتا ئىدى. مانا ئۇلارنىڭ

قەدىمى بۇ مەھەللىگىمۇ يەتتى. ئىمامنىڭ ئۆيىگە ئاۋال كىرىپ تۆت ئات، ئالتە كالا ۋە بىر قورۇ قويىنى ھەيدەپ

مېڭىۋىدى، ئىمام شا بولۇپ يىقىلىپ چۈشتى. قالغان ئۆيلەردىن يالغۇز ئات، بىرلا موزايلىق سىيرلارنىمۇ بۇلاپ كەتتى.

مەھەللىنىڭ چېتىدىكى ئۇلۇغئاخۇننىڭ مىڭ بىر جاپادا ئېرىشكەن ئالتە تۇياق بورداق قويىنى ھەيدەپ مېڭىۋىدى،

ئۇلۇغئاخۇن چېرىكنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ يالۋۇردى، چېرىك ئۇنىڭ مەيدىسىگە تېپىپ ئۆرۈۋەتتى. ئۇ بىر قوينىڭ كەينى

پۇتىغا چاپلىشىۋالدى. چېرىك مىلتىقنىڭ پايىنىكى بىلەن بېشىغا ئۇرۇۋىدى، ئۇ جان ئاچچىقىدا چېرىككە ئۆزىنى ئاتتى

ۋە ئۇنىڭ كانىيىدىن بوغۇپ يەرگە باستى. يەنە بىر چېرىك ئۇنى تارتىپ يىقىتىپ تاپانچىسى بىلەن پېشانىسىگە ئاتتى.

مەھەللىدە بىر كېچىدە نە ئات - كالا، نە نان - گۆش قالمىدى. مەھەللە پوستى سويۇۋېلىنغان باشپىيازىدەك

يالىڭاچلىنىپ قالدى. جامائەت بامداتقا يەنىلا بۇرۇنقىدەك تولۇق چىقتى. لېكىن ئىمام چىقالمىدى. مېرا «قازى»

ئىماملىق قىلدى.

شەھەر تەرەپتىن زەمبىرەك، پىلىموت ئاۋازى كېلىپ تۇراتتى. ئەتىگەنلىك قوياش ئاۋازىنىڭ كەينىدىن ئاستا باش

كۆتۈرۈپ، بۇ دەردمەن يېزىغا سوغۇق نۇرنى چاچتى. مەھەللىنىڭ چېتىدىن مۇڭلۇق يىغا ئاڭلانماقتا. بۇ يىغا بىر ئۆمۈر

يەرگە ئىشلەپ ھالال تەر تۆككەنلىكى ئۈچۈن دەھشەتلىك ئۆلتۈرۈلگەن دېھقاننىڭ پۈتۈن ھاياتىنى قوشاق بىلەن بايان

قىلماقتا. ئۇ يىغا ئەمەس، داستان، مۇسبەت ئەمەس، ھايات ئادالەتسىزلىكى ئۈستىدىن قىلىنىۋاتقان شىكايەت ئىدى.

ئۇلۇغئاخۇن رەھىمىنىڭ كەم سۆز، يەردىن بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىمايدىغان، يالاڭ ئاياغ گۈسۈلدەپ مېڭىپ،

پۈتۈن ياز، كۈزنى ئېتىز ۋە ئۆي ئىشى بىلەن ئۆتكۈزىدىغان، تۆت ئوغۇل، ئىككى قىزنى جېنىدىن ئەلا بىلىپ قاتارغا

قوشقان خوتۇنى ھېپىزىخاننىڭ بۇنچىلىك داستانچى ئىكەنلىكىنى ھېچكىم بىلمىگەنىدى:

... بالا دەپ يەر غېرىچلاپ قوللىرىڭ تۆمۈرگە ئايلىنغان دوستۇم، تولا ئېگىلىپ بەللىرىڭ موكا بولغان دوستۇم،

ئايىغلىرىڭ تاشنى قۇم قىلىۋېتىدىغان دوستۇم. قاتتىق نانغا ئامراق، ماتاغا ئاشىق، قوللىرى ئارا، پۇتلىرى تۇلۇق تاش،

پاشا قورۇشقا چولسى يوق، كەنجى بالىسىغا تېنىنى سەگۈنچەك قىلىپ بېرىدىغان دوستۇم. راھەت كۆرمىگەن، قېنىپ

كۈلمىگەن، گۆش-ماي يېمىگەن، ھاردىم دېمىگەن، بالام دەپ زارلاپ، ئۇيقۇسى قانمىغان، يىرتىلسا كۆڭلەكنى ئۆزى

يامىغان، ئۆزىگە زادى كىيىم ئالمىغان، يانچۇققا سۇنۇق تەڭگە سالىمىغان، ئۆشەر-زاكاتتىن زادى قالمىغان، ئىتتىنمۇ

چاغ دەپ قوغلاپ باقمىغان، كىشىنىڭ ھەققى دەپ قىلمۇ ئالمىغان، پۇتلىرى كەس-كەس يېرىلسا داغلاپ، قانسى قولى

پېلەكتە باغلاپ، دادلاپ باقمىغان، مىننەت قىلمىغان كۆڭلى بىر دەريا، مەردانە دوستۇم!!!

ئۇلۇغئاخۇن قانغا مىلىنىپ ئوڭدا ياتاتتى. ئۇنىڭ قورۇق باسقان، كەڭ يۈزىدە قانلار ئۇيىغان، ئەسلى رەڭگىنى

كىشىلەر تۇرماق ئىمىنخانىمۇ ئۇنتۇپ كەتكەن، ياماق بىلەن قېلىنلاشقان كۆڭلىكى قاندا قېتىپ بەدىنىگە چىڭ

چاپلاشقانىدى.

مېرا «قازى» باش يۇغۇچى بولۇپ ئۆزى كىردى. ئىمام ھوشىغا كېلىپ ئۇنىڭ نامىزىنى چۈشۈردى. تۆت ئوغلى

جىنازىنىڭ ئالدىدا چۇرقىرىشىپ يىغلاپ ماڭدى. مەھەللە خەلقى خوتۇن-بالىسىنىڭ يىغىسى ئارقىلىق ئۇلۇغئاخۇننىڭ

ئۇلۇغلىقىنى چۈشەندى. ئۇ ئوق بىلەن ئالەمدىن ئۆتكەندىمۇ ئوڭدا ياتاتتى.

- شېھىت! - دېدى مېرا «قازى» ئۇنىڭ ھاياتتىن ۋاز كەچكۈسى كەلمىگەن كۆزلىرىنى ئاستا سىلاپ يۈمدۈرۈپ، -

خائىنلار قاقچىدۇ، ئوق تەگسە دۈم ياتىدۇ. باتۇرلار ئالدىغا ماڭىدۇ، ئوق تەگسە ئوڭدا ياتىدۇ. ئۇلارنىڭ يۈزلىرىنى

خۇدانىڭ نۇرى يورۇتىدۇ، ئۇلۇغ قوياش سۆيۈپ قويدۇ. ھەرەمباغدا، لياڭشاڭدا شۇ تاپتا قانچىلىك يىگىتلەر ئوڭدا

ياتىدىغاندۇر؟ بىز خەقتىن نى-نى ئوغلانلار جەڭگە كىردى. نۇرىدەك، زىياۋۇدۇندەك... شېھىت كۆپ، باتۇر كۆپ.

شۇڭا نۇسرەت بىزگە قارايدۇ. ئىمامئاخۇنۇم، ئۇلۇغئاخۇننىڭ ئىمانى، روھى جەننىتى بولغاي، قېنى دۇئا قىلسىلا!

... ئۇلۇغئاخۇن قېرىنداشلىرىنىڭ تۇپرىقى ئارىسىغا - ئاتىسىنىڭ ئايىغىغا يەرلىككە قويۇلدى. ئىمامئاخۇنۇم بۈگۈن

شۇنداق مۇڭلۇق قىلدى. ئۇ ھېچقاچان بۇنداق قىرئەت قىلغان ئەمەس.

شەھەر تەرەپتىن توختىماي زەمبىرەك، پىلىموت ئاۋازى كەلمەكتە. ئەمدى ئادەملەر ئادەتلىنىپۇ قالدى. ئۇلارمۇ

خۇددى ئاشۇ جەڭ مەيدانىدا تۇرۇۋاتقاندەك، ئۆزلىرىمۇ دۈشمەنلىرىگە ئوق ئېتىۋاتقاندەك جىددى، ئەستايىدىل بولۇپ

قېلىشقانىدى. ئۇرۇش ھاياتىنى ئۆزگەرتىمەكتە. خۇددى زالىم ھۆكۈمەتنىڭ زۇلۇمى ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىنى ئۆزگەرتكەندەك.

مۇنۇ زالىم ھۆكۈمەتكە قارشى ئېتىلىۋاتقان ئۇقلارمۇ ئۇلارنىڭ ھاياتىنى، پىكرىنى، مىجەزىنى ئۆزگەرتىمەكتە. مەھەللىدە

ناخشا يوقالدى، ئاتلار كىشىمەس، كالىلار مۆرىمەس، قويىلار مەرىمەس بولۇپ قالدى. ھەممىلا ئادەم غەمكىن، پەقەت

مەھەللە ئىتلىرىلا توختىماي كېچە - كۈندۈز ھاۋشىماقتا. ھاۋشىغاندىمۇ قىبلىگە قاراپ ھاۋشىماقتا. بۇ ياخشىلىقنىڭ

ئالامىتىمۇ، شۇملۇقنىڭ بىشارىتىمۇ؟ خۇددى ئەتىيازلىققا قانداق تېرىقچىلىق قىلارنى بىلەلمىگەندەك، دېھقانلار بۇنىمۇ

بىلمەيتتى.

قار توختىدى، بىرمۇ ئادەم توشقان قوغلىغىلى چىقمىدى. جۇۋىلىرىغا ئورلىپ كۈنگەي تامارغا يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ،

ئۆتكەن - كەچكەن ئىشلار توغرىسىدا پاراڭلىشىش بىلەن تۇرمۇشنىڭ لەززىتىنى سۈرۈشكە ئادەتلەنگەن دېھقانلار

تۈنۈگۈنكى كۆڭۈلسىزلىكلەرنى تېزلا كۆڭۈلدىن ئېرى قىلىشتى.

- نېمەڭ قالدى ئىدىرىس؟

- ئىسسىق جان!

- سېنىڭچۇ ھېيتەك؟

- بىر چىشقاق موزاي.

- ھېلىمۇ ياخشى ئورىلارنى ئاچقۇزۇپ بۇغدايلارنى ئالىدى.

- كاۋا قوردىقىغا قالدۇق. ئەمدىلا سۈر يەۋاتقان يېرىم ئاتنىڭ گۆشى بار ئىدى، سىيرىپلا ئەكەتتى.

- توشقاندىن ئونى بار ئىدى، ئۇنىمۇ ئەكەتتى.

- ھېلىمۇ ياخشى، ئالساڭ ئال دەپ تۇرۇپ بېرىپتىمىز. زىيانغا چىدىمىغان بولساق ئۇلۇغئاخۇندەك ئوق

يەيتتۇقكەن.

- ئۆلمىگەن جاندا ئۈمىد بار، خۇدايىم بېرەر يەنە!

شەھەر تەرەپتىن مىلتىق ئاسقان تۆت ئاتلىق يېزىغا كىرىپ كەلدى.

- مۆتىۋەللى كىم؟ - دېدى مىلتىق ئاسقان، بىلىكىگە: «لائىلاھە ئىللەللاھۇ مۇھەممەدۇن رەسۇلۇللا» دېگەن خەت

يېزىقلىق ئاق لاتا باغلۇۋالغان، قۇلاقچىسىغا لاتىدىن قىيىلغان ھىلال ئاي بىلەن يۇلتۇز تىكىۋالغان قاپقى يامان، قارا بۇرۇت ئادەم.

- مۆتىۋەللى؟ - دېدى مېرا «قازى» ئورنىدىن ئاستا تۇرۇپ، توپىسىنى يۇقىرى ئىتتىرىپ قويۇپ، - تاۋى يوق

ياتىدۇ، ئىش بولسا ماڭا دېسەڭلار بولىدۇ.

- بىز ھەربىي كومىتەتتىن، - دېدى يەنە بىرى ئاتتا سىڭايان ئولتۇرۇپ، - پارتىزانلارغا ئۇزۇق - تۈلۈك

سەپەرۋەرلىكى بىلەن چىقتۇق. مال، ئاشلىق، ياق، مال، پۇل بەرسەڭلار بولىدۇ. ھەربىر ئادەم بولمىغاندا بىر قوي

بىرىدۇ، پۇل دېدىمما، ياق، ياق... قەغەز پۇل ئۆلدى. ئالتۇن - كۆمۈش بولسىمۇ بولىدۇ.

- تۈنۈگۈن ئاخشام بىزنى گومىنداڭ ئەسكەرلىرى بۇلاپ، مال، ئۇن، گۆش، مايلىرىمىزنى ئەكەتتى. ھېچنىمە

قالمىدى.

- گومىنداڭغا بېرىسەنۇ، ئىستىقلالچىلاردىن ئايايسەن، سەن كىم تەرەپ؟

- بىز ئىنقىلاپ تەرەپ!

- بېيىڭلار كىم؟

- مۇختەرباي ئىدى، ئۇ ئادەمنى شېڭ شىسەي تۈرمىگە سېلىپ بايلىقىنى مۇسادىرە قىلدى. يېرىدىن باشقا

ھېچنىمىسى قالمىدى. ئىماماخۇنۇم كىچىكىگە ئىلىك تولدۇرۇۋىدى، گومىنداڭ بۇلاپ ئۇنىمۇ گاڭسا - جىسا قىلىپ

قويدى.

- بەرمەيمىز دېمەكچىمۇ؟

- يوق، ھېچنەرسە قالمىدى، دېمەكچى.

- دەتالاشقا ۋاقتىمىز يوق. بىر ئاش پىشىمىغىچە ئوتتۇز قوي يىغىسەن. تۇر، ئالدىمىزغا چۈشۈپ ماڭ!

- مال يوق!

- ئىسسىق جانلا قالدى.

- كەمبەغەللەر ھۆكۈمىتى دەۋاتاتتىڭلارغۇ ھوي!

- مەن مۆتىۋەللى ئەمەسمەن، - دېدى مېرا «قازى» ئادىتى بويىچە قوللىرىنى ھاۋادا پۇلاڭلىتىپ قويۇپ، - بۇ

مەھەللىدە مۆتىۋەللى يوق.

- كىمىڭنى ئەخمەق قىلىسەن، بۇرۇن يوق بولسا ھازىردىن باشلاپ سەن مۆتىۋەللى، ماڭ، تېز!

- مەن ئەمەس، قىلالىمايمەن!

- گومىنداڭنىڭ ئادىمىمۇ سەن؟ ئالدىنقى سەپتە قان تۆكۈۋاتقان، جان بېرىۋاتقانمۇ بىز خەق، خەق جان

بېرىدۇيۇ، سەن ئۇلارغا نان بېرىشتىن باش تارتىسەن، ماڭ!

قولدا بەلگىسى بار ئادەم دۈمبىسىدىن مىلتىقنى ئالدى ۋە مېرا «قازى» نىڭ بېشىدىن ئارتىلدۇرۇپ «ۋاڭ!» قىلىپ

بىر پاي ئوق ئاتتى. مېرا «قازى» ئۆمىلەپ كەتتى، ئادەملەر تەرەپ-تەرەپكە قاچتى. تېرەك بېشىدىكى قاغىلار

قاغىلىدىشىپ ئۆركۈپ ئۇچۇشتى. پۈتۈن مەھەللە ئىتلىرى ھاۋىشىپ كۈچىغا چىقىشتى.

- جان بار، مال يوق! - دېدى ئات تۇمشۇقى ئاستىدا تىزلىنىپ قالغان مېرا «قازى».

- نوچى بولساڭ گومىنداڭنىڭ قولىدىن تارتىۋال! - دېدى ھاشىم نوچى تونۇر بېشىدا تۇرۇپ قولغا كۆسەي

ئېلىۋېلىپ، - بۇ خەق ئىنقىلاپچىغا ئوخشىمايدۇ، بۇلاڭچىغا ئوخشايدۇ!

«ۋاڭ!» قىلىپ ئۇنىڭغا يەنە مىلتىق ئاۋازى ئېتىلدى. ئۇ تامنىڭ كەينىگە موللاق ئېتىپ چۈشكەندەك قىلدى.

ھېلىقىلار مېرا «قازى» نى دۈشكەللەپ - ئۇرۇپ ئالدىغا سېلىۋېلىپ، ئۆيىمۇ ئۆي كىرىپ ئېغىل ئاختۇرۇپ يۈرۈپ،

ئۈندەك قوي، تۆت توپاق، ئىككى ئات تېپىپ چىقتى ۋە ماللىرىنى قوشاغداپ ھەيدەپ جەنۇپ تەرەپكە ئالدىراپ يۈرۈپ

كەتتى.

مەھەللىدە ئادەم، ئىت ۋە قاغىلاردىن باشقا ھېچنەمە قالماي ئىنقىلاپ ئۇلارنىڭ ھاياتىغا كەمبەغەللىك ئۇرۇقىنى

ئەكېلىپ چاچتى. ئىنقىلاپ ئۇلارغا ياقىمىدى. خۇددى نامراتقا ماي ياقىمىغاندەك، يېتىمغا مەنسەپ ياراشمىغاندەك...

مەھەللە شادلىقى قارلىغاچلاردەك يوقالدى، ناخىلار ئۆچەككە كىردى. كۈلكىلەر قاينىمىغا سوغۇق سۇ قۇيۇلدى،

ھەممە ئادەمنىڭ قاپىقى زەھەر چاينىۋالغاندەك تۈرۈلدى. مەھەللىنىڭ پەركايى ئۇچتى.

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- قىشچە داغ سۇ ئىچىمىزمۇ ئەمدى، - دېيىشتى خوتۇنلار چاي خۇمارى تۇتۇپ باشلىرىنى چېكىلەپ، - شاما

يوق، تېزەكنى چاينىغۇدەك بولدۇقا!...

شۇنداق خاپىچىلىق ئۈستىگە مۇختەرباي شەھەردىن قايتىپ چىقتى. مەھەللە خەلقى ئۇنىڭ ئۈستىگە يۈگۈرۈشتى.

سىل بولۇپ ياتقان گۈلىنسا بۇۋى ئايىم كېلىنلىرىگە كاۋا چاقتۇرۇپ، ئوغۇللىرىغا ئاتىسىز قالغان چىشى موزايىنى

سويدۇرۇپ، چوڭ قازاننى ئاستۇرۇپ مەھەللىگە يەتكۈدەك قىلىپ قورداق ئەتكۈزدى. مۇختەرباي ئاچچىققان پۈتۈن بىر

چاينىڭ يېرىمىنى ئۇۋۇتۇپ سېلىپ، ئاتنىڭ قېنىدەك قىچقىزىل چاي دەملەپ ھېجرلاردا، ئاپقۇرلاردا چاي تارتتى.

مۇختەرباي شەھەردىن شادلىق، كۆڭۈل خوشى ئېلىپ كەلدى.

- يەنە يىللىق ئىشلىگۈدەك باتراق بولدۇم، كۈللۈھۇم! - دېدى مەھەللە ئىمامى دۈمچىيىپ چاي ئىچىپ.

- قازارەن ئۇششۇك چۈجىسىگە ئايلاندۇق... ھەممىمىز باتراق.

- مەھەللىدە باي قالمىغىنى بىلەن تۆت باتۇر چىقتى، - دېدى ھاشىم پوچى كىچىككەنە، ۋىجىك گەۋدىسىنى

ئۆسسۈل ئوينىغاندەك مىدىرلىتىپ، كۆزلىرىنى ئوينىتىپ، بۇرۇتنى تولغاچ قويۇپ، - نۇرى، مۇختەرباي، زىيەك،

ھاشىم!...

- ھا - ھا - ھا... كۆپچىلىك كۆزلىرىدىن ياش چىققۇچە كۈلۈشتى.

- ئاتە قېنى!

- ئوق نەرىڭدىن ئۆتۈپ كەتتە؟

- قارىسام مىلتىق تەڭلەۋاتىدۇ. مىلتىقنىڭ تۆشۈكى پېشانەمگە ئۇدۇل. ئۇلۇغئاخۇندەك شېھىت بولماي غازى بولاي

دېدىم - دە، ئوق پېشانەمگە كەلگەندە بېشىمنى بىرلا بۇرۇۋىدىم، ئوق قۇلىقىمنىڭ ھالقىسىنى يالاپ ئۆتۈپ كەتتى!

- ھا - ھا - ھا... تۇتۇۋالماپسەن - دە!

- قۇلىقىڭغا ھالقا سال، تۆشۈك ئېچىپ قويۇپتۇ.

- ھا - ھا - ھا...!

- ھى - ھى - ھى...!

- شەھىرىڭ قانداغۇي، مۇختەرباي؟

- گۇمباڭ، گۇمباڭ زەمبىرەك ئېتىلىۋېتىپتۇ. مەن گومىنداڭچىلاردىن بۇرۇن شەھەرگە كىردىم. ئەخمەتنى بۇرۇنقى سىلىڭبۇدىن تاپتىم، داش قازاندا قورداق ئېتىۋاتقانكەن. پاھ، سويۇلغان مالنىڭ كۆپلۈكى، تېرەكلەرنىڭ ھەممىسى كانار بوپتۇ. گىردە، ئاق نان، توقاچ دېگىنىڭ تاغ. ئۇياقتا، ھەرەمباغدا گۇمباڭ، گۇم، تات-تات-تات! ئۇنىڭ يېنىدىلا كۈلكە-چاقچاق. مىڭ، ئون مىڭ، قانچىلىكى تاڭ، مەن بۇنچىلىك جىق ئادەمنى كۆرمىگەن. ئۈرۈمچى تۈرمىسىدىكى ئادەم سەي بولامدۇ. بۇ يەردىكىلەر بىر تاغ، تۈرمىدىكىلەر بىر تال چالما. ھەممىلا يەردە ياشلار ئەسكەرلىككە خەتلىنىۋاتقان. ئېلىخان تۆرەم، داموللا رازىيوف، ئابلا داموللاملار قۇرئان ئوقۇپ ياشلارنى ئارغامچا ئاستىدىن ئۆتكۈزۈپ: «ئۆلسەڭ شېھىت، قالساق غازى!» دەپ قەسەم ئىچكۈزۈپ ھەرەمباغقا ھۈررەي ۋارقىراشقا ئەۋەتمەكتە. بىزنىڭ ئەخمەتتىن قانداق دەپ سورىسام، ئۇ: مەن خەۋەر قىلغان گومىنداڭچىلار جىرغىلاڭنىڭ نېرسىدىلا يوقىتىلدى، دەيدۇ. كىم يوقاتتى دېسەم، شەھەر پارتىزانلىرى دەيدۇ، كىم باشلاپ باردى دېسەم، مەن دەيدۇ. ئۇ يۈزدەك پارتىزان بىلەن يامانيارنىڭ بېشىدا ساقلاپ تۇرۇپ جىرغىلاڭغا كەلتۈرمەستىن جايلاپتۇ. نەچچە يۈز ئات، كالا، قوي، ئىككى يۈز نەچچە تال مىللىق ئولجا ئاپتۇ. يۈز نەچچە چىرىك ئەل بوپتىكەن، ئۇلارنى ئاتقۇزماستىن ئاكوپ كولاشقا ساپتۇ...

- كىم ھوي، ئەخمەت دېگىنىڭ؟

- كىم بولاتتى، مەن بىلەن تۈرمىدە بىللە سوپۇن ياسىغان يىگىت. ئۇنىڭ بىلىمىدىغان تىلى يوق. ئېشەكنىڭ ھاڭگىرىشىنىمۇ ئۆرۈپ بېرەلەيدۇ. قىلمايدىغان ئىشى يوق، ئات تاقلاشتىن ئايرۇپىلان ھەيدەشكىچە ھەممىنى قىلىدۇ. ئۇ بولمىسا مەن تۈرمىدە ئۆلەتتىم. ئۇ توسمىغان بولسا ئۆلۈۋالاتتىم. ئۇنىڭغا ئەگىشىپ گومىنداڭنىڭ خاڭ روجاڭ دېگەن خىتاي باشلىقىنىڭ ئۆيىدە ئۈچ كۈن قونۇپ، پۇل ئېلىپ، تەييار ماشىنىغا چۈشۈپ ئۈرۈمچىدىن غۇلجىغا كېلىۋالدىم. پاشا سايلايدىغان بولسا بىز ئۇنى سايلايمىز. ئۇ گەپكە، ئىشقا ئۇستا، مىنۇت تىنمايدۇ، ھەممىنى بىلىدۇ. لېنىن، ستالىنلاردىن دەرس ئالغان، مۇسا جەرۇللانىڭ تەلىمىنى ئاڭلىغان، ھەقىقەت ئۈچۈن جېنىنى تىككەن، شۇنداق بىر تېپىلغۇسىز يىگىت! شۇنداق يىگىت بىرلا، بىرلا شۇ ئەخمەت، ئىككى ئەخمەت يوق!

- بىزنىڭ قوي-كالىرىمىز ئاشۇ سەن دېگەن داش قازانلارغا چۈشۈپ بولدى دېگەن؟

- ياق. ئەخمەت دېدى: يېڭى ھۆكۈمەت خەلقنىڭ ھۆكۈمىتى، خەلىقكە قاسراقچىلىق زىيان سالمايدۇ.

- بىزنى بۇلىغان كىم ئەمەس؟

- بىرى، گومىنداڭ، يەنە بىرى قازاقچى. ئۇ چوقۇم ئابدۇمەرىننىڭ ئادەملىرى.

- ئۇنداق بولسا بىز ئابدۇمەرىننىڭ كۈزلىكىگە بېرىپ مال - ئاشلىرىنى بۇلاپ كېلەيلى.

- شۇنداق قىلىمىز. قورساقنى تويغۇزۇۋېلىپ. پاھ، شۇرغان چىققىلى تۇردىغۇ؟

- پىيادە بارىمىزمۇ، ئات ئۇرۇغى قالمىغان تۇرسا!

- پارتىزانلار نىلقىنىڭ نېرىسىدىن، كەڭسايىنىڭ ئېغىزىدىن پىيادە كېلىدۇيۇ، سەن بۇرۇنۇڭنىڭ ئاستىغا ئېرىنسەن!

قىساس ئۇلارنى ئاتالاندۇردى. ئۆچمەنلىك ئۇلارنى كۈچلەندۈردى. ئىككى ياخشى ئاتقا ئۈچتىن ئالتە ئادەم

مىندى، ئايىغى يېنىك تۆتى ئاتلارنىڭ ئىزىدىن قاترىدى. يۈت چوڭلىرىنىڭ دۇئاسىنى ئېلىپ، تارتقان زىيانلىرىنى

تىرىلدۈرۈۋېلىش ئۈچۈن ئون قەھرىمان يولغا چىقتى.

شۇرغان ھۇۋلىماقتا، دەرەخلەر قاراسلىماقتا، قىلىدىن گۈمبۈزلىگەن ئاۋازلار كەلمەكتە. بۇنداق سۈرلۈك كېچە،

بۇنداق شاۋقۇن - سۈرەن يېزىلاردا كۆرۈلۈپ باقمىغان. يوللار تىنغان، شۇرغاندا كۆز ئاچقىلى بولمايدۇ. ئۇلار

مۈدۈرۈپ، يىقىلىپ، ئالدىراپ مېڭىپ ئاخىر تونۇش جاي - ئابدۇمەر مىڭبېگىنىڭ كۈزلىكىگە كەلدى. ئىگىسىنىڭ ئاچ

كۆزۈلۈكى، قارانىيەتلىكىنىڭ دەردىدىن كۆپ زىيان تارتقان بۇ كۆزلەك تاملىرى ئۆرۈلگەن، قەدىمىي يوغان تېرەكلىرى

كۆيگەن، خۇددى ئۇرۇش خارابىسىدەك ۋەيران بولغان ھالدا ئۇلارنىڭ ئالدىدا پەيدا بولدى. دەرۋازا ھىم ئېتىلگەن،

چوڭ قورۇنىڭ ئۆگزىسىدە نە چۆپ - بىدە، نە بۇرۇنقىدەك ئاسمان - پەلەك مەڭگەن يوق. پەقەت مال قورۇسىنىڭ لاپىسى

ئۈستىدىلا بېدە - چۆپ، ئوچۇق ئېغىلدا لىقمۇلىق مەڭگەن - سامان تۇراتتى. ئاتلارنىڭ ئوت يېگەن ئاۋازى، كالىلارنىڭ

پۇشۇلداشلىرى ئاڭلىناتتى.

- مەن تۈڭلۈكتىن ئۆيگە كىرىپ باقاي! - دېدى شەيتىنى تۇتقان مۇختەرباي.

ئۇلار مۇختەرباينى تەستە يۆلەپ ئۆگزىگە چىقاردى. باي تونۇش تۈڭلۈككە كەلدى - دە، قىل ئارغامچىنى بالداققا

باغلاپ سىيرىلىپ دالانغا چۈشتى. ئوڭ ياندىكىسى ساراي، توقال چوقۇم شۇ ئۆيدە، ئۇ ساراينىڭ ئىشىك مۇجۇقىنى

مۈرىدەپ ئاچتى ۋە ئىچىگە كىردى. مورا ئوچاقتا كۆمۈر چوغى لاۋۇلداپ تۇراتتى. ئاپئاق ياستۇق ئۈستىدا قاپقارا

چاچلىرىنى يېيىپ، قوللىرىنى كىرىپ، تولۇق كۆكسىنى ئېچىپ قويۇپ، ئابدۇمەرىننىڭ ئۈچىنچى توقىلى، بۇ يىل

شەھەردىن ئاچىققان ياش خوتۇن يالغۇز ئۇخلاۋاتاتتى. مۇختەرباي ئالدىراپ كىيىملىرىنى سالىدى ۋە ئايالغا ئۆزىنى ئاتتى. ئايال چۆچۈپ، تېپىرلاپ ۋارقىرىدى، مۇختەرباي ئالغانلىرى بىلەن ئۇنىڭ ئاغزىنى تۇتۇۋېلىپ ئۇنى ئاستىغا چىڭ بېسىۋېلىپ:

- مەن مۇختەرباي تېپىرلىما! - دەپ پىچىرلىدى.

- بۇلاڭچى، ئوغرى! - دېدى ئايال خىرقىراپ. ئۇنى ئۇرۇپ - تېپىپ، مۇختەرباي ئايالنى قورۇپ تۇتتى. لېكىن «قورالى» بۇرۇنقىدەك دەرھال بەتلەنمىدى. ئۇ ھاسىراپ، ئېتىشىپ كۈتتى، ياق، ئۇنىڭ بۇرۇنقى چاغلىرى تۈگەپتۇ. ئۆزىنىڭ ھېچ ئىش قىلالايدىغانلىقىغا كۆزى يەتتى.

- ئالتۇن زىرە، ئۈزۈك، بىلەزۈكلىرىڭنى چىقار، بولمىسا ئۆلتۈرۈۋىتىمەن! - دېدى ئۇ بەدىنىدىكى چۈشكۈنلۈك بىلەن پەيدا بولغان خاپىچىلىقنى ئايالدىن ئالماق بولۇپ، - ھەممىنى چىقار، بولمىسا!

- قويۇۋەت قاراڭچى! - دېدى ئايال ئاخىر سىلكنىپ، - كىچىك ساندۇق بىلەن چوڭ ساندۇقتا، جېنىم قالسا

بولدى، ئالساڭ ئالمامسەن!

ئايال بىر كىچىك ساندۇقنى ئۇنىڭ ئالدىغا تاشلىدى. مۇختەرباي چەكسىز خورلاندى، چەكسىز ئازابلاندى،

چەكسىز روھسىزلاندى.

ھايات ئۇنى قاتتىق جازالىغان، ئۇنىڭ شوخلۇقى چەكلەنگەن، ئەزەللىك غۇرۇرى يەرگە ئۇرۇلغانىدى.

ئۇلار تۆت ئۆگۈزنى چانغا قېتىپ، لىقمۇلىق ئۇن بېسىپ، قىرىق بىر كالا، توققۇز ئات، ئاتمىش ئىككى تۇياق

قوي ھەيدەپ، ئابدۇمەرىننىڭ مالايلىرىنى باغلاپ، خوتۇننى باغلىغاننىڭ ئۈستىگە ئاغزىغا لاتا تىقىپ قويۇپ،

مەھەللىسىگە قايتىپ كەلدى.

مۇختەرباي يالغۇز ئۆيگە كىرىپ پېشانىسىنى يەرگە قويۇپ، قېلىڭ قاراپ دۈم يېتىپ:

- خۇدا، بۇنداق جازالىغۇچە ئال بۇ جاننى! - دەپ ھۆكرەپ يىغلىدى.

يىللار بۇ مەھەللىنىڭ ياۋاش، ھورۇن، ئاق كۆڭۈل دېھقانلىرىغا بۇلاڭچىلىق، رەھىمسىزلىك ۋە قارا كۆڭۈللۈكنى

ھەدىيە قىلدى. خۇددى مۇختەربايغا ئادالەت، تەڭلىك، ئىشچانلىقنى ھەدىيە قىلىپ، ئۆزى ئەڭ مەغرۇرلىنىدىغان

ئەزەللىك ھوقۇقىنى نابۇت قىلىپ، خوتۇنلار ئالدىدا تىلىنى قىسقا قىلىپ قويغىنىدەك!!!

ئۇ ئەتىگەنلىكى سەھەر ئاتلاندى، نەگە، نېمىگە بارىدىغانلىقىنى ھېچكىمگە دېمىدى.

ئۇ زىياۋۇدۇننىڭ ئايدۆڭ مەھەللىسىدىكى ئۆيىدە پەيدا بولدى. ئۇ بۇ يەرگە نېمىشقا كەلگەنلىكىنى ئۆزىمۇ

بىلمەيدۇ.

زىياۋۇدۇننىڭ چىرايلىق، ئىشچان خوتۇنى قار كۈرەۋاتقانكەن. ئۇنىڭ ئېڭىكىدىن چىگىۋالغان ياغلىقى ئاستىدىن

پومپىيىپ چىقىپ تۇرغان بىر جۈپ مەڭزى سوزۇلۇپ پىشقان ئالمىدەك پارقىرىغان، يوغان، خۇمارلىشىپ تۇرىدىغان قارا

كۆزلىرى ئېگىلىپ سالام قىلىپ بولۇپ مۇختەربايغا تىكىلگەندە، گويا ئۇنى زاڭلىق قىلىۋاتقاندا كەلسىنى:

- ئەجەب ياخشى، ئەتىگەندە كېلىپ قاپسىز، چۈشۈڭ ئاكا!

ياش خوتۇن تولىمۇ قىزغىن، تولىمۇ يېقىملىق، خۇشخۇي ئىدى:

- زىياۋۇدۇننىڭ كېلىدىغان ۋاقتى بولدى. بەرا بىلەن دەرامۇ پىدائىي بولۇپ كىرىپ كەتكەن.

- پاه، بىر ئۆيىدىن تۆت پىدائىي ھە، زىيەك، ياق، زىياۋۇدۇن ياخشىمۇ؟ - مۇختەرباي دەرۋازا ئالدىدا ئېتىدىن

چۈشۈپ ئۇلۇغ ئېچىلغان دەرۋازىدىن ئېتىنى يېتىلەپ ھويلىغا كىردى، - پاه، ئات باغلىغۇدەك خادىمۇ تېپىلمايدۇ نېمە؟

كېلىن ئاتنى ئالدى ۋە نېرىدىكى لاپاس ئاستىغا يېتىلەپ كەتتى. چۇلۇۋۇرنى ئالغاندا ئۇنىڭ ئىسسىق قوللىرى

مۇختەرباينىڭ قولىغا تىگىپ كەتتى. باينىڭ بەدىنى جۇغ قىلدى. ئۇنىڭ يادىغا دەرھال رەيھانگۈل كەلدى. پاه،

ئەجەب چاغلىرى ئىدى - ھە، رەيھانغا قىلمىغىنى قالىمىدى، لېكىن ئۇنىڭ مەيلىنى قوزغىيالىمىدى. بەخت ئۇنىڭغا سوغۇق

قارىدى. لېكىن ئۇ ھەرگىز ئۆكۈنمەيدۇ. ئۇنىڭ ئۆكۈنىدىغىنى زورلۇقتىن قالغان ئىلاجىسىزلىق، قېرىلىق، ئاجىزلىقنىڭ

نشانى بولغان ھېلىقى كارغا كەلمەسلىك!...

ئۇ ئەلەم بىلەن زىياۋۇدۇننىڭ مۇنۇ خوتۇننىڭ كەينىدىن تېقىمىغا چۈشۈپ تۇرغان ئۇزۇن چاچلىرىغا، چاچلىرىنى

ئوينىتىپ مېڭىشلىرىغا قاراپ قالدى ۋە: «زىيەك ئامەتلىك، مەن يۈز خوتۇن بىلەن بولغاندىمەن، لېكىن يىغىپ كەلسە

زىيەكنىڭ ھالاۋىتىنىڭ يېرىمىغا تەڭ كەلمەيدۇ. نېمىشقا ئۇ ئامەتلىك، مەن تەلەيسىز - ھە؟ نېمىشقا ئۇنىڭ خوتۇنلىرىلا

ماڭا پەرىشە؟...» ئۇ ئۆيىگە كىردى. ئىككى ئېغىزلىق ئۆي ھۆپپىدە ئىسسىق. دالاندىكى سۇپىدا ئۈچ قىز

ئۇخلاۋاتاتتى. ئۇ مەشنىڭ يېنىدا يىشىنىپ ئولتۇرۇپ خوتۇننىڭ ھەربىر ھەرىكىتى، ھەربىر قىلىقى ۋە چىرايىنىڭ

ئۆچۈر - بۇجۇرلىرىگە قاراپ ئولتۇراتتى.

- ئەجەپ قاراپ كەتلىغۇ، مۇختەر ئاكا!

- ھە، قارىدىمۇ، قارايتىمەن - دە، قارىغۇچىلىكىڭىز باركەن، زىيەك تەلەيلىك!

- مەن زىياۋۇدۇندىنمۇ تەلەيلىك.

- ئۇ ياخشى يىگىت، ئىشچان، كۈچلۈك، كۆيۈمچان.

- يەنە چىرايلىق، كېلىشكەن.

- سىزگە شۇنداق كۆرۈنەمدۇ، ئاڭلىسام ساقاللىرىنى چۈشۈرتكۈزۈۋېتىپسىز؟

- ھەئە، چۈشۈرتكۈزۈۋەتمەيمەن. ئۇ تېخى ئەللىككە كىرمىسە، نەۋرە كۆرمىسە، ساقال دېگەن مانا سىزدەك ئاتىشىقا

يېقىنلاشقان، ئون نەچچە نەۋرىلىك بوۋايلىرىغا يارىشىدۇ.

- مەن بوۋايىمۇ سىڭلىم؟ - ئۇ بىرىنچى قېرىم «سىڭلىم» دېدى.

- شۇنداق، سىز مويسىپىت بوۋاي، مېنىڭ دادامدەك!

- بۇ گەپ مۇختەربايغا: «ماڭا يامان كۆز بىلەن قارىما» دېگەن بېشارەت ئىدى. يامان كۆز دېگەننى نېمىسى؟

ھەۋەس، تەمەنى چەكلەش مۇختەرنىڭ ئىشىمۇ؟ ئۇ ئون تۆت يېشىدىن تارتىپ ھەر قانداق چىرايلىققا ھەۋەس - تەمە

بىلەن قاراپ كەلگەن. شۇنداق قاراش ئۇنىڭ لەززىتى، ھوزۇر - ھالاۋىتىنىڭ مەنبەسى تۇرسا؟...

- راست دېدىڭىز سىڭلىم! - ئۇ ۋۇجۇدى خالىمىغان ھەقىقەتنى ئېتىراپ قىلدى ۋە بېشىنى سېلىپ ساقىلىنى

سىيىدى. ئۇ شۇ چاغدىلا ئۆزىنىڭ بۇ ئۆيگە نېمىشقا كەلگەننى چۈشەندى.

زىياۋۇدۇن قايتىپ كەلدى، ئۇ ھارغان، ئۇيقۇسىز، لېكىن خۇشال ۋە روھلۇق ئىدى. ئۇ مۇختەر ئاكىسى بىلەن

سالاملىشىپ بولۇپ، قوڭۇر تاشلىق، كۈل رەڭ ياقىلىق قىشلىق قىسقا جۇۋىسىنى سالىدى، بېشىدىكى كۈل رەڭ پاپاقىنى

ئېلىپ:

- نۇرىنىڭ! - دېدى پەخىرلىنىپ، - بالام يانپىشىغا گىرانت تېگىپ يارىلانغان، تۈنۈگۈن دوختۇردىن چىقىپ يەنە

ئالدىنقى سەپكە كەتتى. قارا، ئاكا، كېچىسى جەڭ، كۈندۈزى جىمجىتلىق، گومىنداڭچىلارنى ھەرەمباغقا سولاپ

قورشۇالدۇق، كېچىچە ئېتىشىمىز، كۈندۈزى سىرتتىن كەلگەن ياردەمچى ئەسكەرلىرىنى توراپ قىرىمىز!

- بالىلارمۇ قېتىلىپتۇ، - دېدى مۇختەرباي، ئىنىسىدىن رازى بولۇپ، - بىلەمسەن، مەن تۈرمىدىن بىللە چىققان

ئەخمەت دېگەن بىر تارانچى يىگىت بار ئىدى، تونۇمسەن؟

- ياق ئاكا، ئادەم دېگەن مىغ - مىغ. قايسىبىرىنى تونۇپ بولغىلى بولسۇن دەيسەن!

زىياۋۇدۇن بۇرۇنقى زىيەك ئەمەس، ئۇ ھازىر قىران يىگىتكە ئايلانغان، سارغۇچ بۇرۇتنى كۆتمەك قىلىۋاپتۇ،

ئىچىدىكى يېلىك چاپىنىنىڭ سىرتىدىن پوتا باغلىۋاپتۇ. مۇرىسىدىن ئارتىلدۇرۇپ ئوقدان ئېسىۋاپتۇ. ئۇ ئوۋ مىلتىقى،

نان خالتىسى، قىسقا جۇۋىسىنى قوزۇققا ئېسىپ قويدى - دە:

- ئائىلە بويىچە ئەسكەر بولدۇق، - دەپ چاقچاق قىلدى، - مۇشۇ كۈننى قانچە يىل ئارزۇ قىلدۇق، خۇدايىم

ئارزۇيىمىزغا يەتكۈزدى. ئاكا، مۇشۇ جەڭدە ئۆلۈپ كەتسەم رازىمەن. ئۈچ ئوغلۇمنى ئاتىدىم. ئۆلسە شېھىت، قالساق

غازى.

- مۇتائالى خەلىپىتىم نەدە؟

- قوماندانلىق شىتابتا، ئېلىخان تۆرەمنىڭ يېنىدا. قۇرئان تىلاۋەت قىلىپ، ئۇرۇشقا خۇدايىمىدىن نۇسرەت

تىلەۋاتىدۇ. پۈتۈن خەلق، پۈتۈن خەلقنىڭ بايلىقى ئۇرۇشقا تەقدىم قىلىنىۋاتىدۇ!

«خەلق نېمە كويىدا، سەن مۇختەر نېمە كويىدا؟» دېگەن سۇئال مۇختەرباينىڭ مېڭىسىدە دەرھال پەيدا بولدى.

ئۇ :

- مەنىمۇ ئۇرۇشاي دەپ كىردىمغۇ ئۆكام، - دېۋىدى، زىياۋۇدۇم:

- قېرىپ قالدىڭ، ئوغللىرىڭدىن ئىككىسى كىرگەن بولسا، سەن بەش ۋاخ نامىزىڭنى ئوقۇپ دۇئا قىلىپ

ئولتۇرغان بولساڭ ياخشى بويىتىكەن، - دېدى.

- مېنىڭ بالىلىرىم توشقانغا چوماق ئېتىشتىن باشقىنى بىلمەيدۇ. مىلتىق ئاتالمىسا، بىرەر ئىدارىدە ئىشلىسۇن

دېسەم خەت تونۇمىسا، بالا تاپتىم دەپ بىر توپ بۇقنى چوڭ قىپتىمەن!

ئىنىسىمۇ ئۇنى قېرى دەۋاتسا، ئاياللار كۈلۈۋاتسا... ھاياتنىڭ نېمە مەنىسى قالدى ئەمدى؟ ئۇ تېخىمۇ

روھسىزلاندى.

زىياۋۇدۇن چېيىنى ئىچىپ ئالدىراپ سىرتقا ماڭدى، مۇختەربايمۇ ئېتىغا مېنىدى. ئۇ شەھەر ئارىلىماقچى بولدى.

زىيەك شىتابقا ئۇنى باشلاپ كەلدى. ئادەم ئادەمگە قارار ئەمەس. ھارۋا - ھارۋىدا گۆش، كۆكتات، مېۋە - چېۋە،

ئۇن - ماي توشۇلۇۋاتقان، ئادەملەر دەريادەك ئېقىپ كىرىپ، ئېقىپ چىقىۋاتقان، ئاتلىق، مىللىق ئاسقان، ھەرخىل جۇۋا، چاپان، تۆپە، قۇلاقچا كىيىشكەن ئادەملەر ئۇرۇق - تۇغقان، ئەل - ئاغىنىلىرى بىلەن خوشلىشىپ:

- توققۇزتاراغا!

- ئىسھاقبېككە ئەسكەر بولدۇم!

- كۈرە ئېلىشقا!

- سۈيىدۈڭدىكى گومىنداڭچىلار توپا چىشلىتىشكە! - دېيىشىپ، ناھىيلەرنى ئازاد قىلىشقا خۇددى توپىغا ماڭغاندەك مېڭىشماقتا. يىغا - زار، قۇرئان - تىلاۋەت، دۇئايۇ تەگبىر... كىشىلەرنىڭ ھەرىكىتى، ئەقلى، گەپلىرى، كۆز يېشى... ھەممىلا نېمىسى جەڭگە - غەلىبىگە، بولغۇسى ياخشى كۈنلەرگە بېغىشلانغان، ئۆز غېمىدە، راھەت - پاراغەت كويىدا يۈرگەن، بۇرۇنقىدەك مەست بولۇۋېلىپ ئۆتكەن - كەچكەننى مۇرىسى بىلەن ئۇرۇپ جېدەل تېپىشقا ئامراق ئادەملەر كۆرۈنمەيتتى. ئۇنىڭ خەلىپىتىم بىلەن كۆرۈشۈشكە كۆزى يەتمىدى، زىياۋۇدۇننىڭ نەگە غايىب بولغىنىنىمۇ بىلمەي قالدى. ئۇ قار تۈزۈتۈپ ئات چاپتۇرۇپ يۈرۈشكەن ئەزىمەتلەرگە ھەۋەسلىنىپ ئېتىنى مەقسەتسىزلا دۈنۈتتى ۋە بىردەمدىلا تەشلەپكە - خىتاي بازىرىغا كېلىپ قالدى. بىلەنلىرىنى تۈرۈۋالغان، يالاڭۋاش بىر ئادەم قىلىچىنى ھاۋادا پۇلاڭلىتىپ:

- قان ئىچمەن! - دەپ ۋارقىرىماقتا. نەدىندۇر ئىككى قاۋۇل ئادەم ئىككى خەنزۇ خوتۇنى دارقىرىتىپ سۆرەپ

چىقىپ ھېلىقى قىلىچىنىڭ ئالدىغا ئەكېلىپ دومىلىتىپ:

- چاپ! - دېۋىدى، ھېلىقى تەلۋە چىشلىرىنى كىرىشتۈرۈپ قىلىچىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ خوتۇننىڭ مۇرىسىگە قىلىچ

ئوردى. خوتۇن «ئەييا، ئەييا!» دەپ تېپىرلىدى. تەلۋە قىلىچىكى قان يۇقىنى تىلى بىلەن يالدى، ئادەمنىڭ كۆڭلى

ئېلىشقۇدەك چىرايىنى تۈرۈپ قىلىچىنى يەنە كۆتۈرۈۋىدى، مۇختەرباي ئېتىنى چاپتۇرۇپ كېلىپ تېقىمىدىكى چومىقى

بىلەن ئۇنىڭ قىلىچىنى ئۇرۇۋەتتى:

- باتۇر بولساڭ چېرىكىنى چاپ، قېرى خوتۇندا نېمە گۇناھ؟

- ۋاي ئاناڭنى! - ئىككى ياردەمچىسى مۇختەربايغا ئېتىلدى. مۇختەرباي چوماق بىلەن بىرىنىڭ بېشىغا ئوردى،

ئۇ دومىلىدى، يەنە بىرىنى ئېتىنىڭ كۆكسى بىلەن ئۇرۇۋېتىپ ئۆمىلەپ يۈرگەن خەنزۇ خوتۇنى ئالدىغا ئۆڭكۈردى - دە،

جىرەن ئېتىنى توپىدەك تەرەپكە چاپتۇرۇپ يۈرۈپ كەتتى. ئاشۇ بىگۇناھ خەنزۇ خوتۇنلار چېپىلىۋاتقاندا، ئۇنىڭ يادىغا تۇيۇقسىزلا تۈرمىدە ئۆزىگە ياخشىلىق قىلغان ساقاللىق، ئۇنىڭغا ياندېشىپ يېتىپ ئۇنى پات-پات يەلپۈپ قويىدىغان ئۇزۇن چاچ خەنزۇ ئەپەندى، ئەخمەتنىڭ: «بۇلارمۇ بىزگە ئوخشاش ئېزىلىۋاتىدۇ» دېگەن سۆزى كەلگەنىدى.

- نەگە مۆكسەن ئايلاڭزا؟

- مەن شۇ... ساڭا خوتۇڭ بولىدۇ...

- قېرىكەنسەن ئەمەسمۇ؟...

- سەنمۇ قېرىغۇ...

- قېرى بولسام سېنى يەردىن قوزىدەك يۇلۇۋالالايتتىمۇ؟

- سەن باتۇر، سەن بولمىساڭ مەن ئۆلەتتى شۇ!...

خوتۇن يىغلاپ ئۇنىڭغا چىڭ يېپىشتى.

ئۇلار لەڭزىپىشىغا بۇرۇلغاندا بىر قىزنىڭ چىرقىرىغان ئاۋازى ئاڭلاندى. مۇختەبىي ئېتىنى ئاۋاز چىققان تەرەپكە

بۇرىدى. تۆت تەلۋە بىر بىچارە خەنزۇ قىزنىڭ قوللىرىنى قايرىپ، يالڭاچلىۋېتىپ زورلۇق قىلماقچى بولۇۋاتاتتى.

- ھايۋانلار! - دېدى مۇختەربىي چوماق بىلەن ئۇلارنى ئۇرۇپ، - خەلق نېمە كويىدا، سەن خەلق نېمە كويىدا!

ئۇ قىز بىلەن موماينى ئېتىنىڭ ئالدى - كەينىگە مىندۈرۈپ قارا دۆڭدىكى بىر يېقىننىڭ ئۆيىگە كەلدى.

ئۇ كەچتە مۇتائالى خەلىپىنىڭ ئۆيىگە كەلدى. خەلىپىتىم ئۇنى قىزغىن كۈتۈۋالدى.

- خەلىپىتىم، - دېدى ئۇ تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ، ئەستايىدىللىق بىلەن، - مېنىڭ دىنىي ساۋاتىم يوقنىڭ ئورنىدا،

بىگۇناھ كاپىرنى ئۆلتۈرۈش ساۋابىمۇ، قۇتقۇزۇش ساۋابىمۇ؟

- ئەلۋەتتە كىيىنكىسى، - دەپ دەرھال جاۋاپ بەردى خەلىپىتىم، - خوش، بولغان ئىشنى سۆزلەڭ.

مۇختەربىي بولغان ئىشنى، كوچىلاردا ياتقان ئەسكەر ئەمەس، پۇقرالارنىڭ جەسەتلىرىنىڭ خۇددى ھايۋاننىڭ

جەسەتلىرىدەك خورلىنىۋاتقىنىنى سۆزلەپ بەردى. ئاخىرىدا ئەخمەتنىڭ: «**ئاۋۋال ئادەم، ئاندىن مىللەت، ئادەم**

بولدىكەن، ئۇنىڭ ياشاش ھوقۇقى بار» دېگەن سۆزىنى قوشۇپ قويدى.

- خىتايىمۇ بەندە، - دېدى مۇتائالى خەلىپىتىم ئاخىرىدا، - قولغا قورال ئېلىپ ساڭا قارشى چىقىمىسلا، ئۇنىڭ

جېنىغا زامىن بولماسلىق كېرەك.

مۇختەرباي تۈرمىدە نۇرغۇن مىللەتلەرنىڭ ئۆزىگە قىلغان ياخشىلىقلىرىنى سۆزلەپ بېرىۋىدى، خەلىپىتىم ئاخىر:

- ئورۇس، قالماق، شىبەلەرمۇ كاپىرغۇ. كۆۈرۈپ تۇرۇپتىمىز، ئۇلار بىز بىلەن بىر سەپتە گومىداڭغا قارشى سوقۇش

قىلىۋاتىدۇ. ۋەھالەنكى ئابدۇمەردەك مۇسۇلمانلىرىمىز گومىنداڭ بىلەن بىر سەپتە.

كەچتە ناھايىتى قاتتىق جەڭ بولدى. مۇختەرباي ھەرمىباغا بېرىپ نەچچە مىڭلىغان ئادەملەر بىلەن باشلىرىدىن

ۋىزىلداپ ئۇچۇپ ئۆتۈۋاتقان ئوقلار ئاستىدا ئۆمىلەپ يۈرۈپ «ھۈررەي!» ۋارقىرىدى.

ئۇ ھاياتىدا بۇنداق داغدۇغىلىق، كىشىلەر جېنىنى پۈتۈنلەر ئۇنتۇشقان مەيداننى كۆرمىگەنىدى. قورال تۇتقانلار

ۋاڭلىداپ ئوق چىقىۋاتقان تۈشۈكلەرنى چەنلەپ ئاتاتتى. بايىكۆل مەھەللىسى قۇرۇقلانغان. ئۆيلەردە بىر- بىرىنى

تۇتاشتۇرىدىغان كامارلار ياسالغان. بىر مىللىتىغا يۈزلەپ ئادەم خىزمەت قىلاتتى، ۋارقىرايتتى، يارىدارلارنى، قۇربان

بولغانلارنى يەر بېغىرلاپ توشۇيتتى. تاملارنىڭ تۈۋىدە قىستىلىشىپ، ئۆمىلىشىپ «ھۈررەي!» ۋارقىراشقانلاردىنمۇ

پەخەت بولسىغانلار مىللىتى ياكى پىلىموت ئوقىدا قۇربان بولاتتى. ھەرمىباغا سولانغان ئىككى مىڭدىن كۆپ گومىنداڭ

ئەسكىرى خىل قوراللار بىلەن توختىماي ئاتاتتى. ئۇ يەرگە قامىلىۋالغان نەچچە يۈز ھۆكۈمەت ئەمەلدارلىرى، پۇقرالارمۇ

ھايات قېلىشنىڭ كويىدا ئۆز ئەسكەرلىرىدىن پاناھ تىلەيتتى، ئۇلارنىڭ ئۆلۈشىنى ھەرگىز خالىمايتتى، بەلكى نۇرغۇنلىرى

مۇنۇ «ھۈررەي» ۋارقىراشقانلارنىڭ قايتىدىن بېشىغا دەسسەشنىڭ، ئۇلارنى قىرىپ تاشلاشنىڭ، بىر تال تۇخۇمىنىمۇ

قويماسلىقىنىڭ كويىدا ئىدى. ئوق مانا شۇنداقلاغا تەگسە بولاتتى، نىيىتى يامانلار بالدۇر ئۆلسە، ئەخمەت دېگەن

ھېلىقىدەك ئادەمنى ئادەم خورلىمايدىغان، ھەممە ئادەم باراۋەر كۈن كۆرىدىغان جەمئىيەت پەيدا بولسا بولاتتى...

مۇختەرباي شۇنداق جەمئىيەتنى خالايتتى، ھەرگىزمۇ قان تۆكۈش، بىر- بىرىنى قىرىشنى ئەمەس!...

ئادەملەر بىلەن قېرىشقاندىك، سوغۇق كۈچىيىشكە باشلىدى. قارنى دەسسەشكە غاچىر- غۇچۇر قىلغان ئاۋاز

چىقاتتى.

تام ياقىلاپ ئولتۇرۇۋېلىپ ھۇررا توۋلىغانلاردىن يالاڭ كىيىم، ئاچ قورساق نامراتلار، ئاشخانلار ئالدىدا دۈم

يېتىپ، دۈم قوپۇپ كۈن ئۆتكۈزىدىغان يېتىپچىلارمۇ بار ئىدى. ئۇلار جالاقلاپ تىتىرىشەتتى. بىر- بىرىگە چاپلىشىپ

ئولتۇرۇشۇپ سوغۇقتىنمۇ، گومىنداڭنىمۇ ئاغزىغا كەلگەن يامان تىللار بىلەن تىللايتتى، ئۇنداقلا ياشاشقا تېخىمۇ قاتتىق

تەشنا ئىدى. ھۇررا توۋلىغانلار، مىللىتى تۇتقانلار ئىچىدە مۇختەرباي بىلىدىغان بايلاردىن بىرىمۇ كۆرۈنمەيتتى. بۇ بايلارنىڭ ئېلىخان تۆرەم، ھېكمەتگ غوجامنىڭ چۆرىسىدە كەلگۈسىدىكى مەنسەپ-پايدىنى كۆزلەپ پەرۋانە بولۇپ يۈرگىنىنى مۇختەرباي بىلمەيتتى.

مانا مۇختەرباينىڭ ئالدىدىن ئۈندەك قوراللىق ئالدىراپ ئۆتتى. مۇختەرباي بىرىنى تونۇپ:

- ئەخمەت! - دەپ ۋارقىراپ ئورنىدىن قوپۇشقا، ئەخمەت كەينىگە قايرىلىپ:

- مۇختەركا، يات! - دېدى ۋە چاققانلىق بىلەن سەكرەپ كېلىپ مۇختەرباينى باستى. «ۋىژ» قىلغان ئاۋاز بىلەن

تەڭ، قار ئۈستىدە بىر تال چوغ پىرقىرىدى - بۇ ئوق ئىدى.

ئەخمەت دەرھال قىسقا پاختىلىق چاپنىنىڭ يانچۇقىدىن بىر خاتىرە دەپتەرنى ئالدى - دە، قاقاقلاپ كۈلۈپ

دەپتەرنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى كۆيۈپ تېشىلگەن تۆشۈككە قولىنى تىقىپ:

- دەپتەرنى شېپەت! - دەپ قويۇپ، دەپتەرنىڭ بېتىگە قېرىنداش بىلەن بىرىنىمىلەرنى يازدى ۋە ئوقۇپ: «ھەرەمباغ

سوقۇشنىڭ خاتىرىسى» دېدى. ئۇ ئاندىن كېيىن مۇختەربايغا قايرىلىپ:

- سەنمۇ كەلدىڭمۇ، مۇختەركا، يارايىسەن، قەيسەر! - دەپ ئۇنى چىڭ قۇچاقلىدى.

- ئالدىنقى كۈنى ھېلىقى خەۋەرنى ساڭا يەتكۈزگىلى كىرگەندىن كېيىن سېنى يەنە ئىزدىدىم، ئەخمەت، نەلەردە

يۈرسەنوي، مەن سېنى باشتا شىتابتا ھەرقاچان، دەپ مىڭ بىر تەسلىكتە كىرسەم، ئۇ يەردە: «مۇنەقە، شۇنەقە» دىن

بىرى ئۆلتۈرۈپتۇ. ئۇ كەكە ساقالنىڭ بىزدەكلەرگە قارارغا كۆزى يوق.

- ئۇ ئېلىخان تۆرەمغۇ، تونۇمامسەن، مۇختەركا؟

- ماڭا بىر مىللىتى تېپىپ بەرسەڭ بولاتتى.

- مەن ئامالنى قىلاي، لېكىن سەن ياشنىپ قالدىڭ، ھۇررا توۋلاپ بەرسەڭمۇ بولار.

- نېمە دەيسەنوي، گومىنداڭدىن يۈزنى ئۆلتۈرمىسەم قانداق پۇخادىن چىقىمەن!

بىر رۇس يىگىت ئەخمەتكە بىرىنىمىلەرنى دېدى. ئەخمەت:

- مەن شىتابقا بارىدىغان بولدۇم! - دەپ مېڭىۋىدى، مۇختەرباي ئۇنىڭغا ئەگەشتى:

- مەنمۇ بىللە باراي، يۈر ئازگالدا ئېتىم بار!

ئۇلار ئۆمىلىشىپ ئويماغا چۈشتى. مۇختەرباي بىر ھويلىدىن جىرەن قاشقا ئېتىنى تېپىپ چىقتى. ئۇلار سوۋېت كونسۇلخانىسىنىڭ ئالدىدىن ئۆتكەندىن كېيىنلا ئاتقا مېنىشتى. ئەخمەت ئاتنىڭ بېشىنى ساي بويلاپ نوۋىگوردقا بۇرىۋىدى، مۇختەرباي:

- شتاب ئاۋۇ ياققا ھوي... - دېدى.

- يەنە بىر شتاب بار، ئاكا! - دېدى ئەخمەت ۋە ئۇلار ئاتنى يورغىلىتىپ نوۋىگوردقا يۈرۈپ كەتتى.

ئەخمەت بىر دەرۋازىنىڭ ئالدىدا ئاتتىن چۈشۈپ:

- مەشەدە ساقلاپ تۇرغىن. مەن كىرىپلا چىقىمەن! - دېدى ۋە يان ئىشىكتىن كىرىپ كەتتى. دەرۋازىدا پوست بار

ئىدى.

مۇختەرباي مۇزلاپ نېرى - بېرى ماڭدى. بىر ئۆينىڭ قاپقاقلرى ھىم ئېتىلگەن دېرىزىسىدىن كۈلكە ۋە ساز -

ناخشا ئاڭلانماقتا ئىدى. مۇختەرباي دېرىزىنىڭ تۈۋىگە باردى. دېرىزىدىن چاقچاق، كۈلكە ئاڭلاندى:

- خەق ئۇ يەردە جاننىڭ غېمىدە، بىز بۇ يەردە شەھرىڭ خۇمارى!

- ئۆلۈمدىن باشقىسى تاماشا!

- ھا - ھا - ھا!...

- قېنى چالساڭلار!.

... مانا غۇلجا بايلىرى، ھېچنىمىدىن غېمى يوق ئۆزىنىڭ مەشرىپىنى ئوينىماقتا. بىر يەردە يىغا، بىر يەردە

قۇرئان، بىر يەردە ناخشا، بىر يەردە چىرايلىق سۆزلەر... مانا غۇلجا شەھرىنىڭ كارامىتى!...

ئەخمەت ئۇزاققا چىقتى.

- سەن بىلەن بىللە بولالمايدىغان بولدۇم. كېچىچە قىلىدىغان بىر ئىش چىقىپ قالدى، - دېدى ئۇ ئالدىراپ.

- سەندىن بىر نېمىنى سوراپ باقاي: بۇ ئىنقىلابنىڭ مەقسىتى زادى نېمە؟

- گومىنداڭنى يوقىتىش.

- ئاندىن كېيىنچۇ؟

- ھۆكۈمەت تەشكىل قىلىش، خەلقنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشىلاش، پەن - تېخنىكا، مەدەنىيەت - مائارىپ ئىشلىرىنى

گۈللەندۈرۈپ خەلققە بەخت يارىتىش.

- ھۆكۈمەت بېشىدا كىم ئولتۇرىدۇ؟

- خەلق ئۆزى سايلىغان ئادەملەر.

- ياق، بايلار ئولتۇرىدىغان ئوخشايدۇ. ئۆلۈۋاتقانلار، جەڭ قىلىۋاتقانلار نامراتلار، ھۆكۈمەت بېشىدا بايلار.

بىرمۇ باي ھۈررەي ۋارقىرىغىلى چىققىنى يوق. ئاۋۇ ئۆيدە مەشرەپ تېخى. ئىنقىلاپنى كەمبەغەللەر قىلىپ، ھالاۋىتىنى

بايلار كۆرىدىغان ئوخشىمىدۇ؟

- ۋاقتىنچە شۇنداق.

- بىزنىڭ مەھەللىنى گومىنداڭمۇ بۇلىدى، بىلىكىگە بەلگە تاقىغان ئىنقىلابچىلارمۇ بۇلىدى!

- پۇرسەتپەرەسلەر توپىلاڭدىن توغاچ ئوغرىلىماقتا. بۇلار تۈزۈلىدۇ.

- كىم تۈزەلەيدۇ؟

- بىز.

- بىز دېگىنىڭ كىم؟

- خەلق بولمامدۇ!

- خەلق دېگىنىڭ قوي. ئۇنىڭ سەركىسى بولمىسا يول تېپىپ ماڭالمايدۇ. بېشى قايغان، پۇتى تايغان تەرەپكە

كېتىۋېرىدۇ.

- سەركە بولىدۇ. ياخشى يول بىلىدىغان سەركە بولىدۇ. يېقىندا ۋاقىتلىق ھۆكۈمەت قۇرۇلىدۇ. مەن شۇ

قۇرۇلىدىغان ھۆكۈمەتنىڭ تۈزۈلمىسىنى يېزىپ چىقىشقا قاتنىشىمەن.

مۇختەرباي چۈشەنمىدى:

- نېمە دېدىڭا، ھۆكۈمەتنى يېزىپ چىقىدىغان گەپمۇ تېخى؟

- قانداق ھۆكۈمەت قۇرۇش كېرەك؟ بۇ بىر چوڭ مەسىلە. ھەرەمباغ بەلكى يەنە بىرەر ئايدىن كېيىن ئېلىنىپمۇ

قالار. پارتىزانلىرىمىز ناھىيىلەردىمۇ سوقۇش قىلىۋاتىدۇ. گومىنداڭ ئۈرۈمچىدىن توختىماي ئەسكەر يۆتكەۋاتىدۇ. سوقۇش

قاتتىق بولىدۇ. جىق قۇربان بېرىمىز تېخى. ئىنقىلابنىڭ غەلبىسىگە ئېرىشمەك ئوڭاي ئەمەس. ھازىر ھۆكۈمەت

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

توغرىسىدا تالاش - تارتىش قىلىدىغان چاغ ئەمەس، ھەممە خەلق بىر ياقىدىن باش، بىر يەڭدىن قول چىقىرىپ،

سوۋېت خەلقى گېرمانلارنى قوغلىغاندەك، گومىنداڭنى پاك - پاكىز قوغلاپ چىقىرىش كېرەك!

- گېرمانلار قېچىپ نەگە باردى شۇ تاپتا؟

ئەخمەت ئالدىراپ جاۋاپ بەردى:

- بېرلىنغا يېقىنلاشتى، ھە، گېرمانىيىنىڭ پايتەختى. سوۋېت ئەسكەرلىرىدىن بىلورۇسىيە 1 - يۆنىلىش ئارمىيىسى،

ئۇكرائىنا 1 - يۆنىلىش ئارمىيىسى، بىلورۇسىيە 2 - يۆنىلىش ئارمىيىسى، جەمئىي ئىككى مىليون بەش يۈز مىڭ ئەسكەر،

قىرىق بىر مىڭ ئالتە يۈز زەمبىرەك ۋە مىنامىيوت، ئالتە مىڭ ئىككى يۈز سەكسەن تانكا ۋە ئوت قويغۇچى زەمبىرەك،

يەتتە مىڭ بەش يۈز ئايرۇپىلان بىلەن بىرلىنغا ھۇجۇم قىلىپ گېرمانىيىنى ئۈزۈل - كېسىل تارمار قىلىشنىڭ تەييارلىقىنى

قىلىۋاتىدۇ.

- پاهۇي!!! ئۇلارنىڭ تانكىسىلا بىزنىڭ ئەسكەرلىرىمىزدىن جىقكەن... سوقۇش دېگەن مۇنداق بولسا،

گومىنداڭ، ھەرەمباغ دېگەنلىرىڭ پىيانىنىڭ پوستىدەك بولۇپ قالاتتى - دە!!!

ئۇلار قاقاقلاپ كۈلۈشتى.

گۈمبۈرلەپ، پۈتۈن شەھەرنى تىتىرىتىپ مىنامىيوت ئېتىلىشقا باشلىدى. ھۇررا ئاۋازى غۇلجا ئاسمىنى تەۋرىتىپ

يىراق - يىراقلارغا كەتتى. بۇ ئاۋازدىن مۇختەرباي چەكسىز ھوزۇرلاندى، ئۇ ئەخمەتتىن ئايرىلىپ ئېتىنىڭ بېشىنى

ھەرەمباغ تەرەپكە بۇردى.

37

8 - ئۇرۇش رايونىنىڭ قوماندانى جۇشاۋلياڭ سەپراشسىپ، چۇڭچىڭغا كەينى - كەينىدىن تېلېفۇن -

تېلېگراممىلارنى بەردى. ئۇ ھەر قېتىملىق تېلېفۇن - تېلېگراممىسىغا: «بۇ سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ تاجاۋۇزچىلىقى» دېگەن

سۆزىنى قوشۇپ قوياتتى. لېكىن چۇڭچىڭ خۇددى بۇ ئىشقا سەل قاراۋاتقاندا، بىر ئېنىق جاۋاب بەرمەيۋاتاتتى.

- يەنىلا ئىككى خىل ۋاسىتىنى تەڭ قوللانغىنىمىز توغرىمىكىن، - دېدى ئۆلكە رەئىسى ۋۇجۇڭشىن، - شېڭ

شىسەيگە خەلقنىڭ نەپرەتى كۈچلۈك، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ھەم شۇنداق. بىز گومىنداڭ پىرقىسىمۇ ھەم شۇنداق. نېمىلا

بولمىسۇن، بىر كىشىگە ئۈچ تەرەپنىڭ نەپرەتى ئورتاق، بۇ ئورتاقلىقتىن دىپلوماتىيە، نەسىھەت - چۈشىنىش ۋاسىتىلىرىنى

ئىشقا سېلىپ پايدىلانغىلى بولىدۇ، دەپ ئويلايمەن.

- لېكىن، مېنىڭچە، كەسكىن تەدبىر قوللانمىساق زىيان چوڭىيىپ كېتىدۇ. ئىلى، ئالتاي، تاشقورغان باندىتلىرى بىرىكىۋالسا بۇ توپىلاڭ ئۆلكىگە تولىمۇ چوڭ خەۋپ پەيدا قىلىدۇ، ھەتتا بىزنىڭ پۇت تىرەپ تۇرالماي قېلىشىمىزغا سەۋەب بولۇپ قالىدۇ. بىزگە مابۇفاننىڭ ئاتلىق قىسىملىرى بىلەن يىگىرمە - ئوتتۇز بومباردىمانچى ئايرۇپىلان، قىرىق - ئەللىك تانكا - برونېۋىك ئەۋەتمەسە تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز ئاقىۋەت پەيدا بولىدۇ. بۇ ئىشتا يۈز پىرسەنت ئېنىقكى، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ قولى بار.

- بۇ تەرىپى ئېنىق، سوۋېت تەرەپ شېڭ شىسەينىڭ ھەددىدىن زىيادە قوپال دىپلوماتىيىسىگە جاۋابەن جازا يۈرۈشى قىلماقچىدى، شېڭ شىسەي يىگىرمە مىڭدىن ئارتۇق ئەسكىرىگە ھەددىدىن زىيادە ئىشىنىپ ئېتىياتنى ئۇنتۇپ قالغان. سوۋېت يەتتە - سەككىز مىليون ئەسكىرى بار، زامانىۋى قورالى بار ئەڭ كۈچلۈك دۆلەت. ئۇ ھازىرچە ياپۇنىيە بىلەن مەخپىي تىل بىرىكتۈرگەندەك قىلغىنى بىلەن، ياۋرۇپادىن قولىنى بوشاتقان ھامان ئاسىياغا دىققىتىنى مەركەزلەشتۈرىدۇ. مېنىڭچە، ئۇنىڭ بىرىنچى قول سالىدىغىنى شىنجاڭ. جياڭ ۋېييۈەنجاڭ روزۋېلتنىڭ ياردىمىسىز سوۋېت بىلەن كېلىشەلمەيدىغىنىنى بىلىپ، قايتا - قايتا ۋاشىنگتونغا تېلېفۇن بەرمەكتە. ھەل قىلىدىغىنى ئاخىرىدا يەنىلا سۈلھى بولۇشى مۇمىن!

- جياڭ ۋېييۈەنجاڭ دۆلەت غۇرۇرىغا تولىمۇ ئەھمىيەت بېرىدۇ. 1944 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا ياۋرۇپادا فاشىزم يوقىتىلىپ، 1945 - يىلى ياپۇنىيە جۇڭگودىن قوغلاپ چىقىرىلىشى مۇمكىن دېگەن مۆلچەر رېئاللىققا ئايلىنىۋاتقاندا، ماۋۇ توپىلاڭچى ئۇنسۇرلار مۇكەممەل تەشكىل، ياخشى قوراللار بىلەن پەيدا بولۇپ ئىلىنى ئىشغال قىلىۋالدى. ئىلى شىنجاڭنىڭ باي، ئاۋات، ئىستراتېگىيىلىك ئورنى ئىنتايىن مۇھىم رايونى، توپىلاڭچىلار ئىلىدا مۇستەقىللىقنى جاكارلىماقچى. بۇ ئىش جياڭ ۋېييۈەنجاڭغا تولىمۇ ئار كېلىدۇ.

- بىزمۇ، ھەربىر جۇڭگولۇقمۇ بۇ بىر پارچە گۆھەرنىڭ قولىدىن كېتىشىگە چىدىمايمىز. مانجۇ ھۆكۈمرانلىرى چېڭدا 1871 - يىلىدىن 1881 - يىلىغىچە ئۇ يەرنى چارروسىيە بېسىۋالغاندا قاتتىق بىئارام بولغان. بالقاش كۆلى ئەتراپىدىكى چوڭ بىر پارچە يەرنى پۈتۈنلەي روسىيىگە بېرىۋېتىش ھېسابىغا غۇلجىنى قايتۇرۇۋالغانىدى. بىز ھەرگىز ئۇ يەرنى بەرمەيمىز. بولۇپمۇ ئىككىمىز شىنجاڭغا ھۆكۈمرانلىق قىلىۋاتقان چاغدا بۇ زېمىن قولىدىن كەتسە، ھازىرقىلارلا

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ئەمەس، ئەۋلادلارمۇ نامىمىزنى تىلغا ئېلىپ قارايدۇ.

بىرى ھەربىي، بىرى مەمۇرىي ئەمەلدار بولۇپ، ئۇزۇن يىل جياڭ جېشىنىڭ ئەتراپىدا سادىقلىق كۆرسىتىپ ئىناۋەت، يۇقىرى ئورۇن ۋە ئىشەنچكە ئىگە بولغان بۇ ئىككى دوست شېڭ شىسەيدىن قالغان يېڭى بىنانىڭ ئازادە، قېلىن گىلەملەر، فرانسىيە كرېسولولىرى بىلەن بېزەلگەن ئۆيىدە پۇراقلىق چاي ئىچىپ ئولتۇرۇپ، دۇنيا، جۇڭگو، شىنجاڭ ۋەزىيىتى، بولۇپمۇ غۇلجا توپىلىڭى توغرىسىدا ئۇزاق پاراڭلاشتى. بىرى قورالنى تەكىتلىسە، يەنە بىرى سۆھبەت ۋە دىپلوماتىيىنى تەكىتلىيتتى. گەرچە ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا قىسمەن ئىختىلاپ پەيدا بولغان بولسىمۇ، شىنجاڭنىڭ بۇ ئىككى كاتتىۋېشى بىر مەسىلىدە، يەنى غۇلجىنى تاشلاپ بەرمەسلىك توغرىسىدا بىر پىكىرىدە ئىدى. ئۇلار ئۆزلىرىنى بىر ئۇلۇغ دۆلەت، بىر ئۇلۇغ مىللەتنىڭ ۋەكىلى ھېسابلايتتى. ۋەكىللىك غورۇر، ئۇلاردا مىللىي غورۇر، دۆلەت غورۇرىنى تېخىمۇ كۈچەيتكەندى. ئۇلار غۇلجىدىكى «توپىلاڭچى» لارنىڭ تولىمۇ چوڭ گۇناھقا پاتقانلىقى، كەچۈرگىلى بولمايدىغان جىنايەتكە بوغۇلغانلىقىنى قايتا-قايتا تەكىتلىشتى.

- مەن، - دېدى جۇشاۋلياڭ گېنېرال غەزەب بىلەن، - ئۇ يەردىكى ئۇيغۇر، قازاق مىللەتلىرىنى مىللەت سۈپىتىدە

تامامەن قىرىپ تاشلاشنى، ئايرۇپىلان بىلەن بومباردىمان قىلىپ، شەھەر-يېزىلىرىنى تۈزلەپ، خەلقنى قىرىپ

تۈگىتىۋېتىپ، ئىچكىرىدىن ئادەم يۆتكەپ قايتىدىن قۇرۇپ چىقىشنى تەشەببۇس قىلىمەن!

- قاتتىق ۋاسىتىنى سوۋېتىمۇ، ئامېرىكىمۇ قوللىمايدۇ. روزۋېلت ئەنگىلىيىدىن ئاسىيادىكى مۇستەملىكىلىرىدىن،

فرانسىيىدىنمۇ ۋېيتنام قاتارلىق دۆلەتلەردىن ۋاز كېچىشنى تەلەپ قىلىۋاتىدۇ. ئۇ مەڭگۈلۈك تىنچلىق پەيدا قىلىشنىڭ

ئاقچۇقى باشقا دۆلەت، باشقا مىللەتلەرگە تاجاۋۇز قىلماسلىق، باشقىلارنىڭ يەرلىرىنى بېسىۋالماستىن دەپ قايتا-قايتا

تەكىتلىمەكتە.

- بىراق شىنجاڭ ئىككى مىڭ يىلدىن بېرى، جاڭ چيەن، بەنچاۋلار قەدەم باسقاندىن تارتىپ بىزنىڭ يېرىمىز

ئىكەنلىكى مۇنازىرە تەلەپ قىلىمايدىغان پاكىتتە.

- بۇ بىزنىڭ كۆز قارىشىمىز. چەت ئەللىكلەر ئۇنداق قارىمايدۇ. مىسالى، سەددىچىن سېپىلىنى نېمىشقا

شىنجاڭ-گەنسۇ چېگراسىغا سوققان، نېمىشقا جۇڭگو-روسىيە چېگراسىغا ئەمەس دېسە، يەنە نېمىشقا بۇ زېمىنغا

شىنجاڭ (يېڭى چېگرا) دەپ نام قويغان، بۇ 1884-يىلى قويۇلدىغۇ، دېسە تىلىمىز تۇتۇلۇپ قالىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

بۇ زېمىندىكى مىللەتلەرنى ئادەم ئورنىدا كۆرمىگىنىمىزمۇ راست. ياكى زېڭىش، جىن شۇرېنلار دەۋرىدە ئۆلكە دەرىجىلىك ئورۇنلاردا ئۇلارنىڭ بىرىمۇ ئەمەلدارى بولمىغان. شېڭ شىسەيىمۇ ئۇلارنى يالڭاچ ھالدا پايدىسى تېگىدۇ دەپ ئىشلىتىپ، مەقسىتىگە يېتىۋېلىپلا ئۆلتۈرۈۋەتكەن، تۈرمىلەر شۇلار بىلەن تولۇپ كەتكەن. ئۇلارغا بەزىدە ئىنسانىي ياشاش ھوقۇقىمۇ بەرمىگەن. بىزدىكى ھەددىدىن زىيادە مىللەتچىلىك، مىللىي زۇلۇم، مىللىي كەمسىتىش، خورلاشلارمۇ بىر پاكىت. ئۆز ۋاقتىدا ئاق تەنلىكلەر نېگىرلارنى، ئامېرىكا قۇلدارلىرى قۇللارنى، ئىندىئانلارنى قانداق خورلىغان بولسا بىزمۇ ئۇلارنى شۇنداق خورلىدۇق!

- سىز بۇنى ئېتىراپ قىلامسىز؟

- بۇ بىر پاكىت تۇرسا!

- بەللى، بەللى، ھېسسىياتقا بېرىلىپ كەتمەڭ، رەئىس ئەپەندىم.

- ئىككىمىز ئوتتۇرىسىدىكى پاراڭ بۇ. دېمەكچىمەن: بىز قاتتىق سىياسەت قوللانماق ئىككى چوڭ دۆلەت.

سوۋېت بىلەن ئامېرىكا بىزنىڭ قولىمىزدىن تۇتۇۋالىدۇ. جياڭ ۋېيۈەنجاڭنىڭ بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنى قۇرۇشتا تۆت چوڭ دۆلەتنىڭ بىرى بولۇپ كىرىشىگە ستالىن قارشى تۇردى، روزۋېلتىمۇ ستالىننىڭ رايىغا باقتى. بۇ ئىشلاردا مەن دېگەن ئامىللارمۇ يوق ئەمەس!

تېلېفۇن جىرىڭلىدى. گېنېرال جۇشاۋلياڭ تېلېفۇننى ئېلىپ، كىرىسلودا پۇتلىرىنى ئالپاڭ ئولتۇرۇۋېلىپ شالاڭ

چاچلىرىنى سالاپ قويۇپ:

- ۋەي! - دېدى ۋە قارشى تەرەپنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ جىددىيلىشىپ كەتتى، - سالامەتۇمىز، باش شتاب

باشلىقى، ھالىمىز خاراب، مابۇفاڭنىڭ قوشۇنى ياردەمگە بارىدۇ دەمىمىز؟ ناھايىتى ياخشى. ئايروپىلان، تانكا

ئەۋەتەلمەيمىز دېدىڭىزما؟ شۇنداق، دۆلەتنىڭ قىيىنچىلىقى، بىزنىڭ قىيىنچىلىقىمىز، چۈشىنىمىز. زاپاس

7 - دىۋىزىيىنىڭ شتاب باشلىقى ساۋرۇلىڭ غۇلجىدا قورشاۋدا قالغاندا، قورشاۋنى بۆسۈپ چىقىمەن دەپ ھۇجۇم

ئويۇشتۇرۇش مەقسىتى بىلەن، قوماندانلىق شتابنى ئاۋىئاتسىيە تەلىم - تەربىيە ئەترىتىنىڭ ھەرەمباغ دېگەن بېغىغا

كۆچۈرۈۋالغانىكەن. بۇ باغ ھازىر قوشاۋدا. غۇلجا شەھىرىدىكى پۈتۈن خەنزۇ پۇقرالار بىلەن ئىككى مىڭدەك ئەسكەر ئاشۇ

كىچىككەنە باغقا قامىلىپ قالدى. ئۇلار سۇ، ئوزۇق - تۈلۈكتىن قىينالماقتا، ھاۋادىن تاشلىغان تەمىنات باندېتلارنىڭ

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

قولغا چۈشۈپ كېتىۋاتىدۇ. بۇ يەردە قار قېلىن، سوغۇق قاتتىق. شۇنداق بولسىمۇ بىز كەڭسايىدىن ۋە تاغ ئارىلاپ كۆكۈرچىن دېگەن غولدىن ياردەمگە ئەسكەر ئەۋەتمەكچى. ئۇلار بىخەستەلىك قىلغان. ئاساسىي قوشۇننى باندېت تازىلاشقا نىلقا دېگەن تاغلىق ناھىيىگە يۆتكىۋېتىپ، شەھەرنى مۇداپىئە قىلىشقا ئازلا ئەسكەر قالغان. باندېتلار بۇنى بىلىپ قېلىپ، كۈچنى توپلاپ ئۈچ تەرەپتىن غۇلجا شەھىرىگە ھۇجۇم قىلىپ شەھەرنى ئىگىلەپ بولدى. نېمە، سىرتتىكى ئەسكەرلەر شەھەرنى قورشىسا بولمامدۇ، دەمسىز؟ قوماندان لىۋېڭدى ئۆلگەندىن كېيىن دۇشجاڭ تەمتىرەپ قالغان. ئەسكەرلەر چېچىلىپ كەتكەن. باندېتلار پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ نۇرغۇن ئەسكەرلىرىمىزنى يوقاتقان. ھازىر ئۇلارنىڭ قوراللىرى خىل. بىزدىنمۇ نۇرغۇن قورال غەنىمەت ئالدى. ئاساسىي قورال، ئوق - دورا مەنبەسى سوۋېت! شۇنداق، ۋۇجۇشمۇ مۇشۇ يەردە، سالىمىڭزنى يەتكۈزۈمەن، سەنمۇجاڭ!

ئۇ تېلېفۇننى قويۇپ تېخىمۇ بوشاپ كەتتى:

- مابۇفاڭمۇ بىر باندېت! ئۇنىڭ ئەسكەرلىرى يېتىپ كەلگۈچە بۇ توپىلاڭچىلار پۈتۈن شىنجاڭنى، ھېچبولمىغاندا شىمالىي شىنجاڭنى ئىگىلەپ بولىدىغان بولدى.

- مەن بەختسىز، قارىمىدىغان تازا نەس باسقاندا بۇ يەرگە رەئىس بولۇپ كەلگىنىمنى!

- بىردىنبىر ئامال قۇمۇلنى ئاخىرقى بازار قىلىپ، پۈتۈن كۈچ بىلەن قارشىلىق كۆرسىتىش. غۇلجا ئەتراپىدىكى

ناھىيىلەرنىڭ تولىسى قولىدىن كەتتى. باندېتلار مۇنتىزىم قوشۇن تەشكىللەپ جىڭ، شىخو ناھىيىلىرىگە ھۇجۇم قىلماقچى.

ياق، غۇلجىدا ئۈمىد چوڭ ئەمەس. ساۋرۇلىڭ جان قايغۇسىدا، بىز ئۇنى قۇتقۇزۇۋېلىشنىڭ ئامالنى قىلمىساق بولمايدۇ!

- ئالتاي قولىدىن كەتتى. ئوسمان باندېت ھازىر سارسۇمبىدە ۋاقىتلىق ھۆكۈمەتنىڭ باشلىقى، دەلىلقان

سۇگۇربايوف مۇئاۋىن بولۇپ ئالتاي ۋىلايىتىنى سوزماقتا. غۇلجىدىمۇ «شەرقىي تۈركىستان» ھۆكۈمىتى قۇرۇلدى. بۇ

ۋاقىتلىق ھۆكۈمەتكە ئېلىخان تۆرە رەئىس، ھېكمەت خوجا مۇئاۋىن رەئىس بولدى. ئۇلارنىڭ پارتىزانلىرىنى

قوماندانلىق شىتاب تەشكىللەپ پالىنوف دېگەن ئورۇس بىلەن ئىسھاقبېك دېگەن قىرغىز سوۋېت ئادەملىرىنىڭ ياردىمى

بىلەن باشقۇرماقتا. پالىنوف، ئىسھاقبېك، يەنە ئاللىقانداق «يوق» لارنىڭ ھەممىسى ھەربىي تەلىم كۆرگەن، شېڭ

شىسەيگە، گومىنداڭغا ئۆلگۈدەك ئۆچ بىرىنچىلەر، ئۇلارنىڭ ئارىسىغا بۆلگۈنچىلىك سېلىش، بىرەر ئۇسۇل بىلەن ئۇلارنى

ئىچكى جەھەتتىن پارچىلاشنىڭ يوللىرى يوقىمىدۇ...

رەئىسى ۋۇجۇڭشىن كۆپرەك مۇشۇ ئىشلارغا باش قاتۇرسا، گېنېرال جۇشاۋلياڭ ھازىر قولىدا بار بولغان يەتمىش - سەكسەن مىڭدەك ئەسكەر بىلەن ئەڭ ئاۋۋال غۇلجا توپىلىگىنى باستۇرۇشنىڭ ئەڭ ئوڭاي، ئەڭ تېز ئۈنۈم بېرىدىغان يوللىرىنى ئىزدەيمەكتە ئىدى. تەبىئەت باندىتلارغا ياردەم قىلماقتا، تاغلار، قارلىق دالىلار ئۇنىڭ ئەسكەر يۆتكىشىگە توسقۇن. جەنۇبىي شىنجاڭدىن ئەسكەر يۆتكىسە تاشقۇرغان ئېغىزىدىن كېرىدىغان باندىتلار قاغىلىق بىلەن يەكەننى ئوڭايلا ئېلىۋېلىپ قەشقەرنى بېسىۋېلىشى مۇمكىن. ئۇ چاغدا خوتەننىڭ ھالى خاراپ، ئاقسۇنى ساقلىماق تەس. پۈتۈن شىنجاڭ قولىدىن كېتىش خەۋپى بار، يۆتكىمىسە كۈچ ئېلىشماق تەس. باندىتلار كۈنسېرى، سائەتسىرى كۆپەيمەكتە، قوراللىرى خىللانماقتا، تەجىربىسى، قىزغىنلىقى ئاشماقتا. يامان يېرى، بۇ باندىتلار ئۆلۈمگە پىسەنت قىلمايدۇ، بىرى يىقىلسا ئىككىنچىسى ئۇنىڭ قورالنى ئېلىپ ئىلگىرلەۋېرىدۇ. گومىنداڭنىڭ ئەسكەرلىرى بولسا ۋەتەن، زېمىن كۆز قارىشى ئاجىز، ئۆزىنىڭ جېنىنىلا ئويلايدىغان بىر توپ نانقېپلار. ئامېرىكىنىڭ جۇڭگو ئەسكەرلىرىنى تەربىيەلەشكە مەسئۇل بولغان گېنېرالى مازاق قىلىپ: «مەن بۇنداق قورساققا ئامراق، ئۇيقۇغا ئامراق ئەسكەرلەرنى كۆرمىگەن» دەپتۇ تېخى. جياڭ ۋېيۈەنجاڭ ئامېرىكىنىڭ «ئامېرىكا ئوفىتسېرى جۇڭگو گومىنداڭى بىلەن كومپارتىيە ئارمىيىسىنىڭ باش قوماندانى بولسۇن» دېگەن تەكلىپىنى رەت قىلىمسا بوپتىكەن. جەڭگىۋار ئەسكەر بولمىسا باندىتلارنى يەڭگىلى بولمايدۇ. بىزنىڭ ئەسكەرلىرىمىز شىنجاڭنى ساقلاپ يېتىش ئۈچۈن جېنىنى قۇربان قىلىشنى خالىمايدۇ. شىنجاڭنى تاشلاپ بەرسىمۇ جېنى ئامان قالسىلا بولدى ئۇلارغا... جۇشاۋلياڭدەك بىر گېنېرال مانا مۇشۇنداق جېنىغا ئامراق ئەسكەرلەرگە قوماندانلىق قىلىپ ھاقارەتكە ئۇچرايدىغان بولدى. باندىتلارنى شېڭ شىسەي چېغدا تازىلىيالىغان، مەيلى ھىيلە - نەيرەڭ ئىشلەتسۇن، ئىشقىلىپ تازىلىغان - دە! جۇشاۋلياڭدەك جياڭ جېيىشى ئارمىيىسىگە ئالىي قوماندان بولۇشنى كۆزلەپ يۈرگەن بىر گېنېرال تۆت تۈتۈك باندىتنى تازىلىيالىمسا بۇ تولىمۇ كۈلكىلىك، ھاقارەت ئەمەسمۇ؟ خۇزۇڭنەن، بەي چۇڭشى ۋە باشقا گېنېراللار بىلەن ئۈزەڭگە سوقۇشتۇرۇپ يۈرگەن جۇ گېنېرال كىچىككەن باندىتلار تەرىپىدىن مەغلۇپ بولسا، ئۇنىڭ رەقەبلىرى قانچىلىك كۈلەر؟...

جۇشاۋلياڭ ۋۇجۇڭشىن بىلەن دوست، پىكىرداش. لېكىن ئىختىلاپمۇ يوق ئەمەس. بەلكى مۇشۇ تۇرۇقتا ۋۇجۇڭشىن مۇنۇ ئۇزۇن ئەمەلدارلىق چاپىنىنى ئەتەي كىيىۋېلىپ، جۇشاۋلياڭ ھەربىي قوماندانلىق قابىلىيىتىدىن ئىچىدە كۈلۈۋاتقاندىر، بەلكى ئۇ: «چاغلىقكەنسەن» دەۋاتقاندۇر. بۇ قېرى ھەربىي ئىشلارنى جۇشاۋلياڭغا ئىتتىرىپ قويۇپ،

چەتتە قول قوۋۇشتۇرۇپ تۇرۇۋېلىپ، ئەتەي جۇشاۋلىياڭنى مەسخىرىگە قويماقچى بولۇۋاتقاندۇر؟...

ئىككى باشلىق مەزىزلىك چاي ئىچكە، جىمجىت ئولتۇرۇشۇۋېلىپ ئۆز-ئۆزى بىلەن سۆزلىشىۋاتقاندا، ھەرەمباغدا قورشۇدا قالغان ساۋرۇلىك ئۇلارنى ئاغزىنى بۇزۇپ تىللىماقتا ئىدى.

- يەتمىش پۈشتۈڭى!!! دېدى ئۇ ھاۋادىن تاشلانغان ئوزۇق-تۈلۈكنىڭ ھەرەمباغقا چۈشمەي، يەنە بۇلاق

دادامتۇ يېزىسىغا چۈشكەنلىكىنى دوكلات قىلىپ كىرگەن كىيىملىرى توپا، ساقلى ئۆسۈپ، كۆزلىرى جىرتىيىپ قالغان لى تۈەنجاڭنى تىللاپ بولۇپ، - بۇ يەردە ئادەملەر بىر-بىرىنىڭ گۆشىنى يېۋاتىدۇ، قار يالاپ، مۇز شوراپ، لاي يەپ كۈن ئۆتكۈزۋاتىدۇ. تېخىچە بىر كەسكىن تەدبىرى يوق، بۇ پوق قورساقلارنىڭ!

دېمىسىمۇ كىچىككىنە باغدىكى ئون مىڭغا يېقىن ئادەم ئاچتىن ئۆلمەكتە ئىدى. ئازغىنە ئاشلىق ئۇلارنىڭ

ھەربىرىگە بىر سەردىن بىر ۋاخ تاماق يېيىشكىمۇ يەتمەيدۇ-دە! دەرەخ قوۋزاقلرىمۇ تۈگىدى. يەر ئاستىدىن ئاكوپ كولاپ كېپەك يۈزى، دادامتۇ يېزىلىرىغا ئوزۇق-تۈلۈك بۇلاشقا چىققان ئادەملىرى قايتىپ كەلمىدى. ئاتلار تۈگىدى، مانا ئازغىنا قالغان ئۇنىمۇ تۈگىدى. ھەممىلا ئادەم قورساق غېمىدە.

ئابدۇمەر مىڭبېگى ئاچ، ئۇيقۇسىز، چارچىغان ھالدا ئاتنىڭ قۇيرۇق-يايلىرىنى يېپىنچا، كۆرپە قىلىپ،

كېسەكنى بېشىغا قويۇپ، ئۆزلىرى كولىۋالغان گەمىنىڭ بۇلۇڭىدا دۈگىيىپ ياتاتتى. ئۇنىڭ ئۇزۇن قاشلىرى، يىرىك

ساقال-بۇرۇتى ئاپئاق ئاقارغان، مايلىشىپ، كىردىن رەڭگىنى يوقاتقان يىپەك كۆڭلىكى لۆم-لۆم پىت، پىتلار ھەتتا

ئۇنىڭ ساقال-بۇرۇتلىرىنى ئارىلاپ، ئەنسىز، خۇپسەنلىك چىقىپ تۇرغان كۆزلىرى بىلەن قويۇق يۇڭلۇق

مەيدە-بىلەكلىرىنىمۇ تىنماي ئارىلاپ «زىيارەت» قىلىپ يۈرەتتى. ئۇنىڭ دائىم پاكىز چۈشۈرۈلۈپ تۇرىدىغان يوغان

بېشىنىمۇ ھازىر قويۇق، ئاپئاق چاچ باسقان... ئۇ ئىگىرىدى:

- سۈپۈرەم، بۇۋىزۈرەم، گۈلئايىشەم!... ھۇ-ھۇ-ھۇ!... سىلەرنىڭ ۋابالىڭلارغا قالدىم... قېزا باسقان پۇلۇغا،

قىرغىز نېرىنىغا، خام قايماق، مايلىق توقاچ، ھورلۇقنار، تۇخۇم پۈشكىلى... ھى-ھى-ھى ئاسىيە... كاتلىتىلىرىڭ،

پېتىرمانتا، سامبۇسا، چۆچۈرلىرىڭ... تۈتىيا بولۇپ كەتتى، پېشىڭلارنى كۆزۈمگە سۈرتەي، ئىزىڭلارغا باش قويۇپ

سەجدە قىلاي!!!

بىر يۈز يىگىرمە خويەر، بىر مىڭ تۆت يۈز تۇياق قوي، بىر يۈز توقسان كالا، سەكسەن يىلقا، ئوتتۇز تۆگە، ئالتە

يەردىكى باغ، تۆت خوتۇن، ئون بىر بالا!... كىملىرىگە قالدۇ، ھالاۋىتى كىمىنىڭ؟... ساڭ - ساڭدا ئاشلىق، تۇڭ - تۇڭدا ماي، پاققان، تۇغمىغان بىيە، تاي گۆشلىرى... ئۇنى ئاز دەپ ئىلىك، بۇغا، ئارقار - تېكە، كەكلىك، قىرغاۋۇل، بۆدۈنە، غاز - ئۆردەك، ئۇلار گۆشلىرى... ئاپئاق توقاچلار، سېرىقماي، ھەسەل، مېۋە - رىشالىلەر... نەلەردە قالدى، كىملىرىگە قالدى! مەندە بارى پىت، نەنى سىلىسام پىت، يېيىشىم غازاڭ، ئېشەكتىن خارمەن، يېتىشىم زەي يەر توڭگۇزغا ئوخشاش... ھەي ئادىل خۇدا، دوزاخقا سالغىن، لېكىن پانىيدا ئەمەس... ئۇ ئۆز - ئۆزىگە سۆزلەپ، ئۆزىنى جىملەپ، ئۆتكەن ياخشى كۈنلىرىنى ئەسلەپ، مىڭ بىر پۇشايمان، ھەسرەت چېكىپ نالە - پەرياد قىلماقتا. ئۇنىڭ داستىخاندا كۈن ئاتلاپ مېھمان بولۇپ، ئۇنىڭغا دۇنيادەك مەنسەپ ۋەدە قىلىپ، ساندۇق - ساندۇق سوۋغىلار بىلەن ئۆيلىرىگە قايتىدىغان جاڭ، لى، گاۋ دەيدىغان ھۆكۈمەت، ئارمىيە، ساقچى ئەمەلدارلىرى ھازىر ئۇنىڭ بىلەن بىر يەردە. لېكىن ئۇلارنىڭ قارارغا كۆزى يوق، بىر چىشلەم نان بەرگۈدەك رايى يوق، يىقىلىپ قالسا يۆلەرگە ھالى يوق. تېخى ئۇ كۈنى ئاكوپ كولاشقا سالدى. مەجەزىم ئوسال دېسەم، لى دېگەن باشلىق: «گەپ قىل دېسە ساق، ئىشلە دېسە ئاغرىقىمۇ سەن، ھىيلىگەر چەنتۇ» دېمەمدە. ئابدۇمەر شۇلارنى دەپ بۇ يەرگە كىرگەن ئەمەسمىدى. ئۇ: - لى تۈەنجاڭ، راستلا زادى ماڭغۇدەك ھالىم يوق! - دېدى. لى نىڭ تەرى شۇنداق تۈرۈلدىكى، ئابدۇمەر خۇددى يېنىغا بومبا چۈشكەندەك ئالاقزادە بولدى ۋە ئۆمىلەپ ئورنىدىن تۇرۇپ:

- ماقۇل... مەن ئىشلەي!... دېدى.

- بىزنى مۇشۇ كۈنگە قويغان سەن خەق! - دېدى لى غەزەپ بىلەن، - سەن خەق تۇغما باندەت، سەن خەق

بىزنىڭ تۇغما دۈشمىنىمىز!

بۇ گەپ ئابدۇمەرنىڭ ئەڭ ئىشىنىدىغان ئادىمىنىڭ ئاغزىدىن چىقتى. بۇ ئۇنىڭ شاپاشلاپ يۈرۈپ قىلغان

غالچىلىقلىرى، ئۆز مىللىتىدىن چىققان بىگۇناھ ئادەملەرنى چېقىپ - يامانلاپ «خائىن» قىلىپ بېرىشى، ھۆكۈمەتنىڭ

سالغان سېلىقنى بىرنى بەش قىلىپ كۆپەيتىپ تاپقان پايدىسى بىلەن مۇشۇ ئادەملەرگە سوۋغا - سالام بەرگىنىنىڭ

جاۋابى ئىدى... ئۇ مانا شۇ كۈندىن باشلاپ بوسۇغىدىن ھەيدەلگەن ئىت بولدى. ئۇنىڭغا ئۆلۈمدىن باشقا يول

قالمىدى.

- چەنتۇ! - دېدى تەلەتتىن مۇز ياغىدىغان لى ئۇنى يەيدىغاندەك ئالىيىپ، - تۇر!

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ئۇ دەس تۇردى. لى قاراڭغۇ يەر ئاستى يولىنى كۆرسىتىپ:

- ئەسكەرلەرنى باشلاپ ماڭ! - دېدى.

- ماقۇل! - ئۇ بويىنى باغلانغان ئىتتەك ئائىلاچ ئاكوپ ئېغىزىغا كەلدى. ئۇنىڭغا بەش ئەسكەر ئەگەشكەنىدى.

- ماڭ! - دېدى لى بۇيرۇق بېرىپ، - مۇشۇ يول بىلەن كېپەڭيۈزىگە بارىدۇ شۇ. سەن باشلا، نان - گۆش تېپىپ

كەل!

ئابدۇمەر ئۆمىلەپ دېگۈدەك ماڭدى، قانچىلىك ماڭغىنىنى بىلمەيدۇ، ئاخىر ئاچچىق سوغۇق يۈزىگە ئۇرۇلدى.

ئۇ دالغا چىققانلىقىنى چۈشەندى. ئۇلار ئېرىق بىلەن ئۆمىلەپ سولغا - بىر كۈزلەككە قاراپ ماڭدى. كۈزلەكتە غۇۋا

يورۇق كۆرۈنمەكتە ئىدى. ئابدۇمەر ئۆزىنىڭ كۈزلىكىنى، ئۇ يەردىكى چىرايلىق توقىلىنى، ئۆزىنىڭ ھەربىر گېپىنى

ھەدىس بىلىدىغان مالايلىرىنى، دادىسىنىڭ ئىللىق چىرايىغا ئىنتىزار بالىلىرىنى ئەسلەشكە ئۈلگۈردى. مانا ئۇلار قورۇق

تېمىغا كەلدى. قار بىلەن چۈمكەلگەن باغ ئابدۇمەرنىڭ باغلىرىغا ئوخشاپ كەتتى، قېرى قارىياغاچلار نەق ئۆزى...

- ماڭ چەنتۇ! - بىرى ئۇنى مىللىتى پايىنىكى بىلەن ئوقۇدى. ئۇ لالما ئىتتەك قاترىدى. **ئۇ كىشىلەرنى**

بويسۇندۇرىمەن دەپ لالما ئىتقا ئايلاندى، باشقىلارنى ئاچ - يالڭاچ قويۇپ ئۆزۈم يايىمەن دەپ ئاچ، قوتۇر ئىتقا

ئايلاندى، ئۇ ياۋاشلارنى تالايىمەن دەپ غالىجر ئىتقا ئايلاندى. ئۇنىڭدا ئىتلارنىڭ ھەممە سۈپەتلىرى يېتىلدى. ئۇنىڭدا

ئادەمگە خاس ھېچبىر بەلگە قالمىدى. ئۆگزىدە تۇرۇپ، سامانغا چۈمكىلىپ ھۇرۇنلۇق بىلەن ھاۋىشىغان دېھقان ئىتى

ئۇنى تونۇدى، يۇندا، ئۇستىخان تەمەسەدە قۇيرۇقىنى ئىچىگە تىقىپ، ئالدى پۇتلىرىغا ئېگەكلىرىنى قويۇپ، تىلىنى

ئۇزۇن چىقىرىپ بۇرنىنى يالاۋاتقان ئاچ ئىت ئۇنى ئەسلىدى، ھاياتتىن ئۈمىد ئۈزگەن، ئىگىسىگە خىرقىراۋاتقان غالىجر

ئىت ئۇنى دورىدى. ئۇ ئىت، ئىتنىڭ ھەممە يامانلىقى ئۇنىڭ بەدىنىگە توپلانغان!

- ماڭ!

- نەگە؟

- پەنجىرىدىن مارا!

- ماقۇل.

ئۇ ئۆمىلەپ، قار تاتىلاپ يۈرۈپ پەنجىرىگە باردى. پەنجىرە قەغىزىنى تىلى بىلەن ئاستا يالاپ تۈشۈك ئاچتى.

كاڭدا ساقاللىق ئەر ئۇخلىماقتا، مورا ئوچاق ئالدىدا پاخمىۋاش ئايال پىت باقماقتا. يالىڭاچ تۆت بالا مورا ئوچاقتا قوناق ئېتىلدۇرماقتا. بىر چاغلاردا، بەلكى بۇنىڭدىن ئەللىك يىل بۇرۇن ئابدۇمەرمۇ ئاشۇ بالىلاردەك قوناق ئېتىلدۈرۈپ يەپ ھايات لەززىتىنى سۈرگەن، ئانىسى ئۇنى يالىڭاچلاپ بەدەنلىرىنى سىلاپ قويۇپ ئىگىنلىرىنى باققان. ئادەملەر شۇنداق ياشايدۇ، بىر-بىرىنى ئەتىۋارلايدۇ، بىر-بىرىگە شەپقەت ياغدۇرىدۇ. خۇددى توخۇلار بالىلىرىنى قانتى بىلەن ياپقاندەك، قانجۇق كۈچۈكلىرىگە ئېۋىپ يېتىپ سۈت بەرگەندەك، كالا موزىنى مېۋى بىلەن يالاپ قۇرۇتقاندەك...

ئۇنىڭ مۇرىسىگە مىلتىق ئۇچى قويۇلدى. ئۇ دۈم يېتىلۋالدى. دەھشەتلىك ئوق ئاۋازى چىقتى. ئۆيدىن نالە-پەرياد كۆتۈرۈلدى. ئەسكەر ئۆيدىكىلەرنى ئوققا تۇتتى. ئابدۇمەرنىڭ مانا شۇ چاغدا ئادەملىككە قايتقۇسى كەلدى، ھامىنى ئۆلۈم، ئىتتەك ئۆلگەندىن ئادەمدەك ئۆلگەن ياخشى. ئۇ ئەسكەرنىڭ مىلتىقىغا ئۆرۈلۈپلا ئېسىلدى ۋە ئوڭدا يېتىپ ئەسكەرنىڭ چاتىرىسىغا ئاخىرقى كۈچلىرىنى يىغىپ تەپتى. ئەسكەر يىقىلدى، ئۇ مىلتىقنى ئالدى ۋە نېرىدا ئۆمىلەپ كېلىۋاتقان تۆت ئەسكەرگە قاراپ:

- ئاسىيە...! - دەپ ۋارقىراپ ئوق ئاتتى.

ئۇنىڭ كۆكسى دەھشەتلىك ئاغرىدى... كۆكسىگە تەگكەن نېمە ئۇ، مۇختەرباينىڭ مۇشتۇمىمۇ؟...

بىردەمدىن كېيىن پارتىزان رازۋېدچىلار بۇ يەرگە يېتىپ كەلدى. ئۆيدە بىر خوتۇن ئىككى بالىسىنى قۇچاقلاپ قانغا مىلىنىپ ياتاتتى. ئىككى بالا ئوچاقمانتىدا يالىڭاچ ھالدا مەڭگەنگە مۆكۈكلۈك. ئەر، ساقاللىق ئادەم ھويلىدا قولغا ئايپالتا ئېلىپ كىرىدىغان دۈشمىنىنى ساقلاپ تۇرۇپتۇ... دېرىزە تۈۋىدە بىر چېرىك بىلەن بىر ئاقساقال ئادەمنىڭ جەستى، نېرىدا ئىككى چېرىكنىڭ جەستى قانغا مىلىنىپ توڭلاپ قېتىپ يېتىپتۇ.

سەنسەن جۇۋىلىق جەسەتنىڭ زور تەمە بىلەن ياشاپ، ئاخىرىدا پىتلىرىنىمۇ رازى قىلالمايدىغان توك گۆشكە ئايلىنىپ قالغان مۇشۇ ناھىيىنىڭ مۇئاۋىن ھاكىمى - نامغا مەنسپى ياماقچىدەك ياراشقان ئابدۇمەر مىڭبېگى ئىكەنلىكىنى ھېچكىم بىلمىدى...

يانۋار ئېيىنىڭ قاتتىق سوغۇقلىرىدا ھەرمىباغ ئەتراپىدىكى ئاكوپ، ھويلا ۋە ئېرىقلاردا بىر-بىرىگە مۇرە تېرەپ ھۇررا توۋلاۋاتقانلار ئىككىلا تەرەپتىن ئېتىلىۋاتقان ئوقلارنىڭ كۈندىكىدىن قويۇق، ئاۋازلىق ئىكەنلىكىنى سەزمەكتە. بۇ يەردە ئاخىرقى جەڭ، ئاخىرقى ئېلىشىش داۋاملاشماقتا. ھەرمىباغ ئىچىدىكى جان تالىشىۋاتقان گومىنداڭ ئەسكەرلىرى

پۈتۈن كۈچى بىلەن ھۇجۇمغا ئۆتتى. پىلىموت، بومبىلار بىلەن قوراللانغان ئەسكەرلەر ھەرەمباغ دەرۋازىسىدىن ئۆمىلەپ چىقىپ جەنۇبقا - شەھەرگە قاراپ ئىلگىرىلدى. ئۇلار شەھەرنى قايتۇرۇۋېلىشقا قەسەم قىلىشىپ ھۇجۇم ئالدىغا چىققان پىدائىيلار ئىدى. ئۇلار ئىككى يۈز مېتىردەك پەسكە ئىلگىرىلدى. ئالدىدا بۈك دەرەخلىك سوۋېت كونسۇلخانىسى بار، شۇ يەردىن تۆتۈۋالسىلا شەھەر. ئىككى مىڭ ئەسكەر نېمىشقا قىرغىن قىلالمايدىكەن، نېمىشقا شەھەرنى قايتۇرۇۋالالمايدىكەن؟

ئالدىنقى سەپتىكى پىدائىيلار ۋاڭلىدىتىپ ئوق ياغدۇرۇپ، ئاتلىق، پىيادە پارتىزانلارغا زەربە بېرىپ ئىلگىرىلەشكە باشلىدى. دۈشمەننىڭ تۇيۇقسىز ھۇجۇمىدىن شەھەر تەرەپتىن ھۇجۇم قىلىۋاتقان پارتىزانلارنىڭ بىر بۆلىكى تەمتىرەپ چېكىنىپ، ئىككى ياقىتىكى ئىسھاقبېك، ئابباسوف پارتىزانلىرى ئورۇن يۆتكەپ يېتىپ كەلگۈچە دۈشمەن خېلىلا ئىلگىرىلەپ كونسۇلخانا تاملىرىغا يېقىنلاشتى. ئۇلار قىزىلكۆۋرۈك دېگەن يەردىن تۆتۈشگىلا، كونسۇلخانىنىڭ تاملىرىدىن مۆلدۈردەك پىلىموت ئوقلىرى ئۇچۇپ چىقىپ ئۇلارنىڭ ھۇجۇمچىلىرىنى پۈتۈنلەي يەر چىشلەتتى. گومىنداڭ ھۇجۇمچىلىرىنىڭ ئالدىنقى سېپى تار - مار بولۇشى بىلەن تەڭلا كونسۇل باغدىن، ئوڭدىن - سولدىن پارتىزانلار ھۇجۇمغا ئۆتتى. گومىنداڭ ئۈچ يۈزدەك ئەسكىرىنىڭ جەستىنى سىرتتا قويۇپ ھەرەمباغ ئىچىگە ئارانلا چېكىنىۋالدى. قورسىقىغا ئوق تېگىپ يارىلانغان لى تۈەنجاڭ يەر ئاستى ئۆيىگە كىرگەندىن كېيىن يىغلاپ تۇرۇپ:

- بىز باندېت تازىلاۋاتماپتۇق. سوۋېت بىلەن سوقۇشۇۋېتىپتۇق. ستالىن بىلەن جياڭ جېيىشنىڭ سوقۇشكەن بۇ. پالاكەت باستى، بىز تۈگەشتۇق، بېرىلىدىن بۇرۇن بىز تۈگەيدىغان بولدۇق! - دېۋىدى، جاڭ تۈەنجاڭ تەرىنى تۇرۇپ: - ئاق بايراق چىقىرايلى. بىز كىم ئۈچۈن جېنىمىزنى سېلىپ بېرىۋاتىمىز - ھە! - دەپ ۋارقىرىدى. - ۋۇي ئاناڭنى! - دېدى ساۋ تاپانچىسىنى تەڭلەپ، - ئېتىۋېتىمەن سەن توخۇ يۈرەكنى! ئۇلار كىم، بىز كىم؟ ئۇلار دېگەن بىر دۆۋە ئەخلەت، بىز دېگەن ئېگىز تاغ! كىم ئاق بايراقنىڭ گېپىنى قىلسا جاجىسى مۇشۇنداق بولىدۇ! ئۇ جاڭ تۈەنجاڭنى تاڭلا قىلىپ ئېتىۋەتتى.

- بىرىمىز قالغۇچە ئېلىشىمىز، دېدىمغۇ، ياردەمگە ئەسكەر كېلىدۇ، ئەتىلا كېلىدۇ، بىز شەھەرنى قايتۇرۇۋالىمىز، باندېتلارنى پاك - پاكىز يوقىتالايمىز. بىز كىم؟ ئۇلۇغ جۇڭخۇا پەرزەنتلىرى. ۋەتەننىڭ بىر تال تېشى، بىر سىقىم توپىسىنىمۇ دۈشمەنگە بەرمەيمىز. باندېتلار نېمىتى؟

- بىراق... ئۇلار كۈچلۈك، بىز ئاجىز. ئۇلار ھۇجۇمدا، بىز مۇداپىئەدە، ساۋ سەنمۇجاڭ! بىكاردىنلا ئۆلۈپ

تۈگەيمىزمۇ؟

- ئادەملەر بىر- بىرىنىڭ گۆشىنى يېگۈدەك بولدى. قېرىلار، بالىلار ئاچلىقتىن ئۆلمەكتە، ئەسكەرلەرنىڭ جەڭ

قىلغۇدەك ھالى قالمايدۇ!

- بۇنداق قېلىن قار، قاتتىق سوغۇقتا بۇ يەرگە ياردەمچى ئەسكەرلەر كېلەلەمدۇ؟ كەلسىمۇ يوللاردا توسۇلىدۇ،

بىز ئۆلۈپ تۈگەيدىغان بولىدۇق!

بىرىنى ئاتقان بىلەن يۈزى ئەكس سادا پەيدا قىلماقتا. ھەممىنى ئېتىۋەرسە ساۋ سەنمۇجاڭ ئۆزى يالغۇز جەڭ

قىلامدۇ، دېمىسىمۇ ئۇلارنىڭ دەۋاتقىنى ھەقىقىي ئەمەلىيەت. لېكىن ساۋ سەنمۇجاڭ مەغلۇبىيىتىنى ئېتىراپ قىلمايدۇ. ئۇ

قەسىمىگە ئەمەل قىلىدۇ.

- ياق، ياق، ياق! بىز يېڭىمىز، ئۇلارنى يوقىتىمىز، يوقىتالايمىز. بۇ دېگەن چۈمۈللەرنىڭ يولۋاسقا ھۇجۇم

قىلغىنى، ئۆمۈچۈكلەرنىڭ ئەجدىھانى تورغا چۈشۈرمەك بولغىنىدەك بىر ئىش. بىز دېگەن يولۋاس، ئەجدىھا، ئۇلار دېگەن

چۈمۈلە، ئۆمۈچۈك، بەدىنىمىزدىكى پىت! بىز كۈچلۈك، ئۇلار ئاجىز، بىز يېڭىمىز، ئۇلار چوقۇم يوقىلىدۇ!

لېكىن ئۇنىڭغا ئاۋاز قوشقۇچىلار بولمىدى. ھەممىنىڭ بېشى چۈشكەن، ھەممە ئادەم جان قايغۇسىدا. يارىدارلار

ئاغزىنى بۇزۇپ تىللاشماقتا، سۇ، سۇ دەپ نالە قىلىشماقتا. بالىلار چۇرقىرىشىپ ئاپىلىرىنىڭ يۈزلىرىنى مورلاپ،

ئاچارچىلىق ئۈستىدىن ئىسيان كۆتۈرمەكتە. ئەسكەرلەر گويا ھازىرلا پاتقاقىتىن ئېغىناپ چىققان بىر توپ توڭگۇز،

ئۇلارنىڭ كۆزلىرىگە قان تولغان، دۇنيادىكى ئەڭ سەت، ئەڭ پاسكنا تىللار ئۇلارنىڭ ئاغزىدىن چىقماقتا. سىرتتىن

توختىماي چۈشۈۋاتقان مىنامىيوت ئوقلىرى ئۆيلەرنى تۈزلەپ تۈگەتكەن، يەر ئاستى گەمبەر، ئاكوپلار، ئۆيلەر

تىقمۇتىماق، ئاچ- زېرىن، ھارغىن، ۋەھىمە زەربىسىدىن ئەقلىدىن ئازغان ئادەملەر بىلەن تولغان. بىرمۇ چىرايدا

تەبەسسۇم يوق، بىر كۆز ياشسىز ئەمەس. بىرلا ساۋ سەنمۇجاڭ ئېلىشىپ قالغاندەك ۋارقىرىماقتا. بۇ ئەسەبىي ۋەتەنپەرۋەر

ھەممە ئادەمنىڭ كۆزىگە سەت كۆرۈنمەكتە. ئاق بايراق چىقارسا، قورال تاپشۇرسا ئۇلارنى قىرمايدۇ، نان بېرىدۇ، سۇ

بېرىدۇ، ئۆلتۈرمەيدۇ، ئاتمايدۇ ئەمەسمۇ... ساۋ دېگەن بۇ مىللەت، ۋەتەن دەپ ئالچىپ قالغان ئادەم قانداقسىگە

بۇيرۇق بەرگۈچى بولۇپ قېلىۋىدىكى. ئۇ بۇيرۇق بەرمىسە ئاق بايراق چىقارغىلى بولمايدۇ. ئۇنىڭغا تەگكىلىمۇ

بولمايدۇ. ئۇنىڭ قىرىق - ئەللىكتەك ئەڭ سادىق، تاللانغان مۇھاپىزەتچىلىرى بار. ئۇلار: «بىز جاڭ چيەن، بىز بەنچاۋ، ساۋ سەنمۇجاڭ بىزنىڭ زوزۇڭتاڭ!» دېيىشمەكتە. ئۇلار ئۆمىدۋار، ئۇلارنىڭ ھەربىرى كەلگۈسىدە ھېچبولمىغاندا بىردىن دىۋىزىيىگە باشلىق بولۇش تەمەسىدە.

- گېرمان يوقىلىشقا ئاز قالدى، ياپۇنىمۇ پات ئارىدا يوقىلىدۇ. جياڭ ۋېيۈەنجاڭ ئۈچ مەسىلەك بايرىقىنى دۇنيا سەھنىسىدە لەپىلدىتىپ جۇڭخۇا پەرزەنتلىرىنىڭ دۇنياۋى غەلبىسىنى نامايان قىلدۇ!

- جياڭ ۋېيۈەنجاڭ ستالىندىن ئۇلۇغ!

- روزۇبىلتتىنمۇ ئۇلۇغ!

- جۇڭخۇا مىنگو ئەڭ قۇدرەتلىك دۆلەت!

- جۇڭگولۇقلار ئامېرىكىلىقلاردىنمۇ، رۇسلاردىنمۇ، ئىنگىلىزلاردىنمۇ ئەقىللىق، باتۇر!

- جياڭ ۋېيۈەنجاڭ ئۈچۈن ياشايمىز. جياڭ زۇڭتۇڭ ئۈچۈن ئۆلۈشكە ھەر زامان تەييار!

بۇنداق چوڭ گەپلەردىن كىمىمۇ قورقمىسۇن، كىمىمۇ ئۇنى ئاق بايراق چىقىرىشقا مەجبۇرلىيالىسۇن، بۇ يەردىكى

كۈندىن - كۈنگە ئازىيىۋاتقان ئادەملەرنىڭ بىرلا يولى - ئۆلۈم يولىلا قالغان ئوخشايدۇ. بۇ يولغا مېڭىش تولىمۇ

قورقۇنچلۇق، تولىمۇ دەھشەت!

لېكىن، باشقا يولى قالمىغان بۇ بىر تەۋپ ئادەمنىڭ ئاخىرقى كۈنلىرى مۇشۇ ھەرەمباغدا تاماملىنارمۇ؟

- مەن قەتئىي ئىشىنىمەن، ئۇلار بەرداشلىق بېرەلەيدۇ! - دەپ كەسكىن ئېيتتى گېنېرال جۇشاۋلياڭ يېڭىلا

ئۈرۈمچىگە كەلگەن جياڭ ۋېيۈەنجاڭنىڭ ۋەكىلىنى كاتتا زىياپەت بېرىپ كۈتۈۋېلىپ، - ھەممىسى ۋاقىتلىق ئەھۋال،

بۇ شېڭ شىسەينىڭ كاساپىتى.

- ئاڭلىغانىسلەر، شېڭ شىسەي دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق مىنىستىرلىقىنىڭ مىنىستىرلىقىدىن قالدۇرۇلدى.

ئۇنىڭغا ئالىي دەرىجىلىك ھەربىي مەسلىھەتچى دېگەن قۇرۇق نام بېرىلدى.

- ئۇمۇ ئارتۇق. ئۇنىڭ تۆھپىسى شىنجاڭنى رۇسلارغا بەرمەي بىزگە ساق تاپشۇرۇپ بەرگىنىمۇ؟ ياق، ساق

دېگىلى بولامدۇ. تامامەن دەز كەتكەن، ھالى قالمىغان بىر ئۆلكىنى بىزگە تاپشۇرۇپ بەردى!

- ئاڭلىغانىسلەر، شېڭ شىسەينىڭ قېيىناتىسى چيۇزۇڭجۇننىڭ ئەھۋالىنى؟

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- ئاڭلىمىدۇق، يېڭى خەۋەر بولسا كېرەك؟

- يېپيېڭى خەۋەر، ئۇلارنى پۈتۈن ئائىلىسى بىلەن لەنجۇدىكى قورۇسىدا قىرىپ - ئۆلتۈرۈپ تۈگەتكەن. چيۇ

نەسلىدىن شېڭ شىسەينىڭ خوتۇنى چيۇيۇفاڭ بىلەن چيۇيۇشىۋىڭنىڭ كىچىك قىزىلا ئامان قالغان.

- پاي، پاي، بۇ بىر چوڭ پاجىئە ئىكەن. بۇ چوقۇم شېڭ شىسەينىڭ قىساسخورلىرىنىڭ قىلغان ئىشى، ئۇنىڭ

پېيىگە چۈشكەنلەر نۇرغۇن!

- چۇڭچىڭدىمۇ شېڭ شىسەينى بىر ليەن ئەسكەر ساقلايدىكەن، ئۇ ئۆيىدىن تالاغا چىقالىغۇدەك، لې يىڭچى

سودىگەرچىلىك قىلىپ يۈرگۈدەك!

- شىنجاڭ خەزىنىسىنى قۇيۇقۇرۇق قىلىپ كەتتى ئۇلار! مانا ھازىر پۇل تولىمۇ زۆرۈر، خەزىنە قۇرۇق. پۇقراغا سېلىق

سالماي ئامال قانچە؟ ئات سېلىقى سېلىۋىدۇق، نىلىدا خەلق توپىلاڭ كۆتۈردى. سېلىق سالمىساق كۈندىن - كۈنگە

كۆپىيىۋاتقان ئەسكەر، مەمۇرىي خادىملارنىڭ مالىيە چىقىمىنى نېمە بىلەن قامدايمىز؟ نامى ئۇلۇغ، سۈپىتى قۇرۇق

تەزىگە ئىگە بوپتىمىز. شىنجاڭنىڭ يېرى كەڭ، بايلىقى مول دېسە دەريالىرىدا ئالتۇن ئاقىدۇ، تاشلىرىمۇ كۆمۈش،

قۇملىرى مەرۋايىت دەپ ئويلىسا كېرەك خەقلەر. بايلىق نەدە؟ قول يەتمەيدىغان يەرنىڭ تېگىدە. ئۇنى پۇل قىلىشقا

بىزنىڭ چامىمىز يەتمەيدۇ. بىرلا ئالتاينىڭ ئالتۇنىدىن ئاز - تولا پايدىلىنىۋاتىمىز. چەكسىز ئورمان، سانسىز

مال - چارۋا، كۆمۈر، نېفىت كانى بولغان شىمالىي شىنجاڭ قولىدىن كەتتى. بىز جىڭ - شىخولاردا قانچىلىك

تىركىشەلەيمىز، بۇنىسى قاراڭغۇ. شېڭ شىسەيدىن قالغان بۇ ئەبجىقى چىققان تەنزە بىزگە نۇرغۇن ئاۋرىچىلىك

كەلتۈرىدىغان ئوخشايدۇ.

- شېڭ شىسەينىڭ خەلققە تولىمۇ ئېغىر زۇلۇم سالغانلىقى راست. **زۇلۇم بولىدىكەن، ئۆچمەنلىك بولىدۇ.** بۇ

ئۆچمەنلىك ھازىر بىز خەنزۇلارغا مەركەزلىشىۋاتىدۇ. غۇلجىدىكى باندىتلار «توققۇز ماددىلىق خىتابنامە» دېگەن بىر

نېمىنى ئېلان قىلدى. ئۇنىڭدا دۈشمىنىمىز خىتاي، خىتاي باسمىچىلىرىنى يوقىتىپ، شەرقىي تۈركىستاننى تولۇق ئازاد

قىلىمىغۇچە كۈرەشنى توختاتمايمىز! دېيىلگەن.

- بۇنى چۈشىنىشكە بولىدۇ. **ياڭ، جىن، شېڭلار بۇ يەردىكى خەلقلەرنىڭ نادانلىقىنى، دىنىي خۇراپاتقا بېرىلىپ**

كەتكىنىنىلا كۆرۈپ، ئۇلارنىڭ ھامان ئويغىنىدىغانلىقىغا سەل قارىغان. بولۇپمۇ شېڭ سوۋېت ئىتتىپاقىغا بېقىنغاندىن

كېيىن، نۇرغۇن ئىشلاردا بۇ يەردىكى نادان مىللەتلەرنىڭ كۆزىنى ئېچىشقا ئىمكان بەردى. قۇرئان، مەسچىت بىلەنلا بولۇپ كەتكەن خەلق، ئۆزىگە ئوخشاش مىللەتلەرنىڭ ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولالايدىغانلىقىنى كۆردى. ئۇلاردىمۇ ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش، دۆلەت بولۇش، باشقا مىللەتنىڭ كونتروللۇقىدىن قۇتۇلۇش ئىستىكى پەيدا بولدى. ئەڭ خەتەرلىكى مانا شۇ!

جۇڭچىڭدىن كەلگەن پاكىز، سېمىز، پېشانىسى تار، ھەربىي كىيىم كىيگەن ئادەم جۇشاۋلياڭنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدى:

- خوش، سىلەرنىڭ پىلانلىرىڭلار قانداق؟

- بىز بەش يولغا بۆلۈنۈپ غۇلجىغا يۈرۈش قىلىپ، باندىتلارنى ئۈزۈل - كېسىل تازىلاش پىلانىنى تۈزگەن. قوزغىلاڭچى باندىتلار 11 - ئاينىڭ 7 - كۈنى غۇلجىغا ھۇجۇم قىلىپ ئىككى - ئۈچ كۈندىلا شەھەرنى ئىگىلىۋالدى. بىز 11 - ئاينىڭ ئوتتۇرىسىدا جىددىي ھەربىي يىغىن ئاچتۇق. غۇلجا قوزغىلىڭىنى باستۇرۇشنىڭ كونكرېت چارىلىرىنى بېكىتتۇق. بەش يولغا بۆلۈنۈپ غۇلجىغا ئەسكەر ئەۋەتىشنى قارار قىلدۇق. غۇلجىدىكى ئۈچ جايغا مۆكۈنۈۋالغان ئىككى مىڭغا يېقىن خىل قوراللار بىلەن قوراللانغان قىسىم بىلەن ماسلىشىپ، باندىتلارنى بىردەمدىلا يوقىتىۋېتىشكە بولاتتى، ئۈستۈمتۈت قېلىن قار ياغدى. بەش يولنىڭ ئۈچى تۈسۈلدى. پەقەت شىخو - جىك تاشيولى بىلەن تاشيولنىڭ جەنۇبىدىكى مانا مۇنۇ ئاچال ئېغىزىلا قالدى. تۈنۈگۈن ياخشى قوراللانغان تۆت پۈلك ئەسكەر ماشىنا ۋە ئاتلىق يولغا چىقىپ مانا مۇشۇ تۇرقتا شىخو ئەتراپىغا يېتىپ باردى. يەنە بەش كۈندىن كېيىن بىز غەلبە خەۋىرىنى ئاڭلايمىز!

- 1945 - يىلىنىڭ بىرىنچى ئېيىنى غەلبە بىلەن كۈتۈۋالىمىز!

- جياڭ ۋېيۈەنجاڭغا خۇش خەۋەر يەتكۈزۈشكەمۇ بولىدۇ!

- ئالدىرىمايلى! - دەپ قولىنى كۆتۈردى ئۆلكە رەئىسى ۋۇجۇڭشىن، ئۇ بۈگۈن ياۋرۇپاچە كىيىنىپ،

كاستۇم - بۇرۇلكا، گالىستۇكلىرى بىلەن خېلىلا سىن تېپىپ قالغانىدى، - ستالىن تولىمۇ ھۇشيار. ئۇ ھازىر بېرلىنغا تىكىلگەن بىلەن ئۇنىڭ بىر كۆزى شەرقتە. ئۇ ياپۇنلار بىلەن دوستلۇق شەرتنامىسى... تۈزگەن بىلەن، سىبىرىيىدە يېتەرلىك ئەسكەر ساقلاۋاتىدۇ. بۇ ئەسكەرلىرى 1941 - يىلى 12 - ئاي ۋە 1942 - يىلى 1 - ئايلاردا موسكۋا قوغداش جېڭىگە ئوغرىلىقچە بېرىپ قاتنىشىپ، گېرمانلار چېكىنگەندىن كېيىن يەنە سىبىرىيىگە قايتىپ كەلدى.

ۋۇجۇڭشىن ھەممە ئادەم بىلىدىغان گەپلەرنىمۇ تەپسىلىي سۆزلەپ، ئۆز بىلىمىنى كۆز-كۆز قىلىشقا ئادەتلەنگەن

كونا «تالىپ»لاردىن بولغاچقا، گەپنى ئۇزاقتىن ئايلاندۇرۇپ كېلىپ، ئاساسىي مەسىلىگە ئالدىرماي قايىتتى:

- دېمەكچىمەن، ستالىن سېبرىيىدىكى بىر نەچچە يۈز مىڭ ئەسكىرنى مىدىرلاتىمىدى. بۇ ئەسكەرلەر ياپۇنلارنىڭ

تەۋەككۈلچىلىكى بىلەن جۇڭگو ھۆكۈمىتىنىڭ دۆلەت غۇرۇرىغا تاقابىل تۇرۇش ئۈچۈن ساقلىنىۋاتىدۇ.

- ئۇلار ھەرقاچان ئەسكەر كىرگۈزىدۇ، دېمەكچىمۇ سىز؟

- چۈشىنىشلىك، - دېدى ۋەكىل بېشىنى لىگىشتىپ، - لېكىن ئامېرىكا بۇنداق قىلىشقا يول قويمايدۇ!

- پارتىزان قىسىم كىرگۈزۈۋېرىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە روزۋېلت بىزنىڭ جياڭ ۋېيۈەنجاڭغىمۇ ھازىر ئۇنچىلىك قىزغىن

ئەمەس. جياڭ ۋېيۈەنجاڭ روزۋېلتقا... شىنجاڭدىكى توپىلاڭ پەقەت دېڭىز ئاستىدىكى بۈيۈك تاغنىڭ سۇ ئۈستىدىكى

قىسمىدىنلا ئىبارەت، دېۋىدى، روزۋېلت ئاڭلىمىغانغا سېلىۋالدى. ستالىن غۇلجا، ئالتاي، چۆچەكلەرنىمۇ بىر

رېسپۇبلىكا ياكى بىر دۆلەت قىلىپ ئېلان قىلىۋەتسە بىز ۋالاقىشتىپ قېلىۋېرىمىز. ھەي... 1944 - يىلىنىڭ مۇشۇ

ئاخىرقى ئايلىرى سوۋېتتىڭ بىزگە بولغان بېسىمى راسا كۈچەيگەن چاغلار. غۇلجا توپىلىڭنى رۇسلار چوقۇم قوللايدۇ.

بىزنىڭ ياردەمچى قىسىملىرىمىز بەلكى تاغلاردىن ئۆتەلمەيدۇ. روزۋېلت بۇ يەرگە ھېچقاچان ئەسكەر كىرگۈزەلمەيدۇ.

ناۋادا تەلىيمىز ئوڭدىن كېلىپ بىزنى قوللىغان تەقدىردىمۇ!

- رەئىس ئەپەندىنىڭ تەھلىلى كەڭ، چوڭقۇر مەزمۇننى ئۆز ئىچىگە ئالغان! - دېدى ۋەكىل قايىل بولۇپ، -

قايىلمەن، قايىلمەن!

- مەن ھامان ئىشنىڭ ئاكتىپ تەرىپىنى تەشەببۇس قىلىمەن! - دېدى جۇشاۋلياڭ نارازى بولۇپ، - ئىشەنچىم

كامىل، بىز باندىتلارنى ئۈزۈل-كېسىل تازىلىيالايمىز!

- شۇنداق بولغا، شۇنداق بولغا!

ۋەكىل كەلگۈسىگە ئۇنچىلىك قىزىقىمىدى. ئۇنىڭ قارىشىچە، كۆكۈلمەيداندىن قۇملۇقى كۆپ، تۆت چوڭ تاغ

زېمىننىڭ كۆپ قىسمىنى ئىگىلەپ تۇرغان بۇ زېمىن ئۈچۈن بۇنچە كۆپ بەدەل تۆلەش ئەرزىمەيدىغان بىر ئىش. شۇڭا

ئۇ كەلگۈسىگە قىزىقمايدۇ. مۇنۇ زىياپەتتە قويۇلغان كەكلىك، ئۇلار گۆشلىرى، قۇرۇتۇلغان مېۋىلەر، بادام، ياڭاق،

مېغىزلىرى تولىمۇ لەززەتلىك. ئۇ بۇ يەردىن ياخشىراق سوۋغا-سالام، يوللۇقلار بىلەن قايتسالا، قايتىپ بېرىپ ئۆز

باشلىقىغا ئوبدان گەپ ياساپ دوكلات قىلسا ئۇنىڭ ۋەزىپىسى تۈگىگەن بولىدۇ. ھەممە ئادەمنىڭ ئۆز ۋەزىپىسى بولىدۇ. دە! مۇنۇ جۇسلىك، ۋۇ رەئىسلەرنىڭ ۋەزىپىسى ئىسيانى باستۇرۇش، شىنجاڭنى تارتتۇرۇپ قويماشلىق، لېكىن ۋەكىلنىڭ ۋەزىپىسى بىلەن تازا بىرلەشكەن. ئۇ شىنجاڭ قولىدىن كەتمەيدىكەن، دېگەن خەۋەرنى پاكىتلىرى بىلەن ئېلىپ بارالسىلا بولىدۇ. باشقا ئىشلار بىلەن ئۇنىڭ ئىشى يوق!

- قورالمۇ مۇھىم، جياڭ ۋېيۈەنجاڭمۇ شىنجاڭغا كۆڭۈل بۆلىدۇ. لېكىن يەنىلا دىپلوماتىيىنىڭ رولى چوڭ. مەن نۇرغۇن كىتابلارنى كۆردۈم. ئۇيغۇرلارنى تەتقىق قىلىدىم. بۇ مىللەت ئاساسەن دېھقان بولغاچقا رەھىمدىل خەلق. چىڭىزخان دەۋرىدىكى مۇڭغۇللار ئوۋچى قەبىلە ئىدى. شۇڭا ئۇلار ئۆلتۈرۈشتىن لەززەت تاپىدىغان خەلق بولۇپ چىقتى. دېھقان دېگەن ئاسراشنى كەسىپ قىلغان. زىرائەت، ئورمان، چارۋا، ئۆي بىسات ھەممىسىنى كۆز قارىچۇقىدەك ئاسراپ قوغداش ئۇنىڭ بۇرچى. شۇڭا ئۇلار رەھىمدىل، مېھىر-شەپقەتتىن لەززەتلىنىدىغان خەلق. مانا بۇ ئۇلارنىڭ خۇسۇسىيىتى ۋە ئاجىزلىقى. ئىسلام دىنى ئۇلارنىڭ خۇسۇسىيىتىگە مېھىر-شەپقەت پۇرىقىنى تېخىمۇ قاتتىق سىڭدۈرگەن. ئۇلار: ئۆزۈم ئاچ قالساممۇ قوشنام توق يېسۇن، قانچە زىيان تارتساممۇ بىراۋغا زىيان سالماي، دېگەندەك ئەقىدىلەرگە قاتتىق ئەمەل قىلىدۇ. سوۋېت ئىتتىپاقى ئارىلاشسىلا ئۇلارنى ياخشى گەپ بىلەن ئۈندەككە كەلتۈرمەك ئاسان. ئۇنىڭ ئۈستىگە مەيلى غۇلجىدىكى، مەيلى ئالتايدىكى باندىتلارنىڭ بولسۇن كاتتىۋاشلىرىنىڭ چوڭلىرى دىندارلار، ئۇلار سوۋېتقا ئۆچ. خەتەرلىكى، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى كومپارتىيىگە مايىللىرى. سوۋېت كومپارتىيىسى بولسۇن، جۇڭگو كومپارتىيىسى بولسۇن، ئۇلارنىڭ بىر قىسىم ياش، ئوتتۇرا دەرىجىلىك رەھبەرلىرى ئۈچۈن گوبىا نىجات يۇلتۇزى. خەتەرلىكى مانا شۇلار.

- رەئىسنىڭ تەھلىلى تولمۇ توغرا!

- ئۇيغۇر مىللىتىدىن چىققان باندىتلار ھەربىي ئىلىمدىن بىخەۋەر. ئۇلار قاراملىق قىلىدۇ، ئۆلۈمدىن قورقمايدۇ. ئەمما ھەربىي تاكتىكا، ئىستراتېگىيىدە قارىغۇ. ئۇلارنى قىلتاققا چۈشۈرمەك بېلىقنى قارىماققا ئىلىندۈرمەكتىن ئاسان. يەمچۈكنى كۆرسلا ئۆزىنى ئاتىدۇ. بۇ ئاجىزلىقى بىلەن بايا رەئىس ئېيتقان مەنىۋى ئاجىزلىقىدىن پايدىلىنىشقا بولىدۇ. گەپ بىزنىڭ يەمچۈكلىرىمىزنىڭ جەلپ قىلىش كۈچىدە!

ئۈرۈمچىدە تۇرۇشلۇق ھەربىي، مەمۇرىي ئەمەلدارلار، گومىنداڭ پىرقىسىنىڭ كۆزگە كۆرۈنگەن سىياسەتچىلىرى،

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

شىنجاڭ مەسلىسى ۋە سوۋېت ئىتتىپاقى مەسلىسىدە نامى بار تەتقىقاتچىلار ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت بىناسىنىڭ بۇ زىياپەت زالىغا توپلىنىپ، بىر چەتتىن يەپ - ئىچىپ، بىر چەتتىن گەپ سېتىپ ئولتۇرۇشۇۋاتقان مۇشۇ قاراڭغۇ قىشنىڭ قاتتىق سوغۇق بولۇۋاتقان كېچىسىدە، غۇلجا ھەرەمباغ بازىسىدا نە يېگۈدەك، نە قالغۇدەك ھېچنەرسە بولمىغانلىقتىن، ئاچلىق، توڭلاش ۋە ۋەھىمە ئازابىدىن ۋىلايەتلىك پىرقىنىڭ مەسئۇل كاتىپى ئۆز ئايالى، ئىككى بالىسى بىلەن بىر - بىرىنى كۈللىكتىن ئۆلۈۋالدى. ساۋرۇلنىڭ كاتىپىنىڭ جەستىگە ئىككى پاي ئوق ئېتىپ، ئۇنى «خائىن!» دەپ تىللىدى ۋە ۋارقىراپ:

- 1867 - يىلى توپىلاڭچىلار بايانداينى مۇشۇنداق قورشۇۋالغاندا، بىرمۇ مانجۇ ئەسكىرى تەسلىم بولمىغان. كۈرە قولىدىن كەتكەندە، مانجۇلار باندىتلارنىڭ قولىغا تىرىك چۈشمەيمىز دەپ بىرلىشىپ زەھەر ئىچىپ ئۆلۈۋالغان. ئاڭلىدىڭلارمۇ، كۈرەنى باندىتلار ئىگىلىگەندە ئۆلۈۋالغان. بۇ يەرنى باندىتلار ھەرگىز ئالالمايدۇ. ئايروودروم تېخى بىزنىڭ قولىمىزدا، بىزنىڭ ياردەمچى قىسىملىرىمىز ئەتىلا يېتىپ كېلىدۇ. كۆپچىلىك ئۆلۈۋېلىشقا ئالدىرىماي ئۆلتۈرۈشكە ئالدىراڭلار. لېكىن بىزگە قوشۇلۇپ باندىتلارغا ئوق ياغدۇرۇۋاتقان چەنتۇلارغا قول سالماڭلار! - دېدى. ئاكوپلاردا ئۆمىلەپ يۈرۈپ پىلىموت ئېتىۋاتقان ئۇيغۇر يىگىتلىرى بۇ گەپنى ئاڭلاپ تېخىمۇ روھلىنىپ، پىلىموتلىرىدىن قورغان سىرتىدىكى ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز، تاتار، ئۆزبېك، رۇس، شىبە، مۇڭغۇللارغا قارىتىپ ئوق ياغدۇرۇشقا باشلىدى. سىرتتىن: «ھۇررا!» دېگەن سادا ئاڭلانسا، ئۇلار: «ئورۇسچە گەپقۇ بۇ!» دېيىشىپ، ھەتتا قوزغىلاڭ كۆتۈرگەنلەرگە ئۇيغۇر تىلىدا ۋارقىراپ:

- سەنلەر ئورۇسنىڭ ئىتى! - دېگەن چاغلىرىمۇ بولدى. گومىنداڭ ئارمىيىسىدە يۈرۈپ گومىنداڭنىڭ ئۇلۇغلىقىغا راستتىنلا ئىشەنگەن بۇ بىر نەچچە ئۇيغۇر ئەسكەر ساۋرۇلىڭغا ئۆز يېقىنلىرىدىنمۇ يېقىن تۇيۇلاتتى. ... كېچە، سوغۇق ئەۋجىگە چىققان، يوتقان - كۆرپە، كىگىز - پالازلارغا ئورنىلىۋالغان ئادەملەر بىر - بىرىنى چىڭ قۇچاقلىشىپ، پۇتلىرىنى ئاستىلىرىغا تىقىشىپ سوغۇققا قارشىلىق كۆرسەتمەكتە ئىدى. يىغا - زار، ھېلىدىن - ھېلىغا ئۆلۈۋاتقان قېرىلار بىلەن نارەسىدىلەر بۇيرۇق بىلەن ئاكوپنىڭ سىرتىغا - قەھرىتان دالغا تاشلىناتتى، ئۇلارنىڭ كىيىملىرىنى دەرھال ساق قالغانلار سالدۇرۇۋېلىشاتتى. ئادەملەردە بىر - بىرىگە كۆيۈنىدىغان مېھرىبانلىقتىن قىلچە ئەسەر قالمىغانىدى. مانا لى تۈەنجاڭنىڭ خوتۇنى ساراڭ بولۇپ قېلىۋىدى، ئۇنىڭ غەلۋىسىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ساۋ سەنۇجاڭ

ئۇنى ئېتىۋېتىشكە بۇيرۇدى. ئۇنى تۇرپاندىن كەلگەن ئۇيغۇر ئەسكەر ئېتىۋەتتى. لى تۈەنجاڭ دەرھال تاپانچىسىنى

چىقىرىۋىدى، ساۋ سەنۇجاڭ ئۆزىنىڭ بۇ ئەڭ يېقىن دوستىنىڭ قولىنى قايرىپ تاپانچىسىنى تارتىۋالدى.

- بۇيرۇقنى ئىجرا قىلغان ئەسكەر ئەڭ ياخشى ئەسكەر، - دېدى ساۋ يېقىن دوستىنى جونۇپ، - چەنتۇ مېنىڭ

بۇيرۇقۇمنى ئىجرا قىلدى.

- مەن ئاق بايراق چىقىرىمەن! - دەپ ۋارقىرىدى لى تۈەنجاڭ، - ماڭا ھايات كېرەك، ماڭا تاماق، ئىسسىقلىق،

سۇ كېرەك!

ئۇ كۆڭلىكىنى يىرتىپ بايراق قىلىپ تالاغا ئۆمىلىشىگە ساۋ ئۇنى «گۈم!» قىلىپ ئېتىۋەتتى.

- ساڭا ھايات كېرەك بولسا ماڭا مۇشۇ زېمىن كېرەك!

گومىنداڭ «ئۈچ بۈيۈك مەسلىكى» نىڭ كۈچى، 40 - يىللارنىڭ بېشىدىكى «ۋەتەنپەرۋەرلىك تەربىيىسى» نىڭ

ئىلھاملاندۇرۇشى بىلەن «ئەڭ چەت چېگرا رايونى گۈللەندۈرۈپ ۋەتەن ئۈچۈن تۆھپە يارىتىش» قا قەسەم بېرىپ بۇ يەرگە

كەلگەن بىر جۈپ دوست، ئالىي مەكتەپتىن بىر - بىرىگە مەڭگۈلۈك دوست بولۇشقا قەسەم بېرىشكەن «غايىلىك»

ئايرىلماس دوستلار مانا شۇنداق ۋىدالاشتى. لى تۈەنجاڭ سۇنايلىنىپ يېتىپ قالدى. ئۇنىڭ قولىدىكى ئاق بايراق

كۆكرىكىگە تېگىلغان پېتى قانغا مىلەندى. ساۋ ئۇنى يۈگۈرۈپ بېرىپ يۆلدى ۋە ئۇنىڭ بېشىنى كۆكرىكىگە قويۇپ:

- بۇ يەردە ئۆلۈمدىن باشقا ھېچنېمە يوق! - دەپ ھۆڭرەپ يىغلىۋەتتى...

قارا ماشىنا قار - مۇز بىلەن تولغان غۇلجا - ئۈرۈمچى تاشيولىدا ئىرغاڭلاپ - سىلكىنىپ ئاستا كېلىۋاتىدۇ. ئۇنىڭ

ئۈستى بېرىۋېتىپ بىلەن چۈمكەلگەن. كوزۇپتا تۆت قاتار بولۇپ قىشلىق ھەربىيچە كىيىنگەن ياش ئەسكەرلەر مىلتىقلىرىنى

تىزلىرىغا قىسىپ لىق ئولتۇرۇشقان. قىلىدىن ۋىزىلداپ ئاچچىق شامال ئۇرماقتا. كابىنىكىدىكى ئاپتومات تۇتقان ئىككى

يىگىت ئەسەنەپ ئولتۇرۇپ، چەكسىز كەتكەن قارلىق دالغا قاراپ بىرى يەنە بىرىگە:

- بىزنىڭ گۈيجۇدا بۇنداق مەنزىرە كىشىنىڭ خىيالىغىمۇ، چۈشىگىمۇ كىرمەيدۇ! - دېسە، يەنە بىرى:

- بىزنىڭ جېجياڭدا دېڭىز مانا مۇشۇنداق چەكسىز كۆرۈنىدۇ، - دېدى.

- شائىر دوستۇم، لى بەي (تاڭ سۇلالىسى دەۋرىدىكى ئاتاقلىق شائىر. مىلادىيە 701 - يىلى ھازىرقى

قىرغىزىستاندىكى توقماقنىڭ يېنىدا تۇغۇلغان. 705 - يىلى ئانىسى بىلەن بىللە سىچۈەنگە كېلىپ ئولتۇراقلاشقان.)

ئاتىمىز بالىلىق چېغىدا باسقان يوللارغۇ، ھە؟

- سوقۇش يوق، ئۆلۈم ۋەھىمىسى يوق سەپەر كۆڭۈللۈك، تۆگە مېنىپ جاھاننى كۆرۈپ ماڭسەن. بىزگە خىيالدىن

باشقا نەرسە ھەمراھ ئەمەس، تولىمۇ زېرىكىشلىك!

- تولىمۇ قورقۇنچلۇق، ئۆيۈمدىن بەش مىڭ كىلومېتىر يىراقتا ئۆلۈكۈم قالسا!...

- ئۇنىڭ ئۈستىگە قار- مۇز ئاستىدا دېگەن. بىزنى كىم گۈەنسەيگە سالىدۇ دەيسەن،... ۋەتەن دېگەن ئۇقۇمنى

كىم ئىجاد قىلغان بولغىدى - ھە؟ ۋەتەننى قوغدىماق تولىمۇ تەسكەن!

- بەي جۈيى «ۋىدالىق» دېگەن شېئىرىدا، شىزاڭ - چىڭخەي ئىگىزلىكىگە جەڭ قىلىپ بارغان بىزدەك ياشلارغا

ئىچ ئاغرىتىپ تاڭ ھۆكۈمىتىنى ئەيىبلەگەن. بىز ھازىر ئۇ ئىگىزلىكتىن ئىككى مىڭ كىلومېتىر يىراقتىن جەڭ قىلغىلى

كېتىۋاتىمىز!

- ۋەتەن چېگراسى بىزگە مۇھتاج!

- ۋەتەن دېگەن بالىلىرىنى ئاسرايدىغان. ۋەتەن دەپ بىزنىڭ قانچىلىك ياشلىرىمىز جان بەردى. كۈنىگە قانچە

يىگىت جان بېرىۋاتىدۇ - ھە؟

- بۇ بىزگە شان - شەرەپ!

- لېكىن بۇ شەرەپ بىزگە تولىمۇ قىممەتكە توختايدىغان بولدى. ئاتا - ئانىدىن، دوستلاردىن، غايىدىن،

ئاخىرىدا جاندىن ئايرىلىدىغان ئوخشايمىز.

- ئۇلۇغ ۋەتەننى قوغداش مەسئۇلىيىتى ماڭا ئوخشاش ئىشچىنىڭ بالىسى بىلەن ساڭا ئوخشاش يېزا مۇئەللىمىنىڭ

بالىسىنىڭ زىممىسىگە چۈشۈپتۇ. شان - شەرەپ قاچىلانغان بۇ ماشىنىلار نېمانچە ئاستا ماڭىدۇ. قورساق ئېچىپ بېشىم

قاينىلى تۇرىد!

- يول ئىنتايىن يامان! - دېدى شوپۇر، بىز يۇقىرىغا ئۆرلەۋاتىمىز. مانا سايىرام كۆلىگە كەلدۇق. پاھ، نېمانچە

خەتەرلىك يول بۇ!

سىگنال چېلىندى. پۈتۈن ئەسكەرلەر - قىرىق ماشىنا ئەسكەر ئالدىرىشىپ يەرگە چۈشتى. ماشىنىلار چىراغلىرىنى

ئۆچۈرۈشتى.

- ئالدىمىزدا باندېت باركەن! - دېدى بايىقى ئەسكەرلەرنىڭ ليەنجاڭى دۆڭگە چىقىپ ۋارقىراپ، - ماشىنىلار

قۇرۇق ماڭىدۇ. بىز پىيادە ماڭىمىز!

سايرام كۆلىنىڭ ئەتراپى بەلگە كەلگۈدەك قار بىلەن تىنغان. يول باشلىغۇچى قىسىم بىردە قار كۈرەپ، بىردە

تاشلارنى يۆتكەپ قارىغايلىق تاغقا قاراپ ئىلگىرىلىمەكتە. پىيادىلەر مىلتىقلىرىنى مۈرىلىرىگە سېلىپ، تۆتتىن تىزىلىپ

قاتارلىشىپ ئۈن - تىنىسىز ماڭماقتا. بۇنداق قېلىن قارنى كۆرمىگەن جەنۇبىي جۇڭگولۇق يىگىتلەر يىقىلىپ، بىر - بىرىنى

يۆلىشىپ تەستە ئىلگىرىلىمەكتە. مانا كۆز ئاچقۇسىز شۇرىغان باشلاندى. قۇلاقچىلىرىنىڭ سالىپلىرىنى ئېگەكلىرى

ئاستىدىن باغلاشقان، كۆزىلا ئوچۇق قالغان ياشلارنىڭ ئاياغلىرىدىكى پاخىلىق خەيلىرى قارغا تولدى، پاخىلىق

ئىشتانلىرىنىڭ پۇشقاقللىرى ھېچنىمىگە دال بولالمىدى. مانا پۇتلار چىمىلداپ، كۆيگەندەك مۇزلىماقتا. داۋانغا پىيادە

ياماشماق تولىمۇ تەسكەن. بىردە ئۆمىلەشكە، بىردە يىقىلىشقا توغرا كېلىدىكەن. بايىقى ئاپتوماتلىق بىر جۈپ يىگىت

بىللە كېتىۋېتىپ بىردە يولنى، بىردە قارنى تىللاپ، مانا ئەمدى ئۆزلىرىنى ئۆلۈمگە ئېلىپ ماڭغان كالۋا باشلىقلىرىنى

تىللاشقا باشلىدى:

- قىشتا ھۇجۇم قىلغۇچە يازدا، ھېچبولمىسا باھاردا ھۇجۇم قىلسا بولمامدۇ. قامالدا قالغانلارنى بىز قانداق

قۇتقۇزغۇدەكمىز بۇ ھالىمىز بىلەن!

- ناۋادا مۇنۇ ساينىڭ ئىككى قاپتىلىغا باندېتلار ئورۇنلىشىۋالغان بولسا بىز تۈگىدۇق!

- باشلىقلارنىڭ دېيىشىچە، جۇدۇندا تاغ ئۈستىدە باندېتلار تۇرالمىغۇدەك!

- ئىسيان كۆتەرگەن باندېتلار يەر تاللامدۇ؟

كېچە، قاتتىق سوغۇق، تىك داۋان، قارلىق يول ئەسكەرلەرنى ھالىدىن كەتكۈزدى. ماشىنىلارنى دالدا قىلىپ

ئاستا كېتىۋاتقان ئۇزۇن كارۋان نالە - پەرياد، ۋار - جۇر تىللاشلار بىلەن ئىلگىرىلەپ، ئاخىر داۋاندىن تۆۋەنگە ساڭگىلىدى.

تىك يولدىن چۈشكۈچە بەش ماشىنا ئۆرۈلدى. ئەسكەرلەر بىردە يۈگۈرۈپ، بىردە سىيرىلىپ دومىلاپ ساي تاپىنىغا قاراپ

تېز ئىلگىرىلدى. ئاخىر ئۇلار توختاشقا - سايدىكى تاغ سۈيىدىن ئىچىپ مۈرىلىرىدىكى قاتتىق جىگموما، پىششىق

گۈرۈچلىرىنى يەپ ماغدۇر يىغىۋېلىپ ئىلگىرىلەشكە بۇيرۇق بېرىلدى.

- نېمىشقا ماشىنا بىلەن ماڭمايمىز؟

- ماشىنىلار مىنادا پارتىلىسا ئەللىك ئەسكەر تۈگىگۈدەك، پىيادىلەر بىر- بىردىن ئۆلسە زىيان چوڭ بولمىغۇدەك!

سايىنىڭ تاپىنى ئەسكەرلەر بىلەن تولدى. ئاخىرقى ئەسكەرلەر چۈشۈپ بولدى.

تۇيۇقسىزلا ھاۋا گۈلدۈرلىگەندەك ئۇلارنىڭ ئۈستىگە مىنامىيوت ئوقى چۈشتى. ئارقىدىنلا پىلىموتلار تاناتلاپ،

گراناتلار گۈمبۈرلەپ، ۋار- جۇر، داد- پەرياد ئەرشكە يەتتى. نەدىندۇر «ھۇررا!» ئاۋازى گۈرۈلدەپ كېلەتتى. پىلىموت،

گرانات، مىلتىق ئوقلىرى ساي تاپىنىغا قىيامەت ئېلىپ كەلدى. تاشلارنىڭ دالدىسى، ماشىنىلارنىڭ ئاستى ئەسكەرلەر

بىلەن، يوللار جەسەتلەر تولدى، سىگىنال چېلىنىپ چېكىنىشكە كوماندا بېرىلدى. داۋانغا نە ماشىنىلار، نە پىيادىلەر

يامىشىپ چىقالمىدى. بارى- يوقى بىرلا يول، ئاشۇ بىرلا داۋان بار ئىدى. ھېلىقى ئىككى دوست سايغا بىللە

يۈگۈرۈۋىدى، سايىدىكى سۇنىڭ مۇزى تېشىلىپ ئىككىسى تەڭلا سۇغا چۈشۈپ كەتتى. ھېلىمۇ ياخشى سۇ ئاز، مۇز ئاستى

ياخشى پاناھ جاي ئىكەن. ئۇلار چۈشەندى: شۇ تاپتا ئۇلارنىڭ قەلبىدە ۋەتەن قالمايغان، بىرلا جان قالغان. جان

ساقلاش ۋەتەننى قوغداشتىنمۇ مۇھىم، جان بولسا سۆيۈملۈك ۋەتەننىڭ بولىدۇ، جېنى يوقنىڭ ۋەتەننىمۇ، ۋەزىپىسىمۇ

بولمايدۇ- دە! ئۇلار مۇز ئاستى بىلەن سۇ كېچىپ ئۆمىلەپ سۇنىڭ ئۈستىگە ئۆتۈۋالدى.

- بۇ يەرگە بومبا چۈشەرمۇ؟

- بومبا دېگەننىڭ كۆزى يوق!

- ۋەتەننى قوغدىماق تولمىۇ تەسكەن!

- جاننى قوغدىماق ئۇنىڭدىنمۇ تەسكەن. نېمىشقا يىغلايسەن؟

- مەن شاۋگاۋغا تېخى خەت يازمىغان!

- توي قىلىدىغان قىزىڭمىدى؟

- ھە، توي قىلىشقا كېلىشىپ قويغانىدۇق، ئىست، ئىست!

- ئىككى ياقىتىن مائاش بېرىدۇ. بىر يىلدىن كېيىن يەنە يېرىم يىللىق مائاشنى قوشۇپ بېرىدۇ دېسە، دادام ماڭ

دېسە ماڭ دەپ مېنى ھەيدەپ!...

- مەنىمۇ نامراتلىققا چىدىماي بۇ يەرگە كەلگەن!

- ئۆلۈۋاتقانلارنىڭ ھەممىسى شۇنداق!

- بۇ يەردە بىرمۇ باينىڭ بالىسى يوق!

- باندىتلارغا، بىزمۇ كەمبەغەللەرنىڭ بالىلىرى، بىز سوۋېت ئىتتىپاقىدەك كەمبەغەللەر دۆلىتىنى خالايمىز، دېسەك

بىزنى ئاتىمىسىمىكەن!...

- بىر ئامال قىلىپ شۇلارغا ئۆتۈپ كېتەيلى!

- سۇ بىلەن ئېقىپمۇ، توڭلاپ قالمايمىزمۇ؟

- مىدىرلاۋەرسەك ئۆلەيمىز. مۇز ئاستىدىن چىقساقلا ئۆلىمىز. ئاڭلا، پاه، نېمانچە ئېتىلغان پىلىموت، مىلىتىق،

زەمبىرەك بۇ!

- باندىتلارمۇ كەمبەغەللەر، كەمبەغەل بولمىسا زۇلۇم تارتاتتىمۇ؟

- كەمبەغەللەر كەمبەغەللەرنى ئۆلتۈرۈپ- قىرىپ بايلارنىڭ پايدىسىغا جېنىنى سېلىپ بېرىۋېتىپتۇ- دە؟

- يەنئەنگە قاچاي دېگەن، قاچالمىدىم. مانا ئەمدى مۇشۇ باندىتلارنىڭ ئارىسىغا قېچىپ بارىمەن. مەن جەزمەن

ئالدىمغا ماڭىمەن. غەربكە مېڭىۋېرىمەن، شەرققە قايرىلمايمەن!

- مەن سەندىن ئايرىلمايمەن!

ئۇلار ئۆمىلەپ، سۇغا مىلىنىپ ساي سۈيى بىلەن تۆۋەنگە مېڭىۋەردى. ماڭغانسېرى ئوق ئاۋازى يىراقلاشتى. ئاخىر

ئۇلار مۇز تېگىدىن بېشىنى چىقاردى.

- كۆتۈر قولىڭنى!

ئۇلار قوللىرىنى كۆتۈردى. ئۆزلىرىگە ئوخشاش ئىككى ياش يىگىت ئۇلارنى ئالدىغا سېلىپ ماڭدى. ئۇلار

چىلىق- چىلىق سۇ ئىچىدە ئىدى، مانا ئەمدى تاراق- تۇرۇق، غاچۇر- غۇچۇر مۇز ئىچىدە غال- غال تىترەشمەكتە.

- توڭلاپ ئۆلمىسۇن بۇ بىچارىلەر!- دېدى بىر چىرايلىق يىگىت كۈلۈپ، - شىتابقا ئەكىرىپ كىيىملىرىنى

سالدۇرۇپ قۇرۇق كىيىم كىيىندۈرەيلى!

ئىككى نەپەر گومىنداڭ ئەسكىرى ئامان قالدى. بىرى يەنە بىرىگە:

- باندىت دېگەن مېرېبان بولىدىكەنمۇ، - دېۋىدى، يەنە بىرى:

- بىز ھەقىقىي باندىتنىڭ قولىدىن قۇتۇلغان ئوخشايمىز!- دېدى.

ئۇلار قۇتۇلدى. قالغان ئەسكەرلەر نېمە بولىدىكىن؟...

38

نۇرى ئەنۋەر مۇسابايوفنىڭ باغ قورۇسىدىن خاپا بولۇپ قايتىپ چىقتى. «جەڭ قىلىۋاتقانمۇ، ئۆلۈۋاتقانمۇ كەمبەغەللەرنىڭ بالىلىرى، ھوقۇق تۇتقانلار ساپلا بايلار، ئاخۇنلار. ۋاقىتلىق ھۆكۈمەت قۇرۇلغىلى مانا 1944-يىلى 11-ئاينىڭ 12-كۈنىدىن ھېسابلىساق، مانا 12-ئاينىڭ 17-كۈنىگىچە ئوتتۇز بەش كۈن بولدى. مەن ھەركۈنى جەڭگە قاتنىشىۋاتىمەن. سەپداشلىرىمدىن ئون ئىككىسى قۇربان بولدى. ھەممىسى گىمنازىيىنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى، نىلقىلىق چارۋىچى، دېھقان بالىلىرى. مەن ئۇلار بىلەن قانچە قېتىم مۇڭداشقان، بىللە ناخشا ئېيتىشقان، گۈزەل كەلگۈسى توغرىسىدا پىكىرلىشىپ بىللە خۇشال بولۇشقاندىۇق. ئۇلارغا كەلگۈسىنى كۆرۈش نېسىپ بولمىدى. ماڭمۇ نېسىپ بولماسلىقى مۇمكىن. بىز جەڭ قىلىمىز، كەلگۈسى بايلارنىڭ بولۇپ قالدىغان ئوخشايدۇ. ئەنۋەر مۇسابايوف بولسۇن، رەخمىجان سابىر ھاجىيوف بولسۇن، بىر پاي ئوق ئاتىمىدى، پۇل-مال بەردى، تەشۋىق قىلدى، بۈگۈن ھۆكۈمەت ئەزاسى. غېنىكام جېنىنى ئالقىنىغا ئېلىپ، ئەڭ خەتەرلىك چاغلاردا خۇددى ژوكۇفتەك ئالدىنقى سەپتە بولدى. لېكىن كالتە قوشۇقنىڭ سېپى تەگمىدى. پاتىخ ئاكىنىڭ رەنجىشكە ھەققى بار...»

تۈنۈگۈن ھەربىي ئىشلار يىغىنىدا پاتىخ ئىسھاقبېككە ھال ئېيتقان. ئىسھاقبېك 11-ئاينىڭ 16-كۈنى سوۋېت ئىتتىپاقىدىن بىر باتالىيون خىل قوراللار بىلەن قوراللانغان، ھەربىي تەربىيە كۆرگەن ئەسكىرى بىلەن غۇلجا شەھىرىگە كېلىپ ھەرەمباغا ھۇجۇم قىلىنغان بولسا، پارتىزانلار بۇنچە كۈچىيىپ كەتمىگەن بولاتتى. پاتىخ تۆت يىل پارتىزانلىق قىلىپ بىر مىڭ ئالتە يۈزدىن كۆپ پىدائىيىنى توپلاپ غۇلجا شەھىرىگە ھۇجۇم باشلىغان بولسا، گومىنداڭ بۈگۈنكىدەك ئۈچ ئورۇنغا قامىلىپ قالمايىتى. لېكىن بىزگە تۈزۈك ئورۇن تەگمىدى... پاتىخنىڭ گېپىنىڭ ئورامى شۇ. بۇ گەپ ئىسھاقبېككە ياقىتىمۇ يوق، لېكىن نۇرىغا ياققان. نۇرى ئۇ يىغىنغا غېنى باتۇرنىڭ ۋەكىلى بولۇپ قاتناشقاندى. ئىسھاقبېك يىغىندا ئىككى ئېھتىمالغا قارشى تەييارلىق قىلىشنى ئوتتۇرىغا قويدى. بۇ ئىككى ئېھتىماللىقنىڭ بىرى، قامالدىكى دۈشمەن تەۋەككۈل قىلىپ شەھەرگە ھۇجۇم قىلىش ئېھتىمالى، يەنە بىرى، ياردەمگە كەلگەن قوشۇنلىرى بىلەن قوشۇلۇش ئۈچۈن قورشاۋنى بۆسۈشكە ھەرىكەت قىلىش ئېھتىمالى. بۇ ئىككى ئېھتىمالغا قارشى بىرىنچىدىن، شەھەرنى مۇداپىئە قىلىشنى كۈچەيتىش، ئىككىنچىدىن، قورشاۋنىڭ شىمالىي ۋە شەرقىي تەرەپلىرىدە كۈچلۈك مۇداپىئە

تەدبىرلىرىنى تەييارلاش زۆرۈر. بىز ھازىر ھۇجۇم بىلەن بولۇپ مۇداپىئە تەييارلىقىغا سەل قاراۋاتىمىز. ھەرقانداق بىر ھۇجۇم كۈچلۈك مۇداپىئە تەييارلىقى بولغاندا غەلبىلىك بولىدۇ... دېدى. ئىسھاقبېكىنىڭ بۇ ھەربىي ئىلىمىگە ئۇيغۇن، ماھىر قوماندانلىق ماھارىتىنىڭ ئىپادىسى بولغان پىكىرلىرىگە ئابدۇكېرىم ئابباسوف بىلەن زۇنۇن تېپىپ ناھايىتى قايىل بولۇپ ماختاپ سۆزلەشتى. ھۆكۈمەت رەئىسى ئېلىخان تۆرە بولسا:

- بىز قۇرئان كەرىمنى قولدا چىڭ تۇتۇپ، ئىسلام بايرىقىنى ئېگىز كۆتۈرسەكلا، ھەرقانداق ھىيلىگەر دۈشمەننىڭ ھىيلىسىمۇ بىزنى ئازدۇرالمىدۇ. بىزنىڭ ھازىرغىچە ئېرىشكەن نۇسرەت، شانۇ-شەرەپلىرىمىز ئاللاتائالا ھېكىمىتىنىڭ قۇدرىتىگە مەنسۇپ. دۈشمەن چىقالمايدۇ، قاقالمىدۇ. ئۇلارنىڭ گۆرى مۇشۇ ھەرەمباغ، لاڭ شاڭ، ئايرودرۇم! - دېدى - دە، ئىسھاقبېكىنىڭ پىكىرىگە قىزغىن مۇئامىلە قىلىدى.

نۇرى ئاخشام ئەنۋەر مۇسابايوفلارنىڭ ئۆيىدە مېھمان بولۇپ، شۇ يەردە قونۇپ قېلىپ، ئۇ يەردە ئەتىگەنلىك چاي ۋاقتىدا ئەنۋەر مۇسابايوف بىلەن مۇشۇ مەسىلە توغرىسىدا تالىشىپ قالدى.

- مۇداپىئە تەدبىرلىرىمىز ئەمەلىيلەشمەسە، غەلبىنى قولغا كەلتۈرۈش ئىشەنچلىك بولمايدۇ، بۇ بىر ھەربىي ئىلىم، - دېدى نۇرى.

- سوۋېت يېرىنى شۇنداقلا دەسسەپ كەلگەنلەر ھە دەپسالا ئۇ قاملاشمىدى، بۇ ئىش ئەپلەشمىدى دەپ بىلەرمەنلىك قىلىدىكەن. بىزنىڭ نىشانىمىز خىتاي باسمىچىلىرىنى قوغلاپ چىقىرىش ياكى قىرىپ يوقىتىش. ئابباسوف بىلەن ئىسھاقبېك مەقسەت گومىنداڭنى يوقىتىش - ئاغدۇرۇش، خەنزۇ پۇقرالاردا گۇناھ يوق، دېيىشمەكتە. ۋەھالەنكى خىتايلار ئۇنداق دېمەيدۇ. ئۇلارنىڭ مەقسىتى بىز خەقنى پۈتۈنلەي يوقىتىش ئىدى. بىزمۇ شۇنداق قازانغا شۇنداق چۆمۈچ قىلىشىمىز كېرەك!

- ھاكىمىيەت باشقا، مىللەت باشقا ئۇقۇم! - دېدى نۇرى ئاخىر.

- غېنى ئاڭلىغۇز مۇشۇنداق قارامدۇ؟

- مەن ئۆز پىكىرىمگە ۋەكىللىك قىلالايمەن. ئىسھاقبېك، ئابباسوفلارنىڭ پىكىرلىرى ماڭا ياقىدۇ.

- تۆرەمنىڭ پىكىرىچۇ؟

ئەنۋەر مۇسابايوف نۇرىغا سىنچىلاپ قارىدى. نۇرى جاۋاب بەرمىگەندىن كېيىن:

- شەرقىي تۈركىستان ھۆكۈمىتى ئەمدىلا دۇنياغا كۆز ئاچتى. ئۇ بىر بوۋاق. ھەممە ئادەمنىڭ بوۋاقتىڭ

كۈلكىسىنى كۆرگۈسى كېلىدۇ. ئايرىم ئادەملەر ئۇنىڭ چېشىغا تېگىپ يىغلاتماقچى! - دېۋىدى، نۇرى:

- ياق، ياق. ئۇلارنىڭمۇ، مېنىڭمۇ نىيىتىمىز ياخشى. قىش چىققۇچە پۈتۈن شىنجاڭدىن گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنى

قوغلاپ چىقىرىش، - دېدى.

- توغرا، خىتايلارنى ئۆزۈل - كېسىل يوقىتىپ، شىنجاڭنى مۇسۇلمانلارنىڭ ھەقىقىي شەرقىي تۈركىستان دۆلىتىگە

ئايالاندۇرۇش. شىنجاڭ دېگەن نامنى ئىسىم قويغۇچىلار بىلەن بىللە گۆرگە تىقۇپتىش كېرەك!

نۇرى گەپ قىلىدى، ئەمما خاپا چىقتى. ھاكىمىيەت بېشىدىكىلەردە پىكىر ئىختىلاپلىرى پەيدا بولماقتا ئىدى.

ئۇ ئەمدىلا تاشقىرىقى قورۇدىن ئېتىنى يېتىلەپ چىقىپ مەنەي دەپ تۇرۇشقا:

- نۇرمۇھەممەت! - دەپ تونۇش بىر ئاۋاز ئۇنى چاقىردى. ئۇ ئىتتىك قايرىلىپ قارىدى. بىر قىز ئۇنىڭغا قاراپ

كۈلۈپ كەلمەكتە ئىدى. زەيتۈنە ئىسىملىك بۇ قىز گىمنازىيىنىڭ ئوقۇغۇچىسى، باينىڭ قىزى، مەكتەپ ئەركىسى،

يىگىتلەر تۆمۈر پارچىسى بولسا، ئۇ بىر ماگىنىت ئىدى. گىمنازىيىنىڭ ياش مۇئەللىملىرى، ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ سەرخىللىرى

ئۆز قىممىتىنى بىلمەكچى بولسا زەيتۈنەگە يېقىنلىشىپ، سۈركىلىپ كۈرەتتى، ئاز كۈندىلا شۇ يىگىتلەردىن نى - نىلىرى

سۈلتىيىپ قالاتتى، مەست بولۇۋالاتتى ياكى دېمى ئىچىگە چۈشۈپ مۆرىمەسكە ئايلىناتتى. زەيتۈنە - كۆزلىرى ئويناپ

تۇرىدىغان، ئىلىپتەك بۇرنى ئاستىدىكى كىشىنىڭ قارىسا قارىغۇسى كېلىدىغان ئۇماق لەۋلىرىدىن كۈلكە كەتمەيدىغان،

سۈتتەك ئاق يۈزىگە قاپقارا قاشلىرى، ئۇزۇن كىرىپكىلىرى ھۆسن قوشۇپ، ھەرقاندىقىنى ئۆزىگە قارىتالايدىغان، ئۇزۇن

چاچ، زىلۋا بوين «يازدا يىپەك كۆڭلەكلىرى بىلەن، قىشتا ھازىرقىدەك قاما ياقىلىق سوكنا پەلتۇ، مۇسابايوف زاۋۇتىدىن

چىققان قىزغۇچ ئۇزۇن قونچ توپلەي ۋە بېشىغا چىرايلىق فرانسۇز شىلەپسى كىيىپ يۈرىدىغان بۇ قىز ھېچ ئىش

بولمىغاندەك، ھېچكىمگە ئازار بەرمىگەندەك، كۈندە ئىككى قېتىم ئىككى ئارغىماق قوشۇلغان كالاسكىدىن ئىرغىپ

چۈشۈپ يۈرۈۋېرەتتى. ئۇ چاغلاردا نۇرىدەك سەھرايلىقلار بۇ قىزغا قاراشقا پېتىنالىمايتتى. ئەمما نامرات ياتاق بالىلىرى

ئاخشاملىرى يىگىتلىك ھېسسىياتلىرى بىلەن قوزغىلىپ بىر - بىرنى بېسىپ ئوينىغاندا، ئاستىدىكى يىگىتكە «زەيتۈنە»

دېگەن ئىسىمنى قويۇۋېلىپ ھوزۇرلىناتتى. زەيتۈنە قاراپ كۈلۈپ قويغىنى، ياكى زەيتۈنە بىرەر كونسىپكىنى يېزىپ

بەرگەن دەپ بەرگەننى، ياكى زەيتۈنە ئۇنىڭ خىزمىتىگە رەھمەت ئېيتىپ ئىككى تال كەمپۈت بېرىپ قويغىنى ئۈچۈن

بىر كېچىنى ئويۇسۇز ئۆتكۈزەتتى.

مانا شۇ قىز نۇرىنى «نۇرمۇھەممەت» دەپ چاقىرماقتا.

- زەيتۇنە! - دېدى نۇرى قىزنىڭ ئىسمىنى ئەيمىنىپ تىلغا ئېلىپ.

- ياخشىمۇ سىز؟ - قىز قولىنى تىۋىت پەلەيدىن چىقىرىپ نۇرىغا سۇندى. نۇرى ئەيمىنىپ، يوغان، قاتمال،

كۈچلۈك قولىنى سۇندى.

- پاه، باتۇرنىڭ قولىنى تۇتۇش نېسىپ بولدى، - دېدى قىز جاراڭلىق، بىرئاز تىترەڭگۈ ئاۋاز بىلەن نۇرىنىڭ

يوغان، قاپقارا، ئوتلۇق كۆزلىرىگە تىكىلىپ قاراپ، - مەن ئويلىغاندىنمۇ كاتتا، بىز پەرەز قىلىشقاندىنمۇ كۆركەم يىگىت

بوپسىز، نۇرمۇھەممەت!

- رەھىمەت، مېنى نۇرى دەۋىرنىڭ. سىزنى كۆرمىگىلى تۆت يىلدىن ئاشتى. سىزمۇ بۇرۇنقىدىن نەچچە ھەسسە!...

- ياق، ياق، مېنى ماختىماڭ، مەن ماختاشلاردىن بىزار. مېنى رەنجىتمەي دېسىڭىز ماختىماڭ! - قىز سوغۇقتىنمۇ

ياكى قىزلىق ئىپپەت، ئىچكى ھېسسىيات سەۋەبىدىنمۇ ئىشقىلىپ ھۈپپىدە قىزاردى.

- سىز ھازىر نېمە ئىش قىلىۋاتىسىز، زەيتۇنە؟

- ئوغۇللار ئىنقىلابقا قاتناشتى، قىزلاردىن بىر قىسمى شەپقەت ھەمىشەرىسى بولدى. مېنى دادام تاشكەنتكە

ئەكەتكەن، قايتىپ كەلگىلى بىر ئاي بولدى. غۇلجىدا ئىنقىلاپ بوپتۇ دەپ ئاڭلاپ، دادام، مەنمۇ تۇرالماي قالدىم.

«ئازاد شەرقىي تۈركىستان» گېزىتىدىن سىزنىڭ قەھرىمانلىقلىرىڭىزنى ئوقۇپ خۇشال بولدۇم. ساۋاقداشلىرىم يىغىلىپ

تۈنۈگۈن بىزنىڭدە تەنتەنە قىلىشتۇق. پۈتۈن كېچە سىزنىڭلا گېپىڭىز بولدى. سىزنىڭ شېئىرلىرىڭىزنى يادلىۋالغانلار

باركەن. سىزنىڭ «سەن مېنى بالام دېسەڭ!» دېگەن شېئىرىڭىز ئالامەت ياخشىكەن نۇرى!

- سىزگە ياقىتىمۇ؟

- يالغۇز شېئىرلىڭىزلا ئەمەس!...

- نېمە؟ بىزدەك داڭگاللىرىڭىز ماختايدىكەنسۇر - ھە؟

ئۇ قىزنىڭ چىرايلىق كۆزلىرىگە لايىپىدە قىلىپ قاراپ قويدى، شۇ چاغ قىزنىڭمۇ قارىغان چېغى، كۆزلەر ئۇنىسىز

سۆزلەشتى. قىز قىزاردى، يىگىت «ئۇھ» تارتتى. قىز مۇلايىملىق بىلەن يەرگە قارىدى:

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- ئوقۇغۇچى ۋاقتىڭىزدىلا ئاجايىپ بالا ئىدىڭىز...

- مەسىلەن قانداق بالىدىم؟

- ئۆتكۈر، كەم سۆز، مەغرۇر!

- سىز راستلا ئۇ چاغلاردا ماڭا دىققەت قىلغانىدىڭىز؟

- ئىشەنمەيسىز؟

- سىزگە قاراشقا پېتىنالىيتتۇق. سىزنىڭ بىزدەك سەھرالىق چالىملارنىڭ مېڭىش - تۇرۇشلىرىمىزغا دىققەت

قىلىدىغىنىڭىز كىمنىڭ يادىغا كەلسۇن دەيسىز؟

نۇرى ئېتىنى يېتىلەپ كوچىغا چىقتى. ئۇلار ياندىشىپ ئۈچدەرۋازا تەرەپكە ماڭدى. نۇرى راسا تولغان، ئېگىز،

چىرايلىق، ئېغىر - بېسىق يىگىت شەھەرنىڭ ئەڭ چىرايلىق قىزى بىلەن كوچىدا بىللە ماڭماقتا. ۋاقىتلىق ھۆكۈمەت

ھەربىي كومىتېتىغا كىرىپ - چىقىۋاتقان پارتىزانلار ئۇلارغا ھەۋەس بىلەن تىكىلىپ قاراشتى. كۈندۈزدىكى ئوچۇق ھاۋا،

ئۇرۇش گۈمبۈرلەشلىرىدىن خالىي، پۇرۇخ پۇرقى سۇسايغان ھاۋادىن ھوزۇرلىنىپ كوچىغا چىققان خۇشال - خۇرام خەلقلەر

ئۇلارغا زوقلىنىشتى. چاندا ئولتۇرۇپ ئاتلىرىنى ئوينىتىپ، قوڭغۇراقلارنى جاراڭلىتىپ، چۇرقىرىشىپ ئۆتۈشكەن رۇس

قىزلىرى شوخلۇق قىلىپ ئۇلارغا قاراپ چىچىشتى. قىز ھېلىدىن - ھېلىغا نۇرىغا زوقلىنىپ قاراپ قوياتتى، نۇرى بولسا قاپقارا

ئەگمە قاشلىرى ئاستىدىكى خىيالچان، خۇمار كۆزلىرىنى ئاق قار بىلەن چۈمكەلگەن دەرەخلەرگە تىكىپ، چىرايلىق،

قاپقارا بۇرۇتى ياراشقان ئاپئاق، كەڭ يۈزىدە، قاڭشارلىق بۇرنىنىڭ ئۈستىدە پەيدا بولغان سوغۇق يادنامىسى - قىرولارنى

ئالقىنى بىلەن ئارىلاپ - ئارىلاپ سۈرۈتۈپ قويۇپ ئالدىرىماي ماڭماقتا. ئۇنىڭ مۇرىسىدە بەشئاتار مىلىتى، ئۇچىسىغا

يېشىل سوكنا پەلتو كىيگەن، پۈتىدىكى قېلىن چەملىك ئۆتۈكىنى توڭغىلاقلارغا ئۇرۇپ قويدۇ. ئۇ بەلكى يېنىدىكى

گۈزەل قىزنى ئۇنتۇغان. ئۇنىڭ خىيالى نىلقا كوچىسىدا جەستى قالغان سەبىخەگە قايتقان بولۇشى مۇمكىن. ھايات

بولسا ئۇ مۇنۇ ئازاد بولغان شەھەردىكى ئاشۇ شادىمان قىزلاردەك دوستلىرى بىلەن قولتۇقلىشىپ ماڭغان بولماسىدى.

پەرىخەچۇ؟ ئۇ ھازىر نەدە؟ نە ئانىسى، نە قېرىندىشى قالمىغان بىچارە قىزنىڭ نەدە بولمىسۇن خىيالى نۇرىدا. بەلكى

مۇشۇ تۇرقىدا ئۇ نۇرىنى ئويلاۋاتقاندۇر. بەلكى ئۇ نۇرىنىڭ جانىجان دوستى خەمىتنىڭ ئىسمىنى ساقلاپ قالغان

كىچىككەنە خەمىتكە دادىسى نۇرىنىڭ لياڭشاڭدىكى سوقۇشتا تام پارتىلاتقانلىقى، چوڭ قاراسۇ، سۇلتان ئۆۋەيس مازار

سوقۇشلىرىدا غېنى باتۇرنى دوراپ، گومىنداڭ ئەسكەرلىرىنىڭ قولىدىن ئېتىۋاتقان مىلتىقلىرىنى تارتىۋالغانلىقى توغرىسىدا گېزىتكە يېزىلغان ماقالىنى ھېكايە قىلىپ سۆزلەپ بېرىۋاتقاندۇر. نۇرى پەرىخە بىلەن ئاخىرقى قېتىم سۇلتان ئۇۋەيسى مازىرىدا كۆرۈشكەن. قىز ئوغۇلچە كىيىنىپ ئۇەننىڭ پارتىزانلىرى بىلەن شەھەرگە ماڭغانىدى. ئۇ ئالدىراپ: «نۇرى ئاكا، خەمىت ئامان. ئۇنى نىلىقىدا بىر رۇس موماي بېقىۋاتىدۇ!» دېگەن گەپنى ئارانلا دېيەلىگەن. نۇرى دوختۇرخانىدا ياتقاندا مولداجان بىلەن ناۋان ئۇنى يوقلاپ كېلىپ «بىز نىلىقنى ئازاد قىلدۇق!» دېگەن. بەلكى پەرىخە ھازىر مۇشۇ شەھەردىدۇر. بەلكى ئۇ ئانىسىغا تېگىل بولغان كۆكچىلىك تەرەپتىكى ئابدۇمەر مىڭبېگىنىڭ ئۆيىنى ئىگىلىگەندۇر، بالا بىلەن رۇس ئايالىمۇ بەلكى شۇ يەردىدۇر... ئۇنىڭ دادىسى، ئۆكىلىرى، بالىسى ۋە پەرىخە توغرىسىدا ئويلىغىنى مانا مۇشۇ... ئۇلارنى ئەسلەشكە سەۋەب بولغان باينىڭ قىزى زەيتۇنە ئۇنىڭ يېڭىدىن ئاستا تارتىپ:

- نۇرى، بۈگۈن بىزنىڭ ئۆيىگە تەكلىپ قىلىسام بارالامسىز؟ - دېدى ئەيمىنىپ، ھودۇقۇپ، قىزىرىپ، - دادامنىڭ

سىزنى بەكمۇ كۆرگۈسى بار. سىزگە دەيدىغان گېپى، تەييارلىغان سوۋغىسى بار ئوخشايدۇ. مەن سىزنىڭ

موسابايوفلارنىڭكىدە ئىكەنلىكىڭىزنى ئاڭلاپ ئىزدەپ كېلىشىم!

- بۈگۈن بولمايدۇ. چۈشتىن كېيىنلا كۆكۈرچىن داۋىنىغا ماڭمىز.

- نە ئۇ؟

- جىڭ تەرەپتىن بۇ ياققا ئۆتىدىغان ئاچالنىڭ بىر قاننىدىكى تاغ. گومىنداڭ ئەسكەرلىرى شۇ يەردىن

كېلىۋاتقۇدەك!

- بىرىمىسىڭىز بولمامدۇ؟

- بىز پارتىزانلار سوقۇشتىن باشقىنى ئويلىمايمىز، زەيتۇنەم. سىلەرنىڭكىگە غۇلجا ئازاد بولغاندا باراي.

- ھازىرمۇ ئازادقۇ؟

- ئۈچ ئورۇندا گومىنداڭ ئەسكەرلىرى قاماقلىق! ئۇلار ھۇجۇم قىلىپ چىقىشى مۇمكىن. شەھەر تامامەن

تازىلانمىدۇ!

- سىز قارامكەنسىز، بىرەر خەتەر بولۇپ قالسىچۇ؟

- بىز قەسەم ئىچكەن، ئۆلسەك شېھىت، قالساق غازى.

- مەن سىزنىڭ غازى بولۇشىڭىزنى ئارزۇ قىلىمەن نۇرى! مەن ئۆمرۈمدە بىرىنچى قېتىم بىر يىگىتكە يېلىنىۋاتىمەن.

خۇددى سىزنىڭ ھايات - ماماتىڭىز مېنىڭ بەختىم بىلەن مۇناسىۋەتلىكتەك!!!...

قىز نۇرىنىڭ تۈگمىسىنى ئويىناپ، يەرگە قاراپ تۇرۇپ شۇلارنى دېدى.

- پاھ نۇرى، قالتىس ئوۋچى جۇمۇ سەن! قارا، بۈركۈتۈڭ ئاجايىپ قىرغاۋۇلنى ئاپتۇ. پاھ، نېمەنچە چىرايلىق قىز

بۇ، قوي، ھېلىقى نوغايلىرىڭنى!

غېنى باتۇر بىر توپ ئادەمنى ئەگەشتۈرۈپ نۇرىغا قاراپ ۋارقىراپ سۆزلىگىنىچە ئاتلىق كەلمەكتە ئىدى.

- خەير خوش، زەيتۈنەم! - دېدى نۇرى ئېتىغا سەكرەپ مىنىپ.

- غېنىكا، بۇ قىز مېنىڭ ساۋاقدىشىم!

- ئاۋۋال ساۋاقداش، كېيىن تاۋاقداش، ياستۇقداش! ھا - ھا - ھا!

قىز يولنىڭ ئۈچىگە ئۆتۈپ كالاڭسىغا ئولتۇردى. غېنى قىزدىن كۆزىنى ئۈزلەلمەي قالدى:

- باينىڭ قىزى ئوخشىمامدۇ، پاھ، تىلىڭنى چاينىما، ھېلى باكا مەن بۈركۈتۈمنى قويۇپ بېرىمەن بۇ مىكياڭ

قىرغاۋۇلغا!!! ھا - ھا - ھا...

- ھا - ھا - ھا!!!...

ئۇنىڭ ئادەملىرى كۈچىنى بىر ئېلىپ قاقاقلاپ كۈلۈشتى.

كۆكۈرچىگە بېرىش ئۈچۈن جىلىيۈزىدىن ياكى پەنجىمىدىن توغراسۇغا بارىدىغان يول بىلەن شىمالدىكى توغراسۇ

غۇلغا كىرىپ شەرققە مېڭىش كېرەك، نۇرغۇن بەل، غوللاردىن ئۆتۈپ سول تەرەپتىكى ئاچال بىلەن جىڭدىن كېلىدىغان

دۈشمەن ئەسكىرىنى كۈتۈپ، قار - مۇز ئىچىدە يېتىش كېرەك. قاچان يېتىپ بېرىپ، قانچە ۋاقىت ياتىدۇ، بۇنىسى

قاراڭغۇ. مانا ئاتلىق قوشۇن پەنجىم غۇلغا كىردى. رازۋېدچىكلار يۇقىرىقى پەنجىم ئەتراپىدىلا دۈشمەن ئەسكەرلىرىنى

بايقىدۇق دەپ دوكلات قىلدى. بۇ قېتىمقى مۇداپىئەگە مەسئۇل بولغان ئىسھاقبېك پارتىزانلارغا ئىككى قايتالنى

ئىگىلەپ، دۈشمەننى ئىچكىرىگە كىرگۈزۈپ، قىستاڭ ئېغىزىنى بوغۇۋېلىپ زەربە بېرىشكە بۇيرۇق بەردى. نۇرى قىرىق

ئۈچ يىگىتنى باشلاپ قېلىن قاردا ئۆمىلەپ قايتالارغا كىردى. غۇلجا ناھىيىسىدىن سەپەرۋەر قىلىنغان بۇ پارتىزان

يىگىتلەرنىڭ قورال ئىشلىتىش، ئۆزىنى دالىغا ئېلىش ماھارىتى تۆۋەن ئىدى. ئۇلار ئاران ئۈچ كۈنلا مەشىق

قىلدۇرۇلغان. قىممەتلىكى ئۇلار ئۆلۈمىدىن زادى قورقمايدىغانلار. ئۇلار قېلىن قارغا كۆمۈلۈپ، ۋىرئىلداپ تۇرغان

شۇبرغاندا تۆۋەنگە سەگەكلىك بىلەن قارىماقتا. مانا قېلىن كىيىملىرىنىڭ ئۈستىدىن ئاق خالات كىيىپ، قاردا

يوشۇرۇنۇشقا تەييارلىنىشقان دۈشمەن تۆۋەنلەپ غول ئىچىگە كىردى. ئۇلارنىڭ قۇيرۇقى ئۈزۈلەر ئەمەس. ئۇلار

شەھەردىكىلەر بىلەن بىرلىشىۋېلىپ، ئىككى ياقىتىن ھۇجۇم قوزغىسا تولىمۇ خەۋىپلىك!

يىراقتىن سىگنال بېرىلدى، نۇرلار تۆۋەندىكى دۈشمەنلەرگە ئوق ياغدۇردى، گرانات ئاتتى... قارلار ئۇچۇپ،

ئوقلار ۋىرئىلداپ غول ئىچىدە تۇمان، قىقاس، داد-پەرياد كۆتۈرۈلۈپ، جىمجىت تەبىئەت، شاۋقۇنسۇز غول ئىچىدە

مىسلى كۆرۈلمىگەن مالمانچىلىق پەيدا بولدى. دۈشمەنلەر تاشلارنى، دۆڭلەرنى دالدا قىلىپ قاتتىق قارشىلىق قىلىشتى.

لېكىن ئىلگىرىلىيەلمىدى. ئۆلگەنلىرى سۇنايلىنىپ يېتىشتى، ئامان قالغانلىرى كەينىگە چېكىنىپ بارغانسېرى نۇرلاردىن

يىراقلاشتى، بىر ھازادىن كېيىن ئىككى بەلگە ئوق ياغدۇرۇپ يەنە ھۇجۇم بىلەن كېلىشتى. ئۇلار ئېغىزدىن چىقىپ

كەتمەكچى، چىقۇالسلا كەڭچىلىك، ئابارون تۇتۇشقا ئەپلىك، لېكىن ئۇلار يەنە چېكىندى. ئۇلار چېكىنگەنسېرى

ئىسھاقىيەك ئىلگىرلەشكە بۇيرۇق بېرىپ تۇردى... قايتا-قايتا ھۇجۇم، كۈچلۈك مۇداپىئە بىلەن يېرىم كېچىدىن ئەتىسى

كۈن چىققۇچە قاتتىق جەڭ بولدى. نۇرنىڭ يىگىتلىرىدىن ئالتىسى قۇربان بولدى. ھايات قالغانلىرى ئەتراپىدىكى قار

ئۈستىدە «چىۋ-چىۋ» قىلىپ تۇرىدىغان جان ئالغۇچ ئوقلار ئارىسىدا ئارىسىدا ئۆمىلەپ ئاستا-ئاستا جەنۇبقا

سىلجىماقتا. ئەتىگەنكى ھۇجۇم پەسەيدى. پارتىزانلار خالتىلىرىدىكى سۇخار نان ۋە ئالدىدىكى قار بىلەن ناشتا

قىلىۋېلىشتى. پىيما، قېلىن جۇۋىلارمۇ يانۋارنىڭ قاتتىق سوغۇقىدا ھارارەت بېرەلمەيتتى. ئۇنى ئاز دەپ شۇبرغان

ئۇلارنىڭ مەڭزىلىرىگە قار ئۇچقۇنلىرىنى چاچاتتى. ھەر بىر قەدەم، ھەربىر نەپەس پارتىزانلار ئۈچۈن قىممەتلىك ئىدى.

ئۆزىدىن بىر نەچچە ھەسسە كۆپ، ھەربىي تەلىم-تەربىيىدە پىشقان مۇنتىزىم قوشۇن بىلەن ئېلىشۋاتقان بۇ يىگىتلەر

كەتمەن، ئورغاق، ئارا-گۈرجەك بىلەنلا ھەپلىشىپ، ئېتىزلىرىغا ناخشا ئېيتىپ بېرىپ، ناخشا ئېيتىپ قايتىپ، ھاياتىدا

مىللىتى ئاۋازىنىمۇ ئاڭلاپ باقمىغان غۇلجا دېھقانلىرىنىڭ ساددا بالىلىرى ئىدى. لېكىن ئۇلار ئەمگەك تەربىيىسى كۆرگەن.

ئېغىر ئەمگەك، تەبىئەت بىلەن ئېلىشىش جەربىلىرى ئۇلاردا ئىرادە، غەيرەت ۋە جەسۇرلۇقنى يېتىلدۈرگەن. ئۇلار قېلىن

قاردا سۇنايلىنىپ يېتىۋېلىپ، تىرناقلىرى بىلەن يەر تاتىلاپ، ئوق ئېتىشقا ئەپلىك جاي ئىزدەشكە ماھىر بولۇپ

قېلىشقانىدى. قار بىلەن ئوخشاش رەڭدىكى مىدىرلاۋاتقان نىشاننى چەنلەپ ئېتىپ تەڭكۈزۈشتە ئون پاي ئوقنىڭ

يەتتەسى ياكى سەككىزى زايە بولسىمۇ، ئىككى - ئۈچى ئۇلارنى رازى ۋە خۇشال قىلماقتا، ئۇلار دۈشمەنلىرىنى ئۆلتۈرۈشنىڭ خۇددى توشقان تۇتۇۋالغاندەك، ئوغلاق ئەپچاقچاندەك كۆڭۈللۈك ئىكەنلىكىنى چۈشەنمەكتە. ئۇلار بۇ خىل جاپالىق ھايات ئىچىدىمۇ كۆڭۈل خوشلۇقى مەۋجۇتلۇقىنى بىلمەكتە ئىدى...

... لېكىن باينىڭ قىزى زەيتۇنە خۇشاللىقىدىن ئايرىلدى. ئۇ كۈچىدىن ھەم ھاياجانلانغان، ھەم گاڭگىرىغان، ئەسەيىلەشكەن ھالدا كىرىپ كەلدى - دە، ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسىدا كالا سىكىدىن چۈشتى ۋە تاختايلىرى قىپقىزىل سۈرتۈلگەن پەلەمپەي بىلەن پېشايۋانغا چىقىپ قوش قاناتلىق يوغان كۆك ئىشكىنى ئاچتى:

- دادا!

- ھوي قىزىم! - دېدى پۈتۈن خۇشاللىقى قىزىنىڭ خۇشاللىقى بىلەن زىچ باغلىنىپ كەتكەن چوڭ باي ئوڭ تەرەپتىكى قېلىن گىلەملەر بىلەن بېزەلگەن ئۆيدە - ئۇزۇن كىرىسلوغا تاشلانغان مامۇق ياستۇقلاردىن ئاستا كۆتۈرۈلۈپ، - كەلدىڭىزمۇ، قىزىم؟

- ئۇ كەتتى! - دېدى قىز ئۆزىمۇ ئويلىمايلا دادىسىنىڭ يېنىدىكى كىرىسلوغا تاشلىنىپ، - دادا ئۇنىڭغا ئوق

تېگەرمۇ؟

- كىمگە، قىزىم؟

- دېدىمغۇ، ساۋاقدىشىم نۇرمۇھەممەت!...

- ھە، ھېلىقى گېزىتكە يېزىلغان سەھرالىق بالىنى دەمسىز؟

- ئۇ ھەقىقىي قەھرىمان، ئۇ ھەقىقىي يىگىت!

- سىز ئۇنى تاپالىدىڭىزمۇ، تېپىپسىز - دە! ھە، سالام بەرگىلى كېلىدىغان بولىدىمۇ؟

- ئەجەپ ئىسسىپ كەتتىما، تام مەشلەرگە كۆمۈرنى جىق سالغان ئوخشايدۇ، ئۆيىچى خۇددى يازدەك.

- راست قىزىق، قاراڭا، چىۋىلەر تىرىلگىلى تۇرۇپتۇ. ھە كېلىمەن دېدىمۇ، قىزىم؟

- كېيىن، شەھەردە ئوق ئاۋازى ئاڭلانماس بولغاندا، ھەممە ئادەم غەلبە خۇشاللىقى بىلەن كۈلگەندە كەلگۈدەك.

- ئۇ نەگە كەتتى، قىزىم؟

- كۆكۈرچىن دەمدۇ، بىر تاغقا، كېلىۋاتقان گومىنداڭ ئەسكەرلىرىنى توسۇغىلى!

- كۆكۈرچىن، ھە، بىزنىڭ يايلاق ئەمەسمۇ، ھېلىقى چاغدا سىز ئات مېنىپ خۇشال بولغان تۈپتۈز قايتال!

- ئۇ بىزنىڭ يېرىمىزگە بېرىپتۇ - دە ئاخىر! - قىز خۇشال بولۇپ دادىسىنىڭ تىزىغا نازۇك قوللىرىنى قويدى، -

دادا، ساۋاقداشلىرىمنى ئۆيگە چاقىرىپ پاراڭلىشىپ ئولتۇرايلىمۇ؟

- بۈگۈن ئەنئەنە مۇسابايوفلارنىڭكىگە مېھمانغا بارىمىز ئەمەسمۇ، ئېلىخان تۆرەم، ھېكمەتگە غوجام، مۇنئالى

خەلىپىتىلەرمۇ كېلىدۇ. يېڭى ھۆكۈمىتىمىزنىڭ رەھبەرلىرى بىلەن بىللە بولىمىز!

- غېنى باتۇر دېگەن ئادەم ئەسكىكەن، دادا!

- ئۇنداق دېمەك، قىزىم. ئۇ دېگەن خەلق باتۇرى. ئوق تەگمەيدىغان، دۈشمەنلىرىگە ئوت بولۇپ كۆرۈنىدىغان

ئادەم.

- ماڭا ئالۋاستى كۆرۈندى، ئەسكىكەن، دادا!

- بىرى ئاڭلاپ قالماستۇن، قىزىم، ئۇ تولىمۇ قارام. قىلىمەن دېگىنىنى قىلىدىغان ئادەم!

- مەن بارمايمەن، دادا، دوستلىرىم بىلەن ئۆيدە پاراڭلىشىمەن. ئىمىنجان!

ئۆيگە باش بوغالتىر، قوشۇمچە باينىڭ كاتىپى دەرھال كىردى:

- خوپ زەيتۇنە خېنىم!

- خېنىم دېمەڭ، زەيتۇنە دېسىڭىز بولىدۇ.

- خوپ زەيتۇنەم.

- سىز مېنىڭ دوستلىرىمغا خەۋەر قىلىڭ. قايسى كۈنكى ئالتە قىز، تۆت ئوغۇلغا! ھازىرلا مېڭىڭ، كەچ سائەت

يەتتىگە بىزنىڭكىگە چايغا!

- بولىدۇ زەيتۇنەم خېنىم...

باي قىزىنىڭ ئالماس كۆزلۈك ئۈزۈكلەر، ئالتۇن سائەت ۋە بىلەيزۈكلەر بىلەن ۋال - ۋۇل قىلىپ تۇرىدىغان قوللىرىنى

تۇتتى:

- ئوغلۇم يوق، لېكىن يۈز ئوغۇلغا بەرگۈسىز قىزىم باردە مېنىڭ!

- دادا، سىز نۇرمۇھەممەتكە نېمە سوۋغا بەرمەكچىدىڭىز؟

- سىزچە نېمە بېرەي قىزىم، ئۇ باتۇرغا؟

- ئۇ بىر نامرات دېھقاننىڭ بالىسىكەن. ئۇنىڭغا بىر قورۇ - جاي تەقدىم قىلىشىڭىز دەيمەن!

- ماقۇل قىزىم. شۇنداق قىلاي، ناغرىچىدىكى جاينى بېرەي. يەنە يۈز قوي، ئەللىك سەر ئالتۇن!

- دادا! - قىز دادىسىنىڭ بويىغا گىرە سالدى.

پەرىخە ئىزدەپ يۈرۈپ ئاخىر زىياۋۇدۇننىڭ ئۆيىنى تاپتى. ئۇ ئۆيگە كىردى - دە، بايىلا ھەرەمباغ ئۇرۇش

مەيدانىدىن قايتىپ كېلىپ كاڭدا ئۇخلاۋاتقان زىياۋۇدۇننى ئويغىتىش ئۈچۈن ئۇنىڭ ئايالىغا بۇيرۇق قىلدى.

- بولۇڭ ھەدە، مۇھىم ئىش! - ئايال چىرايلىق، ئوغۇلچە ياسانغان سېرىق چاچ قىزغا ھەيران بولۇپ:

- سىز كىم، سىڭلىم؟ - دېۋىدى، قىز:

- زىياۋۇدۇنكام كىملىكىمنى بىلىدۇ! - دېدى.

- ئاڭغىچە زىياۋۇدۇنمۇ كۆزىنى ئاچتى:

- ۋۇي، ۋۇي... سەبىخە... سىز...

- مەن پەرىخە، سەبىخە ئۆلۈپ كەتكەن. ئاڭلىمىغانمۇ سىز؟

- ھە، راست ئاڭلىغان. نۇرى ئېيتقاندى. ئاسىيە خېنىممۇ، ۋاي، ۋاي... بۇ كاپىر دۈشمەن! - ئۇ يەرگە

قارىدى.

- ئۆلتۈرۈڭ، نېمىشقا ئۆرە تۇرىسىز؟

- ۋاقتىم قىس. بىر مۇھىم ئىش بىلەن كەلدىم. باشقا گەپلەرنى كېيىن دېيىشەرمىز. مەن تىكەندەك يالغۇز قالدىم.

يە ئاتا - ئانام، يە قېرىندىشىم، تۇغقىنىمۇ يوق، بىچارىمەن. تەلىمىگە ھەدەمدىن بىر ئوغۇل قالدى. ئۇ مېنىڭ جېنىم.

ئۇنى بىر رۇس خوتۇن بېقىۋاتىدۇ. ئۇمۇ يالغۇز. ماڭا ئاپامدىن قالغان بىر قورۇ بار. سىز بىلىسىز ئابدۇمەرىنىڭ

كۆكچىلىكتىكى ھېلىقى جايى. ئالتە ئېغىز ئۆي، چوڭ باغ. سىلەر بۇ ئىككى ئېغىز ئۆيدە قىسىلىپ قاپسىلەر. مەن سىلەرنى

شۇ ئۆيگە كۆچۈرۈپ ئاپىرىپ قويماقچى.

- بۇ، بۇ، بۇ...

- ئويلانىشقا ۋاقىت يوق، ھازىرلا كۆچۈڭ!

- مەن... مەن!...

- مېنى خۇش قىلاي دېسىڭىز، مەندەك بىر يېتىمنىڭ كۆڭلىنى يەردە قويماڭ، ھازىرلا كۆچۈڭ.

- بولىدۇ، ماقۇل، كۆچەي!- دېدى زىياۋۇدۇن گەدىنىنى سىلاپ.

تاغ ئىچىدە مانا تۆت كۈن بولدى قاتتىق جەڭ بولماقتا. ئاكىسى تارتىشىپ دەرامۇ بۇ يەرگە كەلگەن. مانا شۇ

ئەتىگەنلىك ئاچچىق سوغۇقتا ئاكىسىنىڭ تىزىغا بېشىنى قويۇپ تاتلىق ئۇخلىماقتا. بۇرۇنقى خەت تارتقان، سۆڭىكى

دادىسىغا، چىرايى ئانىسىغا تارتقان ئون يەتتە ياشلىق گۈزەل يىگىت نۇرىنىڭ ئىنىسى، دادىسىنىڭ قانىتى. ئۇ

دادىسىنىڭ دەردىگە شېرىك بولۇپ كىشىلەرگە مالاي ئىشلىدى. دادىسى تۈرمىگە كىرگەندە جۇدۇن - چاپقۇنلۇق ھاياتتا

قېرىنداشلىرىغا ئانا مېكىيانىدەك قانىتىنى ياپتى. ئەمدى ئاكىسىغا ئەگىشىپ مىللىتى تۇتۇپ، خەلقنىڭ دۈشمەنلىرى بىلەن

ئېلىشماقتا. ئۆز ئاكىسىنىڭ يېنىدىن بىر قەدەم نېرى بولماي قار-مۇزدا يېتىپ-قوپۇپ، ئاكىسى نېمە قىلسا شۇنى قىلىپ

بەش كۈندىن بېرى جەڭ قىلماقتا. نۇرى ئىنىسىنىڭ قويۇق، يىرىك چاپلىرىنى تارىدى، يېرىلغان يىرىك يۈزىنى

سىلىدى: «كۆرگەن راھەتنىڭ تارتقان جاپايىڭنىڭ مىڭدىن بىرىگە تەڭ ئەمەس، ئۆلمەي قالسام، قەدىرلىك ئىنىم، ساڭا

ھاياتنىڭ لەززىتىنى كۆرسىتىمەن، سېنى بەختكە ئېرىشتۈرىمەن، ئۆزۈم ئېرىشمىسەممۇ مەيلى» دېدى ئۇ ئىچىدە.

«تات-تات-تات!» دۈشمەنلەر يەنە ھۇجۇمغا ئۆتتى، نۇرى دەرانى ئوقۇدى، دەرا مىللىتىنى قۇچاقلىغان پېتى

ئورنىدىن تۇردى. نۇرى ئۇنى دەرھال باستى. ئەتراپتا چۈ-چۈ قىلىپ قار ئۈستىدە پىرقىراپ كۆزدىن غايىب بولىدىغان

جان ئالغۇچىلار كۆپەيدى. نۇرى ئىنىسىنى ئوقۇدى، ئىنىسى جىم ياتاتتى. ئۇنىڭ يۈرىكى «جىغ» قىلىپ قالدى-دە،

ئىنىسىنى يۆلىدى. دەرانىڭ دۈمبىسى تەگكەن يەر قىپقىزىل قان ئىدى. ئۇ ئىنىسىنىڭ كۆكرىكىگە قارىدى. نەق سول

كۆكرىكىدە ئۇيۇپ قالغان قان، ئىنىسى جان ئۆزگەندى.

- دەرا!!- دەپ ۋارقىردى ئۇ ئەسەبىيلىشىپ ۋە ئالدىدىكى قورام تاشنى مۇرىسى بىلەن ئىتتىرىپ:

- قىرىۋېتىمەن!- دەپ قاتتىق ۋارقىردى. چوڭ قورام تاشل يۈزلىگەن ئۇششاق تاشلانى ھەيدەپ، غول ئىچىدە

ھاۋا گۈلدۈرلىگەندەك قاتتىق سادا پەيدا قىلىپ تۆۋەنگە غۇلىدى. تاشلارنىڭ كەينىدىن قولدىكى ئاپتۇماتنىڭ پايىنىكىنى

مۇرىسىگە تىرەپ تاتاتلىتىپ ئاتقىنىچە نۇرىمۇ پەسكە قاراپ يۈگۈردى. خۇددى ھۇجۇمغا كوماندا بېرىلگەندەك، ئىككى

قايتالدىكى دېھقان يىگىتلىرى مىللىتىنى ئاتقىنىچە سايىنىڭ تاپىنىغا قاراپ يۈگۈردى، ئۇلار ئوقتەك ئېتىلىپ چۈشۈشكە

ھۇدۇقۇپ كەتكەن دۈشمەن شىمالغا قاراپ قاچتى. قاچقان دۈشمەنلەرنى ئىسھاقبېكنىڭ ئاتلىق يىگىتلىرى بىلەن نۇرى باشلىق پىيادىلەر شىددەتلىك ھۇجۇم بىلەن تاكى كۈن پېشىن بولغىچە قوغلىدى، سايىدىكى جەسەتلەر سايىنىڭ تېشىدەك بولۇپ كەتتى. ئۇلار ئاخىر ئاچال ئېغىزىدىن ياندى. پۈتۈن غولدا ئوق ئاۋازى توختىدى. بىرلا نۇرنىڭ ئاۋازى تېخى توختىمىغانىدى. ئۇ ئىنىسىغا - ئۆمۈر بويى جاپا تارتىپ ئارانلا ئون يەتتە يىل ياشىغان ئوغۇلۇش ئازاب، ياشاشمۇ ئازاب دېگەن نەزەرىيىنى ھاياتى بىلەن ئىسپاتلاپ بەرگەن جاپاكەش دېھقان ئوغلىغا ئون سېلىپ يىغلىماقتا ئىدى. بۇ كۈن ئۇنىڭ ئەڭ ئازابلىق كۈنى، بۇ كۈن ئۇنىڭ يۈرىكىگە ئەڭ ئېغىر جاراھەت چۈشكەن كۈن، بۇ كۈن ئۇنىڭ ئۆمىد - ئارزۇلىرىنىڭ يېرىمى بەربات قىلغان، ئۇنىڭ گۈزەللىك توغرىسىدىكى تۇيغۇلىرىغا قارا سايە تاشلىغان كۈن بولدى.

ئۇنىڭ يېنىغا ئىسھاقبېك كەلدى.

- يىغلىما بالام! - دېدى گەۋدىلىك، ئېغىر - بېسىق، سالىماقلىق ھەربىي رەھبەر ئۇنىڭ مۇرىسىگە قولىنى قويۇپ، - مېنىڭمۇ ياش ئوغلۇم مۇشۇلارنىڭ قولىدا ئۆلگەن. پۈتۈن ئائىلەم ۋەيران بولغان. بىز تەقدىرداش، يىغلىساق بىللە يىغلايلى. ئەمما ھازىر يىغلايدىغان چاغ ئەمەس. دۈشمەن ئاچالنىڭ ئۇ تەرىپىدە بىزگە مىللىتى تەڭلەپ تۇرۇۋاتىدۇ. كۆز يېشى بىلەن ئۇلارنى يوقاتقىلى بولمايدۇ، بالام!

نۇرى كۆزلىرىنى سۈرتۈپ، چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ شىمالغا - قايتالنىڭ نېرىسىغا قارىدى. كۆكچىلىك مەھەللىسىدىكى كەڭ - كۈشادە ئۆيلەرگە زىياۋۇدۇن شۇ كۈنلا كۆچۈپ كەلدى. ئۇنىڭغا ياقىنى ئازادە ئېغىللار بىلەن كەڭرى باغ ئىدى. زىياۋۇدۇن كۆچۈپ كېلىپلا ئۆگزە، ھويلا، كۈچىنىڭ قارلىرىنى تازىلىدى، ھەممە يەرنى سۈپۈرۈپ پاك - پاكىز قىلىۋېتىپ، ئۈچ ئاتنى ئوقۇرغا باغلاپ تەييار بېدىدىن سېلىپ بېرىپ، خوتۇنى بىلەن كەڭرى، يورۇق، تاختايلىق ئاشخانىدا چاي ئىچىپ ئولتۇرۇپ ئۇنىڭغا:

- قىزلار قىن - قىنىغا پاتماي خۇش بولۇپ كەتتى. بەرا بىلەن دەرا كەلسە تېخىمۇ خۇشال بولىدىغان بولدى. قارا، قويدىن ئون - يىگىرىمنى، سېغىن سىيرىدىن ئىككىنى ئەكرۇالساقمۇ ئېغىللىرى كەڭ - كۈشادىكەن! - دېۋىدى، خوتۇنى: - نۇرنىڭ تويىنى قىلىۋالساق، ئەجەپمۇ ياخشى قىزكەن بۇ قىز، ئورۇس خوتۇنمۇ بىزچە بىلىدىكەن تېخى. پاھ، بوۋاق نېمانچە ئوماق، كۆزلىرى نۇرنىڭ كۆزلىرىگە ئوخشايدىكەن. خەمەت دېسەم ئىتتىك كۈلۈپ قارايدۇ تېخى، قىزلار

قولىدىن چۈشۈرمەيدىغان بولدى.

- ئۇ نۇرنىڭ ئوغلىكەن... نۇرى بالام چوڭ دادىسى مۇختەركامنى دوراپ... ھەي، بۇ بالىنىڭ ئانىسى ھازىرقى

قىزنىڭ ھەدىسى سەبىخە... ئۇ نۇرىغا ئاشىق ئىدى... بۇ بالا ئاشىق - مەشۇقنىڭ يادنامىسى. سەبىخەنى، ئانىسى

ئاسىيە ئاغچىنى گومىنداڭ ئېتۈۋەتتى. ھەي ئىسىت... بۇ نارەسىدىمۇ بىزنىڭ بالىلاردەك يېتىم. سېرىق قىزنىڭ ئېتى

پەرىخە. بۇ بالا سەبىخەنىڭ سىڭلىسى... بوۋاقنىڭ كىچىك ئاپىسى بولىدۇ. ھەدىسى ئۆلۈپ كەتكەنلىكتىن سىڭلىسى

راۋا بولار - ھە؟ مۇتائالى خەلىپىتىگە دەپ بىر كۈنى نىكاھ ئوقۇتۇپ قويماقچى بولدى...

- سىزنىڭ ھېلىقى قاشقالىق ئاغىنىڭىز بۇ ئۆيىنى بىلمەيدۇ - دە؟

- خەلىپىتىگە دېدىم. خەلىپىتىم دەپ بېرىدۇ. سەپەر ئاخۇنىنىڭ بۇ يەرگە كەلگۈدەك چولپىسى يوق. ئۇ كېچەيۇ

كۈندۈز مىلىتىنى لياڭشاڭغا تەڭلەپ ئاكوپىتىن چىقماي ئولتۇرىدۇ، خوتۇن! ئۇ قالتىس مەرگەن، چىۋىنىڭ كۆزىنى

چەنلىيەلەيدۇ جۇمۇ!

ئۆيگە بوۋاقنى كۆتۈرۈپ رۇس خوتۇن كىرىپ كەلدى. ئۇ كىرىپلا سۆزلەپ كەتتى:

- بۇ بالا نۇرنىڭ. ئۇل كۈنى ھەممە كەتتى. بالا ئۆيىدە يەر تېپىپ يىغلادى، يىغلادى. شۇندا مىن كىردى. ئۆيگە

ئاپاردى. ئىۋان مىن ئىنى بولادى. پاتىخ، ئەكبەر، غېنى ھەممىسى باتىر. ئۇلار سوغىس قىلادى. بىز بالا باكدى، بول

ھەم سوغىس!

- توغرا، مامۇچكا، بالا باقماقمۇ بىر جەڭ، مەن ئاتلارغا بېدە سېلىپ بېرىپ جەڭگە بارادى!

ئۇ ھويلىغا چىقىشقا دەرۋازا ئالدىدا مۇختەرباي پەيدا بولدى. ئۇلار قىزغىن كۆرۈشتى.

- دۇرۇس، ياخشى بوپتۇ، - دېدى مۇختەرباي. بۇ يەرگە كۆچۈپ كېلىش جەريانىنى زىياۋۇدۇن تەپسىلىي سۆزلەپ

بېرىۋىدى، ئاڭلاپ بولۇپ، - ئاسىيە ئاغچىغا تېگىل ئۆي بۇ. ئابدۇمەرنىڭ ئانىسىنىڭ ھەققى يوق. ئۇ ھەرەمباغدا ئادەم

گۆشىگە تازا تويغاندۇر. ھەيتاڭ، خىتايلار ئۇنىڭغا گۆشنى ئۆزلىرى يەپ، ئادەم پوقنى بەردىمىكىن تېخى. خوي

بولدى. ھەممە خەق پاتقان جاھانغا ئۇ پاتىمدى، نېمە ئۈچۈن؟ نىيىتى ياماننىڭ قازىنى تۈشۈك بولىدۇ. ھە، يۈر قېنى،

مۇختەر ئاكاڭنى مېھمان قىل. قېزا ئەكەلدىم. خوتۇنۇڭغا دە، نېرىن قىلسۇن. بىر كۈن «ھۈررەي» ۋارقىرىساڭمۇ

بولدۇ. ھۈررەي ۋارقىرىغىلى قىرىق نەچچە كۈن بولدى. كۈندىلا ھۇجۇم، كۈندىلا ھۈررەي، مىت قىلمايدىغۇ بۇ

گومىنداڭ دېگەن. ئۇيۇپ كەتتىمۇ نېمە؟ ئەخمەتتىن سورىسام، ئاز قالدى، ئاز قالدىلا، دەيدۇ. زادى بۇ ھۆكۈمەتكە ئەخمەتتىن باشلىق قىلىمسا ھەرمېباغنى ئالغىلى بولمايدۇ.

- ئۇنى دېمىسىمۇ بۇ ئېلىخان تۆرەم خەلقنى ئالدىنقى سەپكە ھەيدەشنىلا بىلىدىكەن. جەڭنىڭ يولىنى تازا بىلمەيدىغان ئوخشايدۇ.

- بۇ ئەنجانلىق سوقۇشنىڭ يولىنى نەدىن بىلىدۇ. ئورنىنى ئەخمەتكە بەرسە بولىدۇ.

- ئۇ ئەخمەتنىڭ ھازىر نېمە قىلىۋاتىدۇ؟

- ئۇ ھازىر گېزىتخانىدا ئىشلەۋاتىدۇ. زايە كەتتى دېگەن. مەن مۇتائالى خەلىپىتىگە، ھېكمەتگە غوجامغا دېدىم، ئۇلارمۇ ئېلىخان تۆرىنىڭ ئاغزىغا قارايدىغان ئوخشايدۇ.

- ئىسھاقبېك دېگەن قىرغىز يامان نېمىكەن، ئاڭلىساق، پەنجىم سايغا كېلىپ قالغان دۈشمەننى ھەيدەپ

ئانچالنىڭ نېرىسىغا ئۆتكۈزۈۋېتىپتۇ!

- ھە، نۇرىدىن خەۋەر بارمۇ؟

- ئۇنى قىرىق پارتىزانغا باش قىلىپ، ئىسھاقبېك بىلەن بىللە ئانچالغا سوقۇشقا ئەۋەتىپتىكەن. بىزنىڭ دەرامۇ بىللە كەتتى. بەرا غېنى باتۇرغا ئەگىشىپ كۈنەس تەرەپكە ماڭدى.

- باتۇرلار ئۇياق - بۇياققا مېڭىۋېرىپ، مۇنۇ ھەرمېباغدىكى دۈشمەن يوپۇرۇلۇپ چىقسا كۈچ ئېلىشالماي

قالماستىز - ھە؟

- بۇ يەردىمۇ نى - نى باتۇرلار بار. ئورۇسلار كۆپىيىپ قالدى. پۈتۈن غۇلجا خەلقى مۇشۇ يەردە دۈشمەننى قورشاپ

تۇرۇۋاتسا، چىچاڭشىيدىغان بېشى ئونمۇ گومىنداڭنىڭ!

كۈن ئۆلتۈرۈشقا غېرىچ قالدى. ھويلا قىزىل شەپەق بىلەن نۇرلاندى. كەپتەرلەر، قاغلار، پاختەك، قۇشقاچلار

پېشايۋان، شاخلاردا شاۋقۇن كۆتۈردى. زىياۋۇدۇن قۇشلارغا دان چاچتى. ئۇ ھەم يېزا، ھەم شەھەر تۇرمۇشى ئەكس

ئېتىپ تۇرىدىغان بۇ ھويلىدىكى تۇرمۇشتىن ئىنتايىن رازى. ئۇ بۈگۈن خۇشال. مانا ئارغىماق مىنىپ، دۈمبىسىگە مىلىق

ئېسىپ دەرۋازا ئالدىدا پەرىخە پەيدا بولدى. ئۇ بىر قازاق قىزنى باشلاپ كەلگەنىدى. زىياۋۇدۇن ئۇلارنىڭ ئېتىنى

ئالدى، ئۇلار ھويلىغا ئەمدىلا كىرىشىگە، دەرۋازا ئالدىدا بىر كالاسكا توختىدى. كالاسكىدىن ئاجايىپ كاتتا كىيىنگەن،

تولمۇ چىرايلىق بىر قىز چۈشتى. ھارۋىكەش كالاسكىنىڭ كەينىدىن بىر ساندۇق بىلەن بىر تاغار مالنى چۈشۈردى.

- زىياۋۇدۇن ئاكا سىز بولامسىز؟

- شۇنداق! - دېدى زىياۋۇدۇن ئەيمىنىپ.

- مەن نۇرىنىڭ ساۋاقدىشى. ئىسىمىم زەيتۇنە. بىز ساۋاقداشلار ئاخشام جەم بولۇپ، ئارىمىزدىن چىققان

قەھرىمانىمىز نۇرمۇھەممەت زىياۋۇدۇننىڭ روھىغا ئاپرىن ئوقۇدۇق. ئۇنىڭ باتۇرلۇقلىرىنى گېزىتتىن ئوقۇپ تەسرلەندۇق.

سىزگە رەھمەت، قالتىس ئوغۇل تەربىيەلىپسىز!

ھويلىدىن مۇختەرباي، پەرىخەلەرمۇ چىقتى. قىز جاراڭلىق ئاۋاز بىلەن سۆزىنى داۋام قىلدى:

- بۇ ساندۇق بىلەن تاغار ساۋاقداشلارنىڭ كۆڭلى. مۇنۇ ئازغىنە ئالتۇنمۇ بار، ئاز كۆرمەي قوبۇل قىلىسىڭىز.

- بۇ، بۇ، بۇ!...

- نېمە بۇ- بۇ- بۇ؟ - مۇختەرباي كۈلۈپ، - رەھمەت دېمەمسەن. بۇ ئاشۇنداق نۇمۇسچان، مەن چوڭ دادىسى

بولغاندىكىن رەھمەت ئېيتاي. بىكارلا كايىپ- جوۋۇپسىلەر. سىز كىمنىڭ قىزى بولىسىز. مەن بىلمەيدىغان باي يوق

بۇ شەھەردە؟

- ئۇ مۇھىم ئەمەس، مەن نۇرىنىڭ ساۋاقدىشى!

قىز قىزاردى. مۇختەرباي زىياۋۇدۇنغا، ئۇنىڭ خوتۇنغا، ئاخىرىدا پەرىخەگە قارىدى. ئەر- خوتۇن قول

قوۋۇشتۇرۇپ خۇشال تۇراتتى. پەرىخە تامدەك تاتىرىپ كەتكەنىدى.

- قېنى ئۆيگە!

- ياق، ياق. مەن مەشەدىنلا قايتاي. بىر كۈن سوراشتۇرۇپ بۇ ئۆينى ئاران تاپتۇق. سىلەرگە رەھمەت!

قىز كالاسكىدا يېنىك سەكرەپ چىقتى. بىر جۈپ بوز ئارغىماق ئويناقلاپ يۈرۈپ كەتتى.

- پاھ، مۇشۇنداق كېلىنىڭ بولسىزە، زىيەك!... ھا- ھا- ھا!...

پەرىخە بىلەن قازاق قىزمۇ ئاتلاندى.

- بۇ نېمە قىلغىنىڭلار، كېلەر- كەلمەيلا ئەمدى؟

- خەمىتىنى كۆردۇق. ئۇخلاۋېتىپتۇ.

خۇشال كەلگەن پەرىخە خاپا قايتتى.

- كۈنچىلىكى تۇتۇپ قالدى - دە، دېدى مۇختەرباي كۈلۈپ، - بۇمۇ بىر خىل جەڭ. ھەرەمباغدىكى جەڭدىن

قېلىشمايدۇ!

- ئۇنداق دېمىسەڭ ئاكا...

ئۇلار قاقاقلىشىپ كۈلۈشتى. بۇ زىياۋۇدۇننىڭ ئۇزۇندىن بېرىقى ھەقىقىي شادلىق كۈلكىسى ئىدى.

كەچتە يەنە قاتتىق ئېتىشىش باشلاندى. شەھەر خەلقى ھازىر ئوق ۋە ھۇررا ئاۋازىغا كۆنۈپمۇ قالدى. شەھەر

ئويۇنچىلىرى يەنە مەشرىپىنى ئويناۋەردى، سازەندىلەرنىڭ مۇڭلۇق سازلىرى بىلەن ناخشىلىرىغىمۇ، كۈلكە - چاقچاق،

مەست بولۇشلىرىغىمۇ ئوق ئاۋازلىرى دەخلى قىلالىمىدى. غۇلجىدا ھايات يەنە بىر خىل داۋاملاشماقتا. بىر ئۆزگىرىش

دوختۇرخانا، گوسپىتاللار كۆپەيدى. ھەر كۈنى نەچچە ئونلاپ يارىدارلار دوختۇرخانىلارغا كېلەتتى. پەرىخە مانا

شۇنداق بىر دوختۇرخانىدا ئىشلەيتتى، ئۇنىڭ ۋەزىپىسى يارىدارلارنى كۈتۈش ئىدى. ئۇ قايتىپ كېلىپ زادىلا ئىشقا

كېرىشەلمىدى. ئۇنىڭ ئېسۇ خىيالى بايىقى چىرايلىق قىزدا قالغانىدى. قىزنىڭ خىيالچان كۆزلىرىدىن ئۇ ئادەتتىكى

ساۋاقداشلىققا ئوخشىمايدىغان بىر خىل ھېسسىيات ۋە سېغىنىش بىلەن تولغان مۇڭنى بايقىدى. ناۋادا ئۇ قىز نۇرنىڭ

باتۇرلۇقىغا رەھمەت ئېيتىشنىلا كۆزلىگەن بولسا بۇنداق يالغۇز كەلمىگەن بولاتتى. نېمىشقا ئۇنىڭ بىلەن باشقا

ساۋاقداشلىرى بىللە كەلمىدى، نېمىشقا ئۇ قىز نۇرنىڭ يېڭى تۇرالغۇسىنى بىلىۋېلىشقا شۇنچە ئالدىرىدى؟

پەرىخە پەرىشان، غەمكىن يۈرىكىگە يېڭى ئازاب يۈكى يۈكلىگەن ھېلىقى چىرايلىق قىزغا ئىچ - ئىچىدىن ئۆچ

بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ بۇ باي قىزنى كەينىدىن بىر پاي ئوق بىلەنلا ئۇ دۇنياغا ئۇزاتقۇسى كەلدى. تەقدىر ئۇنىڭ

رەقىبىنى يولغا سېلىپ، پەرىخەنى كۈنداشلىقنىڭ تىك قىياردىن ئەمدىلا ياندۇرۇپ كەلگەندە، توساتتىن يېڭى بىر

تېخىمۇ خەتەرلىك قىيانىڭ پەيدا بولۇشىنى ئۇ خالىمايتتى ھەم كۈتمىگەنىدى. ئۇ ئەمدىلا: «نۇرى مەڭگۈ مېنىڭ»

دېگەن ئىشەنچ بىلەن ھاياتنىڭ يېپىيىڭى بەخت سارىيىنىڭ ئىشىكىنى ئاچقاندا، بوسۇغىدا بۇ بەخت قاراقچىسىنىڭ

پەيدا بولۇشىنى زادىلا خىيالغا كەلتۈرمىگەنىدى. ئۆزگىرىش بولۇشى مۇمكىن ھايات **ھامان ئۆزگىرىدۇ**، لېكىن بۇ خىل

ئۆزگىرىشنىڭ تاسادىپىيلىقى ئۇنىڭغا تولىمۇ ئار كەلدى. ئۇ تۇرۇپلا «راستتىنلا كۆڭلى ياخشى ساۋاقداشى بولسىچۇ؟ بۇ

باي قىزنىڭ نۇرىدىنمۇ گۈزەل، قامەتلىك، ئەقىللىق بىر يىگىتى بولۇشى مۇمكىنمۇ؟» دەپمۇ ئويلىدى. لېكىن تېزلا

«ياق، نۇردىن ئۈستۈن يىگىت زادى يوق» ئۇ ھەرقانداق قىزنى ئۆزىگە تارتىۋالالايدۇ. ھەرقانداق قىز ئۇنىڭغا ئاشق بولۇپ قالىدۇ. مۇنۇ باي قىزى شۇنداقلارنىڭ بىرى. ئۇنىڭ ئاۋۇ قاپقارا، ئۇزۇن كىرىپكىلىك كۆزلىرى ماڭا ھەممىنى دەپ بەردى. ئۇ مېنىڭ رەقىبىم دېگەن ھۆكۈم ئۇنىڭغا تەسەللى بولىدىغان بارلىق گەپلەرنى يوققا چىقىراتتى... ئىككى يىگىت بىر يادىدارنى كۆتۈرۈپ كىردى، يىگىتلەر ھارغىن، قارغا مىلەنگەنىدى.

- نەدىن؟

- كۆكۈرچىندىن.

- نېمە، نۇرنى تونۇمسىلەر؟

- تونۇمايچۇ. ئۇ بىزنىڭ توپ باشلىقىمىز.

- ئەھۋالى قانداق؟

- ئۆزىغۇ ياخشى، قالتىس جەڭ قىلىۋاتىدۇ، بىراق...

- ھە، نېمە بولدى؟

- ئىنسى ئوق تېگىپ قۇربان بولدى.

- نېمە، نېمە؟ دەراما؟

- ھەئە. سىز ئۇنى بىلىدىكەنسز - دە؟

پەرىخە سىرتقا ئۇچقانداك يۈگۈردى.

بۇ چاغدا مۇختەرباي زىياۋۇدۇن بىلەن نېرىغا تويۇپ، ساندۇق ۋە خالتىدىكى رەختلەر، كىيىملەر، گۆش، ماي،

ئۇن - گۈرۈچ ۋە چاي - تۇز، قەنت - گېزەكلەردىن خۇشال بولۇپ نۇرنى ماختىشىپ، ئاتلىرىنى ئۇلاڭلىرىنى چىڭىتىپ

ھەرمېباغقا ماڭماقچى بولۇۋاتاتتى.

پەرىخە ئېتىنى چاپتۇرۇپ كەلدى ۋە دەرۋازىدىن كىرىپلا، يىغلاپ تۇرۇپ:

- دەرا، دەرا! - دېدى.

- دەرا نېمە بولدى؟ - زىياۋۇدۇننىڭ قولىدىن قامچىسى چۈشۈپ كەتتى.

- ئۇنىڭغا ئوق!... ئوق!...

قىز بۇقۇلداپ يىغلاپ زىياۋۇدۇنغا ئۆزىنى ئاتتى. زىياۋۇدۇن پەرخەنى يېرىم قۇچاقلاپ ئاۋۋال ئاسمانغا قارىدى.

ئاسماندا ئوت بولۇپ ئوقلار ئۇچۇپ يۈرەتتى. ئاندىن كېيىن ئېگىنىنى قىزنىڭ بېشىغا قويۇپ بۇقۇلداپ يىغلىدى. بايلا

خۇشاللىق ئەركىلەتكەن بەدىنىدە بىردىنلا ئازاب، قايغۇ ۋۇلقانى پارتىلىدى. ئۇنىڭ بەدىنى شۇنداق قاتتىق

سىلىكىنىدىكى، خۇددى بىرى تىغ ئۇرغاندەك، ئوق تەگكەندەك، توك تەپكەندەك!!!

ئۇنىڭ يۈرىكى شۇنداق تىلىنىدى: يۈزلىگەن پىچاق ئۇرۇلغاندەك، مىڭلىغان قول مورلىغاندەك، جاۋۇر-جاۋۇر

قوڭغۇن چىچىلغاندەك...

ئازاب ئۇنى مۇكەپپەتتە:

- جېنىم بالام، دۇنيانىڭ خۇۋۇقىنى كۆرمىگەن ئوغلۇم، پۇتلىرى چوقايىدىن، ئۇچىسى ماتادىن قۇتۇلمىغان بىچارە

بالام، كۆزۈمنىڭ نۇرى، يۈرىكىمنىڭ بىر قانچىسى، ھۇ-ھۇ-ھۇ!!!

- ئارمان بىلەن كەتتىغۇ بىچارە بالام، رەيھان، مېنى ئەپۇ قىل، بالىلىرىڭنى ئاسرىيالىمىدىم!!!

ئۇنى قۇچاقلاپ مۇختەربايىمۇ بۇقۇلداپ يىغلىدى.

بايرام بولغان كۈنلەردىن تاۋۇت كۆتۈرگەن ھازىدارلار ئۆتۈدۇ. بۇ ھاياتنىڭ قانۇنىيىتى.

زىياۋۇدۇن مۇسبەت بىلەن جەڭگىمۇ قاتنىشالمىدى. ئوغلنىڭ جەستىنى جەڭچىلەر نوسىلكا بىلەن ئەكەلدى.

مۇتائالى خەلىپىتىم ئۆزى دەرا بىلەن تۈنۈگۈن ھەرمەبەغ سوقۇشىدا قۇربان بولغان مۇساپىر سەپەر ئاخۇنىنىڭ نامىزىنى

چۈشۈردى. ناماز چۈشۈرۈپ دەپنە قىلىش غۇلجا شەھىرىدە ھەركۈنى بولۇپ تۇراتتى. كۈندۈزى تاۋۇت ئۆتكەن

كۈنلەردىن ئوخشاشلا ئاخشاملىرى توپ-توپ ئادەملەر قاقاقلىشىپ كۈلۈشۈپ، ناخشا ئېيتىپ ئۆتۈشەتتى، ھايات

شۇنداق بىر ئىزغا چۈشۈۋالغانىدى.

كۆكۈرچىنىدىكى جەڭگىمۇ شۇنداق بولدى. دۈشمەن نۇرغۇن قېتىم جەنۇبقا، ھەتتا غەربكە سۈرۈلۈپ ئىلگىرىلدى.

ئىككى كۈننىڭ ئالدىدا ھەرمەبەغدىكى دۈشمەن مۇھاسىرىنى بۆسۈپ جىليۈزى يېزىسىغا يېقىنلاپ باردى. ئىسھاقبېك

ئالدىن پارتىزانلارنى ئورۇنلاشتۇرغانچە، دۈشمەننى ئالداپ ئۇۋىسىدىن چىقىرىپ بازىلىرىدىن يىراقلاشتۇرۇش، قاتتىق

زەربە بېرىپ جانلىق كۈچنى ئاجىزلىتىش، سەپنى ئۆزگەرتىش، ئالاقىسىنى ئۆزۈڭلۈش، مۆكۈنۈپ زەربە بېرىپ،

ئارقىسىدىن پاراكەندىچىلىك سېلىشتەك پارتىزانلىق تكتىكىلىرىنى تولۇق ئىشقا سېلىپ، دۈشمەنلەرنىڭ ئۇچىرىشىغا

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ئىمكان بەرمىدى. دۈشمەن بىردە خۇش بولۇپ، بىردە يىغلاپ ئاخىر نۇرغۇن چىقىم تارتىپ ھالىدىن كەتتى. نۇربىلار ئون توققۇز كۈن قار-مۇزدا يەر بېغىرلاپ يېتىپ، قاتتىق سۇخار يەپ جەڭ قىلدى. ئۇ ھەتتا ئىنسىنىڭ ۋاپاتىنىمۇ يادىدىن چىقاردى. ئۇنىڭ ئېسۇ خىيالى قارشى تەرەپتىكى جان پىدا قىلىپ زېمىن ۋە دۆلەت غۇرۇرى ئۈچۈن كۈرەش قىلىۋاتقان دۈشمەن ئادەملىرىنى ئۆلتۈرۈشتە بولدى. ئۇ سوتكىسىغا ئۈچ-تۆت سائەت ئۇخلاشقا ئادەتلەندى، قارنىڭ تېگىدە ئۇخلاش، مېڭىپ كېتىۋېتىپ ئۇخلاش، ئات ئۈستىدە ئۇخلاشلارغا ئادەتلەندى. ئەڭ مۇھىمى، ئۇ پۈتۈن زېمىننى ۋە جىسمانىي كۈچىنى دۈشمىنىنى ئۆلتۈرۈشكە مەركەزلەشتۈرۈشنى ئۆزىگە ئادەت قىلالايدىغان بولدى. ئۇ بۇرۇن كېتىپ بېرىپمۇ، سوقۇش ئۈستىدىمۇ ئۇنى-بۇنى ئويلاپ قوياتتى. ھازىر بولسا دۈشمەننى يوقىتىشتىن باشقا ھېچنىمى ئويلىمايتتى.

ئون توققۇزىنچى كۈنى سەھەردە ئۇلار ئاخىر ئاچال ئېغىزىنى قايتۇرۇۋالدى. گومىنداڭنىڭ ئازغىنە ئەسكىرى مىڭمارالدىن ئۆتۈپ، گۆرساي ئارقىلىق تاغنىڭ شىمالىدا كۆزدىن غايىب بولدى. رازۋېدكىچىلار دۈشمەننىڭ جىڭ ناھىيىسىگە كىرىپ كەتكىنىنى دوكلات قىلدى. ئۇلار يانغۇچە ساي-سايدا يېتىشقان دۈشمەن جەسەتلىرىنىڭ يېنىدىن مىلتىق، ئاپتۇمات، گراناتالارنى يىغىۋالدى. ئولجا خېلى جىق ئىدى. ئەمما پارتىزانلاردىنمۇ ئوتتۇز نەچچە يىگىت قۇربان بولدى.

غۇلجا شەھىرىگە قايتقۇچە نۇرى ئىسھاقبېكىنىڭ يېنىدا بىللە ماڭدى. ئۇ بۇ ئۇرۇشنىڭ ئىستىقبالى توغرىسىدا

ئويلىغانلىرىنى ئىسھاقبېككە ئېيتتى:

- بىز سوتسىيالىستىك ھاكىمىيەت قۇرساق بولاتتى. سەۋەبى، بۇ ئىنقىلابتا جان تىكىپ ئالدىنقى سەپتە كۈرەش قىلىۋاتقانلار يۈز پىرسەنت نامراتلارنىڭ بالىلىرى. مەن كەمبەغەللەرنىڭ ھاكىمىيىتىنى قۇرۇشنى ئارزۇ قىلىمەن. مەسلەن، تاشقى مۇڭغۇلىيەدەك!

- تاشقى مۇڭغۇلىيىنى جياڭ جېيىشى تولىمۇ تەستە ئېتراپ قىلدى. تاشقى مۇڭغۇلىيە، مانجۇرىيە مەسلىسىدە ئۇ ستالىن بىلەن جىق ئېلىشتى. ئامېرىكا-روزۋېلتقا نۇرغۇن يالۋۇردى. ھەتتا سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ شىنجاڭدىكى تەسىرىنى تۈگىتىشنى مەقسەت قىلىپ، ئامېرىكىدىن ئۈرۈمچىدە كونسۇلخانا قۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. ئامېرىكا بۇ تەلەپنى قوبۇل قىلىپ، 1943-يىلى 4-ئايدا ئۈرۈمچىدە كونسۇلخانا قۇردى. گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنىڭ تەشەببۇسى بىلەن قۇرۇلغان

كونسۇلخانا ئاساسەن ستالىن بىلەن جياڭ جىيېشىنىڭ كېلىشىم ھاسىل قىلىشىغا سالاھىيەت قىلدۇ. ناۋادا سوۋېت بىلەن گومىنداڭ تىنىچلىق - دوستلۇق كېلىشىمى ئىمزالاپ قالسا، سوۋېت ئىتتىپاقى بىزنىڭ ئىلگىرلىشىمىزنى توسۇپ قويىدۇ. ھەتتا بىزنى گومىنداڭ بىلەن يارىشىشقا قىستايدۇ. ھازىر سوۋېت - گومىنداڭ مۇناسىۋىتى ياخشىلىنىشقا يۈزلىنىۋاتىدۇ. جياڭ جىيېشى ستالىنغا لۇشۈن پورتى، دالىيەن پورتى ۋە مانجۇرىيە تۆمۈر يولىدا ئالاھىدە ئىمتىياز بېرىمەن دەپ خۇشامەت قىلىۋاتىدۇ. بۇ ئىش بىز ئۈچۈن پايدىسىز.

- ئامېرىكا نېمىشقا سالاھىيەت قىلدۇ زادى، روزۋېلت بوزەك مىللەتلەرنى قوللايدىغان ئىنسانپەرۋەر ئادەم دەپ ئاتىلىغان. تېھران يىغىنىدا، دونبادون كاۋچۇكزارلىقى يىغىنىدا ستالىننى قوللاپ جياڭ جىيېشىنى چەتكە قاققاندىغۇ؟ - ئۇنىڭ مەقسىتى سوۋېت ئىتتىپاقىنى ياپۇنغا جەڭ ئېلان قىلغۇزۇش. سوۋېت ئىتتىپاقى جەڭ ئېلان قىلمىسا، گېرمانىيە يوقىتىلغاندىن كېيىنمۇ دۇنيادا ئوق ئاۋازى دەرھال تىنچىمايدۇ. ياپۇنىيە ئۇزاق تىرىكشىدۇ!

- ھە، چۈشەندىم. سوۋېت - گومىنداڭ دوستلۇق كېلىشىمى تۈزۈشتىن بۇرۇن شىنجاڭدىن گومىنداڭنى سۈرۈپ چىقارساق بولغۇدەك. ئىسھاقبېك ئاكا، ئىشىمىز قىيىن ئوخشايدۇ. مېنىڭچە، بىز يەنە بىلەن ئالاقە ئورناتساق بولغۇدەك. جياڭ جىيېشى ئاخىرىدا يەنە بىلەن سوقۇشىدۇ. ئۇ كوممۇنىستلارنى يوقاتماي توختىمايدۇ ئەمەسمۇ! - تەھلىلىڭ توغرا. جياڭ جىيېشى ياپۇنىيە تەسلىم بولغاندىن كېيىنمۇ سوقۇشىدۇ. مۇشۇ كۈندىمۇ يەنە نەنگە ئوق ئېتىۋاتىدۇ. ئۇ سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ كوممۇنىستلارنى قوللىشىدىن ناھايىتى قورقىدۇ. بىزنى كوممۇنىستلار دەپ قارايدۇ. بىز ھېچقانداق كوممۇنىست پارتىيە ئەزاسى بولمىساقمۇ!

- سىزنىڭ كۆز قارىشىڭىز ماڭا ئوخشاشكەن ئىسھاقبېك ئاكا!

- بىزگە ئوخشاش كۆز قاراشلىقلار ھازىرچە ئاز. ھۆكۈمەتتىكى چوڭ ھوقۇق بىزدە ئەمەس. ئەمما ئارمىيىدە بىزنىڭ ئادەملىرىمىز خېلى بار. پارتىزانلار ئاز كۈندە مۇنتىزىم ئارمىيە بولىدۇ. ئارمىيە دۆلەتنىڭ تەقدىرىنى بەلگىلەيدۇ، بالام...

ئاتلارمۇ ھارغان، ئادەملەر ئات ئۈستىدە ئۇخلاپ كەلمەكتە. ئىسھاقبېك سىگىنالچىغا بۇيرۇق بەردى:

- ھۇجۇمغا سىگنال بەر!

نۇرى ھەيران بولۇپ قارىۋىدى، ئۇ:

- غەلبە خۇشاللىقى بىلەن شەھەرگە كىرىشىمىز كېرەك. بىز يىگىرمە بەش كۈن توختىماي جەڭ قىلدۇق،

چارچىدۇق، لېكىن بىز غالىبلار. غالىبلار روھلۇق بولۇشى، ھەرگىز مۈگدەيمەسلىكى كېرەك!

سىگنال چېلىندى، نۇرى بىرىنچى بولۇپ ئېتىنى دىۋىتتى، ئۇنىڭغا ئەگىشىپ پارتىزانلار ئاتلىرىنى دىۋىتتى،

قامچىلىدى، غول بىلەن شەھەرگە قاراپ ئاتلىرىنى يورتۇپ جۇشقۇن روھ بىلەن يۈرۈپ كەتتى.

- غېنىكام قايتىپ كەلدىمىكىن؟

- ئۇ قايتىپ كەلگىلى بەش كۈن بولدى. كۈنەس تەرەپتىن دۈشمەن ئۆتەلمىگەن.

- غېنىكام ھازىر نەدىكىن. ئۇ يېنىمدا بولسا چوقۇم: «ستالىن شۇ تۇرقدا نېمە قىلىۋاتىدۇ؟» دەپ سورايتتى.

- سەن نېمە دەپ جاۋاپ بېرەتتىڭ؟

- ستالىن بېرىلغا قاراپ ژوكوف، كونيېفلارغا: ئات، ئايىماي ئات دەپ بۇيرۇق بېرىۋاتىدۇ، دەپ جاۋاپ بېرەتتىم.

- يەنە يالتا يىغىنغا تەييارلىق قىلىۋاتىدۇ، دېگەن سۆزىمۇ قوشۇپ قويساڭ بولىدۇ. يالتا يىغىنى ئاز كۈندە

ئېچىلىدۇ. ستالىن، روزۇبېلت، چېرچىل دۇنيانىڭ تەقدىرىنى بەلگىلەيدۇ. بىزنىڭ تەقدىرىمىزمۇ شۇنىڭ ئىچىدە.

39

1945 - يىلىنىڭ يانۋار ئېيى ئاچچىق سوغۇق بىلەن باشلىنىپ قاتتىق سوغۇق بىلەن ئاخىرلاشتى. سوغۇق قاتتىق،

دەرەخلەر ئېغىر قاردىن مۈكچەيگەن، يوللار كۈلتۈك قار بىلەن تولۇپ تارايغان، ئادەملەرنىڭ قۇلاقلىرى كۆكەرگەن،

بۇرۇنلىرى قىزارغان، كۆزلىرىدىن توختىماي ياش ئاقاتتى، قوللىرى يەڭدىن چىقمايتتى، پۇتلىرى تىنىمسىز يەرگە ياكى

بىر - بىرىگە ئۇرۇلاتتى.

مانا مۇشۇنداق سەھەر 1945 - يىلى 28 - يانۋار ئەتىگەنلىكى ئىلى پارتىزانلىرى لياڭشاڭ بىلەن ھەرەمباغا ئاخىرقى

قېتىم ھۇجۇم باشلىدى. زەمبىرەك - مىنامىيوتلار گۈمبۈرلەپ، ھۇررا سادالىرى ئەرشكە يەتتى. قالدۇق دۈشمەننىڭ بۇ

ئىككى بازىدىكى ئىستېھكاملىرى يىمىرىلىپ، تاملار گۈپۈلدەپ ئۇرۇلدى. قار، چاڭ قوشۇلۇپ ھەرەمباغا بىلەن لياڭشاڭ

ئاسمىنىدا قويۇق تۈتەك پەيدا بولدى. پارتىزانلار ئۆيىدىن - ئۆيگە يۈگۈرۈپ تام تېشىپ يول ئېچىپ، جاننى ئالقىنىغا

ئېلىپ، ئۆمىلەپ - دومىلاپ دۈشمەن ئىستېھكاملىرىغا يېقىنلاشماقتا ئىدى. دۈشمەن ئىستېھكاملىرىدىن - پوتەي، ئاكوپ

ۋە تاملارنىڭ تۆشۈكلىرىدىن توختىماي پىلىموتلار ئېتىلىپ تۇراتتى. دۈشمەن پۈتۈن كۈچى بىلەن قارشىلىق كۆرسەتمەكتە

ئىدى. لياڭشاڭ بۇتخانىسىنىڭ ئالدىدىكى تۈپتۈزلا يەرگە دۈشمەن پىلىموتى ئورنىتىلغان. گىمنازىيە پىدائىيلىرىدىن بىر نەچچىسى باش كۆتۈرۈشگىلا ئوق پېشانىسىگە تېگىپ كەينى - كەينىدىن قۇربان بولدى: شېرىپ، مۇخپۇللار نۇرى بىلەن بىللە قەسەم بېرىشكەن يىگىتلەر ئىدى. ئۇلار ھازىر قۇربان...

مانا بىر نەچچە ئادەم سۇغا چىلانغان كىگىزلەرنى بېشىغا يۆگەپ دۈشمەن سېپىگە قاراپ يۈگۈردى. ئۇلارنىڭ بىرى يىقىلدى، قالغانلىرى ئۆتۈۋالدى. بىر پارتىزان پىلىموت ئوقى چىقىۋاتقان تۈشۈككە گىرانت تاشلىدى. پوتەي پارتىلىدى. پارتىزانلار «ھۇررا» ۋارقىراپ لياڭشاڭنىڭ ئىچىگە يۈگۈردى. بىر نەچچىسى يىقىلدى، يەنە پىلىموت ئېتىلدى. بىر پارتىزان پارتلاتقۇچ دورىنى كۆتۈرگەن پېتى تۈشۈككە ئۇدۇل يۈگۈردى. ئۇ يىقىلدى. ئارقىدىن يەنە بىرى ئۆمىلەپ بېرىپ پارتلاتقۇچنى ئېلىپ مېڭىۋىدى، ئۇنىڭغىمۇ ئوق تەگدى. بىر قىز ئوق تەگكەنلەرنى دۈمبىسىگە تېكىپ يەر بېغىرلاپ مېڭىپ دالدىغا ئاپاردى. ئوق قىزنىڭ ئەتراپىدا، بېشى ئۈستىدە چۈ - چۈ قىلىپ ئەجەل بەلگىسى بەرمەكتە. لېكىن قىز ھەممىدىن پەرۋاسىز، ئۇ قۇتقۇزۇشنىلا ئويلىسا كېرەك، ئوق ئۇنىڭ جېنىغا زامىن بولۇشنى ئويلاپمۇ قويمىدى. مانا ئاخىر ئۇ يارىدارنى قۇچاقلىغان پېتى قىيىسايدى...

بىر يىگىت ئوققىمۇ قارىماي ۋارقىراپ قىزغا ئۆزىنى ئاتتى:

- پەرىخە! - بۇ نۇرى ئىدى. ئۇ قىزنى كۈچلۈك قوللىرى بىلەن كۆتۈرگەن پېتى دالدىغا ئېلىپ باردى. قىز

يارىلانغان، ئوق ئۇنىڭ سول مۇرىسىگە تەگكەنىدى.

ئۇرۇش رەھىمسىز، ئوقنىڭ كۆزى يوق، دۈشمەن ساڭا ئۆلۈمدىن باشقا ھېچنېمە تىلىمەيدۇ!

نۇرى قىزنى شەپقەت ھەمىشەسىگە تاپشۇرۇپ بېرىپ، ھەمراھلىرى بىلەن لياڭشاڭغا قاراپ يۈگۈردى. جەڭ تېخىمۇ كۈچەيدى، لياڭشاڭ ئۆگزىسىدە پارتىزانلار پەيدا بولدى. بىردەمدىن كېيىن ئېتىشىش توختىدى. توپىغا مىلەنگەن، ئىنسان چىرايى قالمىغان گومىنداڭ ئەسكەرلىرى ئېگىز كۆتۈرۈپ لياڭشاڭ ھويلىسىغا چىقتى...

بۇ ئىش نەق چۈشتە بولدى. بۇ غەلىبىدىن شادلانغان ئادەملەر «ھۇررا!» دەپ جېنىنىڭ بارىچە ۋارقىراشتى.

لياڭشاڭ ئېلىندى، سەكسەن كۈن قامال قىلىنغان جاھىل قورغان ئاخىر يىمىرىلدى. ئادەملەر تەسلىم بولۇپ

قوللىرىنى كۆتۈرۈۋالغان دۈشمەنلەرنى ئۆلتۈرمەك بولۇپ يۈگۈرۈشتى. لېكىن بىر ياش پارتىزان بۇ تەلۋىلەرگە قورال

تەڭلەپ:

- كىم ئاتسا مەن ئۇنى ئاتىمەن! - دېۋىدى، ھېچكىم پېتىنالىمىدى.

ھەرمەبىغا كۈندۈزى قاتتىق جەڭ بولدى. ئۇ كۈنى پۈتۈن شەھەر خەلقى ئۆيىدىن چىقماي پارتىزانلارغا نۇسرەت تىلىدى. كېچە سائەت ئون بولغاندا ئوق ئاۋازى پەسلىدى، پۈتۈن خەلق كوچىغا چىقىپ تەنتەنە قىلدى. قاتتىق سوغۇق بولۇشىغا قارىماي، ئادەملەر كوچىلاردا: «گومىنداڭ يوقالدى!» دەپ ۋارقىراشتى.

ئاسماندىكى يۇلتۇزلار بۇرۇنقىدىن نۇرلۇق كۆرۈندى. دەرەخ شاخلىرىدىكى قار ئەمەس، گۈياكى چىچەك. گۈياكى گۈل ئىدى. تۈرمىلەر، قورقۇنچلۇق ساقچى ئىدارىلىرى، كوچىلاردا ماڭسا غادىيىپ، شەھەر پۇقرالىرىنى ئەخلەت بىلىدىغان ياۋۇز ئەسكەرلەر ئەمدى يوق، قايسىلا ئىدارىگە كىرسە غىرىلىدىشىپ يۈرىدىغان، تەكەببۇرلۇقتىن باشقىنى بىلمەيدىغان كىبرى چوڭ ئەمەلدارلار ھېچ نەدە يوق. ئۇچقۇچىلار ئەمدى چىرايلىق قىزلارنى خالىغانچە ئېلىپ مېڭىپ، باشقا مىللەتلەرنىڭ غۇرۇرىنى دەپسەندە قىلالايدۇ. تۈرمىلەردىكى بىگۇناھلار ئەمدى ۋەھشىيەنە قىيىلىپ، كۆزلىرى ئويۇلۇپ، تىللىرى كېسىلىپ، ئۆلتۈرۈلۈپ قۇدۇقلارغا تاشلانمايدۇ. دېھقانلار ئون نەچچە خىل سېلىق دەردىدىن خار-زار بولىدىغان كۈنلەر ئەمدى ئۆتمۈش.

- گۈزەل شەھرىمىز ئاجايىپ ئازادە - ھە!

- مۇھىمى، ھېلىقى كالا كېسەر ئەسكەرلەر يوق!

- ئاڭلىغانىسەن، ئايروودورومدىكى گومىنداڭچىلار قېچىپ پىلىچى جىلغىسىغا بارغانىكەن. بىزنىڭكىلەر ئالدىدىن

توراپ، كەينىدىن قوغلاپ ئۇلارنى قىرىپ تاشلاپتۇ!

- بىرەر مىڭ پۇقرامۇ قېچىپتىكەن، ئىسھاقبېك، ئابدۇكېرىم ئابباسوفلار ئۇلارنى ئۆلتۈرگۈزمەپتۇ.

- گومىنداڭ تەسلىم بوپتۇ ئەمەسمۇ، تەسلىم بولغاندىكىن ئۆلتۈرمەيدۇ - دە!

زىياۋۇدۇن خوتۇن - بالىلىرىنى باشلاپ كېچىدە كوچىغا چىقىپ خەنزۇ بازىرىغا كەلدى. ئۇ يەردە ئادەملەر

مىغ - مىغ ئىدى.

- ئەمدى بۇ يەرنى نېمە بازار دەيمىز؟

- ئۇيغۇر بازىرى دەيمىز - دە!

زىياۋۇدۇن مۇشۇنداق كۈن ئۈچۈن قۇربان بولغان دەرانى، ئاكىسى ھېكايە قىلىپ بېرىدىغان مانا مۇشۇنداق

كۈنلەرنى ئارمان قىلغان، لېكىن كۆرەلمىگەن كىچىك ئوغلىنى، قەشقەردە نەچچە يىل سەرگەردان بولۇپ، بىگۇناھ قىرىلغان ئاتا-ئانىسى، قېرىنداشلىرى ۋە بالىلىرى ئۈچۈن قىساس ئېلىشنى بىر مىنۇتتۇر ئۇنتۇمىغان يېتىمچى سەپەر ئاخۇنى ۋە يەنە زىياۋۇدۇن بىلەن بىللە پاراڭلاشقان، ھال-مۇڭ ئېيتىشقان، لېكىن ئارمىنىغا يېتەلمىگەن نەچچىلىگەن پارتىزانلارنى بىرمۇبىر ئەسلىدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ئىسسىق ياشلىرى تاراملاپ چۈشۈپ، يىرىك بۇرۇتدا مەرۋايىتقا ئايلىنىدى.

ئاددىي پۇقرالار خۇشال بولغان چاغلىرىدا، ھامان ئارمانغا يېتەلمىگەن يېقىنلىرىنى يادلاشقا ئادەتلەنگەن. لېكىن كاتتىلار ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار ئارمانغا يەتكەن چېغىدا چوڭ ئارمان ئۈستىدە ئويلايدۇ. كۆمۈش تەختكە ئولتۇرغانلار ئالتۇن تەختنى، مىڭ ئەسكەرگە باش بولغانلار يۈز مىڭ ئەسكەرگە باش بولۇشنى ئويلايدۇ. ئۇلارنىڭ ئارمانلىرى چەكسىز بولىدۇ.

ھۆكۈمەت رەئىسى ئېلىخان تۆرەم، مۇئاۋىن رەئىسى ھېكمىبەگ غوجا ۋە ھۆكۈمەتنىڭ توققۇز نەپەر ئەزاسى ئالدىنقى سەپتە كۈرەش قىلىپ غەلبە بىلەن قايتىپ كەلگەن پارتىزان باشلىقلىرى بىلەن كۆرۈشتى. گومىنداڭ ئارمىيە قوماندانلىق شىتابى ھازىر «ئىسلام جۇمھۇرىيىتى» نىڭ ھۆكۈمەت ئىشخانىسى. بۇ يەردە قوراللىق پارتىزانلار بىلەن شىبەلەردىن تەشكىللەنگەن دوخوۋوي ئۆركېتىس پەيدا بولدى. ئۇلار تۆرەم تۇرغاندا، تالاغا چىققاندا پۈتۈن شەھەرگە ئاڭلىتىپ مۇزىكا چالىدۇ. مانا مۇزىكا چېلىندى، تولىمۇ تەنتەنىلىك كۆرۈنۈش-ھە! بېشىغا كەمچەت تۇماق، ئۇچىسىغا قاما ياقىلىق، ئەنگلىيە سۆكىسىدىن تاشلانغان جۇۋا كىيگەن، كەكە ساقال، ئورا كۆز، ئورۇق ئادەم-ئېلىخان تۆرەم، ئۇنىڭ يېنىدا سۆسەر ياقىلىق، ئەت رەڭ سۈككىدا تاشلانغان جۇۋا، بېشىغا مەرىيە تېرىدىن تىكىلگەن، تۆپە كىيگەن، ئېگىز، قاڭشارلىق، يېرىم ئاي شەكىللىك ساقىلى ئۆزىگە ياراشقان ئادەم-ھېكمىبەگ غوجا. ئۇلارنىڭ كەينىدە مۇتائالى خەلىپىتىم، ئەنۋەر مۇسابايوف، رەخمىجان سابىر ھاجى... ئابدۇكېرىم ئابباسوفلار قاڭغالىر ئۆگزىلىك بىر قەۋەت ئۆيىنىڭ ئىككى يېنىدىكى سالاسۇنلۇق ئىشىكتىن چىقىپ، ئىشىك ئالدىغا توپلانغان پارتىزان باشلىقلىرى بىلەن كۆرۈشتى.

نەچچە يىلنى تاغ-دالادا، ئاق قار، كۆز مۇزدا، قەھرىتان ۋە تومۇزدا دۈم يېتىپ-دۈم قوپۇپ، يەرنى چۈشەك، ئاسماننى يېپىنچا قىلىپ ئۆتكۈزۈشكەن، پاتىخ، غېنى، ئىۋان، مولداجان، ناۋانلار بىر چەتتە مەغرۇر، ئازادە تۇرۇشاتتى. يەنە بىر چەتتە غۇلجىنى ئازاد قىلىش جېڭىدە كۈچ چىقارغان ئىسھاقبېك، زۇنۇن تېيىپ، ناسىروف، يۈسۈپوف، پالىنوف، مازاروف،

شونىيوق، مارتوفلار، يەنە بىر چەتتە، ماناسبايوف، ئەبشوف، قېيۇمبەگ، قارپىوفلار... تۇراتتى. ئۇلارنىڭ كەينىدە - غۇلجىنى ئازاد قىلىش جېڭىدە ئالدىنقى سەپتە كۈنلەپ قار - مۇزدا يېتىپ - قوپۇپ، نۇرغۇنلىغان سۆيۈملۈك سەبداشلىرىنىڭ قۇربان بولغىنىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن، ئۆزلىرىمۇ بىر ياكى بىر نەچچە قېتىم يارىدار بولۇشقان پارتىزانلار قاتار تىزىلىپ تۇراتتى. تۆرەم ئالدىغا چىقتى. ئۇ شەرەت قىلىۋىدى، بىر قارىي تولىمۇ چىرايلىق، تەسىرلىك قىلىپ قۇرئان ئوقۇدى. قۇرئان ئوقۇلغاندا ھەممە ئادەم يەرگە قاراپ، قوللىرىنى قوۋۇشتۇرۇپ تۇرۇشتى. قۇرئان ئوقۇلۇپ بولغاندىن، مۇتائالى خەلىپىتىم «ئامىن» دەپ قولىنى كۆتۈردى. ھەممە ئادەم دۇئا قىلدى. دۇئادىن كېيىن تۆرەم سۆزلىدى:

- قېرىنداشلار، ئاللاننىڭ شىرلىرى، سىلەردىن ئاللاتائالا تابارەك رازى، خەلق رازى، زالىم گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنى ئاغدۇرۇپ، ئىسلام جۇمھۇرىيىتى - شەرقىي تۈركىستان ھۆكۈمىتىنى قۇردۇق، پۈتۈن ئىلى زېمىنىدا ھازىر گومىنداڭ يوق، خىتاي يوق. بۇ زېمىن خىتاينىڭ زۇلۇمىدىن قۇتۇلدى!

ئەنئەنە مۇسابايوف چاۋاك چېلىۋىدى، كۆپچىلىك ئەگىشىپ چاۋاك چالدى. تۆرەم ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

- لېكىن پۈتۈن شەرقىي تۈركىستان - خوتەن، قەشقەر، ئاقسۇ، تۇرپان، قۇمۇل، ئۈرۈمچى، ئالتاي، چۆچەك بىزنى كۈتۈپ تۇرماقتا. بىزنىڭ ئۇ يەرلەرنى ئازاد قىلىش مەسئۇلىيىتىمىز بار. بۇ مەسئۇلىيەت ئاللاننىڭ ئەمرى. بىز نۇرغۇن قۇربان بەردۇق. شېھىتلىرىمىز ھازىر جەننەتتە. بىز يەنە نۇرغۇن قۇربان بېرىمىز. بۇ قۇربانلىرىمىز بەدىلىگە خەلقىمىز، ئەۋلادلىرىمىز يات، ياۋۇز مىللەتنىڭ زۇلۇمىنى كۆرمەيدۇ. بىز ئۆز زېمىنىمىزغا ئۆزىمىز مەڭگۈ خوجا بولىمىز! چاۋاكلار يەنە گۈلدۈرلىدى، مىزگان چېلىندى. ئادەملەر شوئار توۋلاشتى.

تۆرەم ئاخىرىدا:

- پارتىزانلىرىم، ئەمدى بىز پارتىزانلىق قىلمايمىز. بىز شەرقىي تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتىنىڭ دۆلەت ئارمىيىسى بولىمىز، بىز ھەربىي كومىتېت قۇرىمىز، پۈتۈن خەلق، يىگىرمە ياشتىن قىرىق بەش ياشقىچە بولغان پۇقرالارنىڭ ھەممىسى ئەسكەر بولىدۇ، فرونتقا، تېخىمۇ مۈشكۈل ئىشقا ئاتلىنىدۇ. ياشسۇن خەلق، ياشسۇن خۇدانىڭ شىرلىرى!

يىغىن تارقالدى. ھەممە ئادەم يېقىنلىرى بىلەن جەم بولۇپ خۇشاللىقلىرىنى، ھاياجانلىرىنى ئورتاقلاشتى.

ئەنۋەر مۇسابايوفنىڭ باغ قورۇسىدا ئېلىخان تۆرە باشلىق ھۆكۈمەت رەھبەرلىرى جەم بولۇپ، كەلگۈسى ۋە

ئەتىدىن باشلاپ قىلىنىدىغان ئىشلار توغرىسىدا ئويلىغانلىرىنى دېيىشتى. زىياپەت مۇلاھىزە ۋە تالاش-تارتىش بىلەن

يېرىم كېچىدە ئاخىرلاشتى.

غېنى باتۇر بۇ كۈنلەردە ئېگىز، كۆكسى كەڭ ئالا ئاتقا مىنىپ، شەھەر كوچىلىرىدا ئات ئوينىتىپ كۆڭۈل ئاچتى.

ئاخىر ئۇنى شەرق مەھەللىدىكى بىر باي ئۆيىگە مېھمانغا چاقىردى. ئۇنىڭ ھازىر مۇھاپىزەتچىسى، سازەندىسى، بىر

نەچچە مۇرىتلىرى بار. ئۇ بۇلار بىلەن بېرىپ باينىڭ ئۆيىدە پاقالان سويغۇرۇپ يەپ-ئىچىپ، ئاخىرىدا مەست بولۇشتى.

باي ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ ئون ئالتە ياشلىق چىرايلىق قىزىنى نىكاھ قىلدۇرۇپ ئۇنى «كۈيەۋغۇل» قىلىۋالدى. ئۇ ياش قىزنىڭ

قوينىدا ئۆز باتۇرلۇقىنى نامايان قىلىپ، ئەتىگەنلىكى سۆسەر تۆپىسىنى قوزۇققا ئېلىپ قويۇپ:

- ئېرىڭ مانا شۇ تۆپە. بىز ئەتىلا جەڭگە ماڭىمىز. كۆرۈشكەچە ئامان بول! - دەپ قويۇپ، ئېتىنى ئويناقلىتىپ

چىقىپ كەتتى.

پاتىخ ئىسھاقبېك بىلەن بىللە نوۋىگوردتىكى تاتار بايلىرىنىڭ ئۆيىدە مېھمان بولدى. ئۇلار تۈزۈلدىغان ھەربىي

قىسىملار، قىلىنىدىغان ئۇرۇشلار توغرىسىدا ئۇزاق سۆزلەشتى. ئۇلار بىلەن ئۇ ئۇنىمۇ بىللە بولدى.

ھەركىم ئۆز قۇربى بىلەن بىللە ئىدى. ئابباسوف «ئازاد شەرقىي تۈركىستان» گېزىتىنىڭ مەسئۇلى ھەبىب

يۇنچىنىڭ ئۆيىدە ئىنقىلاپ غەلبىسىنى تەنتەنە قىلدى. ئۇلار بىلەن سەيپىدىن، ئەسەت، زاكىروف، سادىروف ئوخشاش

تاشكەنت كۆرگەن، ئۈرۈمچىدە چېن تەنچىيۇ، لىن جىلۇلارنىڭ دوكلاتلىرىنى ئاڭلاپ كوممۇنىزم چۈشەنچىسىگە ئىگە

بولۇشقانلار بىللە بولۇشتى. ئۇلار قانداق قىلىپ شىنجاڭنى سوۋېت ئىتتىپاقىدەك سوتسىيالىزم قىلىش، سوۋېت

ئىتتىپاقىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن ھۆكۈمەت قۇرۇشتا قانداق پىكىرى بارلىقىنى بىلىش ئوخشاش شىنجاڭنىڭ تەقدىرىگە

مۇناسىۋەتلىك ئىشلار ئۈستىدە سۆزلەشتى. ئۇلار مۇشۇ ئىشلار ھەققىدە سۆزلەشكەندە گېزىتخانىدا ئىشلەۋاتقان ۋە ئا.

ئىلىلىق دېگەن تەخەللۇس بىلەن گېزىتكە توختىماي ماقالە يېزىۋاتقان ئەخمەت ئىسىملىك ئادەممۇ سۆز قاتاتتى. ئۇنىڭ

پىكىرلىرى چوڭقۇر، مۇلاھىزىسى كىشىنى جەلپ قىلىش كۈچىگە ئىگە ئىدى. ئابباسوف:

- يەنئەن بىلەن ئالاقىلىشىشنىڭ يولىنى قىلساق بولاتتى، قانداق ئالاقىلىشىشكە بولىدىكىن. جۇڭگو

كومپارتىيىسىنىڭ ئەزالىرىنى شېڭ شىسەي ئۆلتۈرۈپ بولدى، - دېۋىدى، باشقىلار جىم بولۇپ قالدى.

- ئۇنىڭ يولى موسكۋادا، - دېۋىدى ئەخمەت، - جياڭ جېشى بىزنى ئۇلارغا ئاللىقاچان چېتىپ بولدى. بىز تېخى

باغلىنالمىۋاتىمىز!

كۆپچىلىك قاقاقلاپ كۈلۈشۈپ كەتتى.

- ماركسىزم - لېنىنىزمنى شېڭ شىسەي دەۋرىدە ئاشكارا سۆزلىشەتتۇق. ئۆزىمىزنىڭ ھۆكۈمىتى قۇرۇلغاندا ئەجەپ

سۆزلەشكە قىسنىدىغان بولۇپ قالدۇق - ھە؟ - دېۋىدى سەيپىدىن.

- ئاشكارا دەيدىغان كۈنلەر يىراق ئەمەس. ھازىرچە بىز قىلىۋاتقان ئىشىمىزنى شۇنىڭغا توغرىلىساق بولىدىمۇ، -

دېۋىدى ئەخمەت.

كۆپچىلىك قايىل بولۇشتى...

ھېكمىبەگ غوجام بولسا ئۆز مەشرىپىدە ئىلى ناخشىلىرىنى ئاڭلاپ، ھاياتنىڭ نەق ئۆزىدىن لەززەت ئالماقتا

ئىدى. جىلىيۈزىدىكى تۇرسۇن پالۋان دېگەن ئادەم كېچىلەپ كىرىپ غوجامنى ئۆز ئۆلپەتلىرى، سازچىلىرى بىلەن بىللە

ئۆيىگە ئاچىقىپ كەتتى. ئۇ يەردە مەشرەپ قىزىماقتا ئىدى. ئۇلار نە سىياسەت، نە دۆلەت ئىشى، نە كەلگۈسى توغرىسىدا

سۆزلىمەك تۈگۈل ئويلاپمۇ قويمايتتى... ناخشا - ساز، مانا بۇ ھاياتنىڭ لەززىتى... بۇ ئۇلارنىڭ تۇرمۇش ئۇسۇلى

ئىدى.

گېمنازىيە ئوقۇغۇچىلىرى زەيتۇنەنىڭ ئۆيىگە توپلاشقاندى، تاللانغان ئوتتۇز نەپەر قىز - يىگىت ياشلارغا خاس

ھايات، ھېسسىيات ۋە گۈزەللىكتىن پەيدا بولىدىغان، ھامان كىشى قەلبىدە يوشۇرۇنۇشقا تىرىشىدىغان مۇھەببەت

لەززىتىنى سۈرمەكتە ئىدى. ئۇلارنىڭ چىرايلىرىدا، بولۇپمۇ كۆزلىرىدە، كۈلكىلىرى، چاقچاقلىرى، ھەتتا

مېڭىش - تۇرۇشلىرىدا بۇ سېپىرلىك مۇھەببەت تۇيغۇسىنىڭ شولىسى لاۋۇلدايتتى. باي قىزنىڭ ئۆيىدە - تولىمۇ چوڭ،

تېگىگە قېلىن گىلەم سېلىنغان ئۆيىنىڭ ئوتتۇرىسىغا ئۇزۇن ئۈستەل، يۆلەنچۈكى ئادەمنىڭ بېشىدىن ئېگىز، چىرايلىق

ئورۇندۇقلار چۆرىدەپ قويۇلغان، ئۈستەل ئۈستىگە خىلمۇخىل بولكا، پىرەنىكلەر، ھەر خىل ۋارىنا - كۋاسلار، كاتلېت،

توخۇ گۆشى، كاۋاپ، بېلىق ۋە ئىكرا، ياۋرۇپانىڭ سەرخىل پىۋا، ۋېنولىرى... تىزىلغان. مېۋە - چېۋىلەر ئۈستەلگە

چىقىش سالاھىيىتى بولمىغانلىقتىن كىچىك - كىچىك مەخسۇس توقۇلغان سېۋەتلەردە بىر چەتكە قويۇلۇپمۇ. بۇ ئۆيىنىڭ

رومكا - ئىستانكانلىرىمۇ زىلۋا، ئېگىز، باشقا يەرلەردە كۆرۈلگەن پاسوندا ئىدى.

ساھىبخان قىز زەيتۇنەم رومكىسىنى ئېگىز كۆتۈردى ۋە ئورنىدىن تۇرۇپ جاراڭلىق، تىترەپ تۇرغان ئاۋازى بىلەن:

- ئىنقىلاب غەلىبىسىنى تەبرىكلەپ بىر رومكىدىن كۆتۈرەيلى! - دېدى قىزىرىپ.

- ھۇررا! - دېيىشتى شوخ يىگىتلەر رومكىلىرىنى ئۇرۇشتۇرۇشتى ۋە كۆتۈرۈۋېتىشتى. قىزلار بولسا پىۋا تولدۇرۇلغان

رومكىلىرىنى قوللىرىغا ئېلىشتى، بىر- بىرىگە قارىشىپ قاقاقلىشىپ كۈلۈشتى.

بىرلا نۇرى ئىچمەي قويدى.

- ئىچەۋۇي، بۈگۈن ئىچمەي قاچان ئىچەتتىڭ، تازا ساراڭ دەڭگەلىكەنسەن جۇمۇ!

- مۇسبەت؟ بۈگۈن مۇسبەت يوق. ئۆلگەنلەر شېھىت، شېھىت بولغانلار ھازىرمۇ ئارىمىزدا بار. كۆزگە

كۆرۈنمىگەن بىلەن، شېھىتلەر غازىلار بىلەن دائىم بىللە!

- ئىچە نۇرى، ئارىمىزدا ئەڭ جىق جاپا تارتقانىمۇ سەن، گىمنازىيىنىڭ قەيسەرلىرىدىن ساناپ باقسام ئون ئىككى

يىگىت، ئىككى قىز قۇربان بوپتۇ. ئۇلار شېھىت، ھازىر ئارىمىزدا!

- ئالە نۇرى، بۇنداق قىلساڭ قاملاشمايدۇ!

- ئېلىڭا نۇرى، كۆڭلىمىز ئەمدى!

- نۇرىنىڭ قەھرىمانلىقىغا ئاپىرىن. باتۇر دېگەن ئىچىشتىمۇ باتۇر بولۇشى كېرەك!

- مېنىڭچە، زەيتۇنەم ئۆزى تۇتسا نۇرى چوقۇم ئىچىدۇ.

- ئۇنداق يېرى بولسا تۈتە زەيتۇنە، ۋىيەي، ئىچكىنە تازا، رۇس قىزلىرىدەك!

زەيتۇنە بىراندى قۇيۇلغان رۇمكىنى قولغا ئالدى ۋە يەنە بىر قولغا پىۋا قۇيۇلغان بىر رۇمكىنى تۇتۇپ نۇرىنىڭ

ئالدىغا كەلدى. ئۇنىڭ كۆزلىرى، يۈرىكى نېمىلەرنى دېگىنىنى بىرلا نۇرى چۈشەندى. ئىسسىق ئۆيدە سوۋېت

ئەسكەرلىرىنىڭ گىمناستۇركىسىنى كىيىپ، چېچىنى چۈشۈرۈۋېتىپ قۇلاقچا كىيىپ ئولتۇرغان نۇرى قۇلاقچىسىنى

ئېلىۋېتىپ قىزغا قاراپ ئورنىدىن تۇردى، قىز جىق گەپ قىلمىدى، مەنىلىك قىلىپ:

- بەخت ئۈچۈن ئىچەيلى! - دېدى. نۇرى ئىچمەي توختاپ قېلىۋىدى، بىر يىگىت يېنىغا كېلىپ:

- رۇمكىسىنى تولدۇرايلى، قىزلار بىلەن تەڭ ئىچەتتىمۇ بۇ داڭگال! - دېدى ۋە زورلۇق بىلەن ئۇنىڭ رۇمكىسىنى

لىق تولدۇردى. يىگىت:

- ساڭا ئىچۈرۈش ئۈچۈن غېنى باتۇر ئاكاڭنى باشلاپ كېلىمىزمۇ يە؟! - دېدى ۋە، - ئىچە، بولمىسا بېشىڭغا

قۇيمەن! - دەپ ئۇنى قىستىدى.

ئاخىر ئۇ رومكىنى قولىغا ئالدى ۋە زەيتۇنە بىلەن يەنە بىر قېتىم ئۇرۇشتۇرۇپ قويۇپ كۆپچىلىككە قاراپ:

- مېنىڭ تۇرمۇش يولۇمغا بىر كاتاك كولىدىڭلار - ھە، بوپتۇ، - دېدى ۋە - خەلقىمىزنىڭ بەختى ئۈچۈن! - دەپ

ئىچىۋەتتى.

بىر ئاندى ئۇنىڭ ھېسسىياتىنى قوزغىدى، ئۇنىڭغا ئولتۇرغانلار، بولۇپمۇ قىزلار بۆلەكچىلا چىرايلىق كۆرۈنۈشكە

باشلىدى. ئۇنىڭغا يادىغا سەبىخە كەلدى. ئاياللاردىن كېلىدىغان لەززەت ئۇنى غىدىقلاشقا باشلىدى. ئۇنىڭ

كۈلگۈسى، تۇتقۇسى، سۆيگۈسى، قۇچاقلىغۇسى كەلدى. ئۇ يېنىدىكى شەمشىددىن يېرىم قۇچاقلىدى:

- ئەمدى قۇلاقچىچە بولىدىغان بولدۇم. قۇيە!

ئۇ يەنە بىر رۇمكا ئىچىۋەتتى. ئاندىن كېيىن ئىككى رۇمكىغا تولدۇرۇپ قۇيۇپ زەيتۇنەنىڭ ئالدىغا باردى:

- ساقداشلىرىڭىزنى قەدىرلىگىنىڭىزگە رەھمەت! - دېدى - دە، ئۆزى يەنە بىرنى ئىچىۋەتتى. زەيتۇنە لىۋىنى

تەڭكۈزۈپ قويدى. نۇرى قىزىرىپ، كۆزلىرى نۇرلىنىپ بۆلەكچىلا خۇشخۇي بولۇپ كەتكەنىدى. قىز خۇشال بولۇپ،

پاتېفوننى ھېسسىيات قوزغايدىغان رۇس، ئۆزبېك ۋە ئۇيغۇر ناخشىلىرىغا قويۇۋەتتى.

بىر نەچچە جۈپ يىگىت - قىز ۋالىسقا چۈشتى. نۇرى ئولتۇرالماي قالدى، ئۇ زەيتۇنەنىڭ يېنىغا دەلدۈگۈنۈپ

ماڭدى. قىز ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇنى يېنىك قولىقىۋالدى:

- تانسا ئويناي دەمسىز؟

- ئۆگىنەي دەيمەن، زادى بىلمەيمەن.

- مەن سىزگە ئۆگىتەي، - قىز ئۇنىڭ مۇرىسىگە قولىنى، ئالقىنىغا يەنە بىر قولىنى قويدى. نۇرىنىڭ بەدىنىنى

ئەقىل تورموزلىرىنى ئىشلىمەس قىلىدىغان جىنسىي ئەسەبىيلىك خاھىش ئوتى ئۆرتەپ تومۇرلىرىدا يۈگۈردى. ئۇ قىزنى

ئىختىيارسىز ئۆزىگە تارتتى. قىز ئۇنى بىر - ئىككى ئايلىنىدۇرۇپ قويۇپ:

- يۈرۈڭ، بىردەم كوچا ئايلىنىيلى! - دېدى.

ئۆيىدىكى قىز - يىگىتلەر جۈپتىن - جۈپتىن بولۇپ، ئورۇندۇقلاردىن تامغا يۆلەكلىك فرانسىيە كرىسلولىرىغا يۆتكەلدى. بىرلىرى كۇسۇرلاشماقتا، بىرلىرى كۈلۈشمەكتە، بىرلىرى ھاياجان بىلەن سىياسەت، ۋەزىيەت توغرىسىدا لىكسىيە قىلماقتا، يەنە بىرلىرى باشلىرىنى ساڭگىلىتىپ ئۇخلىماقتا ئىدى. ھېچكىم بىلەن ھېچكىمنىڭ ئىشى يوق.

قىز بېشىغا يۇڭ بۆك كىيىپ، ئىچى - تېشى ئوخشاش قۇندۇز تېرىسىدىن تىكىلگەن جۇۋا كىيۋالغان ھالدا كىچىك بىر ئۆيىدىن چىقتى - دە، دالاندا ساقلاپ تۇرغان نۇرىغا ياقىسىمۇ، ئىچىمۇ بىر ئىسىل تېرىدىن (نۇرى كۆرۈپمۇ باقمىغان) تىكىلگەن قېلىن سوكنا تاشلىق جۇۋىنى، بېشىغا قۇندۇز تېرىسىدىن تىكىلگەن قاپقارا پاپاق كىيىۋەردى، ئاندىن ئۇنى قولىتىۋاللاپ تالاغا ئېلىپ ماڭدى. ئۇلار قوش قاناتلىق دەرۋازىنىڭ يان ئىشىكىدىن چىقتى - دە، جەنۇبقا قاراپ يۈرۈپ كەتتى. قىز يىگىتنى قولىتىۋالغان، ئۇنىڭ بېلىكىدىن بىر قولىنى ئۆتكۈزۈپ يەنە بىر قولى بىلەن گىرەلەشتۈرۈپ تۇتۇۋالغان. نۇرى يەنە بىر بوش قولىنى ئۇنىڭ قوللىرىنىڭ ئۈستىگە قويۇۋالغانىدى.

سۇس ئايدىڭ، دەرەخلەر ئاپئاق قىرو بىلەن ئېگىلگەن، يولمۇ ئاپئاق قار، قار ئۈستىدە قاتتىق سوغۇقتا غاچ - غاچ ئاۋاز چىقىرىپ مېڭىش تولىمۇ كۆڭۈللۈك. نۇرى ھاياتنىڭ بۇ خىل لەززىتىنى زادىلا كۆرمىگەن. ھازىر ھېچنەدە نە ئوق ئاۋازى، نە ھۇررا ئاۋازى يوق. شەھەر ساقچىلىقىنى قىلىدىغان پارتىزانلار نۆۋەت بىلەن ئاتلىنىپ شەھەر كوچىلىرىنى ئايلىنىۋاتىتى، سىرتتىن كېلىپ قېلىش ئېھتىمالى بولغان دۈشمەنلەرنى كۈتۈۋالدىغان قوراللىق پارتىزانلار ھازىرمۇ بايانداي، ياماتو ۋە پەنجىم غولى يوللىرىدا كۈزەتچىلىك قىلاتتى. نۇرى بىردىنلا شۇلارنى ئەسلەپ:

- مەن بۇ يەردە تاماشا قىلىۋاتىمەن، بۆرىۋاي، تۇرسۇنلار ھازىرمۇ ئالدىنقى سەپتە، سوغۇق يەپ پوستتا تۇرۇۋاتىدۇ، - دېدى. قىز ئۇنى ئاستا سىلكىپ ناز بىلەن:

- بۈگۈن باشقا خىياللاردا بولماڭ، پەقەت بىرلا كۈن! - دېدى.

- ماقۇل مەلىكە! - دېدى نۇرى كۈلۈپ، - سىز بىلەن بىللە كوچا سەيلىسى قىلىش چۈشۈمگىمۇ كىرمەيتتى. سىز دەرەخ بېشىدىكى كاككۇك، مەن پاتقاق ئىچىدىكى پاقا ئىدىم. ئىنقىلاپ قالدۇرسا نېمىكەن، دۈشمەننى يوقىتىپلا قالماي، ئادەملەر ئوتتۇرىسىدىكى قېلىن - قېلىن سېپىللارنىمۇ يوقاتتى! ئىنقىلاب بولمىغان بولسا سىز بىزدەكلەرگە قىيا بېقىپ قويماستىن ئىدىڭىز - ھە؟

- سىز نېمە دېسىڭىز ھەق. يېڭى ھۆكۈمەتتە سىزگە ياخشى ئورۇن تېگىدۇ، مېنىڭمۇ ئورۇنمۇ ياخشى بولىدۇ، دەپ

سىزگە مېنى مەقسەتلىك يېقىنچىلىق قىلىۋاتىدۇ دەپ ئويلاپسىز - ھە؟

- راست گەپنى قىلسام شۇنداق.

- ياق، خاتا ئويلاپسىز. مەن سىزنىڭ نۇرغۇن تەرەپلەردە زامانداشلىرىڭىزدىن ئۈستۈن ئىكەنلىكىڭىزنى

مەكتەپتىكى چاغدىلا سەزگەن، كېيىن دوستلىرىمدىن يەنە نۇرغۇن گەپلەرنى ئاڭلىدىم.

- مەسىلەن، قايسى تەرەپلىرىمنى؟

- ئەقىللىقلىقىڭىز، ئەخلاقلىق، تىرىشچان، يەنە... يەنە ھېسسىياتقا باي، كۆيۈمچان... يەنە!!!

- ھە، يەنەدىن كېيىنكىسىنى ئاڭلاي...

- يەنە مۇھەببەتكە ئەسەرلەردە قەھرىمان بولالغۇدەك سادىق...

- يەنىچۇ؟

- يەنە... سالىماق. ئادەمنى زېرىكتۈرگۈدەك سالىماق ھا - ھا - ھا!!!

قىز يىگىتنىڭ قولىنى چىڭ سىقتى. نۇرى قىزنى ھازىرلا قۇچاقلىسا، سۆيسە بولاتتى، لېكىن ئۇ ئۇنداق

قىلالمايتتى. ئۇنىڭ خىيالى شۇ تاپتا يارىلىنىپ ياتقان پەرىخەدە ئىدى.

- مەن راست ئېغىر، ئەزىمە... مېنىڭ ئورنۇمدا باشقا بىر يىگىت بولغان بولسا...

- مەن ئۇنداق شاللاق يىگىتلەر بىلەن بىللە سەيلە قىلمايمەن.

- ئەمەسە نېمىشقا مېنىڭ ئېغىرلىقىمدىن بىزار بولسىز؟

- بۇ مېنىڭ بىرىنچى قېتىم ئۆزۈم ئارزۇ قىلغان يىگىت بىلەن بىللە سەيلە قىلىشىم... نەرىگە بولمىسۇن، شۇ

يىگىتنىڭ يادنامىسى بېسىلسىكەن دېگەن تەمەدەمەن.

نۇرى ئۇنى سىلىق قۇچاقلىدى. قىز ئۇنىڭ ئوتلۇق كۆزلىرىگە تەلپۈندى. ئۇنىڭ لەۋلىرى تەمەدە، قەلبى تەمەدە.

ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدى ئۆز بايلىقىنىڭ تەتۈرىچە مۇھەببەت نامراتلىقىدا ئىدى.

نۇرى ئېگىشىپ ئۇنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈپ قويدى:

- بىز قايتايلى زەيتۇنە!

- نېمىشقا؟

- پارتىزانلار كۆرۈپ قالمىسۇن. بىز راھەتكە، بايلىققا، مەنسەپكە بېرىلمەيمىز دەپ قەسەم ئىچىشكەن. مېنى

كۆرۈپ قالسا گۇناھكار بولۇپ قالمەن.

قىز ئۇنى قۇچاقلاپ كەينىگە ياندى:

- سىز يەنە ئالدىنقى سەپكە ماڭامسىز؟

- ھەئە، قىساس ئېلىپ بولمۇدۇم تېخى، مەن شىڭشىڭشياغىچە جەڭ قىلىپ بارماقچىمەن.

- سىزگە مۇشۇ ھۆكۈمەتتىن ياخشى خىزمەت بەرسىچۇ؟

- دېدىمغۇ، بىزنىڭ ئۈچىنچى قەسىمىمىز شۇ مەنسەپكە ئىنتىلمەسلىك!

- دادام تۆرم بىلەن يېقىن. سىزنى ھەتتا تۆرمەنىڭ يېنىدا مۇھىم ئىشقا قويۇشقىمۇ يول تاپالايدۇ. بىلەمسىز،

بۈگۈن يىغىلغان ساۋاقداشلارنىڭ تولسى ئالدىنقى سەپتە ئەمەس، مۇشۇ شەھەردە ھەرخىل خىزمەتلەرنى قىلىشنى ئارزۇ

قىلىدۇ. ھۆكۈمەتمۇ بىزگە ئېھتىياجلىق. ساۋاتلىق، زامانىۋى بىلىمگە ئىگە ياشلار ھۆكۈمەتكە لازىم. مەن مۇئەللىم

بولمەن، ئۆزۈم بۇ ئىشنى ياخشى كۆرىمەن. خەلقىمىزگە ھازىر ئۇلارمۇ زۆرۈرغۇ؟

- زۆرۈر، لېكىن ھازىر ئەڭ زۆرۈرى، قورال تۇتالايدىغان جەڭچىلەر!

- مەن سىزگە يالۋۇرسامچۇ؟ ئالدىنقى سەپكە ماڭىسىڭىز مەن بەختسىز بولمەن دەپ يالۋۇرسامچۇ؟

- خەلقىمىزنىڭ بەختى بىزنىڭ بەختىمىز. خەلق بىزنى ئالدىنقى سەپكە چاقىرماقتا. بىز خەلقىمىزنىڭ ئۈمىدىنى

زادى يەردە قويالمايمىز!

- ئۇنداقتا سىز بىلەن قانداق ئالاقىلىشىمەن؟

- مەن سىزگە خەت يازمەن. نەگە بارسام شۇ يەردىن.

- بۈگۈن كەتمەڭ. سىزگە ئايرىم ئۆي تەييارلاپ قويدۇم. سەل تۇرۇپ تاماق تارتىلىدۇ، تاماققا كېرەيلى!

ئۇلار ئۆيگە كىرگەندە بالىلار چاۋاك چېلىشتى، ۋارقىراشتى، ھەتتا مەستلەر رۇسچىلاپ:

- گوركى، گوركى، - دېيىشتى.

- ئىچىسەن! - دېدى سېرىق چاچ، ئۇزۇن بويۇن، ئورۇق يىگىت، نۇرنىڭ ئالدىغا كېلىپ لىق ھاراق تولدۇرۇلغان

ئىستاكانى تەڭلەپ، - بىلەمسەن، پۈتۈن شەھەردىكى يىگىتلەرنىڭ كۆزى ئۇ قىزدا. ئۇ ھېچكىمنى ياراتماي سەن

داڭگال بىلەن بۈگۈن سەيلىگە چىقتى. بۇ بىر چوڭ ئىش، غۇلجا شەھىرىنى ئازاد قىلغاندىن كاتتا. غەلبەڭ ئۈچۈن داۋاي!

- مەن ھازىر كېتىمەن!

- ئىچىمەي كېتەلمەيسەن، ئىچ، ئىچىمىسەڭ جېدەل چىقىرىمەن!

نۇرىغا ئۆچمەنلىك پەيدا بولدى. بىرنەچچە يىگىت - غۇلجا بايلىرىنىڭ بالىلىرى - زەيتۇنەنىڭ كەينىدىن نەچچە يىل چېچىپ ھېچنىمىگە ئېرىشەلمىگەن، بايىقى قىزنىڭ ھەرىكىتىدىن قاتتىق ئازابلانغان يىگىتلەر ئاچچىقىنى ھاراقىتىن چىقىرىشقانىدى.

- ئىچ! - دېدى يەنە دوغلاق، پېشانىسى تار، قاۋۇل يىگىت، - غەلبەڭ ئۈچۈن ئىچ. كاتتا باينىڭ يالغۇز قىزى

سېنى مىراسخورلۇققا تاللىدى. سەن ھەممىمىزدىن چىرايلىق، ئەقىللىق، ئەخلاىلىق ئىكەنسەن، ھاراق ئىچىشتىمۇ بىزدىن ئۈستۈن بولماسەن، ئىچە داڭگال!

نۇرى تۇرۇپ غەزەپلەندى، تۇرۇپ بۇ ئىشلارنىمۇ دوستلۇقنىڭ بەلگىسى دەپ ئويلىدى. ئۇ:

- ئىچسەممۇ ئىچەي، لېكىن بۇ سۆزلىرىڭلار ئوشۇقچە! - دېدى. دوغلاق گۈلەيدى:

- ئوشۇقچە؟ ئوشۇقچە دەيدىكەنسەن، سەن ئوشۇقچە. سەن نەدىن كەلدىڭ؟

- مەن پارتىزان، فرونتتىن كەلدىم...

- ۋۇي سەندەك پارتىزاننىڭ ئانىسىنى...

ئۇ قولىنى كۆتۈرگۈچە نۇرى ئۇنىڭ تەستىكىگە بىر قويۇۋىدى، ئۇ دىۋانغا ئوڭدا چۈشتى. ئولتۇرغان ئىككىسى

چاچراپ تۇرۇپ نۇرىغا ئېتىلدى. نۇرى كەلگىنىنى بىردىن مۇشت بىلەن دومىلىتىۋىدى، ئۆينىڭ ئىچىدە ۋاڭ - چوڭ

كۆتۈرۈلدى. قىزلار يىقىلغان يىگىتلەرنى يۆلىشىپ نۇرىنى:

- سەھراىلىق، داڭگال، مەدەنىيەتسىز! - دەپ تىللىغىلى تۇردى.

نۇرى قۇلاقچىسى بىلەن پاخىلىق چاپىنىنى ئالدى - دە:

- خەير خوش، باي بالىلىرى، راست مەن ئوشۇقچە، مەن سەھراىلىققا بۇنداق يەردە نېمە بار! - دېدى ۋە سىرتقا

ئىلدام مېڭىپ چىقىپ كەتتى. ئۇ دەرۋازىغا چىققاندا، دەرۋازا ئالدىدا قارا بۇرۇت، چىرايلىق بىر ئادەم ئېسىل جۇۋا

يېنىچاقلاپ كۈلۈپ تۇراتتى:

- ئۇلاردىن رەنجىمەڭ نۇرمۇھەممەت، ئاۋۇ بىرى بىزنىڭ يۇنۇس ھاجىنىڭ نەۋرىسى، نەگىلا بارسا جېدەل

چىقىرىدىغان يىگىت.

- سىلىگە رەھمەت، رەنجىسەممۇ ئۇلار ئۆز ساۋاقداشلىرىم. سائەت بىرگە ئۆلگۈرۈپ شتابقا بارمىسام بولمايدۇ! -

دېدى نۇرى بۇ ئادەمنىڭ زەيتۇنەنىڭ دادىسى ئىكەنلىكىنى بىلىپ.

- راخمان!

بىر يىگىت پەيدا بولدى.

- كالاسكىنى ئاچتى، - دېدى باي خىزمەتچىسىگە.

- ياق، ئاۋارە بولمىسالا.

- ئەزىز مېھمانلىرىمىزنى كېچىدە قوندۇرۇپ قالاتتۇق. لېكىن سىز ئىشنىڭ گېپىنى قىلىۋاتىسىز. مەن ئىشنى

ھەممىدىن ئەلا بىلىدىغان ئادەملەرنى ياخشى كۆرىمەن، بالام. بىزىمىلەتنىڭ ئۆزىنى ئىشقا ئاتىغان ئادەملىرى قانچە

كۆپ بولسا شۇنچە ياخشى، سىز توغرىلۇق نۇرغۇن ياخشى گەپلەرنى ئاڭلىدىم. كەلگۈسىڭىز خەيرلىك بولغاي ئىلاھىم!

كالاسكا كەلدى. شۇ چاغدا زەيتۇنە پەيدا بولدى:

- دادا، مەن نۇرىنى ئاپىرىپ قويۇپ كېلەي! - دېدى قىز ئۇياتچانلىق بىلەن كۆزلىرىنى دادىسىدىن قاجۇرۇپ.

ئاتلار ئويناقلانغاندا، كالاسكىنى يېنىك تەۋرىتىپ ماڭماقتا. چاقلار ئاستىدىكى قارلىق يول يېنىك، رىتىملىق

غاچلىدايدۇ. ھەر قېتىم ھارۋا سىلكىنىگەندە، قىزنىڭ چېكە چاچلىرى نۇرىنىڭ يۈزىنى يېنىك غىدىقلايدۇ. قىز ئۇنىڭغا

چاپلىشىپ دېگۈدەك ئولتۇرۇۋالغان، ئۇنىڭ بىر قولى نۇرىنىڭ يانچۇقىدا، يانچۇقتا بىر جۈپ قول - بىرى قوپال، يوغان،

يەنە بىرى نازۇك، يۇمشاق قوللار سۆزلەشمەكتە، سىرداشماقتا. قىز قولى يىگىت قولىنى چىڭ سىقىپ: «مەن مۇشۇنداق

قوللارغا تەقەززا، مۇشۇنداق قوللار مېنىڭ نازۇك بەللىرىمنى تۇتسا، ئەۋرىشىم دۈمبىلىرىمنى سىيىپسا» دەيدۇ. يىگىت

قولى: «چىڭ - چىڭ تۇت، مېلىق تۇتۇپ، قار تاتىلاپ نەچچە يىلنى ئۆتكۈزدۈم. مەنمۇ راھەتكە، ھوزۇر - ھالاۋەتكە

خۇشتار» دېمەكتە... قوللار ھېسسىياتنىڭ ۋەكىلى، قوللار ئۇن - تىنىسىز سۆزلەيدۇ، ئىگىلىرىنىڭ مەقسەتلىرىنى

ئۆتۈرالايدۇ. قىز ھاياجان بىلەن يىگىتنىڭ بارماقلىرىنى چىڭ قىستى ۋە:

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- قولىمنى چىڭ تۇتۇڭ، ئىسسىتىپ قويۇڭ! - دېدى پىچىرلاپ.

- قوللىرىڭىز ئوتقۇ، ئوتنى سوۋۇتۇشقا بولىدۇ، ئىسسىتىش قولىمدىن كەلمەيدۇ!

- ياق دېمەڭ، ئىسسىتىپ قويۇڭ!

يىگىت ئۇنىڭ تولىمۇ نازۇڭ، يۇمشاق ۋە ئەۋرىشىم بارماقلىرىنى ئوينىدى:

- ئۆمرىڭىزدە سىز تۇتۇپ باققان ئەڭ قاتتىق نەرسە نېمە؟

- قەلەم، سىزچۇ؟

- مەن تۇتۇپ باققان ئەڭ يۇمشاق نەرسە قەلەم!

- قاتتىقچۇ؟

- ئەڭ يېقىن دوستۇمنىڭ جەستى...

- شۇنىڭ ئۈچۈن يۈرىكىڭىز قېتىپ كەتكەنكەن - دە؟

- شۇنداق. سىز ھاياتىڭىزدا نابۇت قىلغان نەرسە گۈل - گىياھ، ياكى يىپەك رەخت بولسا كېرەك - ھە؟

- تاپتىڭىز. مەن بىرەر تىرىك نەرسىنى، ھەتتا پاشا - چىۋىلارنى ئۆلتۈرۈشتىنمۇ قورقىمەن.

- مەن تەتۈرچە، ئادەم ئۆلتۈرۈشنى ئارزۇ قىلىمەن. ھەتتا خۇن خۇمارى تۇتىدۇ.

- قىساس ئۈچۈنلەمە؟

- يالغۇز قىساسلا ئەمەس. بۇ بىر كەسپىي كېسەلگە ئايلاندى.

- ئاز قالدى. كەسپ ئالماشتۇرالايسىز. مېنىڭ دادام قىزنىڭ بەختى ئۈچۈن ھەممىگە تەييار، ھەتتا بىرىنىڭ

ئايىغىغا يىقىلىشقىمۇ تەييار. نۇرى، مېنىڭ بەختىمنى ئويلاپ قويىشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن. ھەممىنى گەپ بىلەن

چۈشەندۈرۈش ھاجەتمۇ؟ مەن سىزنى مەندەك بىر ھېسسىياتچان قىزنى چۈشىنىپ بولدى دەپ ئويلايمەن!

- ھېسسىياتىڭىزنى چۈشەندىم. لېكىن ھېسسىيات بىر ئادەمگە ۋەكىللىك قىلىۋەرمەيدۇ. ئىككىمىزنىڭ

ئوتتۇرىسىدا پەرق تولىمۇ چوڭ. سىز نازۇك ھېسسىيات بىلەن ھەممىنى ئاسرايمەن دەيسىز. لېكىن مەن قاتتىقلىق

قورالىمنى ھەممىدىن ئەۋزەل بىلىمەن. مەن سىزنى قانداقمۇ بەختلىك قىلالايمەن؟

- ياق. مەن ھەممىگە ماسلىشالايمەن، ھەممىگە چىدايمەن. كەينىڭىزدىن سېستىرا بولۇپ مېڭىشىمۇ تەييارمەن.

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

شەپقەت ھەمىشە بولۇپ بىلەن بىللە مېڭىشقا تەييارلىنىپ قويدۇم!

- ئۇنداق قىلماڭ، دادىڭىز سىزگە تولىمۇ ئامراقكەن، ئۇ ئادەم ئازابلانمىسۇن!

- ياق، ياق، مەن ھەممىدىن كېچەلەيمەن، سىز ئۈچۈن پۈتۈن راھەت - پاراغەت، ئاتا - ئانام، ھەتتا گۈزەل

ئىستىقبالىمدىن كېچىشكىمۇ تەييارمەن!

قىز ئۆھ تارتتى، يىغلىدى، ئاپئاق پەلەي كىيگەن سول قولى بىلەن كۆز ياشلىرىنى سۈرتتى.

كالاسكا ھەرمەباغ مەھەللىسىدىكى پارتىزانلار چۈشكىگە يېقىنلاشقاندى. نۇرى باي قىزنى يېنىك قۇچاقلاپ

باغرىغا باستى ۋە كالاسكىدىن سەكرەپ چۈشۈپ:

- رەھمەت، زەيتۇنە، يەنە كۆرۈشىمىز! - دېدى.

- ئەتە كۆرۈشەيلى، بىزنىڭكىدە!

- ياق، ھازىرچە ۋەدە بېرەلمەيمەن! - نۇرى ئالدىراپ ئوچۇق دەرۋازىغا قاراپ ماڭدى، - خەير - خوش!

غۇلجا شادلىقتىن كىرىپك قاقىدى. ھەممىلا ئادەمنىڭ كوچىغا چىققۇسى، «شەھەر بىزنىڭ، بۇ بىزنىڭ

شەھىرىمىز» دەپ ۋارقىرىغۇسى كېلەتتى. زۇلۇمدىن قۇتۇلۇش چەكسىز خۇشاللىق. ئەمدى بۇ شەھەردىن سۈرلۈك

ساقچىلار، قاپقى يامان ئەسكەرلەر، قاراپلا قويسا ئادەمگە تۈكۈرىدىغان تەكەببۇر، سەپرا ئەمەلدارلار، يانپاشلىرى ئاچا،

ياقلىرى تىك كۆڭلەكلەرنى كىيىپ، سامسپەز ۋە ئاشخانىلارنىڭ ئالدىدىن بۇرنىنى تۇتۇپ ئۆتىدىغان ھاكاۋۇر تەنەيلەر

يوقالغان. كىشىلەر ئۆتۈشكىمۇ ئەيىمىنىدىغان گومىنداڭ ئارمىيىسىنىڭ قوماندانلىق شتابىنىڭ يوغان دەرۋازىسى ھاڭغىراي

ئوچۇق. ئۇ يەرگە پارتىزانلار ئورۇنلاشقان. قېلىن جۇۋا - پىيىملارنى، ھەرخىل قۇلاقچىلارنى كىيىشكەن پارتىزانلار بۇ

دەرۋازىدىن بەخىرامان كىرىپ - چىقىپ تۇرىدۇ. «ۋاقىتلىق ھۆكۈمەت» نىڭ رەئىسى ئېلىخان تۆرەم كىشىلەرگە تونۇش،

قاڭالتىر ئۆگزىلىك، خىش بىلەن ياسالغان بىر قەۋەتلىك ئۆينىڭ يورۇق، گىلەملەر، كىرىسلەر بىلەن بېزەلگەن خانىسىدا

ئۆزۈلمەي كىرىپ - چىقىپ تۇرغان ھەرساھە ئادەملىرى بىلەن توختىماي سۆزلەشمەكتە. ئۇ ھەربىر سۆزدە:

- بىلىپ قويۇڭ، بىر تال ئوقنى ئۈچ ئالتۇن تىيىنغا سېتىۋالدىق. بىر تال مىللىق بىر ئاتقا توختىدى. بۇنىڭدىن

كېيىن ھەم سېتىۋالىمىز! - دېگەن سۆزنى قوشۇپ قوياتتى. ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغۇچىلار بۇ ئەسكەرتىشتىن: بۇنىڭدىن

كېيىن تېخىمۇ زور قۇربان بېرىمىز، گومىنداڭنىڭ زۇلۇمدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن جان، مال - دۇنيا ۋە شەخسىيىتىگە

تەئەللۇق بولغان گۈزەل ئارزۇ - ئارمانلىرىمىزدىن ۋاز كېچىشىمىز كېرەك دېگەن مەنىنى چۈشىنىۋاتىمىز.

خۇشخۇي، ئۈمىدۋار غۇلجا خەلقى «ۋاز كېچىش» دېگەن سۆزنى ئاڭلىسا يەرگە قارايدىغان، ئاھ - ۋاھ دەيدىغان

نامەردلەرگە تولىمۇ ئۆچ. ئۇرۇش مەزگىلىدە ۋىزىلداپ ئېتىلىۋاتقان ئوقلارغا قارشى ئۆمىلەپ مېڭىپ، كىچىككىنە

چانا - ھارۋىلارنى سۆرىشىپ، پىدائىيلارغا قازان - قازانلاردا پولۇ، نېرىن، گۆش ۋە قورداقلارنى توشۇغانمۇ، ياش جېنىنى

ئالغىنىغا ئېلىپ، ئالدىنقى سەپتە يىقىلغان پىدائىينى مۇرىسىگە ئارتىپ، قار - مۇز ئاتلاپ ئۆمىلەپ مېڭىپ، كۆكرىكىگە

ئوق تەگكەندە يارىدارنى چىڭ قۇچاقلاپ كۈلۈپ يېتىپ جان بەرگەنمۇ، ئۆزىنىڭ ئەڭ ياخشى ئېتىنى، يالغۇز ئوغلىنى،

ئەڭ چوڭ بايلىقى بولغان بىر تال ئالتۇن زىرىسىنى، ئۆيىدىكى نان، سۈرگۈش ۋە سېرىقماي، ھەتتا سۆك - تېرىقلىرىنى

ئالدىنقى سەپكە توشۇغانمۇ، قورۇ - قورۇ قوي، ئۆيۈر - ئۆيۈر ئات - يىلقا، پادا - پادا كالا ۋە كۈمۈزەك - كۈمۈزەك

ئالتۇن - كۆمۈشلىرىنى قورال سېتىۋېلىشقا تەقدىم قىلغانمۇ مۇشۇ غۇلجا خەلقى. ھەرەمباغ، لياڭشاڭ، ئايرودوروم

سوقۇشلىرىدا ھەر كۈنى ھەربىر مەھەللىدە ئون - يىگىرىملەپ قۇربانلارنىڭ نامازلىرى چۈشۈرۈلۈپ تۇردى. ئاق پوتا

باغلىمىغان ئاتا، ئاق ياغلىق تاڭمىغان ئانىلار قالمايدى. لېكىن ئۇلار ئوغۇللىرى بىلەن پەخىرلەندى، شېھىت بولغان

بالىلىرىغا چىن قەلبىدىن رەھمەت ئېيتىپ، غۇلجا شەھىرىنىڭ ئازادلىقى ئۈچۈن يەنە قولىدا بارىنىڭ ھەممىسىنى تەقدىم

قىلىشتى، قولىدىن كەلگەنلىكى ئىشنى قىلىشتى... مانا شۇ قۇربانلار بەدىلىگە بۈگۈنكى خۇشاللىق پەيدا بولدى.

قەھرىتان سوغۇق ھۇۋلىماقتا، لېكىن ئادەملەرنىڭ قەلبىدە باھار ھاۋاسى پۇراق چاپماقتا: گويا بۇ زېمىن قايتىدىن

يارالغان، بۇ يەرنىڭ ئاسمىنىمۇ، غۇۋا ئاي - يۇلتۇزلىرىمۇ يېپيىڭى، گويا بۇ شەھەردە ئىنسانىيەتنىڭ تەقدىرىنى

ئۆزگەرتەلەيدىغان بىر ئۇلۇغ ئادەم يورۇق دۇنياغا كۆز ئاچقان، گويا بۇ شەھەردە ئەمدى قارا بۇلۇت، بوران - جۇدۇن

مەڭگۈلۈككە يوقالغان، گويا بۇ يەردىن بۈگۈندىن باشلاپ دەرد - ئەلەم، زۇلۇم ۋە خورلۇق، قانلىق كۆز ياشلار مەڭگۈ

كۆرۈلمەيدۇ...

لېكىن ئەخمەت ئۇنداق ئويلىمايدۇ. ئۇ ھەممىنى كۆردى، ئاڭلىدى، ئۇ «ئازاد شەرقىي تۈركىستان» گېزىتىنىڭ

بىر خادىمى سۈپىتىدە ئا. ئىللىق دېگەن تەخەللۇسى بىلەن مۇھىم مەسلىھەت توغرىسىدا ماقالىلەرنى يازدى. ئۇ بايىلا

ئېلىخان تۆرەمنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىدى.

- مۇسۇلمانلارنىڭ يېڭى بىر دۆلىتى پەيدا بولدى! - دېدى تۆرەم غالىبلارغا خاس غۇرۇر بىلەن ھۆكۈم قىلىپ، -

شەرقىي تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى!

لېكىن باشقىلار يەنە باشقىچە گەپلەرنى قىلىشتى:

- بۇ يەردە ئەمدى سوتسىيالىستىك جۇمھۇرىيەت قۇرۇلىدۇ، تاشقى مۇڭغۇلىيەدەك!

- ياق، بۇ يەردە دېمۇكراتىك جۇمھۇرىيەت قۇرۇلىدۇ، ياۋرۇپا دۆلەتلىرىدەك ياكى تۈركىيىدەك!

- بۇ يەر سوتسىيالىستىك ئۆلكە بولىدۇ. جۇڭگونىڭ ئۆلكىسى. بىز يەنئەن بىلەن ئوخشاش يول تۇتىمىز!

- قانداق ھۆكۈمەت بولسا بولمايدۇ، گومىنداڭ بولمىسلا، خەلق ئېزىلمىسلا بولغىنى!

- بىز دېگەن پارتىزان. پارتىزانلارنىڭ ئىشى پۈتۈن شىنجاڭدىن گومىنداڭنى ھەيدەپ چىقىرىش. قانداق

ھۆكۈمەت قۇرۇش كېرەك دېگەن ئىشنى ئويلىغىنىمىز يوق!

- دۆلەتنى كەمبەغەللەر سورىشى كېرەك. نېمىشقا دېگەندە، جەڭنى شۇلار قىلدى، شۇلار ئۆلدى، شۇلار شېھىت

بولدى. ئۇلار بولمىسا غەلىبە نەدىن كېلەتتى؟

- كەمبەغەل دېگىنىڭ ئۆيىنى باشقۇرالمىدۇ، ھۆكۈمەتنى نەدىن باشقۇرسۇن!...

ھەركىم ھەرنېمە دەيدۇ، ھەممىلا ئادەم ئەمدى نېمە بولىدۇ، قانداق ھۆكۈمەت قۇرۇلىدۇ دېگەن بىر ئىشنى

ئويلىماقتا: ئىنقىلاب قوزغاشقا ئاتلانغانلار ئۆزلىرىگە تېگىدىغان ھوقۇق - مەنسەپ كويىدا؛ بايلار خەجلىگەن پۇلغا

تۇشلۇق پايدا تېپىشنى، دىندارلار دىننىڭ كۈچىدىن كۆپرەك بەھرىمەن بولۇشنى، سىياسەتچىلەر ئۆزلىرىنىڭ ۋە

قۇرۇلىدىغان ھۆكۈمەتنىڭ سىياسىي ئىستىقبالى ۋە ئۆز ئەقىدىسىنىڭ ئۈستۈنلۈكىنى، پۇقرالار بولسا سېلىقى ئاز(ھەتتا

يوق)، جەبىر - زۇلۇم سالمايدىغان ھۆكۈمەتنىڭ قۇرۇلۇشىنى، ياشلار بولسا ئۆز ئىستىقبالىرىغا كۆيۈنىدىغان ھۆكۈمەتنىڭ

بولۇشىنى ئازۇ قىلىشىدۇ...

ئەخمەت گېزىتخانا ھويلىسىنىڭ قارلىرىنى تازىلاۋېتىپتۇ، كېچىلىرى كىتاب ئوقۇپ، ماقالە يېزىۋېتىپتۇ، ھەتتا ساي

بويىدىكى كىچىك دادىسىنىڭ ئۆيىگە يېرىم كېچىدە كېتىۋېتىپتۇ، خەلقنى ئاڭلىغان ئىنكاسلارنى ئۆزىنىڭ ئويلىغانلىرى

بىلەن بىرلەشتۈرۈپ، قۇرۇلىدىغان ھۆكۈمەت توغرىسىدا باش قاتۇرماقتا. ئۇ ھەممىنى ئاڭلىدى، ئويلىدى ۋە ئۆزىنىڭ

ئۆزىنىڭ ئويلىغانلىرىنى بىر تۈگۈچكە تۈگۈپتۇ بولدى. ئۇ ئويلىغانلىرىنى ۋاقىتلىق ھۆكۈمەتكە قانداق بىلدۈرۈشنىڭ

يوللىرىنى ئىزدىدى. ۋاقىتلىق ھۆكۈمەتتە ئۇنىڭ تونۇيدىغىنى گېزىتخانىنىڭ باشلىقى ھەبىب يۈنچى ئىسىملىك ئاشۇ

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

كىشى. كېسەللىك ئازابلان تۇرسىمۇ ئۇ يەنىلا تىرىشىپ ئىشلىمەكتە. شېڭ شىسەي دەۋرىدىن باشلاپ گېزىتخانا باشلىقى بولۇپ ئىشلەپ كەلگەن بۇ بىلىملىك، قابىلىيەتلىك ۋە تىرىشچان ئادەم ۋاقىتلىق ھۆكۈمەتنىڭ مۇھىم ئىشلىرىدا ئېلىخان تۆرىگە تەسىر كۆرسىتەلەيدۇ. ئەخمەت يېرىم كېچىدە ئاق سېرىق، كۆك كۆز، كەم سۆز باشلىقنىڭ ئىشخانىسىغا كىردى. ئۇ زۇكوف بىلەن كونىيىپ مارشاللارنىڭ بىرلىغا ھۇجۇم قىلىش پىلانى توغرىسىدىكى بىر مۇھىم خەۋەرنى تەرجىمە قىلىپ ئەكىرگەندى. ھەبىب يۈنىچ ئورنىدىن ئارانلا تۇرۇپ ئەخمەتنى:

- كېلىڭ، كېلىڭ، قاسىموف! - دېۋىدى، ئەخمەت كۈلۈپ تۇرۇپ خۇشخۇيلۇق بىلەن:

- مەن قاسىمى دېگىنىم ياخشىمىكىن دەپ ئويلايمەن، - دېدى. ھەبىب يۈنىچ بۇ سەزگۈر يىگىتكە ھەۋەس بىلەن

تىكىلىپ قاراپ:

- ياخشى ئويلاپسىز، ئەخمەتجان قاسىمى! - دېدى ۋە ھالىسىز قوللىرى بىلەن ئۇنىڭ قوللىرىنى سىقتى، - مەن

سىزنى ئېلىخان تۆرىگە تونۇشتۇردۇم. تۆرىم سىزنى ھۆكۈمەتنىڭ باش كاتىپى ئابدۇرۇپ مەخسۇمنىڭ يېنىدا كاتىپلىق

قىلىشقا تەكلىپ قىلدى. ئەتىگەنلىكى ئۆزۈم باشلاپ باراي!

- مېنىڭ گېزىتخانىدىن كەتكۈم يوق. بۇ يەر خەلق بىلەن سۆزلىشىشكە ئەپلىك! - دېدى ئەخمەت.

- ئۇ يەر تېخىمۇ ئەپلىك، قاسىمى. ھۆكۈمەتىمىز بىلىملىك، ئىلغار پىكىرلىك زىيالىيلارغا تولمۇ مۇھتاج. بىر چوڭ،

مۇھىم ئەقىدە بىلەن خەلقنى يېتەكلەيدىغان چاغ كەلدى. جەڭچىلەر پارتىزان، ھۆكۈمەتمۇ پارتىزان، ئەمدى

مۇنتىزىملاشقان ئەسكەر، ھۆكۈمەت بولمىسا بولمايدۇ.

- خەلقنىڭ ئارزۇسى بىلەن رېئاللىق ئوتتۇرىسىدىكى ئارىلىق بەكمۇ يىراقلىشىپ كېتىپ بارىدۇ. ھەبىب ئەۋزى.

ئەمگەكچى خەلقنىڭ تۈپ مەنپەئەتىگە ۋەكىللىك قىلالايدىغان ھۆكۈمەت، ئارمىيە قۇرۇپ چىقىش ھازىرقى ئەڭ مۇھىم

ئىش. خىلمۇخىل پىكىرلەر بار. ئۇلارنى بىرلەشتۈرۈپ، كۆپچىلىك ئاساسەن قوبۇل قىلالايدىغان بىر پروگرامما تۈزۈپ

چىقىش كېرەك!

- ئاساسەن قوبۇل قىلالايدىغان دېدىڭىزما؟ بۇ گېپىڭىز ناھايىتى ئورۇنلۇق گەپقۇ، قاسىمى.

ئۇلار ھۆكۈمەت، خەلق، ئارمىيە مەسلىھەتلىرىدە ئۇزاق پاراڭلىشىپ شۇ ئىشخانىدا قونۇپ قېلىشتى.

ئىنقىلاب غەلبىسى غېنى باتۇرنىڭ شۆھرىتىنى تېزلا كۆتۈرۈۋەتتى. ئۇنىڭ باتۇرلۇقى توغرىسىدا رىۋايەتلەر پەيدا

بولدى: ئوق ئۆتمىگۈدەك، كەچتە چاپىنىنى سالسا ئوقلار توكۇرلاپ چۈشكۈدەك، ئالا ئېتىنى چاپتۇرۇپ ماڭسا دۈشمەنلەرنىڭ كۆزىگە ئوت بولۇپ كۆرۈنگۈدەك...

ئۇنىڭ چوقۇنغۇچىلىرى بىلەن ئەگەشكۈچىلىرى ئۇنى ئىنقىلاب غەلبىسىنىڭ ھەل قىلغۇچ ئادىمى ھېسابلاپ، ئۇنى ئەڭ ئالىي شەخس دەپ بىلىشتى. ئۇنىڭغا بىرلىرى مال - دۇنيا، بىرلىرى ئۆي - جاي، يەنە بىرلىرى قىز - چوكانلارنى تەقدىم قىلىشتى. غېنى باتۇرنىڭ مەخسۇس مۇھاپىزەتچىلىرى، سازچىلىرى ۋە قىزىقچى - چاقچاقچىلىرى پەيدا بولدى. ئۇلار غەلبىدىن كېيىنكى بۇ كۈنلەرنى ئويۇن - كۈلكە، ئەيىش - ئىشرەت ۋە مەدھىيە - ماختاشلار بىلەن ئۆتكۈزۈشمەكتە ئىدى.

مانا فېۋرال ئېيى تېخىمۇ قاتتىق سوغۇق بىلەن باشلاندى. قولى يەڭگىدىن چىقارغىلى بولمايدۇ، تەبىئەت جانلىقلارنى قاتتىق سىناقىتىن ئۆتكۈزمەكتە. نامراتلارنىڭ ئۆيلىرىدە يەنىلا بوران ئۇچۇپ تۇرماقتا، كۈچلەردە يەنىلا لالما ئىتلار سەكىلدېشىپ - غىڭشىپ يۈرۈشمەكتە، ئاشخانىلارنىڭ ئالدىلىرىدا جۇل - جۇل كىيىملىك، پاسكنا - قاسماق ئادەملەر مەيدىلىرىنى ئوتقا قاقلاپ، قوتۇر كۈچۈكلەر بىلەن ئورۇن - سۆڭەك تاللىشىپ يۈرۈشمەكتە. ئۇلار غەلبە خۇشاللىقى، ھاكىمىيەت - دۆلەت دېگەنلەرنى ئويلاپمۇ قويمايدۇ، ئۇلارنىڭ ئېسۇخىيالى نان، ھارارەت ۋە جان ئارامىدا. دېھقانلارمۇ چانلىرىغا بىر - ئىككى تاغار ئاشلىق قاچىلاپ، نەچچە ئون كىلومېتىرلىق كاتاڭ، قار - مۇزلۇق يولىنى بېسىپ، ئاشلىقىدىنمۇ ئېغىر غەم بىلەن شەھەرگە كېرىشكەن. ئۇلارغا لازىمى ئاشلىقنىڭ، چاي - تۇزنىڭ باھاسى. ئالدىنقى ماتا - شاتىۋار، «پىت بازىرى»دىكى كونا - يالغان كىيىملەر. يەيدىغىنى قاتتىق نان بىلەن قايناق سۇ. ئۇلارنىڭ ھاياتىدىمۇ زادىلا ئۆزگىرىش بولمىدى. ئۇلارغىمۇ نە ھاكىمىيەت، نە ئەسكەر، نە سىياسەتنىڭ لازىمى يوق. ئۇلارنىڭ ئاشلىقى ئوبدان پۇلغا يارىسا، لازىملىقلىرىنىڭ باھاسى چۈشسە، ئۆيىگە ئوبدان بازارلىق بىلەن قايتىپ، بالىلىرىنى خۇشال قىلىۋالسا بەخت دېگەن مانا شۇ، سېلىقلا بولمىسىلا، تەرگەن ئاشلىقىغا ئۆزى ئىگە بولالسا، ساپان تۇتۇپ، خامان ئېلىپ، ئۆستەڭ - ئېرىپ چېپىپ ناخشىسىنى ئېيتىۋېرىدۇ، خۇشاللىق - بايرام دېگەنمۇ مانا شۇ...

ئىنسان نېمىنى تەمە قىلمايدۇ، تەمەخورلار قۇربان بېرىشكە دائىم تەييار. مانا مۇنۇ ئايدۆڭ مەھەللىسىنىڭ بېيى

ئۈچ كۈن قاتراپ يۈرۈپ، ئاخىر غېنى باتۇرنى ئۆيىگە مېھمانغا كېلىشكە ماقۇل دېگۈزەلدى. ئۇنىڭ كەڭ ھويلىسى ئاتلار بىلەن تولدى، ياسداق، پاكىز ئۆيدىكى گىلەم، پاياندازلار ئۈستىدە قار يۇقى ئۆتۈك، پىيمىلارنىڭ ئىزلىرى پەيدا

بولدى. مېھمانلار مەشرەپ پەدىسىگە يەكتىز ئولتۇرماستىن، پۇتلىرىنى سۇنۇپ يانپاشلار يېتىشىپ، ئاچچىق موخۇركىلىرىنىڭ كۈللىرىنى گىلەمگە، ئىسلىرىنى پاكىز ئۆينىڭ تورۇس - تاملىرىغا خالىغىنىچە قېقىپ - پۈدەپ، بۇ ئائىلىنىڭ تارىخىدا كۆرۈلۈپ كەلمىگەن يېڭىلىقلارنى پەيدا قىلدى. ئۇلار يېدى، ئىچتى، ساز چالدى، ناخشا ئېيتتى، ئاخىرىدا غېنى باتۇر بىرلا ئەسنۇۋىدى، باي بىلەن باتۇر ئوتتۇرىسىدا چېپىپ يۈرگەن گەۋدىلىك، كۆزلىرى بورتۇپ چىققان بايۇەچچە ساھىبخانغا قاراپ:

- خوش، ۋاقىت بىر يەرگە باردى. دۇئا قىلىمىزما؟ - دېدى.

- ئەمەس! - دېدى ساھىبخاننىڭ ئەلچىسى، مەھەللە ئىمامى دۇدۇقلاپ، - ئەزلەرنىڭ ئەرى، خۇدانىڭ شىرى، خەلق قەھرىمانى غېنى باتۇرىمىزنى باي جانابلىرى كۈيۈۋۇل قىلىپ خىزمىتىدە بولسام دەيدىكەن، باتۇرنىڭ بالىسىنى تەۋرەۋك نەۋرە قىلىپ بېقىپ چوڭ قىلسام دېگەن ئارزۇ بىلەن قىزى رۇخسارىگۈلنى باتۇرنىڭ نىكاھىغا تەقدىم قىلماقچىكەن، نىكاھ ئوقۇپ قويۇشۇمغا رۇخسەت بولارمىكەن دېۋىدىم؟

- ئوقۇ! - دېدى مامۇق ياستۇققا تايىنىپ سۇنايلىنىپ ياتقان غېنى باتۇر تاقىر بېشىنى يوغان قوللىرى بىلەن سىيپاپ

قويۇپ، - قىز نەچچە ياش؟

- ئون ئالتىدىن ئون يەتتىگە ماڭدى.

- چىرايلىقمۇ؟ - غېنىنىڭ يېنىدىكى بايۇەچچە چاقچاق قىلغان بولۇپ سورىدى.

- قوتۇر قوزنى ئەزىز مېھمانغا سويغىلى بولمايدۇ، سەت قىزنى باتۇرىمىزغا سۇنغىلى بولمايدۇ. قىز خۇدايى بۇيرۇسا

جەننەتنىڭ ھۆر - پەرىلىرىدىن...

- يەكتىز ھەي، نىكاھ ئوقۇلىدۇ.

ئىمام ئەزىملىك بىلەن نىكاھ ئوقۇپ ئاخىرىدا قىز ئەلچىسىدىن:

- قىزىڭىز رۇخسارىگۈلنى خەلق قەھرىمانى غېنى باتۇرغا خاتۇنلۇققا بەردىڭىزمۇ؟ - دەپ سورىدى. قىزنىڭ

ۋاقىتلىق «ئاتىسى» بولغان ئەلچى خۇشامەت بىلەن:

- بەرمەمدىغان، بەردىم! - دېدى. ئىمام غېنى باتۇردىن:

- رۇخسارىگۈلنى ئۆز ئەمرىڭىزگە ئالدىڭىزمۇ؟ - دەپ سورىۋىدى، غېنى باتۇر دەرھاللا:

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- ئالدىم! - دېدى.

بۇ ئۇنىڭ مۇشۇ بىر ھەپتىدىن بېرى تۆتىنچى قېتىم «ئالدىم» دېيىشى ئىدى.

كۈيئوغۇل مەخسۇس ھۇجرىغا كۆچۈرۈلدى. مېھمانلار مۇبارەكلىشىپ تارقالدى. قىزنىڭ يەڭگىسى نازۇك،

سۈتتەك ئاق، قاش - كۆزى قاپقارا، تۆكۈلۈپ تۇرىدىغان گۈزەل قىزنى ھۇجرىغا ئەكىردى ۋە قىزغا:

- باتۇرنىڭ خىزمىتىنى ياخشى قىل بالام! - دەپ پېشانىسىگە سۆيۈپ قويۇپ چىقىپ كەتتى.

غېنى پۇتلىرىنى سۇندى. قىز تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن غېنىنىڭ يوغان پۇتلىرىدىن ئۆتۈكىنى تارتتى. باتۇر

پۇتىنى قاتۇرۇۋېلىۋىدى، قىزنىڭ كۈچى يەتمىدى، قىز قورقۇپ ئىختىيارسىز بۇقۇلداپ يىغلىدى.

- ھېچنىمىدىن - ھېچنىمە يوقلا يىغلانسەنغۇ، - دېدى باتۇر ئالقىنى بىلەن قىزنىڭ نازۇك ئېڭىكىنى تۇتۇپ، -

كېلە، كۆڭلىكىمنى سالدۇر!

- مانا بۇ ئىنقىلاب غەلىبىسىنىڭ شارائىتى، تارتقان جاپالىرىنىڭ مېۋىسى... - دېدى غېنى يېرىم سائەتتىن كېيىن

ئاپئاق كۆرىدە بېھوش ياتقان يالڭاچ قىزنىڭ قاپقارا، ئۇزۇن چاچلىرىنى تۇتۇپ، - ئىنقىلاب بۇ بىچارىگە ئازاب

ئەكەلدى - دە!

مۇختەرباي ئەخمەتنى ھەممىلا يەردىن ئىزدىدى، لېكىن تاپالمىدى. ئاخىر ئۇ زىياۋۇدۇننىڭ كۆكچىلىك

مەھەللىسىدىكى ئابدۇمەردىن قالغان ئۆيىگە كەلدى. بۇ مەھەللىگە سوۋېت ئىتتىپاقىدىن قېچىپ كەلگەن تۇڭگانلار

كۆپرەك ئورۇنلاشقان، ئۇلار ئۆزلىرىنى «بەيياڭخۇننىڭ ئەسكەرلىرى» دەپ ئاتىشىدۇ. ئۇلارنىڭ مەھەللىسىدىمۇ غەلىبە

شادلىقى بولغاچقا يېرىم كېچىدىمۇ چىراغلار ئۆچمىگەنىدى.

- پاھ، مۇنۇ تۇڭگانلارمۇ تۈنىگەن ئوخشىمادۇ، - دېدى مۇختەرباي ئۆز - ئۆزىگە، - مۇزاتىن ئاقسۇغا قېچىپ

ئۆتكۈچە ھەممە تۇڭگان بىز خەقنى تىللاشقان. مەن ئات باقار بولمىغان بولسام ئېتىۋېتەتتى، ئاشۇ ما دېگەنلەر. جەڭنى

بىز قىلساق بۇلارنىڭ خۇش بولۇپ كەتكىنىنى. ھە راست، ئەخمەت مېنى مىللەت ئايرىما، يۇرت ئايرىما دېمىگەنىدى.

ئاۋۋال ئىنسان، ئاندىن مىللەت. بۇ نېمە دىگىنىكىنىڭ ئۇنىڭ. شۇنى پاشا قىلىپ سايلىسا ھەممە ئىش تۈزىلىپ كېتەتتى.

مۇتائالى خەلىپىتىگە، ھېكمىيەگە غوجامغا ئېيتىمىسام بولىدى...

لېكىن زىياۋۇدۇننىڭ ئۆيىدە شادلىق ئورنىغا يىغا - زار بولماقتا ئىدى. كىچىكىگە خەمەت نېمە بولىدىكىن

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

توختىماي يىغلىماقتا. ئالتە ئايلىق بوۋاقتىڭ يىغىسىغا ئەگىشىپ، پەرىخە ئانىسى بىلەن ھەدىسىنى يادلاپ، زىياۋۇدۇن كۆيۈمچان، ئاق كۆڭۈل ئوغلى دەرانى سېغىنىپ، بەرا بىلەن كىچىككە قىز قېرىندىشىنى سېغىنىپ يىغلاشماقتا، ئۇلارغا زىياۋۇدۇننىڭ خوتۇنى بىلەن ئىككى ئۆگەي قىزىمۇ قوشۇلۇپ يىغلاشماقتا ئىدى. مۇختەرباي دەۋازىنى قاقتى، لېكىن ھېچكىم ئاچمىدى، ئۇ قاتتىق ۋارقىرىدى، ھېچكىم ئاڭلىمىدى. ئۇ ئاخىر ئېتىنى قورۇق تامنىڭ يېنىغا ئەكىلىپ ئېگەرنى دەسسەپ ئۆگزىگە ياماشتى. ئات مېڭىپ كەتتى - دە، ئۇ پۇتلىرىنى ساڭگىلىتىپ، ئۆگزىنىڭ لىم ياغاچلىرىنىڭ ئۇچىغا ئېسىلىپ پۇلاڭلاپ قالدى. ئۇ تېخىمۇ قاتتىق ۋارقىرىدى. يەرگە چۈشسە پۇتى سۇنىدۇ، ئۆگزىگە چىقىشقا ئۇنىڭ چامى يەتمەيدۇ، سوغۇق جاندان ئۆتىدۇ، قوللىرىنىڭ ئېغىر بەدەننى كۆتۈرگۈدەك كۈچى يوق:

- ۋاي زىيەك، ئۆلدۈڭمۇ؟

- تېخىچە ئۆگزىگە يامىشىپ يۈرەمسىنا، نېمانداق ئوڭشالمايدىغان خۇي بۇ؟

- زىياۋۇدۇن دەۋازىنى ئېچىپلا ساڭگىلاپ تۇرغان مۇختەرباينى جىملىدى.

ئۇلار ئۆيگە كىرگەندە خەمەت بىلەن پەرىخە تېخىچە يىغلىشۋاتاتتى.

- بۇ ئاي، بۇ كۈنلەردىمۇ يىغلامدىغان! - دېدى مۇختەرباي پەرىخەگە سىنچىلاپ قاراپ چىقىپ، - پاھ، بۇ قىز

ئاسىيەدىن نۇرغۇن چىرايلىقكەن! ھە، نۇرى يوق، ھەممىڭلارنىڭ كۆڭلى بۇزۇلۇپ تۇرامدۇ نېمە؟

- شۇ! - دېدى زىياۋۇدۇن ھەسرەت بىلەن ئۆھ تارتىپ، - ھەممە ئۆيدە كۈلكە، بىزنىڭ ئۆيىدىلا يىغا - زار.

- پەرىخە قىزىم ئانىسىنىڭ تۇتقان قاچا - قۇچىلىرى، ئۆز قولى بىلەن ئۆستۈرگەن گۈللىرىنى پۇراپ ئۆزىنى تۇتالماي

يىغلاپ كەتتى. دېمىسىمۇ ياخشى كۈنلەردە يېقىنلىرىڭ بۇرۇنۇڭغا پۇرايدىكەن، كۆڭلۈڭ كىنىيدىكەن،

چىدىمايدىكەنسەن!

- مەنىمۇ ئەخمەتنى ئىزدەپ تاپالمىدىم. تۈرمىدە سىردىشىپ ئۇنىڭغا ئۆگىنىپ قاپتىكەنمەن. يېقىن ئادىمىم شۇ.

يەنە بىرى سەن. مانا سېنى كىنەپ كەلدىم. قېنى بىردەم سىردىشايمى، نۇرى ھازىر نەدە - ھە؟

نۇرى بۇ چاغدا قوماندانلىق شىتابتا - پارتىزانلار بىلەن بىللە ئىدى. ئۇلار توقۇم، پارچە كىگىزلەرنى سېلىنچا

قىلىپ تاختايلىق ئۆيلەردە ئېغىناپ يېتىشتاتتى. ئۆي ئىسى بىلەن تولغان، ھارغىن گەۋدىلەر نەچچە كۈنلەپ ئۇيقۇ

كۆرمىگەن، قار - مۇزنى قۇچاقلاپ، قولدىكى بەتلەكلىك مىلتىقىنى باغرىغا بېسىپ، پۈتۈن دىققىتى بىلەن

دۈشمەنلىرىنىڭ ئوت توچكىلىرىنى كۆزلەپ يېتىشقان چارچىماس يىگىتلەر بەس-بەس بىلەن خورەك تارتىشماقتا ئىدى. نۇرى شۇلارنىڭ ئارىسىدا ئېگەرنى بېشىغا قويۇپ، توقۇمنى ئاستىغا سېلىپ، كەلگۈسىدە بولىدىغان جاپالىق جەڭلەر توغرىسىدا خىيال سۈرۈپ ئاستا-ئاستا مۈگدىمەكتە، بۇ ئۇنىڭ شادلىقى، غەلىبە خوشاللىقى ئىدى.

غۇلجا شەھىرى ئازاد بولغاندا، نۇرىغا ئوخشاش كەلگۈسى جەڭلەرگە ئۆزىنى ئاتىغان پارتىزانلارنىڭ سانى يىگىرمە توققۇز مىڭ ئالتە يۈز ئەللىكتىن ئاشتى. ئۇلارنىڭ قېنى قىزىغان، ئۇلار شەرققە قاراپ ئىلگىرىلەشنى، جىڭ-شخولاردا غەلىبىلىك جەڭ قىلىپ ئۈرۈمچىگە، جەنۇپتا ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەنلەرگىچە جەڭ قىلىپ بېرىشنى ئارزۇ قىلاتتى.

ئۇلار ئاشۇ ئۇلۇغ ئىش ئۈچۈن ئۇخلىماقتا، كەلگۈسىدە بولىدىغان قانلىق جەڭلەر ئۈچۈن ئۆزلىرىنىڭ بەدىنى، روھى ۋە ئەزىز جېنىنى تەقدىم قىلىش ئۈچۈن ئۇخلىماقتا...

40

غۇلجا كوچىلىرىدا ئەگىز سۇلارمۇ ئېقىپ تۈگىدى. قىرلاردا باھارنىڭ تۇنجى مايسىلىرى كۆز ئاچتى، شەرقتىن سەلكنىن شامال كېلىپ، قىشتىن بېرى غەرق ئۇيقۇدا ياتقان دەل-دەرەخلەرنى غىدىقلاپ ئويغىتىپ يېڭى ھايات لەززىتىگە ئۈندىدى. ئاخىرقى قارمۇ يامغۇر ئارىلاش يېغىپ باھار ھارارىتىنىڭ تەپتىنى كۆرسەتتى، يوپۇرماقلىرى دەرەخلەرنىڭ ئەۋرىشىم شاخلىرىدا باھار ئەلچىسى قارغۇچىلار چۇرۇقلاشتى، كەپتەرلەر بۇقۇلداشتى، پاختەكلەرمۇ ئۇلارغا ئەگەشتى...

غۇلجا كوچىلىرىغا باھار ھىدى ئاقتى.

ۋاقىتلىق ھۆكۈمەت گومىنداڭ قوماندانلىق شتابىنىڭ ئورنىغا جايلاشقاندى. 1871-يىلى چارروسىيە غۇلجا شەھىرىنى بېسىۋېلىپ، گېنېرال كالىپاكوۋىسكىنى غۇلجىنىڭ گوبىرئاتورى قىلىپ بەلگىلىگەندە پەيدا بولغان بۇ بۈك دەرەخلىك باغ، شەرق تەرەپتە سوۋېت كونسۇلخانىسىغا يانداش، غەربتە بولسا ئايرودرومغا كېتىدىغان، ساي سۈيىنى بويلاپ ماڭىدىغان چوڭ يولغا چېگرا. باغنىڭ شىمالىدا مۇسا گۇڭىدىن باشلانغان ئىلى ۋاڭ-گۇڭ-تەيجىلەرنىڭ قەبرىستانلىقى «ئالتۇنلۇق» دېيىلىدىغان دۆڭلۈك، بۇ دۆڭلۈك ھەرەمباغ بىلەن تۇتىشىدۇ.

ۋاقىتلىق ھۆكۈمەت ھويلىسى پارتىزانلار بىلەن تولغان. بۇ پارتىزانلار ئۆز باشلىقلىرىنىڭ نامى بىلەن-پاتىخ توپى، غېنى توپى، ئىسھاقبېك ئەسكەرلىرى، غۇلجا پىدائىيلىرى، قورغاس پارتىزانلىرى... دېگەندەك ناملاردا ئاتىلاتتى. ئۇلارغا ھەربىي مەشىق، قورال مەشىقى بولۇپ تۇراتتى. لېكىن ئۇلار مۇنتىزىم ئەسكەر بولمىغاچقا، غۇلجا شەھىرىدە دائىم

دېگۈدەك ئۇلار قاتناشقان ۋەقەلەر يۈز بېرەتتى. ۋاقىتلىق ھۆكۈمەتنىڭ ھەربىي ئىشلار كومىتېتى ئۇلارنى ئومۇمىي جەھەتتىن باشقۇرغىنى بىلەن، كونكرېت تۈزۈم، بەلگىلىمىلەر تېخى تۈزۈلمىگەندى.

ھۆكۈمەتنىڭ بىرىنچى ئىشى مۇشۇ ئەسكەرلەرنى مۇنتىزىملاشتۇرۇش ئىدى. بۇ ئىشقا تەجرىبىلىك رۇس ئوفىتسېرلىرىدىن پالىنوف، ماژاروف، لېسكىنلار، تەجرىبىلىك ھەربىي باشلىقلاردىن ئىسھاقبېك، مارتوف، باروف ئوخشاش كىشىلەر مەسئۇل قىلىندى. ئۇلار تەربىيە كۆرمىگەن دېھقان، چارۋىچى، شەھەر ئاھالىلىرىنىڭ ياشلىرىنى ئىزۋۇت، روتا، باتالىيون قىلىپ تەشكىللەپ، ئۇلارغا سوۋېت ئوفىتسېرلىرى ۋە ئانچە - مۇنچە تەربىيەلەنگەن يەرلىكلەرنى مەسئۇل قىلىپ، ئاساسىي ھەربىي بىلىملەر بويىچە مەشىق ئېلىپ بارماقتا ئىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ چوڭ باغ، ھەرمباغ، ئايرودروم ۋە باھار بىلەن يالڭاچلانغان ئېتىز، باغلاردا كوماندىرلارنىڭ ئاۋازى، جەڭچىلەرنىڭ گۈپ - گۈپ قىلغان ئاياغ تىۋىشلىرى توختىماي ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئىسھاقبېك ئەسكەرلەرنىڭ تەربىيىلىنىشىگە ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلەتتى. ئۇ گېمناستوركا سىرتىدىن تاسما پوتا بىلەن بېلىنى چىڭ باغلىۋېلىپ، ئۆتۈك كىيگەن پۇتلىرىنى چەبدەس بېسىپ، يېڭى ئەسكەرلەرنىڭ كىيىنىش، مېڭىش، ئۆمىلەش، مىلتىق تۇتۇش ئوخشاش ئەڭ تۆۋەن ئەسكىرىي قائىدىلىرىنى ئەستايىدىل كۆزدىن كەچۈرەتتى. ئېلىخان تۆرەم - ۋاقىتلىق ھۆكۈمەتنىڭ بۇ رەئىسىمۇ ئەسكەرلەرنىڭ ناماز ئوقۇشى، ئەسكەر ئىمام - مەزىنلىرىنىڭ دىنىي ساۋاتلىرىنى دائىم تەكشۈرۈپ تۇراتتى:

- قولۇڭدا ئىككى قورال بار، بىرى ئىمان، بىرى مىلتىق. مىلتىق بىلەن دۈشمەننى ئۆلتۈرسەن، ئىمان جېنىڭنى

ساقلايدۇ!

ئىسھاقبېك ئاپرېلنىڭ ئۈچىنچى كۈنى ئەتىگەندە كۆك سىرلانغان رېشاتكىلار قورشاپ تۇرغان تاختايلىق پەلەمپەي بىلەن كۆتۈرۈلۈپ ئېلىخان تۆرەمنىڭ ئىشخانىسىغا كىردى. ئۇ زالدا ئەخمەتجان قاسىمى بىلەن ئۇچراشتى. - تۆرەم خاپا، - دېدى ئەخمەتجان بېلىدىكى پوتىسىغا بىر قولى بىلەن تايىنىپ تۇرۇپ، - بۈگۈن چېچىلىپلا قاپتۇ. - نېمىگە؟

- رەئىسىمەنۇ، يوليورۇق ئورۇس كونسۇلىدىن. ئۇلار سىز ھېچ ئىش پۈتمەيدۇ، يىگىنگە يىپ ئۆتكۈزۈشكىمۇ يوليورۇق ئالىمىز، بىز ھۆكۈمەتمۇ، قورچاق؟ - دەيدۇ تۆرەم خاپا بولۇپ.

- خېلى يوللۇق، چوڭ - چوڭ ئىشلاردا مەسلىھەت ئالساق، كۈندىلىك ئىشلارنى ئۆزىمىز قىلساق مۇۋاپىق بولىدۇ.

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- شۇنداق، يىگىرمە ياشتىن قىرىق بەش ياشقىچە بولغان ئەللەرنىڭ ھەممىسى ئەسكەر دېگەن بۇيرۇققا رۇس ئوفتسېرلىرى تۈزىتىش كىرگۈزۈپ، ئون سەككىز ياشتىن يىگىرمە بەش ياشقىچە بولغان ياشلار ئەسكەر بولۇشى كېرەك دېۋىدى، تۆرەم چېچىلىپ قايىناپ قالدى.
- كېيىنكى لايىھە ئورۇنلۇق، چۈشەندۈرسەك كۆندۈ.
- يەنە مالىيە قىيىنچىلىقى ئېغىر. تۆرەم دېھقانلارغا سېلىق سالىمىز دەيدۇ. ھېكمىبەگ غوجام: خۇرجانى سېلىقتىن قۇتۇلدۇرىمىز دەپ بۇ غازاتقا ئاتالاندۇق، يەنە خۇرجاغا سېلىق سالىق غازاتنىڭ پايدىسى نېمە؟ مالغا، قولىدىكى ئالتۇن - كۆمۈش، پۇلغا قاراپ بايلاردىن ئالايلى، دەيدۇ.
- بايلارمۇ كۆپ ياردەم قىلدى، گومىنداڭ خەزىنىسىدە ھېچقانچە بايلىق يوق ئوخشىمامدۇ؟
- كۆپ ئەمەسكەن. مالىيە مىنىستىرى ئەنۋەر مۇسابايوف سوۋېت ئىتتىپاقىدىن قەرز ئېلىشنى ئوتتۇرىغا قويدى.
- لېكىن سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭمۇ ھالى چاغلىق!
- ئېلىخان تۆرەم تۈركىيە بىلەن ئالاقىلىشىلى، دەمدۇ قانداق؟
- ھەئە. ئافغانىستان، تۈركىيە، ئەرەب دۆلەتلىرى بىلەن ئالاقە ئورناتساق دەيدۇ.
- ھازىرقى ۋەزىپىمىز جەڭ قىلىش. شەرققە، جەنۇبقا، شىمالغا تېزدىن يۈرۈش قىلىش. ئەسكەرلەر تولىمۇ تەقەززا.
- گومىنداڭغا كۈچ توپلاپ مۇداپىئە كۆرۈشكە ئىمكان بەرمەسلىك كېرەك ئىدى. جۇشاۋلياڭ جياڭ جېيىشىدىن تېزدىن ئەسكەر يۆتكەشنى تەلەپ قىلىۋاتىدۇ. مالىيە قىيىنچىلىقىنى ھەل قىلىشنىڭ ئۇسۇلىمۇ سوقۇش قىلىش. مەن مۇشۇ ئىش بىلەن تۆرەمنىڭ ئالدىغا ماڭغانىدىم. ئوتتۇرىمىگە ئەدەم يەپ يېتىۋەرسە تاغۇ توشمايدۇغۇ!
- پىكىرىڭىز ناھايىتى توغرا. ئالتايىمۇ ئاساسەن ئېلىنىپ بولدى. جىڭ، شىخودا دۈشمەن كۈچلۈك مۇداپىئە تەييارلىقى كۆرمەكتە. شىنجاڭنىڭ ھەممىلا يېرىدە پارتىزانلار پەيدا بولدى. ئۇلارنىڭ بىزنىڭ يېتىپ بېرىشىمىزنى تۆت كۆز بىلەن كۈتمەكتە. ئۇنىڭ ئۈستىگە دۇنيا ۋەزىيىتى بىزگە پايدىلىق. ستالىن بىلەن جياڭ جېيىشنىڭ زىددىيىتى ھازىرمۇ كەسكىن. سوۋېت ئەسكەرلىرى بېرلىن بوسۇغىسىغا يېتىپ باردى. گىتلىر پۈتۈن كۈچى بىلەن بېرلىن ئەتراپىغا ئۆدەر دەرياسىنى بويلاپ ئۈچ چەمبەرەك مۇداپىئە لىنىيىسى ياسىماقتا. ئۇنىڭ ھالاكىتى يېقىن. دۇنيادا ئوق ئاۋازى يۈتكەندە بىز ئۈرۈمچىگە ھۇجۇم قىلساق پۈتۈن دۇنيانىڭ بىزگە كۆزى چۈشىدۇ. ۋاقىت غەنىيمەت، باشقا ئىشلارنى

كىيىنگە قالدۇرۇپ ئۇرۇش سەپەرۋەرلىكىگە تۇتۇش قىلغان ياخشى!

ئۇلار ئىختىيارسىز ھالدا چوڭ ئىشلار: رېئاللىق، ئىستىقبال ۋە سىياسىي كۆرەشلەر توغرىسىدا سۆزلەشكەچ، كاتىبات ئىشخانىسى - ئەخمەتجان قاسىمىنىڭ ئىشخانىسىغا كىرىپ ئولتۇرۇشتى. ئەخمەتجان ئىسھاقبېككە ۋاقىتلىق ھۆكۈمەتنىڭ تەشكىلىي قۇرۇلمىسى، پات ئارىدا ئېلان قىلىنىدىغان ئارمىيە قۇرۇلمىسى، ئارمىيە بەلگىسى، يەنى بايراق، كاكار، ھەربىي ئۇنۋان ئوخشاش ئىشلار ئۈستىدىكى پىكىرلىرىنى ئېيتتى. ئىسھاقبېك ئۇنىڭ پىكىرلىرىنى قوللىدى، ئۇلار پىكىر - مەسلەكداش بولۇپ چىقتى. ئاخىرىدا:

- ئاڭلىسام، توي قىلىۋاپسىز، - دېدى ئىسھاقبېك ئەخمەتجاننىڭ قوللىرىنى قىسىپ، - مۇبارەك بولسۇن.

- تۇرمۇشنىڭ تەلپى بىلەن مۇشۇنداق يېڭىلىقلار بولۇپ تۇرىدىكەن. ئانا يۇرتۇمغا چوڭقۇر يىلتىز تارتىشنىڭ

كويىدىمەن. ئۇزۇن يىل سەرگەردان بولدۇم، سىزمۇ ھەم شۇنداق.

- مەنمۇ مۇشۇ يەرگە يىلتىز تارتىشنىڭ كويىدا. ئۇكام، مېنىڭ كەچۈرمىشلىرىمدىن خەۋەردار ئىكەنسز - دە؟

- ئانچە - مۇنچە خەۋەردارمەن. تۇرمىدە ھەممىنى ئاڭلىدىم. بىز يالغۇز مەسلەكداشلا ئەمەس، مۇھىمى، بىز

تەقدىرداش!...

ئەخمەتجان بىلەن سۆزلەشكەنسىرى، ئىسھاقبېكتە بۇ ئۆزىدىن ئون نەچچە ياش كىچىك، سوۋېت ئەسكەرلىرىدەك

گىمناستوركا، ئۆتۈك كىيىپ يۈرىدىغان يىگىتكە ھۆرمەت ئۇلغىيىشقا باشلىدى. ئەخمەتجان خۇشخۇي، قىزغىن، بىلىمى

كەڭ، يىراقنى كۆرەر يىگىت بولۇپ تۇيۇلدى. بۇ خىل ئادەملەر ئۆز سۆھبەتداشلىرىنى ئوڭايلا يېنىدىن كېتەلمەس قىلىپ

قويدۇ. ئىسھاقبېكنىڭ ئۇنىڭ ئىشخانىسىدىن كەتكۈسى كەلمەي قالدى. ئىشخانىغا بىردە رۇس، بىردە قازاق، بىردە

تاتارلار ئىش بىلەن كېرەتتى. ئەخمەتجان قايسى مىللەت كىرسە، شۇ مىللەتنىڭ تىلىدا راۋان سۆزلەيتتى. ئېلىخان تۆرەم

نەچچە قېتىم چاقىرتىپ ئاچىقىپ كەتتى. ئەخمەتجان تېزلا قايتىپ كېلىپ ئىسھاقبېككە قىزغىن تىلىدا چاقچاق قىلىپ:

- ئېردى ئېل تابادى، ئېلدى ئېر باغادى دېگەن قىزغىن خەلق ماقالى بار، - دېدى.

ۋاقىتلىق ھۆكۈمەت تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ باشلىقى ئابدۇكېرىم ئابباسوف خاپا ھالدا ئۇلارنىڭ يېنىغا كىردى.

يىگىرمە تۆت ياشلىق چىرايلىق، ئوتتۇرا بوي يىگىت غۇلجا پارتىزانلىرىنى تەشكىللەپ، غۇلجا شەھىرىنى ئازاد قىلىش

كۆرەشلىرىدە تۆھپە يارىتىپ بۇ ئىككى ئادەمنىڭ ھۆرمىتىگە ئېرىشكەن. بۇ يىگىت يەنە جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ

تەسىرىنى قوبۇل قىلغان، ئىككى گېپىنىڭ بىرىدە شىنجاڭ ئىنستىتۇتىنىڭ مۇدىرى مىڭ يىمىڭ، ئىلمىي مۇدىرى لىن جىلۇلارنىڭ ئىسمىنى ئاغزىدىن چۈشۈرمەيتتى. بۇ ئادەملەر جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ ئەزالىرى ئىدى.

كوممۇنىزم ئىدىيىسى، كەلگۈسىدە ئانا يۇرتىدا سوۋېت ئىتتىپاقىدەك ئېزىلگەن خەلقلەرنىڭ ھاكىمىيىتىنى قۇرۇپ چىقىش ئۈچۈن كۈرەش قىلىش نىشانى ئەخمەتجان بىلەن ئىسھاقبېككە ئوخشاش ئىدى. شىنجاڭ ئىنستىتۇتىنىڭ 1937 - 1938 - يىللىرى تاملىرىغا يوغان خەت بىلەن يېزىلغان «ئىتتىپاق بولۇش، جىددىي بولۇش، ئاددىي - ساددا بولۇش، جانلىق - تېتىك بولۇش» دېگەن شوئارلار بۇ يىگىتنىڭ شەخسىي خاراكتېرىنىڭ يېتىلىشىدە مۇھىم رول ئوينىغاچقا، بۇ يىگىت ھازىر ۋاقىتلىق ھۆكۈمەتتە ھوقۇق تۇتۇۋاتقان بىر قىسىم ئادەملەر بىلەن، ھەرقايسى پارتىزان ئەترەتلىرىنىڭ بىر قىسىم باشلىقلىرى بىلەن چىقىشالمايۋاتاتتى. ئۇ ئۆز ھالىنى ئېيتىش ئۈچۈن مۇشۇ ئىككى كىشى بىلەن ئۇچرىشىشنى ئارزۇ قىلىپ يۈرەتتى. مانا بۈگۈن بۇ پۇرسەت يېتىپ كەلگەنىدى. ئۇ خاپا، روھى چۈشكۈن ھالدا:

- مەن ھال ئېيتىدىغان ئادەم ئىزدەپ سىلەر بىلەن بىر سائەت پاراڭلىشاي دەپ يۈرەتتىم. ئىزدىگەن ئاكىلىرىم بۈگۈن ئۆز ئايىغى بىلەن ئالدىمغا كەلدى، - دېدى زورىغا كۈلۈمسىرەپ. ئىككىيلەن تەڭلا ئۇنىڭ سارغايغان، مىسكىن چىرايىغا قاراشتى. ئۇنىڭ ساقاللىرى ئۆسكەن، يوغان كۆزلىرىدىن ئازاب ئالامەتلىرى چىقىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ ئازابلىرى ئېيتىمىسىمۇ ئىككى ئاكىسىغا چۈشىنىشلىك ئىدى. يېقىندا ئۇنىڭ سۆيگەن قىزى ياڭ فېڭيى ئۆزىنى ئېتىپ ئۆلۈۋالدى.

قىزىنىڭ دادىسى - ياڭ چۈنلىن ئىسىملىك ئىلى سودىگەرلەر ئويۇشمىسىنىڭ باشلىقى بۇ تۇيۇقسىز ئۆلۈمدىن سەۋدايى بولۇپ قالدى. غۇلجىدا بولغان «خىتايلارنى قىرىش» ھەرىكىتىدە ئابدۇكېرىم ئابباسوفى ياڭ ئائىلىسىنى ئۆز ئۆيىدە مۆكتۈرۈپ، ئۇلارنى قىرغىندىن ساقلاپ قالغانىدى. قىز تۇيۇقسىز ئۆلۈۋالدى. ئۇنىڭدىن بىر پارچىلا خەت قالدى. خەتكە: «مەن ئىنقىلاب غەلبە قىلغاندىن كېيىن سىلەرنىڭ جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى بىلەن قولى - قولغا تۇتۇشۇپ، ئاسىيا زېمىنىدا يەنە بىر قۇدرەتلىك سوتسىيالىستىك دۆلەت قۇرۇپ چىقىشىڭلارنى تېخىمۇ ئارزۇ قىلىمەن» دەپ يېزىلغانىدى.

ئابباسوفى ئۆزىگە يېزىلغان بۇ خەتنى قىممەتلىك خاتىرە قاتارىدا يېنىدا ساقلاپ يۈرمەكتە. ئۇلار ئۈرۈمچىدە ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇپ يۈرگەن چاغلىرىدىلا پىكىرداش، دوست بولۇشقان. 1943 - يىلى غۇلجىدا «ئۆگىنىش گۇرۇپپىسى» قۇرغاندا، ئابباسوفى «يېرەن» دېگەن تەخەللۇس بىلەن، ياڭ فېڭيى بولسا «ئەيرەن» دېگەن تەخەللۇس بىر - بىرىگە مۇھەببەت خەتلىرى يېزىشقان. 1945 - يىلى يانۋاردا غۇلجا ئازاد بولغاندا، ئۇزۇن ۋاقىت قار - مۇزدا يېتىپ - قوپۇپ

سوقۇش قىلىپ ئابباسوف كېزىك كېسىلىگە يولۇقتى. ياڭ فېڭيى ئۇنى ئۆز ئۆيىدە ساقايغىچە باقتى. بۇ چاغدا ئۇلار كەلگۈسىدىكى گۈزەل ھايات توغرىسىدا قانچە قېتىملاپ سىرداشقان، بىر-بىرىگە سادىق بولۇپ، بىللە قېرىپ، بىللە ئالەمدىن ئۆتۈشكە ۋەدە قىلىشقانىدىغۇ، مۇھەببەت ئۇلارنى تېخىمۇ بىرلەشتۈرگەن بىر چاغدا قىز نېمىشقا ئۆلۈۋالدى؟ ئابباسوف قىزنىڭ ئۆلۈمىدىن كېيىن تولىمۇ ئازابلاندى، ھەتتا ۋەدىگە ۋاپا قىلىپ قىز بىلەن بىللە كەتمەكچىمۇ بولدى. لېكىن ئۇ ئۆزىنى خەلق ئىشلىرىغا بېغىشلىغان، ئۆزى ئۈچۈن ياشاش ئۇنىڭ ئۈچۈن يات تۇيۇلغاچقا ئۇ ئۇنداق قىلالىدى.

- سىزگە بېرىلگەن جازاغا چىدىمىدى بەلكى، - دېدى ئىسھاقبېك بۇ ئەسلىمىلەردىن كېيىن بىرىنچى بولۇپ سۆز قىلىپ، - بىز قاتتىق تۇرمىغان بولساق سىزنى ھەممىدىن ئېلىپ تاشلىماقچىدى.

1944 - يىلى 12 - ئاينىڭ ئاخىرىدا ئىككى پارتىزان باشلىقى ئون ئالتە ياشلىق بىر خەنزۇ قىزغا باسقۇنچىلىق قىلدى. ۋاقىتلىق ھۆكۈمەتنىڭ ئىچكى ئىشلار مىنىستىرى ھەم تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ باشلىقى بولغان ئابباسوف بۇ ئىككى باسقۇنچىغا ئۆلۈم جازاسى ئېلان قىلدى. شۇ يەردىلا ئابباسوفقا قارشى ئادەملەر چۇقان كۆتۈرۈپ ئۆتتۈرۈشكە چىقىشتى. بۇ ئىش ۋاقىتلىق ھۆكۈمەتنىڭ ئالدىغا كەلدى. ھۆكۈمەت باشلىقلىرى غەزەبلىنىپ ئابباسوفنىڭ ھەممە ئەمىلىنى ئېلىپ تاشلاشنى ئۆتتۈرۈشكە قويدى. ئىسھاقبېك باشلىق ئادەملەر قارشى چىقتى. ئاخىر تالاش-تارتىش قىلىشىپ، ئابباسوفنىڭ ئىچكى ئىشلار مىنىستىرى دېگەن ئەمىلىنى ئېلىپ تاشلاپ، تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ باشلىقلىرىنىلا ساقلاپ قېلىشتى. ئابباسوفقا بۇ ئىش قاتتىق زەربە بولۇپ تۇيۇلدى. ئۇ ۋاقىتلىق ھۆكۈمەت يىغىنىدا: «مىللىي مەسلىنى ئېنىق بىر تەرەپ قىلىش لازىم» دېگەن پىكىرنى ئۆتتۈرۈشكە قويدى. ئىسھاقبېك ئۇنىڭ تەشەببۇسلىرىغا قوشۇلدى. ئەخمەتجانمۇ «ئاۋۋال ئىنسان، ئاندىن مىللەت» دەيدىغان نەزەرىيىسىگە ئاساسەن خەنزۇلارنى قارا - قويۇق قىرغىن قىلىشقا قارشى تۇردى. ھۆكۈمەت يىغىنىدا ئابباسوف «... مەن شۇنداق بايانات ئېلان قىلىمەنكى، ئەگەر كىم بىزنىڭ كۆرىشىمىزنى ئىسلام دىنىغا ئېتىقاد قىلىدىغان مىللەتلەرنىلا ئازاد قىلىشنى مەقسەت قىلىدۇ دەيدىكەن، مەن ئۇنىڭغا قەتئىي قارشى تۇرىمەن، بەلكى ئىشلەتكىلى بولىدىغان بارلىق ۋاستىلەرنى ئىشلىتىپ قارشى تۇرىمەن!» دېۋىدى، ئېلىخان تۆرەم ئۇنىڭغا ئالايىپ قاراپ قوبۇپ:

- ئۇيغۇرلاردىن يەنە بىر نىياز ھېكم پەيدا بولدى! - دېدى.

- خاتالاشتىلا تۆرەم، - دېدى ھېكمەت گوجا دەرھال ئابباسوفنى قوللاپ، - يوللۇق گەپ، لەۋەي، كاپىرلانى

يوقتىش بىزنىڭ مەقسىتىمىز ئەمەسقۇ، ئورۇس، شىبە، قالماق، سۇلۇنلار سىلگە ئىمان ئېيتىمىغاندۇر - ھە؟

ئاخىر ھۆكۈمەت خەنزۇلارنى كەلسە - كەلمەس قىرغىن قىلماسلىق توغرىسىدا قارار قوبۇل قىلالىدى.

ئابباسوف تېخى ئېيتىمىغان بۇ ئىشلاردىن ئىسھاقىيەك بىلەن ئەخمەتجان تولۇق خەۋەردار ئىدى. ئۇنىڭ يەنە

قانداق دەردى بارىكەن؟

- بىز دىندارلار ھۆكۈمرانلىقنى تىكلەش ئۈچۈن ئىنقىلاب قىلىدۇق، - دېدى ئابباسوف خاپا بولۇپ، - دۆلەت

بايرىقى، ئارمىيە بايرىقىغا «لائىلاھە ئىلاھۇ مۇھەممەدىن رەسۇلىللا» نى يازدۇق. ئەسكەرلەر ناماز ئوقۇۋاتىدۇ، بۇلارمۇ

مەيلى، خەلقنى قوزغاش، ئىنقىلاب غەلبىسىنى قولغا كەلتۈرۈشنىڭ ئېھتىياجى. لېكىن سوۋېت ئىتتىپاقىغا، جۇڭگو

كومپارتىيىسىگە قارشى مەسچىتلەردە تەشۋىقات كېتىۋاتىدۇ. بۇ بىر خەتەرلىك خاھىش، بۇنى چەكلىمەي بولمايدۇ.

بۇنىڭ باشلامچىسى مۇشۇ تۆرەم!

- ھاي، ھاي، - دېدى ئەخمەتجان كۈلۈپ، - سەۋرلىك بولۇڭ ئۇكام. ھېلىقى تۆت جۈملە سۆزنىڭ بىرىنچىسى

«ئىتتىپاق بولۇش» ئىدىغۇ، بۇ سۆزنىڭ تازا ئىشلىنىدىغان يېرى كېلىپ قالدى. **سانائىتى بولمىغان، قالاق يېزا**

ئىگىلىكى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان مىللەتلەردە دىنىي ئۇقۇم ھۆكۈمران ئورۇندا تۇرىدۇ. بۇنى بىلىسىز، روھىي ھالەتنى،

پىكىر قىلىش ئۇسۇلىنى قارار، بۇيرۇق بىلەن ھەل قىلماق تەس. مۇستاپا كامال مۇ قاتتىق ۋاستىلەر بىلەن بۇ ئىشنى ھەل

قىلالىدىغۇ؟ سەۋرچان، ئېغىر - بېسىق بولايلى!

- ناھايىتى دۇرۇس، - دېدى ئىسھاقىيەك كۈلۈپ، - ئەخمەتجان ئۇكامنىڭ ھۆكۈمەت، ئارمىيە قۇرۇلمىسى

توغرىسىدا يېزىپ چىققان پروگراممىسىنى نېمىشقا ھەممىلا ئادەم ماختايدۇ؟ نېمىشقا سىياسىي ئىختىلاپتىكى تۆت

تەرەپنىڭ ھەممىسى بۇ پروگراممىنى قوللىدى؟ سەۋەبى، ئىتتىپاقلاشتۇرۇش قېنى بۇ پروگراممىنىڭ چوڭ تومۇرلىرىدىن

تارتىپ ئەڭ نازۇك قىل تومۇرلىرىغىچە يېتىپ بارغان.

گەۋدىلىك، سالماقلىق، گەپنى ئاستا، ئېنىق قىلىپ سۆزلەيدىغان ئىسھاقىيەك گېپىنى تۈگىتىپ ئابباسوفقا قارىدى.

- ناھايىتى قايىلىمەن ئەخمەتجان ئاكاغا، - دېدى ئابباسوفمۇ كۈلۈپ تۇرۇپ، - ئەخمەتجان قاسىمى ئاكاڭنىڭ

پەيدا بولۇشى بىر مۆجىزە، بىزنىڭ ئاممىمىز. مەن ھۆكۈمەت ئەزالىرى يىغىنىدا ئەخمەتجان قاسىمى ئاكاڭنى مۇھىم

رەھبەرلىك ئورۇنغا قويۇشنى تەۋسىيە قىلماقچى.

- ياخشى ئويلاپسىز ئۇكام. مەنمۇ شۇنداق پىكىردە. تۆرەممۇ، غوجاممۇ، رەخمىجان، ئەنۋەر مۇسابايوفلارمۇ ئەخمەتجانغا قايىل. مەن مانا تۆرەم بىلەن كۆرۈشكىلى كېلىۋىدىم، ئەپەندىم بىلەن ئۇچرىشىپ ھەممىدىن يالتايدىم. ئۇلار ئىشكىنى ئىچىدىن ئىلىۋېلىپ قىزغىن پاراڭغا چۈشتى. خۇددى گويا قەدىناس دوستلاردەك، گويا بىر ئۆينىڭ بالىلىرىدەك، گويا ئۇزۇن يوللۇق سەپەر جاپاسىنى بىللە تارتقان سەپەرداشلاردەك، يەنە گويا تۈرمىدە بىللە يېتىپ دېيىشىمگەن گېپى قالمىغان تەقدىرداشلاردەك...

ئۇلار بىرى موسكۋا، ستالىن ۋە سوۋېت ئىتتىپاقى توغرىسىدا سۆزلىسە، يەنە بىرى تاشقورغان، قىرغىزىستان، تاجىكىستان ۋە جەنۇبىي شىنجاڭ توغرىسىدا سۆزلەيتتى، يەنە بىرى بولسا ئۈرۈمچى، يەنە ۋە جۇڭگو كوممۇنىستلىرى توغرىسىدا سۆزلەيتتى. ئۇلار نەدىن، نېمە توغرىسىدا سۆزلىمىسۇن، ئۇلارنىڭ تەشەببۇسلىرى، مەقسەت - غايىلىرى ئوخشاش بولۇپ چىقاتتى.

دوستلۇق پىكىر - غايىنىڭ بىردەكلىكىنى ئاساس قىلدۇ. ئۇلار بىردەمدىلا بىر - بىرىگە ئىچ سىر ئېيتالايدىغان دوستلاردىن بولۇپ قېلىشتى. ئۇلارنىڭ بىر - بىرىدىن ئايرىلغۇسى كەلمىدى. ئاخىر ئەخمەتجان ئۇلارغا ئىلتىماس قىلدى: - بۈگۈن كەچ مېنىڭ ھۇجرامغا سىلەرنى تەكلىپ قىلسام رەت قىلمايسىلەر، يېڭى كېلىن ماھىنۇرنىڭ قول تەمىنى تېتىپ كۆرسەڭلاركەن.

- مۇھىم ئىشلىرىم بار ئىدى. شۇنداق بولسىمۇ بېرىشقا ۋەدە بېرىمەن.

- مەنمۇ شۇ!

ئۇلار ۋەدىلىشىپ تارقىلىشتى. سىرتتا دوخوۋوي ئۆركېتىسەر چېلىندى، بۇ تۆرەمنىڭ چۈشلۈك تاماققا ماڭغانلىقىنىڭ بەلگىسى ئىدى.

ئۇلار كەچتە غۇلجا شەھىرىنىڭ سايى بويى كۆچىسىدىكى ئاددىي قورۇدا - دەۋازا تۇۋىدىكى بىر ئېغىزلىق ھۇجرىدا يەنە جەم بولۇشتى. ئۇلار ھازىر بەش كىشى ئىدى. بىر پارچە كىگىزلا سېلىنغان، سۇپىلىق، پاكىز تۇتۇلغان ھۇجرىدا بىر ساندۇق ۋە ساندۇق ئۈستىگە تىزىلغان ئورۇن - كۆپىدىن باشقا ھېچنەمە يوق ئىدى. مېھمانلار ئاياغلىرىنى يېشىپ كۆپىلەرگە چىقىپ ئولتۇرۇشقاندىن كېيىن، ساھىبخان ئەخمەتجان قاسىمى پەگادا تۇرۇپ ئۆزى خاھلىق ئېيتتى:

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- ئۆيىمىز كىچىك، كۆڭلىمىز كەڭ. ناسىراخۇن كىچىك دادام ساراينى بىزگە بېرىۋىدى، مەن ئۈنىمىدىم. ئۆز

ھۇجرامدا دوستلىرىمنى كۈتەي دېدىم. مانا ماھىنۇرمۇ كىردى. ۋۇي، تۈزۈك سالام قىلىڭ، ھە، ئەمدى بولدى!

زىلۋا، ئاققەنە كەلگەن، ئوماق قىز يەرگە قاراپ قىزىرىپ تۇراتتى. گىمنازىيىنىڭ مەكتەپ پۈتتۈرۈشكە

ئۆلگۈرەلمىگەن ئون يەتتە ياشلىق قىز ئوقۇغۇچىسى بىرىنچى قېتىم ئۆز ھۇجرىسىدا مېھمان كۈتۈشكە تۇتۇش

قىلغاچقىمىكىن، ئۇ ھۇدۇققاندى.

كىچىككىنە، ئاددىي ئۆيدە، پۇتلىرىنى يىغىشىپ ئولتۇرۇشقان بۇ مېھمانلار بىرىنچى پىيالە چايدىن كېيىنلا چوڭ

ئىشلار: 2- دۇنيا ئۇرۇشى، گېرمانىيىنىڭ جان تالىشىشى، ياپۇنىيىنىڭ ئەسەبىيلىكى، ئىتتىپاقداش ئارمىيىنىڭ غەربىي

فروننتىكى ئىلگىرىلەشلىرى، جياڭ جىيىشنىڭ شىنجاڭ مەسىلىسىدە ئامېرىكىنى ئىشقا سېلىش مەقسىتى بىلەن

ئامېرىكا- سوۋېت ئىتتىپاقى- ئەنگىلىيىنىڭ يالتا كېلىشىمىدىكى جۇڭگوغا ئالاقىدار مەسىلىلەردىن پايدىلىنىش ئۈچۈن

سوۋېت ئىتتىپاقىدا تۇرۇشلۇق ھەربىي ئەمەلدارى گودىچۈن ۋە باش ئەلچى فۇبىڭچاڭلارنى ئۇياق- بۇياققا

قاتراتقانلىقى، مۇشۇ يىل 3- ئاينىڭ 13- كۈنى روزۇبىلت باش ئەلچى ۋېي داۋمىڭغا كېلىشىمنىڭ مەزمۇنىنى قىسقىچە

تونۇشتۇرغانلىقى، 1944- يىل 11- ئاينىڭ 12- كۈنى شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى رەسمىي جاكارلانغاندا، جياڭ

جىيىشنىڭ ستالىننى «پىت ئۈچەي» دەپ تىللىغانلىقى، شىنجاڭدىكى بۇ «قورچاق» جۇمھۇرىيەت سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ

زېمىن كېڭەيمىچىلىكىنىڭ ئالامىتى، بۇنى پۈتۈن دۇنياغا جاكارلايمەن دەپ داۋراڭ سالغانلىقى 1944- ئايدىكى پىلانغا

تەستىق سېلىپ، تاللانغان 2- ئارمىيىدىن قىرىق مىڭ ئەسكەرنى شىنجاڭغا ئەۋەتىپ، «ئىسيانى باسقۇرماقچى»

بولغىنى ۋە نەق پاكىتنى قولغا چۈشۈپ، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ تاجاۋۇزچى ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاپ، ئامېرىكا ھۆكۈمىتىنى

جۇڭگو ئىشلىرىغا ياردەمگە ئەكىرمەكچى بولغانلىقى... يالتا يىغىنى، شىنجاڭنىڭ تەقدىرىگە ئوخشاش مەسىلىلەر

توغرىسىدا سۆزلەشكىلى تۈردى. مېھماندارچىلىق ئۇلار ئۈچۈن پىكىرلىشىش، مۇھاكىمە قىلىش يىغىنى بولۇپ قالدى.

ماھىنۇر كىرىپ- چىقىپ يۈرۈپ ئۇلارنىڭ ئېغىزلىرىدىن زادىلا ئاڭلاپ باقمىغان، زادىلا چۈشەنمەيدىغان گەپلەرنى

ئاڭلىدى.

- بۇ قانداق مېھماندارچىلىق، - دېدى ئۇ ئىككى چېلەكنى كۆتۈرۈپ ئالدىراپ سۇغا ماڭغان ئەخمەتجانغا، -

مەجلىسقۇ بۇ؟ قېنى ساز، قېنى ناخشا؟

- بىزگە بۇ گەپلەر سازدىنىمۇ، ناخشىدىنىمۇ يېقىملىق، - دېدى ئەخمەتجان قاقاقلاپ كۈلۈپ.

پاتىخ غېنى باتۇرنى شەرق مەھەللىدىكى كاتتا قورۇدىن تاپتى. ئۇ مەست ئىدى. ئۇ يېنىدىكى نۇرنى كۆرۈپ:

- سەن ماڭا نەسىھەت قىلغۇدەك بولدۇڭما، جالاپ خوتۇننىڭ بالىسى! - دەپ تىللىدى. لېكىن نۇرى غېنىنىڭ

مامۇق ياستۇقلارنى قولتۇقىغا قىسىۋېلىپ سۇنايلىنىپ ياتقان ئۆيىگە سالام - سەھەتسىزلا كىرىۋەردى.

- نەگىلا بارسا سېنىڭ ئەسكەرلىرىڭنىڭ ئەسكىلىكى. گومىنداڭنىڭ ئۇچقۇچىلىرىغا قىز تېپىپ بېرىدىغان سولامچى

خوتۇنلار ھازىر سېنىڭ ئەسكەرلىرىڭگە خىزمەت قىلىۋاتىدۇ! - دېدى نۇرى ئۆتۈك كىيگەن ئىككى پۇتنى جۈپلەپ تىك

تۇرۇپ، - خەلق، ئۇچقۇچىلارنى غېنى باتۇر ئاتقانىدى، غېنىنىڭ ئەسكەرلىرىنى كىم ئاتاركىن، دەۋاتىدۇ!

- سەن ئات، نۇرى، جالاپ... سەن ئات! كىم ئەسكىلىك قىلسا ئايىماي ئات. مەن ئەسكىلىك قىلسام مېنىمۇ

ئات!

- تۇر، غېنى! - دېدى پاتىخ خاپا بولۇپ، - ھازىرلا ماڭىمىز، ماشىنا تەييار!

- نەگە ھوي نوغاي؟

- تاۋغا، ئۇلاستايغا!

- نېمە؟ قايتىدىن باشلايمىزما ئىنقىلابنى؟

- ئەكبەر، سېپىت، خەمىتلەرنىڭ قەبرىسىنى يوقلاپ كېلىمىز. بىلەمسەن، يەنە ئىككى كۈندىن كېيىن ئارمىيە

قۇرۇش يىغىنى بولىدىكەن. سەن بىلەن ماڭا ھېچنەمە تەگمىدى. ماڭا نىلقىنىڭ ھاكىملىقى، ساڭا خەلق باتۇرى دېگەن

قۇرۇق نام تەگدى شۇ. ئىنقىلابنى بىز باشلىساق، قوماندان پالنىق، ماژاروف دەيدىغان ئورۇسلار بولىدى.

ئىسھاقبېككىمۇ تەگمىدى. شېھىتلەر نېمە دەيدىكەن ئاڭلاپ كېلەيلى.

- ئەكبەر، سېپىت، خەمىت! - دېدى غېنى ۋارقىراپ، - جېنىم قېرىنداشلىرىم. ئەكبەر بىلەن غۇلجىغا ئاتلىق كىرىپ

پوستتا تۇرغان خىتايلارنىڭ مىلىتقىلىرىنى قولىدىن تارتىۋالاتتۇقا! ئىسىت، يۈر، ھازىرلا ماڭىمىز، ئاڭلىدىڭمۇ، نۇرى،

ھازىرلا! سەنىمۇ ماڭ جالاپ...

ئۇ سەنتۈرۈلۈپ تۇرۇپ كىيىنىشكە باشلىدى. پاتىخنىڭ يېنىدىكى ناۋان باتۇر چاقچاق قىلدى:

- چىرايلىق خوتۇنۇڭنى ئېلىۋالىمىزما؟ ئاكىمنىڭ ئىككى خوتۇنىغا ھەمرا بولمامدۇ؟

- ياق، ياق. ئەكبەرنىڭ چوڭ خوتۇنى زەينەپ، توقىلى شەرمشەرقانلار تۇل قالدى. ئەكبەرنىڭ چالغان دومبىرىسى، مەدەت ئاقىن بىلەن بەسلىشىپ ئۆلەڭ ئېيتىشلىرى قۇلقىمدىن كەتمەيدۇ. ئۇنىڭدەك ئۇستا مەرگەن تۇغۇلمايدۇ، ئۇنىڭ ئىككى مىلتىقى، كۆك ئېتى... ھەي ئىسىت!

غېنى بېشىنى ئىككى ئالقىنى ئارىسىغا ئېلىپ ھۆڭرەپ يىغلاپ ناۋان باتۇرنى قۇچاقلدى.

ئۇلار چۈشتىن كېيىن ماشىنا بىلەن غۇلجىدىن نىلقا ناھىيىسىگە قاراپ يولغا چىقتى.

قامىر تېغىنىڭ كۈنگەي قاپتاللىرى ياشرىشقا باشلىغان، نىلقا بازىرىدىن يىگىرمە كىلومېتىر بېرىدا - غەربتە تاغ سۈيىنى پاناھ تارتىپ پەيدا بولغان ئۇلاستاي يېزىسى جاغلاستاي(ياقا ئۇلاستاي)، تاۋلاستاي(تاغ ئۇلاستاي) دەپ ئىككىگە بۆلۈنىدۇ. مانا ماشىنا غۇلجا شەھىرىدىن چىقىپ ئۈچ سائەتتەك مېڭىپ، ئاخىر جاغلاستايغا كېلىپ شىمالغا بۇرۇلدى. گىلەم، كۆرپىلەر سېلىنغان، ئۈستى بىزىپىنت بىلەن يېپىلغان سوۋېت ماشىنىسىنىڭ كوزۇپىدا خۇددى ئۆيىدە ئولتۇرغاندەك ئازادە ئولتۇرۇپ، يول بويى چاقچاق بىلەن كۆڭلىنى ئاۋۇندۇرۇشقان ئەزىمەتلەر ئۇلاستايغا كېلىپلا جىمىپ قېلىشتى. ئۇلار بۇ يەردە قانلىق جەڭلەرنى قىلىشقان، بايلا ئۇلار بېسىپ ئۆتكەن قارا سۇ يېزىسىدا ئەكبەر باتۇرغا ئوق تەگكەن. ئۇ ئوق تەگكەن كۆكرىكىنى تۇتۇپ تۇرۇپ پاتىخقا: «غۇلجىنى ئازاد قىلغان خەۋەرنى كۈتىمەن» دېگەنىدى.

غۇلجىنى ئازاد قىلىش جېڭىنىڭ ئىككىنچى كۈنى، يەنى 1944-يىلى 11-ئاينىڭ 8-كۈنى ئۇنىڭ بىر نەۋرە ئىنىسى، يەنى ئىسپوسىن باتۇرنىڭ ئىنىسى كۆرپە باينىڭ ئوغلى سېپىت باتۇرغا ئوق تەگدى. جېنى ھەلقۇمغا كېلىپ قالغان ئەكبەر باتۇر بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ تۇرۇشقا، قېرىنداشلىرىنى جېنىدىن ئەزىز بىلىدىغان يېقىن ئادىمى ئەلەسمۇ جەڭگاھىنىڭ قۇربانىغا ئايلاندى. ئېغىر يارىدار ئەكبەر باتۇر بۇ مۇسبەتلەرنى كۆتۈرەلمىدى، خەلقنى ئازادلىققا چىقىرىشتەك ئۇلۇغۋار ۋەزىپىنى سەبداشلىرىغا قالدۇرۇپ مەڭگۈلۈككە كۆز يۇمدى. يەنە ئوخشاشلا ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان، ھەل قىلغۇچ جەڭلەردە ئۆزىنىڭ يەتمىش - سەكسەن ئادىمى بىلەن ئالدىنقى سەپتە جەڭ قىلىپ، ئىنقىلاپ غەلىبىسىنىڭ شانلىق مېۋىلىرىنى قولغا كەلتۈرگەن ئىنىسىنىڭ ئۆلۈمىنى ئاڭلاپ ئاندىن جان ئۆزدى. دۈشمەن ئوقىمۇ، ئەجەل ئوقىمۇ ئۇ قېرىنداشلىرى ئۈچۈن تەلپۈنگەندە ئۇنىڭغا تەگدى، بۇ ئىشلار ئۇنىڭ تەبىئىتىنىڭ ئىپادىسى ئىدى.

بۇنى پاتىخىمۇ، غېنىمۇ ناھايىتى ياخشى بىلەتتى. شۇڭا ھازىر بۇ ئىككى قەيسەر ئاتاماننىڭ كۆزلىرى ياش، يۈرىكى قان.

مانا ماشىنا ئىنقىلابىنىڭ بۆشۈكى تاۋلاستاي يېزىسىغا كېلىپ سۇدىن ئۆتۈپ، ئۆز ۋاقتىدىكى قوماندانلىق شتاب ئەكبەر

باتۇرنىڭ ئۆيى ئالدىدا توختىدى. دەرۋازىسى كۈنچىقىشقا قارىغان كەڭ ھويلا ھاڭغىرقاي تۇرۇپتۇ. ھويلىدا بىرنەچچە ئورۇق كالىدىن باشقا ھېچنە يوق. قومۇش بىلەن يېپىلغان پېشايۋان ئاستىدا ئالدى پۇتلىرىغا بېشىنى قويۇپ ئىككى ئىت ماتەم تۇتۇپ يېتىپتۇ. ئۇلار غېنى بىلەن پاتىخنى كۆرۈپ كېرىلىپ قۇيرۇقلىرىنى شىپاڭلىتىپ كېلىپ سۈركەلدى، پۇرىدى، ئۇلار گويا ئۆزىنى نەگىلا بارسا ئەگەشتۈرۈپ يۈرىدىغان ئىگىسىنىڭ ھىدىنى سېغىنغان، مانا ئالا ئىت ناۋانىنىڭ مۇرىلىرىگە پۇتلىرىنى ئالدى، كۆك ئىت نۇرنىڭ كۆكرىكىگە ئېسىلىپ تىللىرى بىلەن چاپانلىرىنى يالدى.

بىردىنلا ئېغىلدىكى كۆك ئات قاتتىق كىشىدى، ئۇنىڭ كەينىدىن: «پالۋانم، باۋىرىم...» دەپ چۇرقىرىشىپ

تۆت ئېغىز ئۆيىنىڭ ئىشىكلىرىدىن چوڭ خوتۇنى زەينەپ، كىچىك خوتۇنى شەمشەرقان، سەككىز ياشلىق ئوغلى دۆلەتكەلدى، ئارقىدىنلا بىرنەچچە ئايال چىقىپ كېلىشتى.

مېھمانلار بىلەن ساھىبخانلار قۇچاقلىشىپ يىغلاشتى. ئۇلار قوماندانلىق شتاب ئىشخانىسى - ئەكبەر باتۇرنىڭ چوڭ ئۆيىگە كىرىشتى. كىگىز - شىرداقلار شۇ پېتى تۇرۇپتۇ. تاملاردىكى ئىلىك، قوي سۈرەتلىرى، گۈللەر كەشتىلەنگەن زەدىۋاللارمۇ بۇرۇنقىدەك. ئەكبەر بىلەن سېپىت ئاۋۇ يەردە ساندۇقلارغا يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ زور جەڭلەر توغرىسىدا ئاجايىپ ياخشى گەپلەرنى قىلىشاتتى. ئەنە ئەكبەرنىڭ دومبىرىسى. ئۇ چاقچاققا، كۈلكىگە، دومبىرا چېلىپ ئۆلەڭ ئېيتىشقا ئامراق ئىدى. باشقىلار پاقلان گۆشى، قېزىلار بىلەن ئېتىلگەن نېرىغا تۇتۇش قىلغاندا، ئۇ تېرىقنى سېرىقماي ياكى خام قايماققا مېلەپ يەيتتى. ئۇنىڭ چاققان، زىلۋا قامىتى، قارا بۇرۇتى، ئويناق كۆزلىرى، يارىشىملىق، پاكىز كىيىملىرى، دائىم چېكىسىگە چۈشۈرۈپ كىيىپ يۈرىدىغان ئاق كىگىز قالپىقى، مۇرىسىدىن چۈشۈرمەيدىغان مىلتىقلىرى، تاغ كېزىپ كۈنلەپ ئوۋ ئوۋلاپ چارچىمايدىغان ھارماس پۇتلىرىغا راھەت بېرىدىغان خۇرۇم تۆتۈكى... ئۇنىڭغا چېتىشلىق

بولغانلىكى ھەممە نەرسە بۇ ئۆيگە ھەقدار، بىرلا ئۇ يوق، ئۇنىڭ جاراڭلىق كۈلكىسى، يېقىملىق ئاۋازى ئاڭلانمايدۇ. پاتىخ ئازاب بىلەن كۆكۈچ كۆزلىرىنى سۈتتى، غېنى بۆرتۈپ چىققان كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ، سەل پاناقراق بۇرنىنى تارتىپ قويدى، ناۋانىنىڭ گۆشلۈك يۈزى ياش بىلەن يۇيۇلغان، نۇرنىڭ تولىمۇ چىرايلىق يۈزىگە ئازاب ياشلىرى ئىز قالدۇرغان...

ئاخىر خوتۇنلارنىڭ قوشاقلىرى ئاخىرلاشتى، يىغىلىرى توختىدى. ساماۋەردىن چاي قۇيۇلۇپ، خام قايماق پىيالىلەرگە ئاز - ئازدىن سېلىنىپ مەزىلىك قازاق چېپى تارتىلدى، داستىخاندا توغراغان كۆمبە، بوغۇرساق، قۇرۇت ۋە

توغرالغان قېزا، قايماق، سېرىقماي، ھەسەل، جېنتلار پەيدا بولدى.

قايغۇ - ماتەمۇمۇ كۈلكىگە ئورۇن بېرىدىكەن. ئاخىر غېنى باتۇرنىڭ قوپال چاقچىقى باشلاندى:

- قايسىڭلار قايتا ياتلىق بولساڭلار ئېتىۋېتىمەن! - دېدى ئۇ ئاخىر پۈتۈن - پۈتۈن قوي گۆشلىرىنى ئىشتىھا بىلەن

يەۋىتىپ، - مەنمۇ ئۆلۈشۈم مۇمكىن. مەن ئۆلسەممۇ خوتۇنلىرىم ئەرگە تەگمىسۇن، قايسىسى ئەرگە تەگسە سەن نۇرى

ئېتىۋەت!

- يادىكار قىلىپ ھېلىقى ئون ئالتە ياشلىق خوتۇنۇڭنى مەن ئېلىپ قويايمىكەن! - دېدى پاتىخ كۈلۈپ.

- نوغاي دېگەن جاننىڭ راھىتىنى ئوقمايدۇ. بىرلا خوتۇن بىلەن ئۆتكىنى ئۆتكەن. رەسۇللار تۆت خوتۇن راۋا

دېگەن. سەنلەردە ئارانلا بىر. مەن تۈرمىدىن ئاچقىپ بەرمىسەم بىر خوتۇنۇڭمۇ يوق بولاتتى، سەن نوغايىنىڭ!

ئۇلار كەچنى نىلقا بازىرىدا چىغلىق مەھەللە بىلەن دۆربىلجىن مەھەللىسىدە ئۆتكۈزدى. دۆربىلجىن مەھەللىسى

تاتار، رۇسلار پەيدا قىلغان مەھەللە. جەنۇبىي سارلىق - نېرسى قاش دەرياسى، دەريانىڭ ئۇ چېتى ئاۋرال تېغى. سارلىق

غازغا تولغان، دەريا تولمۇ شوخ، تاغ بولسا غەمكىن - گويا سۇنايلىنىپ ياتقان گىگانىت شىرغا ئوخشايدۇ. پاتىخ بۇ

يەردە ئاكىسىنىڭ ئوغلى، سۆيۈملۈك قېرىندىشى خەمەتنى ئەسلەپ يەنە ياش تۆكتى. ئۇ غازلار بىلەن ئويناشقا، ئاساۋ

دەريادا چۆمۈلۈشكە ئامراق ئىدى. خەمەت ئۈچۈن قاتتىق قايغۇرۇپ ياش تۆككەن نۇرى بولدى. ئۇ نۇرىغا ئامراق ئىدى.

بىر كۈنى خەمەت، نۇرى ئىككىسى تۈرك مەھەللىسىدە بىر ئۆيدە بىر كېچە بىللە پاراڭ بىلەن تاڭنى كۈتۈۋالغان. نۇرى

ھاياجانلىنىپ شېئىر يازغان، ئۇ شېئىرنىڭ بىرىنچى مىسراسىنى:

دەريا بىلەن بەسلىشىپ،

مۈگدەك بىلەن قەستلىشىپ

دەپ يازغاندا، خەمەت قاقاقلاپ كۈلۈپ:

- يارايىسەن، يارايىسەن! - دەپ ئۇنى بېسىپ ئاغزىغا ھاراق قۇيغانىدى.

مانا خەمەت يوق، سېپىت يوق، ئەكبەرمۇ يوق. ئۇلارنىڭ ئەڭ چوڭى ئەكبەر ئوتتۇز ئۇ ياشتا، قالغانلىرى تېخىمۇ

ياش ئىدى. ئىستى باتۇرلىرىم، غۇلجىنىڭ كۈلكىسىنى كۆرەلمىدىڭلار!

ئەتىسى ئۇلار ئۈچ قەھرىماننىڭ قەبرىسىگە بېرىپ موللامغا قۇرئان ئوقۇتۇپ ئۇزاق دۇئا قىلىپ قايتىشتى:

- سوقۇشنى بىز قىلدۇق، كۈرەشنى بىز باشلىدۇق. ئەمما بىز ھېچنېمىگە ئېرىشىمىدۇق. يەنە سوقۇش قىلىمىزما؟
ياق، غېنى، سەن سوقۇشساڭ سوقۇشۇۋەرگىن. نۇرى سەنمۇ ئۆلۈمنى ياخشى كۆرسەنغۇ، مەيلى سوقۇشقىن، ئەمما مەن قېرىدىم... ئۇان باشلىق بولماي نېمىشقا پالانوف قوماندان بولىدىكەن. ئىسھاقبېك تۇرغان يەردە زۇنۇن تېپىپقا نېمە كەپتۇ. مەنچۇ؟ تاۋلاستايدا قوماندان بولالايمەنۇ، غۇلجىدا نېمىشقا بولالىغۇدەكمەن!

- سوقۇشساق بولىدىمۇ ھەي نوغاي، بىز گومىنداڭنى يوقتىشقا قەسەم ئىچىشكەن، مەنسەپ ئالىمىز دەپ ئەمەس! ھەيدە، ھەي ساراڭ شوپۇر، دوقاسلاتماي تۈز ھەيدە. ئېيتقىنا نۇرى، مۇشۇ ئاي، مۇشۇ كۈنلەردە ستالىن نېمە قىلىۋاتىدۇ؟

- ستالىنما؟ ئۇ بېرلىننى قورشاپ ھۇجۇم باشلىغىلىۋاتىدۇ.

- دېگىنە، قانداق ھۇجۇم؟

نۇرى ئۇنىڭ بىلىمەكچى بولغىنىنى ياخشى بىلىدۇ. ئۇ گېزىتتىن بىلىۋالغىنىنى ئاڭلىغانلىرى بىلەن قوشۇپ

سۆزلەشكە باشلىدى:

بۇ يىل (1945 - يىل) 2 - ئاينىڭ بېشىدىن باشلاپ گىتلېر بارلىق پۇقرالار، مەھبۇسلار ۋە مەجبۇرىي ئىشلىتىۋاتقان چەت ئەل ئىشچىلىرىغا ئۆدبەر دەرياسىنى چېگرا قىلىپ، بېرلىن ئەتراپىدا ئۈچ قەۋەت مۇداپىئە لىنىيىسى ياساشقا بۇيرۇق بەرگەن. ھەربىر لىنىيە چەمبىرىكىنىڭ دىئامېتىرى يىگىرمە تۆتتىن قىرىق كىلومېتىرغىچە كېلىدىكەن. بېرلىن شەھىرىنى توققۇز مۇداپىئە رايونىغا بۆلىگەن. بىر مىليون ئىككى يۈزمىڭ ئەسكەر، ئون مىڭدىن جىق زەمبىرەك، بىر مىڭ بەش يۈز تانكا، ئۈچ مىڭ ئىككى يۈز ئايرۇپىلان تەييارلىغان. گىتلېر سوۋېت ئەسكەرلىرىنى ئۆدبەر دەرياسى بويىدا تارمار قىلىمەن دەپ جار سالماقتا. ئۇ مۇداپىئەدە مەغلۇب بولساق، ھەربىر بېرلىنلىق ئاخىرقى ئادەم قالغۇچە جەڭ قىلىپ بېرلىننى قوغداشقا تەييار تۇرسۇن، دەپ بۇيرۇق بەرگەن.

- نېمانچە ھوي؟

- ئۇنىڭ مەقسىتى بېرلىننى ئامېرىكا - ئەنگىلىيە بىرلەشمە ئارمىيىسىگە تاپشۇرۇش ياكى بېرلىننى تالىشىش چېڭى

پەيدا قىلىپ سوۋېت بىلەن ئامېرىكىنى سوقۇشقا سالدۇرۇپ ئۆزىنى ساقلاپ قېلىش!

- ھە، ستالىنچۇ؟

- مارشال ژۇكوف گىتلىرنىڭ مۇداپىئە لىنىيىلىرىنى ئاسماندىن سۈرەتكە ئالغۇزۇپ، ئۇنى ھەربىر كوماندىرغا تارقىتىپ بەرگەن. يەنە تېخى سوۋېت قۇرۇلۇش قىسىملىرى بىرلىن ئەتراپىنىڭ تەپسىلىي ئەھۋالىنى مودىللاشتۇرۇپ چىققان. سوۋېت ئىتتىپاقى قالتىس تەييارلىق قىلغان. يەتمىش يەتتە دىۋىزىيە، ئۈچ مىڭ بىر يۈزدىن كۆپ تانكا، ئون بەش مىڭ زەمبىرەك ۋە مىنمىيوت، كاتىۋشا، ھەربىر كىلومېتىر يەرگە ئىككى يۈز يەتمىشتىن كۆپ زەمبىرەك توغرا كېلىدىكەن. يۈز مىليارد ۋاتلىق ئېلېكتىر نۇرلىرى جەڭ مەيدانىنى يورۇتىدىكەن. بىر قېتىمدا بىر مىليون ئىككى يۈز ئوتتۇز ئالتە مىڭ پاي زەمبىرەك ئېتىلىدىكەن. بۇ دېگەنلىك، بىر قېتىمدا توقسان سەككىز مىڭ توننا پولات - تۆمۈر دۈشمەننىڭ بېشىغا چۈشىدۇ دېگەن سۆز!

- پاھۇي، ئوغۇل بالا، ياشا ستالىن!

- كۆرۈپ قالسىەن، دۈشمەن بۇ يورۇقلۇق، بۇ ئوقلار ئالدىدا بىر پاي ئوقمۇ ئاتالمايدۇ. پۈتۈن ئۈچ قەۋەت

لىنىيىسى بىر نەچچە مىنۇتتىلا كۆمپەيكۇم بولىدۇ.

- سەن بۇ سانلارنى نەدىن بىلىۋالدىڭ ھوي؟

- بۇ مەخپىيەتلىك ئەمەسكەن!

- ھۇجۇم قاچان بولغۇدەك؟

- تەخمىنەن ئون نەچچە كۈندىن كېيىن.

- ئاۋازى بىزگىمۇ ئاڭلىنارمىكەن دەيمەن.

- چىراغلىرى كۈندىنمۇ يورۇق بولىدىكەن - دە!

- جەڭ دېگەن مانا شۇنداق بولسا. پاتىخ ئاڭلىغانسەن، مانا بۇ سوقۇش. بىزچۇ؟ ئات چېپىپ يۈرگەن، قاردا

نەچچە كۈنلەپ ياتقان، تۆت تال مىنمىيوت بىلەن كۆرەڭلەيمىز. ئاسماندا ئىككى ئايرۇپىلان پەيدا بولسا، پۈتۈن شەھەر

خەلقى ئاسمانغا قارايمىز. ئاڭلىدىڭمۇ، ئۈچ مىڭ ئىككى يۈز ئايرۇپىلان بىراقلا ھاۋاغا چىقىپ يەرگە بومبا

تاشلايدىكەن!... پاھۇي!...

ئۇلارنىڭ ماشىنىسى قاراڭغۇ چۈشمەستە غۇلجا شەھىرىگە يېتىپ كەلدى.

غېنى ئۇشتۇمتۇت كابىنىكىنى ئوردى:

- توختا! - ئۇ ئالدىراپ ماشىنىدىن سەكرىدى، كەينىدىن نۇرغۇن بىللە سەكرىدى. غېنى يولنىڭ چېتىدە غادىيىپ

كېتىپ بارغان، بېشىغا ئاق شىلەپە كىيگەن، گەۋدىلىك، مەيدىسى ئوچۇق بىر ئادەمگە قاراپ ئېتىلدى:

- توختا داۋۇر!

ئۇ توختىدى، غېنى تاپانچىسىنى ئۇنىڭغا تەڭلىدى:

- ماڭ، غىڭ قىلماي ماڭ!

«مەھبۇس» ماڭمىدى:

- ئات، ئاتمامسەن، ئاتە! - ئۇ كۆكرىكىنى غېنىغا تەڭلىدى.

- ئوق زايە كېتىدۇ سەن تۇڭگانغا! مېنى تۇتۇپ بېرىمەن دەپ ۋەدە بېرىپ، تۈرمىدىن چىقىپ غۇلجىغا كەلگىنىڭ

راستىمۇ؟

- ھە، راست!

- تۇتمامسەن قېنى؟

- ئاتە، ئات دەيمەن، غېنى توشقان يۈرەك!

«پاڭ!» تاپانچە ئوقى ئۇنىڭ ئوڭ پۇتىغا تەڭلىدى. داۋۇر سەنتۇرۇلۇپ ۋارقىرىدى:

- يۈرەككە ئات، مانا مەيەرگە!

«پاڭ» ئۇنىڭ ئوڭ بىلىكىدىن قان ئېتىلىپ چىقتى.

- ۋاي، ۋاي، ۋاي! - داۋۇر ئىگراپ غېنىغا ئېتىلدى، نۇرى ئۇنى سىلكىپ تۇتۇۋالدى. پاتىخ بىلەن ناۋان ئۇنىڭ

قوللىرىنى قايرىپ باغلىدى ۋە ئۇنى ئىتتىرىپ - تارتىپ ماشىنىغا چىقارماق بولۇۋېدى، غېنى:

- قويۇۋەت! ماڭ! - دەپ ۋارقىرىدى. ئۇ قانغا بويالغان، ئاقساق ئارانلا ماڭدىغان «مەھبۇس» نى ئالدىغا سېلىپ

پىيادە ماڭدى.

ئۇ خېلى مېڭىپ ئۇنى قوماندانلىق شتابقا ئەكەلدى. ئۇنىڭ قېشىغا پارتىزانلىرى - قىلىچ، مىلىتىق تۇتۇشقان

ئەزىمەتلەر يېتىپ كېلىشتى.

- تەڭمەڭلار! - دېدى غېنى باتۇر بىرىنىڭ قولىدىن قىلىچنى ئېلىۋېلىپ، - ئاۋۇ ئازگالغا باغلاڭلار!

پارتىزانلار دەرھال بۇيرۇقنى ئىجرا قىلىشتى. غېنى باتۇر قىلىچىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ داۋۇرنىڭ ئوڭ مۇرىسىگە ئۇردى. داۋۇر قاتتىق ۋارقىراپ ئارقىغا قېرى قارىياغاچقا تاشلاندى. ئۇنىڭ ئوڭ مۇرىسى بۆسۈلۈپ - ساڭگىلاپ چۈشتى. - گۆشۈڭنى يەپ، قېنىڭنى ئىچىپ ياشاۋەرگىن، داۋۇر! كىم ئۇنى بوشتىمەن دېسە جاجىسى مانا! «ۋاڭ» قىلىپ ئاسمانغا بىر پاي ئوق ئاتتى ئۇ. ئادەملەر كەينىگە داجىشتى. توپ ئارىسىدىن ئەپكەش بىلەن مۇرىسىگە ئىككى چېلەك سېلىۋالغان، قارا بۇرۇت، لېكىن بىر كۆزى سەل قىسقىراق بىر يىگىت چىقىپ: - خەلق باتۇرى دېگەن خەلقنىڭ رايىغا بېقىشى كېرەك. غېنىكا، بۇ دۈشمىنىڭىزنى قىيىنماي ئۆلتۈرۈۋېتىڭ! - دېدى.

- ئەخمەتمۇ سەن، سەن ھېلىقى ھۆكۈمەتنى ياسىغان يىگىتقۇ؟ نېمىشقا ئۆلتۈرىمەن ئۇنى، ئۇ ئۆزىنى ئۆزى ئۆلتۈرسۇن، سەن يەنە سۇ توشۇپ يۈرەمسىنا ئەپەندى تۇرۇپ؟

- بىز ھەممىمىز جەڭچى، غېنىكا، جەڭچى دېگەن خەلقنىڭ چاڭىرى. - ھە، مۇنداق دە. سەن مېنى خوجايىن بولۇۋالما، پاشا بولۇۋالما، چاڭار بول دېمەكچىغۇ، ئەپەندى؟ - ياق باتۇرۇم، ئۆزۈمنى دەۋاتىمەن!

ئادەملەر قانغا بويالغان داۋۇرنى تاشلاپ ئەخمەتجاننى قورشىۋالدى. ھەممە ئادەم بىلىدۇ، بۇ يىگىت ئاۋۇ چوڭ پارتىزانلار ئاشخانىسىغا سۇ توشۇپ يۈرگەندە، خەمىت سەئىدى ئىسىملىك ئۆزبېك ئۇنى تونۇپ قالغان. ئۇلار تاشكەنتتە ئوتتۇرا ئاسىيا ئۇنىۋېرسىتېتىدا تونۇشقان دوستلار ئىدى. سەئىدى:

- ياق، سىزنىڭ رولىڭىز باشقا يەردە جارى قىلىنىشى كېرەك! - دەپ ئۇنى گېزىتخانىغا - گېزىتخانا باشلىقى ھەبىب يۇنىچقا تونۇشتۇرغان. سەئىدى، يۇنىچ ھۆكۈمەت ئەزالىرى ئىدى. كېيىن ئېلىخان تۆرەم ھۆكۈمەتنىڭ تۈزۈلمىسى، چاقىرىق، باياناتلىرىنى تەييارلاشنى سەئىدىگە تاپشۇرغاندا، سەئىدى بۇ ئىشنى مۇشۇ «سۇچى» قىلالايدۇ دەپ تۆرەمگە تونۇشتۇرغان. تۆرەم «سۇچى» دىن:

- ئون بەش كۈندە يېزىپ چىقالامسىز، - دەپ سورىغاندا، ئۇ: - بىر ھەپتە كۇپايە! - دەپ جاۋاب بەرگەن ۋە دېگەن ۋاقىتتا ئاجايىپ - ھەممە ئادەم ماختاپ ئالقىشلىغان «پروگرامما» نى ھۆكۈمەت ئەزالىرىغا ئوقۇپ بېرىپ ھەممىنى قايىل قىلغان.

- ئەخمەتجان ئاكا! - دېدى نۇرى ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ، - ئەكېلىڭ ئەپكەشنى، سىز ئۈچۈن مەن توشۇي!

- ھە، نۇرمەھمەت، دادىڭىز زىياۋۇدۇن، چوڭ دادىڭىز مۇختەركاملار ياخشى تۇرۇۋاتامدۇ؟

- ئەپكەشنى ماڭا بېرىڭ!

- ئاخىرقى قېتىم بىر توشۇۋېتەي، ئۇكام ماقۇل دەڭ!

- ئەخمەت ھوي، سەنغۇ بولىدىغان يىگىت، ئەمما دۈشمەنگە ئىچ ئاغرىتىشنىڭ بولىمىدى. ئۇ مېنى گومىنداڭغا

ساتقان، ئاخىر ئۇ بېشىنى يېدى. خالايق كۆرسۇن، ساتقىننىڭ جاجىسى شۇ!

نۇرى غېنى باتۇرنىڭ بۈگۈنلا ۋاپات بولغان سەبداشلىرىنى ئەسلەپ ھۆكرەپ يىغلىغىنىنى كۆرگەن. ئۇ چاغدا نۇرى:

«پاھ، ئەجەپ كۆڭلى يۇمشاقكەن!» دېگەندى. بۈگۈنكى رەھىمسىزلىكى ۋەھشىيلىك بولۇپ تۇيۇلدى. ئۇ: «پاھ،

باغرى تاشكەن!» دېدى. «بىر ئادەمنىڭ كۆكسىدە ئىككى يۈرەك بار ئىكەن، بىرى پاختا، بىرى تاش. بۇ ئادەم

ياخشىلىقنىمۇ، يامانلىقنىمۇ چېكىدىن ئاشۇرۇۋېتىدىكەن!» دەپ ئويلىدى نۇرى يېنىدا تۇرغان، قالىپقى قىڭغىر كىيىلگەن،

گەۋدىسى تولىمۇ زور، چىرايى سۈرلۈك ئاق سېرىق، تاقىرباش، كۆزلىرى ھازىرلا چاچراپ چىقىپ كېتىدىغاندەك بورتۇپ

چىققان ئاق يۈز ئادەمگە قاراپ قويۇپ. ئۇنىڭ يېنىدا گىمناستۇركا، ئۆتۈك كىيىگەن، چاققان ئادەم ئەخمەتجان

كۈلۈمسىرەپ تۇراتتى. بۇ ئادەمنىڭ ۋۇجۇدىدا مېھرىبانلىق، كەمتەرلىك ۋە ئەستايىدىللىق ئۇرغۇپ تۇراتتى. بۇلار غۇلجا

تارانچىلىرىدىن تۇغۇلغان بىر- بىرىگە ئوخشىمايدىغان ئىككى ئوغۇل، ئىككى باتۇر، ئىككى باشلامچى ئىدى.

ۋاقىتلىق ھۆكۈمەت قارىمىقىدىكى ھەربىي كومىتېت بىر نەچچە كۈن تالاش- تارتىش قىلىپ ئاخىر ئۆز

ئارمىيىسىنىڭ ئۇستاپ، ئىنتىزام- نىزاملىرى، قۇرۇلما مەزمۇنلىرى، ئارمىيە بايرىقى، ئارمىيە كاكارلىرى،

ئوردېن- مېداللار، ئارمىيە پاگونلىرى، ھەربىي ئۇنۋانلىرىنى سوۋېت ئارمىيىسىگە تەقدىم قىلغان ئاساستا بەلگىلەپ

چىقتى. مايسىرەڭ تېرىكا ۋە سوكنى- سارجىدا ئەنۋەر مۇسابايوف نۇرغۇن پۇل خەجلەپ ھەربىي كىيىملەرنى تىكتۈردى،

قوڭۇررەڭ مەسكاپتىن قىسقا قونچىلىق ئاتلىق ئەسكەرلەر ئۆتۈكلىرىنى تىكتۈردى. ئالتۇندىن ۋە كۆمۈشتىن

ئوردېن- مېداللارنى ياساتتى، ئاتلىق ئەسكەرلەر ئۈچۈن ئېگەر- جابدۇق، ئوقدان ۋە تاسما رېمۇنلارنى تەييارلىدى.

ھەممە نەرسە ھۆكۈمەت قورۇسى- ھېلىقى قاڭغالتىرلىق ئۆيلىرى بار چوڭ ھويلىغا توپلاندى.

ۋاقىتلىق ھۆكۈمەت ئەزالىرى، ھەربىي كومىتېت ئەزالىرى بىرلىشىپ مەخسۇس يىغىن ئېچىپ بۇ نەرسىلەرنى

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

بىرمۇبىر كۆزدىن كەچۈرۈپ چىقتى. ھەربىي ئۇنۋان، مۇرىگە تاقىلىدىغان بەلگىلەر تامامەن سوۋېت ئەسكەرلىرىنىڭكىگە تەقلىد قىلىنغان، مېدال - ئوردىنلار بىلەن ھەربىي بايراقلا «ئىسلام» تۈسى ئالغاندىن باشقا، ناملارنىڭ ھەممىسى سوۋېت ئەسكەرلىرى بىلەن ئوخشاش ئىدى. ئېلىخان تۆرەم نارازى بولدى. لېكىن ئۇ ھەربىي كومىتېتتا ئاز سانلىق ئىدى. ئۇ ناملارنى تۈركىيىنىڭكى بىلەن ئوخشاش ئېلىش كېرەك دەپ قاتتىق تۇرۇۋالدى. لېكىن ئاخىرقى قارار ئۇنىڭ دېگىنىدەك بولمىدى:

ئارمىيە بايرىقى يۇقىرى تەرىپىگە ئوڭدىن سولغا قۇرئان يېزىقىدا «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ» دېگەن يېزىق يېزىلغان، ئوڭ تەرەپ قىسمىغا يۇلتۇزنى ئوراپ تۇرغان ھىلال ئاي چۈشۈرۈلگەن ئاي - يۇلتۇزلۇق يېشىل بايراقىن ئىبارەت بولدى.

باش كىيىمنىڭ ئالدىغا تاقىلىدىغان كاكار: ئىككى تەرەپتىن ئايلىنىدۇرۇلۇپ چەمبەر ھاسىل قىلغان بۇغداي باشقى، ئوتتۇرىسىدا ھىلال ئاي ئارىسىغا ئېلىنغان يۇلتۇز، بەلگە دۈگىلەك شەكىلدە بولدى.

پاگونلارنىڭ رەڭگى ئەسكىرىي تۈرلەر بويىچە پەرقلىق، ھەممە پاگوننىڭ باش تەرىپىدە ئاي - يۇلتۇز شەكلى چۈشۈرۈلگەن مېتال تۈگمە بار.

ھەربىي ئۇنۋانلارنىڭ دەرىجىلىرى ئاشۇ پاگونغا تاقالغان توغرا بالداق ۋە يۇلتۇز سانىغا قاراپ ئايرىلدى.

بېكىتىلگەن ئون بەش ھەربىي دەرىجە نامىنىڭ يۇقىرىقى توققۇزغا پىراپورىشكىتىن باشلاپ مۇرە بەلگىسى بېرىلدى.

ئۇنىڭ تۆۋەندىكىلەر ستارشىنا، ستارشى سىرژانت، سىرژانت، مىلادىشى سىرژانت، پېفېرىتور. پاگون ئۈستىدىكى

بەلگىلەر ئۇ كىشىنىڭ ئۇنۋانىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان بولدى. ئاددىي ئەسكەرلەرگە پاگون بېرىلمىدى. ئۇنۋان

دەرىجىلىرى توغرا بالداق ۋە يۇلتۇز سانى بىلەن بەلگىلەندى.

پىراپورىشك پاگونىدىكى بەلگە: بىر توغرا بالداق، بىر يۇلتۇز.

پودپوروشك .....: بىر بالداق، ئىككى يۇلتۇز.

پوروچك .....: بىر بالداق، ئۈچ يۇلتۇز.

كاپىتان .....: بىر بالداق، تۆت يۇلتۇز.

مايور .....: قوش بالداق، بىر يۇلتۇز.

پودپولكوۋنىڭ.....: قوش بالداق، ئىككى يۇلتۇز.

پولكوۋنىڭ.....: قوش بالداق، ئۈچ يۇلتۇز.

گېنېرال مايور.....: پاگوننىڭ بېشىدىن ئاخىرىغىچە يىلانباغرى بالداق، بىر يۇلتۇز.

گېنېرال لېيىتېنانت.....: يۇقىرىقىغا ئوخشاش يىلانباغرى بالداق، ئىككى يۇلتۇزدىن تەركىب تاپتى.

ئوردىن - مېداللار: «ئازادلىق» - ئوتتۇرىسىغا، ئاي - يۇلتۇز ئېلىنغان ئالتۇن مېدال. «ئازادلىق 2» - يۇقىرىقىغا

ئوخشاش كۆمۈش مېدال. «ئىستىلالىيەت» - چوڭ يۇلتۇز، چۆرىسى ھىلال ئاي ئالتۇن مېدال... «ئىستىلالىيەت

ئۈچۈن كۆرەش» - شەكلى ئوخشاش، كۆمۈش مېدال بولۇپ بېكىتىلدى.

3 - ئايدا قۇرۇلغان ھەربىي ئىشلار ئىدارىسى قوماندانلىق شتابى سوۋېت ھەربىي مۇتەخەسسسلرىنىڭ ياردىمى

بىلەن ھەممە تەييارلىق خىزمەتلىرىنى پۇختا ئىشلەپ، سىياسىي بۆلۈم، ئارقا سەپ بۆلۈملىرىنى تەسىس قىلدى.

3 - ئاينىڭ 13 - كۈنى شەرقىي تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى قارا قوبۇل قىلىپ، پالىنوفنى باش قوماندان، زۇنۇن

تېيىپوفنى مۇئاۋىن باش قوماندان، ماۋاروفنى شتاب باشلىقى، ئابدۇكېرىم ئابباسوفنى سىياسىي بۆلۈم باشلىقى قىلىپ

تەيىنلىدى. ھۆكۈمەتنىڭ يىگىرمە ياشتىن قىرىق بەش ياشقىچە بولغان پۇقرالارنىڭ ھەممىسى ئەسكەر بولۇش

مەجبۇرىيىتىگە ئىگە دېگەن قارارىغا ئاساسەن، پۇقرالار باش شتابقا كېلىپ ئەسكەرلىككە تىزىملىتىش دولقۇنى پەيدا

قىلدى. ئاخىر مۇزاكىرە، تالاش - تارتىش ئارقىلىق، ئالتە پولك، ئۈچ باتالىيون (مۇستەقىل) تەشكىل قىلىندى. بىر

نەچچە كۈن ئۇدا كېڭىشىپ ئوردىن، مېداللار تارقىتىلدى. غۇلجا كوچىلىرىدا ئىسپانكا، گېمناستۇركا، گەلەپى شىم،

ئۆتۈك كىيىپ بېلىگە رېمىن باغلىغان، تېتىك، تېمەن ھەرىمىلەت يىگىتلىرى ھۆكۈمەت مۇنتىزىم ئەسكىرىي نامى بىلەن

كاكار، پاگون تاقاپ مەغرۇر يۈرۈشتى.

نۇرغا ھەربىي كىيىم تولىمۇ ياراشقاندى. ئۇ مايسىرەڭ كىيىم بىلەن پاگونغا كاپىتان ئۇنۋانىدىن دېرەك بېرىدىغان

بىر بالداق تۆت يۇلتۇز قالدالغان، كاكاردا ئاي - يۇلتۇز چاقناپ تۇرغان، كۆكرىكىدە «ئىستىلالىيەت» ئالتۇن مېدالى

كۆزنى چېقىپ تۇرغان ھالدا جىرەن ئاتنى ئويناقتىپ كۆكچىلىكتىكى ئۆيىگە باردى. چاچلىرى ئاقارغان دادىسى ئوغلىغا

ھەۋەسلىنىپ قولىدىكى ئوتۇن يېرىۋاتقان پالتىسىنى تۇتقىنىچە:

- پاھ، پاھ... بىز خەلقىمۇ يارىشىدىكەن مۇنۇ ئەسكەر كىيىمى، مېداللىرىڭ، پاگونلىرىڭچۇ بالام، ياشاپ كەت،

ئەمدى جان ئۆزىمىز خۇدادىن رازىمەن! - دەپ بۇقۇلداپ يىغلاپ كەتتى.

- يىغلىما دادا. ئەتە ۋاڭ قادىرنىڭ بېغدا بايراق تاپشۇرۇش - ئارمىيىمىزنىڭ قۇرۇلغانلىقىنى ئېلان قىلىش يىغىنى

بولدۇ. ئۆزىمىزنىڭ ئارمىيىسىنى، خۇشاللىقنىڭ چوڭىنى ئەتە كۆرسەن!

پەرىخە پېشايۋاندا پەيدا بولدى. ئۇ بىر ئاز ئاقساپ ساقايغان، ئۇ تولۇپ ئاقىرىپ كىشىنىڭ زوقى كەلگۈدەك

چىرايلىق بولۇپ كەتكەندى. ئۇ خەمىتنى كۆتۈرۈۋالغان، خەمىت نۇرنىڭ يۈزىنى سىيىدى. نۇرى چەكسىز

ھاياجانلاندى. ئوغۇل خۇش، خۇشخۇي، تولىپ چىرايلىق ئىدى. ئۇ نۇرنىڭ كاكارىنى، مېداللىرىنى، پاگونلىرىنى تارتتى.

- ئەسكەر باشلىقى بولمەن دەيدۇ! - دېدى زىياۋۇدۇن بىردىنلا خۇشال بولۇپ، - ئىككى ئوغۇلغا تېگىشۋالغان

ئەتىۋارلىقىم، كەل بوۋاڭنىڭ مەڭزىگە سۆيۈپ قوي.

دەرۋازا ئالدىدا قوغغۇراقلارنى جاراڭلىتىپ كالاسكا پەيدا بولدى.

- يەنە شۇ قىز! - دېدى پەرىخە ئىختىيارسىز ئۆگۈپ، - نېمانچە ھە، كەينىڭىزگە كىرىپلۇپتېغۇ!

- ئۇ ھوقۇقلۇق، ئۇنى چەكلەش ھوقۇقىڭىز يوق! - دېدى نۇرى كۈلۈپ.

- بىرىنىڭ بەختىگە قول سوزۇشمۇ ھوقۇق بولامدەكەن، بۇ بىر جىنايەت!

زىياۋۇدۇن نەۋرىسىنى كۆتۈرۈپ باغقا ماڭدى. پەرىخە غەزەپ بىلەن پېشايۋان پەلەمپىيىدىن چۈشتى:

- مەن ئۇنىڭغا ھوقۇق دېگەننىڭ نېمىلىكىنى كۆرسىتىپ قويىمەن!

- نادانلىق قىلماڭ! - دېدى نۇرى ئۇنى توسۇپ، - سىز ئەنسىرىگۈدەك، خاپا بولغۇدەك ھېچ ئىش يوق. ئۇ بىر

ياخشى نىيەتلىك قىز!

- نېمە، ياخشى نىيەتلىك؟ سىزگە كۆيۈپ قالغىنى ئۈچۈنمۇ؟

- پۈتۈن خەلق خۇشال بولۇۋاتقان كۈنلەردە خاپا بولۇپ نېمە قىلىسىز پەرىخە، كۈلۈڭ، كۈلۈڭ؟

نۇرى ئۇنىڭ ئېڭىكىنى سىيىپ قويدى. يىگىتنىڭ قولى قىز قەلبىنى ئوڭايلا يۇمشاتتى. ئۇ كۈلدى، كۈلۈۋىدى،

ئۇنىڭ چىرايى تېخىمۇ گۈزەللەشتى:

- ئۇنىڭ كالاسكىسى بىلەن كەتمەك!

- ياق، مەن ھازىر ئاتلىق پولكىنىڭ روتا كوماندىرى، ھەربىي ئات تۇرغان يەردە كالاسكىدا نېمە قىلاتتىم؟
زەيتۇنە ھويلىغا كىردى. ئۇ ياۋروپاچە ياسانغان، بويۇن، قوللىرى يالت-يۇلت ئالتۇن، ئەترەك، پەي پۆپۈكلۈك
چىرايلىق فرانسىيە شىلەپسىنى سىڭايان كىيگەن، ئەنگىلىيە سارجىلىرىدىن تىكىلگەن تار يوپىكا بىلەن بەدىنىگە يېپىشىپ
تۇرىدىغان مودا چاپىنى ئۇنىڭ گۈزەللىكىنى ھەسسىلەپ ئاشۇرغان، ئاپئاق مەڭزىلىرىدە ئويناپ تۇرىدىغان قارا
كۆزلىرىنىڭ كىرىكلىرى سايە تاشلاپ، كۈلۈمسىرىگەندە چىرايلىق لەۋلىرى ياقۇتقا، سەدەپتەك چىشلىرى ئاق مەرۋايىتقا
ئايلىنىپ، ھەرقانداق بىر جان ئىگىسىنى زوقلاندۇراتتى. پەرىخە كۈلۈپ ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى، ئۇنىڭ قوللىرىنى
تۇتتى:

- زەيتۇنە، سىز باھاردا بەكمۇ گۈزەللىشىپ كېتىدىكەنسز! - دېۋىدى، زەيتۇنە قاقاقلاپ كۈلۈپ:
- مەن نۇرمۇھەممەتكە باتۇرلۇق مېدالى تېگىپتۇ دېگەن خەۋەرنى ئاڭلاپ تەبرىكلىگىلى كەلدىم. بىزنىڭ ئۆيدە
ساۋاقداشلار يىغىلىپ تەنتەنىلىك تەبرىكلەش زىياپىتى ئۆتكۈزۈمىز. دادامنىڭ ئالاھىدە مۇكاپاتىمۇ بار. سىزمۇ بارسىز
پەرىخە!

- ئەلۋەتتە. مەن نۇرىنى يالغۇز ئەۋەتمەيمەن - دە!
ئۇلار يەنە قاقاقلىشىپ كۈلۈشتى. قىزلارنىڭ كۈلكىسىگە ھويلىدىكى ھەممە ئادەم قوشۇلدى.

ئۆز ئوغلى بىلەن مەغرۇرلىنىشتىنمۇ ئارتۇق بەخت بولامدۇ؟

غۇلجا ئوغلانلىرى بىلەن مەغرۇر، غۇلجا كەلگۈسى ئۈچۈن جانبارلىققا تەييارلانغان ئەزىمەتلىرى بىلەن بەختلىك!
لېكىن نۇرى ئۇنچىلىك خۇشال ئەمەس. ئاخشام ئۇ ئەنۋەر مۇسابايوفنىڭ باغ قورۇسىدا تەبرىكلەش زىياپىتىگە
قاتناشتى. سوۋېت ئىتتىپاقىدىن قايتىپ كەلگەن سادىروف:

- «پراۋدا» گېزىتىدە جياڭ جىيىشنىڭ گېنېراللىسىمۇس ستالىنغا يېقىنلىشىش ئۈچۈن ئامېرىكىنى ئەلچى قويۇپ
نەتىجىگە ئېرىشكەنلىكى خەۋەر قىلىندى. يالتا يىغىنىنىڭ قارارلىرىدىن قاتتىق غەزەبلەنگەن جياڭ جىيىشى بىردىنلا
ستالىننى ماختىغىلى تۇردى! - دېگەن گەپنى قىلدى. ئەخمەتجان قاسىمى:

- ياۋرۇپادا ئۇرۇش ئاخىرلىشىشقا ئاز قالدى. 1945 - يىل 2 - ئاينىڭ 4 - كۈنىدىن 11 - كۈنىگىچە ستالىن،
روژۋېلىت، چېرچىل - بۇ دۇنيا تەقدىرىنى ھەل قىلغۇچى ئۈچ كاتتىۋاش قىرىمدا سەككىز كۈن يىغىن ئاچتى. مانا بۇ

يالتا يىغىنى. يالتا يىغىنىدا روزۇبىلىت بارلىق مۇستەملىكىچى دۆلەتلەر مۇستەملىكە قىلىنغان دۆلەتلەردىن چېكىنىپ چىقىش، دۆلەتلەر مۇستەقىل بولۇشى كېرەك. سانى ئاز، كىچىك مىللەتلەر بوزەك قىلىنماسلىقى كېرەك دەپ تەكىتلىگەن. يالتا يىغىنى بىزگە پايدىلىق قارارلارنى چىقارغانىدى. ناۋادا ستالىن جياڭ جىيېشى بىلەن ئەپلىشىپ قالسا، بىزنىڭ ئىلگىرىلىشىمىز تەس بولىدۇ! - دېدى.

زىياپەتتە ھەممىلا ئادەم ئەندىشىگە چۈشۈپ ئىستىقبال ئۈستىدە سۆزلەشتى. نۇرىنىڭ خىيالى مۇشۇ ئىشقا مەركەزلىشىۋالغان، شۇڭا ئۇ ئۈنچىلىك خۇشال ئەمەس ئىدى.

8 - ئاپرېل غۇلجا ئاسمىنى سۈزۈك، كۆپكۈك كەپتەرلەر ئاسماندا پەرۋاز قىلماقتا.

شەھەر خەلقى كوچا - كوچىلارغا پاتماي شەھەرنىڭ غەربىگە - مۇراسىم بولىدىغان باغقا قاراپ ئاقماقتا.

چىرايلىق، رەتلىك كىيىنگەن ئەسكەرلەر رەت - رەت تىزىلىپ، ئوخشاش ئاتلارغا مىنىپ مارش ئېيتىپ، گۈپ - گۈپ دەسسەپ شۇ ياققا ماڭماقتا. غۇلجا تارىخىدا بۇنداق تەنتەنە بولۇپ باقمىغان 1933 - يىلىدىن باشلاپ شېڭ شىسەي «12 - ئاپرېل» بايرىمى ئۆتكۈزۈپ كەلدى. لېكىن ئۇ بايراملاردا خەلق ھازىرقىدەك خۇشال بولمىغانىدى. مانا قاراڭ، ئەسكەرلەر زېمىنى بىلەن - ئانا يۇرتىنىڭ باغرى بىلەن مەغرۇر. ئۇلار ئۆز يېرىدا ئۆز روھىنى نامايان قىلماقتا. ئانا تۇپراق ئۇلارنى ئەركىلەتمەكتە، سۆيىمەكتە، ئۇلار بىلەن سۆيۈنمەكتە. خەلق ئۆز ئوغۇللىرى بىلەن پەخىرلەنمەكتە. مۇشۇ

زېمىندىن ئۈنۈپ چىققان، لېكىن ئۆز ئانا تۇپرىقىدا زادىلا كۈلەلمىگەن، كۈن ئاللىمىغان خەلقنىڭ ئوغۇللىرى ئەنە ھازىر كۆكرەك كىرىپ مەغرۇر ماڭماقتا. ئۆز يېرىگە خوجا بولۇش باشقا چوڭ - چوڭ مىللەتلەر ئۈچۈن ھېچقانچە خۇشاللىق ئەمەس، لېكىن مۇشۇ ئانا يۇرت خورلۇقى بىلەن يۈرەكلىرى پۇچۇلغان خەلقلەر - مىللەتلەر ئۈچۈن بۈگۈنكى كۈن

ئاشق - مەشۇقلارنىڭ مۇراد - مەقسەتلىرىگە يەتكەن كۈنى، جۇدالىق، ئازابىنى ئاخىرلاشتۇرغان ئانا - بالىلار

دىدارلىشىپ مۇراد تاپقان كۈن ياكى ئۇزۇن مەزگىلگە ئاتلانغان يالاڭ ئاياغ سەيياھنىڭ قاراڭغاغا يەتكەن كۈنى.

سەھنىدە ئېلىخان تۆرەمۇ ھەربىي كىيىم بىلەن تۇرۇپتۇ. ئۇنى باشقىلار مارشال دېيىشىدۇ، گەرچە ھۆكۈمەت

ھەربىي ئۇنۋانلىرى ئىچىدە بۇ دەرىجە بولمىسىمۇ. ئەنە ھاياتنى قاقچۇنلۇق بىلەن ئۆتكۈزگەن ئىسھاقبېك گېنېرال مايور ئۇنۋانى بىلەن مەزمۇت گەۋدىسىنى تىك تۇتۇپ مەغرۇر تۇرماقتا. قاتار تۇرۇشقان پاگون، مېدال تاقىغانلارنىڭ ھەممىسى چەكسىز خۇشال، ئۇلار بىر بۈيۈك تاغ. جەڭچىلەرچۇ؟ ئۇلار جانلىق، روھلۇق، تېتىك چىرايلىق، كىشىنىڭ قارىسا

قارىغۇسى كېلىدۇ.

بۇنداق بايرام غۇلجا تارىخىدا زادىلا كۆرۈلمىگەن. ھەربىر دىلدا خۇشاللىق، غۇرۇر ۋە قەسەم يادلانماقتا: ئۇلار ئۇلۇغ كەلگۈسىنىڭ ياراتقۇچىلىرى، ئانا تۇپراقنىڭ خوجىسى بولغان ئۆز خەلقىنى مۇراد - مەقسەتكە يەتكۈزگۈچى ئۇلۇغ كۈچ، بۇ كۈچ ئۇلغىيىدۇ، مەۋج ئۇرىدۇ - خۇددى چېچەك سۈيى بىلەن تولىدىغان ئىلى دەرياسىدەك!!!.

41

- ئەڭ بەختلىك ئەۋلاد مانا بىز!

- ئەڭ چوڭ قۇربان بەرگەنمۇ بىز، ساناپ باقسام غۇلجا سوقۇشىدىلا گىمنازىيىنىڭ يىگىتلىرىدىن ئون ئىككىسى،

قىزلىرىدىن ئىككىسى قۇربان بوپتۇ!

- جىڭ، شىخۇ سوقۇشلىرىدا قانچىمىز قۇربان بولىمىز تېخى، مەن ئۈرۈمچىنىڭ كوچا سوقۇشىدا ئۆلسەمكەن

دەيمەن!

- مەن شىڭشىڭشياغىچە ھايات بارسام، ھەممە يېرىمىزگە ئۆز بايرىقىمىز قالدالغىنىنى كۆرسەم دەيمەن!

گىمنازىيىنىڭ ئوقۇغۇچىلىرىدىن ئەسكەر بولغانلار كۆپ ئىدى. ئاپرېل ئېيىدا مىللىي ھۆكۈمەتنىڭ مۇنتىزىم

ئارمىيىسى قۇرۇلغاندا، مەيلى نىلقا پارتىزانلىرىغا قېتىلغان نۇرى باتۇر، بۆرىۋايىلار بولسۇن، مەيلى 1943 - يىلىنىڭ

ئاخىرىدىلا قەسەم بېرىشىپ ھۆكۈمەتكە قارشى چىقىشقا ئۆزىنى ئاتىغانلار بولسۇن، ياكى 1942 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا

سوۋېت ئەسكەرلىرى شىنجاڭدىن مەجبۇرىي چېكىندۈرۈلگەندە شۇلارغا قېتىلىپ سوۋېت ئىتتىپاقىغا قېچىپ كېتىپ،

1944 - يىلى نوپابىردا قايتىپ كېلىپ، غۇلجىنى ئازاد قىلىش جەڭلىرىدە قوللىرىغا تايلاق - توقماق ئالغان ياكى تام

تۈۋىلىرىدە دۈم يېتىپ - دۈم قوپۇپ «ھۇررا» توۋلىغانلار، مىنامىيوت ئوقى توشۇغان، يارىدارلارنى قۇتقۇزۇشقا قاتناشقانلار

ياكى جەڭگە قاتناشماي ئۆيلىرىدە گۈمبۈرلىگەن، قاراسلىغان، گۈركىرىگەن، چاڭلىدىغان، پاراسلىغان قورقۇنچلۇق

ئاۋازلارنى ئاڭلاپ، ئىشىك - دېرىزىلەرنى ھىم ئېتىپ يېتىشقانلار بولسۇن، مانا ھازىر ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئەسكەر

بولۇشقانىدى. ھازىر ئۇلارنىڭ ھەممىسىلا قەھرىمان. ئۇلار زالىم ھۆكۈمەتنى يوقىتىپ، ئۆز يۇرتىدا ئادىل ھۆكۈمەت

قۇرۇپ باشقا يەرلەردىمۇ ھۆرلۈك پەيدا قىلىش ئۈچۈن، ھەربىيچە ماش رەڭ گىمناستۇركا - ئىشتان، ئۆتۈك ۋە بېشىغا

ئىسپانكا كىيىشكەن ھالدا پىيادە ئۇزۇن سەپەرگە ئاتلانماقتا. غۇلجا ئارقا سەپىدە پىيادىلەر پولىكىنىڭ يازنىڭ بۇ تىنچىق

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

تومۇز ئايلىرىدا بۇيرۇقنى ئىجرا قىلىش ئۈچۈن غۇلجا شەھىرىدىن يولغا چىققىنىغا مانا بۈگۈن تۆت كۈن بولدى. ئۇلار غۇلجا شەھىرىدە ھەربىي مەشىق قىلغاندىمۇ رۇس ئوفىتسېرلىرىنىڭ «راز - دۋا - ترى!» لىرىنى ئاڭلاپ كۆكرەك كىرىپ گۈپۈلدەتتە يەر دەسسەپ، يەر بېغىرلاپ ئۆمىلەپ، سىيرىلىپ مېڭىپ، مىلتىق - گرانات ئېتىشلارنى مەشىق قىلغاندىمۇ بۇنچىلىك چارچىمىغان، مانا نەچچە كۈندىن بېرى ئۇلار چۆللەردىن ئۆتتى، تاغلاردىن ئاشتى، سايرام بويىدا راھەتلىنىپ يېتىشقانلىرىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، سۇخارنان بىلەن سوغۇق سۇ ئىچىپ پىيادە يول ماڭدى. ئەمدىلىكتە ئۈستىدىكى يىگىرمە كىلودەك يۈك كۈندىن - كۈنگە ئېغىر بىلىنمەكتە. ھەتتا كىيىملىرىمۇ ئارتۇق كېلىپ ئىچى پۇشماقتا. لېكىن زارلىنىش نۇمۇس، داد ئېيتىش جىنايەت. مانا باتالىيون كوماندىرى نۇرى جاراڭلىق ئاۋاز بىلەن ناخشا باشلىۋەتتى. جەڭچىلەر ئەگەشتى:

كۈچلۈك قوللاردا مەدەنىي قورال،

گاڭغا ئايالاندى مۇشتۇملىرىمىز.

بىزدە چېكىنىش يوق، چوقۇم بولمايدۇ،

چۈنكى ئۆسمەكتە قوشۇنلىرىمىز.

مارش - ناخشا - قەسەم! بۇ قەسەمگە تەلەككە تاغلىرىنىڭ بۈك قارىغايلىرى قوشۇلماقتا. كېيىكلەر تىك چوققىلاردا

شىڭتېيىپ قاراپ زوقلانماقتا، سايرام كۆلى داۋالغۇپ ئاپئاق بۇرغۇنلىرىنى قىرغاقلارغا چاپرىتىپ جور بولماقتا. تەشنا

دىللارنىڭ قەسىمى تەبىئەتنى ئويغاتماقتا. گۈل - گىياھ، چەكسىز چىمەنلىك ۋە قۇم - يۇلغۇن باسقان چۆللەر ئۇلارنىڭ

قەدەملىرىگە پايانداز!

- نۇرى! - دېدى بايىقى پاراڭلاشقانلار ناخشا تۈگەش بىلەنلا، سەپنىڭ بىردە يېنىدا، بىردە ئالدىدا پىيادە

مېڭىپ يۈرۈپ جەڭچىلەرنى روھلاندۇرۇۋاتقان ئېگىز، گەۋدىلىك، كۆزلىرى ئويناق بۇ يىگىتنىڭ ھەربىي كىيىمى، بولۇپمۇ

پاگونىدىكى بىر بالداق تۆت يۇلتۇزلۇق بەلگە (كاپىتان بەلگىسى)، كۆكرىكىدىكى ئوتتۇرىسىغا يۇلتۇز ئېلىنغان ھىلال

ئاي شەكىللىك «ئازادلىق» ئالتۇن ئوردېن ۋە چوڭ يۇلتۇزنىڭ مەركىزىگە يۇلتۇزنى يېرىم ئوراپ تۇرغان ھىلال ئاي شەكلى

چۈشۈرۈلگەن «ئىستىقلالىيەت» ئالتۇن ئوردېنى، ئىسپانكىسىغا قالدالغان بۇغداي باشقى ئىككى تەرەپتىن ئايلاندۇرۇلۇپ

چەمبەر ھاسىل قىلغان، ئوتتۇرىسىدا يۇلتۇزنى يېرىم ئوراپ تۇرغان ھىلال ئاي چۈشۈرۈلگەن كاكار ئۇنىڭغا تېخىمۇ سۈمبات

قوشقان؛ ئۇ قاملاشقان، جانلىق، قەيسەر قىياپەتلىك كۆرۈنەتتى.

- مەن ئۇنىڭ بىلەن پەخىرلىنىمەن!

- ئۇ ھەقىقىي يىگىت!

- شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭغا شەھەرنىڭ ئەڭ گۈزەل، ئەڭ ئەقىللىق، ئەڭ باي قىزى ئاشىق - دە!

- بىرى ئەمەس، ئىككىسى!

- نوغاي قىزىمۇ مەيلى، ئاۋۇ باي قىزىنىڭ ئەسكەرلىككە تىزىملىنىشى دېمەسمەن!

- دادىسى موسكۋادا، پارىژدا ئوقۇغان قىزىم دەپ يالۋۇرسىمۇ سانتارىلىقنى تاللىۋالغانىنى قارا!

- بىراق ئۇ گېنېرال شىتابىدا - باش دوختۇرخانىدا قالدى - دە! نۇرى يارىدار بولمىسا ئۇنى كۆرەلمەيدۇ - دە!

- نوغاي قىزىنىمۇ مۇڭغۇلكۈرەدىكى 1 - ئاتلىق بىرگادىغا ئەۋەتىپتۇ. ئاقسۇغا ھۇجۇم قىلغاندا نۇرى ئۇنىڭ بىلەن

كۆرۈشەلەيدىكەن - دە!

- بىراق ئۇنىڭ يۈرىكىدە قىز يوق!

- نوغاي چوكاندىن تۇغۇلغان بالىسىمۇ يوق دېگەن!

- ئۇنىڭ يامان گېپىنى قىلما ئاق نانچى!

- بالىسىنى ئۆمۈ ئېتىراپ قىلىدۇغۇ!

- كاپىشىما دەيمەن!

ئەسكەرلەر جىمىشتى. ئۇلارنىڭ قەدەملىرى گۈپ - گۈپ - گۈپ قىلىپ بىر يۈرەكنىڭ رىتىمدە ئاڭلانماقتا.

جاھان ئىنسانلارنىڭ يۈگۈرۈشلىرىگە، رىتىملىق قەدەملىرىگە كۆنۈككەن. ھازىر ساق بەش يىل ئەسكەرلەرنىڭ

ئاياغ تىۋىشلىرىدىن ساراسىمىگە چۈشكەن ياۋروپا جىمىدى، ئادەملەر خارابە شەھەرلەرنى تۈزەشكە ئۆتۈشتى. لېكىن

شەرقىي ئاسىيادا بۇ قەدەملەر ئەۋجىگە چىقتى. پۈتۈن جۇڭگونىڭ دېڭىز ياقىسىدىكى شەھەرلىرى، پۈتۈن شەرقىي شىمال،

ياپۇنىيىنىڭ بېرىسىدىكى خىروسىما دېگەندەك ئاراللار 1945 - يىلىنىڭ بۇ ماي، ئىيۇن ئايلىرىدا كۈچ سىنىشىنىڭ

ئېغىر، دەھشەتلىك كۈنلىرىنى باشتىن كەچۈردى. غۇلجىدىن قوزغالغان يىگىرمە توققۇز مىڭ ئالتە يۈز ئەللىك قوراللىق

ئەزىمەت شۇلارغا ماس قەدەم تاشلىماقتا. يېقىندا، جىڭ، شىخۇ ناھىيىلىرىدە، چۆچەك، ئالتاي، ئاقسۇ ۋىلايەتلىرىدە

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ئاجايىپ جەڭلەر بولماقچى. بۇ ياش، ئانچە كۆپ ھەربىي تەلىم كۆرمىگەن قوشۇنغا قارشى شەرق، شىمال ۋە جەنۇبىي شىنجاڭدىن گومىنداڭ ھۆكۈمىتى ئۈچ ھەسسە كۆپ، يەنى يۈزىنىڭ كىشىلىك زور قوشۇنى بىلەن زەمبىرەك، تانكا، ئايروپىلانلار، مۇستەھكەم ئاكوپ-پوتەيلەر پۈتۈن قەھرى-غەزىپى بىلەن تەييارلىنىپ خىرىس قىلىپ تۇرماقتا.

8- ئۇرۇش رايونىنىڭ قوماندانى، شىنجاڭنىڭ ۋاقىتلىق مەمۇرىي، ھەربىي گېنېرال جۇشاۋلىياڭ جىڭ مۇداپىئەسىگە پىشقان گېنېرال گوچىنى، شىخۇ مۇداپىئەسىگە گېنېرال شىي يىفېڭنى تەيىنلەپ، نەنجىڭ مەركىزىي ھۆكۈمىتىگە «ئۈچ ئايغىچە باندېتلارنى قەتئىي يوقىتىمەن!» دېدى. 5- ئاتلىق كورپۇس قوماندانى ماچېڭشىياڭ لەنجۇدىكى قوماندانى مابۇفاڭغا: «خاتىرجەم بولۇڭ، كېچىكسەك ئۈچ ئايدا يېتىپ بارىمەن. يەنئەننى ئاتلىرىغا چەيلىتىپ، پىڭ دېخۇەينى ئۆز قولىم بىلەن تىرىك تۇتىمەن!» دەپ ۋەدە بەردى.

1945- يىلى قۇتلۇق يىل بولدى. ياۋروپانى تېزلا بويسۇندۇرۇپ، سوۋېت ئىتتىپاقىغا نەچچە مىليون ئەسكەر بىلەن تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلىپ، موسكۋا بوسۇغىسىغىچە تېز سۈرئەت بىلەن كېلىپ، «ئۈچ ئايدا روسىيە مېنىڭ بولىدۇ!» دەپ جار سالغان گىتلىر مەقسىتىگە يېتەلمىدى. 8- ماي كۈنى رېخستاگ ئۈستىگە سوۋېت بايرىقى قالدۇلدى. ئامېرىكا، ئەنگىلىيە ئەسكەرلىرىمۇ غالىبلار ماركىسىنى ياڭرىتىپ بېرىلغا كىردى. لېكىن ھازىرمۇ ياپۇنىيىنىڭ قۇرۇقلۇق قىسىملىرى جۇڭگو تۇپرىقىدا زورلۇق-زومبۇلۇق قىلماقتا، ھەممىلا يەردە ياپۇنغا قارشى سوقۇش، كۈندە مىڭلاپ ئادەملەر جان بەرمەكتە. چۇڭچىڭ بىلەن يەنئەن بىر-بىرىگە تىغ تەڭلىشىپ تۇرۇشقان ئىككى ئۇلۇغ كۈچ بولسىمۇ، ياۋۇز دۈشمىنىگە بىرلىشىپ ئوق ئاتماقتا. ياپۇنلار ئۆز زېمىنىدىن يىراقلاپ، ئەنگىلىيە، فرانسىيە ۋە ئامېرىكا ئىگىدارلىق قىلىۋالغان مەملىكەتلەرنى بېسىۋېلىپ، ئاسىيا قىتئەسىنىڭ ھۆكۈمرانى بولۇشقا ئاز قالغاندا، ئامېرىكىدىن قاتتىق دۇمبا يەپ چېكىنىشكە باشلىدى. نەچچە ئون مىليون ئەسكەر قاتناشقان دۇنيا ئۇرۇشى ياۋروپا جەڭ مەيدانىدا ئەللىك مىليوندىن كۆپ ئادەمنى ئۇ دۇنياغا ئۇزاتتى. ئاسىيا قانچىلىك قۇربان بېرەركىن؟ ئۈچ دۆلەت كاتتىۋاشلىرى يالتادا مانا مۇشۇ

1945- يىلى 4- فېۋرالدىن 11- فېۋرالغىچە سۆھبەتلىشىپ كېلىشىم ھاسىل قىلدى. كېلىشىمدە، دۇنيانىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى تەقدىرىنى ستالىن، روزۋېلت، چېرچىل دېگەن ئۈچ ئادەم ھەل قىلىپ بېكىتتى. يالتا سوۋېت يىغىنىنىڭ قارارىغا ئاساسەن، سوۋېت ئىتتىپاقى 1945- يىلى 5- ئاپرېلدا 1941- يىلى 13- ئاپرېلدا تۈزۈلگەن جۇڭگو ياپۇنىيە بىتەرەپلىك شەرتنامىسىنى بىكار قىلدى. بۇ ئىش ياپۇنىيىگە قاتتىق تەھدىت بولدى 1945- يىلى 28- ئاپرېلدا مۇسۇلىننى ئىتالىيە ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

خەلقى دارغا ئاستى. ئىككى كۈندىن كېيىن، يەنى 1945 - يىل 30 - ئاپرېل كۈنى گىتلىر خوتۇنى ئىۋا برائىن بىلەن

ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالدى. ئۇلارنىڭ جەسەتلىرى دۆلەت باغچىسىدا كۆيدۈرۈلدى. بۇنىڭغا چىدىمىغان گېرمانىيىنىڭ

2 - نومۇرلۇق كاتىبى، تەشۋىقات داھىيىسى گىمىلېر 1 - ماي كېچىسى ئالتە بالىسىنى زەھەر بېرىپ ئۆلتۈرۈپ بولۇپ،

خوتۇنى بىلەن بىللە ئۆزىمۇ ئۆلۈۋالدى.

ئۇلار بەش يىل ۋارقىراشتى، ئۆلتۈرمىز، يېگىمىز دېيىشتى. لېكىن تەقدىر ئۇلارنىڭ دېگىنىدەك بولمىدى...

داۋراڭ سالغانلار، قەسەم بەرگەنلەر غالبىلاردىن بولۇپ چىقىدى. نۇرىلار بۇنىڭدىن ئۈچ يىل بۇرۇن قەسەم

بېرىشكەنىدىغۇ، ئۇلاردىن باتۇر بولۇپ نۇرىلا قالدى. قالغانلىرى قۇربان بولدى. مانا ھازىر نۇرىمۇ سەنتەيدىكى دۆڭ

باغرىدا چىمەندە ئوڭدا يېتىپ دۇنيادا، ئەتراپىدا بولۇۋاتقان ئىشلارنى ئويلاپ، تىنىق ئاسماندا جىمىرلاپ، نۇرىغا

زاغلىق كۆزلىرى بىلەن تىكىلگەن يۇلتۇزلارغا قاراپ ئۆھ تارتتى.

شىمالدىكى بۇك قارىغايلىق قايتالاردا يالت - يۇلت ئوتلار كۆرۈنمەكتە، يېنىدىكى سايرام كۆلى داۋالغۇپ،

قىرغاقلارغا ئۇرۇلۇپ بىر خىل رىتىمدا شاۋقۇنلىماقتا، ئەتراپ جىمجىت، ھارغان ئەسكەرلەر نېپىز يوتقان - كۆرىپىسىنى

چىمەنلىككە سېلىپ يېشىنىمەيلا ئۇخلاشماقتا. ئاي ئۇلارنىڭ يۈزلىرىنى يورۇتقان، بىر - بىرىدىن چىرايلىق ياش يىگىتلەر

مىلتىقلىرى بىلەن ئوقدانلىرىنى يانلىرىغا قويۇشۇپ شېرىن ئۇيقۇغا كېتىشكەن. ئۇلار يول مېڭىپ، ئاكوپ كولاپ

چارچىغان، ئۇلارنىڭ غىزالىرىمۇ قۇرۇق نان بىلەن سوغۇق سۇ، بۈگۈن كەچ بورتالالىق مۇڭغۇللار كالا - قوي سويۇپ

ئەسكەرلەرنى مېھمان قىلدى. گۆش بىلەن شورپىدىن ئۇلارنىڭ چىرايلىرىغا رەڭ يۈگۈردى. نۇرىنىڭ ئەسكەرلىرى تولىمۇ

گۈزەل، ئوق بولۇپ كەتتى. تۆكۈلۈپ تۇرغان قاش - كىرىپىكلەر نۇرىنىڭ خىيال ئىكرانىغا زەپتۇنەنى ئېلىپ چىقتى...

قىز نۇرىنىڭ كۆزلىرىگە شۇنچىلىك تىكىلدىكى، نۇرىنىڭ بەدىنىگە ئوت تۇتاشتى، يۈرىكىنى بىرخىل يوشۇرۇن قول

مۇجۇدى. ئۇ ئىختىيارسىز قىزنىڭ نازۇك بېلىنى تۇتۇپ ئۆزىگە تارتتى، قىز جانسىز ھالدا ئۇنىڭ كۆكرىكىگە

تاشلاندى... ئۇلار ئۇزاق سۆيۈشتى. ئاخىر جىمجىت باغدىكى ئورۇندۇقتا قىزنى قۇچىقىغا ئولتۇرغۇزۇپ باغرىغا تېگىپ:

- زەپتۇنە، ئۇيغۇر قىزى... باغۇەن قىزى... ياق، باينىڭ قىزى! - دەپ بىر شېئىرنىڭ يادىدا قالغان مىسرالىرىنى

پىچىرلىدى.

- سىز شائىر، ھەم باتۇر، ھەم... ناخشىچى، سازەندە...

- يەنىچۇ؟ ...

- يەنىما... سىز رەھىمسىز، تاش يۈرەك! ...

- يالغان، مەن يەنە ئاشىق! ... - ئۇ قىزنى يەنە سۆيىدى.

بۇ ئۇلارنىڭ خوشلىشىشى... نۇرى راستتىنلا ئاشىقما؟ ئۇنداق بولسا شۇ ئاخشىمى ئۇ زەيتۇنەنى ئۆيىگە ئاپىرىپ

قويۇپ، كۆكچىلىكتىكى دادىسىنىڭ ئۆيىگە كېلىپ، ئۆزىنى ساقلاپ تۇرغان پەرىخەنى سائىتارلار كۇرسىغا ئاپىرىپ

قويغۇچە تېرەك دالدىسىدا ئۇنىمۇ شۇنداق ھاياجان بىلەن سۆيىدىغۇ؟ ھەتتا ئۇنىڭغىمۇ:

- ئاشىق - مەشۇق بىز! - دېدىغۇ؟ مۇھەببەتنىڭ ئۇ بىلىدىغان قانۇنىيىتى بۇنداق ئەمەس، بىر يۈرەكتە بىرلا

مەشۇق بولۇشى لازىم ئىدىغۇ، بۇ ئىككىسىنىڭ قايسىسى ئۇنىڭ قەلب تۈرىدە؟ نۇرى بۇنى بىلمەيدۇ. ئۇ ئۇچرىغانلا

يەردە خوتۇن ئېلىپ كەپ - ساپا قىلىپ يۈرگەن غېنى باتۇر ئاكىسىدىن نەپرەتلىنىپ يۈرگەن ئەمەسمىدى. ئۆزىنىڭ

ئۇنىڭدىن نېمە پەرقى قالدى.

سەبەخىدىن تۇغۇلغان ئوغلى خەمىتچۇ تېخى؟ ئۇ چىن مۇھەببەتنى قەدىرلىگۈچىمۇ، خارلىغۇچىمۇ؟ ئۇ ئۆزىنى

ئەيىبلەپ بىر يەرگە كەلگەندە، ياق، مېنىڭ قەلبىم ساپ، تۇرمۇش، شارائىت مېنى مۇشۇنداق قىلىشقا زورلىدى دەپ

تەسەللى تاپىدۇ تېخى... مانا بۈگۈن ئەسكەرلەرنىڭ قاش - كىرىكى ئۇنىڭغا پەرىخەنى ئەمەس، زەيتۇنەنى ئەسەتتى.

ئۇنىڭ قەلبىنىڭ تۈرىدە زەيتۇنە بارمىكەن؟ باي قىزى نېمىسى بىلەن ئۇنىڭ قەلب تۈرىگە چىقىۋالدى، چىرايى،

ئەخلاقى، بىلىمى ياكى مۇھەببىتى بىلەنمۇ؟ ...

- پاك، پاك! - بىردىنلا مىلتىق ئېتىلدى.

نۇرى مىلتىقنى تۇتقىنىچە ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ ۋارقىرىدى:

- بۇيرۇق، ئاتاكا! ...

ئەسكەرلەر كۆزلىرىنى ئۇۋۇلاپ ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشۇپ ئاكوپلىرىغا يۈگۈرۈشتى. نېرىقى دۆڭدە سىگنال چېلىنماقتا،

دۆڭنىڭ نېرىسىدا قاراس - قۇرۇس مىلتىق ئېتىلماقتا ئىدى.

جىمجىت سەنتەي بىردەمدىلا پاك - پۇڭ، گۈمبۈر - غاراس، تات - تات - تات! ئوق ئاۋازلىرى بىلەن جەڭ مەيدانىغا

ئايلىنىپ قالدى. نۇرى ئاكوپلار ئارىسىدا يۈگۈرۈپ يۈرۈپ، ھەرقايسى روتىلارنىڭ جەڭ ئەھۋالىنى تەكشۈرمەكتە.

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ھەسەنجان ئىسىملىك باي بالىسى ئاكوپنىڭ ئاستىدا دۈم يېتىۋالغان، ئەركىن ئىسىملىك يەنە بىر گەپدان يىگىت چاتقال ئارىسىدا سۇنالىنىپ يېتىۋالغان، قالغان ئۈچ يۈزدىن جىق يىگىت ئاكوپتا ئۆگەتكەن بويىچە ئوق ئاتماقتا ئىدى. - دۈشمەن چېكىندى!

ئەسكەرلەر ئاكوپلاردىن قايتىپ چىقىشتى. مەسخىرە، كۈلكە - چاقچاقلار باشلاندى:

- ئەركىن ئاداش، سېنى پاقىغا ئايلىنىپ قاپتۇ دېيىشىۋىدى، باركەنسنا؟

- ھەسەنجانمۇ توپىدا پاقىچىلاپ ئۆزلەيدىكەن!

- ھا - ھا - ھا!...

- ھى - ھى - ھى!...

- ئۇلارنى جازالاش كېرەك!

- سىلەرنىڭ جېنىڭلار ھەسەل، بىزنىڭ جېنىمىز لايىكەن - دە؟

- بۇ بىر مانېۋىر! - دېدى نۇرى كۈلۈپ تۇرۇپ، - ھەقىقىي جەڭ ئالدىمىزدا. بىزنىڭ جىڭ ناھىيىسىنىڭ باجياخۇ،

يۇڭجىخۇ دېگەن يېزىلىرىدىكى دۈشمەنلەرگە ھۇجۇم قىلىمىز. بىردەمدىن كېيىن يولغا چىقىمىز. ئېغىر يۈكلەرگە

ئىسىمىڭلارنى يېزىپ ئارقا سەپكە تاپشۇرۇپ بېرىڭلار، ھاۋا ئىسسىق، يول ئۇزاق، يېتەرلىك سۇ ئېلىۋېلىڭلار، بۇنىڭدىن

كېيىنكى يول سۇسىز قۇملۇق!

ئەسكەرلەر ناخشا ئېيتىپ، ۋارقىرىشىپ شەرققە - ئۆتەيگە قاراپ يۈرۈپ كەتتى. نۇرى ئېتىغا مىنىدى، ئۇ يەنە

پىيادىلەر بىلەن بىللە ماڭدى. ئۇ ئۆزىنى جازالاۋاتقاندەك، يۈرىكىنىڭ قاتلاملىرىدىكى ئۆزىگە يات بىلىنىدىغان

نەرسىلەرنى مۇشەققەت بىلەن يۇيۇپ چىقىرىۋېتىدىغاندەك ئىدى. ئىسسىق، كۆيۈك ئاپتاپ، چەكسىز كەتكەن قۇملۇق،

تاشلىق يول، قۇم دۆڭلىرى، ئەتراپىدىكى چاتقال، يۇلغۇن، توغراقلار گويا ئۇنىڭدىن مەدەت - غەمخورلۇق

تەلەۋاتقاندەك، گويا بۇ يەرلەر ئۆز ئوغۇللىرىنىڭ ئاياغلىرىغا پايانداز بولغىنى ئۈچۈن خۇشال بولۇۋاتقاندەك بىلىنىشكە

باشلىدى. ئۇلار چارچاپ، چاڭقاپ، كۆيۈپ قارىداپ، تەرلەپ - پىشىپ ئىلگىرلىمەكتە. شەرققە ماڭغان قەدەملەر مانا

قۇياشنى باش ئۈستىلىرىدىن ئۆزىتىپ كەينىگە ئۆتكۈزدى. قۇياش ئەسكەرلەرنىڭ دۈمبىلىرىنى كۆيدۈرمەكتە. نۇرى

باكالاشكىسىدىكى سۈيىنى باشقىلارغا بېرىپ تۈگەتتى. ئۇنىڭ لەۋلىرى گەز باغلاپ، تاماقلرى قۇرۇپ كەتتى، لېكىن

ئۇ ھەربىر جەڭچىگە كۈلۈپ، خۇشال، روھلۇق گەپ قىلاتتى.

- يولداش كوماندىر، ئۆتەيگە ئاز قالدۇقمۇ؟

- ئاز قالدۇق، جىڭغا ھۇجۇم قىلىشقىمۇ ئاز قالدۇق!

- ئۈرۈمچىنى قاچان ئالىمىز؟

- يەنە ئۈچ ئايدىن كېيىن! بىز جىڭ، شىخو، بورتالا، ئاقسۇلارنى، چۆچەك، ئالتايلىرىنى بىراقلا ئالىمىز.

ئۈرۈمچىدە دۈشمەننىڭ ھېچقانچە كۈچى يوق! ئاقسۇنى ئالساق قەشقەردىن كېلىدىغان ياردىمىنىڭ يولى توسۇلىدۇ،

دۇنيادا فاشىزم يوقالغۇچە بىزنىڭ يۇرتىمىزدىن گومىنداڭنى قوغلاپ چىقىرىپ بولىمىز، 1945 - يىل دۇنيا ئۈچۈن

خاسىيەتلىك، بىز ئۈچۈن تېخىمۇ شۇنداق، بىزنىڭ ئاسىيىمىزدا ئۆزىمىزنىڭ قۇياشى مۇشۇ يىل پەيدا بولغۇسى!

نۇرنىڭ ھېسسىياتلىق مەنىلىك گەپلىرى جەڭچىلەرنى روھلاندۇردى. ئۇلار يەنە ناخشا باشلىۋەتتى:

بىز مانا فرونتقا ماڭدۇق،

دۈشمەن باشىنى كەستۇق!...

سۈزۈك ئاسماندا يېشىل رەڭلىك، «لائىلاھە ئىللەللاھۇ مۇھەممەدۇن رەسۇلىللا» دېگەن ئەرەبچە يېزىق يېزىلغان،

ئوڭ تەرىپىگە يۇلتۇزنى يېرىم ئوراپ تۇرغان ھىلال ئاي چۈشۈرۈلگەن ئارمىيە بايرىقى لەپىلىدىمەكتە. بايراق كۆتۈرگەن

يىگىت كۆكرەكلىرىنى كېرىپ ئىسپانكىسىنى پېشانىسىگە چۈشۈرۈپ، مەغرۇر، تەمكىن، چەبدەس قەدەم بىلەن ماڭماقتا.

ئاۋۋال يارىش يازىغى (بەيگە تۈزلەڭلىكى)، كېيىنچە جۇڭغار تۈزلەڭلىكى دەپ ئاتالغان چەكسىز تۈزلەڭلىك باشلاندى.

بۇ يەرلەردىن نۇرغۇن يىللار ئىلگىرى ھۇنلار، تۈركلەر، كىدانلار، مۇڭغۇللار، مانجۇلار ۋە خەنزۇلار ئات چاپتۇرۇپ

ئۆتۈشتى، ئۇلار ياكى غەربكە قېچىشتى، ياكى قوغلاشتى. 1864 - يىلى باشلانغان مانجۇلارغا قارشى ئىلى خەلق

قوزغىلىڭىنىڭ چەۋەندازلىرىمۇ سۇلتان ئەلاخاننىڭ بۇيرۇقى بىلەن مۇشۇ يەرلەردىن ئات چاپتۇرۇپ ئۆتۈپ جىڭ

ناھىيىسىگىچە بارغان. ئۇلار گويا يەر شارىنى بىر ئايلىنىپ چىققاندا زوقمەنلىك بىلەن كۆكرەك كېرىپ «دۇنيا بىزنىڭ»

دېيىشكەن. ئۇلار قىلىچ ۋە نەيزە بىلەن تارىخ ياراتقان، لېكىن بۇ تارىخ قېرىغىنىدا يېشى قۇرۇمايدىغان مۇساپىردەك بىر

ئوبزاس يارىتىش بىلەن خۇلاسەلەندى. مۇنۇ ئۆتكەنكى قوغلىغان، قاچقانلارنىڭ تەتۈرچە سەپەر باشلىغان ئەزىمەتلەرنىڭ

يېشىل بايرىقى تارىخ بېتىگە نېمىلەرنى يازاركىن، تۆكۈلگەن تەر بىلەن قان، چۆللەردە قالىدىغان يىگىت سۆڭەكلىرى

يېشى قۇرۇماسلارنىڭ ئەسلىمىسى بولارمۇ ياكى پەخىرلەنگۈچىلەرنىڭ ئابدىلىرى بولۇپ قالارمۇ؟ «ئۈرۈمچىنىڭ كۈچىسىدا ئۆلسەم ئارمىنىم يوق!»، «ياق، مەن بۇ بايراقنى شىڭشىشيا دېگەن يەرگە ئۆز قولىم بىلەن قادايەن!»، «مېنىڭ جېنىم ئالقىنىمدا، ھەممە يەر مېنىڭ قەبرىم!»، «بىر جېنىمنى ئۇنغا تىگىشسەم گومىنداڭ يوقلار!...»

جەڭچىلەرنىڭ بۇ سۆزلىرىنى نۇرى دائىم ئاڭلاپ كەلدى. ئۇنىڭ يالغۇز ئىنىسى بەرامۇ دادىسىنىڭ نالىسىگە پىسەنت قىلماي: «دەرا ئۈچۈن، ئىنىم ئۈچۈن قىساس ئالىمىسام قانداق ئادەم بولىمەن!» دەپ تەرسالىق قىلىپ ئاتلىق ئەسكەر بولۇۋالدى. ئۇ ھازىر تېكەس 1 - ئاتلىق پولكتا، ئۇ ھازىر ئاچال داۋىنىنىڭ شىمال قاپتىلىدىكى تاغلىق رايوندا بۇيرۇق كۈتۈپ تۇرماقتا. چوڭ دادىسى مۇختەرباي چېغىدا 1 - ئاتلىق پولكتا «يول باشلىغۇچى» بولۇۋېلىپ، ھازىر مۇزاتتا تۇرماقتا. مەۋلانوف پولكى ئابدۇكېرىم ئابباسوف، قاسىمجان قەمبىرىلارنىڭ يېتەكچىلىكىدە مۇز داۋاندىن ئۆتۈپ ئاقسۇغا ھۇجۇم قىلماقچى.

- بۇ يوللار ماڭا بەش قولىدەك تونۇش، مەن تۇڭگانلارنىڭ ئات باققۇچىسى بولۇپ ماڭغان يوللاردا ئۆزىمىزنىڭ ئاي - يۇلتۇزلۇق بايرىقىنى كۆتۈرۈپ بىر ماڭمىسام ئارمىنىمغا يېتەلمەيمەن! - دېگەندى ئۇ ھەربىي بۆلۈمنىڭ باشلىقى ئەخمەتجان قاسىمىنىڭ مۇرىسىگە قولىنى سېلىپ، - ئەخمەتجان ئۇكا، ماقۇل دېسەڭ!

نۇرىنىڭ دادىسى ئايالى ۋە بالىلىرى بىلەن يېزىغا كۆچۈپ چىقىپ كەتكەن. ئۇ:

- خۇدايىم بۇيرۇسا بۇ يىل يىگىرمە خەيىرگە بۇغداي تېرىيمەن. خەيىرگە ئون خەيىر بۇغداي ئېلىپ، يۈز خەيىر بۇغداينى ئەسكەرلىرىمىزگە ياردەم قىلىمەن! - دېگەندى.

ھەممە خەلق قوزغالغان، ھەممە خەلق ئۈمىدىنى مۇشۇ ئەسكەرلەرگە باغلىغان، تەشنا قەلبىلەرنىڭ كۆزلىرى مۇشۇلاردا، خىيالى مۇشۇلار بىلەن بىللە!

نۇرى بىردىنلا تەرلەپ قىزاردى. ئۇ بايىلا قىزلار، سۆيگۈ توغرىسىدا ئويلىغىنىغا ئۇيالىدىمۇ ياكى كىشى بىلمەيدىغان بىر نۇمۇسلۇق ئىشى بارمىكىن!...

ئىنسان قەلبى بىر ساندۇق، ئۇنىڭ ئىچىدە نېمىلەر يوق دەيسىلەر؟

«ئازاد شەرقىي تۈركىستان» گېزىتىدە مەشھۇر باينىڭ مەردلىكى ئېلان قىلىندى. باي ئۆزىنىڭ دۇنياسىنىڭ يېرىمىنى ھۆكۈمەت خەزىنىسىگە تەقدىم قىلغان. ھۆكۈمەتنىڭ مالىيە مىنىستىرى ئەنۋەر مۇسابايوفنىڭ دۆۋە - دۆۋە چوكا

ئالتۇنلارنى تاپشۇرۇپ ئېلىۋاتقان سۈرىتمىمۇ گېزىتكە بېرىلگەن. زەيتۇنە نۇرى يۆلىنىپ پىچىرىلغاندەك سۆزلەپ: «دادام مېنىڭ تەلىپىمنى قاندۇرۇش ئۈچۈن شۇنداق قىلدى، بىلەمسىز؟» دەپ ئەركىلىگەندى. زەيتۇنە نۇرىنىڭ قەلب تۆرىدىن پۇلىنىڭ كۈچى بىلەن ئورۇن ئالغان بولسىچۇ؟...

نۇرى بىكار قىزارمىدى، بەلكى يەنە باشقا سىرلىق ئىشلىرى بولسا كېرەك...

ئۆتەي - چۆلىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى كىچىككىنە يېشىللىق، بۇ يەر ھارغىن تەنلەر ئۈچۈن ئارام ماكانى بولدى. لېكىن بۇ يەرنى باشقا بىر باتالىيونغا قالدۇرۇپ، نۇرىنىڭ باتالىيونى ئوڭ تەرەپتىكى تاغ باغرىدىن ئورۇن تۇتۇپ، شۇ يەردە ئاكوپ كولاپ كۈتۈپ تۇرۇش بۇيرۇقىنى ئالدى. ئەسكەرلەر چېلەكلەردە چاي قاينىتىپ ئىچىشتى. ئىسسىقتىن پاناھلانغۇدەك نە دەرەخ، نە تام يوق، ئۇلار ھۆپۈلدەپ تۇرغان ئاپتاپتا دەرھال ئاكوپ كولاشقا كىرىشتى. گۈرچەكلەر كۈن نۇرىدا يالت - يۇلت قىلاتتى. مانا كۈن ئۆلتۈردى. تاغ باغرى قاقاس بولغىنى بىلەن شاماللىق ئىدى. **ئوخشىمى** پاراڭلىشىپ ئۆلتۈرۈش كۆڭۈللۈك، كۈندۈزى تومۇزدا ئەمگەك قىلىش جەڭچىلەر ئۈچۈن راھەت ئىدى. چۈنكى ئۇلار قەھرىتاندا مۇزدا تۈنەش، بەلگىچە پاتقاققا مىلىنىپ نەچچە كۈنلەپ سۇدا يېتىش، بىر پۇت، بىر قولى بولمىسىمۇ يەر بېغىرلاپ نەچچە كىلومېتىر يول بېسىش، نەچچە كۈنلەپ ئاچ يۈرۈش، قىزىق گرادۇسلۇق ئىسسىقتا چاڭىلداپ ئۆسپەكە تەسىمۇ دادلىماسلىق... مۇشەققەتنىڭ ئەڭ يۇقىرى چېكىگە ئۆزىنى تەييارلاش تەربىيىسىنى ئاڭلىق قوبۇل قىلىشقان، ئۇلار ھەر قاچان قۇربان بولۇشقا تەييار، تۇيۇقسىز زەربىگە ھازىر ئىدى. جەڭچى - ئۆلتۈرگۈچى، ئۆلگۈچى. ئۇنىڭ بىرىنچى ۋەزىپىسى دۈشمىنىنى ئۆلتۈرۈش، دۈشمىنى ئۆزىدىن ئۈستۈن كەلگەندە، ئاخىرقى تىنقى قالغۇچە ئېلىشىپ جان بېرىش، ھەرگىز قاچماسلىق، باش ئەگمەسلىك، يېلىنماسلىق، پۇشايمان قىلماسلىق...

شەرقىي تۈركىستان ھۆكۈمىتىنىڭ رەئىسى ئېلىخان تۆرەم:

- غازات قىلماق ئۇلۇغ ئىشقا ئۆزىنى ئاتىماق دېگەنلىك، ئىستىقلال ئۈچۈن ئۆلسەك شېھىت، قالساق غازى، ھەر

ئىككىسى جەننىتىدۇر. شۇڭا بۇ ئىش بەخت، مۇراد، خەيرلىك - ساۋاب، ساۋابلارنىڭ ساۋابى، ئاللاتائالانىڭ

ھىممىتىدۇر. بالىلىرىم، نۇسرەت - مۇۋەپپەقىيەت سىلەرگە خاس، پېشانەڭلەرگە تەگكەن ئوق ئاللاتائالانىڭ ھىممىتى،

دۈمبەڭلەرگە تەگكىنى دوزاخنىڭ بېشارىتى! - دەپ سۆزلىگەندى جەڭچىلەرگە.

پۈتۈن ئىلى خەلقى يول - يوللاردا سەپ بولۇپ جەڭچىلەرگە ئۇتۇق، غەلبە تىلەشتى. خەلقنىڭ ئۈمىدىگە ھەربىر

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلىنىڭ ئىشى!!!

قەدەمدە جاۋاب ئىزدەۋاتقان جەڭچىلەر تومۇزدىن قورقاتتىمۇ؟

كەچقۇرۇنقى دىمىق بەدەنلەردىن چىلىق - چىلىق تەر ئاققۇزغاندا، سايرام كۆلى تەرەپتىن ئاتلىق قىسىملار چىقىپ كېلىشتى. ئاتلىقلارنىڭ كوماندىرى ئالا ئات مىنگەن، گەۋدىلىك، بېلىگە كەمەر باغلاپ تاپانچا ئاسقان يىگىت نۇرغا غېنى ئاكىسىنى ئەسلەتتى. پولكوۋنىڭ نامى بېرىلگەندە غېنى باتۇر غۇلجىدا يوق ئىدى. مۇشۇ يىلنىڭ بېشىدا غۇلجا ئازاد بولغاندا، گومىنداڭ قىسىملىرى غۇلجىغا بەش تەرەپتىن يۈرۈش قىلدى.

بۇ بەش تەرەپنىڭ بىرى بورتالادىن كېلىۋاتقان گومىنداڭنىڭ جاڭ يىڭجاڭ باشچىلىقىدىكى ئىككى روتا ئەسكىرى ئىدى. ئۇلار ئاقسۇ داۋىنىدىن ئېشىپ غۇلجىغا ھۇجۇم قىلماقچى ئىدى. ئاقسۇ داۋىنىدىن ئېشىپ كەلمەكچى بولغان بۇ دۈشمەننى توسۇپ يوقىتىشنى غېنى پارتىزانلىرى ئۈستىگە ئالدى. غېنى پارتىزانلىرى جۇۋا، پىيما كىيگەن، بىردىن يۈك ئېتىنى يېتەكلەشكەن ھالدا غۇلجىدىن يولغا چىقىپ قارلىق دالادا ئۇزاق ماڭدى. نۇرى غېنى ئاكىسىنىڭ يېنىدىن نېرى كەتمىدى. باتۇرنىڭ قاۋۇل، يۈگۈرۈك جىرەن ئېتىغا نۇرنىڭ چىلان تورۇق ئېتى ياندىشىپ مېڭىشقا ئادەتلەنگەن، ئاتلارنى ئاپئاق قىرو قاپلىغان، ئادەملەرنىڭ قۇلاقچىلىرىدىن چوكا مۇزلار ساڭگىلاشقان. سوغۇق جاندىن ئۆتەتتى. ئاقسۇ داۋىنىغا يېقىنلاشقاندا، ئۇلارغا بورتالا پارتىزانلىرىنىڭ باشلىقى ئېردەننىڭ رازۋېدكىچىسى ئۇچرىدى: - جاڭ يىڭجاڭ ئىككى روتا ئەسكەر بىلەن يېڭىلا ئارشاڭنىڭ بېرىسىدىكى بۆكە ئامبال جاڭزىسىغا كېلىپ ئورۇنلاشتى.

- ئېردەننى قەيەردە؟

- داۋان ئېغىزىدا، سىلەرنى ساقلاپ تۇرۇۋاتىدۇ!

- چۇ! - دېدى غېنى ئېتىنى دېۋىتىپ. بۇ ئۇنىڭ كوماندا بەرگىنى. پارتىزانلارنىڭ ئاتلىرى ئاسماندا قار

ئۇچقۇنلىرىدىن بۇلۇت پەيدا قىلىپ ئۆزىگە - داۋانغا قاراپ يۈرۈپ كەتتى.

- دەرھال قورشاپ يوقىتايلى!

غېنىنىڭ بۇيرۇقى بىلەن يېڭىلا قوشۇۋالغان ئىككى پارتىزان ئەترىتى بۆكە ئامبال جاڭزىسىنى قورشىۋالدى.

ئەسكەرلەر جاڭزىغا قارىتىپ بۇيرۇقسىزلا ئوق ئاتتى. دۈشمەن بۇ ھۇدۇقۇپ ئوق چىقاردى. قورشاۋ بارا - بارا تارىيىپ

جاڭزىغا قامالغان دۈشمەنلەر يا تەسلىم بولۇش، يا يوقىلىش ھالىتىدە تۇرغاندا، تۇيۇقسىزلا پارتىزانلارنىڭ كەينىدىن ئوق

يېغىشقا باشلاندى. قېلىن قاردا دەرەخلەرنى پاناھ قىلىپ ئوق ئېتىۋاتقان يىگىتلەردىن ئالتىسى قۇربان بولدى. غېنى باتۇر بورتالا تەرەپتىن دۈشمەننىڭ ياردەمچى قىسىملىرى كېلىپ قېلىشنى ئويلاپمۇ قويىمىغان ئىدى. بۇ ئىشنى نۇرى ئۇنىڭغا دېگەندە، غېنى:

- ئېتىشىڭنى بىل، سەن كوماندىرمۇ، مەنمۇ؟ - دەپ ۋارقىرىغانىدى.

- ياردەمگە كېلىپ قالسىچۇ، غېنىكا؟

- ياردەمچىلىرى كەلگۈچە مۇنۇ جاڭزىدىكىلەرنى تۈگىتىمىز.

لېكىن ئىش ئۇنداق بولمىدى. غېنى ئوقنىڭ ئارىسىدا قالغانىدى. ئۇ:

- نۇرى، ئېيت، داۋانغا چېكىنەيلى! - دېدى - دە، تىك بولۇپ تىزلىنىپ ئۆلتۈرۈپ قالدى. ئۇنىڭ تۈلكە

قۇلاقچىسىنىڭ كەينى تەرىپى قانغا بويىلىپ چىرايى كۆكرىپ كەتتى. ئۇنىڭ دولىسىغا ئوق تەگكەندى.

ئۇ بايىلا نۇرىغا چاقچاق قىلىپ:

- ستالىن شۇ تۇرقىدا نېمە قىلىۋاتىدۇ؟ - دېۋىدى، نۇرى:

- بېرىلغا ھۇجۇم قىلىۋاتىدۇ! - دەپ جاۋاب بەردى.

- بېرىل دېگىنىڭ مۇشۇ بۆكە ئامبال جاڭزىسىدىن چوڭ ئەمەستۇر - ھە؟

- ئۇنىڭ ئەسكەرلىرى نەچچە مىليون، زەمبىرەكلىرى، تانكا، ئايرۇپىلانلىرى نەچچە مىڭ، نەچچە مىڭ. ئۇلار

دېگەن دېگىز، بىز دېگەن ئېرىق، ئاكا!

- دېگىز دېگىنىڭ سايرام كۆلىدىن چوڭ ئەمەستۇر - ھە، ھا - ھا - ھا... قانچىنى ئۆلتۈردۈڭ، نۇرى؟

- يىگىرمە ئالتە! - دېدى نۇرى.

غېنى قاقاقلاپ كۈلۈپ ئۆمىلەپ كېتىۋېتىپ:

- يۈزگە يەتكۈز، دۈشمەن جىق تېخى! - دېدى - دە، جىم بولۇپ قالدى. دەل مۇشۇ چاغدا ئۇنىڭغا ئوق تەگدى،

نۇرى ئۇنىڭغا قارىدى. ئۇ كۆكرىپ كەتكەن، بويىنىدىن قان چىقىپ كىيىملىرىنى بۇلغىغان، ئۇ گەپ قىلمايتتى. غېنى

تاپانچىسىنى چىڭ تۇتۇۋالغان، ئۇ قولى بىلەن ئالدى تەرەپنى شەرەت قىلماقتا. بۇ 1945 - يىلى 10 - يانۋار كېچىدە

يۈز بەردى.

«غېنى باتۇر جەڭگە كىرسە پەرىشتىلەر بۇلۇت بولۇپ ئۇنى قوغداپ ماڭارمىش»، «ئۇنىڭ ئوڭ مۇرىسىدە بىر،

سول مۇرىسىدە بىر پەرىشتە ھىمايە قىلىپ ماڭارمىش، شۇڭا ئۇنىڭغا ئوق تەگمەيدۇ!»

بۇ خەلقنىڭ توقۇلما گەپلىرى، غېنى باتۇر ساقچىنى ئېلىشتا يېغۇۋاتقان ئوققا قارشى سۇغا چىلانغا كىگىزنى بېشىغا

ئارتىپ يۈگۈرگەن ۋە قېلىن، ئېگىز تامنى تېگىنى كولاپ، مىنا كۆمۈپ پارتىلاتقان، ئەكسىنچە زاۋۇتىنىڭ بەشىنچى

قەۋىتىگە - نەچچە پىلىموتتىن ئوق يېغۇۋاتقان بىناغا يالغۇز ئۆزى چىقىپ پىلىموتچىلارنى دېرىزىلەردىن يەرگە خۇددى

سېسىغان كاۋىنى ئاتقاندا ئاتقان، ئىلى سوقۇشنىڭ دەسلەپىدە ئۇ يەنە ئىسكىلاتقا قامىلىۋالغان شۇنچە كۆپ دۈشمەن

قۇراللىق ئەسكەرلىرى ئارىسىغا تۈگۈلۈكتىن يالغۇز سەكرەپ چۈشكەن، شۇنچە كۆپ مىللىتى تۇتقان ئەسكەرنىڭ بىرىمۇ

ئۇنىڭغا ئوق ئاتالمىغان، ئۇ قىلىچ بىلەن دۈشمەننى چاناۋەرگەن، تاكى ھېرىپ ھالىدىن كەتكۈچە... ئەڭ خەتەرلىك

جايدا غېنى بار، شۇ يەرنىڭ بۇزغۇچىسى، غالىب سەردارى غېنى باتۇر، ئۇنىڭغا ئوق ئۆتمەسلىككە ھەممە خەق

ئىشەنگەن، غېنى باتۇر ئاخشىمى كىيىملىرىنى سالىسا، ئوقلار ھەممە يېرىدىن توكۇرلاپ ئۇرۇقچىدەك چۈشىدىكەن... ئۇ

ئۇچۇپ كېلىۋاتقان ئوقنى قامچىسى بىلەن قايرىۋېتەلەيدىكەن، ئۇ دۈشمەننىڭ كۆزىگە كۆيۈۋاتقان ئوت بولۇپ

كۆرۈنگۈدەك... بۇ گەپلەرنىڭ ھەممىسىگە خەلق ئىشەنگەن، لېكىن نۇرى ئىشەنمىگەن. ئۇ غېنى باتۇرنىڭ

«قورقۇش»نى بىلمەيدىغانلىقىغا، قىلمەن دېگىنىنى قىلالايدىغىنىغا ئىشەنگەن. ئۇ ھەرقانداق خەتەرگە قاراملىق بىلەن

تەۋەككۈل قىلالايتتى، مازاردىكى جەڭ، غۇلجا شەھىرىدىكى جەڭلەردە ئۇ ئۆز كۆزى بىلەن ھەممىنى كۆرگەن...

بۈگۈنكى ئوق قانداق تەگدى، نەدىن كەلدى؟ بۇ بىر سىرلىق ئىش. ئوق كەينىدىن تەگكەن، ئۇنىڭ دولىسىدىن

كىرگەن ئوق مۇرىسىدىن بۆسۈپ چىقىپ كەتكەن:

- دۈشمەننىڭ ئوقى ئەمەس، ئۆزىمىزنىڭ ئوقى! - دېدى تۇرسۇن باتۇر دېگەن مەرگەن جاراھەتنى تېگىۋېتىپ.

قورقۇشنى بىلمەيدىغان، دۈشمىنىگە رەھىمسىز باتۇرغا ئوق تەگدى. غېنى باتۇر ئىككى ئات كۆتۈرگەن نوسىلىكىدا

بىردەمدىلا قورغاسقا، ئاندىن ماشىنىدا شۇ كۈنىلا ئالمۇتىغا يۈرۈپ كەتتى، ئۇ ھازىر موسكۋادا داۋالانماقتا.

ئارمىيە قۇرۇلغان ئاپرېل ئېيىدا ئۇ داۋالانىشتا ئىدى. ئۇنىڭغا خەلق قەھرىمانى دېگەن نام بېرىلدى. نۇرى تولىمۇ

ياخشى كۆرىدىغان بۇ ئاكىسىغا غۇلجا يېڭىدىن ئازاد بولغان كۈنلەردە نارازى، ھەتتا ئۆچ بولۇپ قالغانىدى. نارازىلىقى

غېنىنىڭ خوتۇنپەرەسلىكى، بولۇپمۇ مۇھەببەت دېگەننى ئاياغ ئاستى قىلىپ، ئۆزىگە مۇھەببەت ھېسسىياتى ئويغانمىغان

ئون نەچچە ياشلىق قىزلارنى خوتۇنلۇققا ئېلىپ كۆڭۈل ئېچىشلىرىغا قارىتىلغان، نەپرەتى بولسا ئۇنىڭ چىرايلىق قىزلارنى قىدىرىپ ئىزدەپ، ئاخىر زەيتۇنەگە كۆزى چۈشكەنلىكىدىن بولغانىدى. ئارىغا چوغلار - ھەتتا غوجام، رەخمىجانلار كىرىپ يۈرۈپ غېنىنى نىيىتىدىن ياندۇردى. بولمىسا نۇرى تاپانچىسىنى غېنى باتۇرغا قاراتقانمۇ بولاتتى... مانا ھازىر ئاۋۇ ئاتلىق كوماندىرنى كۆرۈپ نۇرنىڭ يادىغا غېنى باتۇر بىلەن بىللە ئۆتكەن چاغلار كەلدى. ئۇ ھازىر بىلدى: ئۇ غېنى باتۇرنى سۆيەتتىكەن. سۆيگۈ، ھۆرمەت ئىنسان بەدىنىدە يوشۇرۇن ياشايدىكەن، سەن كىمنى ياخشى كۆرۈپ، كىمنى يامان كۆرۈشۈڭنى ئۆزۈڭ بەلگىلەۋالمايدىكەنەن، ئۇنى ھايات ساڭا تاڭىدىكەن! دۈشمەن بىلەن جەڭ باشلىنىش ئالدىدا نۇرى نېمىشقا يېقىنلىرىنى بىرمۇبىر ئەسلەپ قالدى - ھە؟ بۇ جۇدالىقنىڭ بېشارىتىمۇ، كەلگۈسىدە بولىدىغان مەڭگۈلۈك ئايرىلىشنىڭ ئالدىن مەلۇماتىمۇ؟

ئۇ ئەلۋەتتە نېمە ئۈچۈن ياش ھاياتىنى ئاخىرلاشتۇرۇشقا بەل باغلىغىنىنى چۈشىنىدۇ. ئىنسانىي غۇرۇرى، مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇش ئىستىكى خەلقنىڭ تەقدىرى بىلەن چىڭ باغلانغان ئادەملا مۇشۇنداق قىلالايدۇ. ھايات ئۆز مەنىسىدىن ئېيتقاندا، ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش ئۈچۈن كۈرەش قىلىش دېگەنلىك. ھەممىلا ئىشتا - ماددا، مەدەنىيەت ۋە سىياسەت دەپ ئاتىلىدىغان ئىنسانىي ئەركىنلىكتە باشقىلارغا يېلىنىپ ياشاش ئېغىلدىكى قوي - كالا، كاتەكتىكى توخۇ، قەپەستىكى قۇش بىلەن ئوخشاش ياشىغانلىق ئەمەسمۇ؟ 1759 - يىلى چيەنلۇڭ ۋاقتىدىن باشلاپ بۇ يەرگە ھۆكۈمرانلىق قىلىپ كەلگەن زالىملار بۇ يەرنىڭ خەلقىنى ھايۋان ئورنىدا خارلاپ كەلدى. خالىسا ئۆلتۈردى، خالىسا قىيىندى، خالىسا دەسسەپ - چەيلىدى. رايون، ناھىيىدىن تارتىپ ئۆلكە ھەربىي مەمۇرىيىچە ھەممىسىلا شۇلاردىن، بۇ يەرنىڭ ئادەملىرى ئىنسانىي ھوقۇق، ئىنسانىي غۇرۇر ۋە ئۆز ئەمگىكى ياراتقان بايلىقلىرىغا ئىگە بولۇش ھوقۇقلىرىدىن مەھرۇم، ئۇلارنىڭ بۇرچى زالىم ھۆكۈمدارلار ۋە ئۇلارنىڭ شۇنچە چوڭ ھاكىمىيەت قوغدىغۇچىلىرىنى بېقىش بولدى. بۇ يەرنىڭ ئەڭ قىممەتلىك بايلىقلىرى، ئەڭ شېرىن نېمەتلىرى، ئەڭ گۈزەل قىز - چوكانلىرى زالىم ھۆكۈمرانلارنىڭ بولۇپ كەلدى. بۇ خىل مەجبۇرلاش مەنىسىدىكى تەڭسىزلىكنى خالىمىغانلارنىڭ كاللىسى ئېلىندى، بۇ خىل ئەزىمەتلەرنىڭ سۆڭەكلىرى مۇشۇ يەرنىڭ توپىسىغا ئايلىنىپ، قۇملار ئارىسىدىكى دۆڭلەرنى پەيدا قىلدى. ئاۋۇ قىزغۇچ غوللۇق يۇلغۇنلار ئاشۇ قانلاردا كۆكەرگەن. زېمىن ئىگىلىرى ئۆز سۆڭەك، قانلىرى بىلەن ئۆز يېرىنى كۆكەرتسۇنۇ، زالىم ھۆكۈمرانلار بۇ يەردە قىيغىتىپ، ئېغىناپ ياپرسۇن! بۇ تەڭسىزلىككە قارشى تىغ كۆتۈرگەن ئوغلانلاردا پۇشايمان - ئەندىشە نېمە قىلسۇن!...

ئۇ ئاتلىقلارغا سالام بېرىش ئۈچۈن ئورنىدىن تۇردى، لېكىن نەق شۇ چاغدا سۈزۈك ئاسماندا دۈشمەن ئايروپىلانى پەيدا بولدى. جەڭچىلەر بىرلا قوماندان بىلەن يۇلغۇنلار ئارىسىغا، ئۆرەكلەرگە ئۆمىلىشىپ بىردەمدىلا غايىب بولۇشتى. ئايروپىلانلار بىردەمدىلا كۆپەيدى. بەش ئايروپىلان قاپقارسىغىلا يارىش يازىقىنىڭ قۇم دۆڭلىرى ۋە يۇلغۇنلىرىغا بومبا تاشلاپ، پەسلەپ پىلىموت ئېتىپ، ئەتراپىنى چاڭ-توزان ۋە داد-پەريادقا تولدۇرۇۋەتتى!

ئون يەتتە ئات، سەككىز جەڭچى قۇم بارخانلىرى ۋە يۇلغۇنلار ئارىسىدا جان بەردى.

- بىكاردىنلا ئۆلۈپ تۈگەيمىزمۇ، باجىاجۇ، يۇڭجىخۇ دېگەنلىرىگە ھۇجۇم باشلايلى! - دەپ ۋارقىرىدى نۇرنىڭ يۇرتلۇقى زىخۇرۇلام ئىسىملىك ئېگىز، ئاق سېرىق چوقۇر يىگىت دوستىنى قۇمغا دەپنە قىلىۋېتىپ.

- نېمىشقا بۇيرۇققا ھۇجۇم يوق؟

- قاچانغىچە ئاكوپ كولايىمىز، دۈشمەننىڭ گۆرىنى كولساق بولمامدۇ؟

- بۇنداق مىسىلداپ ئۈرۈمچىگە قاچان بارىمىز؟

- خەپ، غېنى باتۇرنىڭ يوقلۇقى، پاللىنىق، ماژاروف دېگەن ئورۇسلارغا قالغاندىكىن كۈنىمىز شۇ!

- ئورۇس دېگەن ئۆلۈم ئالدىدا بىر توشقان!

- توشقان بولسا گېرمانلارنىڭ ئانىسىنى كۆزىگە كۆرسىتەلەيتتىمۇ؟

- نەچچە مىليون نېمىسنى گۆرگە تىقتىغۇ؟

- سوۋېت دېگەن ئۆزىنىڭ يېرى، ھەركىم ئۆز يېرىنى قوغداشقا باتۇر!

- ئۇنىڭ: سىن ئۆلسە شىخت، قالسا غازى بولادى، ماغان ئۆردەكتە يوق! دەپ ۋارقىرىغىنى بىكار ئەمەس - دە!

- بىز قانچە جىق ئۆلسەك ئۇلارغا ياخشىمۇ تېخى!

- تەتۈر گەپ قىلما، ھەسەنجان، ئېلىخان تۆرەمنىڭ گېپىغۇ بۇ!

- ئۆلۈۋاتقان ئۇيغۇر بىلەن قازاق!

- قالماق، شىبە، تۇڭگانلارمۇ بارغۇ؟

- ئەمما لېكىن پايدا ئورۇسلارغا، ھەممە ئەسكەر باشلىقلىرى ئورۇس!

- پاللىنىقنىڭ ئورنىغا غېنى باتۇرنى قويۇش كېرەك ئىدى.

- باتۇرغا ئەگەشسەڭ باتۇر بولسەن. شىرغا ئەگەشسەڭ ھېچبولمىسا بۆرە بولالايسەن، قويغا ئەگەشسەڭ ئەڭ

قالتىس بولساڭ ئارانلا قوچقار!

- ياق، غېنىكام قالتىس قارام، ھەربىي ئىلىمنى بىلمەيدۇ. ئىسھاقبېكىنى قوماندان قىلىش كېرەك!

- جەنە دەلىلقاننى!

- ئۇيغۇردىنچۇ؟ ئابباسوفچۇ؟

- ئۇ ئادەم سىياسەتكە بولىدۇ، قوماندان بولالمايدۇ.

- مۇشۇ بىزنىڭ كوماندىر زىياۋۇدۇنوفنى باش قوماندان قىلسا ئۇيغۇردىن زۇكوف چىقاتتى - دە!

- توغرا، زىياۋۇدۇنوف ھەم باتۇر، ھەم ئەقىللىق، ھەم بىلىملىك! قالتىس قوماندان بولىدۇ بىزنىڭ نۇرى!

نۇرى بۇ گەپلەرنى ئېغىر قايغۇ، قاتتىق غەزەپ ئىچىدە جەڭچىلەرگە ئوخشاشلا تىت - تىت بولۇپ ئاڭلىدى. لېكىن

بىر ئېغىزىمۇ گەپ قىلمىدى. ئۇ قۇم دۆڭى ئۈستىگە چىقىپ شەرققە - ئۆتەينىڭ نېرىسىغا دۇربۇن بىلەن قارىدى. ئۇ

دۇربۇندا ئۈرۈمچى - غۇلجا يولىنىڭ سول تەرىپىدە، ئۆتەينىڭ نېرىسىدا چەكسىز قومۇشلۇق، سازلىق، تەبىئىي

ئورمانلىقلارنى كۆردى. باجياخۇ، يۇڭجىخۇ دېگەن يەرلەر شۇ ئورمان ئىچىدە، گومىنداڭ جىڭ ناھىيىسىنى قوغداش

ئۈچۈن شۇ يېزىلارغا سانسىز پوتەيلەرنى قۇرۇپ، ئامېرىكا پىلىموتلىرى بىلەن قوراللانغان ئەسكەرلەرنى

ئورۇنلاشتۇرۇۋەتكەن. پۇقرالارغا ئۇزۇندىن ئۇزۇن، قاتمۇقات ئاكوپ - خەندەكلەرنى كولىتىپ تەييارلاتقان، زەمبىرەكلەر،

ئايرۇپىلان، تانكىلىرىمۇ شۇ يەرنى مۇداپىئە قىلىشقا ھازىرلانغان. تېكەس 1 - ئاتلىق پولك ئاچال داۋىنىنىڭ شىمالىي

قاپتىلىدا، خۇيزۇ دىۋىيون، شىبە ئىسكادىرون، بايا ئۆتكەن غۇلجا 2 - پولكىنىڭ بىر ئىسكادىرونى ئاشۇ باجياخۇ،

يۇڭجىخۇ ئىستېھكاملىرىغا ھۇجۇم بۇيرۇقى كۈتۈپ ئابارۇن تۇتۇپ ياتماقتا. غۇلجا 4 - پىيادىلەر پولكىنىڭ

1 - ئىسكادىرونى ھەم شۇنداق بۇيرۇق كۈتۈپ ياتارمۇ؟ قاچانغىچە؟ بۇيرۇقنى كىم بېرىدۇ؟ نېمىشقا ئېلىخان تۆرەم

ياكى ئابباسوف، ئەخمەتجانلار بېرەلمەيدۇ؟ «بۇيرۇق 2 - دومدىن بېرىلىدۇ، - دېگەندى زۇنۇن تېيىپوف، - ھازىر

ھەربىي ئىشلار نازارىتىنىڭ نازىرى بولۇپ مۇئاۋىن باش قوماندان ئورنىغا كۆتۈرۈلگەن، ئۆز ۋاقتىدىكى مۇسابايوف تېرە

زاۋۇتنىڭ باش ماستىرى سەپەر ئالدىدا نۇرىغا ھەسرەت بىلەن پىچىرلاپ، - قۇربان بېرىش بىزدىن، بۇيرۇق

باشقىلاردىن!» .

- ھەركۈنى بومباردىمان قىلىۋەرسە، بىزنىڭ ئايرۇپىلان ئاتىدىغان قوراللىرىمىزنىڭ تايىنى بولمىسا، كۈتۈش چىقىم

تارتىش دېگەن سۆز، سوۋېت ئارمىيىسى شەرقىي شىمالدىكى ياپۇنىيە كانتون ئارمىيىسىگە ھۇجۇم باشلىغاندا، بىزگە

جىڭغا ھۇجۇم قىلىشقا بۇيرۇق بەرمىسە يەنە تۆت - بەش ئاي ياتىمىزمۇ؟

نۇرى ئەلەم بىلەن ئېغىر ئۆھ تارتتى:

- ئەكبەر، خەمت، سېپىت، مانا غېنىكام ئىنقىلابنىڭ تۇنجى ئوقلىرىنى ئاتقانلار قۇربان بولدى، يارىلاندى.

لېكىن ئىنقىلابنىڭ مېۋىسى كىمنىڭ؟ بىر كۈنمۇ ئاق قار، كۆز مۇزغا باغرىنى يېقىپ باقمىغان، زۇلۇم دېگەننىڭ

نېمىلىكىنى بىلمەيدىغان قېيۇمبەگ غوجاملار بۈگۈن بىزگە پۈلك كوماندىرى. ناۋادا ئۇ غوجامنىڭ بالىسى بولمىغان

بولسا، غوجامنىڭ ئەدەبلىك، سىلىق تەربىيىسىنى قوبۇل قىلىپ كىلىشلەرنىڭ ھىمايىسىگە ئېرىشمىگەن بولسا، بۇ

چىرايلىق يىگىت بۇنچە چوڭ مۇھىم ئورۇنغا مۇناسىپمىدى؟ شتاب باشلىقى مارتوا بولمىسا ئۇ كوماندىرلىق قىلالامدۇ؟

ئۇ قۇمدا ئوڭدا يېتىۋېلىپ، قۇربان بولغان دوستلىرىنى ساناپ چىقتى. ئۆزىنىڭ كىچىك ئىنىسىنى، قامىنىڭ

كىچىك قىزىنى، دەرانى، نېزەرخان غوجام، ئەكبەر، خەمت، سېپىتلارنى قوشۇپ ھېسابلاپ قىرىق ئىككى ئادەمنىڭ

ئىسمىنى ساندى. ئاسىيە، سەبىخە، قېرى قىزلارنىڭ ئۆلۈمى يادىغا كەلگەندە، ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن تاراملاپ ياش

تۆكۈلدى. قازان شەھىرىدىن ھاياتلىق ئىزدەپ ئالمۇتغا، غۇلجىغا كەلگەن بۇ تاتار ئايالغان كىچىككە نىلقا بازىرىنىڭ

قاش دەريا بويىدىكى تۈرك مەھەللىسىدىمۇ ئاراملىق بولمىدى. قىزلىرىنىڭ ياخشى كۈن كۆرۈشى ئۈچۈن ئابدۇمەر

مىگېگىگە ئۆز كۆڭلىنى مۇجۇپ تۇرۇپ خوتۇن بولدى. قىزىنىڭ چىرايى ئۇنىڭ دۈشمىنى بولدى. قىزىنى شېڭ

شەينىڭ قېيىنىسى زورلۇق بىلەن ئۈرۈمچىگە ئاپىرىپ نابۇت قىلدى، قىز بىچارە مۇھەببەتنى دەپ جاسۇس بولۇشقا،

مۇشۇ يول بىلەن ساپ مۇھەببەت قاتىللىرىدىن قىساس ئېلىشقا بەل باغلىدى، ئۇ دېگىنىنى قىلدى...

ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا كىچىككە خەمت كەلدى. نۇرى دادىسى بىلەن خوشلاشقاندا، خەمت كىچىككە بارماقلىرى

بىلەن نۇرنىڭ كاكار، پاگون، مېداللىرىنى تارتىپ چىرايلىق كۈلگەنىدى. رۇس موماي:

- باتۇر بولامىن، مىندە مېدال ئالام دېدى! - دېگەندى بۇۋاققا خەمت باتۇرنىڭ ئىسمىنى يادىكار قىلىپ بىكار

قويۇلمىدى. ناۋادا ئۆزى قايسىبىر قۇم دۆۋىسى ياكى يۇلغۇن ئاستىدا قۇربان بولۇپ كەتسە!... خەمت دادىسى ۋە

ئاپىسىنىڭ قىساسنى ئېلىشى كېرەك. نىكاھسىز تۇغۇلغانلىقى ئۇنىڭ گۇناھى ئەمەس، بەلكى زامان ۋەھشىيلىرىنىڭ يەنە

بىر قىلمىشى. خەمت چوڭ بولغاندا بۇنى چۈشىنىدۇ!

خەۋەرچى ئالدىراپ ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى:

- پولكوۋنىڭ كەلسۇن دەيدۇ!

نۇرى يېنىدىلا تۇرغان ئېتىغا سەكرەپ مىندى - دە، شەرق تەرەپكە، ئۆتەينىڭ نېرىسىدىكى داخىيەنزە يېزىسىدىكى

پولك شتابغا ئات چاپتۇرۇپ يۈرۈپ كەتتى.

پولك شتابى ئىگىسى قېچىپ كەتكەن بىر چوڭ قورۇدا ئىدى. چوڭ ئۆيدە پولك كوماندىرى قېيۇمبەگ قىزىل پاگون

تاقىغان ئىككى ئادەم بىلەن سۆزلەشمەكتە ئىدى. ئۇنىڭ بىرى گەۋدىلىك، بۇرۇتلۇق ئادەم ئىسھاقبېك ئىدى.

- سالام پولكوۋنىڭ! - نۇرى تىك تۇرۇپ سالام بەردى. باشلىقلار كۈلۈپ باش لىگىشتىشتى. سۈتتەك ئايدىڭ

كېچىدە نېرىدىكى تاغ، قارلىق چوققىلار، ئورمانلار، چەكسىز قۇملۇق ئاجايىپ گۈزەل، سىرلىق كۆرۈندى.

- گېنېرال ئىسھاقبېك! - دېدى قېيۇمبەگ سىلىق، خۇشخۇي ئاۋازدا كۈلۈپ تۇرۇپ، - ئاتلىق 1 - بىرگادىنى ئېلىپ

جىڭ ئۇرۇشىغا قاتنىشىش ئۈچۈن ئالدىنقى سەپكە كەلمەكچى.

- قىسىم ئىككى كۈندىلا كېلىدۇ! - دېدى ئىسھاقبېك، - بىللە ھۇجۇم قىلىمىز. جىڭ ھازىر مۇھاسىرىگە ئېلىنىپ

بولدى. داخىيەنزەدە - مانا بىز تۇرۇۋاتقان بۇ يەردە غۇلجا 2 - پولكى بىلەن تۇڭگان ئاتلىق دېۋىزىيون، شىبە

ئىسكادىرون دۈشمەننىڭ ئېگىسى ئاستىدا بۇيرۇق كۈتۈپ تۇرماقتا!...

- گېنېرال ئىسھاقبېك، - دېدى قېيۇمبەگ گېنېرالنىڭ گېپىنى بۆلۈپ، - جىڭغا ھۇجۇم قىلغۇچى قىسىملارنىڭ باش

قوماندانلىقىغا تەيىنلەندى، ئەھۋال ئىگىلىگىلى كەلگەن، ھازىر غۇلجىغا قايتىدۇ.

- خادىكىڭىز بولغان بولسا سايرام بويى، كەڭساي بىلەن راھەتلىنىپ قايتاي دېۋىدىم، ئامال يوق، يەنە ئاتلىق

ئاچالدىن ئېشىپ قايتىدىغان بولدۇق!

- ئەپۇ قىلىڭ، گېنېرال، - دېدى قاش - كۆزى تۆكۈلۈپ تۇرىدىغان ئاق يۈزلۈك، سۆڭىكى، چىرايى تولىمۇ

قاملاشقان قېيۇمبەگ كۈلۈپ تۇرۇپ، - جاپا تارتىدىغان بولىدىڭىز!

- جاپا دېگەن ئەسكەرلەرگە يات، - دېدى ئىسھاقبېك، - ئەسكەرلەرنىڭ خۇشاللىقى جاپا ئىچىدە، مەن ئاتتا

يۈرۈپ كۆنۈپ قالغان ئادەممەن. ئون تۆت يېشىمدىن تارتىپ ئەسكەرمەن. پامېر، تەكلىماكان، جۇڭغار، تەڭرىتاغ،

قىرغىزىستان دالالىرىدا ئايغىم تەگمىگەن يەر قالدى. ئوتتۇز يىل بولدى مەن ئاتتىن چۈشمەي چېپىپ يۈرگىلى ھا-ھا-ھا... جەڭچىلەرگە ئېيت، ئۇكام نۇرى زىياۋۇدۇنوف، خۇشاللىقنى جاپا ئىچىدىن تېپىشقا ئادەتلەنسۇن. ئاڭلىسام سەن ھەركۈنى ئەسكەرلىرىڭنى مەشىق قىلدۇرۇۋېتىپسەن. ياخشى قىپسەن. ئۆزۈڭمۇ يىلانباغرى بولۇپ، تۆت-بەش كىلومېتىر يەرگە يۈگۈرىدىكەنسەن. سوۋۇروفنى دوراپ قىشتىمۇ بېشىڭغا ھەركۈنى بىر چىلەك سوغۇق سۇ قويىدىكەنسەن، يارايىسەن يىگىت. جاپانىڭ چوڭى ئالدىمىزدا. شىخودا ئالتە مىڭ، جىڭدا ئالتە مىڭ دۈشمەن ئەسكىرى پۇختا تەييارلىنىپ، خىل قوراللار بىلەن قوراللىنىپ بىزگە قوراللىرىنى توغرىلاپ تۇرماقتا. جىڭ ناھىيىسىنىڭ تۆت تەرىپى قاتمۇقات خەندەك، ھەممىلا يەر پوتەي، ئاخىرقى خەندەكلىرى سۇ بىلەن تولدۇرۇلغان. باجياخۇ، يۇڭجىخۇلاردا پىلىموت بەتلەكلىك سانسىز پوتەيلەر بار. پوتەيلەر بىلەن قۇم دۆۋىلىرىنى ئايرىماق تەس. بىز ئوچۇق يەردە، دۈشمەن قالتىس مۆكۈنگەن!

- دۈشمەن بىزنى جىڭ ناھىيىسىدىن قەتئىي ئۆتەلمەيدۇ دېمەكتە!

- 8 - ئۇرۇش رايونىنىڭ قوماندانى جۇشاۋلىياڭ، مۇئاۋىن قوماندانى گوجىچاۋ، 29 - كورپۇسنىڭ باش قوماندانى

لى تېيجۈنلەر نۇرغۇن جايلاردا نۇتۇق سۆزلەپ، ئىلى باندىتلىرىنى جىڭ بازىرىغا دەسسەتمەي كۈلگە ئايلاندۇرمىز دېمەكتە! لېكىن بىزنىڭ پىلانىمىز جىڭغا يالغان ھۇجۇم قىلىپ شىخونى ئاۋۋال ئېلىش، جىڭغا ئۈرۈمچىدىن كېلىدىغان ياردەم يولىنى ئۆزۈپ تاشلاش، ئاخىرىدا جىڭنى ئېلىش!

- ئاڭلىغانسەن، نۇرى، - دېدى قېيۇمبەگ غوجام كۈلۈپ تۇرۇپ، - ئەسكەرلەرگە تەربىيە بەرگەن، نېمىشقا ھۇجۇم

بۇيرۇقى بېرىلمەيدۇ دەپ جىددىيلىشىپ كەتمىسۇن!

جىددىيلەشكەنلەرنىڭ بىرى مۇشۇ نۇرى ئىدى.

- «يالغان» دېگەن سۆز ئاغزىڭىزدىن چىقمىسۇن! - دېدى بۇيرۇق ئاھاڭىدا، - تاكتىكا، ئىستراتېگىيە

جەڭچىلەردىن مەخپىي بولىدۇ، ئۇنتۇما يىگىت!

نۇرى مانا شۇ چاغدىلا ئۆزىنىڭ «جەڭچى» ئەمەسلىكى، ئۈچ يۈزدىن جىق ئەسكەرنىڭ رەھبىرى ئىكەنلىكىنى

يادىغا ئالدى. ئۇنىڭ قەلبىدە بىر خىل خەلققە، ئۇرۇشقا، قول ئاستىدىكى جەڭچىلىرىگە مەسئۇل بولۇش ھېسسىياتى

تۇيۇقسىز پەيدا بولۇپ، ئۆزىنىڭ ئۇزۇن ۋاقىتلىق قاققۇنلۇق، پارتىزانلىق تۇرمۇشتىن پەيدا بولغان، غېنى ئاكىسىدىن

يۇققان قاراملىق ئىدىيىسى بىلەن توقۇنۇشۇپ قالدى. ئۇ مۇنتىزىم ھەربىي بىلەن پارتىزان ئوتتۇرىسىدىكى پەرقنى خېلى بۇرۇنلا چۈشەنگەن، لېكىن ھەرىكەتتە ئۇ يەنىلا «بۇيرۇق» دېگەن سۆز بىلەن ئۆزىنى چەكلەشكە ئادەتلىنەلمەيۋاتاتتى. - خەير، بىز ماڭايلى! - دېدى ئىسھاقبېك ئۇلار بىلەن قول ئېلىشىپ خەيرلىشىپ، - ئېشەكچىلەر تۈز توشۇيدىغان يول بىلەن ئاتلىق ماڭىدىغان بولدۇق!

- داخىيەنىڭ غۇلجىغا تاغ بىلەن ماڭساق يۈزئەللىك كىلومېتىردەك كېلىدۇ. ئون سائەت ئەتراپىدا ئاتلىق ماڭىمىز! - دېدى ئىسھاقبېك يېنىدىكى يۈنۈس ئىسىملىك قىرغىز يىگىت، - بۇ يوللار ئاقچى، ئۇلۇغچات، تاشقورغان يوللىرىغا قارىغاندا ھېچ گەپ ئەمەس!

ئاتلار ئويناقلاپ يۈرۈپ كەتتى، قېيۇمبەگ غوجام بىلەن نۇرى ئۇلارنىڭ كەينىدىن چاس بېرىپ، زوقلىنىپ قاراپ قالدى.

- خوش، نۇرى ئۇكام! - دېدى قېيۇمبەگ غوجام نۇرىنىڭ مۇرىسىگە قولىنى قويۇپ، - سەندىن بىرنەچچە ياش چوڭمەن. ئۇكام دېسەم خاپا بولماسسەن؟ كىچىك بولغىنىڭ بىلەن سەن ماڭا قارىغاندا جىق ئوقۇغان، جىق سوقۇش كۆرگەن. مەن بولسام بىر بەگزادە! ئىككىمىز ئورۇن ئالماشتۇرۇپ، سەن پۈلك كوماندىرى بولساڭ بولاتتى. لېكىن بۇ ئىككىمىزنىڭ ئىشى ئەمەس، ئويلاپ باقسام، بىزنىڭ ئۇيغۇرلىرىمىز ئىچىدە ئىسھاقبېكتەك، پالىنوف، مازاروفتەك، ھېچبولمىسا ئالتايدىن چىققان دەلىلقان سۈگۈربايوفتەك ھەربىي بىلىمى بار ئادەملەر يوقكەن! زۇنۇن تېپىپوف، ھەسەنوف، سادىروف دەيمىز، ھەممىمىز خىلمۇخىل كەسىپلەردە ئوقۇغان ياكى ماڭا ئوخشاش ئازراقلا ئوقۇپ باشلىق بولۇپ قالغان ئادەملەركەنمىز.

- راست ئېيتىسىز، پولكوۋنىك!

- قېيۇمبەگ دەۋەر مېنى ئۇكام!

- مەن ھازىردىن باشلاپ ھەممە ئىشىمدا ھەربىيچە ئىش قىلىشقا ئادەتلەنمەكچى، جانابىي پولكوۋنىك!

- ھا-ھا-ھا... يارايىسەن، زىياۋۇدۇنوف! ئۇنداق بولسا بۇيرۇقنى ئاڭلا، ئەتە كېچە سائەت ئىككىدە بىر روتا

ئەسكىرنىڭ باجياخۇغا ھۇجۇم قىلىدۇ. يەر ئىگىلەش مەقسەت ئەمەس. دۈشمەننى تۇرۇپ تۇرۇش كېرەك. پۇرسەت بولسا

جانلىق كۈچنى يوقىتىش، تىرىك تۇتۇپ ئەھۋال ئىگىلەش. ئۇ يەردە خەنزۇ بايلىرىنىڭ چوڭ-چوڭ كۈزلەكلىرى

كۆپكەن. دۈشمەنلەر شۇ كۈزلەكلەردە تۇرىدىكەن. مېنا، پوتەي، ئاكوپلىرى تولىمۇ كۆپكەن. ئورۇنسۇز چىقىم بولمىسۇن. تولراق مەشىق قىلىڭلار. ئەسكەرلىرىمىزنىڭ جەڭگىۋارلىقى ياخشى، ماھارەتنى ئۆستۈرۈش مۇھىم. ئۆزىمىزدە بار بولغان قوراللارنى ئىشلىتىشنى ياخشى ئۆگەنسۇن. دۈشمەننىڭ قولىدىكى قوراللارنىڭمۇ تىلىنى بىلىۋالسۇن. دۈشمەندىن تارتىۋېلىپلا ئۆزىگە ئېتىش كېرەك. جەڭچىلەرگە سالام ئېيتقىن.

- بولىدۇ، پولكوۋنىڭ جانابلىرى!

نۇرى يېرىم كېچىدە قايتىپ كېلىپ ئەتىسالا ھەربىي مەشىقنى باشلىۋەتتى. ھەربىر جەڭچىنىڭ ئۇرۇش قىلىش ماھارىتى ۋە تاكتىكا ماھارىتىنى ئۆلچەمگە يەتكۈزۈش، ھەتتا ئاشۇرۇۋېتىش بولغۇسى جەڭلەرنىڭ غەلبە كاپالىتى. ئۇ نىلقىدا پارتىزانلىق قىلىپ يۈرگەندە، تۈگمەنچى ئورۇس ئىۋان ئىۋانوۋىچتىن ئاق پادىشاھ سولداڭلىرىنىڭ ماھارىتىنى ئۆگەنگەن، 4-ئاينىڭ 8-كۈنى ئارمىيە قۇرۇلغاندىن كېيىن، باياندايدىكى ئوفتسىرلار مەكتىپىدىمۇ بىر مەزگىل ئوقۇدى. ئۆزىدە بار قوراللاردىن يېنىك پىلىموت، ئېغىر پىلىموتلار، مىنامىيوت، مىلىتقارنى چۇۋۇپ-ياساش جەھەتتە ئۇ ھازىر كۆزىنى تېگىپ قويسىمۇ خاتا كەتكۈزمەيدۇ. ئېتىش ماھارىتىدە تانكىتاتارنى ئالتە يۈز مېتىرغا تەڭكۈزەلەيدۇ، لېكىن ھازىر ئۇنىڭ ئەسكەرلىرىنىڭ سەكسەن پىرسەنتى بۇ ئۆلچەمگە يەتمەيدۇ. ئاپتوماتىچىلارمۇ ئۇنىڭدەك ئىككى يۈز مېتىر يەردىكى نىشاننى قىرالمايدۇ، ئارانلا يۈز-يۈز ئەللىك مېتىرغا يېتەلەيدۇ. نېشاننى قارىغا ئالغاندا، نۇرى ئۆرە تۇرۇپ ياكى زوڭزىيىپ ئۆلتۈرۈپ، ئىككى مىنۇت قولى تىتىرىمەي مىلىتق تۇتۇپ تۇرۇش ماھارىتىنى ھازىر ئون مىنۇتقا ئاشۇردى. ئەسكەرلەرنىڭ تولىسىنىڭ قارىغا ئالغاندا قوللىرى غالىلداپ تىتىرىدۇ. قول كۈچىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن نۇرى كۈنىگە سەككىز-توققۇز سائەتتىن مەشىق قىلغان. ئەسكەرلىرىمۇ شۇنداق قىلىشى كېرەك. مىلىتقنىڭ ئەڭ يۇقىرى چەنلەش ئارلىقى ئۈچ مىڭ ئىككى يۈز مېتىر. نۇرى بىرنەچچە قېتىم ئۈچ مىڭ مېتىرغا تەڭكۈزدى. لېكىن ھازىر ئەسكەرلەرنىڭ ماھارىتى ئارانلا مىڭ مېتىر. گرانات ئېتىشتا يىراققا ئېتىش، توچكىغا تەڭكۈزۈش ماھارىتى مۇھىم. نۇرى ئەسكەرلىرىگە دېئامېتىرى ئىككى مېتىر كېلىدىغان چەمبىرەككە ئەللىك مېتىر نېرىدىن ئېتىشنى مەشىق قىلدۇرغىلى نەۋاخ. ھازىر ئۇلار ئوتتۇز مېتىر نېرىدىن ئۇ چەمبىرەككە يەتكۈزەلەيدۇ. توچكىغا تەڭكۈزۈشتە، ئاشۇ دېئامېتىرى ئىككى مېتىرلىق چەمبىرەك ئىچىدىكى دېئامېتىرى ئون سانتىمېتىر كېلىدىغان توچكىغا ئوتتۇز مېتىر، قىرىق مېتىر نېرىدىن دەل تەڭكۈزەلەيدىغانلار يەتمەش-سەكسەن پىرسەنتكە يېتىدۇ. نېمىشقا يۈز پىرسەنت ئەمەس. تېخى يىلانباغرى ئۆمىلەپ مېڭىش، يەرگە ياتقاندا

يانپاش بىلەن يىقىلىش، يېتىپلا دەرھال ئورۇن يۆتكەش، يەرگە چاپلىشىش ماھارىتىنى ئۆزلەشتۈرۈش جەھەتلەردىمۇ تېخى كۆڭۈلدىكىدەك ئەمەس. ئۆمىلەش ماھارىتى، سۈرئىتىنى ئاشۇرۇش، ستانكۇاي، تېبلى، ماكسىمكا ئوخشاش ئۈچ پۈتۈلۈك، چاقىلىق ئېغىر پىلىموتلارنى كېچىدىمۇ قوراشتۇرالايدىغان بولۇش كېرەك. سەكسەن ئۈچ مىللىمېتىرلىق، ئەللىك مىللىمېتىرلىق مىنامىيوتلار ئۇلارنىڭ ئېغىر قوراللىرى. بۇ قوراللارنى ئىككى يۈز مېتىرلىق نىشانغا ھەرقانداق جەڭچى تەڭكۈزەلەيدىغان بولۇشى كېرەك. دۈشمەنلەرنىڭ پوتەيلىرى، ئاكوپ، يوشۇرۇن زوپ، دوپلىرى سانسىز، قاراملىق بىلەن يوقاتقىلى بولمايدۇ، ماھارەت لازىم.

جەڭچىلەر ھۆپۈلدەپ تۇرغان ئىسسىقتا تاغ باغرىغا ھاسراپ كېلىپ دەم ئېلىشقا ئولتۇرۇۋېدى، نۇرى دەرھال مەشىق قىلىشقا بۇيرۇق بەردى ۋە نارازى بولغان روتا، ئىزۋوت كوماندىرلىرىنى يىغىپ يۇقىرىقىلارنى دېدى. ئۇ ئۆز قولى بىلەن قۇملۇققا كۆۋرۈك سىزىپ، دېئامېتىرى ئون سانتىمېتىر كېلىدىغان جەمبەرنىڭ ئوتتۇرىسىغا قوزۇق قاقىتى. - قىرىق مېتىر ئارلىقتىن دۈشمەن پىلىموتىنىڭ ئوقى چىقىۋاتقان ئاشۇ دىئامېتىرى ئون سانتىمېتىر كېلىدىغان تۈشۈككە گىرانتىنى ئېتىپ كىرگۈزۈش كېرەك، - دېدى ئۇ، - بىر تال گىرانت زاپا كەتمىسۇن، مەشىق باشلانمىسۇن. يادىڭلاردا چىڭ تۇتۇڭلار: مەشىقتە تەر قانچە جىق ئاقسا ئۇرۇشتا قان شۇنچە ئاز ئاقىدۇ! بۇ گېنېراللىسىموس سوۋۇروفنىڭ گېپى!

ئۇ ئۆزى بىرىنچى بولۇپ تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ ئەللىك مېتىر نېرىدىن مەشىق گىرانتىنى ئاتتى. گىرانت دەل تەگدى. ئەسكەرلەر روھلاندى. تاغ باغرى تىنچىق ئىسسىقتا مەشىق باشلىنىپ كەتتى...

قاراڭغۇ چۈشكەندىلا دەم ئېلىشقا بۇيرۇق بېرىلدى. جەڭچىلەر ياتقانلا يېرىدە مىلىتقىلىرىنى قۇچاقلاپ ئۇخلاپ قېلىشتى. نۇرى مۇھاپىزەتچىسىنى ئەگەشتۈرۈپ قاراۋۇللارنى تەكشۈردى. ئاندىن بىر قۇم دۆڭىگە قىسايدى - دە، قول چىراغ ياندۇردى. سومكىسىدىن كىتاب چىقىرىپ ئوقۇشقا باشلىدى. ئۇ كىتاب ئوقۇمىسا ئۇخلىيالمىدىغان بولۇپ قالغىلى بەش - ئالتە يىل بولۇپ قالغانىدى. ئۇ سېغىنىش، زېرىكىش، ھاياجانلىنىشلاردىن ساقلىنىش ئۈچۈن كىتاب ئوقۇيتتى. ئۇ كىتابقا بېرىلگەندە، ئۆزى ياشاۋاتقان دۇنيادىن باشقا بىر ئۆزىگە تونۇش بولمىغان دۇنياغا كىرىپ كېتەتتى. ئۇ ناتونۇش ئادەملەر بىلەن دوست بولاتتى، بەزىدە سوقۇشاتتى، بەزىدە گەپ تالشاتتى. مانا ئۇ موسابايوف زاۋۇتىدا ئىشلەپ يۈرگەندە قازاندىن كەلگەن تاتار ماستىر تەقدىم قىلغان تاتار تىلىدا بېسىلغان «ئۇرۇش ۋە تىنچلىق» ناملىق

كىتابنى بېرىپ ئوقۇماقتا. ئۇ كىتابنىڭ تۆتىنچى تومىنى ئوقۇۋېتىپ، كىنەز ئوغلى پىيىرنىڭ ناپالىئون ئەسكەرلىرىگە ئەسر بولغان چاغدىكى ھېسسىياتىغا تولمۇ قىزىقتى. ئۆمرىدە بىر تال قوشۇقنى بىر يەردىن ئىككىنچى بىر يەرگە يۆتكەپ باقمىغان، ئەس-خىيالى پارىژ ھاياتىنىڭ، فرانسۇز تۇرمۇشىنىڭ لەززەتلىرىگە بېرىپ، ھاياتتا ھەممىگە شۇ تۇرمۇشنىڭ قائىدىلىرىنى ئۆلچەم قىلىشقا ئادەتلەنگەن ئاق كۆڭۈل باي بالىسى ھازىر خارابىلىكتە، ئايانلىرى يېرىلغان، ئاچ قورساق، پىتلاپ كەتكەن، لېكىن ئۇ بۇ خورلۇقتىن نۇرغۇن قانۇنىيەتلەرنى بىلىۋالغان. نۇرى قول چىراغنىڭ نۇرىدا كىرىلىپ كەتكەن ئات دورىسىدەك سومكىسىدىن قېلىن دەپتەرنى ئالدى ۋە خىمىچىسى قېرىنداش بىلەن كىتابتىن تۆۋەندىكى جۈملىلەرنى كۆچۈرۈپ يازدى: «...ئەسەرلىكتە، لاپاستا تۇرغاندا، پىيىر ئىنسانىيەتنىڭ بەخت-سائادەت ئۈچۈن يارىتىلمىغانلىقىنى، بەخت-سائادەت شۇ ئىنساننىڭ ئۆزىدە، ئىنساننىڭ تەبىئىي ئېھتىياجلىرىنىڭ قانائەتلىنىدۇرۇلۇشىدە ئىكەنلىكىنى، ھەممە بەختسىزلىكنىڭ يېتىشمەسلىكىدىن ئەمەس، بەك ئارتۇقچىلىقتىن يۈز بېرىدىغانلىقىنى ئەقىل-ئىدراكى بىلەن ئەمەس، بەلكى پۈتۈپ ۋۇجۇدى ۋە ھاياتى بىلەن بىلگەندى؛ لېكىن ئەمدى، يۈرۈشنىڭ ئەڭ ئاخىرقى ئۈچ ھەپتىسىدە، ئۇ تەسەللى بولارلىق بىر يېڭى ھەقىقەتنى - دۇنيادا ھېچقانداق دەھشەتلىك نەرسە يوقلۇقىنى بىلىۋالدى. ئۇ دۇنيادا ئىنسان بەختىيار ۋە تولۇق ئەركىن بولىدىغان شەرت-شارائىت بولمىغىنىدەك، تولۇق بەختسىز ۋە ئەركىمسىز بولىدىغان شەرت-شارائىتىگە بولمايدىغانلىقىنى بىلىۋالدى. ئۇ ئازاب-ئوقۇبەتتىكىمۇ چېڭى بارلىقىنى ۋە ئەركىنلىكىگەمۇ چېڭى بارلىقىنى، بۇ چەكلىنىش ناھايىتى يېقىنلىقىنى بىلىۋالدى...»

ئۇ كۆچۈرۈش شۇ يەرگە كەلگەندە، ئۆزىچىلا قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى ۋە بېشىنى چايقاپ قويۇپ:

-پاھ، لۇ.تولىستوي، قالتىس تەبىئىي خۇلاسىلىگەن - دە! - دەپ قويدى.

ئۇ تۆتىنچى تومنىڭ ئاخىرىدىكى ئېغىر جۈملىلەر بىلەن ئىپادىلەنگەن پەلسەپىۋىلىك پىكىرلەرنى قىزىقىپ ئوقۇدى.

مۇلاھىزە قىلدى. ئۇ قول چىراغ باتارىيىسىنىڭ تۈگەپ قالغىنىنى سەزمەي قالدى...

قول چىراغ ئۆچتى، ئەتراپ قاراڭغۇ، سۈرلۈك ئىدى؛

-توغرا، ئازابنىڭ چېكى بار، خۇددى قاراڭغۇنىڭ چېكى بولغىنىدەك. بىردەمدىلا قاراڭغۇلۇقنىڭ ئورنىنى يورۇقلۇق ئىگىلەيدۇ. يارىش يازىقى يېڭى بىر تاغنى كۈتۈۋالىدۇ. گويا نابادانلار باھاردا يېڭىدىن ھايات باشلىغاندەك، ھاشاراتلار يەر قاتلىمىدىن ئويغىنىپ چىقىپ مەڭگۈلۈك يېڭى ھاياتنى كۈتۈۋالغاندەك...

قىز قەلبى رېئاللىققا قارشى، ھايات ئۇنىڭ خاھىشىنىڭ تەتۈرىنى تەقدىم قىلماقتا. ئۇ قولغا قورال ئېلىپ جىڭ، شىخوغا ياكى 1 - ئاتلىق پولك بىلەن مەۋلانوف پولكوۋنىكىنىڭ قىسىملىرىغا سانتار بولۇپ مۇز داۋانغا بېرىشنى ئارزۇ قىلاتتى. شۇنداق قىلالىسا، ئۇ ئانىسى، ھەدىسى ۋە قېرى قىز مۇئەللىم ئۈچۈن تېزىرەك ئىنتىقام ئالالغان بولاتتى. لېكىن رەھىمسىز بۇيرۇق ئۇنى مۇڭغۇلكۈرەدىكى 12 - ئىسكادىرونغا ئەكىلىپ سانتار قىلىپ قويدى. بۇ يەردە نە دۈشمەن، نە ئوق ئاۋازى، نە ھۇررا سادالىرى يوق. كۈن ئاتلاپ، بەزىدە ھەپتىلەپ توختىماي ياغدىغان يامغۇردىن كىشى بىزار، قارا تۈپلىق، يېرىنىڭ نەرىنىلا دەسسەشكە پۈتۈڭ قارا پاتقاق، بۇ يەردە نە ياسانغىلى، نە بىرى بىلەن مۇڭداشقىلى، نە كۈتكەن ئادىمىڭنى كۆرگىلى، ئەسلىگىلى بولمايدۇ. دائىملا سۇس تۇمان ئىچىدە قارا يېشىل بولۇپ كۆرۈنىدىغان بۈك قارىغايىلار قاچانلا قارىساڭ بىر خىل، سىزىپ قويغان رەسىمدەك تۇرغىنى تۇرغان. تاغلار، قارلىق چوققىلار ئاسمانغا قارىغىنى قارىغان، ياغاچ ئۆيلەرنىڭ توپىلانغان ئۆگزىلىرىمۇ ئادەم چۆكىدەك ئوت - چۆپ بىلەن تولغان. قارىغاي، بۇلۇت، يامغۇر ۋە گۈزەللىكى ئاستا - ئاستا ئادەمنى زېرىكتۈرۈشكە باشلىغان ھەيۋەتلىك تاغلار قىز قەلبىگە نە يېڭى ھېسسىيات، نە تەسەللى، نە زوق ۋە خۇشاللىق بېرەلمەيدۇ. پەقەت 3 - ئىسكادىروننىڭ كوماندىرى رەپىق بايچۇرىن ئىسىملىك تاتار كىشى بۇ يەردە پەيدا بولغاندىلا، ئۇنىڭ قەلبىدە خۇشاللىق پەيدا بولىدۇ:

- پەرخە! - دەيدۇ ئۇ قىزنى يېرىم قۇچاقلاپ، ئۇ يىرىك سېرىق ساقاللىق (قىزىلغان بولسىمۇ) ئېڭىكىنى قىزنىڭ پېشانىسىگە تەگكۈزۈپ قويۇپ، - جانىم، ئاسىيە ئابىستەينىڭ ئازىلىق تەۋەرىۋكى، ياق، سېنى مەن ئۆزۈمنىڭ پولكىغا ئەكىتىمەن!

ئۇ 3 - ئىسكادىروننى يۈزدەك ئەسكىرى بولغىنىغا قارىماي پولك دەپ ئاتايتتى.

- بىزنىڭ 12 - پولكىچۇ؟ - دەيتتى ئىسكادىرون كوماندىرى ئىمىرھاجىمۇ ئىسكادىروننى «پولك» دەپ ئاتاپ، - چىرايلىق قىزلارنى ساڭا تۇتقۇزۇپ قويۇرمۇ؟

- ئەسكەرلىرىڭ يالغان ئاغرىۋېلىپ سانتارغا تومۇرلىرىنى تۇتقۇزغۇدەك، تېخى قوللىرىنى ئەتەي كېسىۋېلىپ قىزغا تاڭدۇرغۇدەك، ۋۇي باغلاپ باققان ماشكىلار، تاتار قىزىنىڭ قولىنى دەپ بىر - بىرىنى ئېتىۋالسا بولاتتىغۇ تېخى!

ھى - ھى - ھى...!

- پەرىخە تاتار ئەمەس، ئۇيغۇر!

- پەرىخە ئۇيغۇر ئەمەس، ئۇ قازان تاتارلىرىدىن!

- ياق، نەق ياركەنت ئۇيغۇرلىرىدىن، قارا، كۆزلىرىنى قاپقارا!

- چاچلىرى سارغۇچ، تېرىسى ئاپئاق، بۇنداق گۈزەل چىراي، بۇنداق پىگۇرا تاتار قىزلىرىدىلا بولىدۇ!

بۇنداق تالاش-تارتىشلار پەرىخەنى شادلاندىراتتى. ئۇنىڭ ئۆزى يارىتىدىغان گۈزەللىكلىرىنى ئۇ بىر ئېغىز، بۇ

بىر ئېغىزدىن تىلغا ئېلىپ تولۇق دەپ بولاتتى. قىز يالغۇز قالغاندا، ئەينەككە قاراپ ئەرلەر تىلغا ئالغان ئەزالىرىنى

بىرمۇبىر قاراپ چىقاتتى: قارا كۆز، سۈتتەك ئاق يۈز، سارغۇچ ئۇزۇن چاچ، ئىسپانكىسىنى چۈشۈرۈپ كىيسە ئىنچىكە،

ئەگمە قاشلار ئاستىدىكى يوغان، قاتلىرى تولىمۇ يارىشىملىق كۆزلىرىدە ئۆز-ئۆزىدىن زوقلىنىش ھېسسىنىڭ ئۇچقۇنلىرى

چاچراپ تۇراتتى. ئۇنىڭ چىرايلىق، كىچىككەنە، تۆشۈكلىرى تولىمۇ كىچىك بۇرنى ئاستىدىكى خۇددى ئالۇچا پاتۇرۇپ

قويغاندەك كۆرۈنىدىغان ئۇماق لەۋلىرىدە كۈلكە ئۇينايتتى: «مەن ھەدەمدىن گۈزەل، سەبىخە سېرىق ئىدى، مەن ئاق

سېرىق، ياق، سۈتتەك ئاق، بىراق ئۇنىڭ بالىسى خەمەت ماڭا ئوخشايدۇ...» قىز شادلىقى تۇيۇقسىز قۇرغۇي كۆرگەن

قۇچقاچتەك كۈر قىلىپ ئۇچاتتى. ئۇ خىيال ئېكرانىدا بىر گۈزەل يىگىت پەيدا بولاتتى: يىگىتنىڭ ئېگىز، كەڭ يەلكىلىك،

قاملاشقان قامىتى، كەڭ پېشانە، قاڭشارلىق، قاش-كۆزى تولىمۇ جەلپ قىلارلىق، چىرايلىق بۇرۇتى، يىگىتلىك

سۈپىتىگە زىننەت بېرىپ تۇرىدىغان چىرايى قىز خۇشاللىقىنى نەلەرگىدۇر تۈزىتىۋېتەتتى. قىز كېچە-كۈندۈز ئىنتىزار

بولغان بۇ چىراي ئۇنىڭ خىيال ئىكرانىدىن ھايات سەھنىسىگە چىقسا-ھە؟ قىز ھەربىر يىگىت يالغان ئاغرىپ

كىرگەندە، ھەربىر يىگىت قول، كۆز، تىل ئىشارەتلىرى بىلەن قىزغا ھەۋەس-تەشلىق ئىپادىلىرىنى بىلدۈرگەندە، ئۆز

قەلبىنى بىرلا ئاشۇ يىگىتكە ئاتىۋەتكەنلىكىنى ھەر قېتىم ئەسلەپ سېغىنىش، تەشلىق ئىستىكى بىلەن ئۇھ تارتقاندا،

ئاشۇ يىگىت كىلىپ قىز قەلبىنى تىگىشاپ باقسا-ھە؟ بۇ قەلب ئاشۇ يىگىت قەلبىگە ئەسىر، قىز قەلبى يوشۇرۇن ئازاب،

ئاشكارا ئىنتىزارلىقنىڭ ئاسارىتىدە قىينالماقتا، كۆيمەكتە، دادلىماقتا. تەقدىر، بۇيرۇق دېگەنلەر نېمانچە رەھىمسىز،

نېمىشقا قىزنىڭ ھالىغا يەتمەيدۇ، نېمىشقا ئۇنى ئالدىنقى سەپكە ئەۋەتمەيدۇ؟

ئۇ «ئازاد شەرقىي تۈركىستان» گېزىتىدىن باجاخۇدا بولغان جەڭ خەۋىرىنى ئوقۇدى، نۇرى زىياۋۇدۇنوف تىلغا

ئېلىنغان قۇرلارنى قايتا-قايتا ئوقۇپ ئورنىدىن تۇردى، يەنە ئۆلتۈردى. ئاخىر گېزىتنى تۈتۈپ شتاب باشلىقى

سۇلايمانوفنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

- كۆردىڭىزمۇ، نۇرى... ئاكا... نۇرى زىياۋۇدۇنوف!... - دېيەلدى.

- كۆردۈم، بىزنىڭ نۇرى ئەمدى پولكوۋنىڭ بولدى.

- بىزنىڭ دېگىنىڭىز؟...

- يالغۇز سىزنىڭمىدى؟ ھا - ھا - ھا!...

- بۇ راست، - دېدى قىز ئۆز ھاياجانلىرىنى يوشۇرالمى، - مەن ئۇ بىزنىڭ... ئۆينىڭ دەپ ئۆگىنىپ قاپتىمەن.

- ئۇ بىزنىڭ گىمنازىيىنىڭ غۇرۇرى!

- ھەم بىزنىڭ ئائىلىنىڭ!

- سىز پەرخە... -

- ياق، پەرىدە... -

- ھە، پەرىدە، بىزنىڭ سانتارىكىمىز، سىز ئۇنى ئاكام دەپ ھېسابلامسىز ياكى...

ئۇ قىزغا قارىدى. قىز قىزارمىدى، ئۆگىمىدى، ھېچ ئىش بولمىغاندەكلا ئۇنىڭغا تىكىلىپ قاراپ تۇراتتى.

سۇلايمانوف گېپىنى داۋاملاشتۇردى:

- سىز ئۇنى، يەنە باشقىچە چۈشىنىمىسىز؟

- سىز بىلەن سىرداشتۇق، دوست بولۇپ قالدۇق، سىز بىزنىڭ شتاب باشلىقىمىز، مەن سىزدىن يوشۇرمايمەن؛

ئۇنىڭ مېنىڭ، مەن ئۇنىڭ!...

- بىراق!... سۇلايمانوف جىم بولۇپ قالدى. ئۇ كەمىرىنى بوشتىپ گىمناستۇركىسىنىڭ تۈگىمىسىنى يېشىپ

قويدى، - دېسەم بولارمۇ، بولماسمۇ؟

- نېمە، تايىنلىق زەيتۇنە توغرىسىدا بىر نېمە دەيسىزغۇ دەيمەن. بۇ گەپ پۈتۈن شەھەرگە پۇر. ئۇ بىر باينىڭ

ئەرگە قىزى... - پەرخەنىڭ لەۋلىرى تىترەپ گەپ قىلالماي دۇدۇقلىدى... - دەۋىرىڭ، مەن كۆنۈكمەن، قايسى قىز،

قايسى خوتۇن كۈنداشلىقنىڭ دەردىنى تارتىمىغان، مەن دېگەن ئاڭلىق قىز...

- شەھەرگە پۇر كەتكىنى بەلكىم ئىغۋادۇر، مېنىڭ دېمەكچى بولغىنىم يېڭى گەپ: باي نۇرغۇن يېمەكلىك،

دورا - مېۋىلەرنى ئېلىپ ئەسكەرلەردىن ھال سوراپ بەش ماشىنا مال بىلەن جىڭغا بېرىپتۇ. زەيتۇنەمۇ دادىسى بىلەن بىللە بېرىپتۇ. بۇ ئىشنى دادا قىلغان بىلەن قىزى ئەقىل كۆرسەتكەن **پۇل نۇرغۇن ئىشقا قادىر** زەيتۇنە نۇرى بىلەن كۆرۈشتى. ئۇلار قىلىمەن دېگىنىنى قىلالايدۇ. سىز بەختسىز بولۇپ قالماڭ دەيمەن!

سۇلايمانوف قىزغا قارىدى. قىز تامدەك تاتىرىپ قېتىپلا قالغانىدى. ئۇ ھەدىسى بىلەن نۇرنى تالاشتى. رەھىمىتى ھەدىسى ئاخىر بەدىنى بۇلغانغان بىلەن روھى پاكىز ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىدى. پەرخە ھەدىسىنىڭ قەلبىنى ۋاپاتىدىن كېيىن چۈشەندى. ئۇنىڭ قەدىردان ئانىسى بىر زالىم ھۆكۈمەتنىڭ ئوقىدا بىگۇناھ ئۆلدى، دادىسى يەنە بىر ھۆكۈمەتنىڭ ئوقىدا ئۆلدى. ئانىسىنىڭ قېرىنداش، ئۇرۇق - تۇغقانلىرى بىر مىللەت سۈپىتىدە جازالىنىپ، قازان شەھىرىدىن سىبىرىيە ۋە قازاقىستان چۆللۈرىگە سۈرگۈن قىلىندى. شۇنچە دەردنى ھېچكىمى ۋە يۆلەنچۈكى يوق يالغۇز قىز ئىچىگە سىغدۇرالىغانىدى. مۇنۇ بىر يوقىلاڭ خەۋەر ئۇنى مانا تىرىك مۇردىغا ئايلاندۇرۇپ قويماقتا. قىزلار ئۈچۈن مۇھەببەت شۇنچىلىك چوڭ ئىشىمىدۇر - ھە؟

سۇلايمانوفنىڭ قىزغا ئىچى ئاغرىدى. ئۇ دېگىنىگە پۇشايمان قىلدى، بىراق كىچىككەندى. ئۇنىڭ مەقسىتى زادى نېمىدى؟ قىز قەلبىنى نۇرىدىن سوۋۇتۇشۇ؟ نېمىشقا ئۇ يىگىتلەرگە خاس ئۈستۈنلۈكى ۋە جەلپ كۈچى بىلەن قىزنى ئۆزىگە قاراتماي، بۇ خىل ئۇسۇلنى تاللىدى؟

ئۇ پەرخەنى ئۇزۇندىن بېرى تونۇيدۇ. سۇلايمان دوكا دېسە ئۇنىڭ دادىسىنى بىلمەيدىغان ئادەم يوق. بىر يىلدا قورغاس سۈيىدىن ئون نەچچە قېتىم ئۆتۈپ ئالمۇتا، بېشكەك، تاشكەنت، ئەنجان، قونەند، سەمەرقەند، ھەتتا موسكۋا، لېنىنگرادلارنىمۇ ئالا قويمايدىغان سودىگەر ئاسىيە ئابىستەينى كىچىك خوتۇنلۇققا ئېلىشقا كۆپ ھەرىكەت قىلدى. لېكىن سەھرالىق مىڭبېگى ئۇنىڭ رىزىقىغا ئولتۇردى. سۇلايمانباي ئىككى قىزى بار تاتار ئايالىنى ئۆيىگە باشلاپ كەلگەن، شۇ چاغدا شوخ، خۇشخۇي ئوغلى ئەيساجاننىڭ مۇشۇ پەرخەگە كۆزى چۈشكەن. قىز ئوقۇدى، چوڭ بولدى، نىلقىغا كەتتى، ئەيسا سۇلايمانوف ئۇ قىزنى ئۇنتۇپالمايدى. تەقدىر ئاخىر ئۇلارنى بىر ئىسكادىرونغا ئەكېلىپ قويدى. مانا سۇلايمانوف - پېشانىسىنىڭ تارلىقى، كالىپۇكلىرىنىڭ قېلىنلىقى بولمىسا گۈزەل ھېسابلىنالايدىغان شتاب باشلىقى قىز بىلەن ھەر كۈنى سۆزلىشەلەيدىغان بولدى. لېكىن بۇ پۇرسەت ئۇنىڭغا خۇشاللىقتىن كۆرە ئازاب ئەكەلدى. ئۇ كېچىلىرى ئۇياققا - بۇياققا ئۆرۈلۈپ ئۇخلىيالايدىغان، بولۇپمۇ قىزنىڭ ئەس - يادى نۇرىدا ئىكەنلىكىنى بىلگەندىن كېيىن، بۇ

ئازابلىرى تېخىمۇ كۆپىيىشكە باشلىغانىدى. قېرىشقاندىكە، قىز سۇلايمانوفقا نۇرى توغرىسىدىلا سۆزلەيتتى.

- مېنى كەچۈرۈڭ پەرىدە... بارغان بولسا قايتىپ كەلگەندۇر ئۇ زەيتۇنەممۇ!

قىز سۇلايمانوفنىڭ تەسەللىسىنى ئاڭلىمىدى.

- ماڭا بەش كۈنلۈك رۇخسەت بېرەلەمسىز شتاب باشلىقى، قەدىرلىك سۇلايمانوف ئاكا؟

قىزنىڭ چىرايلىق كۆزلىرىدە ياشلىرى لىغىرىلدى. سۇلايمانوف يانغا قارىۋالدى:

- ئىمىرھاجى رۇخسەت قىلسا بولىدۇ - دە! بەلگىلىمە بار. ھەرقانداق جەڭچىگە بىر كۈندىن ئارتۇق رۇخسەت

سورسا ئىسكادىرون كوماندىرى تەستىقلىشى كېرەك.

- خەمەت ئاغرىقكەن، رۇخسەت بېرەرمۇ؟

- ھەيتاڭ! مۇزاتتىكى 1 - ئاتلىق پولك مۇز داۋاندىن ئاقسۇنىڭ باي ناھىيىسىگە يۈرۈش قىپتەك، پولكوۋنىڭ

مەۋلانوف بىر مىڭ ئىككى يۈز ئەسكەر ئازلىق قىلىدۇ، ياردەم لازىم دەپ شتابقا ياردەم سوراپ كومىسسار ئۆمۈرزاخۇفنى

ئەۋەتپتۇ. بىزنى ئەۋەتىپ قېلىشى مۇمكىن.

قىز جىمىپ قالدى. سۇلايمانوف ئورنىدىن تۇرۇپ ئۈستەل يېنىدا غەمكىن تۇرغان بەللىرى زىلۋا، كۆكرەكلىرى تىك،

گۈزەل قىزنىڭ مۇرىسىگە قولىنى قويدى:

- مەيۈسلەنمەڭ، نۇرى ئۈجمە كۆڭۈل ئەمەس، سىزنى بەختسىز قىلمايدۇ!

قىز تەسەللىگە مۇھتاج ئىدى. ئۇ سۇلايمانوفقا تىكىلىپ قارىدى. سۇلايمانوف تىترەپ تۇرۇپ قىزنىڭ مۇرىسىدىن

يېنىچە قۇچاقلدى. قىز بېشىنى ئۇنىڭ كۆكرىكىگە قويدى. قىزنىڭ ئوت چاقناپ تۇرغان بەدىنى يىگىت ۋۇجۇدىنى

ئېرىتتى. سۇلايمانوف قىزنىڭ چاچلىرىنى پۇرىدى. ئۇ خۇددى كۈچلۈك ئىچىملىك بىلەن بىردىنلا مەست بولغاندەك قىزنى

چىڭ قۇچاقلدى.

- نۇرى دوستىڭىزما؟ - دېدى قىز ئاستا پىچىرلاپ.

- يا... ھە...

سۇلايمانوفنىڭ ۋۇجۇدى بىردىنلا مۇزلىدى. ئۇ قىزنى قويۇۋەتتى.

مۇڭغۇلكۈرە بىر يايىپىشل دۇنيا، سۈپسۈزۈك جاھان. ئەتىگەنلىكى ئوچۇق ھاۋادا ئۇنىڭ پاكلىقى، گۈزەللىكى

ئۆزىنى ئاشكارىلايدۇ. قاپتالار، چەكسىز يايلاق، بازار كوچىلىرى، باغلار ياپېشىل، ياپراقلار بېتىدە قىلچىمۇ كىرىپ يوق. سۇلىرى ئويناپ، سۈپسۈزۈك، سۇ تېگىدىكى تاشلارمۇ گويا مەر-مەردەك سۈزۈك. شوخ سۇلار تاغلاردىن گويا ساغلام، خۇشال گۈدەكلەردەك بىقىلداپ كۈلۈپ، قىيغىتىپ چۈشىدۇ، ئۇنىڭ بۇزغۇنلىرى كىشىگە كۈمۈشتىن ئاق، پاختىدىن پاق، سۈتتىنمۇ ئاق كۆرۈنىدۇ.

لېكىن گۈزەل تەبىئەتمۇ پەرىخەنىڭ قەلبىدە شېئىرىي ھېسسىيات ئويغىتالمىدى. سۆيگۈ ئەسەبىيلىكى ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى ئىگىلىگەن، ئۇنىڭ روھى ياشلىق سۆيگۈسىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىدا. ئۇنىڭ ئۆتمۈشىنى، كەلگۈسىنى ئويلىغۇسى يوق. ئۇ ھەممىدىن بىزار، باشقىلارنى ھاياجانغا سېلىۋاتقان ئۇرۇش غەلبىلىرىمۇ، «شەرقىي تۈركىستان ھۆكۈمىتى» نىڭ رەئىسى ئېلىخان تۆرەم توغرىسىدىكى ھېكايىلەرمۇ، دۇنيادا يۈز بەرگەن چوڭ-چوڭ ئىشلارمۇ ئۇنى قىزىقتۇرمايدۇ. كېچەيۈ كۈندۈز كىيىملىرى بىلەنلا قۇم-توپىدا دۈم يېتىپ-دۈم قوپۇپ، تالقان، سۇخار يەپ، سوغۇق سۇ ئىچىپ جەڭ قىلىۋاتقان نۇرنىڭ ھاياتى ۋە مۇنۇ يېشىل دۇنيادا گۆش-قايماق يەپ، ئاپئاق پراستىنا سېلىنغان كارىۋاتلاردا يېتىپ-قوپۇپ مەڭزىلىرى قىزىرىپ، كۈلكىلىرى جاراڭلاپ تۇرىدىغان ئاتلىق ئىسكادىرون جەڭچىلىرىدەك ساغلام، خۇشال بولۇشنى تىلەشلا ئۇنىڭ كۈندىلىك ئارزۇسى ۋە تىلەيدىغىنى ئىدى. ئۇ گويا دۇنياغا بىر يىگىت ئۈچۈن يارالغان، ئۇنىڭ ئۈچۈن ھاياتىنىڭ مەنىسى سۆيگۈ. سۆيگۈ-مۇھەببەتسىز ھايات ئۇنىڭ ئۈچۈن ماتەملىك دۇنيا، مۇھەببەتتىن ئازار يېگەن كۈنلەر ئۇنىڭ جازالانغان كۈنلىرى...

ئەتىگەنلىك مەشىققە جەڭچىلەر، ئوفتسىرلار بىلەن بىللە سېستىرالارمۇ چىقىدۇ. يۇمشاق، لۆم-لۆم يەردە يۈگۈرۈش تولىمۇ كۆڭۈللۈك. سۇلايمانوف قىزنىڭ يېنىدا يۈگۈرۈپ كېتىۋاتىدۇ. ئۇ ئاغزى-ئاغزىغا تەگمەي سۆزلىمەكتە: - جىڭ، شىخو، چۆچەك، ئالتاي، بورتالا، ئاقسۇلارغا بىراقلا ھۇجۇم قىلغۇدەكسىز. بۇ يىلنىڭ ئاخىرى بىزنىڭ ئانا دىيار تۇپرىقىمىزدىن گومىنداڭ تازىلىنىدۇ، دۇنيادا ئۇيغۇر دۆلىتى پەيدا بولىدۇ. «شەرقىي تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى» دۇنيا ئەللىرى قاتارىدىن ئورۇن ئالىدۇ، ئاخشام گېزىتىدىن ئېلىخان تۆرەم ئاتىمىزنىڭ سۆزىنى ئوقۇپ ھاياجانلىنىپ كېچىچە تۈزۈك ئۇخلىيالىمىز. قازاقىستان، ئۆزبېكىستان، تۈركىيىلەرگە چىقىپ كەتكەن ئۇيغۇرلىرىمىز تۈگەل قايتىپ كەلسە، بىز مۇڭغۇلىيە خەلق جۇمھۇرىيىتىدىن ئون ھەسسە قالىتى دۆلەت بولالايمىز. نېفىت، ئالتۇن، مىس، تۆمۈر، كۆمۈر، ئاليومىن، سىنىك... دۇنيادىكى بايلىقنىڭ ھەممىسى بىزدە، سۇ، ئورمان، چارۋا، مۇنبەت

تۇپراق بىزدە تولۇق. ئون يىلغا قالماي بىز بايلىق، پاراۋانلىق، تەرەققىياتتا سوۋېت ئىتتىپاقىدىن ئۆتۈپ كېتەلەيمىز!

ئېيتىڭا، سىز ئۇ چاغدا نېمە بولماقچى پەرىدە؟

- ئانا بولماقچى!

- ھا-ھا-ھا... شۇمۇ غايە بولامدۇ، سىز ئۆزىڭىزنى ئەتەي چۈپەيلەشتۈرۋاتىسىز، مېنى يىراقلاشتۇرۇش

ئۈچۈنمۇ؟ نېمانچە ھوي؟ بىز دېگەن مەڭگۈلۈك دوست. بىلەمسىز، پۈتۈن ئىسكادىرون بويىچە مەن سىزنى ئەڭ يېقىنىم ھېسابلايمەن.

- مەنمۇ شۇ، ئەيساجان.

- مېنى ئەيساجان دېگىنىڭىزگە مەن خۇشال. مەن كەلگۈسىدە مال دوختۇرى بولىمەن. نەسىللىك ئات، كالا،

قوي دېسە يايىراپ كېتىمەن. بەرناۋۇل، ئارغىماق، يارۇسلاۋىسكى، ئالاتاۋىسكى، مېتىس دېگەندەك ئىسىملار ماڭا قالتىسى ئاڭلىنىدۇ. كۆرگەنسەز، قۇلا ئېتىمنى ھەر ئۈچ كۈندە بىر قېتىم يۇيۇپ تارايىمەن.

لېكىن قىزنىڭ قۇلىقىغا بۇ گەپلەر كىرمىدى.

- مەن ئورۇسچىنىمۇ خېلى بىلىمەن. سوقۇشلار تۈگەپ خاتىرجەم بولغاندا مەن سوۋېت ئىتتىپاقىغا بېرىپ ئوقۇيمەن

تېخى!

- نۇرىمۇ ئوقۇيمەن دەيدۇ، ئۇ شائىر، ناخشىچى. ئۇنىڭ يازغان شېئىرلىرى ماڭا بەك ياقىدۇ!

- بىراق ئۇنىڭ شېئىرلىرىدا ھەدېسلا زەيتۇنە، زەيتۇنە دېگەن ئىسىم بار-دە!

قىز يىگىتكە نەپرەت بىلەن قارىدى. يىگىتمۇ شۇنداق قىلدى. لېكىن ئۇ بىلىكىگە قوندۇرۇۋالغان قۇرغۇيىنىڭ ئۇچۇپ

كېتىشىنى خالىمايتتى. يىگىتلىك غۇرۇرىنى تەشەللىق ھېسسى يەڭدى:

- بىر شېئىردا شۇنداق گەپلەرنى ئوقۇغانمەن!

- سىز نېمىشقا ھەدېسلا زەيتۇنە، زەيتۇنە دەيسىز؟ ئەتەي مېنىڭ چىشىغا تىگۋاتىسىز-ھە؟

- سىزنىڭ ئېغىزىڭىزدىن نۇرى چۈشمىگەندىكىن!

- ئۇ دېگەن باشقا ئىش.

- مەن ئۈچۈن بىر ئىش!

- بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟ - قىز جىددى سورىدى.

- يالڭاچ گەپ قىلىشقا قىستىماڭ مېنى پەرىدە!

- سىز نۇرىدىن مېنى كۈنلەۋاتامسىز؟ ھا - ھا - ھا... كۈلكىلىك!

- نېمىسى كۈلكىلىك؟ مېنىڭ بىر قىزغا ئاشىق بولۇش ھوقۇقىم بار. ئاشىق دېگەننىڭ كۈنلەش ھوقۇقى

بولدۇ - دە؟

- نېمە، سىز ئاشىقمۇ؟ ھى - ھى - ھى... توۋا!

- بۇ مېنىڭ ئىختىيارىم ئەمەس قىزچاق! - سۇلايمانوف قاتتىق ۋارقىرىدى.

ئۇلار چۈشلۈك تاماقتىن كېيىن غول سەيلىسىگە چىققانىدى. غول تەبىئەتنىڭ يەرمەنكىسى. ئۇنىڭ ئوتتۇرىسىدا

قارلىق داۋاندىن چۈشۈۋاتقان شوخ تاغ سۈيى ئويىناپ، تاشتىن - تاشقا ئۇرۇلۇپ ئاقىدۇ، ئۇنىڭ بۇرغۇنلىرى ئاق

قايتىپشەك سۈرۈك، يالتىراق. ئىككى قاپتال رەڭگارەڭ گۈللەر ماكانى. قاپتالنىڭ تۆپىسى بۈك قارىغايلىق. قارىغايلىق

ئارىسىدا تىك چوققىلاردا تاغ تېكىلىرى شىڭتىپ قارىسا، قېلىن چۆپلەر ئارىسىدا كېيىكلەر توپى بەخىرامان ئوتلاپ

يۈرىدۇ. بۇرغىسىغا كىرىپ مەست بولغان بۇغلار ماراللىرىنى تۆۋەنگە قوغلاپ تاغنى جاراڭلىتىپ ۋاقىرايدۇ... جانلىقلار

مۇھەببەت سەۋدالىقىدا، تەبىئەت مەست، سۇلايمانوف - يىگىرمە ئۈچ ياشلىق يىگىت باھاردا ئويىغانغان يىگىتلىك

ھېسسىياتىنى قانداقمۇ يوشۇرالىسۇن!

ئۇ ئەلەم بىلەن قورام تاش ئۈستىگە ئولتۇردى - دە، بېشىدىن شەپكىسىنى ئېلىپ يېنىغا قويۇپ تار پېشانىسىنى

تۈرۈشتۈرۈپ، نېرىسىدىكى ئاسمانغا تاقاشقان قارلىق چوققىلارغا قارىدى:

- ئابباسوفلار ھازىر ئاشۇ چوققىلاردىن ئاشماقتا. قاسىمجان قەمبىرى، سوپاخۇن پولكوۋنىكلار ئۇلۇغ ئىشقا ئۆزىنى

بېغىشلىدى، مەن بولسام بىر قىزنىڭ قۇلى!

- ھا - ھا - ھا... پەرىخە مەغرۇر، بېپەرۋالىق بىلەن قاقاقلاپ كۈلدى. تاغ كەپتەرلىرى چۆچۈپ ئۇچۇشتى،

چاتقال ئارىسىدىن توشقانلار قېچىشتى، ئۇنىڭ كۈلكىسى تەمبۇر ئاۋازىدەك زىل، تاغ سۈيىدەك سۈرۈك، كۆمۈش

قوغغۇراقتەك جاراڭلىق ئىدى.

قىز يىگىتنى چۈشەندى: ئۇنىڭ قەلبى تاغ سۈيى ئاستىدىكى تاشقا ئوخشاش ئېنىق كۆرۈندى. بۇ قەلبەتە

يوشۇرغىدەك سىر قالمىغانىدى.

- نۇرى دوستۇم دەيسىزۇ، ئۇنىڭ سۆيگىنىگە يامان كۆز بىلەن قارايسىز؟

- يامان كۆز؟ مەن سىزدىن نېمىنى تەلەپ قىلىۋاتىمەن؟ ئۆمرۈمدىكى ئەڭ زور ئىشنى تەلەپ قىلىۋاتىمەن. ماڭا

بۇنى ھېچكىم ئۆگەتمىدى، مۇشۇ كىشىلىك تۇرمۇش تەقدىم قىلدى. مەنمۇ جىق كىتاب ئوقۇغان، جىق ئويلايدىغان

يىگىتمەن. **مۇھەببەت ئىنسان جىسمىنىڭ تەلپىلا ئەمەس، ئىنسان روھىنىڭ ئىنتىلىشى، تاللىشى...**

- يەنە شۇ پەلسەپە، نۇرىدەك...

- يەنە شۇ نۇرى، نۇرى! ئەگەر مېنى خاپا قىلماي دېگىسىز شۇ ئىسمىنى ئېغىزغا ئالماڭ!

- پاه، قوياش نۇرى كۆزۈمنى ھەجەپ چاقتا!

- باشقىچە ئىپادىلىگىلى بولىدۇغۇ، قوياش چاقتى دېمىسىڭىزمۇ چۈشىنىمەنغۇ!

- ئۇ چاغدا ھەقىقەتنىڭ نۇرى چاقمايدۇ - دە!

- دۇنيا نۇرسىزمۇ گۈزەل بولالايدۇ. مەن سىزگە توشقان ئېتىپ بېرىمۇ؟

سۇلايمانوف تاپانچىسىنى ئالدى. ئۇ تىرىكچى گەپ يۆتكەپ باقتى. لېكىن پەرىخە جىددىي قىلىپ:

- ئاخىرقى گېپىم، مەندىن ئۈمىد كۈتمەك. مېنىڭ كۆڭلۈم ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈشنى جىنايەت ھېسابلايدۇ. مەن

سىزگە ئىلتىماس قىلىمەن، شىتاب باشلىقى سۇلايمانوف. ماڭا بەش كۈنلۈك رۇخسەت بېرىڭ. ئاڭلىسام زىياۋۇدۇن ئاكام

يېزىغا كۆچۈپ چىقىپ كېتىپتۇ. مېنىڭ شەھەردىكى قورۇ - جايىم («مېنىڭ» دېگەن گەپنى ئالاھىدە قاتتىق ئېيتتى ئۇ).

قۇرۇق قاپتەك. مەن جايىمنى يېتىملەر مەكتىپى قىلماقچى. بۇ مەقسىتىمنى ھۆكۈمەتكە - باش كاتىپ ئابدۇرۇپ

مەخسۇمغا يازدىم. شۇ ئىشنى پۈتتۈرۈپ چىقاي دەيمەن، - قىز تىك تۇرۇپ سۆزلىدى.

- ئۇنداق بولسا شەھەرگە بىللە كىرەيلى. مەن سىزگە رۇخسەت ئېلىپ بېرىي. ئاتلىق داۋاندىن ئېشىپ چاغىستاي

بىلەن شەھەرگە بىر كۈندىلا چۈشەلەيمىز.

- سىزگە رەھمەت!

- ئارانلا قۇرۇق رەھمەت! ھېچبولمىسا ياۋروپاچىلاپ قوللىنىشنىڭ دۈمبىسىگە تەشنا لېۋىنى تەگكۈزۈۋالسام!

قىز سول قولىنى سوزدى. سۇلايمانوف ئىككى قولى بىلەن قىزنىڭ قولىنى چىڭ تۇتۇپ، بۇ قولىنىڭ دۈمبىسىنى

ئۇزاق پۇرىدى ۋە ئاچ كۆزلۈك بىلەن سۆيدى:

- ياخشى باشلىنىش، غۇلجىغا ھۇجۇم قىلىپ ساقچىنى ئالغانغا ئوخشاش... ئىلاھىم شەھەر مېنىڭ بولسۇن!
قىز قولىنى ئىتتىك تارتىۋالدى.

تىزگىن سىيرىپ، ئويناقلانغان ئاتلارغا مىنگەن، ھەربىيچە كىيىنگەن بىر جۈپ قىز-يىگىت بېغىشلىغان ئىسپانكا كىيگەن، بەللىرىگە كەمەزلىرىنى چىڭ باغلاپ تاپانچا ئاسقان بىر جۈپ ياش سۈيى شارقىراپ گەپنى گەپكە قوشمايدىغان، قورام تاشلىرى ئۈستىدىمۇ مۇخ ۋە چۆپ ئۆسكەن غولنى بويلاپ يۇقىرىغا - قارلىق چوققىلارغا قاراپ ئۆرلىمەكتە.

ئۇلار ئاشۇ ۋاقىتتىكى بىلەن قېلىن قارىغايلىقلارنى پەستە قالدۇرۇپ، تىك چوققىلارنىڭ باغرىدىكى تار، شېغىللىق يول بىلەن ئۆرلەۋاتقاندا، ئۇلارنىڭ ئۈستىگە كىگىزچىلىك بىر پارچە قارا بۆلۈت كېلىۋىدى، يامغۇر شارقىراپ يېغىشقا باشلىدى. ئاتلار شۈمىشەيدى، ئىككىسى بىردەمدىلا چىلىققىدە سۇ ئىچىدە قالدى:

- نۇرى تۆت يىل تاغلاردا ياشىدى، خۇددى ئېيىقتەك!

- يەنە شۇ نۇرى، باشقا گەپكە تىلىڭىز بارمايدۇغۇ دەيمەن؟

- بىچارە جاپانى ئەڭ جىق تارتتى. تاشلارنىڭ كامىرىدا، ئۆڭكۈرلەردە خۇددى ئېيىقتەك، بۇ تاغدا يولۋاس

بارمىكىن؟

- يولۋاس يوق، ھازىر مانا بىر پەرى بارغۇ!

- توۋا، جاپالىق جايدىمۇ يادىمغا شۇ كېلىدۇ، ئازراق راھەتكە يولۇقسام ياخشى تاماق، كۆڭۈللۈك ئولتۇرۇش

بولسىمۇ شۇ. شۇنىلا ئويلايمەن، خۇددى مەن ئۇنىڭ ئادىمىدەك!

- بىراق ئۇ سىزنى ئويلايدىكەنمۇ؟

- مەيلى، ئۇنىڭ ۋاقتى يوقتۇر بەلكى. ئۇ دېگەن جەڭ مەيدانىدا. ئۇ يەردە دۈشمەننى يوقىتىشتىن باشقىنى

ئويلاشقا ۋاقىت بولمايدۇ. پاھ، بۇ يامغۇر يوللارنى تۈگىتىدىغان بولدى، نېمانچە يامان يول بۇ؟

تۆۋەنگە قارىسىڭىز باش قايدىغان قاراڭغۇ ساي، قارىغايىلار نەلەردە قالغان، تۆپە قېلىن قار بىلەن قاپلانغان تىك

چوققا. يول شۇ قېلىن قارنىڭ ئاستىدىلا. قار ئاتىنىمۇ ئېگىز، ناۋادا يۇقىرىدىن قار سىيرىلىپ چۈشسە، بۇ جەڭچىلەر

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

جەننەمنى كۆرىدۇ. قىزنى سۈر باستى:

- ئاتتىن چۈشۈپ پىيادە ماڭايلى، مېنىڭ بېشىم قېيىۋاتىدۇ.

- بىز ھازىر دېڭىز يۈزىدىن ئالتە مىڭ مېتىر ئېگىزلىككە چىقتۇق. ئاۋۇ كۆرۈنگىنى ئەۋلىيا چوققا. شۇ چوققىدىن

ئاشساقلا تۆۋەنگە ماڭمىز.

بىردىنلا ھەممە يەرنى تۇمان باستى، بىر ماڭدام نېرنى كۆرگىلى بولىدى. تەبىئەتكە رەھمەت. قىز ئاتتىن

چۈشۈپ غالىلداپ تىترەپ سۇلايمانوفنىڭ يېنىدىن پاناھ ئىزدىدى:

- ئۆلۈپ كېتەرمىزمۇ؟

- قورقماڭ، ئۆتۈپ كېتىدۇ! - يىگىت قىزنى قۇچاقلىدى. قىز غالىلداپ تىترەپ سۇلايمانوفنىڭ قولىرىغا چىڭ

ياماشتى.

- قورقۇپ كېتىۋاتمەن، مېنى، مېنى... .

- ئەزىمەت، ئاتلارغا ئىگە بول!

سۇلايمانوف مۇھاپىزەتچى يىگىتكە بۇيرۇق بەردى - دە، قىزنى بېلىدىن قۇچاقلاپ كۆتۈرۈۋالدى. قىز ئۇنىڭ

بويىغا چىڭ گىرە سالدى.

تەبىئەتكە رەھمەت، قىزنىڭ يۇمشاق، ھۆل مەڭزى يىگىتنىڭ يىرىك ساقاللىق، قوپال يۈزىگە چاپلاشتى. قىز

مەڭزى نېمانچە لەززەتلىك، ئۇ قىزنى باغرىغا چىڭ تېگىپ، بىر قەدەم خاتا باسسلا تىك ياردىن غۇلايدىغان يول بىلەن

شىمالغا قاراپ قەدەم تاشلىدى. ئۇنىڭ قەدەملىرى شېغىللىق يولغا چوڭقۇر ئىزلارنى قالدۇردى. لېكىن رەھىمسىز يېغىن

بۇ ئىزلارنى ھەش - پەش دېگۈچە يوقاتماقتا. گويا ۋەھىمە قىز قەلبىدىكى ھېلىقى ئۆچمەس نۇرنى بىر مەھەل ئۆچۈرۈپ

قويغاندەك.

سۇلايمانوفنىڭ يۈكى بارغانسېرى ئېغىرلاشماقتا. قىزنىڭ يازلىق ھەربىي كىيىم ئىچىدىكى بەدىندىن شۇنچە

يامغۇردىمۇ، چىلىق - چىلىق سۇ ئىچىدىمۇ ھارارەت كەلمەكتە. مۇنۇ ھەربىي كىيىملەر بولمىغىنىدا، ئارقىسىدىن ئۈچ

ئاتنى يېتىلەپ كېلىۋاتقان مۇھاپىزەتچىسى بولمىغىنىدا، سۇلايمانوف لەززەتلەرنىڭ مېغىزى، جان ئارامىنىڭ تاجى،

ھېسسىيات دەرياسىنىڭ چوڭقۇر قاينىمىنى كۆرگەن بولماسىدى. ھېلىمۇ شۈكرى، يامغۇر توختىمىسا، قىز مۇنۇ ۋەھىمە

بېھۇشلىقىدىن ئەسلىگە كېلىپ يۇلقۇنمىسا بولاتتى.

- سەن ئالدىدا ماڭ! - دېدى سۇلايمانوف مۇھاپىزەتچىسىگە بۇيرۇق بېرىپ، - ئاتلارنى بىر - بىرىنىڭ

غانجۇغىسىغا چېتىپ قوي!

ئاتلار ئادەمدەك ھوشيار، ئۇلار قۇلاقلىرىنى شىكتايتىپ، پۇختا قەدەم بىلەن مۇھاپىزەتچىنىڭ كەينىدىن ماڭماقتا.

سۇلايمانوف تېخىمۇ ئاستىلىدى. ئۇنىڭ بارماقلىرى ئۇنى دائىم بېھوش قىلىدىغان قىز كۆكسىگە ئاستا تەگدى. قىز بىر

نېمىلەرنى دەپ پىچىرلايتتى، كۆزىنى ئاچمايتتى. قىزنىڭ چىڭ، ئادەمنى مەست قىلىدىغان كۆكسى سۇلايمانوفنىڭ

ئالقىنىدا ئاستا مۇجۇلدى، ئۇنىڭ يەنە بىر قولى ئۆزىگە بويسۇنماستىن قىزنىڭ ئادەم جەلپ قىلىدىغان ساغرىسى،

يانپاشلىرىنى سىلىدى، ئۇنىڭ بەدىنىگە ئوت تۇتاشتى. ئەزەللىك روھىي ئىشتىھاسى، جىسمانىي تەلپۈنۈشى ئۇنىڭ

ئەقىل - ئىدراك تورمۇزلىرىنى نابۇت قىلدى. ئۇ قىزنىڭ كۆكسىنى مۇجۇغانسېرى قىزنىڭ كۆزلىرى خۇمارلىشاتتى، لېكىن

قىز كۆز ئاچمايتتى. سۇلايمانوف يوغان قورام تاشنىڭ دالدىسىدا توختىدى. ئۇ قىزنىڭ قىسقا ئىشتىنىنى ئاستا تۆۋەنگە

تارتتى. قىز جىم تۇردى. ئۇ قىزنىڭ گەۋدىسىنى ئالدىراپ تاشقا يۆلدى - دە، ئىككى پۇتىنىڭ ئارىسىغا كىردى...

... قىز بەدىنىدە بولۇۋاتقان بىر ئازابلىق راھەتتىن چۆچۈپ ھوشىغا كەلدى. لېكىن ئۇ كىچىككەندى...

- سەن ئىپلاس! - قىز ئىگرىدى.

- سىز ئەمدى مۇشۇ ئىپلاسقا مەنسۇپ!

قىز يەردە ئولتۇرۇۋېلىپ ئۇن سېلىپ يىغلىدى. سۇلايمانوف ئۇنى چىڭ قۇچاقلاپ خۇددى ئاچ بۆرە قوزا گۆشىگە

ئۆزىنى ئاتقانداك ئاچ كۆزلۈك بىلەن سۆيۈشكە باشلىدى.

- ياشسۇن ئەۋلىيا چوققا، ياشسۇن قارا بۇلۇت، شار - شار يامغۇر!

- سەن كىمگە خىيانەت قىلدىڭ، بىلەمسەن ھايۋان!

- مەيلى مېنى ئېتىۋەتسۇن!

- بۇ دېگەن باسقۇنچىلىق!

- ئىقرارمەن.

- مەن سېنى ھەربىي سوتقا بېرىمەن.

- مەيلى، مەن ئۆلۈمگە رازى!

قىز يىغلىدى، لېكىن ئۇ يەنىلا سۇلايمانوفنىڭ قۇچقىدا ئىدى.

- مەن مۇشۇنداق قىلىپ ساڭا ئېرىشەلمەيمەن!

- مەن سەندىن نەپرەتلىنىمەن!

- نەپرەتنىڭ تېگى مۇھەببەت. نەپرىتنىڭ مۇھەببەتكە ئۆزگىرىدۇ پەردە!

ئۇلار شىمالدا تار، تىك قاپتاللىرى قېلىن قارىغاي بىلەن قاپلانغان، ئوتتۇرىسىدا شىمالغا قاراپ تاغ سۈيى

ئاقىدىغان غولنىڭ بېشىدا يەنە ئاتلاندى. يامغۇر توختىغان، ياپپىشىل تاغلار، يوپۇرماقلار ئۈستىدىكى مەرۋايىتتەك

تامچىلار، تاغ قۇشلىرىنىڭ ناۋالىرى، جاڭگال دۇمباقچىسىنىڭ توك - توكلىرى تەبىئەت گۈزەللىكىنى يەنە كۆرگەزمە

قىلماقتا. لېكىن قىز قەلبى ئازابتا، ئۇنىڭ روھىي چۈشكۈن، كۆزلىرى ئىششىغان، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا نەپرەتتىن باشقا نەرسە

قالمىغان. ئۇ ئۆز تەقدىرىگە، ئۆزىنى مۇشۇ ھالغا سالغان پۈتۈن ھايات پاجىئەلىرىگە نەپرەتلىنەتتى. ئۇنىڭ نە

مۇڭىدىشىدىغان ئادىمى، نە يۆلەنچۈكى يوق. ئەمدى ئۇ كىمنىڭ ئىسمىنى تىلغا ئالدى. نۇرىنىڭ نامىنى مۇشۇ

بۇلغانغان بەدىنىدىكى ئېغىزغا قانداقمۇ ئالالىسۇن. ئۇ ئەمدى كىم ئۈچۈن، نېمە ئۈچۈن ھايات كەچۈرىدۇ؟...

ئۇ تاپانچىسىنى غىلاپتىن ئاستا چىقاردى. ئۇنى ئالدىدا كېتىپ بارغان ياۋۇز ئادەمگە توغرىلىدى ۋە تەپكىنى

باستى، «چارس قىلدى»، ئوق چىقىمىدى. ئۇ شۇ چاغدىلا بىلدى. ئۇنىڭ ئوقلىرىنىمۇ سۇلايمانوف ئېلىۋالغانىكەن.

سۇلايمانوف بىردەملىك غالىب ئىشتىھانىنىڭ كۈچى بىلەن ئەقلىدىن ئايرىلىپ قىلغان ئىشىغا پۇشايمان قىلدى. ئۇ

ئەمدى يالۋۇرۇپ كەچۈرۈم سورىسىمۇ ھېچنىمىگە ئېرىشەلمەيتتى. ئۇ ھەممىگە: ھەربىي سوتنىڭ جازاسىغا، قىلمىشى

ئاشكارىلىنىپ رەسۋا بولۇشقا، ھەتتا مۇھىم بولغاندا ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىشقىمۇ تەييارلىنىپ قويدى. ئۇ قىزغا تىكىلىپ

قارىيالىدى. بايىقى ئەۋلىيا چوققىسىدا ئېرىشكەن بىردەملىك راھەت ئەمدى ئازابقا، ئۆمۈرلۈك پۇشايمانغا ئايلانماقتا

ئىدى. بىر ئاجىزنىڭ بىچارىلىكىدىن پايدىلىنىپ روھىي ئۈستۈنلۈك، جىسمانىي راھەتكە ئېرىشىش يىرگىنلىك بىر

قىلمىش. ئۇ ئەۋلىيا چوققىدا نېمىشقا ئۆزى دائىم دەپ يۈرىدىغان سۆزىگە ئەمەل قىلالىدى. تەبىئەتكە ئېيتقان

رەھىمەتلىرىمۇ ئەمدى نەپرەتكە ئايلاندى. ئۇ ئۆزىگە ئۆزى باھا بەردى: ئۇ رەزىل، يارىماس يىگىت ئىكەن، ئۇ شتاب

باشلىقى بولۇشقا لايىق ئەمەس، ھەتتا جەڭچى بولۇشقىمۇ لايىق ئەمەسكەن... ياق، ئۇ شۇ مىنۇتلاردا قىزدىمۇ بىر خىل

خاھىشنى سەزگەندەك قىلغاندىغۇ، ئۇ ئۆزىنى ئاقلاشقا بىرەر سەۋەب تېپىشنىمۇ ئويلىدى. ئۇ بۇنىڭغا ئېرىشكەندەكمۇ قىلىدىغۇ؟ قىزنىڭ كۆزلىرى، لەۋلىرى، بەدىنىنىڭ ھېسسىيات كۈچ بىلەن مىدىرلاشلىرى ئۇنىڭدىن بىر نېمىنى تەلەپ قىلغاندىغۇ، بۇنداق چاغدا قىز تەلپىگە بېپەرۋالىق قىلغان يىگىت يارامسىز ھېسابلانمايدىكەن، بەلكى بىر-ئىككى كۈندىن كېيىن قىزمۇ بۇنى ھېس قىلار. بەلكى ئۇ سۇلايمانوفنى كەچۈرەر، بەلكى تېخى ئۇلار ھايات خۇشلۇقىنىڭ مۇقەددىمىسىدىن كېيىنكى تۇنجى بابىنى بۇنىڭدىن كېيىن يازار تېخى... نېمە بوپتۇ، نۇرىمۇ بۇ قىزنىڭ ھەدىسىدىن خاتالىشىپ بىر بالا تاپقانغۇ، سۇلايمانوف بۇ قاراملىقى بەدىلىگە بىر ئوغۇلنىڭ ئاتىسى بولۇپ قالامدى تېخى!

ئۇ ئويلاپ شۇ يەرگە كەلگەندە بىر ئاز يېنىكەپ قالغاندەك بولدى - دە، ئېتىنى قىزنىڭ ئېتىغا ياندىدى.

بۇ چاغدا كۈن غەربكە ئۆتكەن، ئۇلار چەكسىز تۈزلەڭ بىنەملىكتە كېتىپ باراتتى. يامغۇرلۇق پەسىل بىنەملىكىنى ياشارتقان، قارامتۇل يېشىل بۇغداي ئېتىزلىرى كىشىنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرەتتى. سۇلايمانوف قىزغا ياندىشىپ:

- پەرىدە، مېنى كەچۈرەلمەمسىز؟ - دېۋىدى، قىز توڭلا قىلىپ:

- ئادەم بولسىڭىز ئۆزىڭىزدىن سوراڭ! - دېدى.

- يۈز قېتىملاپ سورىدىم. يۈرىكىم: بۇ سېنىڭ ئەيىبىڭ ئەمەس، مۇھەببەت ئەسەبىيلىكى ھەر كىمنى شۇ ھالغا

قويدۇ دېدى.

- مۇھەببەت؟ ئەگەر مۇھەببەت شۇنداق بولسا ھايۋانلار مۇھەببەتنىڭ ئەڭ ياخشى تىپلىرى بولالايدۇ!

سۇلايمانوف جىم بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ پەتۋالىرى يەنە بورانغا يولۇققان توزغاقتا ئايلاندى.

- مۇشۇ ئەيىبىم بىلەن ئېتىلىپ كەتسەم تۇغۇلىدىغان ئوغلىمىزغا دادىسىنى قانداق چۈشەندۈرسىز؟

- نېمە؟ - دېدى قىز، ئازاب بىلەن مىيىقىدا ئاچچىق كۈلۈپ قويۇپ، - سىزگە ئۇ نەرسىلەر نېسىپ بولمايدۇ،

تىرىكلىكىڭىزدە ئېرىشەلمىگەنگە ئۆلگەندىن كېيىن تېخىمۇ ئېرىشەلمەيسىز!

«ئۆلگەندىن كېيىن» دېگەن سۆزنىڭ ئۇرغۇسى قاتتىق ئېيتىلدى. سۇلايمانوف خۇددى ئوق تەگكەندەك

سىلكىنىدى. ئۇ ئاچچىق بىلەن ئېتىنىڭ تىزگىنىنى سىلكىۋىدى، ئات بىردىنلا سىلكىنىپ، قۇلاقلىرىنى دىڭ قىلىپ ئالدىغا

يۇلقۇندى، سۇلايمانوف تامدەك تاتىرىپ قىزغا «لاپ» قىلىپ قاراپ قويدى - دە، ئۆز غەزىپىنى يوشۇرماستىن:

- بىر قىز ئۈچۈن ھۆكۈمىتىمىز ئۆزىنىڭ بىر قەھرىمان ئوغلىنى گۆرگە تاشلىمايدۇ، بولۇپمۇ سىزدەك بىر ئىگىسىز،

ۋەتەنسز قىز ئۈچۈن!

ئۇ شۇنداق دېدى - دە، ئېتىنى دىۋىتتى. ئات سېغىز توپىلىق تۈزلەڭ يولدا چاڭ تۈزۈرۈپ، مانان ئىچىدە غۇۋا كۆرۈنۈۋاتقان دەريا تەرەپكە ئۇچقان دەك چېپىپ كەتتى. ئۇنىڭغا ئەگىشىپ مۇھاپىزەتچىسىمۇ ئېتىنى قويۇۋەتتى.

«كىمگە ھال ئېيتىمەن، كىمىنىڭ ئۆيىگە بارىمەن؟» قىز بۇ سوئالغا جاۋاب تاپالمىدى. «ئىگىسىز، ۋەتەنسز!»

دېگەن سۆز ئۇنىڭغا تولىمۇ قاتتىق ھاقارەت بولۇپ تۇيۇلدى. ئۇنىڭ ئۆپكەسى ئۆرۈلۈپ ئىچ - ئىچىدىن يىغا ئۆرلەپ ئۇن سېلىپ يىغلىدى، ئانىسى بىلەن ھەدىسى، قېرى قىزنىڭ ئاپئاق يوپۇق يېپىلغان تاۋۇتى ئالدىدىمۇ ئۇ بۇنىچىلىك يىغلىمىغانىدى. ئۇ چاغدا ئۇنىڭ يېنىدا نۇرىنىڭ روھى بار ئىدى. لېكىن ئۇ ھازىر نۇرىدىنمۇ ئايرىلدى. ئۇ ئەمدى نۇرىنى ئۇنتۇشى كېرەك. ئۇنى ئۇنتۇپ ياشاش ئۇنىڭ قولىدىن كېلەرمۇ؟ ئۇ شۇ تۇرقىدا كىمنى سېغىنىدۇ، كىمگە ئۈمىد باغلايدۇ؟ بولغان ئىشنى ئۇنتۇپ ھېچ ئىش بولمىغاندەك ياشىسا، ئانىسى بىلەن ھەدىسى ئۈچۈن قىساس ئېلىپ ئاندىن كېيىن پەيت تېپىپ مۇنۇ سۇلايمانوفتىن ئىنتىقام ئېلىپ، ئاندىن ھاياتىدىن خۇلاسە چىقىرىپ ھەممىنى نۇرىغا ئېيتىسچۇ؟...

ئۇ يىغا بىلەن بىر ئاز بوشاپ ئۆزىگە تەسەللى تاپتى، بىر خىل يورتۇپ كېتىۋاتقان ئېتىنىڭ يايلىنى ئېگىشىپ تاراپ قويدى - دە، ئالدىغا - دەريا تەرەپكە قارىدى. كۆزىگە ئەمدى شەھەر دەرەخلىرى كۆرۈندى. غۇلجا شەھىرى گويا ئۇنى ھاياتقا، بەختكە ۋە كۈرەشكە چىللاۋاتقان دەك بىلىندى. ئۇ پىچىرلىدى: «بۇ يەر مېنىڭ ۋەتىنىم، مېنىڭ ئىگەم»،

مېنىڭ دادام مۇشۇ زېمىندا تۇغۇلغان، بۇ زېمىننىڭ قەھرىمان ئوغۇل - قىزلىرى ئىچىدە نوزۇگۇم، مايىمىغان، گۈلەمخان، رىۋاڭگۈلدەك قىزلارنىڭ نامىمۇ بارغۇ؟ بۇ يەر بۇ يەر ئۈچۈن جېنىنى ئاتىغانلارنىڭ ۋەتىنى، ھەرگىز سۇلايمانوفتەك ئادەملەرنىڭ ئەمەس... قىز كۆڭلى بىر دەريا، بۇ دەريادا ياپپىشىل، يىلتىزلىرى بىلەن قومۇرۇلغان قارىغايىمۇ، سېسىپ چىرىگەن كۆتەكمۇ ئاقىدۇ. قىز قەلبى ئاجىز، لېكىن ئۇ كەچۈرۈش، رەھىم قىلىشتا تەڭداشسىز. مانا قىز قەلبىنىڭ بىر يېرىدە سۇلايمانوف ئۈچۈن يەنە ئىللىق ھارارەت پەيدا بولۇشقا باشلىدى: «ئۇ مېنى بەختلىك قىلىش ئۈچۈن ھەممىدىن كېچىشكە تەييار. ئۇ مېنىڭ بەدىنىمنىڭ تۈرتكىسى بىلەن سەتلەشتى. مەن ئۇنىڭغا گىرە سېلىۋالمايغان بولسام ئۇ ماڭا زورلۇق قىلالايتتىمۇ؟...» ئۇ زىددىيەتلىك، جاۋابى يوق خىيال - سوئاللار بىلەن كېمە بويىغا كەلدى، كۈن ئولتۇرۇشقا ئاز قالغانىدى. كېمە بويىدا ھارۋىلار، ئاتلىقلار كۆپ ئىدى. سۇلايمانوف ئاتتىن چۈشۈپ دەريانىڭ سارغۇچ چېچەك

سۈيىدە يۈزلىرىنى يۇماقتا ئىدى. پەرىخەمۇ ئاتتىن چۈشتى. مۇھاپىزەتچى ئۇنىڭ ئېتىنى ئالدى. سۇلايمانوف ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى:

- نەگە چۈشمەكچىسىز، باش شتابقىمۇ؟

- ياق، ئۆزۈمنىڭ ئۆيىگە چۈشمەن!

- ئۇ ئۆيىدە ھېچكىم يوق ئەمەسمۇ؟

- ماڭا بەربىر، مۇتائالى خەلىپىنىڭ خانىمى ئابىستەي ئاپام بىلەن يېقىن ئىدى. شۇ ئابىستەيگە گېپىم بار.

- مۇتائالى خەلىپىتىم دىنىي نازارەتنىڭ نازىرى. ئۇ كىشى دادام بىلەنمۇ يېقىن. بۈگۈنكى گۇناھىمنى يۇيۇشقا

قەسەم ئىچەي، ئۇلار ھازىر بۇ ئىشنى بىلمىسۇن، مەن سىزگە يالۋۇراي. بايىقى قوپاللىقىمنى كەچۈرۈڭ پەرىدە!

قىز ئۇنىڭغا جاۋاب بەرمىدى. ئۇ يىگىتنىڭ ئاۋازىدىن، لەۋلىرىنىڭ تىترەشلىرى، كۆز چاناقلىرىنىڭ

قىزىرىشلىرىدىن ئۇنىڭ پۇشايمان، ئازابلىرىنى چۈشەنگەندەك بولدى. ئۇنىڭ قەلبىدە بىردىنلا رەھىم-شەپقەت ئوت

يېلىنجىدى. يىگىت يەنە يېلىنىشقا باشلىدى:

- مەن شىخو ئالدىنقى سېپىگە بېرىشنى قەتئىي تەلەپ قىلىمەن. ئىشىنىڭ، مەن ئۆزۈمنى ئۆزۈم سوتلىيالايمەن!

ئۇلار ئاتلىرىنى يېتىلەپ كېلىپ چىقتى. كېمىچى ئارغامچىسىنى يېشىۋەتتى. كېمە غالتەك توم سىم ئارغامچىدا

سىيرىلىپ دەريانىڭ قىرغىقىدىن يىراقلاشتى. دەريا سۈيى تولىمۇ ئۇلۇغ، دولقۇنلۇق ئىدى. بولۇپمۇ دەريانىڭ ئوتتۇرىسىغا

بارغاندا، لۆمۈشۈپ قورقۇنچلۇق ئېقىۋاتقان ئۇلۇغ سۇدا قىزنىڭ بېشى قايدى. ئۇ كېمىنىڭ يان ياغىچىنى چىڭ تۇتتى.

سۇلايمانوف ئۇنىڭدىن ئەنسىرەپ ئۇنىڭ ئوتتۇرىغا ئەكېلىۋېلىش ئۈچۈن يېنىغا بېرىپ جەينىكىدىن تۇتۇشقا، سۇلايمانوف

قىزنىڭ كۆزىگە ئېغىز ئېچىپ ئۆزىگە ئېتىلغان ئېيىق بولۇپ كۆرۈندى. قىز ئۆزىنى دەرياغا ئاتتى. ئۇ دەريا دولقۇنى

ئىچىدە ئەندىكىپ قاتتىق ۋارقىرىدى-دە، چۆكۈپ كەتتى. ئۇ يەنە بېشىنى چىقىرىپ ۋارقىرىدى. سۇلايمانوف ئۇرۇشكە

ئۇرۇناتتى، دولقۇن ئۇنىڭغا يول قويمايتتى. مۇھاپىزەتچى خارتىلداپ تۇرغان قۇلا ئاتنى بىر قامچا ئۇرۇۋىدى، ئات

دەرياغا سەكرىدى. مۇھاپىزەتچىمۇ بىللە سەكرىدى. ئۈچ ئادەم دەريادا، قىز بىر چۆكۈپ-بىر چىقىپ جان تالاشماقتا،

سۇلايمانوف ئۇنىڭغا يېقىنلىشىش ئۈچۈن ھەدەپ غۇلاچ تاشلاپ ئۆزىگە كەتە. ئات قۇلاقلىرىنى سىلكىپ كۆتۈرۈلۈپ

ئۆزىگە كەتە. مۇھاپىزەتچى ئۇنىڭ يايلىغا يامىشىپ تىزگىنىنى قىر تەرەپكە تارتماقتا. مانا ئۇ قىزغا يېقىنلاشتى. ئۇ قىزنى

تارتىپ يېنىغا ئەكىلىۋالدى - دە، بىر سىلكىپ سۇ ئىچىدىكى ئېگەرگە ئاچتى:

- ئۆزەڭگىنى دەسسەش، ياق، ئېگەرگە يامىش!

جان تاتلىق ئىكەن، قىز ئاتقا ياماشتى. مۇھاپىزەتچى ئاتنىڭ قۇيرۇقىنى تۇتتى. سۇلايمانوف ۋارقىرىدى:

- ئەزىمەت، قىرغاققا تارت!

كېمە ئاستا شىمالىي قىرغاققا سىلجىماقتا، ئادەملەر ۋارقىراشماقتا. سۇلايمانوف تۆۋەنگە قاراپ ئاقماقتا، ئەمما ئۇمۇ سول قىرغاققا قاراپ غۇلاچ تاشلىماقتا. دەريادا ئاتنىڭ بېشى، تىك بىر جۈپ قۇلقى، ئاتقا ياماشقان ئىككى ئادەمنىڭ بېشى، نېرىدا مەيدىسىگىچە سۇ ئۈستىگە كۆتۈرۈلۈپ غۇلاچ ئېتىۋاتقان سۇلايمانوف كېمىدىن بارغانسېرى يىراقلاشماقتا. ئەزىم دەريا شارقىراپ - ۋاژىلداپ، قىرغاقلىرىغا سۈرلۈك ئۇرۇلۇپ دولقۇن ياساپ، ئۆز پەرزەنتلىرىنى سىناۋاتقاندا تېخىمۇ ھەيۋەت بىلەن مەۋج ئۇرماقتا.

ئۇنىڭ پەرزەنتلىرى قىرغاققا ئامان - ئېسەن چىقىشتى. ئۇلار كىيىملىرىنى سىقىش ئۈچۈن جىغانلارنىڭ كەينىگە ئۆتۈشتى.

قىز ئەۋلىيا چوققا ۋە ئىلى دەريالىرىنىڭ سىناقلىرىدىن ساق قالدى. ھەر ئىككىلا خەتەردىن ئۇ سۇلايمانوفنىڭ ياردىمى بىلەن ئۆتۈۋالدى. لېكىن سۇلايمانوف تۇرمۇشنىڭ نازۇك سىناقلىرىدىن سالامەت ئۆتەلمىدى. قىز ئۇنىڭغا مەيلىنى ئەمەس، بەدەن بىخەتەرلىكىنى تاپشۇرغانىدى، قىزنىڭ ئىشەنچىسى بىكار بولدى. ئۇ ئۆزىنىڭ قىممەتلىك ھايات بەلگىسى - قىزلىق ئىپتىتىنى ساقلىيالمىدى. ئۆزىگە خاس بولغان بەلگىسىنى يوقاتقان بەدەننىڭ نېمە قىممىتى بولسۇن! قىز قاراڭغۇ چۈشەي دېگەندە كۆكچىلىكتىكى ئابدۇمەر مىڭبېگىدىن قالغان يوغان دەرۋازىلىق ئۆينىڭ ئالدىدا ئاتتىن چۈشتى. دەرۋازا ئىچىدىن زەنجىرلەنگەنىدى. ئۇ تۆڭگىسىنى شاراقلىتىۋىدى، دەرۋازا ئالدىدا بىر ئايال پەيدا بولدى:

- كىم؟

- پەرخە.

- پەرخە دېگەن كىم؟

- ئاسىيە ئابىستەينىڭ كىچىك قىزى.

- ئاسىيە ئابىستەي كىم ئەمدى؟

- مۇشۇ ئۆيىنىڭ ئىگىسى.

- بۇ دېگەن دارىلئېتام. ھۆكۈمەتنىڭ بۇيرۇقى بويىچە دىنىي نازارەت يېتىملارغا بەرگەن قورۇ - جاي!

- مەنمۇ يېتىم بالا، بىر كېچە قوناچۇ؟

ئايال ئىشكىنى ئاچتى. ئالدىدا بىر ھەربىي ئايالنىڭ تۇرغىنىنى كۆرۈپ ھودۇقتى - دە:

- ھە، ئەمدى بىلدىم، سىز شەپقەت ھەمشىرىسى پەرىدەمۇ؟ - دېدى ئۇ دەرۋازىنى يوغان ئېچىپ.

- ھەئە مەن.

- ئېگەر - جابدۇقلار ھۆلغۇ، ۋاي - ۋۇي سىزمۇ سۇغۇ. كىيىم - كېچەك بىلەنلا - ھە، كېمە توختاپ قالغان چېغى،

دەريادىن ئات ئۆزدۈرۈپ ئۆتتىڭىزما، شورپا ئىچەمسىز، مەن ھازىرلا...

ئاق سېرىق، ئورۇق، ئېگىز، دورداي كالىپۇك، كالاچ ئېغىز ئايال ئاغزى بېسىقماي سۆزلەيتتى.

- مەن، بىلەمسەن؟ بىلەمسەن! - دەپ گەپ باشلىدى ئۇ ئايال بىردىنلا يات قىزنى «سەنلەپ»، - مەنچۇ،

ئاپپاي. رابىيە ئابىستەي، رابىيە خانىم دېسەڭ ھەممە ئادەم بىلىدۇ. ئايخان ئانا دېسە خەقنىڭ ئاغزىغا بىر چىقىدۇ.

ئۇ ناھايىتى ئۆزىنىڭ قازانچىدىكى ئاستى - ئۈستى تاختايلىق ئون ئالتە ئېغىز ئۆيىنى «خەيرىيە» مەكتىپىگە بەردىغۇ. بۇ

ئىشقا ئون يىل بولدى. ئون يىلدىن بېرى مەن نېمىلەرنى قىلدىم؟ يۈزلەپ - يۈزلەپ بالا ئوقۇتتۇم. بىلەمسەن، مېنىڭ

ئېرىمنى بالا ئوقۇتتۇڭ، راست گەپ قىلدىڭ دەپ شېڭ شىسەي تۈرمىگە سېلىپ قىيناپ كۆزلىرىنى ئويۇپ ئۆلتۈرگەن.

قىشتا ساقچىنى ئالغاندا مۇرەببىنىڭ جەستى قۇدۇقتىن چىقتى، ئۈچ ئوغلۇم ئاتا قىساسى ئۈچۈن جەڭگە كىرىپ چوڭى

سۇلتان ھەرەمباغ سوقۇشىدا، ئوتتۇرانچىسى زاتى سەمى ئاچالدىكى جەڭدە قۇربان بولدى. كەنجەم ئىمام ئەمدى ئون

ئالتىگە كىرگەن، دادا - ئاكىلىرىنىڭ قىساسىنى دەپ ئەسكەر بولۇپ شىخوغا كەتتى، مەن تىكەندەك يالغۇز قالدىم. مەن

دېمەتلىكلەرنىڭ كېلىن، نەۋرىلىرى ئۆيلىرىدە لىق. مېنىڭ بۇنداق تەلەپلىكلەرنى كۆرگۈم يوق. مۇشۇ يېتىم بالىلار بىلەن

كۆڭلۈك توق كېتىۋاتىمەن، قېنى، مۇنۇ ھۇجىرىغا كىر. چوڭ ئۆيلەردە بالىلار كىتاب ئوقۇۋاتىدۇ.

رابىيە ئاپپات ئۇنى ھۇجىرىغا باشلاپ كىردى. بۇ ئۆي سەبىخە بىلەن پەرىخەنىڭ ھۇجىرىسى ئىدى. ئەنە، تامدا

ئۇلارنىڭ ئاپىسى بىلەن چۈشكەن رەسىمى تۇرۇپتۇ. ئابدۇمەر مىڭبېگىنىڭ ئورۇس رەسىمىغا سىزدۇرغان رەسىمىمۇ ئۇنىڭ

يېنىغا ئېسىقلىق تۇرۇپتۇ. پەرخەنىنىڭ ئۆپكىسى ئۆرۈلۈپ كۆزلىرى تۇمانلاشتى.

رابىيە ئاپپاي چاي تەييارلاۋېتىپ، ئۆزى، ئېرى توغرىسىدا توختىماي سۆزلىمەكتە ئىدى:

- ھۈسەنباينىڭ تەرەققىيپەرۋەر ئوغلى باھاۋۇدۇنباي ناسىر ئەلەم ئاخۇنۇمنى قايىل قىلىپ، بەيتۇللا يېنىدىكى دىنىي

مەكتەپتە پەننىي دەرىسلەرنى ئۆتۈشكە كىرىشكەندە، رابىيە ئاپپايلىرىنىڭ دادىلىرى مۇئەللىم بولغانىكەن، كېيىن

(1880 - يىلى) ئەيسا خەلىپىتىم، ھاشىر خەلىپەتلەر مەشھۇر مائارىپچى كەشپۇلئەسرار داموللىنى قازان مەدرىسىدىن

ئەكەلگەن سىدىقھاجى ئابدۇروف دېگەن بايغا ئۆز مەكتىپىدە پەننىي دەرس ئۆتۈشكە يول قويغاندا، رابىيە ئاپپايىنىڭ

دادىسى بىلەن قېيىناتىسى كەشپۇلئەسرار داموللىنىڭ ياردەمچىلىرى بولغانىكەن. تاتار جامائەتچىلىكى مەسچىت يېنىغا

ئىككى قەۋەتلىك بىنا سېلىپ، ئون سىنىپلىق مەكتەپ قۇرغاندا، رابىيە ئاپپايلىرى تۇنجى قىز مۇئەللىم بولۇپ قىزلارغا

دەرس ئۆتكەنىكەن، - رابىيە داڭلىق مۇئەللىملەرنى قويماي ساندى. غۇلجا شەھىرىگە مەكتەپ قۇرغاب تاتار بايلىرىنى

بىرمۇبىر ساناپ چىقتى. خەلىپە ئابىستەي، غەزىز ئەۋزى، ئەينۇرە خانىم دېگەندەك مۇئەللىملەرنىڭ ئىسىملىرىنى،

قازاندا بېسىلغان ئىملا، ئىنشا، ھېساب، جۇغراپىيە... دېگەندەك دەرىسلەر ئىسىملىرىنى يېزىپ كۆرسەتتى، ئۇنىڭ

ئاغزىدىن ئېلىم، مۇئەللىمدىن باشقا گەپ چىقمايتتى. ئۇ پەرخەنى باشلاپ بالىلارنىڭ ياتاقلىرىغا ئەكىردى. تاختاي

ئۈستىگە بورا، پالاس سېلىنغان، بالىلار پۇتلىرىنى سۈنۈپ ئولتۇرۇۋېلىپ ۋارقىرىشىپ كىتاب ئوقۇشماقتا ئىدى.

- ئاتىشى سەككىز بالا، ئون يەتتىسى قىز، ئەللىك بىرى ئوغۇل. ئۇلارنىڭ ھەممە چىقىمى دىنىي نازارەتتىن،

مۇتائالى خەلىپىتىم ئۇلارنىڭ دادىسى، بوۋىسى. مانا مەن ئۇلارنىڭ ئانىسى. ھەممىسى يېتىم، ئەمما ئۇلار تەلەپلىك

يېتىملار!!!

پەرخەن بالىلار بىلەن يېرىم كېچىگىچە بىللە بولدى. ئۇنىڭ كۆڭلىدىكى غەيرى خىياللار قۇياشنى كۆرگەن

تۇماندەك بىردىنلا يوقىلىپ قەلبىدە ھايات ئىستىكى، كېلەچەك ئارزۇ يالقۇنى لاۋۇلداشقا باشلىدى.

- زالىم ھۆكۈمەت بېشىنى يېسۇن ئىلاھىم، نەچچە - نەچچىلىگەن بالىلارنى ئاتا - ئانىسىدىن، قانچىلىرىمىزنى

قېرىنداش، جانجىگەرلىرىمىزدىن ئايرىدى. ئەل قىساسۇل مەنەلەھق. ئىلاھىم باتۇر بالىلىرىمىزغا نۇسرەت بەرسۇن،

زالىملارغا زاۋاللىق يەتكەي!

پەرخەن رابىيە ئاپپايىنى ياقىتۇرۇپ قالدى. بىردەمدىلا بۇ ئايال ئۆز ئانىسىدەك بولۇپ قالدى. ئۇ بېشىدىن ئۆتكەن

پاجىئەلىرىنى سۆزلەپ بېرىۋىدى، رابىيە ئاپپات ئۆچكەن چىراغنى قايتىدىن ياندۇرۇپ، قىزنىڭ بېشىنى سالاپ، ئۇنىڭغا سىنچىلاپ قارىدى:

- ئاسىيەنىڭ يالغۇز قىزىمەن دېگەنە! مەن ئۇنى ياخشى بىلىمەن. ئابدۇمەر مىڭبېگىنىمۇ بىلىمەن. ئۇ تەمەخور

بولغان بىلەن سىخى ئادەم ئىدى! - دېدى ۋە پەرىخەنىڭ بېشىنى مەيدىسىگە باستى:

- مەن سېنىڭ ئاپاڭ، سەن مېنىڭ قىزىم. بالام ئىمام غازى بولۇپ كەلسە سېنى كېلىن قىلىۋالىمەن، شېپەت بولۇپ

كەتسە، مەن قالغان ئۆمرۈمنى سېنىڭ بالىلىرىڭنى بېقىشقا ئاتايمەن. ھەممىمىز يېتىم - يېسىركەنىمىز. بۇ جاي سېنىڭ

جايىڭ ئىكەن، بوپتۇ، جايىمىزدا يېتىملارنىڭ جېنى يايىرسۇن قىزىم!

... ساقاللىق، ئۇزۇن قاشلىرى ئاستىدىكى يوغان كۆزلىرى ئويىناپ تۇرىدىغان ئادەم ئۇنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈش

ئۈچۈن ئېگىشتى. قىز يىرىك ساقالنىڭ سانجىلىشىدىن ئۆزىنى قاجۇردى:

- دادا، قويۇڭا، ساقلىڭىز يامان يىرىككەن!

- پەيغەمبەرنىڭ ساقىلى بۇ قىزىم!

ئەر ساقاللىرىنى سۇۋاپ قىزنى قىيناپ سۆيىدى. قىز ئويغاندى. بۇ ئادەم ئابدۇمەر مىڭبېگى ئىدى. مىڭبېگى

پەرىخەگە ئامراق ئىدى. دائىم ئەتىگەنلىكى مۇشۇ ئۆيدە شۇنداق قىلاتتى. مانا بۈگۈنمۇ شۇ.

- ئۇخلىۋال قىزىم. بالىلار ئېتىڭنى سۇغرىپ يەم بەردى. ئۇلار تېزىرەك چوڭ بولۇپ ئەسكەر بولساق دەپ

تتىلىدىماقتا!

قىز كۆزىنى يۇمىدى، لېكىن ئۇخلىيالمىدى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا يەنە مىڭبېگى دادىسى كەلدى، ئۇ ئابدۇمەر

مىڭبېگىنى رەسمىيەت ئۈچۈنلا ئەمەس، چىن يۈرىكىدىن «دادا» دەيتتى. مىڭبېگى ئۇنى بۆلەكچىلا ياخشى كۆرەتتى.

مىڭبېگىنىڭ قىزى سەبىخەنى شېڭ شىسەينىڭ قېيىنىسىغا بېرىشى، شۇ سەۋەبتىن ئاسىيەنىڭ تارتقانلىرى ۋە ئاخىرىدا

پاجىئە بىلەن ھاياتىنى ئاخىرلاشتۇرىشى، قىزغا ئۆگەي دادىسىنى تولىمۇ يىرگىنىشلىك ئادەم قىلىپ چۈشەندۈرگەنىدى.

مانا ھازىر ئۇ ئادەمنىڭمۇ گومىنداڭنىڭ ئوقىدا ئۆلگەنلىكىنى بىلىدۇ. ۋاقىت، پاكىت ئۇنىڭ قەلبىدىكى نەپرەتنى

يوقاتقان، ئۇنىڭ يۈرىكىنىڭ بىر يېرىدا ئۆگەي ئاتىغا يەنە مېھىر - مۇھەببەت ساقلانغانىكەن - دە! ۋاقىت، پاكىت ئۇنىڭ

قەلبىدىن سۇلايمانوفقا بولغان ئۆچمەنلىكىنىمۇ يۇيۇپ چىقىرىۋېتەرمۇ - ھە؟

قىز ئەتىگەنلىكى ئات توقۇۋېتىپ شۇلارنى ئويلىدى.

يەنە شۇ يېزا يولى، جىرغىلاڭ كۆۋرۈكىدىن ئۆتۈپ يۇقىرى كۆتۈرۈلگەندىن كېيىن، ئۇنىڭ ئالدىدا ئىككى يول تۇراتتى. بىرى، يار ياقىلاپ توغراق يېزىسى تەرەپكە باراتتى. يەنە بىرى، ئوڭغا بۇرۇلۇپ يارغا چۈشۈپ كېتەتتى. ئۇ ئويناقلانغان تۇرغان ئېتىنىڭ ئۈزەڭگىسىگە چىڭ دەسسەپ، ئوڭ تەرەپتىكى ئورمانلىق، مەۋج ئۇرۇپ ئېقىۋاتقان ئىلى دەرياسى، ئۇنىڭ ئۈستىدىكى چەكسىز بىنەملىك، يۇقىرىدا ئاپئاق چوققىلار ئاستىدا قارىيىپ كۆرۈنگەن بۈك قارىغايلىق غوللىرى بىلەن ئۆزىنى جاھانغا تەنتەنە قىلىپ تۇرغان دىلمۇك تاغلىرىغا قارىدى. ئۇنىڭ قەلبىدە بىردىنلا غۇرۇر ۋە مۇھەببەت ئۇرغۇدى. ئۇ شىمالغا قارىدى. نېرىدا يەنە ئاقۋاش تاغلار، تاغ تۆۋىنىدە چەكسىز بىنەملىك، قاپتالاردا بۈك - باراقسان دەرەخلەر بىلەن قاپلانغان يېزىلار كۆرۈندى. بۇ يەرلەردە مانا ئەمدى جاللاتلار يوق، بىكاردىنلا ئادەملەرنى تۇتۇپ سولاپ، ئۆلتۈرىدىغان قاتىللار يوقالغان، كەمبەغلەر يەنىلا كەمبەغلەر، بايلار يەنىلا باي، سىياسىي كومىسسارنىڭ گېپى بىلەن ئېيتقاندا، تەڭسىزلىك يەنىلا مەۋجۇت. لېكىن ھۆكۈمەتتىن كېلىدىغان ۋەھىمە - تەھدىت تۈگىگەن. بۇ قارا بۇلۇتنى يوقىتىش ئۈچۈن قانچە ئەزىمەتلەر جان تىكتى؟ قان تۆككەنلەر زادى قانچە؟ بۇ ساننى سانىتار قىز بىلمەيدۇ. لېكىن ئۇ ئۆز قولى بىلەن ھەرەمباغ سوقۇشدا قىرىق نەچچە يىگىتنىڭ تام تۇۋىلىرىدە، ئازگاللاردا جاراھىتىنى تاڭدى، جان ئۈزگىنىنى كۆردى. كۆزلىرىنى سىيىپ يۇمدۇردى. رابىيە ئاپپانىنىڭ ئۈچ جانجىگىرى، زىياۋۇدۇننىڭ ئىككى ئوغلى، ئۆزىنىڭ ئانىسى، ھەدىسى، ئاخشام سۆزلەشكەن بالىلارنىڭ ئاتا - ئانىلىرى... مۇشۇ تۇپراقنىڭ غۇرۇرى ئۈچۈن ئەزىز جانلىرىنى ئاتىدى. ئۇ ئاخشام بىر نەچچە بالىدىن:

- چوڭ بولغاندا نېمە بولسەن؟ - دەپ سورىۋىدى، ئوغۇللارنىڭ تولسى:

- غېنى باتۇر بولسەن!

- ئەكبەر باتۇردەك قەھرىمان بولسەن.

- سادىر بوۋامدەك بولسەن! - دېگەندەك جاۋابلارنى بەردى. قىزلار بولسا رىزۋانگۈل، نوزۇگۇملارنى تىلغا

ئېلىشتى. رابىخان ئاپپاي بالىلارنىڭ قېنىغا قىساس - ئىنتىقام روھىنى سىڭدۈرگەن، شۇڭا پەرىخە ئۆيىدىن خوشلاشقاندا،

ئاپپايىنى ئۆز ئانىسىدەك چىڭ قۇچاقلدى. ئۇ ئاخىر ئاتنى ئوڭغا بۇردى. بۇ يول نۇرى تولا ھېكايە قىلغان يول. مانا

«يامانىار» - قويۇق توپىلىق، ئىككى چېتى تىك توپا قىرغاقلىق سۈرلۈك يول، ئۇ ئېتىنى دېۋىتتى. تىك يارنىڭ

ئۆيەر - بۇيىرىدە توقىناق قاغلار ئۇۋىلىرىدا قاقلىدىشاتتى. ھېلىدىن - ھېلىغا چاڭغا مىلەنگەن ھارۋىكەشلەر، توپ - توپ

يۈك ئارتقان ئېشەكلەرنى پىيادە ھەيدەپ كېتىۋاتقان ئېشەكچىلەر، تۆگە كارۋانلىرىمۇ ئۇچراپ تۇراتتى.

ئۆتكەن - كەچكەنلەر ھەربىيچە كېيىنگەن تولىمۇ چىرايلىق بۇ قىزغا ھەۋەس بىلەن قارىشاتتى.

مانا چوڭ يار، نېرسى ئىلى دەرياسى، بۇ يار ئىچىدە بۇلاقمۇ باركەن تېخى. قىز ئېتىنى سۆگەتكە باغلاپ قويۇپ

بۇلاق سۈيىدە يۈزلىرىنى يۇدى، سۇ ئىچتى - دە، ئېتىغا يەنە مىندى.

ھىزىۋەكتام، گۈركىرەتمە، ئاندىن كېيىن تۈز، مۇنبەت لېكىن سۇسىز چۆل... ئۇ ھەممىگە قىزىقاتتى، ھەممىلا

نېمە ئۇنىڭ قەلبىدە ھاياجان پەيدا قىلاتتى. ئۇ كۆڭۈلسىز ئۆتكەن تۈنۈگۈنى تامامەن ئۇنتۇغان. ئۇ ھەتتا ھەربىيلەرنىڭ

ناخشىلىرىنى غىشىپمۇ قويدى. ئۇ بۇ كۆڭۈللۈك يولدا خۇشال كېتىۋېتىپ بىردىنلا نۇرنى يادىغا ئالدى. نۇرى ھەر شەنبە

كۈنى مۇشۇ يول بىلەن يۈگۈرۈپ يېزىسىغا چىقاتتى. يەكشەنبە كۈنى چۈشتىن كېيىن يەنە مۇشۇ يول بىلەن شەھەرگە

قايتاتتى، بۇ يول ئەللىك كىلومېتىردەك كېلىدىغان توپىلىق يول ئۇنىڭ «ئىرادە تاۋلايدىغان مەيدانى» بولغانىدى.

پەرىخە نىلقىدىكى تۈرك مەھەللىسىدە ۋە كونا بازار مەھەللىسىدە نۇرىدىن بۇ ھېكايىلەرنى جىق ئاڭلىغانىدى.

- نۇرى، ھازىر نېمە قىلىۋاتىدىغانسىز؟ بەلكى ئاكوپتا پۈتۈن دىققىتىڭىزنى دۈشمەنگە قارىتىپ دۇربۇن بىلەن

قاراۋاتقانسىز ياكى ئەسكەرلەرگە بۇيرۇق بېرىۋاتقانسىز ياكى ئادىتىڭىز بويىچە يەر بېغىرلاپ مېڭىۋاتقانسىز. سىزنىڭ

خىيالىڭىزدا مەن يوق، لېكىن مېنىڭ خىيالىم سىز بىلەن... لېكىن مەن ئەمدى سىز بىلەن ئۆمۈرلۈك بىللە

بولالمايمەن!!!

قىزنىڭ كۆڭلى يەنە بۇزۇلدى. ئۇنىڭ كۆڭلى لاپ قىلىپ ئېچىلىپ، ئالقاندەك بۇلۇت چىقىسلا شار - شار يامغۇر

ياغدىغان مۇڭغۇلكۈرەنىڭ ھاۋاسىغا ئوخشاپ قالغانىدى.

... ئۇنىڭ نېمە دېگىنى؟ سىزنىڭ كۆڭلىڭىز، لەۋلىرىڭىز، بەدىنىڭىزنىڭ مىدىرلاشلىرىدىن بىر خىل تەلەپنى

سەزدىم دەيدا تېخى، پەرىخە راستلا شۇ ئىشنى خالاپ ئىپادە بىلدۈرگەنمۇ؟ ئۇ نېمىشقا ئۆزىگە راست گەپ

قىلمايدۇ - ھە؟

بىر قول ئۇنىڭ كۆكسىنى ئاستا سىلىغاندا ئۇ چەكسىز راھەتلىنىپ تولىغانىدى، بۇ راست، نېمىشقا سەزگەن ھامان

ئۇ قولنى سىلكىۋەتمىدى! يىگىت قولىدىن كېلىدىغان لەززەتتىن نېمىشقا ئۆزىنى قاجۇرمىدى؟ كېيىنچۇ؟ ئۇ ھوشسىزلىقتىن

باشقا بىر راھەت - لەززەت دۇنياسىغا كۆچكەندە: «دۇنيانىڭ ئەڭ شېرىن لەززىتىدىن مەھرۇم بوپتىكەنمەن، ئىسسىت!» دەپ ئويلىغىنىمۇ يالغانمۇ؟

ئۇ ئات ئۈستىدە، ئۆزىدىن ئۆزى ئۇيۇلۇپ ھۆپپىدە قىزاردى: «ياق، ئۇ مۇھەببەت ئەمەس، قىز بالىنىڭ جىسمانىي ئاجىزلىقى، ئۇ مېنىڭ ئاجىزلىقىمدىن پايدىلاندى...»

تۇمشۇقبايتوقاي يېزىسىدىن ئۆتكەندە، ئۇ يەنە ئاچا يولغا دۇچ كەلدى. ئوڭغا ماڭسا نۇرلارنىڭ مەھەللىسىدە، سولغا ماڭسا يېڭىتام، بورچى يېزىلىرىغا بارىدۇ. ئۇ ئاتنى يەنە ئوڭغا بۇرىدى. نۇرلارنىڭ مەھەللىسىدە ئۇنىڭ جىيەنى خەمەت بار. ئۇنىڭ دۇنيادىكى بىردىنبىر قان قېرىندىشى شۇ بىر ياشتىن ئاشقان ئوغۇل بالا. خەمەتتۇم نۇرنىڭ بىردەملىك جىسمانىي لەززەتتىن ئۆزىنى تارتالمىغانلىقىنىڭ مەھسۇلىغۇ؟ ناۋادە پەرخەنىنىڭ ھاياتىدىمۇ بۇ ئىش تەكرارلىنىپ قالسىچۇ؟ بۇ رىئاللىققا ئۇ ھەدىسىدەك، نۇرىدەك بەرداشلىق بېرەلمەيۇ؟ ياق، بۇ ئىشلار سۇ بىلەن مايدەك بىر - بىرىگە ئارىلاشمايدۇ. ئۇلار تۇنجى مۇھەببەتلىرى بىلەن بىر - بىرىگە ئىنتىلگەن ئىككى روھنىڭ ئىگىلىرى ئىدى. مۇھەببەت قاتىللىرىنىڭ قولى تەگمىگەن بولسا، ئۇلار ھاياتنىڭ ئەڭ شېرىن لەززىتىدىن بىللە بەھرىمەن بولۇشقا ھەقىقەت بولغان خۇدا قوشقان بىر جۈپ بولالايتتى. مانا شۇنىڭ ئۈچۈن ھەدىسى ئاخىرقى تىنىقى قالغۇچە تىرىشتى. لېكىن ھېچنىمىگە ئېرىشەلمىدى...

ئۇ نۇرلارنىڭ يېزىسىغا كەلگۈچە ئەرخەقلەرنى تىللاپ كەلدى. بىراق مەھەللىنىڭ يېنىدا پالەچ ئايالىنى ھاپاش قىلىپ كېتىۋاتقان، ياماق كىيىم كىيگەن چار ساقال دېھقاننى كۆرۈپ ئېتىنى توختاتتى:

- ئەسسالام ئاكا، زىياۋۇدۇنكامنىڭ ئۆيى مۇشۇ مەھەللىدىمۇ؟

- ھە، زىيەك باخشىما؟ ئۆستەڭ ياقسىدىكى چوڭ قورۇ شۇ.

- بۇ ھەدەمچۇ، نېمە بولغان ئاكا؟

- شامالدارىغان، ئوقۇتتۇق، باخشىغا ئويناتتۇق، قىلمىغان سەۋەب قالمىدى. ئون يىلدىن ئاشتى، تۇڭگان

قاچ - قاچتا پالەچ بولغان، ساقايمىدى. ئېتىز كۆرىمەن دەيدۇ، يالغۇز قارىياغاچنىڭ ئاستىدا ياتقۇدەك...

ھى - ھى - ھى... دېگىنىنى قىلماي بولامدۇ بۇنىڭ... ئالتە بالامنىڭ ئانىسى - دە!

ئەر ساداقىتى قىز قەلبىنى ئىللىتتى.

زىياۋۇدۇننىڭ ھويلىسى، بېغى، ئۆيلىرى تولىمۇ پاكىز - ئازادە ئىكەن. پەرىخە نۇرى تۇغۇلۇپ ئۆسكەن ئۆيىنى

كۆرۈپ ھاياجانلاندى. ھويلىدا قولىغا چىۋىق ئېلىپ بۇدۇرۇق ئوغۇل خەمەت توخۇلارنى قوغلاپ يۈرەتتى.

ئۇ بالىنى باغرىغا چىڭ بېسىپ قاتتىق - قاتتىق سۆيىدى. بالىنىڭ چىرايلىق كۆزلىرى، بۇرنى نۇرىغا ئوخشىغان،

چاچلىرىنىڭ سارغۇچلىقى سەبەخەنى تارتقان، پەرىخەنىڭ كۆزلىرىگە ياش كەلدى. ئۇنىڭ يېنىدا زىياۋۇدۇننىڭ ئايالى،

ئۈچ قىز پەيدا بولدى...

چۈشلۈك چايدا زىياۋۇدۇن پەيدا بولدى. ئۇنىڭ ساقاللىرى ئۆسكەن، يالاڭ ئاياغ پۇتى يېرىلغان، كىيىملىرى

ياماق، لېكىن پاكىز ئىدى.

- ئون ئالتە خويىرگە بۇغداي تەردىم، تۆت خويىرغىم، ئىككى خويىرغۇ، ئالتە پۇت تېرىق!... ھەممىگە بىر

ئۆزۈم، نۇرى بىلەن بەرا ئەسكەر، دەرا قۇربان بولدى. مۇختەر ئاكىمۇ بىر ئوغلىنى ئېلىپ ئاقسۇغا ماڭغان باتۇرلار بىلەن

بىللە كەتتى. مېنىڭ سوقۇشقا بارغۇم بار ئىدى، نۇرى ئۈنىمىدى. دېھقانچىلىقمۇ لازىم. كىم نان يېمەيدۇ دەيسىز،

قىزىم. سىلەر جەڭ قىلىڭلار، بىز سىلەرگە نان تەييارلايلى!

پەرىخە ئۇرۇشنى، خەلق كۈلپىتىنى ئۇنتۇمىغان دېھقاننىڭ سۆزلىرىنى بېرىپ ئاڭلىدى. بىر تېرە، بىر ئۈستىخان

بولۇپ قاپتۇ. جاندىن ئەزىز بالىلىرىدىن ئىككىسى دۈشمەن ئوقىدا ئۆلدى. لېكىن بۇ ئادەم نە بالىلىرى، نە ئۆزىنىڭ

تارتقانلىرى توغرىسىدا سۆزلىمىدى. سوقۇش ئازادلىق، خەلقنىڭ تەقدىرى توغرىسىدا سۆزلىدى. قىز خىجىل بولدى،

ئۇ ئاپقۇر چىنىدىكى قايماقلىق ئەتكەنچايغا سىلىق - سىپايلىق بىلەن نان سېلىۋاتقان ئايالنىڭ چىرايىغا رەھمەت ئېيتىپ

«لاپ» قىلىپ قارىدى، ئۇ ئۆز ۋاقتىدا ئاپئاق يۈزلۈك ئايال ئىدى، مانا ھازىر قارىدىغان، قورۇقلىرى كۆپەيگەن، يۈزلىرى

يېرىلغان، كىيىملىرىمۇ ناچار، شاتىۋاردىن ئىدى.

- جاپا تارتىپسىز، ھەدە!

- نېمە دەيسىزھۇي، جاپانى ئەسكەرلەر تارتىۋاتىدۇ. قۇرۇق نان، تالقان يەپ، سوغۇق سۇ ئىچىپ ئايدالادا،

تاش - شېغىل ئۈستىدە يېتىپ - قوپۇپ سوقۇش قىلىۋاتقان ئەسكەرلەر جاپا تارتماي، بىز جاپا تارتىمىزما تېخى!

- سىز دېگەن شەھەردە چوڭ بولغان - دە، شۇنداقتىمۇ!

- زالىم ھۆكۈمەت شەھەرلىك، سەھرالىق دەپ ئايرىمىدىغۇ، نى - نى يىگىتلەر ئۆلۈپ كەتتى. مېنىڭ ئىنىمۇ

لياڭشاڭ سوقۇشىدا قازا تاپتى. زالىملارنى يوقاتماي ئادەمنىڭ قانداقمۇ كۆڭۈل ئارامى بولسۇن!

ئۇرۇش ئادەملەرنى ئويغاتقان، ئادەملەرنى ئىناقلاشتۇرغان، ئادەملەر باتۇرلۇققا ئىنتىلمەكتە... پەرىخە ئەتىسى

ئابدۇمەر مىڭبېگىنىڭ كۈزلىكىگە بېرىۋىدى، ئۇنىڭ ئۆگەي ئاكىلىرى، مىڭبېگىنىڭ چوڭ خوتۇنى ھازا ئېچىپ ئۇنىڭ

ئالدىغا چىقىشتى. ئەتىسى مال سويۇپ يۇرتقا نەزىر بەردى.

ئىككى كۈندىن كېيىن پەرىخە باش شتابقا قايتىپ كىردى. ئۇ روھلۇق، خۇشال ئىدى. سۇلايمانوف ئۇنى كۆرۈپ

خۇشال ئالدىغا كەلدى.

- سالام، كوماندىر شتاب باشلىقى! - دېدى پەرىخە ئىككى پۇتىنى جۈپلەپ چاس بېرىپ، - جەڭچى پەرىدەنىڭ

ئىشلىرى تۈگىدى، قايتىشقا تەييار!

- رۇخسەت! - دېدى سۇلايمانوف مەغرۇر كۈلۈمسىرەپ، - مەن ئالدىنقى سەپكە بېرىشقا ئىلتىماس سۈندۈم.

ئىلتىماس تەستىقلاندى. مەن شىخوغا يۆتكەلدىم، ئەتە سەھەر يولغا چىقىمەن!

- مېنىڭ ئىلتىماسىمنى كىم تەستىقلايدىكەن؟

- سىز توغۇرلۇق ھەربىي بۆلۈم باشلىقى پولكوۋنىڭ ئەخمەتجان قاسىمغا دېۋىدىم، ئۇ كىشى، ئاقسۇ ئالدىنقى

سېپىگە سانتاركىلار زۆرۈر، مۇڭغۇلكۈرەدە بۇيرۇق كۈتۈپ تۇرۇۋاتقانلارنى كۆپەيتىشكە بولىدۇ، ئازايتىشقا بولمايدۇ،

دېدى.

- سىزگە رۇخسەت قىپتۇغۇ ئەمەس، شتاب باشلىقى؟

- مەن ئارىغا گېنېرال ئىسھاقبېكىنى قويدۇم. بۇ ئىشقا ئېلىخان تۆرەم ماقۇل بولدى. ئالدىنقى سەپكە مەن زۆرۈر

بولۇپ قاپتىمەن!

- قىزلارچۇ؟

- بىلىمىدىم، بۇ بىر ھەربىي سىر.

ئىككى كۈندىن كېيىن، ئۇ يېڭىدىن قوبۇل قىلىنغان ئەسكەرلەر بىلەن يەنە غۇلجا شەھىرىدىن مۇڭغۇلكۈرەگە قاراپ

يولغا چىقتى. پەرىخە يەنە ئات بىلەن ئىلى دەرياسىدىن ئۆتۈپ جەنۇبقا - دىلمۇك تاغلىرىغا قاراپ يۈرۈپ كەتتى.

چەكسىز تۈزلەڭ، قارلىق چوققىلار ئۇنىڭغا يېڭىچە ئوي - خىيال، ئىلھام ۋە روھ تەقدىم قىلدى.

قارا دەرۋازا، كۆك خىشتىن قىلىنغان ئېگىز سېپىل ئىچىدىكى ئىككى - ئۈچ قەۋەتلىك، بىر قەۋەتلىك بىنالارنىڭ ئىشكىلىرى تېز ئېچىلىپ - يېپىلاتتى، سېرىق رەڭلىك ھەربىي كىيىم كىيىپ كۆك ئاسمان، ئاق كۈن سۈرىتى چۈشۈرۈلگەن كاكار تاقىغان، شەپكىلىرىنى چۆكۈرۈپ كىيىشكەن، تاپانچىلىرىنى يانلىرىغا ئېسىپ، بەللىرىگە رىمۇن، مۈرىلىرىدىن ئارتىلدۇرۇپ قورال پوتىلىرى ئېسىشقان، سۈرلۈك ئەسكەرلەرنىڭ چىرايلىرىدىن ئالاقىزادىلىك، ۋەھىمە چىقىپ تۇراتتى. بۇ شىمالىي قوۋۇق بىلەن جەنۇبىي قوۋۇق ئارىسىدىكى شېڭ شىسەينىڭ دۈبەن مەھكىمىسى بولۇپ، ئۈرۈمچى شەھىرىدىكى ئەڭ مۇھىم قوغدىلىدىغان، قاتمۇقات ئەسكەرلەرنىڭ ھىمايىسىدە تولىمۇ سۈرلۈك بىلىدىغان ئورۇن بولۇشىغا قارىماي، زور ۋەھىمە ئىچىدە قالغانىدى. شېڭ شىسەي سالدۇرغان ئۈچ قەۋەتلىك يېڭى بىنا رەئىس ۋۇجۇڭشىننىڭ ھەم ئۆيى، ھەم ئىشخانىسى، ئۇنىڭ راھىبلارغا ئوخشاپ كېتىدىغان چىرايى بۈگۈن بۆلەكچىلا سۈرلۈك. ئۇ يېشىل تاۋاردىن تىكىلگەن ئۇزۇن چاپان كىيىپ، يۇمشاق گىلەم ئۈستىدە قولىنى كەينىگە تۇتۇپ ئۇزاق ماڭدى. خىزمەتچى قىز خەينەنداۋ چېيى دەملەنگەن گۈللۈك پىيالىنى پۇتلىرىغا ئەجدىھا سۈرىتى چۈشۈرۈلگەن چاي شىرەسىگە قويۇپ قويغىلى خېلى بولدى. ئۇ تېخىچىلا قېلىن، يۇمشاق گىلەم ئۈستىدە ماڭماقتا. ئۇ ئۆز - ئۆزىگە سۆزلىمەكتە ئىدى. شىنجاڭغا رەئىس بولۇپ نېمىگە ئېرىشتى. ئۇ كېلىپلا نىلقىدا قوراللىق توپىلاڭ بولغانلىقىنى ئاڭلىدى. بۇ توپىلاڭ شېڭ شىسەينىڭ زالىملىقىدىن پەيدا بولغان، ۋۇجۇڭشىن ئۇنىڭ بالاسىغا يولۇقتى. ئۇ ئۆزىنىڭ ھارام نىيىتى يوق، ئاتل ئادەم ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن ئۈچ سۆزلۈك ئەڭگۈشتەرنى، يەنى شېڭ شىسەي تۈرمىگە سالغان ئەربابلارنى قويۇۋېتىش، جايلارغا بېرىپ تەسەللى بېرىپ - ھال سوراپ كۆڭۈل ئىزھار قىلىش، قوشنىدارچىلىق دىپلوماتىيە مۇناسىۋىتىگە ھەيدەكچى بولۇش سىياسەتلىرىنى ئىشقا سالدى. ئۇ سۆز ۋە ھەرىكىتىدە ياكى زېڭىشىن، جىن شۇرېن، شېڭ شىسەيلەردەك يەرلىك خاقان بولۇۋېلىش نىيىتىدە ئەمەسلىكى، خەلقكە كۆيۈنىدىغان، ئادىل ئىش قىلىدىغان شەپقەتلىك بىر رەئىس ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاشقا تىرىشتى. لېكىن 1944 - يىلى 10 - ئايدا شىنجاڭغا رەئىس بولۇپ كەلگەندە، قوزغىلىپ بولغان غۇلجا، ئالتاي توپىلىڭى ھازىر ئۇلغىيىپ، پۈتۈن شىمالىي شىنجاڭ قولىدىن كېتىشكە ئاز قالدى. ئۈرۈمچى تەھدىت ئىچىدە، خەنزۇلار ئىچكىرىگە ھەدەپ قاچماقتا. جىڭ، شىخۇ ئالدىنقى سەپ قوماندانلىرى ھېلىدىن - ھېلىغا ياردەم سوراپ ئارام بەرمەيۋاتىدۇ. ئۇنىڭ ئۈچ ئەڭگۈشتىرىمۇ شېڭ شىسەينىڭ ئالتە بۈيۈك سىياسىتىدەك

خەلق قەلبىدىن ئورۇن ئالالمىدى. ئۇ يېقىندىلا تۈرمىدىن قويۇپ بېرىلىپ، ئۈرۈمچى ۋىلايىتىگە ۋالىيلىققا تەيىنلەنگەن بورھان شەھىدىنى قوبۇل قىلغاندا ئاق سېرىق، ياۋروپا چىراي بۇ ئادەمگە:

- مەن شېڭ شىسەي ئەمەس، مېنىڭمۇ مەقسىتىم تەڭسىزلىككە، مىللىي زۇلۇمغا قارشى تۇرۇش. سىز ئامال قىلىپ غۇلجا، ئالتايدىكى توپلاڭچىلارنىڭ باشلىقلىرىغا مېنى چۈشەندۈرۈڭ. ئۇلار چۈشەنسلا قورالنى تاشلايدۇ! - دېۋىدى،
بۇرھان:

- سىلگە جياڭ ۋېييۈەنجاڭ ئىشىنىدىكەنۇ، بىز نېمىشقا ئىشەنمەيمىز. توپلاڭچىلارنىڭ مەقسىتىمۇ بۆلۈنۈپ دۆلەت قۇرۇش ئەمەس. شېڭ شىسەيدىن ئۆچ ئېلىپ ئاچچىقنى چىقىرىۋېلىش. مەن سىلنى چوقۇم چۈشەندۈرەيەن! - دېدى.
لېكىن يېرىم كېچىدە 8 - ئۇرۇش رايونىنىڭ قوماندانى گېنېرال جۇشاۋلياڭ ئۇنىڭ ئۆيىگە كىرىپ:
- خەتەرلىك، باندىتلارنىڭ تېرىكى سوۋېت ئىتتىپاقىگەن. بىزنى شىنجاڭدىن قوغلاپ چىقىرىپ ئىككىنچى تاشقى مۇڭغۇلىيە پەيدا قىلماقچىكەن. جياڭ ۋېييۈەنجاڭغا مەلۇم قىلايلى! - دېدى.

ۋۇجۇڭشىننىڭ مەركىزىي ھۆكۈمەتتىن رايى قايتقان ئىدى. ئۇ شىنجاڭنى تۆت ئۆلكە قىلىپ ئۆزگەرتىش تەكلىپىنى بېرىۋىدى، ئۇنىڭغا ھېچكىم ئېتىبار قىلمىدى. شىمالىي بىر ئۆلكە قىلىپ، بۇ ئۆلكىنى شەنبېي (تەڭرىتاغنىڭ شىمالى) دەپ ئاتاپ ئۈرۈمچىنى مەركەز قىلىش، جەنۇبىي شەننەن ئۆلكىسى قىلىپ قەشقەرنى مەركەز قىلىش، كوئىنلۇن تاغ تىزمىلىرىدىكى رايونلارنى كوئىنلۇن ئۆلكىسى دەپ ئاتاپ خوتەننى ئۆلكە مەركىزى قىلىش، گەنسۇنىڭ جىۈچۈەن ۋىلايىتىدىن تارتىپ تۇرپان، قۇمۇللارنى قوشۇپ ئەنشى ئۆلكىسى دەپ ئاتاپ قۇمۇلنى مەركەز قىلىش تەكلىپى قانداق ئىلمىي ئىدى - ھە؟ ۋۇجۇڭشىن مۇڭغۇل - شىزاڭ ھەيئىتىنىڭ باشلىقى بولۇپ تۇرغاندا، غەربىي ئۆلكىلەرنى كۆپ تەتقىق قىلغان. مۇشۇنداق پارچىلاپ، كۆپلەپ ئادەم كۆچۈرۈپ كەلگەندىلا بۇ يەردە خاتىرجەملىك بولاتتى مانا ھازىر پۈتۈن شىنجاڭدىكى ئۈچ مىليون سەككىز يۈز مىڭ ئاھالىنىڭ ئىككى يۈز مىڭدىن كۆپرەكىلا خەنزۇ، مانا ئۇلارمۇ قاچقىلى تۇردى. ئۇ تۈنۈگۈن كۈڭزى ئىبادەتخانىسى ۋە گۈەنيۇمياۋ ئىبادەتخانىلىرىغا بېرىپ كۆز يېشى قىلىپ: «بۇتلىرىم مەدەت بەرگەي، شىنجاڭ مەن رەئىس بولغاندا قولىدىن كېتىپ قالمىسا ئىكەن، مەن جياڭ ۋېييۈەنجاڭغا، خەلققە نېمە دەيمەن!...» دېگەندە، ئىبادەتخانىدا ھېچكىم يوق ئىدى. قېنى بۇ بۇددا مۇرىتلىرى؟ ئۈرۈمچىنى تاشلاپ قېچىپ بولىدۇ - ھە؟

- دوكلات! - مۇھاپىزەتچى ئۇنى چۆچۈتۈۋەتتى. رەئىس ئۇنىڭغا تۈرۈلۈپ قارىدى:

- دېڭ شياڭخەي نازىر كەلدى!

- كىرسۇن!

كۈل رەڭ كاستۇم - بۇرۇلكا كىيگەن، چېچىنى مايلاپ پارقىرىتۋەتكەن قىرىق نەچچە ياشلىق، پاكىز، پاناق ئادەم ئىشكىتە پەيدا بولدى. ئۇلار ئاۋۋال ئەنئەنىۋى ئۇسسۇل بىلەن ئىككى قولىنى جۈپلەپ تەزىم قىلىشتى. ئاندىن كېيىن ياۋروپاچە قول ئېلىشىپ سالاملاشتى. ئۇلارغا چاي كەلتۈرۈلدى.

- ھېلىمۇ ياخشى شېڭ شىسەي ئىسكىلاتنى قۇرۇقلىۋەتمەپتەن، - دېدى رەئىس ئىچكى ئىشلار نازىرىنىڭ تەسەللىي بېرىش ھەيئىتىنىڭ خىراجىتى توغرىسىدىكى دوكلاتىنى ئاڭلاپ، - ئۇنىڭدىن قالغان رەخت، قول سائىتى، قەلەم، براندى، ۋىسكى، كانىياڭ، رۇس ۋوتكىلىرى، قەنت - ناۋات، كونسېرۋالار ھەددى - ھېسابسىز كۆپ بولغاچقا، ھەر كۈنى سوۋغا، زىياپەت بېرىپمۇ تۈگىتەلمىدۇق. ئۈرۈمچىدىكى ئالتە مېھمانخانىدا ھەركۈنى زىياپەت، بىر زىياپەتتەلا ئۆتۈز - قىرىق بوتۇلكا ئېسىل ھاراق ئىچىلىدىكەن، شەرقىي باغچا بىلەن يېڭى بىنا مېھمانخانىلىرىدىكى چىقىمىنى ھېسابلىغان ئادەم يوق. راست گەپنى ئېيتسام شېڭ شىسەي دېگەن نەرسە خەلقنىڭ يىلىكىنى قۇرۇتۇۋەتكەنكەن. خەلق شۇڭا غەزەپلەنگەن. ئۇ ئەللىك مىڭ سەر ئالتۇن خەجلەپ ئەمەلدار بولۇۋېلىپ ھازىر چۈڭچىڭدا، شىنجاڭدىن ئۆتتۈز ماشىنىدا ئەكەتكەن بايلىقى بىلەن راھەتتە. تارتقۇلۇق بىزگە بولۇۋاتىدۇ. ھۆكۈمەتنىڭ ئالاھىدە كۈتۈۋېلىشى كۈندىن - كۈنگە ئېشىۋاتىدۇ. يىللىق خىراجىتىمىز يىگىرمە مىليون دوللاردىن كۆپ. مەن تەستىقلىساملا خىراجەت بولۇۋېرىدۇ. ئىدارىنىڭ راسخوتىنى سەككىز پىرسەنت قىسقارتتۇق. ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ئايلىقى تۆۋەن.

- مەركەزنىڭ ئون دوللار پۇلى ئىككى دوللار شىنجاڭ پۇلىغا توغرا كېلىدىكەن. ھەربىي ماشىنىلار ھاياتىيەتلىك شىلەرنىڭ ماللىرىنى توشۇماقتا. بىر ئايالانسا سودىگەرنىڭ بىر تەڭگىسى بەش بولىدىكەن. كۈندىن كېلىدىغان سودىگەرلەر بېيىپ كەتتى. شىنجاڭ خەلقىنىڭ كۈنى تەس. ئاشلىق يېتىشمەيدۇ، بۇ بىر چوڭ ئىش. ماچېڭشياڭنىڭ ئاتلىق كورپۇسى بىلەن 129 - دىۋىزىيە كىرىۋىدى، ئاشلىق تېخىمۇ قىيىنلاشتى... ھەي، شىنجاڭنى ساقلاپ قالماق تەس بولۇۋاتىدۇ. - ھەرقانچە تەس بولسىمۇ ساقلايمىز. ئەسكەرلەر بىلەن بىر قىسىم ھەربىي باشلىقلار، چاقماق تىزلىكىدە جەڭ قىلىپ، باندىتلارنى ئۈزۈل - كېسىل تازىلاش كېرەك، دەپ چۇقان سالماقتا. لېكىن تەۋەككۈلچىلىك بىزگە زىيانلىق.

بىزنىڭ ئەسكەرلەر ئېيتماققا يۈزىمىڭ. ھەقىقىي ۋەتەن، مىللەت دەيدىغىنى تولىمۇ ئاز. تولىسى جان ساقلاشنىڭ كويىدا. بىر پۈلەك ئەسكىرىمىز باندېتلارنىڭ بىر روتا ئەسكىرىدىن يېڭىلىۋاتسا ماچېڭشياڭ دېگەنمۇ بىر باندېت. قىلدىن قىيىق كەتسەلا باندېتلار تەرەپكە تۆتۈپ كېتىدۇ. 8- ئۇرۇش رايونىنىڭ ئەھۋالى قىيىن. جياڭ ۋېيۈەنجاڭنىڭ قانداق دانا تەدبىرى باركىنتاڭ!

- ياپۇنلار مەغلۇپ بولماقتا، سوۋېت ئىتتىپاقى ياپۇنىيىگە ئۇرۇش ئېلان قىلسەلا بىزنىڭ بۇ يېرىمىز تىنچلىناتتى! - يېقىندىلا، 6- ئاينىڭ 30- كۈنى جۇڭگو ۋەكىللەر ئۆمىكى موسكۋاغا سۆھبەتكە باردى. مولوتوف، كالېنىنلار سۇڭ زېۋىننىڭ ئالدىغا چىقتى. بۇ ياخشىلىقنىڭ بەلگىسى. ستالىن كەچكى سۆھبەتتە: ھازىرقى سوۋېت ئىتتىپاقى رەھبەرلىرى چارروسىيە دەۋرىدىكى بىلەن ئاسمان-زېمىن پەرقلىنىدۇ. ئۇ چاغدا چارروسىيىنىڭ مەقسىتى ياپۇنىيە بىلەن تىل بىرىكتۈرۈپ جۇڭگونى بۆلۈشۈپلىش ئىدى، لېكىن ھازىر سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ مەقسىتى جۇڭگو بىلەن بىرلىشىپ ياپۇنىيىنى چەكلەش! دەپ ئېيتتى. بۇ دوستلۇقنىڭ بەلگىسى. ھازىر موسكۋادا سۆھبەت كېتىۋاتىدۇ. شىنجاڭ مەسىلىسى سۆھبەتنىڭ بىر مۇھىم مەزمۇنى.

- لېكىن، ستالىننىڭ گېپىگە ئىشەنگىلى بولمايدۇ. ئۇ شىنجاڭنى ماۋزېدۇڭغا تۆتكۈزۈپ بېرەمدىكىن دەيمەن! - لېكىن، ستالىن سۇڭ زېۋىنغا بىز جۇڭگو كومۇنىستلىرىنى بۇرۇنمۇ قوللىمىغان، ھازىرمۇ قوللىمايمىز دەپ ئاشكارا ئېيتىپتۇغۇ!

- بىراق جياڭ زۇڭتۇڭ خاتىرجەم ئەمەس. 1942- يىلىدىن بۇرۇن ستالىن چەكلىك قانۇنىي ھوقۇقىدىن پايدىلىنىپ، شىنجاڭدا سىياسىي، ئىقتىسادىي، ھەربىي ھوقۇق يۈرگۈزگەنىدى. بۇ قېتىم ماۋزېدۇڭ 30- يىللاردىكى شېڭ شىسەينىڭ رولىنى ئويىناپ قالارمىكىن. ئۇ ھالدا شىنجاڭ سوۋېتقا بېقىنىدىغان زېمىن بولۇپ قالىدۇ. مانا بۇ جياڭ زۇڭتۇڭنىڭ ئەندىشىسى، مېنىڭمۇ ئەندىشەم!

ئۇلار ئۇرۇش، سىياسەت، شىنجاڭنىڭ كەلگۈسى توغرىسىدا ئۇزاق سۆزلەشتى.

ھېلىدىن- ھېلىغا تېلېفۇن، ئالاقچى كېلىپ يېڭىدىن- يېڭى خەۋەرلەرنى يەتكۈزۈپ تۇراتتى. ۋۇجۇڭشىن قارىماققا تولىمۇ خاتىرجەم كۆرۈنەتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ شەخسىي ھاياتىدىن راستتىنلا خاتىرجەم ئىدى. 1941- يىلىدىكى ئىنقىلابنىڭ قاتناشچىسى. ئۇ سۈن جۇڭشەن ئەپەندى نەنجىڭدا ۋاقىتلىق پىرىزدېنت بولغاندا، مەركىزىي ساقچىلار

مەھكىمىسىگە باش تەپتىش بولۇپ ياپۇنىيىدە ئوقۇپ كەلگىنىنىڭ كۈچى كۆرسەتكەن. شۇ چاغدىن باشلاپ جياڭ جېيىشى بىلەن دوست بولغان. ئۇ ئۆز يۇرتى ئەنخۇي ئۆلكىسىگە، كېيىن گۇاڭجۇ ئۆلكىسىگە رەئىس بولغان 1944 - يىلى 9 - ئايدا جياڭ زۇڭتۇڭ ئۇنى ھارام نىيىتى يوق، ئادىل ئادەم ھېسابلاپ، شېڭ شىسەينىڭ ئورنىغا شىنجاڭ ئۆلكىسىنىڭ رەئىسى قىلىپ ئەۋەتكەن. ئۇ بۇ يەرگە كېلىپ، باشقىلاردەك ئۆز يېقىنلىرىنى مۇھىم خىزمەتلەرگە قويۇپ گۇرۇھ، مەزھەپ ئۇيۇشتۇرمىدى، خىلمۇ خىل يوللار بىلەن ئۆزىگە بايلىق توپلىمىدى، مۇھىم ئىشلارنىڭ ھەممىسىگە ئۇرۇش رايونىنىڭ قوماندانىنىڭ يوليورۇقىنى ئاڭلىدى. يۇقىرى قاتلامنىڭ كۆڭلى ئۈچۈن دۆلەت پۇلىنى ئايىماي خەجلىدى. ئۆزىنىڭ ھېسسىياتلىرىنى شېئىر بىلەن ئىپادىلەپ نۇرغۇن شېئىرلارنى يازدى، جياڭ جېيىشىغا تەلەپ يېزىپ، ليۇزېڭرۇڭنى پەۋقۇلئاددە خارجى ئىشلار ۋەكىلى قىلىپ شىنجاڭغا ئەكەلدى. ئۇنىڭدىن مەخسۇس سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن دىپلوماتىيە ئىشلىرىدا پايدىلاندى، ئۇ دائىم:

- ئون نەچچە نازىر ئىچىدە بىرمۇ ئۇيغۇر يوقكەن. ئۇيغۇرلار نارازى، مەن بۇ ئىشنى تۈزەيمەن! - دەپ سۆزلىدى.

ئۆتكەن دۈبەن، رەئىسلەر ئۇيغۇرلارنى ئادەم قاتارىدا ھېسابلىغانمۇ؟ لېكىن ئۇ ئۆزىنى ھەرقانچە ياخشى قىلىپ

كۆرسەتسىمۇ، شىنجاڭنىڭ يەرلىك ئادەملىرى ئۇنى يەنىلا تىللايتتى. ئۇ كۈلۈپ تۇرۇپ:

- گۇناھىم شۇ، جالالتار ئولتۇرغان ئورۇندۇقتا ئولتۇردۇم، - دەپ قوياتتى.

ئۇنىڭ ئەنسىرەيدىغىنى يەرلىك ئۇيغۇرلار، قازاقلار ئەمەس. جياڭ زۇڭتۇڭ ئامېرىكا قوراللىرى بىلەن قوراللانغان

خىل قىرىق مىڭ ئەسكەر ئەۋەتسەم باندىتلارنى بىردەمدىلا تىنچىتالايمەن، لېكىن سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن قوراللىق

توقۇنۇشتىن ئېھتىيات قىلىمەن دېگەن سۆزنى بىكار ئېيتىمىغان. ۋۇجۇڭشىنىڭ ئەندىشىسى جياڭ ۋېيۈەنجاڭ بىلەن

ئوخشاش. خەۋپلىك كۈچ سوۋېت. ئۇلار مۇناسىۋەتنى ياخشىلىمىغاندا، شىنجاڭ بىلەن شەرقىي شىمال، مانجۇرىيىنىڭ

قولدىن كېتىشى تەبئىي. سوۋېت نېمىلەرنى پىلانلاۋاتىدۇ؟ 2 - ئاينىڭ 4 - كۈنىدىن 11 - كۈنىگىچە ستالىن، روزۋېلت،

چېرچىل يالتادا نېمىلەرنى كېلىشكەنلىكىنى ھازىرغىچە ۋۇجۇڭشىن تولۇق بىلمەيدۇ. 1945 - يىلىنىڭ 6 - ئايلارىدا جياڭ

جېيىشى چېڭدا قىسمەن بىلدى. ۋۇجۇشى ليۇزېڭ بىلەن سوۋېتنىڭ غەربىي توغرىسىدا نۇرغۇن قېتىم سۆزلەشتى. ليۇزېڭ

نۇرغۇن يېڭىلىقلارنى دەپ بەردى. ئۇ موسكۋادا ئوقۇغان، موسكۋادىكى كونسۇلخانىدا ئىشلىگەن. ئۇ دىپلوماتىيىدە

گەرچە ۋاڭ شىجىيەدەك بىلىملىك، ئەقىللىق بولمىسىمۇ سۇڭ زېۋىندىن قېلىشمايتتى. يېقىندى 7 - ئاينىڭ 30 - كۈنى سۈي

زېۋىن تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىقىدىن مۇشۇ سوۋېت بىلەن بولغان مۇناسىۋەت تۈپەيلىدىن ئىستىپا بەردى. ئەمدى يېڭى مىنىستىر ۋاڭ شىجىي قانداق قىلاركن؟ ليۇزېرۇڭنىڭ دېيىشىچە، ئارىغا روۋبىلت كىرمىسە، سوۋېت ئىتتىپاقى جۇڭگو بىلەن راستتىن دوست بولمايدۇ. ئۇ جياڭ زۇڭتۇڭغا بېسىم ئىشلىتىۋاتىدۇ. باندىتلارنى تېخىمۇ ئۇلغايتىدۇ، يېقىندا ئۈرۈمچى قولىدىن كېتىشى مۇمكىن. قۇمۇلنى مەركەز قىلىپ قانچىلىك تىركەشكىلى بولات، ئارقىسىدا سوۋېت تۇرۇۋاتقان كۈچ بىلەن ئېلىشىپ نەپ ئالغىلى بولارمۇ؟

ئۇنىڭ شىنجاڭنى قولىدىن بېرىپ قويۇشقا ھەرگىز ۋىجدانى يول قويمايتتى. زوزۇڭتاڭ ياقۇپبەگ ھاكىمىيىتىنى يوقىتىپ، جاھاننى يېڭىلا تىنچىتسا ئارقىدىن قۇمۇلدا غوجامنىياز دېگەن چىقىپ تاس قالدى خەنزۇلارنى ھەيدەپ چىقارغىلى، ناۋادا شېڭ شىسەي سوۋېتنىڭ ئايىغىغا باش قويىمىغان بولسا بۇ يەر يوق ئىدى. سوۋېتنىڭ كۈچ بىلەن بۇ يەرنى شېڭ شىسەي ساقلاپ قالدى. شۇڭا جياڭ ۋېييۈەنجاڭ ئۈچ - تۆت يۈز مىڭ ئادەمنىڭ بېشىغا چىققان بۇ جاللاتنى كەچۈردى. زېمىن دېگەن بايلىق، ئار - نۇمۇس، جۇڭخۇا مىنگونىڭ غۇرۇرى دېگەن سۆز. مۇڭغۇلىيەدە ھېچقانچە خەنزۇ يوق، لېكىن ئۇ جۇڭگونىڭ يېرى، شۇڭا ئۇ يەردە مۇڭغۇللار ھاكىمىيىتى بولماسلىقى كېرەك. تېخى بەزىلەر سەددىچىن سېپىلى بالقاش كۆلى بويلىرىغا سوقۇلغان بولسا، بۇ زېمىننىڭ ئىسمى «شىنجاڭ» دېيىلمەستىن «شجاڭ» دېيىلگەن بولسا، بۇ يەر بىزگە ئەزەلدىنلا تەۋە دېيىشكە تىلىمىز ئۇزۇن بولاتتى دېيىشىدۇ تېخى. رۇسلار ئۆزبېك، قازاق، قىرغىز يەرلىرىنى بىزنىڭ دەيدىكەنۇ، بىز دېسەك بولمامدىكەن. جۇڭغار توپىلىڭى باستۇرۇلۇپ 1759 - يىلىدىن كېيىنلا شىنجاڭ جۇڭگونىڭ قوينىغا كىردى دېگۈچىلەرمۇ بار تېخى. 1760 - يىلى كۈرەدە ھەربىي ھاكىمىيەت قۇرۇلغىنى راست.

ئۇنىڭدىن ئىلگىرى بۇ يەرنى قانداق ئۇسۇل بىلەن سۈرىغانلىقى مەلۇم ئەمەس. ئۇ دېگەن مانجۇلارنىڭ ئىشى. ئەمما بىز خەنزۇلار بۇ زېمىننىڭ خوجىسى، نەچچە مىڭ يىلدىن بېرى خوجا بولۇپ كەلدۇق. مانا بۇ راست گەپ. بۇ يەرنى بېرىپ قويۇش دۆلەت غۇرۇرىغا، ۋىجدانغا تاقىلىدۇ. ۋۇجۇڭشىن رەئىس بولۇپ كەلگەندە شىنجاڭ قولىدىن كەتسە، ئۇنىڭ نامى تارىخقا قارا داغ بولۇپ يېزىلمايدۇ؟ شېڭ شىسەي زالىملىق قىلىمىغان بولسا توپىلاڭمۇ بولمىغان بولاتتى. شېڭغا ئېتىلغان ئوق ۋۇجۇڭشىننىڭ كۆكسىگە قاراپ كەلمەكتە. زالىملىقنىڭ جازاسىنى زالىم ئۆزى تارتىشى كېرەك ئىدىغۇ؟ زالىملىقمۇ تارىختا ئىجابىي رول ئوينىغان. چىن شىخۇاڭ، چىڭگىزخانلارمۇ زالىم ئىدىغۇ؟ ليۇزېرۇڭنىڭ دېيىشىچە، ستالىنمۇ 30 - يىللاردا زالىملىق قىلغانىكەنغۇ؟ ھاكىمىيەت مېھىر - مۇھەببەت ئۈستىگە قۇرۇلمايدۇ، ئۇ قان ۋە

سۆڭەكلەر ئۈستىگە قۇرۇلىدۇ. لېكىن خەلق دېگەنگە بۇ قان ۋە سۆڭەكنى تاش - شېغىل قىلىپ كۆرسەتكىلى بولىدۇغۇ. خەلقنىڭ كۆز يېشىنى مەدھىيە كۈيى قىلىپ كۆرسەتكەن ئىشلار تارىختا ئازمۇ؟ ياق، نېمىلا بولمىسۇن بۇ ئالتۇن زېمىننى بېرىپ قويۇشقا بولمايدۇ. گېنېرال جۇشاۋلياڭ توغرا ئېيتىدۇ: شىخو، جىڭ ناھىيىلىرىنى يەنە بەش - ئالتە ئاي تۇتۇپ تۇرالساقلا، باندىتلارغا ستالىن ئۆزى قورال تاشلاشقا بۇيرۇق بېرىدۇ. لېكىن باندىتلار بۇنى سەزگەندەك قىلىدۇ. ئۇلار ھۇجۇمنى بىر كۈنمۇ توختاتقىنى يوق. ستالىن ياپۇنىيىگە ئۇرۇش ئېلان قىلىپ ياپۇنىيىنى مەغلۇب قىلىمىغۇچە بۇ يەرلەرگە قول سالالمايدۇ، باندىتلار بۇنى بىلىۋالغان. ياپۇنىيىدىن بۇرۇن بىزنى تەسلىم قىلماقچى، دۇنيادا ئوق ئاۋازى تۈگەشتىن بۇرۇن ئۇلار بۇ يەردە «شەرقىي تۈركىستان» ھۆكۈمىتىنى پەيدا قىلىۋالماقچى. بۇنداق بولغاندا يەنەنە ئۈچۈن يېڭى بىر كۈچ پەيدا بولغان بولىدۇ. پۈتۈن شەرقىي شىمال، شىمالىي جۇڭگو، غەربىي شىمالنىڭ بۇ چېتىدە شىنجاڭ قىزىلبايراق قالدالغان رايون بولۇپ قالسا، جياڭ ۋېيۈەنجاڭ ئۈچۈن تولىمۇ ئېغىر بېسىم بولىمىدۇ؟ ياق، ئاخىرقى بىر تامچە قان، ئاخىرقى نەپەسكىچە ھەربىر غېرىچ يەر ئۈچۈن كۈرەش قىلىش كېرەك. شىخو ئالدىنقى سەپ قوماندانى شيى يىفېڭ بىلەن جىڭ ئالدىنقى سەپ قوماندانى گۇچىلار ھەدېسلا زارلايدۇ! بۇ ئىككى گېنېرال ۋەتەن تۇپرىقى جاندىن ئەزىز دېگەن ئاغىنى ھەربىر جەڭچىگە سىڭدۈرەلسە، زامانىۋى قورال، قاتتىق مۇداپىئە تەييارلىقى بار ئون ئىككى مىڭ ئەسكەر ھەربىي تەلىم كۆرمىگەن قارام باندىتلارنى توسۇپ تۇرالماسمۇ؟ بىر ئەسكەر ئۈچ باندىتقا تەڭ كېلەلسىلا باندىتلار تۈگىدى دېگەن سۆز ئەمەسمۇ؟ جۇشالىياڭ بىلەن گۇچىچىلار نېمىنى ئويلايدىكەننىڭ. جەڭچىلەرگە ۋەتەننى سۆيۈش تەربىيىسى بېرىش، خەلقنى ئۆزىگە تارتىش توغرىسىدا گەپ قىلساملا، ئۇ ئىككى گېنېرال تەرنى تۈرۈپ: «كونا گەپ!» دېيىشىدۇ. قورال بىلەن ئەسكەر سانىنىڭ كۆپلۈكى شەكىل. جەڭگىۋارلىق بىلەن خەلق رايى غەلىبىنىڭ تۈپ ماھىيىتى. جۇڭبۇلىياڭنىڭ بۇ ئىككى ئەڭگۈشتىرى ھازىر ئاقماس بولۇپ قالىدۇ ھە؟...

تېلېفۇن جىرىڭلىدى. ۋۇجۇڭشىن تېلېفۇننى ئالدى:

- نېمە؟ پېتروۋ ئۈرۈمچىگە كەپتۇمۇ؟ كاتتا مېھمانخانىغا ئورۇنلاشتۇرۇپ چوڭ زىياپەت تەييارلانمىسۇن!

ئۇ بۇيرۇق بەردى - دە، يان ئۆيگە كىرىپ خىزمەتچىلىرىگە ياۋروپاچە كىيىملىرىنى تەييارلاشنى بۇيرۇدى.

بىردەمدىن كېيىن ئۇ توق كۆك رەڭلىك كاستۇم - بۇرۇلكا، ئاق كۆڭلەك، كۆك گالىستۇك بىلەن ياۋروپاچە ياسىنىپ

چوڭ زالدا پەيدا بولدى. ئۇنىڭ يېنىغا ليۇزېرۇڭ ئالدىراپ كىرىپ كەلدى. پاكىر، كۆزلىرى بۆرتۈپ چىققان، چېچى

شالاڭ كەلگەن پەۋقۇلئاددە خارچى ئىشلار ئەمەلدارى تولىمۇ تەكەببۇر ئادەم ئىدى. ئۇ ئۆزىنى ۋۇجۇڭشىن، جۇشاۋلياڭلاردىن ئۈستۈن ھېسابلايتتى. جياڭ جېيىشقا ۋەكىل بولۇپ، خەلقئارا سەھنىدە ۋاڭ شىجېي بىلەن تەڭ ئورۇندا تۇرۇپ، دۇنياۋى مەسىلىلەر توغرىسىدا پىكىر يۈرگۈزۈشكە تېگىشلىك ئادەم مۇنۇ شىنجاڭنىڭ كىچىككىنە زالىدا زايە بولۇپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ كەينى - كەينىدىن كىرىپ كەلگەن ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ نازىرلىرىدىن: ئىچكى ئىشلار نازىرى دېڭ شياڭخەي، مائارىپ نازىرى شۈي لىيەنچى، تەمىنات نازىرى شى لىنيۈەن، مالىيە نازىرى لويۇۋېن قاتارلىقلار ھەمدە ئۇلاردىن باشقا مۇھىم ئەمەلدارلاردىن يۇدا، جۇكۈنتىيەن، جاڭ شۈەنزېلەر كىرىپ كەلگەندە، غادىيىپ ئۆرە تۇرۇپ ئۇلار بىلەن بېشىنى لىڭشىتىپ، يا ياۋروپاچە ئەمەس، يا جۇڭگوچە ئەمەس بىر خىل تەكەببۇرلۇق بىلەن سالاملاشتى. ئاۋغۇست ئېيىنىڭ بېشىدا ئۈرۈمچى شەھىرى ھەم تىنچىق، ھەم ئىسسىق ئىدى. كەچقۇرۇنلۇقى تاغ شامىلى ئازراق سالقىن تارتىمىغاندا تىنچىق دەستىدىن دەم ئالماقۇمۇ قىيىن ئىدى. شۇنداق بولۇشىغا قارىماي، يېڭىدىن ياۋروپالىشىشقا يۈرۈش قىلغان شىنجاڭ ئەمەلدارلىرى كاستۇم كىيىشىپ، گالىستۇك باغلىشىپ يېڭى بىنانىڭ زىياپەت زالىغا كىرىپ كىلىشتى.

سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئۈرۈمچىدىكى كونسۇلىنىڭ ھەمراھى پېتروۋ - ئوتتۇرا بوي، چاچلىرى بۇدۇر، چارلاشقان ئادەم قىسقا يەڭ كۆڭلەك بىلەن كىرىپ كەلگەندە:

- سوۋېتنىڭ جۇڭگودىكى باش ئەلچىسى كىردى! - دېيىشنى ئادەملەر ھوقۇدۇپ. گېنېرال جۇشاۋلياڭ بىلەن

ۋۇجۇڭشىن ئالدىراپ ئالدىغا چىقتى. ليۇزېرۇڭ رۇس تىلىدا بىر دېۋىدى، رۇسلار قاقاقلىشىپ كۈلۈشتى.

كۈلكە، تەنتەنىلىك سۆز، خۇشامەت، مەدھىيە زىياپەتلەرنىڭ مودىلاشقان مەھسۇلى. بۇنداق زىياپەتلەردە قاپىقى تۈرۈلگەن ئادەم بولمايدۇ. ئۇلار سۈنئىي ئەمەس، چىن كۆڭلىدىن خۇشال. چۈنكى ئومۇمىي مەنىدىن ئېيتقاندا، ئۇلار غالىبلار. بولۇپمۇ 1945 - يىلى 7 - ئاينىڭ 16 - كۈنى نىسپىيلىك نەزەرىيىسى ۋە كۋانت نەزەرىيىسىنىڭ مەھسۇلى بولغان ئاتوم بومبا سىنىقى ئامېرىكىنىڭ يېڭى مېكسىكا شىتاتىدا سىناقىتىن ئۆتتى. 6 - ئاۋغۇستتا بۇ ئاتوم بومبا خىروسىما ئارىلىغا تاشلاندى. شۇ كۈنى سوۋېت ئىتتىپاقى ياپۇنىيىگە ئۇرۇش ئېلان قىلدى. ئۈچ كۈندىن كېيىن ئامېرىكا (يەنى 9 - ئاۋغۇست كۈنى) ياپۇنىيىنىڭ ناگاساكى دېڭەن يېرىگە ئىككىنچى قېتىم ئاتوم بومبىسى تاشلىدى. ئۈچ كۈن بۇرۇن، يەنى 7 - ئاۋغۇست كۈنى جۇڭگو سوۋېت ئىككىنچى قېتىملىق سۆھبىتى موسكۋادا باشلاندى. ئامېرىكا ئارىغا كىرىپ

سوۋېت ئىتتىپاقىغا بېسىم ئىشلەتتى. ترومىنىڭ ستالىنغا خارمان ئارقىلىق يەتكۈزگەن؛ ... ئامېرىكا سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئۆز ئالدىغا جۇڭگونى يول قويۇشقا قىستىماسلىقىنى ئۈمىد قىلدۇ، ئۇنداق بولمايدىكەن، ئامېرىكىنىڭ مەنپەئەتىگە ئېغىر زىيان يېتىدۇ، دېگەن سۆزنى ئاڭلاپ، جياڭ ۋېيۈەنجاڭنىڭ خۇشاللىقى ئىچىگە پاتماي قالدى. بۇ خۇشاللىق بولمىسا بۈگۈنكى بۇ سورۇن بولاتتىمۇ؟ ئامېرىكا ئارىغا كىرگەن، ئۇ جۇڭگوغا يان بېسىپ ستالىننى يول قويۇشقا قىستىماقتا. ياپۇنىيىنىڭ ئىككى ئارىلىغا تاشلانغان ئىككى ئاتوم بومبا ئىككى يۈز نەچچە مىڭ ياپۇننىڭ جېنىغا زامىن بولغىنى ئۈچۈن، قان-جان بەدىلىگە بۇ يەردە خۇشاللىق پەيدا بولغان. گويا بۈيۈك ئالىم ئېينشتېين ئۆز نەزەرىيىسىنىڭ ئىنسانىيەتكە كەلتۈرگەن بالايىئاپتىدىن ئازابلىنىپ ئۆزىنى كاپتاللاۋاتقاندا، پرىزدېنت ترومىن ئاق سارايدا پۈتۈن دۇنياغا ئۆز ئۈستۈنلۈكىنى جاكارلاپ نۇتۇق سۆزلىگەندەك بىر ئىش بۇ يەردىمۇ تەكرارلاندى. دۇنيا شۇنداق، كۆز يېشى، قان-سۆڭەكلەر ئۇلۇغ تەنتەنە گۈللىرى ئۈچۈن مۇنبەت تۇپراق بولۇپ قالدۇ... .

ۋۇجۇڭشىن مەست بولغۇچە ئىچتى. ئۇ پېتروفتىن:

- باندېتلار قورال تاشلامدۇ؟ - دەپ بالىلارچە سوئال سورىۋىدى، رۇس ئەلچى:

- ئۆزلىرىدىن سوراڭ! - دەپ جاۋاب بەردى.

- سىز بۇنى تەشەببۇس قىلمايسىز؟

- دۇنياغا تىنچلىق، دېموكراتىيە، ئەركىنلىك كېرەك! قاراڭ، شىنجاڭ تۇپرىقىدا بولۇۋاتقان زىياپەتتە بىرمۇ ئۇيغۇر

ئەمەلدارى يوق. مۇشۇ يەرنىڭ ئىگىلىرى بولغان بىر مىللەت ئۆز يېرىنىڭ ۋەكىلى بولالمىسا، قانداقمۇ سىلەرنى قوللاپ،

ئۇلارنى قورال تاشلاشقا مەجبۇرلىغىلى بولسۇن!

- ئامېرىكا ئارىغا كىردى. ستالىن جياڭ ۋېيۈەنجاڭنى چوقۇم چۈشىنىدۇ!

- جياڭ ۋېيۈەنجاڭ ئالدى بىلەن دۇنيانىڭ تەلپىنى چۈشىنىشى كېرەك. چوڭ دۆلەتنىڭ كىچىك دۆلەتنى بوزەك

قىلىشى، چوڭ مىللەتلەرنىڭ كىچىك مىللەتلەرنى بوزەك قىلىشى دۇنيا تىنچلىقىنى بۇزىدىغان ئىككى چوڭ مەنبە، بۇ

نۇقتىدا ستالىن، روزۋېلت، چېرچىللار ئوخشاش تونۇشقا كەلگەن.

ۋۇجۇڭشىن زىياپەتتىن خۇشال غىشىپ چاڭچىلە ئېيتقىنىچە ئۆيىگە قايتىپ كەلدى. ئۇ بىر نەرسىنى چۈشەندى:

ئامېرىكا جياڭ جېشىغا ئەمدى بېسىم ئىشلەتمەيدۇ، بۇلتۇر جۇڭگو-سوۋېت مۇناسىۋىتى تولىمۇ يامان ئىدى.

ئامېرىكا - جۇڭگو مۇناسىۋىتىمۇ يىرىكلەشكەندى. 1944 - يىلى 7 - ئاينىڭ 4 - كۈنى روزۋېلت جياڭ جېشىدىن گېنېرال سېتھۋېننى جۇڭگو ئۇرۇش رايونىدىكى بارلىق ئارمىيىنىڭ، جۈملىدىن كوممۇنىستىك پارتىيە قوراللىق قىسىملىرىنىڭ باش قوماندانى قىلىپ تەيىنلەشنى تەلەپ قىلدى. قەتئىي تەلەپ قىلىپ ئۆلتىماتۇم تاپشۇرغانمۇ بولدى. جياڭ جېشى قوبۇل قىلىمىدى. قوبۇل قىلغان بولسا قانداق بولاتتى؟ سوۋېت بىلەن ئامېرىكا جۇڭگونىڭ تەقدىرىنى ھەل قىلىدىغان ئىككى ئاتا بولۇپ قالاتتى. شىنجاڭ، مانجۇرىيە، مۇڭغۇلىيە ھەتتا شىزاڭ بىراقلا قولدىن كېتەتتى. جۇڭگو تۇپرىقىدا بەش دۆلەت پەيدا بولاتتى. بۇ قانچىلىك چوڭ پاجىئە ئىدى - ھە؟ مانا ئەمدى ئامېرىكا ئىككى ئاتوم بومبىسى بىلەن ئۆزىنى كۆرسەتتى. ئۇ سوۋېت ئىتتىپاقىنى چەكلىيەلەيدىغان بىر كۈچكە ئايلاندى. ئەتىلا ئامېرىكا، ئەنگلىيە كونسۇللىرىغا زىياپەت بېرىپ كۆڭۈل ئىزھار قىلىش كېرەك. ئامېرىكا كونسۇلى باكستون يېقىندىلا ۋۇجۇڭشىننىڭ سوۋغا - سالاملىرىغا رەھمەت ئېيتىپ تېلېفۇن بەرگەندى. ئۇ بىر ياخشى باشلىنىشنىڭ بەلگىسى. موسكۋا سۆھبىتىدە ئىلى توپىلىڭنىڭ تەقدىرى بېكىتىلدۇ. ئۇلار چۆچەك، ئالتايلىرىنى ئىگىلەشتىن بۇرۇن، ئۇلارنى قورال تاپشۇرۇشقا مەجبۇرلاش كېرەك. كىچىكسە زىيان چوڭ بولىدۇ. ئۈرۈمچى قولدىن كەتسەلا بىزنىڭ كۈنىمىز تەس. قايتا - قايتا ياردەم، ئاشلىق تەلەپ قىلىپ تېلېگرامما بەرسەكمۇ مەركەزدىن تۈزۈك جاۋاب يوق. جياڭ جىڭگو، يۇڧېيىڭلار ھال سوراپ كېلىپ نېمىنى ھەل قىلدى؟ ئاشلىقنى ئۆزۈڭلار ھەل قىلىڭلار دەيدۇ تېخى، ئاشلىق چىقىدىغان جايلار باندىتلىرىنىڭ قولىدا تۇرسا، نەدىن ھەل قىلغۇدەكمىز... كىم بىلىدۇ، بۈگۈن كېچىدىلا باندىتلىرى ئۈرۈمچىگە باستۇرۇپ كىرەمدۇ تېخى؟...

ئۇ يۇيۇنۇپ ياتقان بولسىمۇ ئۇزۇنغىچە دەككە - دۈككەدە ئۇخلىيالمىدى.

ئۇ كۆزىنى يۇمۇۋىدى، چۈش كۆردى. قوپال كىيىنگەن ئېگىز باندىت بىر كاللىنى چەنزىگە سانجىپ ئەكېلىپ ئۇنىڭ ئالدىغا تاشلىدى. قانغا مىلەنگەن كاللىنى ئۇ تونۇدى. بۇ كاللا تارباغاتاي ۋالىيسى پىڭ رۇڭنىڭ كاللىسى ئىدى. ئۇ چۆچۈپ ئويغاندى.

پىڭ رۇڭ مۇشۇ 1945 - يىلى 7 - ئاينىڭ 30 - كۈنى قوراللىرىنى تاشلىغان بىر مىڭ تۆت يۈزدىن ئارتۇق ئادەمنى باشلاپ چېگرادىن قېچىپ ئۆتۈپ سوۋېت يېرىگە بېرىۋالغان. ئۇنىڭ قورقۇنچاقلىقىدىن تارباغاتاي ۋىلايىتى قولىدىن كەتتى. ھازىر ئۇ يەردىمۇ باندىتلىق ۋاقىتلىق ھۆكۈمەت قۇردى. تېخى ئۈچ كۈننىڭ ئالدىدىلا باندىتلىرىنىڭ ھېلىقى شەرقىي تۈركىستان ھۆكۈمىتى قارار ماقۇللانغان، باسباي چولاق ئوغلى باپىن دېگەن باي قازاقنى تارباغاتاينىڭ ۋالىيسى

قىلىپ بېكىتتى. پىڭ سوۋېت يېرىدا. ئۇنىڭ كاللىسىنى باندىتلار قاچان كېسىپ كەلگەندۇر، بۇ ئورۇسلاردا زادى ئىشەنچ يوق. ئالتاي ۋىلايىتىنىڭ ئاران ئون پىرسەنتىگە يەتمەيدىغان يېرىدە - ئاشۇ بۇرچىن بىلەن سارسۇمبە ناھىيىلىرىدىلا دۆلەت ئارمىيىسى تۇرۇۋاتىدۇ، قالغان توقسان پىرسەنت زېمىنىنى ئوسمان، دەلىقلانلار قولىغا ئېلىپ «ئالتاي ۋاقىتلىق ھۆكۈمىتى» نى قۇرۇۋالدى. باندىتلارنىڭ كاتتۇبۇشى ئوسمان ۋالىي بولۇۋالدى، سوۋېت ئىتتىپاقى مۇڭغۇلىيە ئارقىلىق قوللىمىغان، ئەسكەر تەربىيەلەپ، ھەربىي باشلىقلارنى بەرمىگەن بولسا، ئوسمان بىلەن دەلىقلان دېگەن قازاق باندىتلار دۆلەت ئارمىيىسىنى يېڭىيەلەيتتىمۇ؟ زادى ئورۇسلاردا ۋاپا يوق. ئەمما ئاشۇ ۋاپاسىزدىن ۋاپا تىلىمەي نېمە ئامال. پېتروۋ تېخى بۇ يەرنىڭ ئىگىسى بولغان مىللەتتىن بىرمۇ ۋەكىل يوق دەيدۇ! دېمىسىمۇ ئۇ خەق خەنزۇلاردىن ئون بەش - يىگىرمە ھەسسە كۆپ، يەرمۇ ئۇلارنىڭ. لېكىن ئۇلارنى بىز سورايمىز، بىز سورىغانىمىز، ئېزىمىز. ھۆكۈمەت، ئەسكەر، ساقچى، قانۇن بىزنىڭ، خالىساق ئۆلتۈردۇق، تۈرمىگە سالدۇق، شۇنچە بايلىق، ماشىنا - ماشىنىدا ئىچكىرىگە كېتىۋاتقان ئالتۇن - كۆمۈش، ئۈنچە - مەرۋايىت، قاشتېشى، پۇل - دۇنيانى ئۇلار يارىتىدۇ، بىز ئالىمىز. بۇ بىر ئادالەتسىزلىك. لېكىن بۇ ئادالەتسىزلىكنى ۋۇجۇڭشىن پەيدا قىلمىغان، تارىخ ياراتقان. ۋۇجۇڭشىن رەئىس بولغىنى بىلەن بۇ رېئاللىق ئالدىدا بىر كىچىككەنە بۇت، قولىدىن ھېچ ئىش كەلمەيدۇ. ئۇمۇ تەڭسىزلىك، زۇلۇم ۋە بوزەك قىلىشلارغا قارشى، پېتروۋ بۇنى چۈشىنىشى كېرەك...

يازنىڭ تىنجىق بۇ كىچىسى ئۇ 1945 - يىلى دۇنيادا، ئەتراپىدا يۈز بەرگەن چوڭ ئىشلارنى بىرمۇبىر ئەسلەپ، ئۆزىنىڭ گىتلىرى، مۇسسولنىلاردەك دۇنياغا چاڭ سالغۇچىلارنىڭ ئالدىدا، ستالىن، روزۋېلت، چېرچىللار ۋە جياڭ ۋېيۈەنجاڭلاردەك دۆلەت، مىللەت ۋە ئادەملەرنىڭ تەقدىرىنى بەلگىلىگۈچىلەر ئالدىدا تولىمۇ كىچىك، ئەزىمەتسىز ئادەم ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى. ئۇنىڭ ئۇيقۇسى قاچتى، باشلىرى قاتتىق ئاغرىدى، ئۇ قاتتىق چارچىغان، ئەسەبىيەشكەندى. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ چوڭ ئۆيگە چىقتى. كېچە سائەت تۆت بولۇپتۇ. ئۇ دەردىنى ئېيتىدىغان ئادەم تاپتى. ئۇ چۇڭچىڭغا تېلېفۇن بەردى:

- ماڭا سۇڭ مېيلىك خانىمنىڭ تېلېفۇنى لازىم...

ئۇ قىيىنچىلىققا يولۇقسا سۇڭ مېيلىك خانىمغا يېلىنىشقا ئادەتلەنگەن 1942 - يىلى ئۇ سۇڭ مېيلىكقا ھەمرا بولۇپ شىنجاڭغا كەلگەندە، شېڭ شىسەينىڭ خانلىق سەلتەنتىگە زوقلانغانىدى. گەرچە ئۇ چاغدا سۇڭ مېيلىك ناز - كەرەشمە

ئارىلاشقان دىپلوماتىيە يولى بىلەن شېڭ شىسەينى دۆلەت ئارمىيىسىنىڭ شىنجاڭغا كىرىشىگە ماقۇل قىلالىغان، نەتىجىدە جىۈچۈەندىكى لى تىيچۈن گارنىزىنى قۇمۇلغا يۆتكەلگەن بولسىمۇ، ۋۇجۇڭشىن شېڭ شىسەينىڭ راستتىنلا يەرلىك خاقان ئىكەنلىكىگە ھەيران قالغان ۋە زوقلانغانىدى. ئايرۇپىلاندا سۇڭ مېيلىڭ ئۇنىڭغا:

- سىز ئۇنىڭغا ئوخشاش خاقان بولۇۋالمايسىز - ھە، سىز دېگەن جياڭ ۋېيۈەنجاڭنىڭ يۈرەك پارىسى! - دەپ كەلگۈسىدىن ئەنسىرىگەننى ئىپادىلىگەنىدى. مانا ئۇ مانا ھازىر پادىشاھ - خاقان ئەمەس، ئۆلۈمنى كۈتۈپ ياتقان بىر مەھبۇس ئورنىدا تەشۋىش بىلەن كۈن ئۆتكۈزمەكتە...
- تاڭ سەھەردە يەنە ئەنسىز تېلېفۇن:

- ئاقسۇ خەتەر ئىچىدە، باي ناھىيىسى قولىدىن كەتتى. باندىتلار مۇز داۋاندىن ئېشىپ بايغا چۈشتى. خەلق

ئۇلارنىڭ، مانا، يەر - سۇ ئۇلارنىڭ!

ئۇ ھودۇقۇپ، شەرقىي باغدىكى بىر قەۋەت ئۆيدە تۇرۇۋاتقان جۇشاۋلىياڭغا تېلېفۇن بەردى.

- ھە، مەن! - دېدى 8 - ئۇرۇش رايونىنىڭ قوماندانى گاراڭ - گۇرۇڭ ئاۋازدا سوغۇقلا قىلىپ، - كېچىچە ھەربىي كېڭەشمە بولدى. پەرزىمىز توغرىكىن، باندىتلار جىڭ ناھىيىسىگە يالغان ھۇجۇم قىلىۋېتىپتۇ. ئۇلار بىزنىڭ جىڭ بىلەن شىخوفا بەنت قىلىپ قويۇپ، چۆچەك، ئالتايلىرىنى ئالماقچىكەن، بىز ئالدىندۇق. باندىتلار مەقسىتىگە يەتتى. جىڭ بىلەن شىخو قورشاۋدا قالدى، ساقلىماق تەس. ھە، سىزنىڭ بۇ ئىشلار بىلەن ئانچە كارىڭىز بولمىدى، سىز ھەربىي ئەمەس، لېكىن جاۋابكارلىق ئىككىمىزنىڭ ئۈستىدە. بىرلا يول قالدى. باندىتلارنى سۈلھىگە كۆندۈرۈش. كېچىكسەك، مازېدۇڭنىڭ ئەسكەرلىرى سوۋېت ئارقىلىق، غۇلجا، چۆچەككە كىرىپ كېلىشى مۇمكىن.

- ۋاقىت، تەدبىر كېرەك دەڭ!

- شۇنداق، سوۋېت ئىتتىپاقىغا تەسىر كۆرسىتەلەيدىغان بىر چوڭ ئەر باب كېلىپ، بىزگە ياردەم قىلىسا ھاللىمىز

خاراب!

- نۇرغۇن گېنېراللار، پۈتۈن كۈچنى ئىشقا سېلىپ ھۇجۇم قىلىش كېرەك، دەپ چۇقان كۆتۈرمەكتە. مەن سۈلھى

تەرەپدارى، سىزگىمۇ ئىشىنىمەن، قاراملىق ئىشنى بۇزۇپ قويارىمىكەن دەيمەن!

- دۆلەت غۇرۇرى، مىللەت غۇرۇرى، ئارمىيە غۇرۇرىنى دېسەم مەن گېنېراللارنى قوللايمەن. ۋەزىيەتنى، موسكۋادا

بولۇۋاتقان سۆھبەتنىڭ نەتىجىسىنى كۈتۈشكە توغرا كېلىۋاتىدۇ. بولمىسا ئامېرىكا قوراللىرى بىلەن قوراللانغان يۈزمىڭ ئەسكەرنىڭ تۆت تۈگۈك باندېتىنى يوقىتالماسلىقىغا ئىشەنمەيمەن!

- ئۇنتۇپ قالمايمەن؛ ئۈچ مىليون نەچچە يۈز مىڭ پۇقرانىڭ ھەممىسى باندېتلارنى قوللايدۇ. شېڭ شىسەي بۇ ۋەزىيەتنى شەكىللەندۈرگەن. خالىسىڭىز مەن سىزگە سۇ خانىمىنىڭ تېلېفۇندا دېگەنلىرىنى دەپ بېرەي، ماقۇل، تېزىرەك كېلىڭ!

جياڭ جېيىشنىڭ خەتەرلىك دۈشمىنى كومپارتىيە. ئۇنىڭ قولىدا يۈز مىليون ئاھالە، بىر مىليون مۇنتىزىم ئەسكەرگە ئىگە ئاتالمىش ئازاد رايون بار. شىنجاڭدىكى بۇ توپىلاڭ شۇلارنىڭ ئىشى. گەرچە بۇ يەرگە يەنئەندىن بىرەر سىياسىي رەھبەر كەلمىگەن بولسىمۇ، بەربىر شۇنداق. قىزىل بايراق مەخپىي، كۆك بايراق، ئاق بايراق ئاشكارا! بولمىسا سوۋېت ئىتتىپاقى قورال، كوماندىر چىقىرىپ باندېتلارنى بۇنچە قوللايتتىمۇ؟ مۇڭغۇلىيە، مانجۇرىيە، شىنجاڭدا قىزىل ھاكىمىيەت پەيدا قىلىپ، ئۆزىنىڭ شەرقىكى تەسىرى، ئورنىنى چوڭايتىش ستالىننىڭ مەقسىتى. ئەمما ئۇ ئامېرىكا ئوتتۇرىغا كىرگەندىن كېيىن بۇ نىيىتىدىن ياندۇ. ھەتتا ماۋزېدۇڭنىمۇ قوللىمايدىغان بولىدۇ. ئۇ جياڭ جېيىشنىڭ تەلەپلىرىگە ئاكتىپ جاۋاب قايتۇرىدۇ. دالىيەن، لۈشۈن پورتلىرى بىلەن مانجۇرىيە تۆمۈر يولىغا ئىگىدارچىلىق قىلىۋالسا، شىنجاڭدىن قول تارتىدۇ. جياڭ جېيىشنىڭ مەقسىتى ئۆزىنى تۈزەپ سەككىز مىليون ئەسكىرىنى تەرتىپكە سېلىۋېلىپ، كومپارتىيىگە قارشى ئومۇميۈزلۈك ئۇرۇش ئېلىپ بېرىپ، بىر يىل ئىچىدە جۇڭگو تۈپرىقىدىن كوممۇنىزم ۋەھىمىسىنى تازىلاش. ئىلى باندېتلىرىمۇ شۇ قاتاردا تازىلىنىدۇ. بۇ، ۋاقىت، ئېستراتېگىيە ۋە تاكتىكا مەسىلىسى، ۋۇجۇشى ئۆمىدۋار بولۇشى كېرەك. ئۈرۈمچى قولىدىن كەتسىمۇ، ھەتتا پۈتۈن شىنجاڭ قولىدىن كەتسىمۇ ئۆمىدسىزلەنمەسلىك كېرەك. ۋاقىتى كەلگەندە، خۇزۇڭنەن، مابۇفاننى ئەۋەتسە شىنجاڭ يەنە قولغا كېلىدۇ. ئۇ چاغدا باندېتلار مىللەت سۈپىتىدە يەھۇدىيلارنىڭ كۈنىنى كۆرىدۇ!

گېنېرال جۇشاۋلياڭ بۇ گەپلەر بىلەن ھاياجانلىنىپ كەتمىدى. بۇ گەپلەرنى ئۇ كۆپ ئاڭلىغان. ھەربىر چوڭ سىياسەتچى، ھەربىي قوماندان بۇ گەپلەرنى قىلىۋېرىدۇ. 8- ئۇرۇش رايونىغا زۆرۈرى قۇرۇق گەپ ئەمەس، كونكرېت چارە. ئەسكىرىي كۈچ، ئايروپىلان، تانكا، ئاشلىق، كىيىم- كېچەك كەمچىل. ئەسكەرلەر روھسىز جەڭگىۋارلىقى ئاجىز. نۇرغۇنلىرى ئىچكىرىگە كېتىشنىڭ كويىدا. ئۇلارغا يەر، كەلگۈسىدىكى بايلىق لازىم ئەمەس، جان كېرەك. بۇ خىل

چۈشكۈنلۈك، ئالاقىزادىلىكنى سۆزلەپمۇ، بۇيرۇق بېرىپمۇ تۈگەتكىلى بولمايدۇ. ھازىر ئەسكەرلەر ئىچىدە دۈشمىنىمىز باندىت ئەمەس ئىكەن، ئەمگەكچىلەرگەن، بىزمۇ ئەمگەكچى، ئۇلارغا ئوق ئاتساق ئۆزىمىزگە ئاتقان بولۇپ قالىمىز دېگۈچىلەرنىڭ تەشۋىقاتلىرى ئەدىمەكتە. ئۈرۈمچىنى ساقلاۋاتقان ئالتە باتالىون ئەسكەر نېمىگە دال بولالايدۇ. بۇ ئەسكەرلەرنىڭ ئۈچ يۈز سەكسەن نەپىرى مەركىزىي ھەربىي مەكتىپى ئۈرۈمچى 9-شۆبىسىنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى. ئالتە باتالىون ئەسكەر دېگەن ئىككى مىڭدەك ئەسكىرىي كۈچ. دۈشمەن شىپىقاپ شىخوغا يېقىنلاشتى. جۇشاۋلياڭ شىنجاڭنى بېرىپ قويۇپ، باشقىلارنىڭ كۈچى بىلەن قايتۇرۇۋېلىشنى ئاڭلاشنىمۇ خالىمايدۇ، ئۇنىڭدىن كۆرە ئۆزىنى ئېتىۋالغىنى ياخشى!!!

... مانا بۇلار كونكرېت ئىشلار.

- سىزچە گۈچى قانچىلىك بەرداشلىق بېرەر؟

- مەن كۆرگەن، مۇداپىئەسى چىڭ، ئاكوپ، پوتەي، مىنالار، ياخشى جايلاشتۇرۇلغان. ئالتە مىڭدىن كۆپرەك ئەسكىرى بار. ئەمما باندىتلار ئەسەيىلەشكەن، ئۆلۈمدىن زادىلا قورقمايدۇ، بىرى ئۆلسە ئۇنى سەكرەپ چىقىدۇ. بۇنداق دۈشمەنگە ھەرقانداق مىنا، سۇ ئاكوپلىرى، پوتەيلىرىمۇ دال بولالايدۇ. شىپى يىغىڭ بىلەن گۈچى بىزنىڭ قالغانلىرىمىز. ئۇلارنىڭ يىمىرىلگىنى بىزنىڭ تۈگەشكىنىمىز.

- قۇمۇلغا چىكىنىشكە تەييارلىق قىلىپ قويساق بولغۇدەك!

ۋۇجۇڭشىن جۇشاۋلياڭغا يەر ئاستىدىن قاراپ قويدى. دائىم خۇشخۇي، قاقاقلاپ كۈلۈپ يۈرىدىغان چوڭ گېنېرالنىڭ قوشۇمىسى تۈرۈلۈپ، قىسقا، پاناق بۇرنى تېخىمۇ قىسقىراپ، قوش ئېگەكلىرى ئاستىدىكى خالتىلاشقان تېرىلىرى بىر كۈندىلا ئۇزىراپ كەتكەندەك كۆرۈندى:

- بىز جان قايغۇسىدا قالساق بولماس!

- جان ساقلاش كەلگۈسىدىكى ھۇجۇم ئۈچۈن!

- مېنىڭ كەلگۈسى دېگەن سۆزنى ئاڭلىغۇم يوق!

- مەنىمۇ شۇ...

دائىم ھېسسىياتلىرىنى شېئىر بىلەن ئىپادىلىشىپ قاقاقلىشىپ كۈلۈشىدىغان ئىككى كاتىۋاش تەڭلا ئەلەم بىلەن

ئۇلۇغ كىچىك تىنچى:

- يامنى، شۇي روجىڭ 46 - دىۋىزىيىسى بىلەن ياردەمگە كېلىپ، ئادەمگە مەسخىرە كۆزدە قارىسا،

ماچېڭشياڭنىڭ 5 - ئاتلىق كورپۇسى مۇسۇلمانلارغا قوشۇلۇپ بىزگە خائىنلىق قىلسا...

- ئىشنىڭ ياخشى تەرەپلىرىنىمۇ ئويلايلى!

- مەن ياماننى ئويلاپ ئۆگىنىپ قالغان كونا ھەربىي.

- مەن ياخشىنى ئويلاپ ئادەتلەنگەن سىياسەتچى!

ئىككىسى بىر - بىرىگە قارىشىپ مېيىقلىرىدا كۈلۈشۈپ قويۇشتى.

ئۇلار ھەم ئەندىشە، ھەم ئۈمىد ئىچىدە قارا رەڭلىك فرانسىيە پىكاپىغا ئولتۇرۇپ، ئۈرۈمچى شەھىرىدىن ئۇرۇش

تەييارلىقىدىكى ھەربىيلەرنى روھلاندۇرۇش ئۈچۈن شەھەرنىڭ غەربىگە قاراپ ماڭدى. ئۇلارنىڭ ئالدى - كەينىدە

مۇھاپىزەتچىلەر، ساقچى ئەترەتلىرى پۈتۈن شەھەرگە سىگنال بېرىپ ھەيۋە بىلەن ئىلگىرلىدى. كەچتە ئۇلار يەنە كاتتا

زىياپەت تەييارلاپ، ئامېرىكا - ئەنگىلىيە كونسۇللىرىنى تەكلىپ قىلدى.

ئۇلارغا چۈشىنىشلىك: 2 - دۇنيا ئۇرۇشى يېقىندا ئاخىرلىشىدۇ. ئەمما دۇنيادىكى 1 - دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن پەيدا

بولۇپ 2 - دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن ياۋروپادا زورىيىۋاتقان سوتسىيالىزم كۈچلىرى ئامېرىكا ۋە باشقا دۆلەتلەر ئۈچۈن ئەڭ

زور تەھدىت. ئۇرۇشتىن كېيىن ئامېرىكا دۇنيادىكى ئەڭ زور ھۆكۈمران دۆلەتكە ئايلىنىپ دېڭىنى دېگەن، قىلغىنى قىلغان

ھېسابلىنىدىغان بولالمىشى ئۈچۈن سوۋېت ئىتتىپاقى زوراۋانلىق تالىشىدۇ. سوۋېت بىلەن بولغان ئۇزۇن مۇددەتلىك

كۆرەش ئۇلارنىڭ نىشانى. ھازىر ئاسىيادا ئەنگىلىيە، فرانسىيە، گوللاندىيىلەرنىڭ ھۆكۈمرانلىقى يوقالدى، ئامېرىكا ئاسىيا

قىتئەسىدە كىمگە تايىنىپ ھۆكۈمرانلىق قىلدۇ؟ ئەلۋەتتە جۇڭگو ھۆكۈمىتىگە تايىنىش كېرەك. بۇ جۇڭگو ھۆكۈمىتى

كوممۇنىستىك پارتىيە ھۆكۈمرانلىقىدىكى ئەمەس، گومىنداڭ ھۆكۈمرانلىق قىلغان، قۇدرەتلىك، بىرلىككە كەلگەن

جۇڭخۇا مىنگو بولۇشى كېرەك. بۇ ھەرىكەت ئەنگىلىيە، فرانسىيە، گوللاندىيىلەر ئاسىيادىن چىقىپ كەتكەندىن كېيىنكى

بوشلۇقنى تولدۇرالايدىغان بولۇشى كېرەك. شۇڭا ئامېرىكا جۇڭخۇا مىنگونى بار كۈچى بىلەن يۆلەيدۇ، بەدەل تۆلەپ

بولسىمۇ، ستالىننىڭ بۇ ھۆكۈمەتكە دۈشمەنلىك پوزىتسىيىدە بولماسلىقىنى قولغا كەلتۈرىدۇ. ئامېرىكا ھازىر بۇ ئىشقا

تۆتۈش قىلدى، جياڭ جىيېشى ئۇزۇن ۋاقىت قېقىلىپ يۈرۈپ، ئاخىر ئامېرىكا ھۆكۈمىتىنىڭ قوللىشىغا ئېرىشتى. شۇڭا

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ئامېرىكا - سوۋېت سودىسىنىڭ مەھسۇلى بولغان موسكۋادىكى جۇڭگو - سوۋېت سۆھبىتى جياڭ جېيىشنى خۇشال قىلماقتا. جياڭ جېيىش مۇئاۋىن پرېزىدېنت خالىسقا خېلى بۇرۇنلا بېشارەت بېرىپ، 1944 - يىلى 7 - ئايدىلا نۇتۇق سۆزلەپ، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئۇرۇشتىكى تۆھپىلىرى ۋە باتۇرلۇقىنى قالتىس ماختىدى. دۇنيادىن كاۋچۇكزارلىقى يىغىنىدا دۇنيادىكى چوڭ دۆلەتلەر قاتارىدىن قېقىلغان جياڭ جېيىش يالتا كېلىشىملىرىگە بولغان نارازىلىقلىرىنىمۇ ئىچىگە يۈتۈپ ۋېرسال تراڭپىدىسىگىمۇ بەرداشلىق بېرىپ، ئاخىر 1945 - يىلى 6 - ئايدا بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ سان - فرانسىسكو يىغىنىدا مولوتوفنى جۇڭگو ۋەكىللەر ئۆمىكى موسكۋاغا كەلسۇن، سۆھبەت ئۆتكۈزۈمىز، دېگۈزدى. جياڭ ۋېيۈەنجاڭ شۇ كۈنلەردە تولىمۇ روھلۇق، جۇشقۇن. ئۇ غالىبلار مۇنبىرىدە، ئۇ ھازىر يېقىن كەلگۈسىنىڭ زور پىلانلىرىنى تۈزۈۋاتىدۇ. ئۇ يېڭىدىن تەختكە چىققان تىرومىن پرېزىدېنتنىڭ ئىللىق مۇئامىلىسىگە ئۇچرىدى. يېقىن كەلگۈسىدە جۇڭگو تۇپرىقىدا نە كوممۇنىستلار، نە باندېتلار قالمايدۇ. بىرلىككە كەلگەن، قۇدرەتلىك جۇڭخۇا مىنگو پات يېقىندا شەرقتە بىر گىگانت پالۋاندىك ئورنىدىن تۇرىدۇ!

زىياپەت، قەدەھلەر، سۆزلەنگەن سۆزلەر ۋۇجۇشنى قايتىدىن روھلاندۇردى. ئۇ يەنە چالا مەست، غىگىشپ ناخشا ئېيتىپ، ئۆزىنىڭ غالىبلار قاتارىدىن ئورۇن ئالغانلىقىغا سۈپەت بېرىش ئۈچۈن ھېسسىياتلىق مىسرالارنى تۈزۈپ ئۆيىگە قايتتى.

لېكىن روھى ئىنتىلىشنىڭ مەھسۇلى بولغان ئۈمىدۋارلىق كۈچلۈك ھاراقىتەك بىردەملىك تەلۋىلىك ئىنئامىنلا بېرەلەيدۇ. ئۆيىگە كىرە - كىرمەيلا تېلېفۇن جىرىڭلىدى:

- شىخوئا ھۇجۇم باشلاندى، ئىش چاتاق، تولىمۇ چاتاق، دەرھال ئايروپىلان، تانكا، برونېۋىكلار ياردەمگە كەلمىسە بولمايدۇ! مانا بۇ رېئاللىق: قېنى ئۇ نەرسىلەر. بۇ يەردە چېكىنىش، قېچىش، ئۆلۈش - يوقىلىشتىن باشقا ھېچ نەرسە يوق!

يەنە تېلېفۇن: ئامانلىق ساقلاش شتابىنىڭ باشلىقى شاڭ چاۋجۇڭ ۋۇجۇڭشىنىڭ تەرتىپ ساقلىغۇچى خادىملىرى تەرىپىدىن جالاپ خوتۇن بىلەن بۇزۇقچىلىق قىلىۋاتقاندا تۇتۇلۇپ قالغان. شاڭ چاۋجۇڭ جۇشالايىڭنىڭ ئادىمى. ئۇنى قالدۇرۇۋەتسە قوماندان رەنجىيدۇ، جازالىمىسا ۋۇجۇڭشىنىڭ ئىناۋىتىگە تەسىرى بولىدۇ. ئۇ مۇئاۋىن باش قوماندان گوجىچاۋغا تېلېفۇن بەردى. گوجىچاۋ ئۆزىنىڭ يۇرتىدىشى، تۈز سۆزلۈك ئادەم:

- قوغلاش كېرەك، - دېدى خاپا بولۇپ، مۇشۇنداقلارنىڭ كاساپىتىدىن بىزنىڭ ئەسكەرلىرىمىز خەلقنى ئايرىلىپ

قالغان. بىز نېمە كويىدا، ئۇ لۈكچەك نېمە كويىدا!

ئۇ ھېلىدىن - ھېلىغا ئۆزۈلمەي كېلىپ تۇرغان كۆڭۈلسىز تېلېفۇن، دوكلات، خەۋەرلەر دەستىدىن بۇ كېچىمۇ تۈزۈك

ئۆخلىيالىمىدى. ئۆي ئىچىدە مېڭىپ يۈرۈپ: «دۆلەتنىڭ، ئەلنىڭ غېمىدىكىلەر قانچە؟ گومىنداڭدا بۇنداقلا ئاز،

كومپارتىيىدە جىقمىش. بىزدە ئۆز غېمىدىكىلەر مىڭ، ئەل غېمىدىكىلەر بىر بولسىمۇ چوڭ گەپ ئىدى. ليۇزېرۇڭ بىلىملىك

ئادەم. ئۇنىڭ دېيىشىچە، ئون مىڭدىن بىرگىمۇ يەتمەسمىش. مەنچۇ؟ دۆلەت، خەلق غېمى مېنىڭ غېمىمۇ ياكى ئۆز

غېمىم بىلەنمۇ مەن؟ ياق، مەن شېڭ شىسەيدەك دۇنيا يىغىمىدىم، مەنسەپ - ھۆكۈمرانلىق ئۈچۈن جان تىكىمدىم.

دۆلەت غېمى مېنىڭ غېمىم، ئەل دەردى مېنىڭ دەردىم. لېكىن بۇ ئەل ھەممە جۇڭگولۇق ئەمەس. بەلكى بىر ياكى

يېرىم پىرسەنت جۇڭگولۇق!... بىراق ئۇ مۇھىم ئەمەس، مۇھىمى، مەن ئىنساپلىق، ئەخلاىق، «مۇھاكىمە ۋە

بايان»غا ئىشىنىمەن، ئەمەل قىلىمەن...

ئىنسان ئۆز - ئۆزىدىن قانائەت تېپىش ئۈچۈن دائىم ئۆز ھاياتىنىڭ يورۇقلۇقلىرىنى كۆز - كۆز قىلىدۇ. ھېچكىم ئۆزىگە

نەپرەتلەنمەيدۇ. گەرچە ئاغزىدا دېسىمۇ، ھېچكىم باشقىلارغا چىن كۆڭلىدىن چوقۇنمايدۇ، ھېچكىم ئۆزىگە ئۆزى

پالاکەت تىلىمەيدۇ.

شىنجاڭنىڭ ئەڭ چوڭ ھۆكۈمرانى ئۆزىنى چۈشىنىش ئۈچۈن ھاياتقا كەينى - كەينىدىن سۇئال قويدى، لېكىن ئۆزى

خۇشال بولغۇدەك جاۋاپ تاپالمىدى، ئۇ ئۆز نەزىرىدە جۇڭخۇا مىنگونىڭ مۇشۇ ئەسردىكى كاتتا ئەربابلەردىن بىرى.

ئۇ سالاھىيەتتە، قابىلىيەتتە ۋە پەزىلەتتە دۆلەت رەھبەرلىرى قاتارىدىكى ئادەم. شۇڭا جياڭ ۋېيۈەنجاڭ

نەچچە - نەچچىلىگەن نامزاتلار ئىچىدىن ئۇنى تاللىۋالغان. **شىنجاڭ نۇرغۇن يىللاردىن خەنزۇ ئەمەلدارلارنىڭ**

پادىشاھلىقى بولۇپ كەلگەن زېمىن. جياڭ ۋېيۈەنجاڭ بۇ زېمىننى ئۆز ئالقىنىدا كۆرۈش ئۈچۈن ۋۇجۇڭشىنى تاللىۋالغان.

دۆلەت ئاتىسىنىڭ ئىشلىرىغا ۋارىسلىق قىلغۇچى كاتتا سىياسەتچى ئوڭايلىقچە بىرىگە ئىشەنمەيدۇ. دۆلەت ئىشى سودا

ئەمەس، ئۇ ساداقەت ۋە پىداكارلىققا موھتاج. دۆلەت باشقۇرۇش ئائىلە باشقۇرۇش ئەمەس، ئۇ داھىيانلىق،

ئەقىل - پاراسەت، دانالىق ۋە تەدبىرچانلىق بىلەن روناق تاپىدۇ...

يەنە تېلېفۇن:

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

- نېمە، ھەرگىز بولمايدۇ! - دېدى ئۇ كەسكىن قىلىپ، - ئۆز پۈتمىزغا ئۆزىمىز پالتا چاپقان بولىمىز!

لومەنچىگىدىن كەلگەن بۇ خەۋەردە تۇيۇقسىزلا يەتتە - سەككىز ئەسكەرنىڭ يوقىلىپ كەتكەنلىكى، ئۈچ كۈندىن

كېيىن بۇ ئەسكەرلەرنىڭ ئۆلۈكىنىڭ چۆپلۈكتىن چىققانلىقى دىيىلگەنىدى.

- ئۈرۈمچىدىكى ئۇيغۇرلار بىلەن قازاقلارنى تۈگەل قىرىۋېتىش كېرەك! - دەپ جار سالدى پۈلك كوماندىرى. ئۇ

بىر باتالىيون ئەسكەرنى بۈگۈن كېچىلا نەنلىياڭغا قىرغىغا ئەۋەتمەكچى ئىكەنلىكىنى ئېيتتى.

- ئۈچ كۈن بۇرۇن سۆھبەت يىغىنى چاقىرىپ ئۈرۈمچىدىكى داڭلىق ئۇيغۇر، قازاق زىيالىيلىرى، دىنىي زاتلار ۋە

ئەمەلدارلارنى يىغىپ پىكىر ئالدۇق. ئۇلار قىزىل پاچاقلار ئۇيغۇر خەلقىنىڭمۇ دۈشمىنى، ئىلى باندىتلىرىغا ھەممە مىللەت

بىرلىشىپ قارشى تۇرىمىز دەپ بىردەك چۇرقىراشقاننىمۇ؟ «شىنجاڭ گېزىتى» گە قاراڭلار، ئۇلارنىڭ شوئارلىرى بېسىلدى

ئەمەسمۇ!

- سىزنى ئالدايدىغان يالغان گەپلەر ئۇ. ئۇيغۇر، قازاق ۋە باشقا مىللەتلەرنىڭ ھەممىسى بىزگە ئاستىرتتىن تىغ

بىلەۋاتىدۇ، بىزنى يوقىتىش ئۇلارنىڭ ئورتاق شوئارى!

- ياق، ياق، ئىشەنمەيمەن! ئىلى باندىتلىرىنى قوللاۋاتقان خەنزۇلارمۇ بار. ھەتتا ئەسكەرلىرى ئىچىدىمۇ خەنزۇلار

بار.

- ئۇلار مىللىي مۇناپىقلار!

- مىللىي مۇناپىق ھەممە مىللەتتە بار!

ۋۇجۇڭشىن تېلېفونى جالاقىدە قويۇپ قويدى:

- مېنىڭ تەكلىپ ۋە تەلەپلىرىمگە ئېتىبار قىلىندى. ئۈچ ئەگۈشتۈرۈم ئەمەلىيلەشمىدى، ئاساسىي توسقۇن مۇشۇ

قارام ھەربىيلەر بولدى. شېڭ شىسەينىڭ ئالتە بۈيۈك سىياسىتى ئاقىدۇ يۇ، مېنىڭ ئۈچ مەسلىكىم نېمىشقا ئاقمايدۇ؟

خاتامۇ؟ ياق، ئىلاھىي قانۇن، دۆلەت قانۇنى، ئادەمگەرچىلىك دېگەنلەرنىڭ قايسىسى خاتا كەن؟ شېڭ شىسەي ئەڭ

جىق ئادەم تۇتتى، مەن ئەڭ جىق قويۇپ بەردىم. ئۇ قوشنىلىرىغا قاتتىق دۈشمەنلىك قىلدى، مەن قوشنىدارچىلىقنى

ۋايىغا يەتكۈزدۈم، سوۋېت بىزگە دۈشمەن بولسىمۇ دوستلۇقنى ئىپادىلىدىم. مەن ئۈرۈمچى ۋىلايىتىگە بۇرھان شەھىدىنى

ۋالىي قىلدىم، شېڭ بولسا غوجانىيازنى يوقىتىش ئۈچۈن مۇئاۋىن رەئىس قىلغان. ياك، جىڭلار بىرمۇ ئۇيغۇر، قازاقنى

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ئەركىنلىككە ھېسداشلىق ئارقىلىق ئېرىشكىلى بولمايدۇ، ئۇنىڭ ئۈچۈن قان تۆكۈش كېرەك!!!

ھاكىم قىلىمغان. مەن ھەممە ئىشتا ئىنساپنى ئۆلچەم قىلىمەن. شىنجاڭدا ئەڭ چوڭ ئىنساپ يەرلىك خەلقنى ئادەم

قاتارىدا كۆرۈش. بۇ خەق يەر تېرىش، مال بېقىش، گىلەم توقۇش، زەرگەرچىلىك، قول ھۈنەر ئىشلىرىنى قىلىشتىن

باشقا، بەش ۋاخ ناماز ئوقۇپ، ناخشا ئېيتىپ، ئۇسسۇل ئويناپ يۈرىدىغان، سىياسەت، ھەربىي ئىشلاردىن تولمۇ يىراق

يۈرىدىغان ئىنساپلىق، ئىتائەتچان، ئەمگەكچان، كەڭ قورساق مېھماندوست خەلق. ئۇلارنى ئادەم قاتارىدا كۆرمەسلىك

تولمۇ ئىنساپسىزلىق. كۈڭزىنىڭ ياۋاشلارنى خورلاش ھايۋان ئورنىغا چۈشكەنلىك دېگەن سۆزى بار. ھايۋانلار

ئاجىزلىرىنى بوزەك قىلىدۇ. پېتروفي توغرا ئېيتىدۇ: بۇ يەرنىڭ ئىگىلىرىدىن بىرمۇ نازىر، ھەتتا مۇئاۋىن نازىرمۇ يوق. بىز

پايدا، ئۈستۈنلۈك توغرىسىدا ئويلىغاندا، ئۆزىمىز توغرىسىدىلا ئويلاپ كەلدۇق. بىرەر قېتىم ئاشۇ مىللەتنىڭ پايدىسى

توغرىسىدا ئويلاپ باقتۇقمۇ؟ بۇ تولمۇ ئىنساپسىزلىق. بۇ يەردە خەنزۇلار ئۈچۈن ئالىي ئوقۇش يۇرتلىرى بار ئىكەن.

ئۇيغۇر، قازاقلار ئۈچۈن تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپمۇ يوق ئىكەن. بىز ئارانلا ئىككى يۈز نەچچە مىڭ، ئۇلار ئۈچ - تۆت

مىليون، بىزدىن يىگىرمە ھەسسە كۆپ...

ئىنساپسىزلىقنىڭ جازاسىنى نېمىشقا شېڭ شىسەيدەك ئىنساپسىز تارتماي، مەن ۋۇجۇڭشىندەك ئىنساپلىق ئادەم

تارتىدىكەن! تۈنۈگۈن ھېلىقى تارىخچى ماڭا: مەن بىر ھۆججەت تاپتىم، شىنجاڭ خەن ۋۇدى زامانىسىدا بىزگە

قېتىلغانىكەن، خەن ۋۇدىنىڭ گېنېرال زەيچۇغا يازغان يارلىقى ئىكەن، ئۇ تېپىلدى. زەيچۇ ھازىرقى زەيخۇدا ئەسكەر

تۇرغۇزغانىكەن، دەيدۇ تېخى. ئەجەپ بۇ يەرنىڭ تاغ - دەريا، شەھەر چۆللىرىگە ئىسىم قويماپتىكەنمىزغۇ ئەمەس.

ئەكلىماكان، تارىم، قەشقەر، تۇرپان... ۋاي - ۋوي بىرىمۇ خەنزۇچە ئىسىم ئەمەسقۇ؟...

تارىخچىنىڭ قالدۇرغان كىتابلىرىنى ۋۇجۇشى ئوقۇپ كۆردى. نەچچە مىڭ يىللىق تارىخقا ئىگە ئۇيغۇر مىللىتى

مۇشۇ ھازىر ياشاۋاتقان يېرىدىن يىراققا كەتمىگەن. بەزىدە كۆچمەن چارۋىچىلىق بىلەن ئاسىيانىڭ شىمالىدا، شەرقىدە

يۈرگەن بولسىمۇ، ئاخىر مۇشۇ ھازىرقى شىنجاڭدا شەھەر قۇرغان، بىرنەچچە قېتىم دۆلەت بولۇپ ياشىغان. قاراخانىيلار

دۆلىتىنىلا 870 - يىلى قۇرۇلغان دېيىلسە، 1209 - يىلى ئاخىرقى خان بىلىك خاقانغىچەلا ئۈچ يۈز ئوتتۇز يىل مۇستەقىل

پادىشاھ بولۇپ ياشىغان ھېسابلانمايدۇ؟ تارىخچىلار ئۆزلىرىنى بىلىملىك قىلىپ كۆرسىتىمەن دەپ، ھۆكۈمەتنىڭ تىلىنى

قىسقا قىلىپ قويىدۇ! ۋۇجۇشى شىزاڭ - مۇڭغۇل كومىتېتىنىڭ ئىشلىرىغا مەسئۇل بولغاندا تارىخچىلارغا:

- چانمايدىغان قىلىپ ياساشمۇ بىر خىل ماھارەت، بۇ خىل ماھارەتكە ئىگە ئادەملەر ئاز دېگەندى...

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ئەركىنلىككە ھېسداشلىق ئارقىلىق ئېرىشكىلى بولمايدۇ، ئۇنىڭ ئۈچۈن قان تۆكۈش كېرەك!!!

... ياق، تارىخ نېمە بولسا بولسۇن، ھازىر مۇنازىرە دەۋرى ئەمەس، كىم كۈچلۈك، تەدبىرلىك بولسا شۇنىڭ

گېپى ئاقىدىغان مەزگىل بۇ. ھازىر كىم كۈچلۈك؟ گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنىڭ رەئىسى، 8- ئۇرۇش رايونىنىڭ قوماندانى

جۇشاۋلىياڭ قويغان - تۇتقىنىنى بىلمەيلا قالدى. ئۇلارنىڭ قىلىدىغىنى ياردەم تىلەش، باشقىلارغا يېلىنىشلا بولۇپ قالدى.

بۇ كۈچلۈكلەرنىڭ ئىشىمۇ؟ باندىتلار كۈندىن - كۈنگە كۆپەيتىمەكتە، ئىلگىرلىمەكتە. شىمالدا ئۈچ ۋىلايەت قولىدىن

كەتتى، ئۈرۈمچى تەھدىت ئىچىدە، جەنۇپتا ئاقسۇنىڭ باي ناھىيىسى، كۈنشەھەر ناھىيىسىنى توپىلاڭچىلار

ئىگەللەۋالدى. مۇشۇ يىل 4- ئاينىڭ 9- كۈنى باندىتلار ئازراقلا كۈچ بىلەن ئۇششاقىتالدىكى يۈزلىگەن ئەسكەرنى

يوقىتالغان، يېقىندا توقسۇننىڭ ئالغۇي دېگەن جايغا ھۇجۇم قىلىپ نۇرغۇن ئاتنى ئېلىپ كەتتى. مايتاغدىكى سوپاخۇن

بىر روتا ئەسكەر بىلەن باندىتلار تەرەپكە ئۆتۈپ كەتتى. بۇ ئىشلار بىلەن يەرلىكلەر روھلىنىپ، بىزنىڭكىلەر ئېسەنكىرەپ

قالدى. مانا ھازىر قەشقەر، قاغىلىق، پوسكام، ئاقسۇلاردا خەلق قوزغالمىقتا. قۇمۇل، تۇرپان، پىچان، توقسۇنلارمۇ

تىنىچ ئەمەس. ھەممىلا ئادەم بىزنى يوقىتىش كويىدا، ئۇلار كۈچلۈك، بىز ئاجىز بولۇپ قالدۇق. بۇنى ئېتىراپ قىلماي

نېمە چارە. بىزنى ئاجىزلاشتۇرغان بىزنىڭ ۋەھشىيلىكىمىز. يولۋاسمۇ تالاۋەرسە ئاخىرىدا ئاجىزلىشىپ ئىتقا يەم بولىدۇ،

چۈمۈلىگە ئۇزۇق بولىدۇ. ئاتۇش ھاكىمى ئوۋياڭ مۇشۇ 20- ئەسىردىمۇ ئاتۇشنىڭ ئازاق كەنتىگە قېلىن، ئېگىز قىلىپ

سېپىل سوقتۇرغان. ئالۋاڭ - ياساق، باج - ھاشار، سەيسە - سەيجۇلار خەلقنى دەم ئالالماستىن قويدى. دۆلەت

ئاتىسىنىڭ «جۇڭگودىكى بەش چوڭ مىللەت - خەنزۇ، خۇيزۇ، مۇڭغۇل، زاڭزۇ، ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزلىرى

بەلگىلەش ھوقۇقىغا ئىگە» دېگەن تەلىمىنى ۋارقىرىدۇق، لېكىن ئۇنى دەسسەدۇق. تاشقورغاندىن ئېغىر تىپتىكى قوراللار

بىلەن قوراللانغان باندىتلار سۇيىشى داۋىنىدىكى ساقچى ئىدارىسىنى ئىشغال قىلىپ، تاشقورغاننىمۇ ئىگىلىدى،

باندىتلاردىن قورقۇپ قاچقان ئەسكەرلەر قەشقەرگە كېلىپ تۈرمىدىكى پۇقرالارنى ئاچقىپ چىقىپ، جادۇغا بېسىپ،

تىرىسىنى سويۇپ قىيناپ ئىنتىقام ئالدى. تىنىچ ياتقان پۇقرانى بوزەك قىلغان ئەسكەرنى كۈچلۈك ئەسكەر دېگىلى

بولامدۇ؟ خەقنى باندەت دەيمىزۇ، ھەقىقىي باندەتلىقنى ئۆزىمىز قىلىمىز. ئۇلار يەرگە ئىشلەپ تاپقىنىنى بىزگە بېرىدۇ،

ئۆزلىرى ئاچ قالىدۇ، مۈكچىيىپ رەخت، كىگىز، گىلەم توقۇيدۇيۇ، يالىڭاچ، داق يەردە ياتىدۇ. باغ ياساپ مېۋە قىلىدۇ

يۇ، مېۋە مېغىزلىرىنى بىزگە بېرىدۇ، ئۆزلىرى زاغرا يەيدۇ. قار - بوران دېمەي تۈجۈپىلەپ مال باقىدۇ يۇ، يىلدا بىر قېتىم

گۆش يېيەلمەيدۇ، بىز بولساق ھەركۈنى زىياپەت بېرىپ، يەپ - ئىچىپ كېرىلىپ ياتىمىز. ئېغىر ئەمگەك ئۇلارنىڭ،

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

ئەركىنلىككە ھېسداشلىق ئارقىلىق ئېرىشكىلى بولمايدۇ، ئۇنىڭ ئۈچۈن قان تۆكۈش كېرەك!!!

مېۋىسى بىزنىڭ، بىزنىڭ ئادەملىرىمىزنىڭ قايسىسى كەمبەغەل، قايسىسى زۇلۇمغا ئۇچىرىدى؛ راھەت بىزنىڭ، جاپا - مۇشەققەت ئۇلارنىڭ، ئەسكەر، ساقچى ئەمەلدارلارنىڭ قايسىسى دېھقاننى شىلمايدۇ، قايسىسى بايلىق ئۈچۈن «ئىنساپ» دېگەننى ئاياغ ئاستى قىلمايدۇ. نەپسى يامان، رەھىمسىز، ۋەھشىي ئەمەلدارلارنىڭ جىنايەتلىرىنى بىلىپ تۇرۇپ ئۇنى ئۆستۈرىمىز، ماختايمىز. خەلق ئەرز - شىكايەت قىلسا ئۆلتۈرىمىز، سولايمىز، ھېچبولمىسا ئۆرىمىز. ئۇلارنىڭ يىغلاش، داد ئېيتىش ھوقۇقىمۇ يوق. شاڭخەيدىكى چەت ئەل كونسېسسىيىلىرىنىڭ ئىشك بېشىغا يېزىلغان جۇڭگولۇق بىلەن ئىتلارنىڭ كىرىشىگە رۇخسەت يوق دېگەن خەتنى كۆرۈپ، دېڭىز ياقىسىدا بىر كۈن يىغلىغان ئەمەسمىدەم. دۇنيادا ۋىجدان ئىگىلىرىگە مىللىي ھاقارەت، كەمسىتىشتىنمۇ قاتتىق خورلۇق بولمايدۇ. يەرلىكلەرنى بىز شۇنچە خورلىدۇق، شۇنچە ئاياغ ئاستى قىلدۇق. ئۇلارنىڭ توپىلاڭ كۆتۈرۈشى بىزنىڭ سۈن جۇڭشەن باشچىلىقىدىكى شىنخەي ئىنقىلابىمىزدىن نېمە پەرقى بار؟ بىز ئەزمىسەك ئۇلار بىزگە يانمايتتى. خەنزۇ بولغىنىمىز ئۈچۈن بىزگە تىغ ئۇرۇۋاتقىنى يوق، زالىم بولغىنىمىز ئۈچۈن تىغ ئۇرۇۋاتىدۇ...

مانا بۇلار «ئىنساپ بىلەن پىكىر قىلىش» دېيىلىدۇ. ئىنساپ راستچىللىقنى تەلەپ قىلىدۇ. مەن پەقەت ئۆزۈمگىلا راست گەپ قىلالايمەن. مېنىڭ بۇ گەپلىرىمنى ئۇلۇغ كۇڭزىمياۋ بۇتخانىسىدىكى بۇتىمىز ئۆزىلا ئاڭلىسۇن. ھەتتا خوتۇن - بالىلىرىمۇ ئاڭلىمىسۇن. كۇڭفۇزنىڭ مۇرىتى ھېچبولمىسا ھاياتىدا بىر قېتىم ئۆزىنى ۋە تەڭرىنى ئالدىماسلىقى كېرەك. كۇڭزىنىڭ مۇرىتى بىلەن گومىنداڭ سىياسەتچىسى بىر - بىرىگە دۈشمەن ئىككى ئادەم. گەرچە ئۇ بىر گەۋدە بولسىمۇ ئىنساپ بىلەن رېئاللىققا باھا بەرگۈچى ھەرگىزمۇ دۆلەت مەنپەئەتىنىڭ ۋەكىلى بولالمايدۇ. گەرچە ئۇنىڭ شوئارى شۇ بولسىمۇ. مانا بۇلار دانالىقنىڭ بەلگىلىرى. غەزىپىنى چىرايلىق سۆز ۋە مېھىر - شەپقەتلىك كۆز نۇرى ئىچىگە سىڭدۈرەلىگەن ئادەملەر دۆلەتنىڭ روھىي بايلىقىغا ئايلىنالايدۇ. سەن يالغان كۈلسەڭمۇ باشقىلار ئىشەنسۇن، سېنىڭ سۈيقەستىڭ دەبدەبىلىك قەسەملىرىڭ ئىچىگە شۇنداق سىڭىپ كەتسۇنكى، ئاڭلىغۇچى ساڭا چىن قەلبىدىن قەسەم بىلەن ۋەدە بېرەلەيدىغان بولسۇن، ۋەدىسىگە جېنى بىلەن ئەمەل قىلىدىغان بولالسىۇن. مانا بۇلار كۇڭفۇزى تەلىمىگە ئاساسلىق قىلغۇچىنىڭ تالانتى.

1945 - يىلىنىڭ ئاۋغۇست ئېيىدا ئۈرۈمچى شەھىرى قىزىغان تونۇرغىلا ئوخشاپ قالغان. شىمالدىن جەنۇبقا سوزۇلغان بىرلا چوڭ يولدا ھەربىي ماشىنىلار ئاچچىق توپا تۈزۈتۈپ ئالدىرىشىپ چېپىشىدۇ، ئاۋات بازار بولىدىغان

ھۆرلۈك ئۈچۈن كۆرەش قىلىش ئاللاھنىڭ ئىشى ئەمەس بەلكى قۇلنىڭ ئىشى!!!

دۆڭكۆۋرۈك، چوڭ غەربىي قوۋۇقلاردىكى ساراۋەنلەر تۆڭلەر، ئېشەكلەردىكى تاي-تاي ماللىرىنى ھويىلاردىكى لاپاسلارغا تىزىشىدۇ. كىردىن رەڭگىنى يوقاتقان ماتا-شاتۋار كىيىملىرى تەرىلگەن بەدەنلىرىگە چاپلىشىپ كەتكەن، پۇتلىرى يالاڭ، باشلىرىغا پىپى تۇماق، شاپاق دوپپا كىيىشكەن، يۈزلىرىدە كىر ۋە مايىلار قېتىشقان ئىشلەمچىلەر تىنىمىسىز ئېقىۋاتقان تەرلىرىنى كۆڭلەكلىرىنىڭ ئېتىكى بىلەن ئېرتىشىپ، تېپىلىشىپ ئىشلىمەكتە. چوڭ غەربىي قوۋۇقنىڭ ئۇ چېتى تاشلىق ساي، ئوتتۇرىسىدا ئۈرۈمچى دەرياسى يېپىلىپ-كۆۋرەپ ئاقماقتا، ئىشلەمچىلەرنىڭ سۇ بويىغا بېرىپ يۇيۇنۇپ سالىنىدىۋېلىشىمۇ ۋاقتى يوق. بۇ بېسىلىپ قالغان ماللارنى كۈننىڭ ئىسسىقىدا بۇزۇلۇپ قېلىشتىن ساقلاش ئۈچۈن، بۇ مەدىكارلار قولىدىن كەلگەنلىكى ئامالنى قىلماقتا. يەنە نەچچە كۈن ياتاركىن. ئۈرۈمچىدىن غۇلجا، چۆچەككە بارىدىغان يوللار ئېتىلگەن. جەنۇبقا مالنى ياندۇرۇپ كېتىشنىڭ ئورنى يوق. تۇرپان، قۇمۇلنىڭ كارۋان يولى ئېتىلگەن. ئاتىش ئېشەك، ئوتتۇز تۆگە سۇنىڭ نېرىسىدا بېقىلماقتا. لېكىن مەدىكارلارغا خوجايىن كۈنىگە ئىككى پوم بېرىدۇ. قالغىنىغا مۇزدەك سۇ.

- ئېتىڭ نېمىدى، ئاداش، سەلەيھاجى ئەمەت دېدىڭما، ھاجىكەنسەنۇ، يەنە يېتىمچىكەنسەنۇ؟
- سوراۋېرەمسەن؟ دېدىمغۇ، مەن ئىلى تەرەپكە ئەپلەپ ئۆتۈۋالساملا بولاتتى.
- ئوغرىلارنىڭ يېنىدا نېمىش قىلاتتىڭ، بېشىدا سۈيى بار يېتىمۇ نېمە ماۋۇ؟
- ئۇ دېگەن ھۆكۈمەتنىڭ گېپى! ئوغرى بولسا گومىنداڭنى يوقىتاتتى؟
- سوپىبەگ ھاجىم شۇنداق دېدىيا، ھاجىمۇ يالغان ئېيتامدا؟
- ھۆكۈمەتنىڭ تىلى ئۇ سوپىبەگ ھاجىم دېگىنىڭ جۇما!
- ماڭە ۋاي، ئۇ دېگەن جاھانگىر غوجامنىڭ پۇشتىدىن.
- جاھانگىر غوجامنىڭ پۇشتى بولسا ئىسلام غازاتچىلىرىنى ئوغرىلار دەپ ۋالاقشىتتىمۇ؟
- ئابدۇكېرىمخان مەخسۇمدەك خۇدا بەرگەن ئادەملىنى ۋاي كوممۇنىستىكەن، سوۋېت ئادىمىكەن دەپ ۋارقىراپ، پۈتۈن قەشقەرنى بېشىغا كىيىپ توۋلاپ نامايىش قىلىشقان ئۇيغۇرلىرىڭ نېمە دېمەيتتى؟

- ئەمما لېكىن بىز خەقتىن ھەرقاندىقى چىقىدۇ جۇما: غېنى باتۇر، سېپىت نوچىدەك باتۇرلىمۇ، سوپىبەگ ھاجىدەك مۇناپىقلىمۇ چىقىدۇ. پۇقراچە كىيىنىپ خەقنىڭ ئېغىزىنى تاتلاپ گەپ ئېلىپ، يىگىرمە نەچچە ئادەمنى

ساقچىغا تۇتۇپ بەرگەن سېتىۋالدى ھاجىمۇ ئۇيغۇر؛ تۈرمىدە ئۇيغۇرلىرىنىڭ كۆزىنى ئويۇپ، بەدىنىگە يىگنە سانجىپ قىيناپ، قەشقەر كۈنئەھەر قۇمدەرۋازا تۈرمىسىدە يۈزدەك ئادەمنى ئۆلتۈرگەن قاتىل ھاشىمەكمۇ ئۇيغۇر. سارايلارغا قاراپ باقە، ياسىنىپ-تارىنىپ يۈرگەن سەتەڭلارمۇ ئۇيغۇر. ئۇلار سەن بىلەن بىزگە قاراپمۇ قويمايدۇ. خىتاي ئەسكەر باشلىقلىرىنىڭ كۆڭلىنى ئاچىدۇ. شۇنىمۇ ئۇيغۇر.

- راست، بىز خەقتىن چىقمايدىغان ئىخلىم يوق. تۈرمىدە ئۆلۈۋاتقانمۇ ئۇيغۇر، ئۆلتۈرۈۋاتقانمۇ شۇ. گومىنداڭغا قارشى قوراللىق قوزغىلاڭ كۆتۈرۈپ دۈشمەننى سۈر-توقاي قىلىپ چىقاتىۋەتكەنمۇ ئۇيغۇر. شۇغىنىسى، بۇ ئەزىمەتلەرنى تىللاپ ئۈرۈمچىنىڭ كوچىلىرىدا تەشۋىقات ۋە رەقە تارقىتىپ يۈرگەنلەرمۇ، نامايىش قىلىپ «يوقالسۇن باندىتلار!» دەپ ۋارقىرىشىپ يۈرگەنلەرمۇ ئۇيغۇر.

- پۇقراچە ياسىنىۋېلىپ، بىزدەك يىتىمچىلارنى ماشىكىدەك پۇراپ يۈرگەن ساقچىلارچۇ تېخى!

- مەسچىتلەردە خەلققە ئىلى ئوغرىلىرى خۇدانىڭ ئاسىيلىرى دەپ يۈرگەن ئاخۇنلارمۇ شۇ!

- گېزىتلەرگە ماقالە يېزىپ، شەرقىي تۈركىستان ھۆكۈمىتىنى تىللاۋاتقانلارمۇ ئۇيغۇر!

- پاھ، ئاغىنىلەر، راست، ھەرقاندىقى چىقىدىكەن بىز خەقتىن. شۇغىنىسى، چوڭ ھوقۇق تۇتقاندىن بىرىمۇ

چىقماپتۇ. رەھىمىتى غوجانىياز ھاجىمۇ ھوقۇقنىڭ تەمىنى تېتا-تېتىمايلا دارغا ئېسىلدى. شور پېشانە خەقكەنمىز!

ئېغىر ئىش ئۇلارنىڭ ئېغىزلىرىنى گەپتىن توختىتىۋالغان. ئۇلار جۈل-جۈل كىيىم، يېلىڭ-يالىڭاچ،

قاسماق-سېسىغان بولسىمۇ، گەپلىرى چوڭ ئىدى. ئۇلار دۆلەت، مىللەت، ۋەزىيەت، جەمئىيەت توغرىسىدا ئاڭلىغان،

ئويلانغانلىرىنى دەۋىرەتتى. ئۇلار تۇرمۇشنىڭ ئەڭ تۆۋەن قاتلىمىدىكى ئەڭ كەمسىتىلدىغان ئادەملەر. لېكىن ئۇلار

ئەركىنلىك ۋە ئادىمىي قىممەتكە ئەڭ تەشنا بولغاچقا، ئۆز زېمىنىنىڭ شىمالىدا بولۇۋاتقان ئىشلارغا تولمۇ كۆڭۈل

بۆلەتتى.

- سەلەيھاجى ئەمەت!- دېدى بېشىدا بىر تالمۇ چېچى يوق تاز يىگىت پارقراپ تۇرغان بېشىنى سىيلاپ قويۇپ، -

قاچساق، بۈگۈن كېچىلا قاچىلى. مەن غۇلجىغا بارغان، چۆچەكتە قاسساپلىق قىلغان. بىر خىتاي گۆشىنى مۇجۇپ

تۇتۇپ «قانچە» دېۋىدى، بەش قولۇمنى كۆرسەتسەم گۆشكە تۈكۈرۈپ قويىمىدا. مانا ئەمەس دەپ پىچاقنى قورسىقىغا

ساپىقىغىچە تىقىپ، ئىككى-ئۈچ مالتىلىۋەتتىم. «ھامىنى ئۆلتۈرگەندىن كېيىن يەنە ئۆلتۈر!» دېدى قاسساپلار، مانا

ئەمسە دەپ پالتىنى ئالدىم - دە، يەتتىنى چاندىم، ساقچى يېتىپ كەلگۈچە قېچىپ سوۋېت چېگراسىغا بېرىپ

بويىتىمەن... قېچىشقا مەن ئۇستا، يول باشلاپ ماڭمەن. يەنە كىم قاچىدۇ؟

- مەنىمۇ قاچاي جۇما!

- مانا ئۈچ بولدۇق. بىرىڭ خائىنلىق قىلساڭ مەن قۇۋان تازىنىڭ مۇنۇ پىچىقى رەھىم دېگەننى بىلىمەيدۇ.

ئون نەچچە مەدىكار قۇۋان تازغا تەڭلا قاراشتى؛ ئېگىز، مەيدە يۇڭلىرىدا لاي، چۈشەنلەر قېتىپ قالغان، قويۇق ساقاللىق، ئاق سېرىق، يوغان بۇرۇن ئادەم تىزىغا چۈشۈپ تۇرىدىغان غىلاپنى تۇتۇپ، ھازىرلا بىرىگە ئېتىلىدىغاندەك سۈرلۈك، غادىيىپ تۇراتتى. سەلەيھاجى ئەمەت ئىسىملىك قاش - كۆزى چىرايلىق، ئېگىز، قارىقۇمچاق يىگىت ئۇنىڭغا زوقلىنىپ پەس ئاۋازدا سۆزلىدى:

- بىزنىڭ قەشقەر، ئاتۇشلارمۇ پىچاق بىلەن قوزغالدى. ئالىماخۇن، نىزامىدىن، قۇتلۇق ئەپەندى، باراتتاخۇن دېگەن ئىنقىلابچىلار ئىلى ئىنقىلابىنى تەشۋىق قىلىپ خەلقنى ئويغىتىپ بولدى. شۇغىنىسى قورال يوق. پىچاق بىلەن مىلىتىققا تەڭ كەلگىلى بولمايدۇ. مەن... مەن... - ئۇ دۇدۇقلىدى.

- سەن نېمە؟ دەۋەرمەمسەن، بۇ يەردە ئىشپىيون يوق جۇما!

- مەن ئاتۇش ياشلار تەشكىلاتىنىڭ ۋەكىلى. غۇلجىغا ئالاقىلىشىشكە ماڭدىم. مېنى ئامان - ئېسەن ئۆتكۈزۈپ

قويغان ئادەمنى خەلق ئۇنتۇمايدۇ!

- مانا مەن قۇۋان تاز سېنى ئۆتكۈزۈپ قويىمەن. ئازادلىق يولىدا جېنىم پىدا!

ئاۋغۇستىنىڭ كېچىلىرى بۇ شەھەر دىمىق، نەپەس ئېلىشمۇ قىيىن. ئادەملەر ھويلا، ئۆگزىلەردە يېتىشىپ تولا ئۆرۈلۈپ ئۇخلىيالمىتتى. شۇنداق كېچىسى ئۈچ يىتىمچى ھاياتىدىكى ئەڭ چوڭ ئىش - شىمالغا بېرىپ قوزغىلاڭچىلارغا قېتىلىش ئۈچۈن تاشلىق سايغا، ئاندىن شارىلداپ شاۋقۇن سېلىپ ئېقىۋاتقان دەرياغا چۈشتى. سۇ ئادەمنى چۆكتۈرمىگەن بىلەن تېز ئاقاتتى. ئۇلار قۇۋان تازنىڭ ئۆگەتكىنى بويىچە قوللىرىنى مىدىرلىتىپ قويۇپ ئوڭدا يېتىشتى. سۇ ئۇلارنى شۇنچىلىك تېز ئېقىتىپ ماڭدىكى، ئۇلار ھاياتىدا مۇنداق ئىتتىك مېڭىپ باقمىغانلىقىنى ھېس قىلىشتى. سۇ ئۇلارنى ئۆمرىدە كۆرمىگەن راھەت ۋە سۈرئەتكە ئىگە قىلدى. تىنىق ئاسماندىكى يۇلتۇزلار ئۇلارغا تولىمۇ چىرايلىق، جۈنلىك كۆرۈندى. ئۇلار نەدە، نەگە كېتىۋاتقىنىنى بىلمەيتتى، لېكىن ئۈرۈمچىدىن چىقىپ كەتكىنىلا بىلەتتى.

- سەلەيھاجى ئەمەت، سۇ قانداقكەن؟

- بەلەن، قانچە كۈن ئاقارمىز؟

- ھېلىلا سانجىدىن ئۆتۈپ كېتىمىز. بۇياقتا نى - نى خىتاي، تۇڭگان جاڭزىلىرى بار. خۇرجالار ئاتلىرىنى ئېتىزغا

باغلاپ قويۇشىدۇ، مىنىمىز، قاقچىمىز. خۇدا بۇيرۇسا كۈندۈزى مۈكۈپ يېتىپ، كېچىسى قېچىپ ئۈچ كۈندە چۆچەككە

بېرىۋالىمىز.

- چۆچەك بىزنىڭ قولىمىزدىنمۇ - ھە؟

- ئاز قالدى، قەشقەرمۇ، ئاتۇشمۇ، ئاقسۇ، كۇچالارمۇ قولىمىزغا ئۆتەدۇ، بۇ مېنىڭ تۆتىنچى قېتىم قېچىشىم.

ئۆمرۈم قېچىش بىلەنلا ئۆتتى... ۋاي - ۋاي... نېمە قىسقاس بۇ!

- بۇ يەردە ئىنقىلاب باشلاندىمۇ نېمە؟...

ئۇلار سۇدىن چىقىشقا تەمىشەلدى، لېكىن ئۆلگۈرەلمىدى. نۇرغۇن ئاتلىقلار سۇنى ياقلاپ ئۇلارنى قوغلاپ

كەلمەكتە ئىدى. مانا ئۇلارنىڭ بەدەنلىرىنى قول چىراغلىرى يورۇتتى، «پاك - پۇك!...» ئۇلارنىڭ بەدەنلىرى قاتتىق

سىلكىنىدى، دېمى سىقىلدى، ئۇلار ھېچنىمىنى سەزمىدى. ئۈرۈمچى دەرياسى قېقىرىل قانغا بويالىدى...

دىمىقتا ئۇخلىيالىغان ۋۇجۇڭشىنغا تېلېفۇن كەلدى: «ئۆز يېغىدا ئۆز گۆشىنى قورىدۇق. ئۆزىنىڭ يالاڭتۆشلىرى

ساقچىلىرىمىزغا قاقچۇنلارنى مەلۇم قىلدى، يول باشلاپ ماڭدى. دەريادىن ئۈچ باندېتنىڭ ئۆلۈكىنىمۇ سۈزۈۋالدىغان

ئادەم چىقىمىدى، - دەپ ماختاندى ئۈرۈمچى شەھەرلىك ساقچىنىڭ باشلىقى، - خاتىرجەم بولسالا، رەئىس جاناپلىرى،

ئۈرۈمچىدىلا ئەمەس، باشقا يەرلەردىمۇ ئۈچ ئادەمنىڭ بىرى بىزنىڭ ئادەم. كىم قەيەردە، نېمىلەرنى دېدى، ھەممىسى

خاتىرىمىزدە!»

- جۈنتۇڭ، جۇڭتۇڭلار ھەرىكەتتە دېگىنە. ياخشى، مەن سېنى شىنجاڭدىن چىققان دەيلى قىلىپ كۆتۈرىمەن!

ۋۇجۇشى غىگىشىپ ناخشا ئېيتىپ يۇمشاق گىلەم ئۈستىدە ئۇيان - بۇيان ماڭدى. ئۇنىڭ خىيال كەپتىرى يەنە

پەرۋاز قىلىشقا باشلىدى! گۇۋاڭشۈينىڭ 10 - يىلى (1884 - يىلى) شىنجاڭ ئۆلكە بولغاندىن تارتىپ ليۇجىنتاڭ، ۋېي

گۇاڭتاۋ، تاۋمۇ، رۇيىڭچى، فەن شياۋسۇ، لەن كۈي، يۈەن داخۇ، ياك زېڭشىن، جىن شۈبېن، شېڭ شىسەيلەر شىنجاڭ

ئۆلكىسىنىڭ شۇنفۇ، دۇدۇ، رەئىس، دۈبەنلىرى بوپتۇ. مەن ئون بىرىنچى ئۆلكە رەئىسىكەنمەن. ئاتىشىم بىر يىل ئىچىدە

ئون دانا شىنجاڭنى سورايتۇ. لېكىن ئەڭ پايدا ئالالمىغىنىمۇ، ئەڭ ئاپەتكە يولۇققىنىمۇ جىن شۇرپى بىلەن ئىككىمىزگە نىمىز. ياكى زېڭىشنى ئۆز ئادەملىرىدىن فەن ياۋنەن ئېتىپ ئۆلتۈرگىنى بىلەن، ئۇ قېرى ئەڭ ئۇزۇن جاھان سورىدى. توپتوغرا ئون ئالتە يىل. ئۇنىڭ ئۇسۇلى خەلقنى نادان تۇتۇش، ئۆز يېغىدا ئۆز گۆشىنى قورۇش. بۇ ئۇسۇلنى ھازىر جاھان كۆتۈرمەيدۇ. دانالىق بۇنىڭدا ئىپادىلەنمەيدۇ.

ئامېرىكا ئۇسۇلچۇ؟ ياق، ئۇ تېخىمۇ ئاقمايدۇ، دېمۇكراتىيە جۇڭگو ئۈچۈن بىر ئاپەت، ۋابادىنىمۇ يامان. مانجۇلار 1616-يىلىدىن 1911-يىلىغىچە ئىككى يۈز توقسان بەش يىل جۇڭگوغا ھۆكۈمرانلىق قىلدى. ئون ئۈچ پادىشاھ ئۆتتى. ئەڭ ئۇزۇن سورىغىنى كاڭشى خان ئاتىش بىر يىل سورىدى. ئاندىن قالسا چىيەنلۇڭ ئاتىش يىل سورىدى. ئەڭ ئاخىرقىسى شۈەنتۇڭ ئارانلا ئۈچ يىل. مەن ئۇنىڭدىنمۇ بىچارە، بىر يىل بولار-بولمايلا ۋەھىمىگە چۆكۈپ قالدىم. نېمىشقا ھۆكۈمرانلار خەلقنىڭ ھىمايىسىگە ئىگە روزۇبىلتتەك، ستالىندەك دۆلەت باشقۇرۇش ئۇسۇلىنى تاپالمىدى-ھە؟ مەن پادىشاھ بولۇشنى خالىمايمەن، لېكىن دېمۇكراتىيىدىنمۇ قورقىمەن. مەن قورقىدىغان نەرسىلەر تولىمۇ كۆپ... ئەڭ قورقۇنچىلۇقى كوممۇنىستلارنىڭ غايىسىنىڭ ئەمەلگە ئېشىشى... ياق، بۇنىڭغا دۇنيادىكى كۈچلۈك دۆلەتلەرنىڭ ھەممىسى قارشى. بىز ئۇلۇغ كۈچنىڭ ۋەكىلى، دۇنياۋى كوممۇنىزمغا قارشى بىرلىك سەپنىڭ بىر ئەزاسى...